

Lietuvos
mokslo
taryba

Klaipėdos
universitetas

Socialinių ir humanitarinių
mokslų fakultetas

SU COVID-19 SUSIJUSIŲ EKONOMINĖS VEIKLOS APRIBOJIMŲ IR VALSTYBĖS INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ POVEIKIO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS EFEKTYVUMO VERTINIMAS¹

MOKSLO STUDIJA

KLAIPĖDOS UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETO
EKONOMIKOS KATEDRA

Klaipėda, 2020 m. gruodžio 31 d.

¹ Parengta įgyvendinant Lietuvos mokslo tarybos projektą „Su COVID-19 susijusių ekonominės veiklos apribojimų ir valstybės intervencinių priemonių poveikio Klaipėdos regiono įmonėms efektyvumo vertinimas“ (Nr. P-COV-20-51)

TURINYS

1. MOKSLINIO TAIKOMOJO POBŪDŽIO TYRIMO TIKSLAS, PASKIRTIS IR RIBOS	p. 11
2. COVID-19 PANDEMIJOS IR SU JA SUSIJUSIŲ EKONOMINĖS KRIZĖS PADARINIŲ APIBRĖŽTIS IR KONTEKSTAS	p. 19
2.1 Koronaviruso pandemijos socioekonominis poveikis regionams ir jo suvaldymo prielaidos tarptautiniame kontekste	p. 19
2.2 Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiniai sprendimai socioekonominės recesijos šalyje stabilizavimo link	p. 24
2.3 Lietuvos verslo požiūris į Vyriausybės socioekonominės krizės suvaldymą šalyje	p. 26
2.4 Pirmojo karantino režimo turinio poveikis įmonėms pagal ekonominius sektorius	p. 28
2.5 Lietuvos politinių sprendimų transformacijos poreikis	p. 33
3. SU COVID-19 SUSIJUSIŲ VEIKLOS APRIBOJIMŲ APŽVALGA LIETUVOJE IR PASAULYJE	p. 35
3.1 Valstybinių ir regioninių veiklos apribojimų verslui, taikytų 2020 m. vasario – liepos mėn., įvedimo argumentacija ir analizė	p. 35
3.1.1 Karantino režimas šalyje	p. 35
3.1.2 Karantino švelninimo principas, esant karantino režimui šalyje	p. 38
3.1.3 Apribojimai, atšaukus karantino režimą šalyje	p. 41
3.1.4 Klaipėdos regiono savivaldybėse karantino režimo metu taikytinų apribojimų ir rekomendacijų analizė	p. 42
3.2 COVID-19 valdymo strategija	p. 43
3.3 Užsienio šalių įvestų apribojimų verslui palyginamoji analizė	p. 47
3.3.1 Austrija	p. 50
3.3.2 Danija	p. 50
3.3.3 Švedija	p. 51
3.3.4 Estija	p. 52
3.3.5 Latvija	p. 53
3.3.6 Lenkija	p. 53
3.3.7 Prancūzija	p. 54
3.3.8 Vokietija	p. 55
3.3.9 Ispanija	p. 56
3.3.10 Italija	p. 57
4. SU COVID-19 SUSIJUSIŲ VEIKLOS APRIBOJIMŲ SOCIOEKONOMINIS POVEIKIS KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS IR JŲ DARBUOTOJAMS	p. 58
4.1 Socioekonominio poveikio smulkiam ir vidutiniam verslui (SVV) vertinimo svarba	p. 58
4.2 Viešosios politikos intervencijų vertinimo metodai ir jų apžvalga	p. 64
4.3 Socioekonominio poveikio verslui vertinimo kriterijai ir metodai	p. 70
4.3.1 Statistinių duomenų rinkimas ir analizė	p. 71
4.3.2 Mokslinės literatūros, dokumentų rinkimas ir analizė	p. 74

4.3.3	Empirinis tyrimas ir duomenų analizė	p.	75
4.4	Kiekybinio ir kokybinio COVID-19 pandemijos padarinių matavimo modelis: imtis, charakteristika ir organizavimas	p.	79
4.4.1	Kiekybinio COVID-19 pandemijos padarinių matavimo modelis	p.	80
4.4.2	Kokybinio COVID-19 pandemijos padarinių matavimo modelis	p.	84
4.5	Kiekybinio ir kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai pagal dominuojančias ūkio sritis Klaipėdos regione	p.	88
4.5.1	Kiekybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai pagal dominuojančias ūkio sritis Klaipėdos regione	p.	88
4.5.2	Kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai pagal dominuojančias ūkio sritis Klaipėdos regione	p.	118
4.6	Kiekybinio ir kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai Klaipėdos regiono savivaldybėse	p.	125
4.6.1	Kiekybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai Klaipėdos regiono savivaldybėse	p.	125
4.6.2	Kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai Klaipėdos regiono savivaldybėse	p.	150
4.6.2.1	<i>Klaipėdos miesto savivaldybėje</i>	<i>p.</i>	<i>150</i>
4.6.2.2	<i>Klaipėdos rajono savivaldybėje</i>	<i>p.</i>	<i>152</i>
4.6.2.3	<i>Kretingos rajono savivaldybėje</i>	<i>p.</i>	<i>153</i>
4.6.2.4	<i>Neringos savivaldybėje</i>	<i>p.</i>	<i>154</i>
4.6.2.5	<i>Palangos miesto savivaldybėje</i>	<i>p.</i>	<i>155</i>
4.6.2.6	<i>Šilutės rajono savivaldybėje</i>	<i>p.</i>	<i>156</i>
4.6.2.7	<i>Skuodo rajono savivaldybėje</i>	<i>p.</i>	<i>158</i>

5. VALSTYBĖS INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ, ORIENTUOTŲ Į NEIGIAMO SOCIOEKONOMINIO POVEIKIO VERSLUI MAŽINIMĄ, EFEKTYVUMO VERTINIMAS

5.1	Valstybės 2020 m. vasario – liepos mėn. patvirtintų intervencinių priemonių verslui apžvalga	p.	160
5.1.1	Valstybės ekonominės priemonės, skirtos darbo vietoms ir gyventojų pajamoms išsaugoti	p.	161
5.1.1.1	<i>Valstybės ekonominės priemonės, skirtos darbo vietų ir gyventojų pajamų išsaugojimui, pirmojo karantino režimo metu</i>	<i>p.</i>	<i>161</i>
5.1.1.2	<i>Valstybės ekonominės priemonės, skirtos darbo vietų ir gyventojų pajamų išsaugojimui, atšaukus pirmojo karantino režimą šalyje</i>	<i>p.</i>	<i>162</i>
5.1.2	Valstybės ekonominės priemonės, skirtos verslo subjekto likvidumui išsaugoti	p.	165
5.1.2.1	<i>Invega: Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų tiekėjams</i>	<i>p.</i>	<i>169</i>
5.1.2.2	<i>Invega: Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui</i>	<i>p.</i>	<i>171</i>
5.1.2.3	<i>Invega: Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas</i>	<i>p.</i>	<i>172</i>
5.1.2.4	<i>Invega: Palūkanų kompensavimas</i>	<i>p.</i>	<i>172</i>
5.1.2.5	<i>Invega: Apmokėtų sąskaitų paskolos</i>	<i>p.</i>	<i>173</i>
5.1.2.6	<i>Invega ir Finansų tarpininkai: Portfelinės garantijos paskoloms 2</i>	<i>p.</i>	<i>173</i>
5.1.2.7	<i>Invega ir Finansų tarpininkai: Portfelinės garantijos faktoringui 2</i>	<i>p.</i>	<i>174</i>
5.1.2.8	<i>Invega ir Finansų tarpininkai: Finansinė priemonė "Alternatyva"</i>	<i>p.</i>	<i>174</i>
5.1.2.9	<i>Invega ir Finansų tarpininkai: Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams</i>	<i>p.</i>	<i>175</i>
5.1.2.10	<i>Invega ir Sutelktinio finansavimo platforma: Sutelktinės paskolos "Ariėtė"</i>	<i>p.</i>	<i>177</i>

5.1.2.11 VMI: Subsidijos mikroįmonėms	p.	177
5.1.3 Klaipėdos regiono savivaldybėse įgyvendintų intervencinių priemonių verslui apžvalga	p.	178
5.2 Ateities ekonomikos DNR planas	p.	179
5.3 Vyriausybės patvirtintų ir taikytinų 2020 m. vasario – liepos mėn. intervencinių priemonių verslui efektyvumo vertinimo dedamosios	p.	181
5.3.1 Valstybės intervencinių priemonių, skirtų nuo koronaviruso režimo nukentėjusiam verslui, efektyvumo matavimo modelis	p.	188
5.3.2 Išvados ir rekomendacijos dėl Vyriausybės 2020 m. vasario – liepos mėn. patvirtintų ekonominių priemonių verslui	p.	192
5.4 Valstybės intervencinių priemonių efektyvumo vertinimas Klaipėdos regiono savivaldybėse	p.	194
5.4.1. Klaipėdos miesto savivaldybėje	p.	194
5.4.2. Klaipėdos rajono savivaldybėje	p.	198
5.4.3. Palangos miesto savivaldybėje	p.	205
5.4.4. Neringos savivaldybėje	p.	212
5.4.5. Kretingos rajono savivaldybėje	p.	214
5.4.6. Skuodo rajono savivaldybėje	p.	216
5.4.7. Šilutės rajono savivaldybėje	p.	219
5.5 Intervencinių priemonių socioekonominio poveikio mažinimui efektyvumo vertinimas pagal SVV veiklos apribojimų mastą	p.	222
5.5.1. Sustabdžius ekonominę veiklą dėl įvestų apribojimų	p.	222
5.5.2. Reikšmingai sumažinus veiklos apimtį dėl įvestų apribojimų	p.	222
5.5.3. Vykdamas veiklas, be reikšmingesnės įvestų apribojimų įtakos	p.	223
5.6 COVID-19 pandemijos pirmosios bangos poveikio gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriaus įmonėms analizė: atvejo studijos	p.	225
5.6.1 Situacijos gamybos sektoriuje apžvalga	p.	225
5.6.2 Prekybos sektoriaus analizė	p.	231
5.6.3 Paslaugų sektoriaus atvejo analizė	p.	237

6. ANTROJO KARANTINO SITUACIJOS APŽVALGA LIETUVOJE: RIBOJANČIOS IR SKANTANČIOS INTERVENČINĖS PRIEMONĖS

7. REKOMENDACINĖS PRIEMONĖS DĖL ĮVESTŲ APRIBOJIMŲ EKONOMINIO POVEIKIO VEIKLOMS SUMAŽINIMO

7.1. Rekomendacinės priemonės dėl išankstinio (ex-ante) valstybės intervencijų vertinimo ekstremaliose situacijose, skirtos reguliuojančioms valstybinėms institucijoms	p.	254
7.1.1 Vieningo krizių valdymo centro tinklo kūrimas	p.	256
7.1.2 Reakcija į krizes bendrinėmis pagalbos priemonėmis ir jų tikslinimas ilguoju laikotarpiu	p.	257
7.1.3 Visų valstybės institucijų ir įmonių įtraukimas į krizių suvaldymą	p.	258
7.1.4 Kontrciklinių pirkimų vykdymas	p.	258
7.1.5 Viešųjų pirkimų pritaikymas krizinėms situacijoms	p.	259
7.1.6 Privataus verslo įtraukimas, sprendžiant susidariusias ekstremalias situacijas	p.	259
7.1.7 Duomenų atvėrimas ir maksimalus paslaugų skaitmeninimas	p.	260
7.1.8 Dvieju greičiu pirminė parama smulkiam ir vidutiniam verslui	p.	260
7.1.9 Komunalinių mokesčių mokėjimo atidėjimas	p.	261
7.1.10 Neperspektyvių verslų švelnus išėjimas iš rinkos	p.	262

7.1.11	<i>Tešiantis krizei, naujų tikslinių priemonių įvedimas</i>	p.	262
7.1.12	<i>Athyginimo finansavimo krizių metu fondo poreikis</i>	p.	262
7.1.13	<i>Numatytomis priemonėmis dirbtino nedarbo augimo suvaldymas</i>	p.	263
7.1.14	<i>Eksporto skatinimas</i>	p.	263
7.1.15	<i>Naudojimasis konsultacinėmis paslaugomis</i>	p.	263
7.1.16	<i>Įmonių plėtros rėmimas</i>	p.	264
7.1.17	<i>Įmonių įgalinimas sveikatos krizių metu</i>	p.	264
7.1.18	<i>Inovatyvių sprendimų skatinimas</i>	p.	264
7.1.19	<i>Valstybės paslaugų ir veiklos maksimalus skaitmenizavimas</i>	p.	265
7.2	Optimalus intervencinių priemonių taikymo algoritmas	p.	265
7.3	Rekomendacijos šalies centrinės ir vietinės valdžios institucijoms kovoje su pandemiais šokais ateityje	p.	267
7.3.1	Rekomendacijos šalies <i>centrinės valdžios</i> institucijoms kovoje su pandemiais šokais ateityje	p.	267
7.3.1.1	<i>Paveiktų įmonių sąrašas</i>	p.	268
7.3.1.2	<i>Darbuotojų sveikatos apsauga</i>	p.	269
7.3.1.3	<i>Darbo vietų išsaugojimas</i>	p.	270
7.3.1.4	<i>Įmonių likvidumo išsaugojimas</i>	p.	273
7.3.1.5	<i>Valstybinis bankas</i>	p.	275
7.3.1.6	<i>Ekonomikos prognozės</i>	p.	276
7.3.1.7	<i>Valstybės investicijos</i>	p.	276
7.3.1.8	<i>Valstybės finansiniai rezervai ir atnaujintas biudžeto projektas</i>	p.	277
7.3.1.9	<i>Pasiruošimas ateities krizinėms situacijoms</i>	p.	278
7.3.2	Rekomendacijos šalies <i>vietinės valdžios</i> institucijoms kovoje su pandemiais šokais ateityje	p.	278
7.3.2.1	<i>Savivaldybių įtraukimas, pereinant prie specifinės paramos</i>	p.	279
7.3.2.2	<i>Kontrcikliniai pirkimai</i>	p.	280
7.3.2.3	<i>Internetinių platformų ir renginių kūrimas</i>	p.	280
7.3.2.4	<i>Išmanūs sprendimai padėti verslui</i>	p.	280
7.4	Išvados ir rekomendacijos centrinės ir vietos valdžios institucijoms, atsižvelgiant į kiekybinio ir kokybinio tyrimo metu gautus rezultatus	p.	281
7.4.1	Išvados ir rekomendacijos dėl inicijuotų ir įgyvendintų <i>veiklą ribojančių</i> priemonių	p.	281
7.4.1.1	<i>Bendrieji kiekybinio tyrimo rezultatai</i>	p.	281
7.4.1.2	<i>Kokybinio tyrimo rezultatai pagal Klaipėdos regiono savivaldybes</i>	p.	284
7.4.2	Išvados ir rekomendacijos dėl inicijuotų ir įgyvendintų <i>veiklą skatinančių</i> intervencinių priemonių taikymo	p.	286
7.4.2.1	<i>Bendrieji kiekybinio tyrimo rezultatai</i>	p.	286
7.4.2.2	<i>Kokybinio tyrimo rezultatai pagal Klaipėdos regiono savivaldybes</i>	p.	288
7.4.3	Kiekybinio tyrimo metu pateiktų atvirtų klausimų analizė: išvados ir rekomendacijos	p.	292
7.5	Išvados ir rekomendacijos Klaipėdos regiono SVV gamybos, prekybos ir paslaugų įmonėms dėl įvestų apribojimų ekonominio poveikio sumažinimo	p.	294
7.5.1	Gamybos įmonėms	p.	294
7.5.2	Prekybos įmonėms	p.	295
7.5.3	Paslaugų įmonėms	p.	295
7.6	Nuotolinio darbo organizavimas: ypatumai, išvados ir rekomendacijos	p.	296
	LITERATŪRA	p.	301
	PRIEDAI	p.	311

LENTELIŲ SĄRAŠAS

II SKYRIUS

Lentelė	2.4.1	Vietinių turistų su viena ir daugiau nakvynių, jų kelionių ir nakvynių skaičius	33
---------	-------	---	----

III SKYRIUS

Lentelė	3.1.1.1	Verslo subjektų veiklos ribojimai pagal ekonomines veiklos rūšis dėl karantino metu taikytinų apribojimų šalyje	37
Lentelė	3.1.3.1	Po karantino pabaigos paskelbimo privataus ir viešojo sektorių veiklos švelninimo etapai	41
Lentelė	3.1.3.2	Po karantino atšaukimo, ribojančių priemonių pakartotinas įvedimas	41
Lentelė	3.2.1	COVID-19 valdymo strategijos logika	43
Lentelė	3.3.1	Skirtingų šalių pirmojo karantino metu taikytini apribojimai	49

IV SKYRIUS

Lentelė	4.1.1	Smulkaus ir vidutinio verslo samprata	58
Lentelė	4.4.1	Tyrimo organizavimo grafikas	80
Lentelė	4.4.1.1	Pirminis kontrolinis klausimų ekonominio poveikio SVV įmonėms nustatymui sąrašas	81
Lentelė	4.4.1.2	Pirminis kontrolinis klausimų socialinio poveikio SVV įmonėms nustatymui sąrašas	82
Lentelė	4.4.1.3	<i>Chi kadrato</i> kriterijų analizė (1),(2)	83
Lentelė	4.4.1.4	Kiekvieno klausimyno bloko <i>Cronbach alpha</i> reikšmės	84

V SKYRIUS

Lentelė	5.1.1.1.1	Valstybės suteikta pagalba darbo vietų išsaugojimui karantino metu	162
Lentelė	5.1.1.2.1	Verslo subjektai, galėję pretenduoti į valstybės subsidijas, karantinui pasibaigus	162
Lentelė	5.1.1.2.2	Subsidijų dydžiai po karantino ir jų apskaičiavimo principas	164
Lentelė	5.1.2.1	Ekonominės priemonės nuo COVID-19 nukentėjusiems verslo subjektams	166
Lentelė	5.1.2.2	Invega finansinės priemonės COVID-19 krizės metu	168
Lentelė	5.2.1	Ateities ekonomikos DNR plano investicijos pagal iškeltus prioritetus ir išteklius	180
Lentelė	5.3.1	Pirmojo karantino metu Vyriausybės inicijuotų ir įgyvendintų intervencinių priemonių apžvalga	185
Lentelė	5.6.1.1	Gamybos sektoriaus klasifikavimas remiantis ekonominės veiklos rūšių (EVRK 2 kl.) klasifikatoriumi	229
Lentelė	5.6.1.2	COVID-19 pandemijos teigiamo ir neigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms gamybos sektoriaus įmonėms identifikavimas	229
Lentelė	5.6.2.1	Prekybos sektoriaus klasifikavimas remiantis ekonominės veiklos rūšių (EVRK 2 red.) klasifikatoriumi	231
Lentelė	5.6.2.2	COVID-19 pandemijos teigiamo ir neigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms prekybos sektoriaus įmonėms identifikavimas	236

Lentelė	5.6.3.1	Paslaugų sektoriaus klasifikavimas remiantis ekonominės veiklos rūšių (EVRK 2 red.) klasifikatoriumi	238
Lentelė	5.6.3.2	COVID-19 pandemijos teigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms paslaugų sektoriaus įmonėms identifikavimas	243
Lentelė	5.6.3.3	COVID-19 pandemijos neigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms gamybos sektoriaus įmonėms identifikavimas	243

VI SKYRIUS

Lentelė	6.1	Pirmojo ir antrojo karantino metu taikytų pagalbos priemonių verslui palyginimas	252
---------	-----	--	-----

VII SKYRIUS

Lentelė	7.3.1.	Sukuriama pridėtinė vertė ir dirbančių asmenų skaičius pagal įmonėse dirbančių asmenų skaičių	268
---------	--------	---	-----

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

II SKYRIUS

Pav.	2.2.1	Pardavimų srautų tendencijos pagal ekonominius sektorius (eurais)	25
Pav.	2.3.1	Įmonių atsigavimo dinamika pagal karantino režimo poveikį (procentais)	28
Pav.	2.4.1	Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta (mln. Eur) 2019 ir 2020 metais	29
Pav.	2.4.2	Mažmeninės prekybos įmonių apyvartos pokyčiai (%), 2020 metus lyginant su 2019 metais	29
Pav.	2.4.3	Maitinimo ir gėrimų teikimo veiklos įmonių apyvarta (mln. Eur) 2020 ir 2019 metais	30
Pav.	2.4.4	Maitinimo ir gėrimų teikimo veiklos įmonių apyvartos pokyčiai (%) 2020 metus lyginant su 2019 metais	30
Pav.	2.4.5	Prekių eksportas (mln. Eur) 2020 ir 2019 metais	31
Pav.	2.4.6	Prekių importas (mln. Eur) 2020 ir 2019 metais	31
Pav.	2.4.7	Prekių importo ir eksporto pokyčiai (%) 2020 metus lyginant su 2019 metais	31
Pav.	2.4.8	Keleivių skaičius Lietuvos oro uostuose (tūkst.) 2020 ir 2019 metais	32
Pav.	2.4.9	Keleivių skaičiaus Lietuvos oro uostuose pokyčiai (%) 2020 metus lyginant su 2019 metais	32
Pav.	2.4.10	Išvykstamojo ir atvykstamojo turizmo pokyčiai (%) 2020 metus lyginant su 2019 metais	33

III SKYRIUS

Pav.	3.1.2.1	Karantino režimo švelninimo principas	39
Pav.	3.2.1	Atskirų asmenų grupių ir rizikos laipsnių sąsajos, remiantis asmenine ir socialine rizikomis	44
Pav.	3.2.2	Atvejų lokalizavimo principas	45

IV SKYRIUS

Pav.	4.1.1	Veikiantys ūkio subjektai pagal įmonių dydžio grupes, 2019 m., procentais	59
Pav.	4.1.2	Dirbančių asmenų skaičius pagal įmonių dydžio grupes, 2019 m., procentais	59
Pav.	4.1.3	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal įmonių dydžio grupes, 2019 m., procentais	59
Pav.	4.1.4	Apyvarta pagal įmonių dydžio grupes, 2019 m., procentais	60
Pav.	4.1.5	SVV socioekonominės situacijos įtakos veiksnių grupės	62
Pav.	4.2.1	Kontrafaktinio poveikio vertinimo logika grafiškai	65
Pav.	4.2.2	Skirtingų vertinimo požiūrių ir metodų suderinamumo galimybės	66
Pav.	4.3.1	Tyrimo „Su COVID-19 susijusių ekonominės veiklos apribojimų ir valstybės intervencinių priemonių poveikio Klaipėdos regiono įmonėms efektyvumo vertinimas“ analizės schema	70
Pav.	4.3.3.1	Empirinio tyrimo surinktų duomenų analizės metodai	77
Pav.	4.4.1	Respondentų geografinis pasiskirstymas pagal Klaipėdos regiono savivaldybes	80

V SKYRIUS

Pav.	5.3.1	Fiskalinės priemonės, priimtose reaguojant į koronavirusą, pagal šalis	183
Pav.	5.3.2	Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano lėšų panaudojimas pagal iškeltus tikslus ir priemones	184
Pav.	5.3.3	Lėšų panaudojimas pagal Invega COVID-19 priemones	184
Pav.	5.3.4	Verslo pasitikėjimo šalies ekonomika tendencijos	187
Pav.	5.3.1.1	Vyriausybės intervencinių priemonių kokybinis efektyvumo matavimo modelis	191
Pav.	5.6.1.1	Gamybos sektoriaus įmonių pasiskirstymas Klaipėdos regione, procentais	226
Pav.	5.6.1.2	Gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainų pokyčiai 2020 m. mėnesiais lyginant su tuo pačiu laikotarpiu 2019 m., procentais	226
Pav.	5.6.1.3	Pramonės pasitikėjimo rodiklis 2020 m. sausio-lapričio mėn., procentais	227
Pav.	5.6.1.4	Įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo 2020 m. balandžio - gruodžio mėn.	227
Pav.	5.6.1.5	Darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreiptasi, pasiskirstymas mėnesiais, procentais	228
Pav.	5.6.2.1	Prekybos sektoriaus įmonių pasiskirstymas Klaipėdos regione, procentais	232
Pav.	5.6.2.2	Prekybos sektoriaus įmonių apyvartos (be PVM) indeksai palyginamosiomis kainomis 2020 m. sausio - spalio mėn. (2015 m. – 100)	232
Pav.	5.6.2.3	Prekybos pasitikėjimo rodiklis 2020 m. sausio - lapkričio mėn., procentais	233
Pav.	5.6.2.4	Įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo 2020 m. balandžio - gruodžio mėn.	233
Pav.	5.6.2.5	Darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreiptasi, pasiskirstymas mėnesiais, procentais	234
Pav.	5.6.2.6	Prekybos sektoriuje veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, pasiskirstymas Klaipėdos regione, procentais	234
Pav.	5.6.3.1	Paslaugų sektoriaus įmonių pasiskirstymas Klaipėdos regione, procentais	239
Pav.	5.6.3.2	Paslaugų sektoriaus pasitikėjimo rodiklis 2020 m. sausio - lapkričio mėn., procentais	239
Pav.	5.6.3.3	Įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo 2020 m. balandžio - gruodžio mėn.	240
Pav.	5.6.3.4	Darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreiptasi, pasiskirstymas mėnesiais, procentais	241
Pav.	5.6.3.5	Paslaugų sektoriuje veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, pasiskirstymas Klaipėdos regione, procentais	241

VII SKYRIUS

Pav.	7.3.1.3.1	Dalis visų užimtųjų, kurie mokėsi per pastarąsias 4 savaites	273
Pav.	7.3.1.5.1	Investicijos į gamybinius įrenginius (kitos mašinos, įrenginiai ir ginklų sistemos), proc. BVP	275
Pav.	7.5.1	Dirbančiųjų iš namų dalis, 15-64 metų asmenys, proc. visų dirbančiųjų	299

PRIEDŲ SĄRAŠAS

PRIEDAS	1	KIEKYBINIS TYRIMAS: „COVID-19 ĮVESTŲ VALSTYBĖS APRIBOJIMŲ IR INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ EFEKTYVUMO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS VERTINIMAS“ KLAUSIMYNO STRUKTŪRA	311
PRIEDAS	2	KOKYBINIS TYRIMAS: GRUPINIŲ DISKUSIJŲ (ANGL. FOCUS GROUP) STRUKTŪRA IR PROCESAS	338
PRIEDAS	3	GRUPINĖS DISKUSIJOS (ANGL. FOCUS GROUP) SANTRAUKOS REGISTRAVIMO FORMA	340
PRIEDAS	4	KLAIPĖDOS UNIVERSITETO REKTORIAUS KREIPIMASIS Į KLAIPĖDOS REGIONO SAVIVALDYBĖS DĖL TARPININKAVIMO ATLIEKANT TYRIMĄ	342
PRIEDAS	5	VERSLO ASOCIJUOTŲ STRUKTŪRŲ, Į KURIAS BUVO KREIPTASI DĖL TARPININKAVIMO ATLIEKANT KIEKYBINĮ TYRIMĄ, SUVESTINĖ (LAIKOTARPIU 2020 M. RUGSĖJO – LAPKRIČIO MĖN.)	344
PRIEDAS	6	EKONOMIKOS SKATINIMO IR KORONAVIRUSO PLITIMO SUKELTŲ PASEKMIŲ MAŽINIMO PRIEMONIŲ PLANAS	346

1. MOKSLINIO TAIKOMOJO POBŪDŽIO TYRIMO TIKSLAS, PASKIRTIS IR RIBOS

Mokslinis taikomasis tyrimas, skirtas parengti sprendimus dėl COVID-19 pandemijos padarinių, atliktas įgyvendinant Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą projektą „Su COVID-19 susijusių ekonominės veiklos apribojimų ir valstybės intervencinių priemonių poveikio Klaipėdos regiono įmonėms efektyvumo vertinimas“ (Nr. P-COV-20-51).

Mokslinio taikomojo tyrimo įgyvendinimo laikotarpis: 2020.06.12 – 2020.12.31

Šį mokslinį taikomojo pobūdžio tyrimą atliko Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto mokslininkų ir tyrėjų komanda:

Vardas, pavardė	Pareigos
Ignas Aničas	Inovacijų ekspertas, Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros jaunesnysis mokslo darbuotojas
Andrius Balsys	Konsultantas, inovacijų ekspertas, Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros duomenų analitikas
Dr. Daiva Labanauskaitė	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros docentė, vyresnioji mokslo darbuotoja
Dr. Julija Melnikova	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Pedagogikos katedros vyresnioji mokslo darbuotoja, mokslo ir tarptautinių ryšių prodekanė
Justas Mundeikis	Ekonomistas, Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros duomenų analitikas
Jelena Nikolajenko	UAB "Vyno uoga" marketingo vadovė, Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros duomenų analitikė
Henrika Ruginė	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros lektorė, jaunesnioji mokslo darbuotoja
Dr. Giedrė Strakšienė	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Socialinių pokyčių studijų centro mokslo darbuotoja, Ekonomikos katedros vyresnioji mokslo darbuotoja
Dr. Laura Šaltytė - Vaisiauskė	Klaipėdos universiteto Mokslo ir inovacijų tarnybos vedėja, Informatikos ir statistikos katedros docentė, Ekonomikos katedros vyresnioji mokslo darbuotoja
Dr. Ligita Šimanskienė	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Vadybos katedros vedėja, profesorė, vyriausioji mokslo darbuotoja
Dr. Agnė Šneiderienė	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros lektorė, mokslo darbuotoja
Dr. Rasa Viederytė	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros docentė, vyresnioji mokslo darbuotoja
Dr. Erika Župerkienė	Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Vadybos katedros docentė, vyresnioji mokslo darbuotoja

Projekto vadovo kontaktiniai duomenys:

Rasa Viederytė

rasa.viederyte@ku.lt, mob. tel. +37060044312, tel. +37046398989

Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedra

S. Nėries g. 5, 92227 Klaipėda

Dėl COVID-19 keliamos grėsmės, 2020 m. kovo 16 d. Lietuvoje įvedus karantiną, didelė dalis Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) įmonių susidūrė su precedento neturinčiais iššūkiais, dažnam verslui keliančiais veiklos tęstinumo riziką. Siekiant suvaldyti susidariusią ekonominę situaciją, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ėmė planuoti ir vykdyti valstybės intervencijas, orientuotas į šios pandemijos įtakoto neigiamo socioekonominio poveikio šalies verslui mažinimą. Dėl tuo metu susidariusios ekstremalios situacijos ir būtinos skubos veikti, tikėtina, nebuvo atliktas detalus išankstinis (*ex-ante*) planuojamų priemonių vertinimas, kurio metu būtų identifiкуotas galimas finansavimo poreikis, suplanuotos aktualiausios atitinkamo dydžio valstybės intervencijos ir pasirinktas bei pasiūlytas optimalus šių intervencijų rinkinys.

Šiuo metu jau nėra tikslinga atlikti tokio tipo vertinimą, tačiau mokslininkų nuomone, labai svarbu įvertinti dėl COVID-19 pandemijos įvestų socioekonominės veiklos apribojimų poveikį smulkioms ir vidutinėms įmonėms, patirtų iššūkių mastą bei valstybės intervencijų, orientuotų į įvestų apribojimų poveikio mažinimą, efektyvumą.

Pasirinkta analizuoti geografinė aprėptis – Klaipėdos regionas, kurį sudaro septynios savivaldybės: Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Palangos miesto, Skuodo rajono, Šilutės rajono ir Neringos.

Šio mokslinio taikomojo pobūdžio tyrimo tikslas – atlikti su COVID-19 pandemija susijusių ir LR Vyriausybės įvestų ekonominės veiklos apribojimų socioekonominio poveikio Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms bei valstybės (LR Vyriausybės ir savivaldybių) intervencijų, orientuotų į neigiamo socioekonominio poveikio mažinimą, efektyvumo vertinimą, ir pateikti rekomendacines priemones įmonėms dėl įvestų apribojimų socioekonominio poveikio jų veikloms sumažinimo.

Projekto įgyvendinimo metu atliktas detalus įvestų ekonominės veiklos apribojimų ir valstybės intervencijų priemonių, orientuotų į neigiamo ekonominio poveikio mažinimą, efektyvumo vertinimas Klaipėdos regiono mastu.

Pagrindiniai projekto uždaviniai:

- atlikti detalią esamos situacijos analizę (veiklos apribojimų sukkelto socioekonominio poveikio detalizavimas pagal ūkio sritis ir įmonių tipus, vykdytų Vyriausybės intervencijų analizė ir palyginimas su užsienio šalyse taikytomis priemonėmis, ekonomikos sektorių specifikos išgryninimas),
- nustatyti socioekonominio poveikio ir finansavimo poreikio įmonėms apimtį (kiekybinės ir kokybinės apklausos, socioekonominių duomenų analizė, atvejo studijos),
- sugrupuoti Vyriausybės patvirtintų intervencijų tipus, juos suklasifikuoti ir numatyti jų taikymo apimtį,
- palyginti finansavimo poreikį ir valstybės Vyriausybės priemones Klaipėdos regiono įmonėse,
- pateikti išvadą bei rekomendacijas dėl taikytų Vyriausybės intervencijų efektyvumo ir pasirinkto rinkinio optimalumo,
- pasiūlyti rekomendacines priemones dėl *ex-ante* LR Vyriausybės intervencijų vertinimo ekstremaliose situacijose ir pateikti rekomendacijas Klaipėdos regiono įmonėms dėl įvestų apribojimų socioekonominio poveikio jų verslams sumažinimo.

Projekto metu analizuotas COVID-19 koronaviruso pandemijos metu įvestų LR Vyriausybės apribojimų sukeltas socioekonominis poveikis Klaipėdos regiono įmonėms ir jų darbuotojams, identifiкуoti socialiniai bei kultūriniai virsmai, svarbūs verslo įmonių komercinės veiklos adaptavimui ir pertvarkai COVID-19 pandemijos laikotarpiu.

Tyrimo pagrindinė tikslinė grupė – Klaipėdos regione veiklą vykdančios gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriuose veikiančios smulkaus ir vidutinio verslo subjektai. Tikslinė grupė tam tikrais tyrimo etapais buvo skaidyta į tris subkategorijas: (1) verslo subjektai, pilnai vykdančios savo veiklą, be apribojimų; (2) verslo subjektai, vykdančios veiklą iš dalies, taikytini apribojimai veiklai; (3) verslo subjektai, sustabdę ekonomines veiklas.

Visos tyrimo tikslinės grupės: smulkaus ir vidutinio verslo įmonės (gamybinės, prekybinės ir paslaugų įmonės, viešojo sektoriaus įmonės, individualią veiklą vykdančios asmenys), nevyriausybinės organizacijos, susiduriančios su COVID-19 pandemijos sukeltais iššūkiais. Netiesiogiai – ir mokslo bendruomenė, stokojanti išsamių pandemijos socioekonominio poveikio vertinimo tyrimų išvadų, taipogi viešojo institucijos (įskaitant Klaipėdos regiono savivaldybių administracijas), kurioms yra svarbu parengti optimalų ir efektyvų verslo socioekonominę adaptaciją lengvinančių priemonių paketą bei numatyti alternatyvias galimybes, kaip verslas turėtų prisitaikyti ir adaptuotis panašių krizių (ir pandemijų) metu ateityje.

Projekto įgyvendinimo metu parengta ši pagrindinė mokslinė produkcija:

Produkcijos rūšis	Produkcijos vienetų skaičius	Produkcijos apibūdinimas
Mokslo studija	1	Parengta ir viešai prieinama elektroninė mokslo studija, kurioje pateiktas valstybės restrikcinių ir skatinamųjų priemonių socioekonominio poveikio vertinimo modelis, identifiikuotos poveikio verslui sritys, identifiukuoti darbo rinko pokyčiai, išnagrinėtas investicijų pokytis verslo adaptacijos metu, išanalizuotos nuotolinio darbo taikymo galimybės valdant veiklos procesus bei mažinant verslo sąnaudas, įvertinta verslo adaptacija bei nustatytas poveikis besikeičiančiam organizacijos klimatui, kultūrai, valdymo ir vadovavimo metodams, išnagrinėti įmonių komunikacijos pokyčiai. Mokslo studijoje išanalizuoti pagrindiniai socioekonominio poveikio Klaipėdos regiono įmonėms aspektai, pateikiami kokybinio ir kiekybinio tyrimo, reaguojant į COVID-19 pandemiją, rezultatai, pristatomos atvejo studijos gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriams, pateikiamos rekomendacijos valdžios institucijoms ir įmonių vadovams.
Mokslinė publikacija	3	Tyrimų rezultatų pagrindu parengtos trys mokslinės publikacijos valstybės taikytų restrikcinių ir intervencinių socioekonominių priemonių analizės tematika bei jų poveikiu Klaipėdos regiono gamybos, prekybos ir paslaugų įmonėms ir jų darbuotojams. Netrukus šios mokslinės publikacijos bus prieinamos tarptautinei mokslo bendruomenei tarptautiniu lygiu pripažintuose ir aukštą reitingą turinčiuose atviros prieigos mokslo žurnaluose. Mokslinių straipsnių temos: <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>“Components for Measuring the Efficiency of the Intervention Measures to Support Business, Initiated and Implemented by the Government of Lithuania during the First Lockdown”</i>, 2. <i>“Characteristics of distance work organization in SMEs during the COVID-19 lockdown: case of Western Lithuania region”</i>, 3. <i>“The COVID-19 Pandemic and Resilience of SMEs In Lithuania”</i>.
Tarptautinis mokslinis seminaras	1	Virtualiu būdu organizuotame tarptautiniame moksliniame seminare „COVID-19 ekstremali situacija ir jos socioekonominis poveikis smulkioms ir vidutinėms įmonėms“ (<i>“The COVID-19 emergency and its socio-economic impact on SMEs”</i>) dalyvavę mokslininkai pasisakė dėl COVID-19 pandemijos kilusių problemų, pasekmių ir problemų sprendimų klausimais. Kviesti Europos universiteto partnerių

		<p>tinklo "EU CONEXUS" akademiniai atstovai, taip pat kitų užsienio universitetų mokslininkai. Šio seminaro metu mokslinius pranešimus anglų kalba skaitė Klaipėdos universiteto mokslininkai: Rasa Viederytė, Giedrė Strakšienė, Erika Župerkienė ir Julija Melnikova. Mokslinėmis išvalgomis dėl COVID-19 pandemijos socioekonominio poveikio verslui taip pat dalijosi Europos universiteto EU-CONEXUS tinklo ir kitų užsienio universitetų tyrėjai iš Latvijos, Lenkijos, Italijos, Rumunijos ir Ispanijos.</p> <p>Šis mokslinis tarptautinis seminaras organizuotas nuotoliniu būdu, Zoom platformoje. Seminaro data – 2020.11.10, anglų kalba.</p>
Mokslinis pranešimas tarptautiniame moksliniame seminare	4	<p>Tarptautiniame moksliniame seminare „COVID-19 ekstremali situacija ir jos socioekonominis poveikis smulkios ir vidutinės įmonės“ (<i>“The COVID-19 emergency and its socio-economic impact on SMEs”</i>) buvo skaityti šie projekto komandos moksliniai pranešimai (anglų kalba):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rasa Viederytė – <i>„Efficiency assessment of COVID-19 related State restrictions and interventions towards SMEs economic activity: relevance and State Of Art“</i> 2. Giedrė Strakšienė – <i>„Socio-economic impact assessment: framing the approach and methodology of research“</i> 3. Erika Župerkienė – <i>„Socio-economic impact of COVID-19: an overview of secondary research results“</i> 4. Julija Melnikova – <i>„Fostering of resilient leadership in small and medium enterprises during COVID-19: theoretical insights“</i> <p>Seminaro data – 2020.11.10, anglų kalba.</p>
Respublikinė mokslinė konferencija	1	<p>Virtualių būdu Klaipėdos universitete buvo organizuota prof. habil. dr. A. Seiliaus vardo respublikinė mokslinė konferencija „Iššūkiai vadybos moksle ir studijose“. Šios konferencijos metu viena mokslinė sekcija buvo skirta COVID-19 pandemijos sukeltų problemų sprendiniams organizacijose aptarti. Jos metu mokslinius pranešimus lietuvių kalba skaitė Klaipėdos universiteto mokslininkai: Ligita Šimanskienė, Daiva Labanauskaitė, Laura Šaltytė-Vaisiuskė, Agnė Šneiderienė ir Rasa Viederytė. Dalyviai atstovavo Klaipėdos universitetui, Vytauto Didžiojo universitetui, Lietuvos karo akademijai, Mykolo Romerio universitetui, Vilniaus universitetui, Klaipėdos valstybinei kolegijai, Lietuvos sporto universitetui, Baltijos skaitmeninių inovacijų centrai.</p> <p>Ši nacionalinė mokslinė konferencija organizuota nuotoliniu būdu, Zoom platformoje. Konferencijos data – 2020.11.20, lietuvių kalba.</p>
Mokslinis pranešimas respublikinėje mokslinėje konferencijoje	5	<p>Respublikinėje mokslinėje konferencijoje „Iššūkiai vadybos moksle ir studijose“ buvo skaityti šie komandos moksliniai pranešimai (lietuvių kalba):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ligita Šimanskienė – <i>„Pokyčiai organizacijų vadovavime COVID-19 pandemijos metu“</i>

		<ol style="list-style-type: none"> 2. Daiva Labanauskaitė – „COVID-19 pandemijos įtaka darbo rinkai: iššūkiai ir poveikio valdymo priemonės“ 3. Laura Šaltytė-Vaisiauskė – „Lietuvos makroekonominių rodiklių pokyčiai COVID-19 pandemijos periodu“ 4. Agnė Šneiderienė – „Valstybių taikytų intervencinių priemonių palyginamoji analizė“ 5. Rasa Viederytė – „Su COVID-19 susijusių valstybės apribojimų ir intervencijų į SVV ekonominę veiklą efektyvumo vertinimas“ <p>Konferencijos data – 2020.11.20, lietuvių kalba.</p>
Atvejo analizė	3	<p>Parengtos trys atvejo studijos, skirtos detaliau pristatyti išanalizuotą situaciją dėl COVID-19 pandemijos pirmosios bangos poveikio Klaipėdos regiono gamybos, prekybos ir paslaugų sektorių įmonėms:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. COVID-19 pandemijos pirmosios bangos poveikio gamybos sektoriaus įmonėms atvejo analizė 2. COVID -19 pandemijos pirmosios bangos poveikio prekybos sektoriaus įmonėms atvejo analizė 3. COVID -19 pandemijos pirmosios bangos poveikio paslaugų sektoriaus įmonėms atvejo analizė
Nuotolinio darbo metodinė priemonė	1	<p>Parengta nuotolinio darbo metodinė priemonė, apimanti šiuos įmonės vadovui ir darbuotojams aktualius nuotolinio darbo organizavimo aspektus: nuotolinės darbo vietos įrengimas, darbų eiga ir kontrolė, socioekonominiai aspektai, komunikaciniai ypatumai ir darbuotojų bei procesų efektyvus valdymas nuotoliniu būdu. Ši metodinė priemonė skirta smulkaus ir vidutinio verslo atstovams pasirengti, įsivertinti ir sklandžiai diegti nuotolinio darbo principus. Metodinėje priemonėje gausu konkrečių rekomendacijų, testavimo įrankių, patarimų ir pasiūlymų, skirtų tiek organizacijų vadovams, tiek darbuotojams.</p>
Mokslo populiarinimo straipsnis	4	<p>Mokslinio tyrimo eiga ir tarpiniai rezultatai pristatyti keliuose populiariosios žiniasklaidos portaluose, siekiant užsitikrinti ne tik mokslo bendruomenės, vietos valdžios institucijų, Klaipėdos regiono įmonių atstovų susidomėjimą atlikta studija, bet ir siekiant platesnio socialinio, ekonominio poveikio suinteresuotai visuomenei.</p> <p>Atliekamo mokslo tyrimo populiarinimas ir sklaida:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Mokslininkai: pirmoji pandemijos banga ženkliai paveikė Klaipėdos regiono verslus“ - https://klaipeda.diena.lt/naujienos/klaipeda/miestopulsas/mokslininkai-pirmoji-pandemijos-banga-zenkliai-paveike-klaipedos-regiono-verslus-1001687 2. „KU mokslininkai tiria pirmojo karantino ir Vyriausybės veiksmų poveikį regiono verslui“ - https://www.atviraklaipeda.lt/2020/12/14/ku-mokslininkai-tiria-pirmojo-karantino-ir-vyriausybes-veiksmu-poveiki-regiono-verslui/ 3. „KU mokslininkai tiria pandemijos ir antikerizinių Vyriausybės veiksmų poveikį regiono verslui“ - https://www.ve.lt/naujienos/ekonomika/ukis/ku-

		<p>mokslininkai-tiria-pandemijos-ir-antikriziniu-vyriausybes-veiksmu-poveiki-regiono-verslui-1843774/</p> <p>4. „Klaipėdos universiteto ekonomistai teikia rekomendacijas dėl Vyriausybės taikytų priemonių efektyvumo Klaipėdos regiono verslui COVID-19 pandemijos metu“ - https://www.ku.lt/shmf/klaipedos-universiteto-ekonomistai-teikia-rekomendacijas-del-vyriausybes-taikytu-priemoniu-efektyvumo-klaipedos-regiono-verslui-covid-19-pandemijos-metu/</p>
--	--	--

Atliktas visas mokslinis taikomojo pobūdžio tyrimas apima pagrindines ekonomines mokslinio taikomojo pobūdžio tyrimo rezultatus išvadas dėl COVID-19 pandemijos Klaipėdos regiono gamybos, prekybos, paslaugų įmonėse, apribojus ekonomines veiklas ir pritaikius valstybės intervencines priemones, orientuotas į neigiamo ekonominio poveikio mažinimą, rekomendacines priemones įmonėms dėl įvestų apribojimų ekonominio poveikio sumažinimo ir siūlymus valstybės valdymo institucijoms, kuriuose aptariamas tiek taikytinų valstybės valdymo institucijų ekonominių priemonių veiksmingumas, tiek siūlomos priemonės ir sprendimai, padėsiantys verslo subjektams ilgalaikėje perspektyvoje.

Socialinis tyrimo aspektas iš esmės siejamas su verslo įmonių klimato, kultūros, valdymo, vadovavimo metodų bei komunikacijos pokyčių identifikavimu bei teikiamais pasiūlymais valstybės ir savivaldybių valdymo institucijoms bei verslo įmonėms dėl galimo prisitaikymo prie šios pandemijos sukeltų pokyčių. Socialinis poveikis taipogi analizuojamas per restrikcinių ir skatinamųjų valstybės taikytų priemonių poveikį įmonės darbuotojams: jų darbo vietos išsaugojimui, darbo sąlygoms, darbo priemonėms, produktyvumui, efektyvumui, darbo atmosferai, užduočių delegavimui, stebėsenai ir poveikiui per darbo užmokestį ir kitas socialinių garantijų priemones.

Projekto taikomoji vertė – tyrimo pagrindu parengtos išvados ir rekomendacijos dėl taikytų valstybės intervencijų efektyvumo, pasirinkto rinkinio optimalumo bei siūlymai dėl išankstinio (*ex-ante*) valstybės intervencijų vertinimo ekstremaliose situacijose.

Projekto mokslinė vertė – COVID-19 karantino sukeltų ekonominių pasekmių mažoms ir vidutinėms Klaipėdos regiono įmonėms kiekybinių ir kokybinių duomenų bazė.

Tyrimo metu sudarytas susistemintas kiekybinis ir kokybinis COVID-19 pandemijos padarinių matavimo modelis, kuriuo matuojamos ir analizuojamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės taikytos socioekonominės priemonės ir apribojimai, skirti verslo subjektams, veikiantiems Klaipėdos regione COVID-19 paskelbto pirmojo karantino metu.

Gautų duomenų analizės išvados parodo Vyriausybės taikytinų ekonominių priemonių veiksmingumo, efektyvumo ir naudingumo lygį verslo subjektams tiek trumpalaikėje, tiek ilgalaikėje perspektyvoje. Mokslo studijoje teikiamos rekomendacijos ir siūlymai valstybės valdymo institucijoms, kuriuose aptariamas tiek taikytinų valstybės valdymo institucijų ekonominių priemonių veiksmingumas, tiek siūlomos priemonės ir sprendimai, padėsiantys verslo subjektams ilgalaikėje perspektyvoje.

Tikimasi, jog šio tyrimo metu gauti kiekybiniai ir kokybiniai rezultatai tarnaus valstybės ir savivaldybių valdymo institucijoms priimančioms sprendimus ir įvedant ribojančiąsias ir intervencines priemones, identifikuojant panašaus pobūdžio ekstremalias krizines situacijas ateityje.

Detali valstybės intervencinių priemonių analizė (tarptautiniu lyginamuoju aspektu bei per struktūrinę-sisteminę prieigą) padėjo sukurti optimalų intervencinių priemonių taikymo algoritmą atsižvelgiant į ekonominio sektoriaus specifiką. Be to, intervencinių (ypač finansinių) priemonių įgyvendinimas pagrįstas *ex-ante* vertinimu, kurį atliekant turi būti nustatyti rinkos trūkumai, apskaičiuotas viešųjų investicijų poreikių mastas ir apimtis, rinkos trūkumo susidarymo priežastys, finansinės priemonės valdymo alternatyvos, stebėsenos ir pan. Tikimasi, jog šis atliktas mokslinis

darbas prisidės prie išankstinio vertinimo metodologijos tobulinimo, pasiūlydamas intervencinių (finansinių) priemonių tipus, jų valdymo struktūrą, intervencijos strategijas ir pan.

Atlikto tyrimo rezultatų, sprendimų ir rekomendacijų viešinimas:

- a) teikiama ir aptariama su Klaipėdos regiono savivaldybių administracijomis, Klaipėdos regiono savivaldybių asociacija, asocijuotomis verslo struktūromis, darbuotojų ir verslo subjektų teises atstovaujančiomis konfederacijomis ir profsąjungomis,
- b) skelbiama Lietuvos mokslo tarybos ir Klaipėdos universiteto interneto svetainėse, facebook paskyroje,
- c) pristatoma mokslo ir verslo konferencijose, taip pat susitikimuose su Klaipėdos regiono SVV įmonių atstovais.

Projekto rezultatai bus plačiai pristatomi ir Klaipėdos regiono suinteresuotai visuomenei. Planuojama pasinaudoti įvairiais informacijos teikimo kanalais: bendradarbiauti su Klaipėdos regiono savivaldybėmis, asociacijomis ir tinklais (pvz., Mano miestas Klaipėda, Pramoninkų konfederacija), industriniais klasteriais (pvz., SGD klasteris) ir pan. Planuojama pasitelkti Klaipėdos miesto ir rajono žiniasklaidą (TV ir radijo laidas, laikraščius ir pan.), socialinius tinklus (LinkedIn, facebook ir kt.), virtualias platformas (EPALE ir pan.).

Projekto galimas socioekonominis poveikis – optimalus valstybės intervencinių priemonių teikimo algoritmas, siekiant mažinti neigiamą socioekonominį poveikį smulkiam ir vidutiniam verslui krizinėse situacijose.

Identifikuojami galimi adresatai: mokslo bendruomenė, valdžios institucijos, verslo įmonės (gamybinės įmonės, paslaugų sektoriaus įmonės, viešojo sektoriaus įmonės, individualią veiklą vykdančios asmenys), nevyriausybinės organizacijos.

Identifikuotoms su COVID-19 susijusių ekonominės veiklos apribojimų ir valstybės intervencinių priemonių poveikio Klaipėdos regiono įmonėms efektyvumo vertinimo taikomojo pobūdžio problemoms spręsti suburta tarpšritinė ir tarpkrytinė mokslininkų komanda, kuri sustiprino mokslininkų ir tyrėjų bendradarbiavimo ir kūrybiškumo gebėjimus bei skatino jų motyvaciją. Mokslininkai taipogi turėjo galimybę dalyvauti virtualiame tarptautiniame seminare ir nacionalinėje mokslinėje konferencijoje, perimti užsienio šalių patirtį, susipažinti su esamais moksliniais ir taikomojo pobūdžio pasiekimais šioje tyrimų srityje. Projektas taipogi prisidėjo prie Klaipėdos universiteto mokslinio įdirbio šioje tematikoje žinomumo didinimo ir mokslinės veiklos bei tyrimų rezultatų sklaidos užtikrinimo. Šis tyrimas taipogi sustiprino verslo ir mokslo bendradarbiavimą, atliekant tyrimus Klaipėdos regiono savivaldybėse ir teikiant rekomendacijas efektyvumo didinimui įvestais skatinamųjų valstybės taikomų priemonių sprendimais. Tyrimų atlikimo metu taip pat buvo sudarytos sąlygos neformaliai bendravimui ir tarpasmeninės tinklaveikos formavimui.

Tikimasi, jog šio taikomojo pobūdžio mokslinio tyrimo išvados ir rekomendacijos bus aktualios visos Lietuvos mastu ir turės ilgalaikį pritaikymo poveikį ateityje, planuojant panašaus tipo valstybės ribojančiąsias ir intervencines priemones į šalies ir ypač Klaipėdos regiono ekonomiką.

Tyrimo apribojimai:

- Šis mokslinis taikomojo pobūdžio tyrimas atliktas COVID-19 pandemijos metu, tad galimi įvairūs faktiniai netikslumai, siejami su ribotos prieigos ir skubiai atnaujinamų viešai skelbiamų dokumentų ir statistinių duomenų turiniu, kurie mokslinėje studijoje yra cituojami, analizuojami ir vertinami.
- Šio mokslinio tyrimo išvados apima gana siaurą COVID-19 pandemijos pasekmių tyrimo laikotarpį (2020 m. sausio – lapkričio mėn.) ir, pandemijai dar nesibaigus, jos neatspindi visapusiško ir išbaigto pasekmių vertinimo.
- Didžiąją dalimi išsamios tyrimo išvados ir rekomendacijos yra susijusios tik su COVID-19 pandemijos pirmosios bangos vertinimo rezultatais, ir iš esmės neatspindi antrosios bangos socioekonominių pasekmių SVV verslui lygmenis.

- Tyrimo rezultatai iš esmės neapima įvestų ribojimų ir pasiūlytų pagalbos bei skatinančiųjų priemonių antrojo karantino (paskelbtas 2020.11.07 ir žinoma, kad jis numatytas iki 2021.01.31) socioekonominio poveikio SVV įmonėms.
- Ribotas viešųjų statistinių duomenų prieinamumas ir itin fragmentuotas jų atnaujinimas apribojo antrinių duomenų analizės turinį ir apimtis. Stokojama palyginamųjų viešai prieinamų statistinių duomenų juos skelbiančių institucijų skaitmeninėse prieigose ir duombazėse.
- Dėl COVID-19 pandeminės situacijos ir įvestų ribojimų susitikimų organizavimui, susidurta su iššūkiais organizuojant Focus grupių tyrimą savivaldybėse. Savivaldybėse įvedus ribojimus dėl fizinio susitikimų galimybės ir todėl perėjus prie nuotolinio kokybinio tyrimo organizavimo, dalis sutikimą dalyvauti tyrime pareiškusių SVV atstovų rekomenduojamomis nuotolinėmis priemonėmis prie atliekamo tyrimo sutartu laiku tiesiog neprisijungė.
- Dėl aktyvaus Klaipėdos regiono SVV atstovų įsitraukimo į verslo sąlygų adaptavimą prie įvestų LR Vyriausybės ribojimų ir šios veiklos prioritetizavimo, net ir papildomai kviečiami, gana pasyviai dalyvavo kiekybiniame tyrime. Kvietimas Klaipėdos regiono savivaldybių administracijoms ir asocijuotoms verslo struktūroms tarpininkauti, kviečiant tų savivaldybių ar asocijuotų verslo struktūrų narius dalyvauti tyrime, iš esmės nepadidino laukiamo respondentų aktyvumo.
- Parengta „Nuotolinio darbo metodinė priemonė“ neapima galimų technologinių sprendimų: įvairių IT programų naudojimo, nuotoliniam darbui aktualių IKT sistemų sprendimų bei priemonių.
- Nėra aiški perspektyva dėl COVID-19 pandemijos suvaldymo ir atitinkamai su tuo sietinų galimų būsimų karantinų. Mokslininkai šioje mokslinėje studijoje neteikia jokių perspektyvinių išvadų ir rekomendacijų dėl galbūt būsimų (pratęstų) COVID-19 pandemijos valdymo priemonių / karantinų poveikio Klaipėdos regiono SVV verslui.

Galimos tolimesnės tyrimo kryptys:

- Šio mokslinio taikomojo pobūdžio tyrimo išvados leidžia teigti, jog socioekonominis COVID-19 pandemijos pasekmių poveikis SVV įmonėms tik stiprės. Todėl būtų aktualu tęsti šio socioekonominio COVID-19 pandemijos pasekmių poveikio SVV įmonėms matavimą, vertinimą ir lyginimą.
- Mokslinis tyrimas galėtų būti tęsiamas atliekant išsamius palyginamuosius tyrimus ir vertinant COVID-19 pandemijos antrosios bangos pasekmes Klaipėdos regiono SVV įmonėms.
- Parengta tyrimo metodika iš esmės yra tinkama atlikti panašaus pobūdžio tyrimus ir kituose Lietuvos regionuose.
- Būtų aktualu tęsti tyrimą, vertinant ne tik gamybos, prekybos ir paslaugų ekonominės veiklos sektorių organizacijas ir COVID-19 pandemijos sąlygotų LR Vyriausybės įvestų ribojimų bei paramos ir skatinančiųjų priemonių poveikį jų ekonominėms veikloms, bet analizuoti ir palyginti duomenis ir kituose ekonominės veiklos sektoriuose.
- Šiame tyrime dominuojantis subjektas – SVV įmonės. Kituose tyrimuose galima būtų analizuoti ir įvertinti ir dideles įmones bei COVID-19 pandemijos sąlygotų LR Vyriausybės įvestų ribojimų, paramos ir skatinančiųjų priemonių poveikį jų ekonominėms veikloms.
- Moksliniu požiūriu būtų įdomu inicijuoti empirinį tyrimą ir formuluoti tyrimo išvadas bei rekomendacijas dėl teigiamos COVID-19 pandemijos pasekmių valdymo priemonių įtakos Klaipėdos regiono SVV įmonėms ir jų darbuotojams.
- Bendradarbiaujant su viešojo sektoriaus institucijomis, savivaldybėmis ir asocijuotomis verslo struktūromis, galima būtų pateikti detalesnes adaptuotas išvadas ir rekomendacijas atlikto mokslinio taikomojo tyrimo pagrindu ir stiprinti profesinius ryšius bei užtikrinti nuoseklų tęstinį mokslininkų ir specialistų bendradarbiavimą, kuriant sinerginį poveikį ir vertę ne vien Klaipėdos regiono, bet ir visos Lietuvos mastu.

2. COVID-19 PANDEMIJOS IR SU JA SUSIJUSIŲ EKONOMINĖS KRIZĖS PADARINIŲ APIBRĖŽTIS IR KONTEKSTAS

2.1 Koronaviruso pandemijos socioekonominis poveikis regionams ir jo suvaldymo prielaidos tarptautiniame kontekste

Kai 2019 m. gruodžio mėn. Uhano mieste (Kinija) buvo užregistruotas naujo, medicinai silpnai žinomo, viruso protrūkis, vėliau gavusio – SARS-CoV-2 /COVID-19 – koronaviruso pavadinimą, ko gero, nė viena pasaulio valstybė ir joje veikiančios verslo, mokslo ir valstybinės institucijos, nesiruošė **pasaulinio lygio pandemijai**, kurią vėliau, **2020 m. kovo mėn. 11 d., paskelbė Pasaulio sveikatos organizacija**². Dėl infekcijos plitimo greičio ir užsikrėtimo atvejų skaičiaus staigaus augimo, šalys viena po kitos pradėjo taikyti karantino režimus, besiskiriančius tiek savo turiniu, tiek ribojimų trume. Tai sukėlė problemų ūkio šakoms, glaudžiai integruotoms į tarptautines gamybos ir tiekimo grandines, taip pat ir piliečiams, nuolat gyvenantiems ir (ar) dirbantiems užsienyje.

Koronavirusas – žaibišku ritmu plintantis virusas. Anot Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO), jeigu 2020 m. rugsėjo mėn. 23 d. virusas diagnozuotas buvo 31 mln. gyventojų, jau 2020 m. gruodžio mėn. pirmąją savaitę susirgimų skaičius padvigubėjo ir sudarė 60 mln. susirgimo atvejų pasaulyje³. Daugiau kaip milijonas žmonių mirė dėl COVID-19 ligos sukeltų komplikacijų. Milijonai žmonių prarado darbus. Daroma prielaida, kad virusui užsitęsęs, papildomai virš 130 mln. gyventojų papildys gyvenančių ties skurdo riba žmonių gretas⁴.

Dėl pandemijos įvestų juridinių asmenų veiklos ir fizinių asmenų judėjimo apribojimų tiesioginį neigiamą poveikį jau patyrė su turizmo, viešbučių, restoranų ir maitinimo, keleivių ir krovinių vežimo paslaugomis susiję sektoriai, taip pat kultūros ir kitos profesionalios paslaugos, susijusios su tiesioginiu vartotojo ir paslaugų teikėjo kontaktu⁵. Lietuvoje 2020 m. didžiausias pardavimų srautų nuosmukis numatomas energetikos, viešbučių ir restoranų, statybos, transportavimo ir sandėliavimo pramonėse. Tikimasi, kad mažiausiai išlaidų 2020 m. Lietuvos piliečiai skirs aprangos prekėms, viešbučių ir restoranų teikiamoms paslaugoms⁶. Pastebėta, kad sutrikusios tarptautinės tiekimo grandinės ilguoju laikotarpiu neigiamai paveiks ir statybų sektoriaus veiklą⁷.

Pirmajam karantino etapui, vykusiam 2020 m. I pusmetį, pasibaigus, buvo prognozuojama, kad dėl COVID-19 pandemijos sukeltos ekonomikos krizės 2020 m. pasaulio ekonomika trauksis 3 proc., Euro zonos šalių -7,5 proc., o 2021 m. numatomos 5,8 proc. pasaulio ekonomikos augimo tendencijos ir 4,7 proc. - Euro zonos⁸. Ekonominių veiklų apribojimas gamybos apimtis turėjo sumažinti iki 15 proc. išsivysčiusiose šalyse ir iki 25 proc. besivystančiuose šalyse⁹. Tačiau, 2020 m. II pusmetį, prasidėjus antrai koronaviruso bangai pasaulyje, prognozės pradėjo keistis. Manoma, kad 2020 m. pasaulio ekonomika susitrauks iki 4,3 proc. (2021 m. atsigavimas numatomas 4,1 proc.), besivystančių šalių BVP nuosmukis sudarys 2,1 proc. (2021 m. atsigavimas numatomas 5,7 proc.), o išsivysčiusių šalių BVP susitrauks netgi iki 5,8 proc. (2021 m. atsigavimas numatomas tik

²Europos Vadovų Taryba. Chronologija. Tarybos veiksmai dėl Covid-19. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/coronavirus/timeline/> (žiūrėta 2020-10-13)

³ UNSTAD. Impact of the Covid-19. Pandemic on trade and development. Transitioning to a new normal. United Nations conference on trade and development. United Nations, Geneva, 2020

⁴ UNSTAD. Impact of the Covid-19. Pandemic on trade and development. Transitioning to a new normal. United Nations conference on trade and development. United Nations, Geneva, 2020

⁵ OECD. Evaluating the initial impact of Covid-19 containment measures on economic activity. Policy Responses to Coronavirus. 2020

⁶ Stalenis, G. Kaip keisi Lietuvos ir pasaulio ekonomikos? Pristatymas. Euromonitor International. 2020

⁷ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

⁸ IMF. World economic outlook: The great lockdown. 2020

⁹ OECD. Evaluating the initial impact of Covid-19 containment measures on economic activity. Policy Responses to Coronavirus. 2020

3,1 proc.), ir šis rodiklis bus didesnis nei per 2008/2009 m. finansinę krizę, kai 2009 m. išsivysčiusių šalių BVP susitraukė iki 3,4 proc.¹⁰ Lyginant su 2019 m. duomenimis, tiesioginės užsienio investicijos pasaulyje vidutiniškai susitrauks iki 49 proc.¹¹ Pagal bazinę–optimistinę prognozę, Lietuvai yra prognozuojamas 8 proc. BVP smukimas¹², o pagal stipriai–pesimistinę prognozę, šalies BVP gali smukti netgi iki 16 proc.¹³

Daugelis valstybių taikė gana griežtus karantino režimus ir su juo susijusius fizinių ir juridinių asmenų veiklos ribojimus. Griežtas karantino režimas buvo taikomas šalyse, kurias COVID-19 pandemija paveikė ypač smarkiai: Ispanijoje, Italijoje, Prancūzijoje. Vidutinio griežtumo karantino mechanizmai buvo taikomi Austrijoje, Estijoje, Latvijoje. Pasitaikė ir kombinuoto karantino režimo atveju, kai bendras, šalies mastu paskelbtas karantino režimas, buvo švelnus, tačiau atskiroms teritorijoms buvo taikytos griežtos sąlygos: Vokietijos Bavarijos žemėje, Austrijos Tirolio federalinėje žemėje, Estijai priklausančiose Saaremos ir Muhu salose¹⁴. Vienintelė Švedija taikė labai švelnias, tik rekomendacinio pobūdžio viruso plitimo suvaldymo priemones. Kadangi pirmasis koronaviruso plitimo suvaldymo etapas ir su juo susiję karantino režimai 2020 m. vasaros pradžioje baigėsi, vis dažniau yra imamasi analizuoti, kurios šalies koronaviruso suvaldymo mechanizmas pagal savo turinį ir pritaikomumą yra efektyviausias ir veiksmingiausias. Tačiau šis klausimas vis dar lieka atviras. Islam N. ir kt.¹⁵ teigia, kad socialinės distancijos laikymasis turėjo tiesioginės teigiamos įtakos COVID-19 susirgimų skaičiaus sumažėjimui tose šalyse, kuriose šis principas buvo taikomas. O Davalgi S. ir kt.¹⁶ įrodė, kad šalys, kuriose buvo atliekami išsamūs tyrimai bei analizuojami susirgusių asmenų kontaktai, pademonstravo geresnius pandemijos suvaldymo rezultatus (pavyzdžiui, Vokietija), nei šalys, kuriose tie tyrimai buvo riboti (pavyzdžiui, Italija). Taip pat, šalyse, kuriose buvo taikomas visiškas karantinas, rezultatai buvo geresni nei šalyse, kuriose taikytas karantino režimas buvo dalinis.

Karantino režimas – viena iš priemonių viruso plitimui suvaldyti¹⁷, tačiau, tiek pirmasis (t.y. 2020 m. žiemos – pavasario), tiek antrasis (t.y. 2020 m. rudens – žiemos) karantinas, įvestas tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje, dėl medicinai silpnai žinomo koronaviruso plitimo suvaldymo, – ne pirmas kartas žmonijos istorijoje. Pirmi karantino režimo atvejai aptinkami dar V a. prieš Kristaus gimimą, kai Hipokratas aprašė daugelį užkrečiamų ligų, kurioms buvo taikoma 40 dienų sergančio ar galimai sergančio asmens izoliacija nuo sveikų bendruomenės narių, o keturiasdešimta nuo užsikrėtimo virusu diena buvo laikoma kritiniu tašku, po kurios asmuo buvo nepavojingas visuomenei. Šio principo laikėsi visa antikinė Graikijos medicina¹⁸. Manoma, kad mūsų laikų atitinkančio, struktūrinio karantino samprata, atsirado Vakarų Europoje, ne anksčiau kaip XIV amžiuje, kovojant su maro epidemija – išleidžiami prekybinės veiklos ribojimo potvarkiai ir išvelgiami pirmi ekonomikos skatinimo įrankiai¹⁹. Pati “karantino“ sąvoka buvo apibrėžta tik 1663 m. ir įtraukta į Oksfordo anglų kalbos žodyną, ji reiškė keturiasdešimties dienų periodą, kuriuo turėjo laikytis visi užkrečiama lyga sergantys asmenys ir vengti kontaktų su nesergančiais bendruomenės nariais. Taip pat karantino turėjo laikytis visi, norintys atvykti į šalį asmenys²⁰.

¹⁰ UNSTAD. Impact of the Covid-19. Pandemic on trade and development. Transitioning to a new normal. United Nations conference on trade and development. United Nations, Geneva, 2020

¹¹ UNSTAD. Impact of the Covid-19. Pandemic on trade and development. Transitioning to a new normal. United Nations conference on trade and development. United Nations, Geneva, 2020

¹² Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

¹³ Stalenis, G. Kaip keisis Lietuvos ir pasaulio ekonomikos? Pristatymas. Euromonitor International. 2020

¹⁴ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 (1, 5, 23-24).

¹⁵ Islam, N.; Sharp, S.J.; Chowell, G.; Shabnam, S.; Kawachi, I.; Lacey, B.; Massaro, J.M.; White, M. Physical distancing interventions and incidence of coronavirus disease 2019: Natural experiment in 149 countries. *BMI*. 2020, Vol. 370

¹⁶ Davalgi, S; Malatesh, U; Rachana, A. Comparison of measures adopted to combat COVID 19 pandemic by different countries in WHO regions. *Indian journal of community health*. 2020, Vol. 32 (288-299)

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

¹⁸ Gensini, G.F.; Conti, A.A. The evolution of the concept of “fever” in the history of medicine: From pathological picture per se to clinical epiphenomenon (and vice versa). *Journal of Infection*. 2004, Vol. 49 (85-87)

¹⁹ Heggenhougen, H.K. Quarantine through history. *International Encyclopedia of Public Health*. 2008 (454–462)

²⁰ Heggenhougen, H.K. Quarantine through history. *International Encyclopedia of Public Health*. 2008 (454–462)

Epidemijas analizuojantys mokslininkai²¹ priėjo išvadą, kad efektyviam bet kurios ligos plitimo suvaldymui būtina sklandi ir vienodai traktuojama sveikatos sistemos, Vyriausybės ir visuomenės tarpusavio komunikacija.

Pagrindinis, šioje Studijoje detaliai analizuojamo pirmojo koronaviruso plitimo suvaldymo karantino režimo, kuris skirtingose šalyse, priklausomai nuo karantino inicijavimo pradžios ir pabaigos, skyrėsi, tačiau preliminariai įvyko per 2020 m. pirmąjį pusmetį, tikslas – iš dalies ar visiškai riboti žmonių kontaktą, o tai buvo daroma priverstinai uždarant didelius lankytojų srautus generuojančius taškus (prekybos ir (ar) laisvalaikio centrus, kultūros ir (ar) švietimo įstaigas bei renginius, ir pan.) arba rekomenduojant nesiburiuoti. Iš principo, dėl karantino metu taikytų veiklos apribojimų, verslo subjektus galima buvo suskirstyti į tris grupes: (i) veiklą pilnai vykdančius, (ii) veiklą iš dalies vykdančius ir (iii) veiklą visiškai sustabdę verslo subjektai. Visiškai natūralu, kad dėl veiklos apribojimų ir teikiamų paslaugų ir (ar) prekių staigaus poreikio sumažėjimo, verslas, pagal šalyje galiojančio Darbo kodekso principus, dalį ar visą personalą išsiuntė į (i) pilnas ar dalines prastovas, (ii) taikė ne pilno darbo laiko alternatyvas, (iii) siūlė apmokamų kasmetinių atostogų alternatyvas. Kartais darbdaviai taikė kombinuotas darbo vietų ir su tuo susijusių asmenų pajamų išsaugojimo strategijas. Be darbo vietų išsaugojimo, verslas laikinai užšaldė atsiskaitymus su paslaugų ir (ar) prekių tiekėjais – pradėjo trūkinėti tiekimo grandinės. Dėl neapibrėžtos viruso suvaldymo situacijos, vidaus vartojimas laikinai susitraukė, pasikeitė gyventojų prekių krepšelio turinys, prioritetą teikiant būtiniausioms prekėms ir (ar) paslaugoms. Prasidėjo prekių ir paslaugų paklausos ir pasiūlos balanso svyravimai.

Per pirmąjį koronaviruso suvaldymo etapą šalys viena po kitos skelbdavo ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planus, skirtingus pagal turinį ir finansavimo apimtį. Ekspertai Elgin C. ir kt.²² per pirmąjį koronaviruso suvaldymo etapą, išanalizavę 166 šalių taikytas ekonomines priemones kaip atsaką į COVID-19 pandemijos sukeltus neigiamus padarinius ir pagal 2020 m. kovo mėn. 31 d. atitinkančius duomenis, sukūrus išsamią duomenų bazę, apimančią šalių fiskalinės ir monetarinės politikų pagrindinius rodiklius, naudodamiesi principine komponentų analize (angl. *Principle Component Analysis*), sukūrė COVID-19 ekonominio stimulo indeksą (angl. *Covid-19 Economic Stimulus Index (CESI)*). Standartizavę gautus duomenis, autoriai priėjo išvadą, kad didžiausius paketus per pirmąjį koronaviruso karantinų etapą dažniausiai siūlė turtingesnės šalys. Pagal jų skaičiavimus, Japonijos atsakas buvo vienas agresyviausių – išlaidų paketą sudarė maždaug 20 proc. šalies BVP, JAV pagalbos paketą sudarė maždaug 14 proc. BVP, Australijos – 11 proc. BVP, Kanados – 8,4 proc. BVP, Jungtinės Karalystės – 5 proc. BVP ir t.t. Tačiau, kaip teigia autoriai, neteisinga pagalbos paketo dydį nuo šalies BVP tapatinti su jo veiksmingumu ir (ar) efektyvumu, nes esmė yra ne kiekybinėje, o kokybinėje išraiškoje – ekonominių priemonių turinių tarpusavio sąveikoje. Ne mažą įtaką turi ir pagalbos paketo finansavimo kilmė, t.y. nuosavo ir skolinto kapitalo santykis. Kitas pavyzdys, tai – iš principo visų šalių taikomų prastovų subsidijavimo mechanizmų apimtį ir turinį. Nyderlandai pateikė vieną dosniausių prastovų kompensavimo planą – darbdaviams kompensavo iki 90 proc. su darbuotojo darbo užmokesčiu susijusias išlaidas, o Prancūzijos Vyriausybė dengė iki 84 proc. bendrojo darbo užmokesčio ir 100 proc., jeigu darbuotojas gaudavo minimalios algos dydį. Jungtinės Karalystės Vyriausybė kompensavo iki 80 proc., o Kanados Vyriausybė - iki 75 proc. bendrojo mėnesinio darbo užmokesčio, iki trijų mėnesių. JAV laikėsi kitokio požiūrio ir verslui siūlė paskolas, kurių paketui skyrė daugiau nei 650 mlrd. dolerių, ir kurių nereikėjo gražinti, jei įmonės sugebėdavo išlaikyti darbuotojų skaičiaus, koks jis buvo iki paskelbus karantino režimą šalyje, ir didžiąją dalį paskolos lėšų išleido atlyginimams per du mėnesius nuo paskolos gavimo dienos.

²¹ Conti, A.A.; Gensini, G.F. The historical evolution of some intrinsic dimensions of quarantine. *Medicina nei Secoli*. 2007, Vol. 19 (173-188); Gensini, G.F.; Conti, A.A. The evolution of the concept of “fever” in the history of medicine: From pathological picture per se to clinical epiphenomenon (and vice versa). *Journal of Infection*. 2004, Vol. 49 (85-87); Gensini, G.F.; Yacoub, M.H.; Conti, A.A. The concept of quarantine in history: From plague to SARS. *Journal of Infection*. 2004, Vol. 49 (257-261)

²² Elgin, C.; Basbug, G.; Yalaman, A. Economic policy responses to a pandemic: Developing the Covid-19 economic stimulus index. Center for Economic Policy Research: Covid Economics. 2020, Vol. 03 (40-53)

Mokslininkai ir ekspertai, tiek analizuojantys koronaviruso tiesioginį ir netiesioginį socioekonominį poveikį šalies fiziniams ir juridiniams asmenims, tiek ekonomikos recesijos stabilizavimo įrankius, prieina skirtingų išvadų. Mintron M. ir O'Connor R.²³ teigia, kad koronaviruso pandemijos sukeltos krizės neigiamų pasekmių suvaldymo efektyvumas priklauso nuo Vyriausybės ir jai pavaldžių institucijų savalaikės ir piliečiams aiškios komunikacijos. Tinkamos komunikacijos dėka juridiniai ir fiziniai asmenys teisingai interpretuos Vyriausybės žingsnius, siekiančius suvaldyti viruso plitimą ir socioekonominių priemonių, skirtų padėti nuo koronaviruso nukentėjusiam verslui, esmę. Pagal minėtų mokslininkų išvargas, komunikacijos kokybė šalies viduje priklauso ir nuo politikų kompetencijos bei lyderystės savybių. Šiuo atveju galima iškelti prielaidą, kad ne mažiau svarbus politiko reitingas šalyje – kuo labiau šalies piliečiai pasitiki politiniu veikėju, tuo, tikėtina, stipresnis skleidžiamos informacijos turinio pozicionavimas. Panašios nuomonės laikosi mokslininkai Blackburn C.C. ir Leslie R.²⁴, pridurdami, kad tiek valdžios komunikacijos su šalies piliečiais, tiek visų strateginių žingsnių turinys turi būti komponuojamas, bendradarbiaujant su mokslininkais ir savo srities ekspertais.

OECD ekspertai²⁵ taip pat akcentuoja Vyriausybės veiksmų skaidrumo svarbą, norint kuo efektyviau įgyvendinti ekonomines priemones, skirtas padėti nuo koronaviruso režimo nukentėjusiems fiziniams ir juridiniams asmenims. Šiuo atveju tiek verslo subjektai bus tinkamai informuoti, kokios lengvatinės pagalbos priemonės siūlomos, o mokesčių mokėtojai žinos, kokia kryptimi yra investuojami jų sumokėti mokesčiai, tiek užsienio valstybės galės pasinaudoti gerąja kitos šalies praktika, o mokslininkai - atlikti lyginamąsias išvargas ir pateikti panašių situacijų sprendimo algoritmus, jeigu tokios situacijos nutiks ateityje.

Dažniausiai, kai įvyksta ekonomikos šokas, politikos formuotojai stengiasi atstatyti paklausos ir pasiūlos balansą šalyje²⁶. Vieni mokslininkai²⁷ teigia, kad pirmasis COVID-19 karantinas labiausiai turėjo įtakos produktų ir (ar) paslaugų pasiūlai (tiekimui) ir vyriausybės, formuodamos ekonomikos skatinimo ir ekonomines pagalbos priemones, turėjo į tai atsižvelgti. Kiti ekspertai²⁸ mano, kad pirmasis karantinas turėjo didesnę šoką prekių ir (ar) paslaugų paklausai. Tačiau, laikui bėgant, vis dažniau prieinama nuomonės, kad COVID-19 turėjo iš esmės labai panašų poveikį tiek prekių ir (ar) paslaugų paklausai, tiek pasiūlai, nes kai kurių verslų veiklos apribojimai paveikė prekių produkcijos apimtį ir tiekimo grandines, o asmenys, kurie buvo išsiųsti į prastovas ir (ar) likę be darbo ir reguliarių mėnesinių pajamų, turėjo koreguoti savo pirkimo krepšelį ir, visų pirma, sumažinti išlaidas ne pirmo būtinumo prekėms ir (ar) paslaugoms. Šiuos nuomonės atstovai mano, kad ekonominės priemonės, skirtos padėti nuo koronaviruso nukentėjusiems fiziniams ir juridiniams asmenims, turi apimti paklausos ir pasiūlos pusiausvyros atstatymą²⁹.

Karantinas – ribojančių veiksmų visuma, kuriuos įgyvendindamos šalys susidūrė su grandininės reakcijos atveju, kai apsaugant žmonių sveikatą ir gyvybes, valstybės, dėl nesurinktų suplanuotų pajamų ir neplanuotų perteklinių biudžeto išlaidų, prasidėjus fiskalinės ir monetarinės

²³ Mintron, M.; O'Connor, R. The importance of policy narrative: effective government responses to Covid-19. Policy design and Practise. 2020, Vol. 03 (205-227)

²⁴ Crudo, B.C.; Leslie, R. How leadership in various countries has affected Covid-19 response effectiveness. The Conversation. 2020. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/how-leadership-in-various-countries-has-affected-covid-19-response-effectiveness-138692> (žiūrėta 2020-11-14)

²⁵ OECD. Policy responses to Coronavirus. Government Support at the Covid-19 pandemic. 2020. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/government-support-and-the-covid-19-pandemic-cb8ca170/> (žiūrėta 2020-11-16)

²⁶ Galindo, H. What kind of firm is more responsive to the unconventional monetary policy? A theoretical approach. SSRN. 2020

²⁷ Bekaert, G.; Engstrom, E.; Ermolov, A. Aggregate demand and aggregate supply effects of Covid-19: A real-time analysis. Finance and Economics Discussion Series. 2020, Vol. 049 (1-28); Fornaro, L.; Wolf, M. Covid-19 Coronavirus and macroeconomic policy. CEPR Discussion Paper nr. DP14529. 2020 (1-12).

²⁸ Castro, M.F. Fiscal policy during a pandemic. Federal reserve bank of St. Louis. Working paper. 2020, Vol. 06 (1-44)

²⁹ Guerrieri, V.; Lorenzoni, G.; Straub, L.; Werning, I. Macroeconomic implications of Covid-19: Can negative supply shocks cause demand shortages? National Bureau of Economic Research. Working paper 26918. 2020 (1-36); Kiley, M.T. Pandemic recession dynamics: The role of monetary policy in shifting a U shaped recession to a V-shaped rebound. Finance and Economics Discussion Series. 2020, Vol. 083 (1-32)

politikos disbalansui, susidūrė su socioekonominė recesija. Analizuodami įvykusias ekonomines krizes ir jų suvaldymo mechanizmus Jungtinėse Amerikos Valstijose, mokslininkai Blinder A.S. ir Zandi M.³⁰ teigia, kad pirmas žingsnis, kovojant su silpnėjančia ekonomika – tai finansų sistemos stabilizavimas, nes kreditas – gyvybiškai svarbus finansinis įrankis, gelbstint šalies ekonomiką. Teigiama, kad didžiausias efektyvumas, valdant ekonomikos recesiją šalyje, yra pasiekiamas, kai ieškomas fiskalinės ir monetarinės politikų tarpusio balansas. Šitame žingsnyje svarbu, kad siūlomos ir taikomos ekonominės priemonės tarpusavyje sąveikautų, t.y. papildytų viena kitą, o ne prieštarautų. Siūloma mažinti mokesčių mokėtojų naštą per laikiną mokesčių tarifų mažinimą ir Vyriausybės ne pirmo būtinumo išlaidų optimizavimą. Svarbi politinius sprendimus priimančių asmenų kompetencija, nes klaidų išvengti galima tik tada, kai valstybės pagalba nukreipiama ten, kur ji iš tikrųjų reikalinga, iš anksto sumodeliavus galimą ekonominę inicijuosimos ekonominės priemonės efektą. Taip pat, kol ekonomika nėra stabilizuota, politikos formuotojai neturi stabdyti ekonomikos skatinimo įrankių ir staigiai pereiti prie agresyvaus taupymo. Blinder A.S. ir Zandi M.³¹, kaip ir Mintron M. ir O'Connor R.³² bei Blackburn C.C. ir Leslie R.³³, teigia, kad savalaikis ir kokybiškas bendradarbiavimas su visuomene yra neatsiejamas bet kokios ekonominės krizės suvaldymo komponentas. Kiti mokslininkai³⁴ pabrėžia, kad vyriausybių ekonominės politikos įrankiai ir jų įgyvendinimo efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo monetarinės ir fiskalinės politikų istorinės būklės šalyje krizei prasidėjus, o įvykus ekonominei krizei ar ekonomikos nuosmukiui - Vyriausybė turi restruktūrizuoti privataus sektoriaus balansą, įskaitant ir finansų sektorių, kartu didinti vidaus vartojimo lygį, o tai turi ilgalaikį neigiamą poveikį valstybės skolos lygiui.

Kovoje su nenumatytais situacijomis valdant socioekonominės recesijas, svarbi šalies patirtis ir išsivystymo laipsnis. Šios nuomonės laikosi Ghosh A.R. ir kt.³⁵, teigdami, kad išsivysčiusios šalys efektyviau suvaldo ekonomikos recesijas nei besivystančios šalys. Valstybė, ne pirmą kartą kovojanti su ekonomikos nuosmukiu, dažniausiai jau yra suformavusi krizės valdymo ir ekonomikos skatinimo mechanizmus, kurių poveikį yra išmatavusi ankstinėse recesijose. Nuo valstybės patirties, kovojant su ekonomikos recesija, priklauso ir atsako greitis bei kokybė. Autoriai priduria, kad besivystančios šalys, atėjus ekonomikos recesijai, susiduria su pagrindiniais dviem šokais: (i) dėl staigaus užsienio šalių taupymo, palaipsniui, o kartais ir staigiai, sustoja kapitalo įplaukos į šalį ir (ii) dėl užsienio vartotojų paklausos sumažėjimo vietos prekėms, kuomet gali ženkliai mažėti eksporto apimtys. Todėl labai svarbu turėti ekonominių krizių įveikimo planus, ir ypač tai galioja besivystančioms šalims.

³⁰ Blinder, A.S.; Zandi, M. The financial crisis: Lessons for the next one. Center on Budget and Policy Priorities. 2015 (1-56)

³¹ Blinder, A.S.; Zandi, M. The financial crisis: Lessons for the next one. Center on Budget and Policy Priorities. 2015 (1-56)

³² Mintron, M.; O'Connor, R. The importance of policy narrative: effective government responses to Covid-19. Policy design and Practise. 2020, Vol. 03 (205-227)

³³ Crudo, B.C.; Leslie, R. How leadership in various countries has affected Covid-19 response effectiveness. The Conversation. 2020. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/how-leadership-in-various-countries-has-affected-covid-19-response-effectiveness-138692> (žiūrėta 2020-11-14)

³⁴ Anderson, J.; Beramini, E.; Brekelmans, S. The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus. Bruegel Datasets. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/> (žiūrėta 2020-11-14); Claessens, S.; Kose, A.; Laeven, L.; Valencia, F. How effective is fiscal policy response in financial crises? IMF eLibrary. 2014. Prieiga per internetą: <https://www.elibrary.imf.org/view/IMF071/20264-9781475543407/20264-9781475543407/ch14.xml?language=en> (žiūrėta: 2020-11-14);

Crowe, C.W.; Ghosh, A.R.; Chamon, M.; Ostry, J.D.; Kim, J. Coping with the crisis: Policy options for emerging market countries. IMF Staff Position Note. 2009, Vol. 08 (1-29); Reinhart, C.M.; Rogoff, K.S. The aftermath of financial crises. NBER working paper 14656. 2009 (1-13)

³⁵ Crowe, C.W.; Ghosh, A.R.; Chamon, M.; Ostry, J.D.; Kim, J. Coping with the crisis: Policy options for emerging market countries. IMF Staff Position Note. 2009, Vol. 08 (1-29)

2.2 Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiniai sprendimai socioekonominės recesijos šalyje stabilizavimo link

Lietuvos Respublikos Vyriausybė itin sparčiai reagavo į viruso plitimo mastą pasaulyje ir jo keliamas grėsmes žmonių sveikatai ir gyvybei. Vyriausybė, reaguodama į tiek didėjančių užsikrėtimų koronaviruso atvejų skaičių šalyje, tiek solidarizuodama savo strateginius sprendimus su ES šalimis narėmis, siekiant sustabdyti viruso plitimą, **2020 m. vasario mėn. 26 d. visoje šalyje paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją**³⁶, o nuo 2020 m. kovo mėn. 16 d. Lietuvos Respublikos teritorijoje buvo paskelbtas karantino režimas ir trečias (visiškos parengties) civilinės saugos sistemos parengties lygis³⁷. **Pirmasis karantino režimas tęsėsi nuo 2020 m. kovo mėn. 16 d. 00 val. iki 2020 m. birželio mėn. 16 d. 24 val.**³⁸

Karantino metu Lietuvos teritorijoje buvo draudžiama³⁹:

- Švietimo ir ugdymo įstaigų, dienos bei užimtumo centrų veikla.
- Kultūros, laisvalaikio, pramogų, sporto įstaigų lankymas ir fizinis lankytojų aptarnavimas.
- Organizuoti renginius ir susibūrimus, vykstančius atvirose ir uždaroje erdvėse.
- Grožio ir sveikatinimo paslaugų teikimas.
- Viešojo maitinimo įstaigų, restoranų, kavinių, barų ir kitų pasilinksminimo vietų veikla, išskyrus, kai maistą galima buvo išsinešti arba kitais būdais jį pristatyti gyventojams.
- Parduotuvių, prekybos ir pramogų centrų veikla, išskyrus maisto prekių, veterinarijos ir optikos prekių parduotuves, vaistines.
- Atvykti ir išvykti iš šalies.

Pagal Vyriausybės atsako į COVID-19 griežtumo indeksą (angl. *Government Stringency Index (GSI)*)⁴⁰, kuris apskaičiuojamas pagal karantino režimo metu taikytinus juridinių ir fizinių asmenų veiklos apribojimus (judėjimo laisvės, švietimo sistemos veiklos, renginių organizavimo apribojimai; visuomenės informacinių kampanijų organizavimas ir pan.), Lietuvai skirti 68,52 balai (matavimas vyksta nuo 0 iki 100 balų, kur 100 parodo labai griežtą karantino režimą). Palyginimui, Latvijoje šis rodiklis siekia 57,41 balus, o Estijoje - 29,63 balus. Todėl galima teigti, kad pirmojo karantino režimas Lietuvoje buvo pakankamai griežtas ir panašus į griežtus karantinius taikančių ES šalių narių – Lenkijos (71,3 balai), Ispanijos (71,3 balai), Prancūzijos (78,7 balai). Anot GSI indekso, karantino režimo turinys (apribojimų stiprumas) ir trukmė turėjo tiesioginės įtakos socioekonominio šoko stiprumui šalyje.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. kovo mėn. 16 d. ėmėsi neatidėliotino trumpalaikio **Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano**⁴¹, skirto padėti išspręsti verslo finansinio likvidumo ir gyventojų pajamų išsaugojimo problemas, įgyvendinimo⁴². Šis strateginis planas, skirtas trumpojo laikotarpio iššūkiams spręsti, buvo inicijuotas ir pristatytas pirmąją karantino dieną, ir nors plano turinys buvo nuolat papildomas, pagrindiniai principai išliko tie patys: (i) užtikrinti išteklius, reikalingus sveikatos ir visuomenės apsaugos sistemos efektyviai veiklai; (ii) padėti išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas; (iii) padėti verslui išsaugoti likvidumą; (iv) skatinti šalies ekonomiką; (v) užtikrinti valstybės išdo

³⁶Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. vasario mėn. 26 d.

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.

³⁸ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija. Vyriausybės sprendimu atšaukiamas Lietuvoje paskelbtas karantinas. 2020. Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybes-sprendimu-atsaukiamas-lietuvoje-paskelbtas-karantinas> (žiūrėta 2020-10-19)

³⁹ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną?. 2020. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-19)

⁴⁰ Ritchie, H.; Beltekian, D.; Edouard, M.; Hasel, J.; McDonal, B.; Roser, M. Policy responses to coronavirus pandemic. Our World in Data. 2020. Prieiga per internetą: <https://ourworldindata.org/policy-responses-covid> (žiūrėta 2020-11-16)

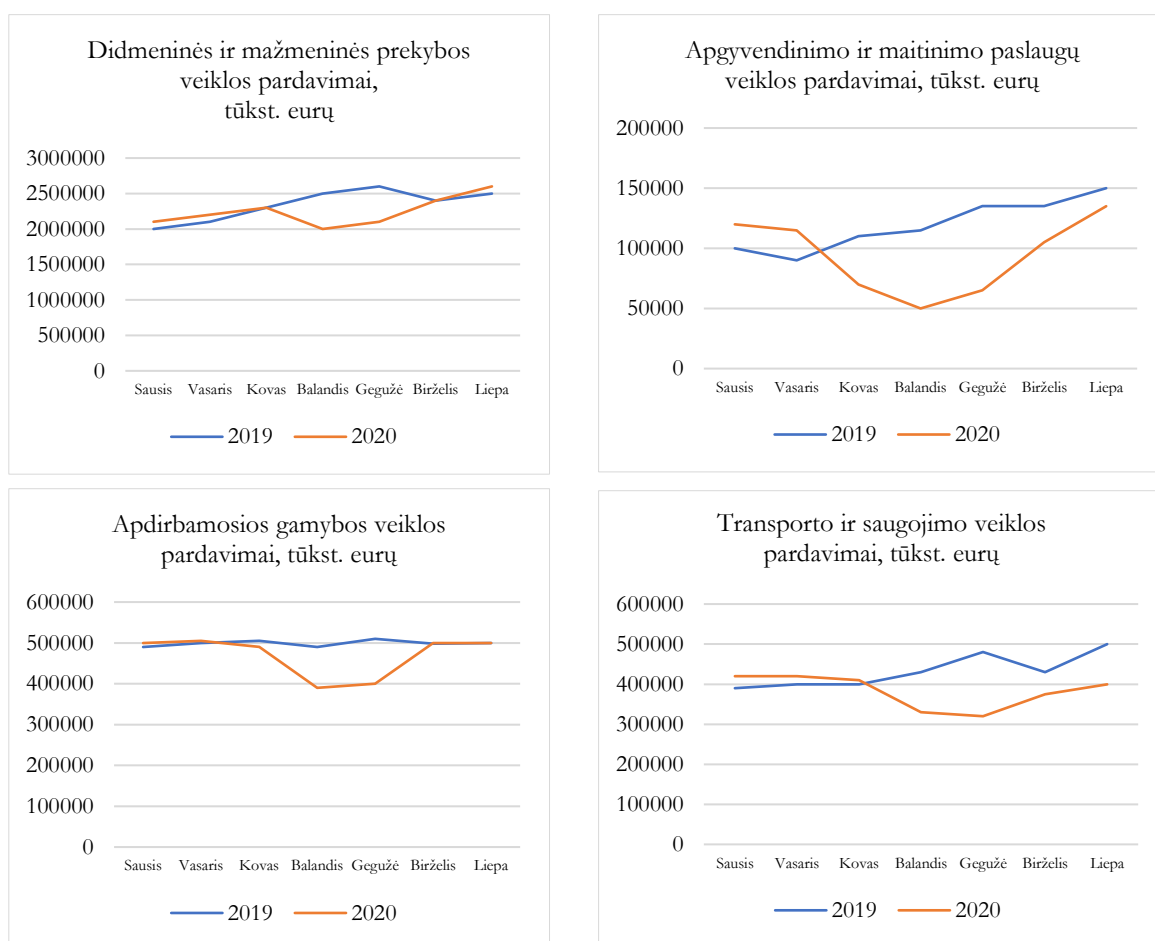
⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 27 d.

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

likvidumą. 2020 m. kovo mėn. 16 d. patvirtiname LR ekonomikos skatinimo plane buvo numatyta: bendra Vyriausybės priemonių apimtis – 2,5 mlrd. eurų, o bendra priemonių apimtis, kartu su finansų institucijų skolinimo potencialu – 5,782 mlrd. eurų arba 10 proc. nuo šalies bendro vidaus produkto (BVP). Taip pat buvo numatoma ne tik Vyriausybei leisti papildomai pasiskolinti bent 5 mlrd. Eur, bet ir išplėsti savivaldybių teises skolintinis daugiau.

Papildomai, siekiant užtikrinti sklandžią valstybės institucijų ir visuomenės komunikaciją, 2020 m. gegužės mėn. 18 d. buvo patvirtintas **COVID-19 valdymo strategijos komunikacijos planas**, kuriame LR Vyriausybei pavaldžioms institucijoms buvo priskirtos lėšos, skirtos inicijuotų ir įgyvendinamų intervencinių priemonių viešinimui⁴³.

Lietuvos atveju, lengvatinę paramą galėjo gauti verslo subjektai, patyrę tiesioginį neigiamą karantino režimo poveikį ir kurie buvo įtraukti į LR VMI viešai skelbiamą nukentėjusių įmonių sąrašą⁴⁴. Šios paramos pagrindinis akcentas – smulkaus ir vidurio verslo finansinės būklės atstatymas: buvo siūlomi prastovų, paskolų palūkanų, komercinės paskirties nuomos mokesčio kompensavimo mechanizmai, teikiamos subsidijos mikroįmonėms, taip pat lengvatinės paskolos, nereikalaujančios užstato, ir individualios bei portfelinės UAB „Investicijų ir verslo garantijos“⁴⁵ (INVEGA) garantijos. Taip pat visus valstybės institucijoms skirtus mokesčius (su darbo užmokesčiu susijusius, komunalinių paslaugų mokesčius, PVM) galima buvo atidėti ir sudaryti atidėtų mokesčių gražinimo grafikus.

Pav. 2.2.1 Pardavimų srautų tendencijos pagal ekonominius sektorius⁴⁶ (eurais)

⁴³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 663 „Dėl lėšų skyrimo“. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 17 d.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 887 „Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros“. Vilnius, 2001 m. liepos mėn. 11 d.

⁴⁶ Valstybinė Mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Pagalba dėl Covid-19 nukentėjusiems juridiniams asmenims. Vilnius, 2020 m. rugsėjo mėn. 24 d.

LR Vyriausybė įgyvendinamų ekonominių priemonių veiksmingumą matavo pagal jų sukuriama tiesioginį ir netiesioginį poveikį. Buvo nutarta, jog svarbu ne tik matuoti tikslinės problemos sprendimą, bet ir šio sprendimo sukuriama papildomą vertę. Įgyvendinamos priemonės rezultatai buvo matuojami per ją įgyvendinančių institucijų ruošiamas ataskaitas, taip pat Statistikos departamento skelbiamus duomenis, iš kurių galima buvo įvertinti, kaip pasikeitė verslo, gavusio paramą, būklė.

Per 2020 m. spalio mėn. LR Vyriausybė pagal planą turėjo surinkti iki 782 mln. eurų biudžeto pajamų, bet buvo gauta 757 mln. eurų, taigi skirtumą sudarė -25 mln. eurų, ir šis negautų biudžeto pajamų skirtumas nuo 2020 m. kovo mėn. buvo mažiausias (2020 m. kovo mėn. biudžeto planuotų ir gautų pajamų skirtumą sudarė -96 mln. eurų, 2020 m. gegužės mėn. - -253 mln. eurų, 2020 m. liepos mėn. -111 mln. eurų). 2020 m. kovo – liepos mėn. 361 įmonei buvo įregistruotas bankroto teisinis statusas, t.y. 50 proc. mažiau, nei tuo pačiu periodu 2019 m., kai buvo įregistruoti 728 bankroto atvejai⁴⁷.

Pirmajam karantinui pasibaigus, tačiau neprasidėjus antrajam, buvo pastebėtas pardavimų srautų stabilizavimas didmeninės ir mažmeninės prekybos, apdirbamosios gamybos, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuose. Tai rodė palaipsniui atsigaunančią vidaus vartotojų perkamąją galią, kuri gerėjo ir dėl stabilizuojančios šalies ekonomikos, darbo vietų ir kartu - pajamų išsaugojimo (pav. 2.2.1). Lėtesnė, tačiau vis vien teigiama pardavimų atsigavimo dinamika nuo 2020 m. gegužės mėn. buvo pastebėta transporto sektoriuje.

2.3 Lietuvos verslo požiūris į Vyriausybės socioekonominės krizės suvaldymą šalyje

Vis dažniau pasigirsta nuomonių, kad ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano⁴⁸ inicijavimo greitis dar savaime nereiškia jo turinio kokybės. Pavyzdžiui, Vokietija, turinti patirties ekonominių recesijų valdyme, savo ekonominių planą paskelbė tik 2020 m. kovo mėn. 25 d., nors pirmieji viruso suvaldymo mechanizmai buvo paleisti jau 2020 m. vasario mėn. pabaigoje ir finansinį paketą sudarė net 750 mlrd. eurų, t.y. apie 23 proc. nuo šalies BVP.

Verslas nuo pirmų karantino dienų susidūrė su aiškios ir kokybiškos LR Vyriausybės komunikacijos stoka – nebuvo aišku, kokių principu bus atstatomi patirti veiklos nuostoliai. Vyriausybė, formuojant Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planą, nesitarė su verslą reprezentuojančiomis asociacijomis, kurių, norint gauti paramą, buvo prašoma prisiimti išsipareigojimus itin neapibrėžtu laikotarpiu šalyje. Pagalbos priemonės buvo apribotos neracionaliais reikalavimais, papildomomis sąlygomis bei iš to kylančia administracine našta⁴⁹.

Daugelis ekonominių priemonių, paskelbtų ekonomikos skatinimo plane, buvo kofinansavimo ar skolinimosi pagrindo. Tai reiškia, kad verslas bent iš dalies turėjo prisidėti prie atitinkamų išlaidų dengimo arba prisiimti išsipareigojimus (paskolas) jautriu periodu, kai paklausa šalyje yra sumažėjusi dėl žmonių baimės dėl antros koronaviruso bangos ar (ir) dalies pajamų praradimo dėl buvimo prastovoje, ar darbo netekimo karantino metu (ar jam pasibaigus). Taip pat Valstybės institucijų verslui skirti mokesčiai nebuvo panaikinti, jie buvo tik atidėti, kas reiškė, kad kaupėsi mokestinės skolos. Lietuva globaliame kontekste yra matuojama kaip “silpnai” išsipareigojimų atidėjimus (komunalinių paslaugų, PVM, SODRA

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. 2020. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-30)

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 27 d.

⁴⁹ LRT. Dar neviešintoje ataskaitoje – kritika pagalbos verslui priemonėms. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1168728/dar-neviesintoje-ataskaitoje-kritika-pagalbos-verslui-priemonems-esmines-itakos-netures-o-nauda-bus-justi-2021-m> (žiūrėta 2020-11-25)

mokesčiai) įgyvendinanti valstybė. Pavyzdžiui, Latvija ir Estija yra matuojamos kaip platu automatinių atidėjimų paketą pasiūliusios valstybės⁵⁰.

Pirmojo karantino metu į valstybės paramą galėjo pretenduoti įmonės, įtrauktos į VMI nukentėjusių įmonių sąrašą su sąlyga, kad jų veikla dėl karantino buvo tiesiogiai nutraukta ar apribota⁵¹, neatsižvelgiant į netiesioginį galimą COVID-19 neigiamą poveikį verslui. Verslininkai, neradę savo įmonių minėtose sąrašuose, tačiau taip pat patyrę neigiamas pasekmes dėl COVID-19, dėl pagalbos priemonių taikymo jų verslui galėjo kreiptis į VMI, pateikdami supaprastintos formos prašymą, kuriame turėjo pagrįsti neigiamas pirmojo karantino pasekmes, tačiau ši taisyklė ne visada pasitvirtindavo. Tik prasidėjus antram karantinui, t.y. nuo 2020 m. lapkričio 4 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“⁵² buvo išskirtas tiek tiesioginis, tiek netiesioginis neigiamas karantino poveikis verslui.

Daugelio įmonių, kurių veikla karantino režimo metu nebuvo ribojama ir kurios nebuvo įtrauktos į nukentėjusių įmonių LR VMI sąrašą, padėtis blogėjo dėl: (i) ekonominės aplinkos neapibrėžtumo ir neaiškumo šalyje, (ii) prekių judėjimą komplikuojančio sienų uždarymo, (iii) trūkinėjančių tiekimo, gamybos ir prekybos grandinių, (iv) pradedančių strigti atsiskaitymų ir (v) sumažėjusių pardavimų srautų. Kaip rodo oficiali statistika, nuo 2020 m. kovo mėn. paramos negavusių įmonių pardavimų srautai staigiai sumažėjo, ir tik 2020 m. liepos mėn. pasiekė bent 2019 m. liepos mėn. pardavimų srautų lygį⁵³.

Gana silpną Vyriausybės ekonominių priemonių įgyvendinimo efektyvumą grindžia šie statistiniai duomenys:

- 2020 m. lapkričio mėn. 26 d. buvo panaudota tik 49,4 proc. visų Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plane sumatytų lėšų⁵⁴.
- Nuo 2020 m. balandžio mėn. 5 d., t.y. subsidijų už prastovas inicijavimo pradžios iki 2020 m. rugsėjo mėn. 27 d., t.y. neprasidėjus antrajam karantinui, 73 305 įmonių kreipėsi dėl subsidijų už prastovas kompensavimo (iš viso už 506 224 darbo vietas kompensuoti) ir tik 24 129 besikreipusių įmonių jas gavo (t.y. tik už 201 439 darbo vietas valstybė kompensavo), taigi tik 33 proc. iš 100 proc. pateiktų paraiškų buvo patenkinta⁵⁵.
- 2020 m. rugsėjo mėn. 1 d. beveik visuose ekonominiuose sektoriuose fiksuojant šį laikotarpį nuo 2020 m. kovo mėn. 1 d., pastebimas neigiamas darbuotojų pokytis, t.y. įmonės, gavusios kompensaciją už prastovas, vis tiek turėjo atleisti dalį savo personalo⁵⁶. Nuo pirmojo karantino pradžios, t.y. 2020 m. kovo mėn. 16 d., iki 2020 m. rugsėjo mėn. 27 d. (antram karantinui dar neprasidėjus) bedarbių skaičius šalyje padidėjo nuo 9,3 proc. (t.y. 160 454 asmenų) iki 14,1 proc. (243 403 asmenų).
- Nuo 2020 m. kovo mėn. 16 d., t.y. pirmojo karantino pradžios, iki 2020 m. rugsėjo mėn. 1 d. apie 21 proc. Lietuvoje registruotų įmonių sustabdė LR Valstybinei mokesčių inspekcijai skirtų mokesčių mokėjimus (2020 m. lapkričio mėn. 26 d. šis rodiklis padidėjo iki 43 proc.), o 19 proc. Lietuvoje registruotų įmonių sustabdė

⁵⁰ Ritchie, H.; Beltekian, D.; Edouard, M.; Hasel, J.; McDonal, B.; Roser, M. Policy responses to coronavirus pandemic. Our World in Data. 2020. Prieiga per internetą: <https://ourworldindata.org/policy-responses-covid> (žiūrėta 2020-11-16)

⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.

⁵² Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. lapkričio mėn. 4 d.

⁵³ Valstybinė Mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Pagalba dėl Covid-19 nukentėjusiems juridiniams asmenims. Vilnius, 2020 m. rugsėjo mėn. 24 d.

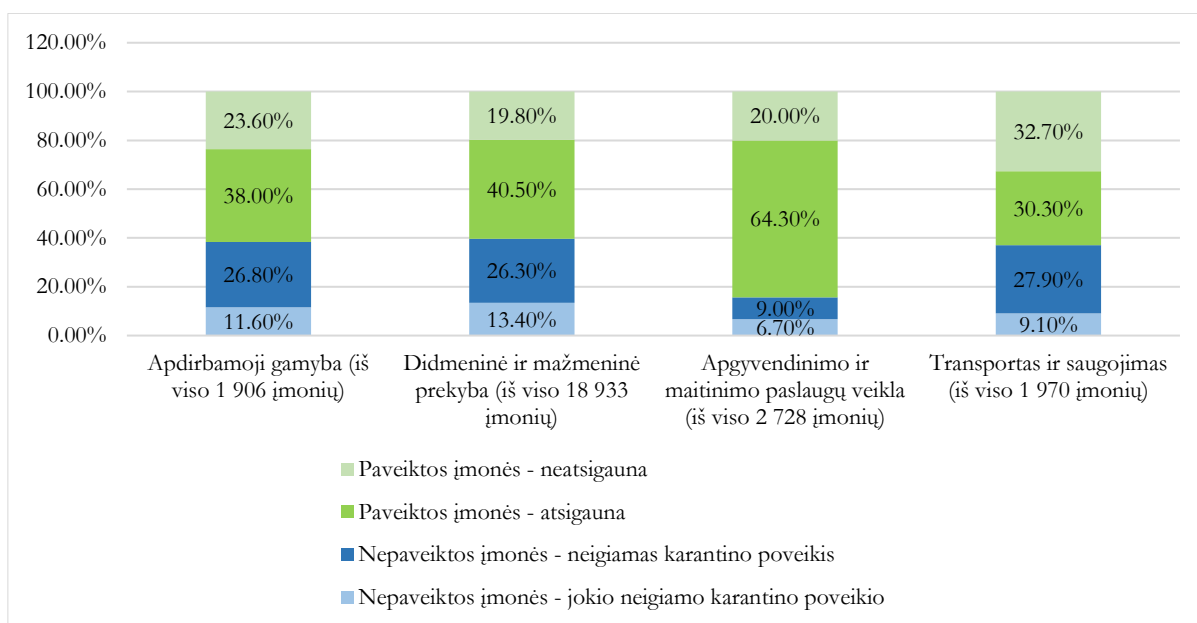
⁵⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. 2020. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-30)

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. 2020. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-30)

⁵⁶ Valstybinė Mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Pagalba dėl Covid-19 nukentėjusiems juridiniams asmenims. Vilnius, 2020 m. rugsėjo mėn. 24 d.

SODRA skirtų mokesčių mokėjimus⁵⁷. Matuojama, kad per pirmąjį karantiną verslas neteko daugiau kaip 3,5 mlrd. eurų pardavimų, lyginant su to paties laikotarpio 2019 m. pardavimais.

Teigiama, kad pagal LR Valstybinei mokesčių inspekcijai sumokėtus mokesčius, 2020 m. rugsėjo mėn. 1 d. pakankamai didelė pagrindinių ekonominių sektorių įmonių dalis taip ir neatsigavo po pirmojo karantino (pav. 2.3.1). Taipogi pastebėta, jog tiesiogiai karantino režimo nepaveiktos įmonės, laikui bėgant, pradėjo jausti netiesioginį neigiamą karantino poveikį. Pastebėta, jog geriausiai po pirmojo karantino režimo atsigavo apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas teikiančios įmonės, tačiau tai įtakota ne Vyriausybės ekonominių priemonių efektyvumu, o sezoniškumu (vasaros sezono įtaka).

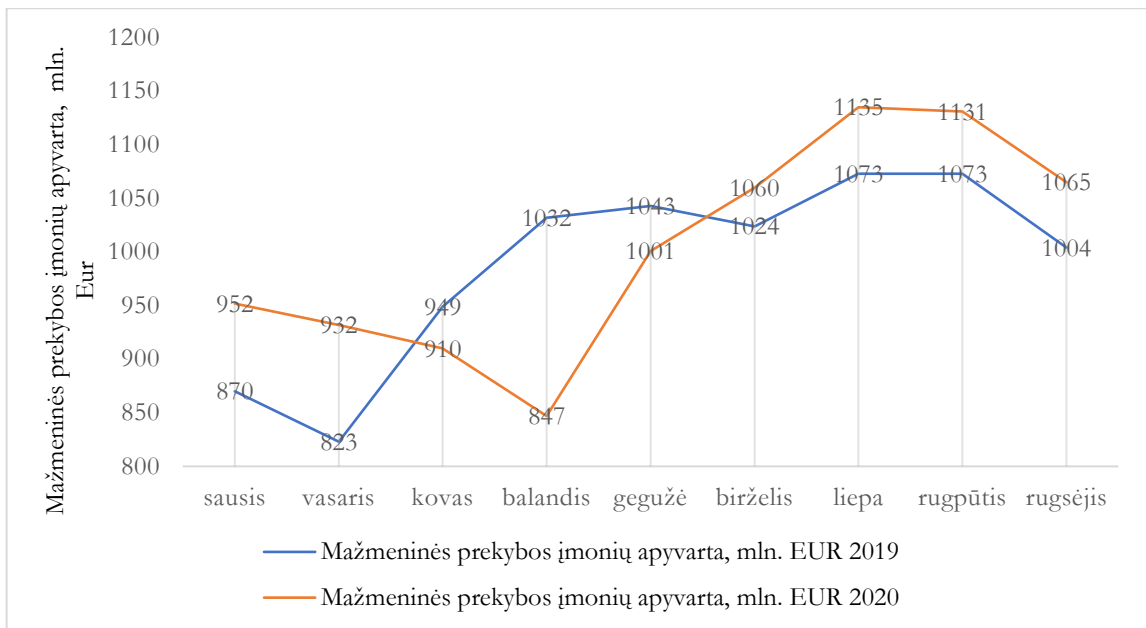
Pav. 2.3.1 Įmonių atsigavimo dinamika pagal karantino režimo poveikį (procentais)⁵⁸

2.4 Pirmojo karantino režimo turinio poveikis įmonėms pagal ekonominius sektorius

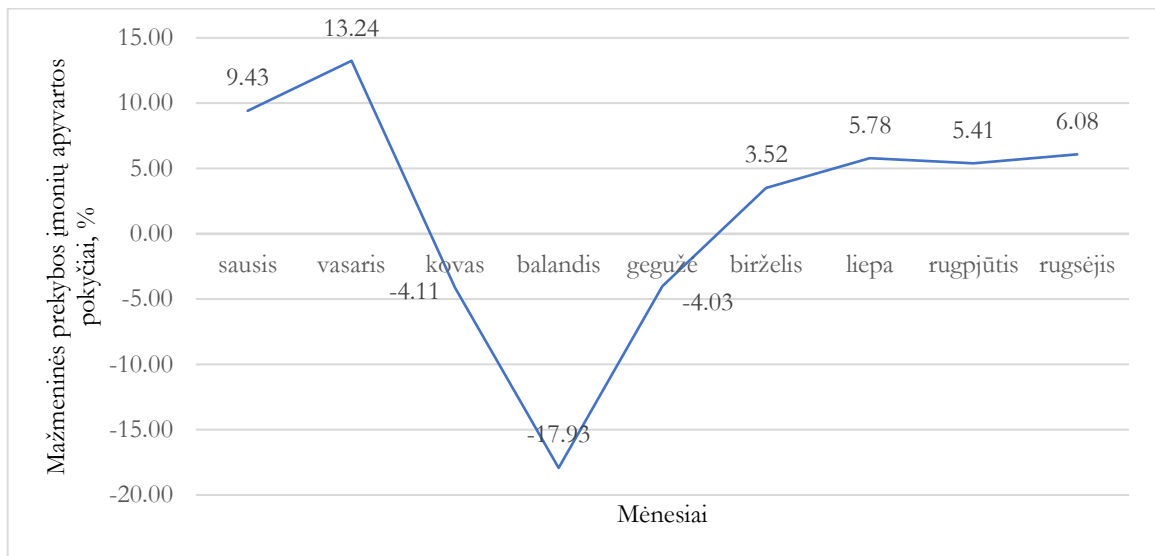
Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta ženkliai smuko tik 2020 metų balandžio mėnesį ir buvo beveik 18 procentų mažesnė nei 2019 metų balandį (2.4.1 paveikslas). Gegužės mėnesį apyvarta beveik pasivijo 2019 metų lygį (tik 4 procentais mažesnė). Nuo birželio mėnesio, išlaikant tas pačias sezoniškumo tendencijas, 2020 metų kiekvieno mėnesio mažmeninės prekybos įmonių apyvarta buvo 5 – 6 procentais didesnė nei atitinkamą 2019 metų mėnesį. Taigi pandemija ir paskelbtas karantinas šalyje 2020 m. vasaros sezono metu neturėjo ženklios neigiamos įtakos mažmeninės prekybos įmonių apyvartai.

⁵⁷ Valstybinė Mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Pagalba dėl Covid-19 nukentėjusiems juridiniams asmenims. Vilnius, 2020 m. rugsėjo mėn. 24 d.

⁵⁸ Valstybinė Mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Pagalba dėl Covid-19 nukentėjusiems juridiniams asmenims. Vilnius, 2020 m. rugsėjo mėn. 24 d.

Pav. 2.4.1 Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta (mln. Eur) 2019 ir 2020 metais⁵⁹

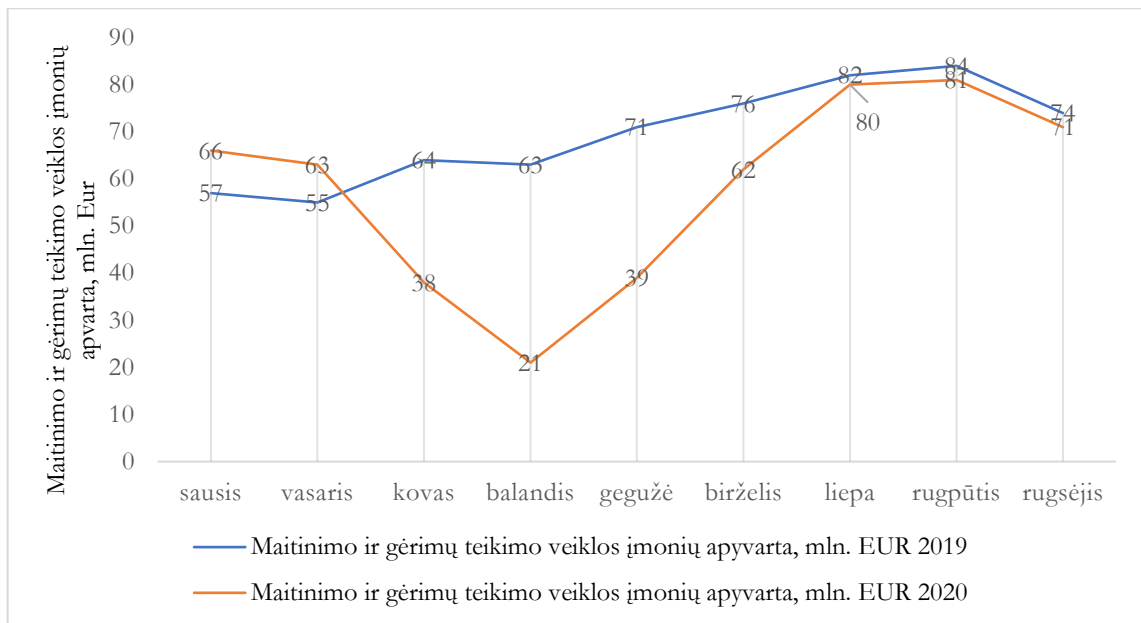

Pav. 2.4.2 Mažmeninės prekybos įmonių apyvartos pokyčiai (%), 2020 metus lyginant su 2019 metais⁶⁰

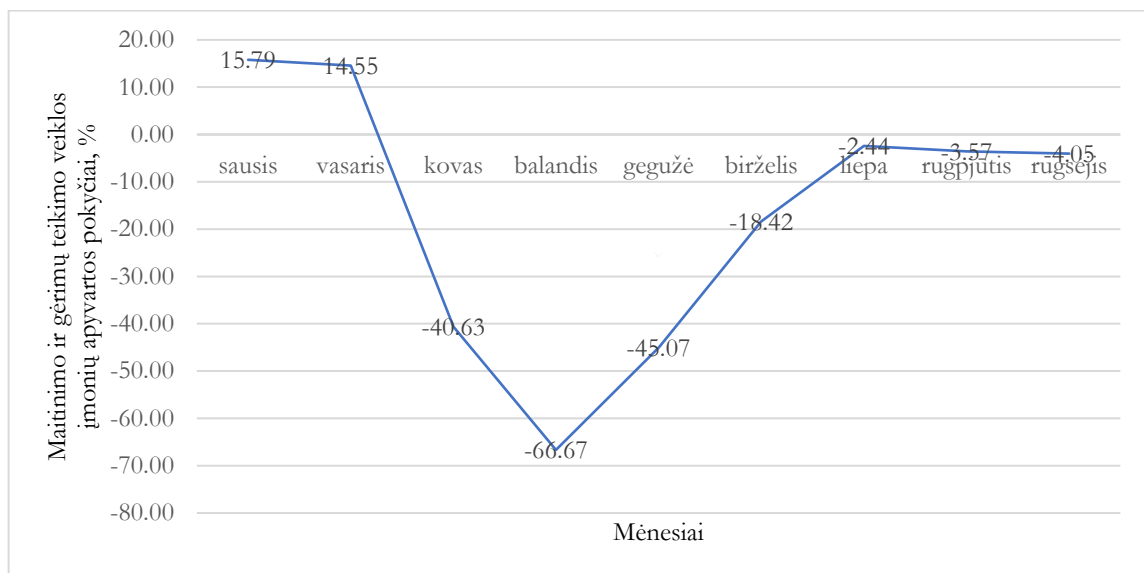
2020 metų pradžioje maitinimo ir gėrimų tiekimo veiklos įmonių apyvarta buvo didesnė nei 2019 metais (2.4.3 paveikslas), tačiau kovo mėnesį, paskelbus karantiną ir apribojus šių įmonių veiklą, apyvarta krito, ir kovo mėnesio apyvarta buvo beveik 40 procentų mažesnė nei 2019 metų kovą, o balandį - net 67 procentais mažesnė nei 2019 metų balandį (2.4.4 paveikslas). Nuo gegužės mėnesio, šiek tiek mažinant apribojimus, maitinimo ir gėrimų tiekimo veiklos įmonių apyvarta pradėjo augti: gegužės mėnesį, lyginant su balandžiu, ji buvo 86 procentais didesnė, o birželio mėnesį, lyginant su gegužė, beveik 60 procentų didesnė (2.4.4 paveikslas). Tačiau, nors ir auganti, maitinimo ir gėrimų tiekimo veiklos įmonių apyvarta iki 2020 metų rugsėjo nepasivijo 2019 metų atitinkamo mėnesio lygio ir 2020 metų rugsėji vis dar buvo 4 procentais mažesnė nei 2019 metų rugsėji (2.4.4 paveikslas).

⁵⁹ Sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis

⁶⁰ Sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Pav. 2.4.3 Maitinimo ir gėrimų teikimo veiklos įmonių apyvarta (mln. Eur) 2020 ir 2019 metais⁶¹

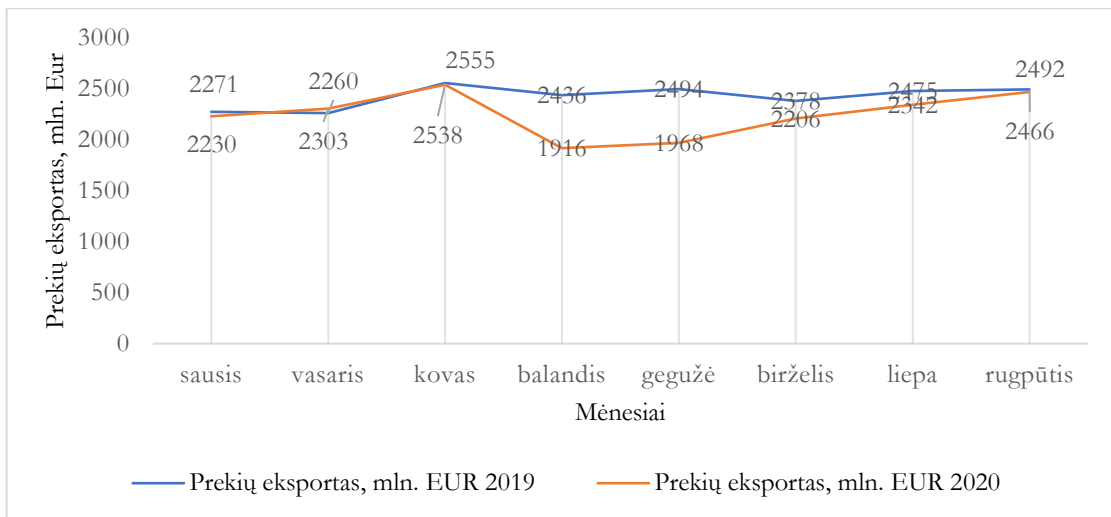

Pav. 2.4.4 Maitinimo ir gėrimų teikimo veiklos įmonių apyvartos pokyčiai (%) 2020 metus lyginant su 2019 metais⁶²

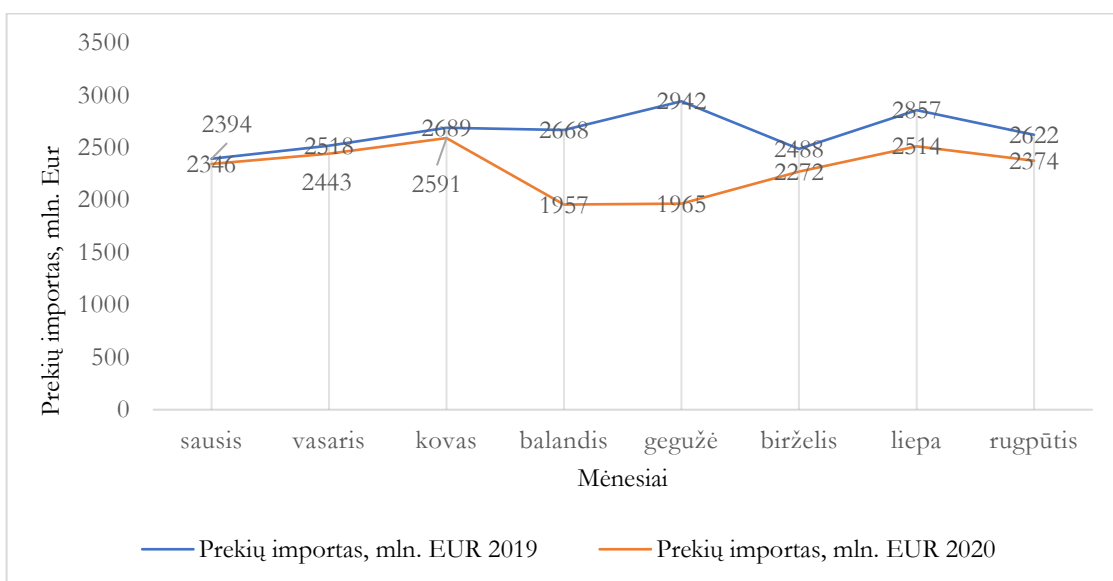
Prekių eksportas ir importas, 2020 metų sausio, vasario ir kovo mėnesiais, išlaikęs 2019 metų atitinkamų mėnesių lygį (2.4.5 paveikslai), balandžio mėnesį smuko: eksportas 2020 metų balandį buvo 21 procentais mažesnis, o importas - 26 procentais mažesnis nei 2019 balandį. Gegužės mėnesį importas ir eksportas išliko beveik toks pat, kaip ir balandį, tačiau, lyginant su 2019 metų gegužė, importas buvo net 33 procentais mažesnis. Nuo birželio mėnesio prekių eksportas bei importas ėmė augti, tačiau 2019 metų lygmens iki rugpjūčio mėnesio nepasiekė, ir pastebėta, kad 2020 metų rugpjūčio mėnesio eksportas buvo tik 1 procentu mažesnis nei 2019 metų rugpjūtį, kai tuo tarpu importas - net 9,5 procento mažesnis.

⁶¹ Sudaryta autorių, vadovaujantis LR Statistikos departamento duomenimis

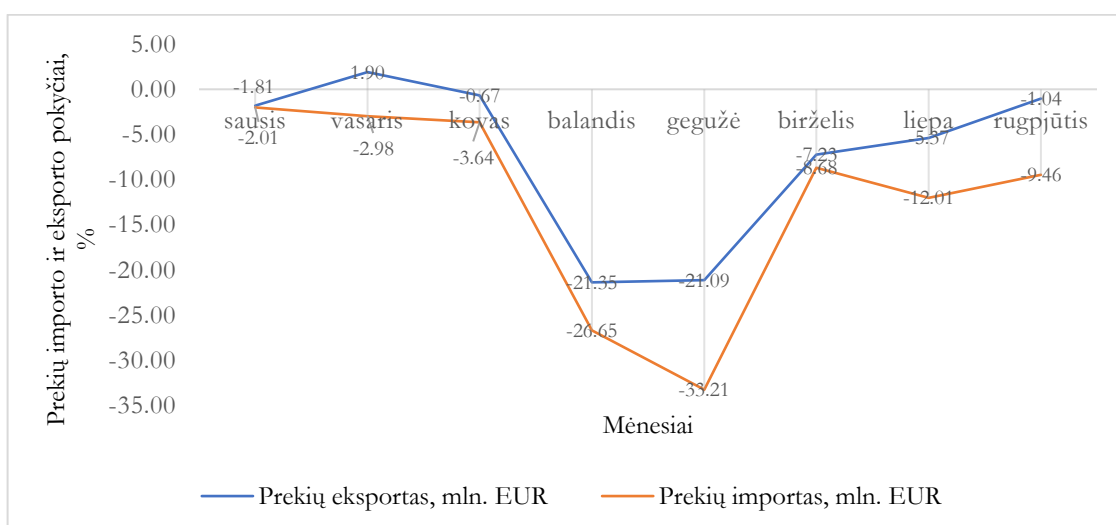
⁶² Sudaryta autorių, vadovaujantis LR Statistikos departamento duomenimis

Pav. 2.4.5 Prekių eksportas (mln. Eur) 2020 ir 2019 metais⁶³

Pav. 2.4.6 Prekių importas (mln. Eur) 2020 ir 2019 metais⁶⁴

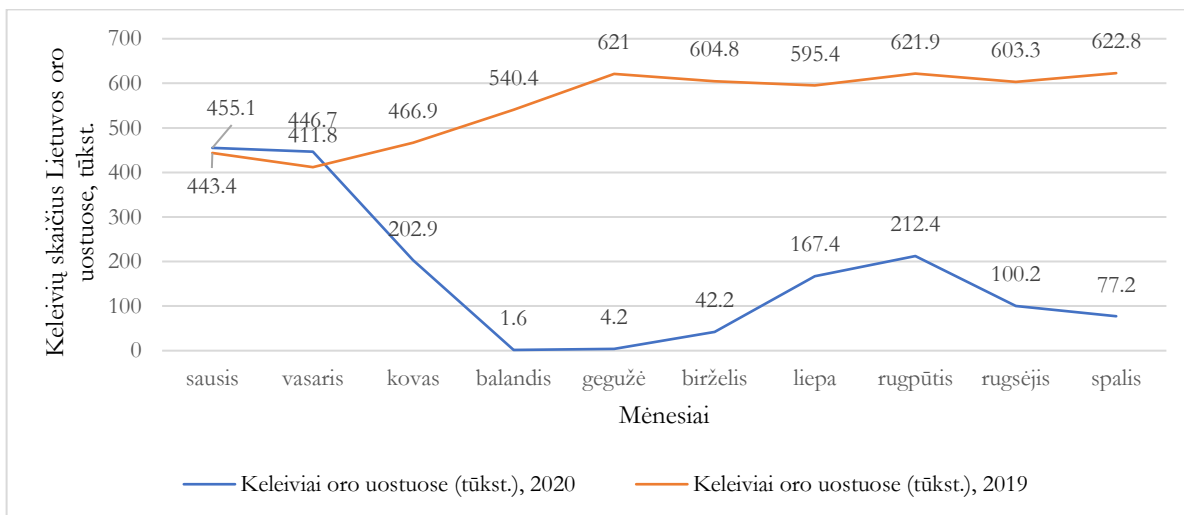
Pav. 2.4.7 Prekių importo ir eksporto pokyčiai (%), 2020 metus lyginant su 2019 metais⁶⁵

⁶³ Sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis

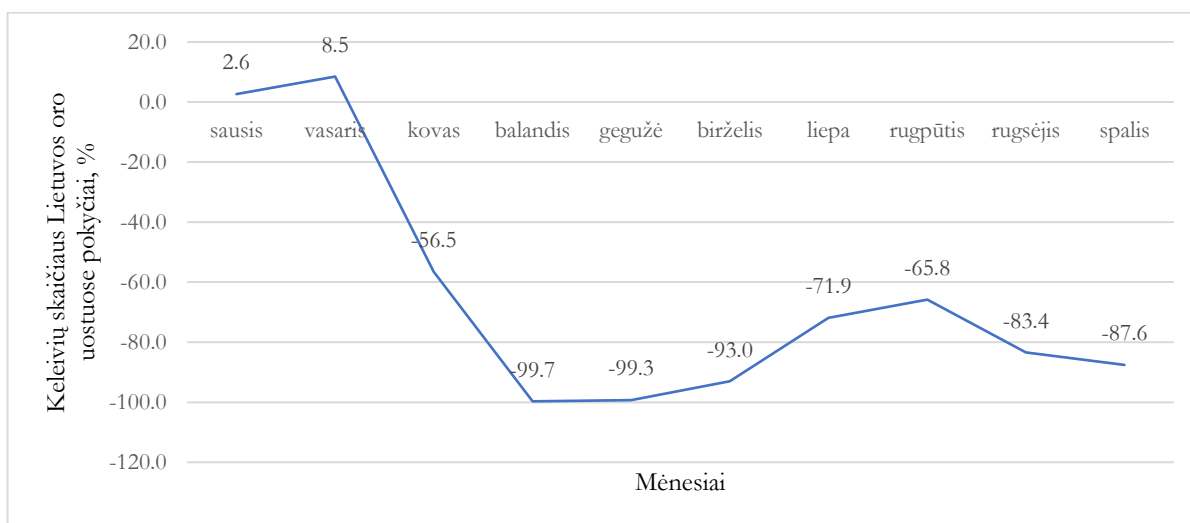
⁶⁴ Sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis

⁶⁵ Sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Vienas iš labiausiai nuketėjusių sektorių – turizmas. Žemiau esančiame paveiksle pavaizduotas atvykstančių ir išvykstančių keleivių skaičius Lietuvos oro uostuose 2019 ir 2020 metų sausio – spalio mėnesiais. Jeigu 2020 metų sausio ir vasario mėnesiais keleivių skaičius buvo dar šiek tiek aukštesnis nei atitinkamu 2019 metų laikotarpiu, tai kovo mėnesį stebimas ženklus kritimas: kovą lyginant su vasariu, keleivių skaičius sumažėjo beveik 51 procentu ir buvo 56 procentais mažesnis nei 2019 metų kovą; balandžio mėnesį Lietuvos oro uostuose užfiksuota tik 1,6 tūkst. keleivių ir tai yra 99,7 procento mažiau nei 2019 metų balandį. Kaip matyti 2.4.8 paveiksle, didžiausias keleivių skaičiaus augimas buvo 2020 metų rugpjūtį (212,4 tūkst.), tačiau tai vis dar buvo beveik 66 procentais mažiau nei 2019 metų rugpjūčio mėnesį.

Pav. 2.4.8 Keleivių skaičius Lietuvos oro uostuose (tūkst. asm.) 2020 ir 2019 metais⁶⁶

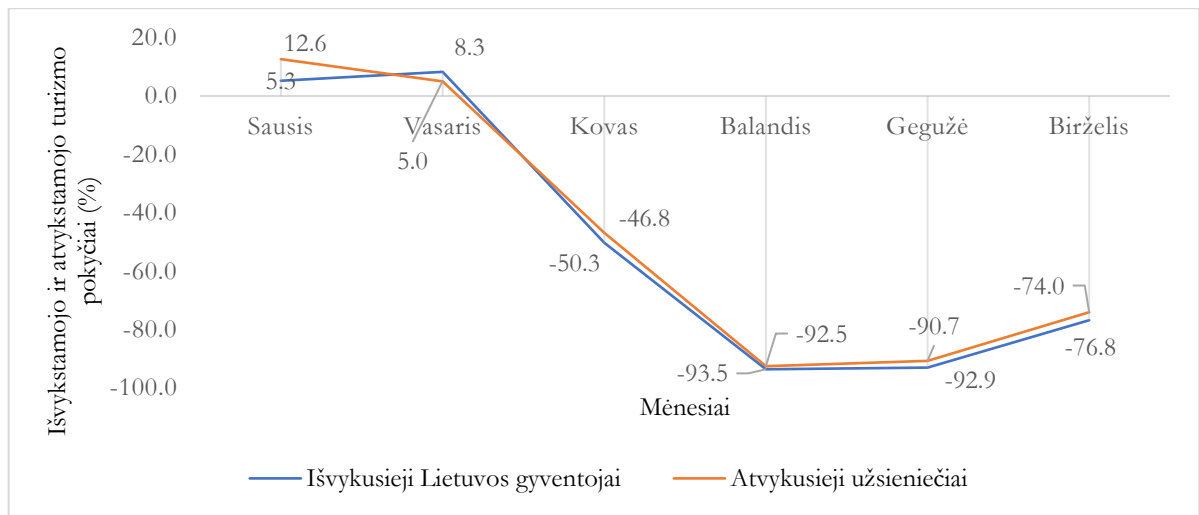

Pav. 2.4.9 Keleivių skaičiaus Lietuvos oro uostuose pokyčiai (%), 2020 metus lyginant su 2019 metais⁶⁷

2.4.10 paveiksle pavaizduoti išvykstamojo ir atvykstamojo turizmo procentiniai pokyčiai, lyginant 2020 metus su 2019 metais. 2020 metų kovo mėnesį atvykstamasis ir išvykstamas turizmas buvo apie 50 procentų mažesnis nei 2019 metais, o balandžio ir gegužės mėnesiais - net daugiau kaip 90 procentų mažesnis.

⁶⁶ Sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis

⁶⁷ Sudaryta autorių, vadovaujantis LR Statistikos departamento duomenimis

Pav. 2.4.10 Išvykstamojo ir atvykstamojo turizmo pokyčiai (%), 2020 metus lyginant su 2019 metais⁶⁸

Ženkliai sumažėjus išvykstamajam ir atvykstamajam turizmui, vietinių turistų skaičius 2020 metais taip pat buvo mažesnis nei 2019 metais, tačiau ženkliai padidėjo vietinio turizmo kelionių išlaidos. 2020 metų III ketvirtį tiek bendros, tiek vienos kelionės vidutinės išlaidos buvo apie 10 procentų didesnės nei 2019 metų atitinkamu laikotarpiu (lentelė 2.4.1).

2.4.1 lentelė. Vietinių turistų su viena ir daugiau nakvynių, jų kelionių ir nakvynių skaičius⁶⁹

	2019 m.				2020 m.		
	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I ketv.	II ketv.	III ketv.
Turistų skaičius, tūkst.asm.	331,7	733	780,3	445,7	297,9	362,3	709,8
Kelionių skaičius, tūkst.vnt.	533	782,5	925,2	586,2	463,1	603	910,5
Išlaidos, mln. EUR	33,8	49,3	76,3	45,4	31,2	47,1	84,1
Vidutinės vienos kelionės išlaidos, EUR	63,3	63	82,5	77,5	67,4	78,2	92,4

2.5 Lietuvos politinių sprendimų transformacijos poreikis

Įvykus pirmajam karantino etapui Lietuvoje, vis dažniau yra kalbama apie šalies transformacijos svarbą daugiasluoksniu lygmeniu. Siekiant tiek atstatyti ekonomiką po koronaviruso pirmojo karantino režimo, tiek pereiti iš vidutinių į aukštesnių pajamų valstybių gretas, būtinas ekonomikos būklės transformavimas į aukštesnės pridėtinės vertės ekonomiką, todėl po 2020 m. bus gyvybiškai svarbu gerinti Lietuvos ūkio efektyvumą ir inovatyvumą lemiančius rodiklius⁷⁰. Pirmasis koronaviruso suvaldymo etapas identifikavo pagrindines transformavimą reikalaujančias sritis. Tarptautinis verslas turi mažinti tiekimo grandinių riziką, jas trumpindamas ir diversifikuodamas. Priklausomybės nuo Kinijos nulemtas pirminis pasiūlos šokas skatins įmones didinti tiekimo grandinių atsparumą, perkelti gamybą į arčiau galutinio vartotojo esančias šalis bei diversifikuojant tiekėjus⁷¹. Taip pat siūloma maisto tiekimo grandines perorientuoti arčiau galutinio vartotojo, nes didelius maisto produktų srautus eksportuojančios valstybės gali įvesti eksporto apribojimus, siekiant užtikrinti pakankamą atsargų kiekį savo šalyje. Pirmasis koronaviruso suvaldymo etapas parodė gyvybės mokslų sektoriaus strateginę svarbą. Dėl geopolitinių aspektų, svarbu užtikrinti ne tik farmacijos pramonės veiksmingumą, bet ir medicinos

⁶⁸ Sudaryta autorių, vadovaujantis LR Statistikos departamento duomenimis

⁶⁹ Sudaryta autorių, vadovaujantis LR Statistiko departamento duomenimis

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

⁷¹ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

prekių nenutrūkstamą tiekimą, atsiradus poreikiui⁷². Lietuva turi progą spartinti ekonomikos transformaciją skaitmeninės ekonomikos link. Dėl pandemijos metu įvestų apribojimų ir poreikio vengti fizinio kontakto, bei verslui, valstybės institucijoms, švietimo, medicinos, kultūros ir kitoms įstaigoms bei gyventojams atsiradus poreikiui pereiti prie darbo organizavimo nuotoliniu būdu, išryškėjo skaitmeninių sprendimų nepakankamumas šalyje⁷³.

Vis dažniau diskutuojama, kad viruso pandemija valstybių gyvenimuose paliks negrįžtamų daugiasluoksnių pokyčių ir, siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, itin svarbu užtikrinti, kad viruso sukeltos rizikos neleistų visuomenėje plisti baimės, nepasitikėjimo, nepakantumo nuotaikoms atskirų grupių atžvilgiu. Todėl itin svarbi visų Valstybės valdymo institucijų bendra ir nuosekli komunikacija ir bendradarbiavimas su atskirų sričių specialistais. Būtina užtikrinti įvairių formų kokybišką ir prieinamą emocinės ir psichologinės pagalbos teikimą, smurto artimoje aplinkoje, smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos priemonių vykdymą ir plėtrą. Socialinėje srityje, įvertinus viruso pandemijos sukeltus iššūkius, kyla poreikis persvarstyti socialinių ir kitų paslaugų teikimo būdus, įvertinti naujas galimybes paslaugas teikti tokiu būdu, kad bet kokios grėsmės sukėlimas asmenims, patiriantiems riziką susirgti sunkia liga, būtų sumažintas iki minimumo, bet kartu būtų tinkamai atliepiami paslaugų gavėjų poreikiai⁷⁴.

Koronaviruso epidemijos besitęsiantis atvejis – rezonansinis ir neapibrėžtas. Pasaulyje aktyviai diskutuojama apie tiek jau įvykusio pirmojo, tiek nuo 2020 m. rudens prasidėjusio antrojo karantinų etapų teigiamą ir neigiamą, tiesioginį ir netiesioginį poveikį žmogui, verslui, valstybei. Verslo atžvilgiu, koronaviruso poveikis priklauso, visų pirma, nuo ekonominio sektoriaus, kuriame funkcionuoja juridinis asmuo, nes nuo to priklauso tiek jo veiklos apribojimų ribos karantino metu, tiek jo siūlomų prekių ir (ar) teikiamų paslaugų būtinumas ir prioritetavimas vartotojų pašamoneje, esant karantino režimui ir jam pasibaigus. Ne mažiau svarbus ir subjektyvus šalyje susiformavusios krizės suvokimas. Tai galioja ir gyventojų atveju, kai koronaviruso sukelti neigiami ar (ir) teigiami padariniai matuojami pagal vidines nuostatas ir vertybes. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, siekiant suvaldyti nepalankią epidemiologinę situaciją šalyje, priverstine tvarka riboja fizinių ir juridinių asmenų judėjimo ir veiklos organizavimo laisvę. Minėti apribojimai dažnu atveju turėjo nepaaiškinamą logiką, kai vieni verslo subjektai, suburiantys didelius lankytojų srautus, galėjo be rimtų veiklos apribojimų veikti, o kiti verslo subjektai, gebantys kontroliuoti tiek klientų srautus, tiek laikytis visų kitų būtinų saugumo reikalavimų, buvo uždaryti priversite tvarka. Šis principas ypač pastebimas antrojo karantino metu. Taip pat pažymėtina, kad pirmojo karantino metu, kai tiek paros, tiek bendrasis susirgimų skaičius šalyje buvo daug kartų mažesnis, nei fiksuojamas per antrąjį karantiną, juridinių ir fizinių asmenų veiklų ribojimai buvo daug griežtesni, nei numatyti antrojo karantino pradžioje. Priemonių taikymo efektyvumo kriterijaus dažnu atveju nebuvo laikomasi ir generuojant socioekonominės priemonės, skirtas padėti tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims išlikti karantino metu ir jam pasibaigus. Atrodo, kad valstybės ir verslo požiūriai į susiklosčiusią socioekonominę krizę šalyje ypač 2020 m. rugpjūčio – lapkričio mėn. ėjo gana skirtingais mąstymo principais: itin trūko tarpusavio komunikacijos ir vieningo susitarimo dėl krizės ir jos padarinių šalyje suvaldymo.

⁷² UNSTAD. Impact of the Covid-19. Pandemic on trade and development. Transitioning to a new normal. United Nations conference on trade and development. United Nations, Geneva, 2020

⁷³ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

3. SU COVID-19 SUSIJUSIŲ VEIKLOS APRIBOJIMŲ APŽVALGA LIETUVOJE IR PASAULYJE

3.1 Valstybinių ir regioninių veiklos apribojimų verslui, taikytų 2020 m. vasario – liepos mėn., įvedimo argumentacija ir analizė

3.1.1 Karantino režimas šalyje

Kai 2019 m. gruodžio mėn. vis dažniau žiniasklaidoje pasirodydavo žinia apie Uhano mieste (Kinija) aptiktą naujo medicinos silpnai žinomo viruso protrūkį, ko gero, nė viena pasaulio valstybė ir joje veikiančios verslo, švietimo ir Vyriausybei pavaldžios institucijos, nesiruošė pasaulinio masto pandemijai. Kai 2020 m. vasario mėn. pabaigoje šiaurės Italijoje buvo užregistruotas žymus COVID-19 atvejų skaičius ir kitos ES valstybės narės pradėjo fiksuoti vis didėjančius asmenų užsikrėtimo atvejus, 2020 m. kovo 2 d. buvo surengtas ES Vadovų Tarybos pasitarimas, kurio metu buvo kalbama apie visų įmanomų pastangų taikymą, siekiant suvaldyti tiek infekcijos tolimesnį plitimą, tiek apsaugoti ES šalių ekonomikas nuo galimo smukimo. Kaip tuomet teigė Euro grupės pirmininkas Mário Centeno 2020 m. kovo 4 d.: „Bus dedamos visos pastangos, siekiant sustabdyti ligos plitimą, užtikrinti sveikatos paslaugų teikimą ir civilinės saugos sistemas, kad būtų remiami labiausiai paveiktų vietovių gyventojai ir kad mūsų valstybių ekonomika būtų apsaugota nuo tolesnės žalos“⁷⁵. Pagrindinis dėmesys 2020 m. kovo mėn. Europos Sąjungoje buvo skiriamas: (1) viruso plitimo suvaldymui; (2) aprūpinimo medicinine įranga užtikrinimui; (3) skatinimui vykdyti mokslinius tyrimus (ypač vakcinų kūrimui); (4) socialinių ir ekonominių pasekmių šalinimui; (5) pagalbai trečiuosiose šalyse ištigusiems ES piliečiams. **2020 m. kovo 11 d. Pasaulio sveikatos organizacija paskelbė pasaulinę naujojo koronaviruso (COVID-19) pandemiją.**

Lietuvos Respublikos Vyriausybė itin sparčiai reagavo į viruso plitimo mastą pasaulyje ir jo keliamas grėsmes žmonių sveikatai ir gyvybei. Vyriausybė, reaguodama į tiek didėjančių užsikrėtimų koronaviruso atvejų skaičių šalyje, tiek solidarizuodama savo strateginius žingsnius su ES šalimis – narėmis, siekiant sustabdyti viruso plitimą, **2020 m. vasario 26 d. visoje šalyje paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją**⁷⁶, o nuo 2020 m. kovo mėn. 16 d. Lietuvos Respublikos teritorijoje buvo paskelbtas (pirmasis) karantino režimas ir trečias (visiškos parengties) civilinės saugos sistemos parengties lygis⁷⁷. **Karantino režimas tęsėsi nuo 2020 m. kovo 16 d. 00 val. iki 2020 m. birželio 16 d. 24 val.**⁷⁸

Karantino režimas – tai speciali ir laikina priemonė viruso plitimui suvaldyti, kurios sąlygos gali būti įvairios ir skirtingai taikomos atskirose teritorijose⁷⁹. Priimant sprendimą taikyti šią priemonę, remiamasi išskirtinai epidemiologiniais rodikliais ir jų tendencijomis bei prognozėmis. Epidemiologiniams rodikliams šalies mastu ar konkrečioje šalies teritorijos dalyje pradėjus keistis nepalankia linkme ir (ar) pasiekus nustatytą grėsmės ribą, svarstomas sprendimas paskelbti karantiną ir nustatyti specialias asmenų darbo, gyvenimo, poilsio, judėjimo, ūkinės ir kitokios veiklos sąlygas, apribojimus ir tvarką. Atsižvelgiant į karantino režimo keliamus neigiamus socialinius ir ekonominius padarinius, karantino režimas skelbiamas ir karantino sąlygos pasirenkamos ne griežtesnės nei būtina viruso plitimui suvaldyti.

⁷⁵ ES Vadovų Taryba. Chronologija. Tarybos veiksmai dėl Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/coronavirus/timeline/> (žiūrėta 2020-10-13)

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ Vilnius, 2020 m. vasario mėn. 26 d.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija. Vyriausybės sprendimu atšaukiamas Lietuvoje paskelbtas karantinas. Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybes-sprendimu-atsaukiamas-lietuvoje-paskelbtas-karantinas> (žiūrėta 2020-10-19)

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

Karantino metu Lietuvos teritorijoje buvo draudžiama⁸⁰:

- Atvykti į šalį. Į Lietuvą negalima buvo atvykti užsieniečiams. Išimtis buvo daroma vykdomiems komerciniams tarptautiniams krovinių vežimams. Į šalį galėjo patekti užsieniečiai, turintys leidimą gyventi Lietuvoje, diplomatai, NATO kariai, juos aptarnaujantis personalas bei jų šeimų nariai.
- Išvykti iš šalies. Lietuvos piliečiams buvo draudžiama išvykti iš šalies. Išimtis buvo daroma tuomet, kai žmonės norėjo grįžti į savo namus, esančius užsienyje; kai žmonės vyko į darbo vietą užsienyje; atskiru Valstybės sienos apsaugos tarnybos vadovo ar jo įgalioto asmens leidimu.
- Švietimo ir ugdymo įstaigų, dienos bei užimtumo centrų veikla.
- Kultūros, laisvalaikio, pramogų, sporto įstaigų lankymas ir fizinis lankytojų aptarnavimas.
- Organizuoti renginius ir susibūrimus, vykstančius atvirose ir uždaroje erdvėje.
- Sveikatinimo paslaugų centrų, sanatorijų, poilsio centrų veikla, išskyrus individualias reabilitacijos paslaugas, kurios buvo susijusios su gydymu.
- Viešojo maitinimo įstaigų, restoranų, kavinių, barų, naktinių klubų ir kitų pasilinksminimo vietų veikla, išskyrus, kai maistą galima buvo išsinešti arba kitais būdais jį pristatyti gyventojams.
- Parduotuvių, prekybos ir pramogų centrų veikla, išskyrus maisto prekių, veterinarijos ir optikos prekių parduotuves, vaistines. Toks pat draudimas galiojo ir turgavietėms, išskyrus maisto turgus. Šis draudimas nebuvo taikomas internetinei prekybai ir kai prekės buvo pristatomos gyventojams į namus.
- Grožio paslaugų teikimas.
- Lošimo namų (kazino) ir lošimo automatų salonų veikla.
- Odontologijos paslaugų veikla, išskyrus būtinosios medicinos pagalbos užtikrinimo atvejus.

Ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos visoje šalyje buvo beveik sustabdytos: perkeltos planinės operacijos, atidėti vizitai pas gydytojus specialistus. Buvo teikiama tik būtinausia medicininė pagalba ir siūlomos gydytojų konsultacijos nuotoliniu būdu. Asmenims, grįžusiems ar atvykusiems iš užsienio valstybių, buvo privaloma 14 kalendorinių dienų izoliacija.

Be Lietuvos Respublikos Vyriausybės įvestų apribojimų, verslo subjektams, švietimo ir mokslo institucijoms bei valstybei pavaldžioms struktūroms buvo siūlyta, pagal galimybes, darbą organizuoti nuotoliniu būdu, taip ribojant žmonių „gyvą“ kontaktą tarpusavyje, kas ir iš dalies stabdė viruso plitimą. Nuotolinis darbas – tai labiausiai rekomenduojama darbo forma ekstremalios situacijos ir karantino metu, jeigu nuotolinis darbas yra objektyviai įmanomas pagal įmonės ar įstaigos veiklos pobūdį⁸¹. Paprastai dirbti nuotoliniu būdu skiriama darbuotojo prašymu arba šalių susitarimu. Už tokį darbą mokamas darbo sutartyje numatytas darbo užmokestis. Jeigu dirbdamas nuotoliniu būdu darbuotojas patiria papildomų išlaidų, susijusių su jo darbu, darbo priemonių įsigijimu, įsirengimu ir naudojimu, jos privalo būti kompensuotos darbdavio lėšomis. Kompensacijos dydį ir jos mokėjimo sąlygas darbo sutarties šalys paprastai nustato susitarimu.

Dėl karantino režimo metu šalyje taikytinų bendrų apribojimų verslo subjektai pagal jų veiklos pobūdį buvo skirstomi į tris grupes: (1) veiklą pilnai vykdančias, (2) veiklą iš dalies vykdančias ir (3) veiklą visiškai sustabdę verslo subjektai (lentelė 3.1.1.1). Pirmai ir antrai grupei priklausantys verslo subjektai veiklą galėjo vykdyti tik užtikrinant valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo sprendimu nustatytas asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi ir kitas būtinas visuomenės sveikatos saugos, higienos, asmenų aprūpinimo būtinosiomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis sąlygas.

⁸⁰Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną? Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-14)

⁸¹Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną? Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-15)

Lentelė 3.1.1.1 Verslo subjektų veiklos apribojimai pagal ekonomines veiklos rūšis pirmojo karantino režimo metu⁸² (laikotarpis: nuo 2020-03-16 iki 2020-06-16)

1 grupė: veiklą pilnai vykdančys verslo subjektai	2 grupė: veiklą iš dalies vykdančys verslo subjektai	3 grupė: veiklą visiškai sustabdę verslo subjektai
<i>Pastaba: veikla buvo vykdoma tik užtikrinant valstybės hygiei ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo sprendimu nustatytas asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi ir kitas būtinas visuomenės sveikatos saugos, higienos, asmenų aprūpinimo būtinosiomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis sąlygas.</i>	<i>Pastaba: veikla iš dalies buvo vykdoma tik užtikrinant valstybės hygiei ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo sprendimu nustatytas asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi ir kitas būtinas visuomenės sveikatos saugos, higienos, asmenų aprūpinimo būtinosiomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis sąlygas.</i>	<i>Pastaba: veikla buvo sustabdyta, tad jokie tiesioginiai ir pagalbinių komerciniai veiksmai nebuvo vykdomi.</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė. – Kasyba ir karjerų eksploatavimas. – Apdirbamoji pramonė. – Statyba. – Elektros, dujų tiekimas. – Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas. – Didmeninė ir mažmeninė prekyba (tik maisto prekių parduotuvės, vaistinės, optikos centrai - ribojant darbo laiką ir klientų srautus; prekyba elektroninėje erdvėje - neribojama). – Transportas (logistika). – Transporto priemonių remontas. – Informacija ir ryšiai (žiniasklaida). – Viešasis valdymas ir gynyba (valstybinės institucijos – pagal galimybes darbas nuotoliniu būdu). 	<ul style="list-style-type: none"> – Didmeninė ir mažmeninė prekyba (ne maisto prekių parduotuvės – tik elektorinė prekyba; vėliau krautuvės, turinčios atskirą įėjimą iš lauko). – Transportas (ribojant keleivių skaičių). – Maitinimo paslaugos (tik teikiant maistą išsinešimui). – Finansinė ir draudimo veikla (pagal galimybes darbas nuotoliniu būdu). – Nekilnojamojo turto operacijos (pagal galimybes darbas nuotoliniu būdu). – Švietimas (darbas nuotoliniu būdu). – Žmonių sveikatos priežiūra (pagal galimybes, darbas nuotoliniu būdu). 	<ul style="list-style-type: none"> – Didmeninė ir mažmeninė prekyba (ne maisto prekių parduotuvės – neturinčios elektorinės prekybos ar, vėliau, atskiro įėjimo iš lauko pusės). – Maitinimo paslaugos (jeigu nebuvo teikiamas maistas išsinešimui). – Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla. – Grožio paslaugų veikla.

Verslo subjektams, kurių veikla karantino metu buvo apribota iš dalies arba visiškai sustabdyta, buvo siūlyta dalį ar visą personalą siūsti į prastovas⁸³. Darbo kodekse⁸⁴ nustatyta, kad darbdavys darbuotojui arba jų grupei gali nustatyti prastovą, jeigu, paskelbus ekstremalią situaciją arba karantiną, negali suteikti darbuotojui darbo sutartyje sulygto darbo. Prastovos laikotarpiu darbdavys darbuotojui moka ne mažesnę nei minimaliosios mėnesinės algos dydžio darbo užmokestį, kai jo darbo sutartyje sulygta visa darbo laiko norma, o iš darbuotojo negali būti reikalaujama, kad jis atvyktų į darbovietę. LR Vyriausybė, siūlydama verslo subjektams prastovas

⁸² Sudaryta autorių, vadovaujantis: Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Karantinas šalyje. Prieiga per internetą: <https://koronastop.lrv.lt/lt/naujienos/karantinas-salyje> (žiūrėta 2020-10-14); Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Ribojimai. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/lt/naudinga-informacija-1/informacija-verslui-del-covid-19/ribojimai> (žiūrėta 2020-10-14)

⁸³ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną? Internetinė prieiga: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-15)

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas. Vilnius, 2016 m. rugsėjo mėn. 14 d.

kaip darbo vietų išsaugojimo priemonę, žadėjo padėti – kompensuoti verslui per prastovas patirtus nuostolius.

Jeigu darbdavys dėl ekstremalios situacijos ar karantino negalėjo suteikti darbuotojui darbo sutartyje sutarto darbo, bet darbuotojas vis tiek buvo reikalingas, darbdavys galėjo pasiūlyti dirbti mažiau, tai yra paskelbti darbuotojui ar jų grupei dalinę prastovą⁸⁵, kai tam tikram laikotarpiui sumažinamas darbo valandų arba darbo dienų skaičius. Kai mažinamas darbo valandų skaičius per dieną, viena darbo diena gali sutrumpėti ne daugiau nei 3 valandomis, pavyzdžiui, nuo 8 iki 5 valandų. Kai mažinamas darbo dienų skaičius per savaitę, viena darbo savaitė gali sutrumpėti ne daugiau nei 2 darbo dienomis, pavyzdžiui, nuo 5 iki 3 darbo dienų. Už dirbtą laiką darbuotojas gauna darbo sutartyje numatytą darbo užmokestį, o už prastovos laiką – kaip už prastovą. Dalinei prastovai taip pat galiojo Vyriausybės sprendimai dėl subsidijų.

Valstybėje paskelbus ekstremalią situaciją ir karantiną, darbuotojo prašymu jam galėjo būti skiriamos ir kasmetinės apmokamos atostogos⁸⁶. Tačiau ši priemonė buvo skirta tik pačiam darbuotojui paprašius, darbdavys negalėjo išleisti darbuotoją apmokamų (ar neapmokamų) atostogų priverstine tvarka. Atpažinti priverstiniai atvejai buvo nagrinėjami Ginčų komisijoje prie LR Valstybinės darbo inspekcijos⁸⁷.

Sumažėjus darbo apimtims, darbuotojui galima buvo siūlyti ne viso darbo laiko alternatyvą. Pagal LR Darbo kodeksą, visu darbo laiku arba vienu etatu laikomas toks darbas, kai per savaitę dirbama 40 valandų. Darbuotojui sutikus, galima buvo tartis dėl trumpesnio darbo laiko, trumpinant dienos darbo valandas, darbo savaitę arba darbo mėnesį. Ši sąlyga (dėl ne viso darbo laiko) turėjo būti nustatyta terminuotai, pavyzdžiui, iki Vyriausybės atšauks karantiną. Darbdavys negalėjo reikalauti ar versti darbuotojo susitarti dėl ne visos darbo laiko prieš jo valią. Taip nutikus, darbuotojas galėjo kreiptis į Ginčų komisiją prie LR Valstybinės darbo inspekcijos.

Darbo kodeksas leidžia, esant ekstremaliai situacijai arba karantinui, nušalinti darbuotoją nuo darbo, jeigu darbuotojo sveikatos būklė kelia grėsmę jo kolegoms, bet darbuotojas nesutinka dirbti nuotoliniu būdu. Nušalinimas nuo darbo galioja ribotą laiką, už šį periodą darbo užmokestis nemokamas. Tai buvo aktualu tiek karantino metu, tiek karantinui pasibaigus, kai darbuotojai grįždavo iš koronaviruso paveiktų valstybių, tačiau vis tiek ėjo į darbą ir nepaisė rekomendacijų izoliuotis inkubaciniam periodui. Karantino metu, asmenims, grįžusiems iš bet kurių užsienio valstybių, buvo privaloma 14 dienų izoliacija. Atšaukus karantiną, saviizoliacijos tvarka buvo nuolat keičiama, atsižvelgiant į epidemiologinę situaciją tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybėse.

3.1.2 Karantino švelninimo principas, esant karantino režimui šalyje

Paskelbus karantiną, ir po atitinkamo laiko epidemiologiniams rodikliams karantino teritorijoje esant teigiamiems, nuspręsta pradėti karantino sąlygų švelninimą. Buvo laikomasi nuostatos, kad karantino sąlygos bus lengvinamos etapais, siekiant nuolatos valdyti viruso plitimo riziką ir nesukelti grėsmės asmenų, priskiriamų aukštam rizikos laipsniui, gyvybėms. Karantino sąlygų lengvinimas ir, prireikus, specialių sąlygų taikymas asmenims, patiriantiems riziką susirgti sunkia liga, – pagrindinė numatyta priemonė išsaugoti tokių Lietuvos žmonių gyvybes ir sveikatą. Todėl, svarstant karantino režimo sąlygas, buvo būtina į tai atsižvelgti. Kartu buvo būtina užtikrinti, kad priimami sprendimai būtų proporcingi galimai rizikai, taip pat nesudarytų prielaidų šios (rizikos) grupės asmenų diskriminuoti darbo rinkoje bei kitose srityse.

Prieš kiekvieną karantino režimo etapo lengvinimo įgyvendinimą, buvo vertinamos šios būtinosios sąlygos:

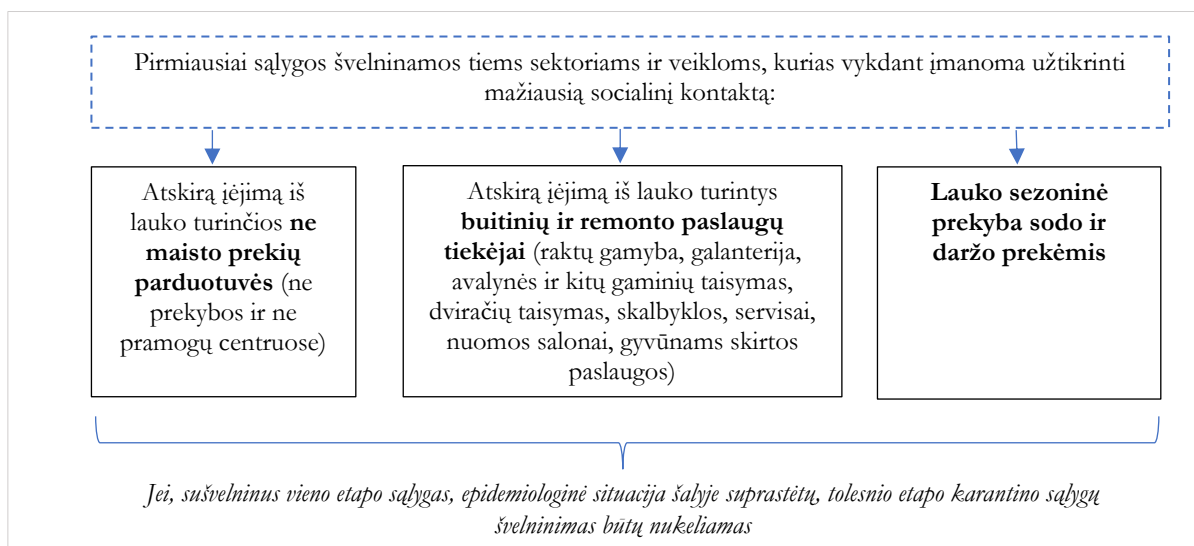
⁸⁵ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną? Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-15)

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną? Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-15)

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną? Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-15)

- 1) Karantino sąlygos švelninamos pirmiausiai asmenims, nepatiriantiems rizikos susirgti sunkia liga, tačiau ir toliau būtina griežtai laikytis infekcinio saugumo reikalavimų ir palaikyti tik būtinąjį kontaktą su asmenimis, patiriančiais riziką susirgti sunkia liga.
- 2) Prognozuojamos ir kontroliuojamos ligoninių apkrovos, nes vadovaujamosi prielaida, kad lengvinant karantino sąlygas, kiekviename etape asmenų, užsikrėtusių virusu, skaičius gali išaugti, todėl karantino sąlygų lengvinimas derinamas su sveikatos priežiūros įstaigų pajėgumais saugiai priimti ir pasirūpinti infekuotais asmenimis, taip pat kitais pacientais.

Griežtai stebint ir kiekvieną dieną vertinant epidemiologinę situaciją šalyje, 2020 m. balandžio mėn. tiek ministras pirmininkas Saulius Skvernelis, tiek valstybės lygmens ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovas, sveikatos apsaugos ministras Aurelijaus Vėryga pradėjo viešai kalbėti apie karantino švelninimo etapus. Karantino švelninimo principas pavaizduotas pav. 3.1.2.1. Pirmiausiai sąlygos buvo švelninamos tiems sektoriams ir veikloms, kurias vykdant buvo įmanoma užtikrinti mažiausią socialinį kontaktą. Laikytasi tokios sąlygos, kad jei sušvelninus vieno etapo sąlygas, t.y. asmenims palaipsniui grįžtant į aktyvų socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą, užsikrėtusiųjų virusu skaičius vėl pradėtų augti, tolesnio etapo karantino sąlygų švelninimas būtų nukeliamas. Karantino švelninimo planas buvo sudarytas iš kelių, Vyriausybės nuolat koreguojamų, žingsnių ir etapų.

Pav. 3.1.2.1 Karantino režimo švelninimo principas⁸⁸

Nuo 2020 m. gegužės mėn. buvo pritaikyti papildomi karantino švelninimo principai⁸⁹:

- 1) Sveikatos priežiūros paslaugos:
 - Buvo leista teikti odontologijos paslaugas, kurios, paskelbus karantiną, buvo draudžiamos, išskyrus būtinąsias paslaugas. Jų metu turėjo būti laikomasi visų nustatytų reikalavimų, kad būtų užtikrintas ir pacientų, ir specialistų saugumas.
 - Pagal ligoninių vadovų nustatytą tvarką, buvo leista lankyti pacientus gydymo įstaigose. Nuo karantino režimo pradžios buvo leidžiama lankyti tik pacientus, kurių būklė buvo terminalinė, t.y. žmogus serga nepagydoma ir progresuojančia liga, taip pat kai buvo lankomi vaikai iki 14 metų amžiaus, gydančiam gydytojui leidus.
 - Gydymo įstaigoms pasiruošus, galima buvo pradėti teikti planines sveikatos priežiūros paslaugas.
- 2) Ugdymas:

⁸⁸ Sudaryta autorių, remiantis: Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Karantino draudimų švelninimo planas verslui. Vilnius, 2020 m. balandžio mėn. 4 d.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybei pratęsus karantiną, numatyti nauji jo švelninimai. Prieiga per internetą: <https://lr.lt/lt/naujienos/vyriausybei-pratesus-karantina-numatyti-nauji-jo-svelninimai> (žiūrėta 2020-10-15)

- Ministrams pritarus, buvo leista veikti darželiams ir ikimokyklinėms grupėms. Tai reiškė, kad visos mokyklos: tiek pradinės, tiek progimnazijos, tiek gimnazijos tiek profesinio mokymo įstaigos – liko uždarytos iki tol, kol Vyriausybė apsispręs kitaip.
- Buvo leidžiami užsienio kalbos lygio mokėjimo vertinimo egzaminai (vadinamosios įskaitos), stojant į užsienio aukštąsias mokyklas, tuo atveju, jeigu egzamine dalyvavo ne daugiau kaip 10 žmonių bei buvo užtikrintas ne mažesnis kaip 10 kvadratinių metrų plotas vienam egzaminu dalyviui ir tarp žmonių išlaikomas 2 metrų atstumas.
- Buvo leista dirbti vaikų ir žmonių su negalia dienos ir užimtumo centrams. Tačiau pagyvenusių žmonių dienos ir užimtumo centrai ir toliau liko uždaryti.

3) Judėjimas per valstybės sieną:

- Nuo gegužės 11 d. į Lietuvą buvo leidžiama atvykti Lenkijos piliečiams, kurie atvykdavo darbo, verslo ar studijų reikalais. Nuo gegužės 15 d. į Lietuvą galėjo atvykti Estijos ir Latvijos piliečiai. Jiems nebuvo taikoma privaloma 14 kalendorinių dienų izoliacija. Lietuvos piliečiams, parvykusiems iš Lenkijos, Latvijos ar Estijos, kai buvo vykstama verslo, darbo ar studijų reikalais, 14 dienų privaloma izoliacija taip pat nebuvo taikoma.
- Nuo gegužės 11 d. buvo leistas keleivių vežimas keltais, kursuojančiais maršrutais tarp Kylio, Rostoko, Travemiundės ir Klaipėdos, kai nebuvo vykdomas keleivių įlaidinimas tarpiniuose uostuose, o persėdimo į kitą keltą tarpiniame uoste metu buvo užtikrintas minimalus kontaktas su pašaliniais žmonėmis.

4) Darbo organizavimas ir uždraustų veiklų atnaujinimas:

- Vyriausybė pritarė, kad nuo gegužės 18 d. valstybės ir savivaldybių institucijose, valstybės ir savivaldybių valdomose įmonėse darbas galėjo būti organizuojamas ir klientai aptarnaujami užtikrinant nustatytas būtinas visuomenės sveikatos saugos, higienos, asmenų aprūpinimo būtinosiomis asmens apsaugos priemonėmis sąlygas arba nuotoliniu būdu. Tai reiškė, kad dėl darbo organizavimo galėjo spręsti pačios įstaigos.
- Privačiąjam sektoriui buvo rekomenduojama laikytis tų pačių rekomendacijų, kaip ir viešajame sektoriuje dirbantiesiems.
- Nuo gegužės 18 d. buvo leista atnaujinti veiklą visiems grožio paslaugų teikėjams. Tai reiškė, kad galėjo veikti ne tik kirpyklos ir nagų priežiūros salonai, bet ir soliariumai, tatuiravimo, papuošalų vėrimo ir kitas grožio paslaugas teikiančios vietos. Tačiau sveikatinimo paslaugų centrų, teikiančių poilsio paslaugas, veikla vis dar buvo draudžiama, todėl ten grožio paslaugos negalėjo būti teikiamos.
- Buvo leista individualiai sportuoti sporto klubuose. Taip pat vykdyti grupines sporto treniruotes, kai jas vedė fizinio aktyvumo ar aukšto meistriškumo sporto instruktorius ar fizinio aktyvumo specialistas, ir kai pratybose dalyvavo ne daugiau nei 10 žmonių, išskyrus šeimas. Visais atvejais turėjo būti užtikrinamas ne mažesnis kaip 10 kvadratinių metrų plotas, tenkantis vienam žmogui, ir ne mažesnis nei 10 metrų atstumas tarp žmonių grupių.
- Taip pat nuo gegužės 11 d. buvo leista vykdyti visų rūšių transporto priemonių teorinio ir praktinio vairavimo mokymus, užtikrinant tinkamas higienos sąlygas.

5) Renginiai:

- Vyriausybė pritarė ir leido nuo gegužės 18 d. organizuoti renginius atvirose erdvėse, užtikrinant, kad juose dalyvautų ne daugiau kaip 30 žmonių. Renginių organizatoriai turėjo užtikrinti saugų atstumą tarp dalyvių, t.y. turėjo būti užtikrintas 10 kvadratinių metrų plotas, tenkantis vienam žmogui, ir ne mažesnis nei 2 metrų atstumas tarp žmonių.
- Nuo gegužės 30 d. tokie pat reikalavimai, kaip ir renginiams atvirose erdvėse, buvo taikomi ir renginiams uždaroje erdvėje.

3.1.3 Apribojimai, atšaukus karantino režimą šalyje

Užsikrėtimo koronavirusu atvejų skaičiui mažėjant šalyje, Vyriausybės posėdyje buvo priimtas sprendimas nuo 2020 m. birželio 16 d. 24:00 val. atšaukti karantiną⁹⁰. Valstybės lygio ekstremalioji situacija visoje šalyje, dėl koronaviruso plitimo grėsmės, buvo palikta. Po karantino režimo pabaigos paskelbimo, palaiapsniui buvo įvesti ir privataus bei viešojo sektorių veiklos švelninimo etapai, kurių chronologija nurodyta lentelėje 3.1.3.1. Visos lentelėje 3.1.3.1 nurodytos veiklos buvo leistinos, laikantis žmonių srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi ir kitų būtinų visuomenės sveikatos saugos, higienos bei asmens apsaugos priemonių naudojimo sąlygų.

Lentelė 3.1.3.1 Po karantino pabaigos paskelbimo privataus ir viešojo sektorių veiklos švelninimo etapai⁹¹

Veiklos švelninimo data ar laikotarpis	Veiklos švelninimo objektas
Nuo 2020-06-17	– Vykdoma prekyba viešosiose vietose. – Veikia laisvalaikio ir pramogų tiekėjai. – Vykdoma viešojo maitinimo įstaigų, restoranų, kavinių, barų, naktinių klubų ir kitų pasilinksminimo vietų, lošimo namų (kazino) ir lošimo automatų, bingo salonų veikla.
Nuo 2020-06-17 iki 2020-06-30	– Organizuojami ir vykdomi kultūros ir sporto renginiai atvirose (dalyvių ar žiūrovų skaičius iki 700) ir uždarose (dalyvių ar žiūrovų skaičius iki 150) erdvėse. Dalyvių ar žiūrovų skaičius skaičiuojamas, neįskaitant atlikėjų, sportininkų, aukšto meistriško sporto ir fizinio aktyvumo specialistų ir (ar) instruktorių, teisėjų, organizatorių ir aptarnaujančio personalo.
Nuo 2020-07-01 iki 2020-07-16	– Organizuojami ir vykdomi kultūros ir sporto renginiai atvirose (dalyvių ar žiūrovų skaičius iki 1000) ir uždarose (dalyvių ar žiūrovų skaičius iki 200) erdvėse. Dalyvių ar žiūrovų skaičius skaičiuojamas, neįskaitant atlikėjų, sportininkų, aukšto meistriško sporto ir fizinio aktyvumo specialistų ir (ar) instruktorių, teisėjų, organizatorių ir aptarnaujančio personalo.

Tačiau, pastebėjus užsikrėtimų koronavirusu atvejų augančią tendenciją Lietuvoje, nuo 2020 m. rugpjūčio mėn. Lietuvos Respublikos Vyriausybė tam tikrais atvejais įvedė privalomą veido apsaugos priemonių dėvėjimą atvirose ir uždarose erdvėse (chronologija nurodyta lentelėje 3.1.3.2), tačiau privataus ir viešojo verslo ekonominių sektorių veikla nebuvo uždrausta.

Lentelė 3.1.3.2 Po atšaukto karantino ribojančių priemonių pakartotinis įvedimas⁹²

Griežtinančios tvarkos įvedimo data ar laikotarpis	Griežtinančios tvarkos objektas
Nuo 2020-08-01	– Įvestas privalomas apsaugos priemonių (medicininės kaukės, respiratoriai) dėvėjimas viešajame transporte bei uždarose prekybos ir paslaugų teikimo vietose.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija. Vyriausybės sprendimu atšaukiamas Lietuvoje paskelbtas karantinas. Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybes-sprendimu-atsaukiamas-lietuvoje-paskelbtas-karantinas> (žiūrėta 2020-10-19)

⁹¹ Sudaryta autorių, remiantis Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Ribojimai. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/lt/naudinga-informacija-1/informacija-verslui-del-covid-19/ribojimai> (žiūrėta 2020-10-15)

⁹² Sudaryta autorių, remiantis Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Ribojimai. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/lt/naudinga-informacija-1/informacija-verslui-del-covid-19/ribojimai> (žiūrėta 2020-10-15)

Griežtinančios tvarkos įvedimo data ar laikotarpis	Griežtinančios tvarkos objektas
Nuo 2020-08-21	<ul style="list-style-type: none"> – Kultūros ir sporto renginiams taikomas žiūrovų ir dalyvių skaičiaus ribojamas: atvirose erdvėse dalyvių ar žiūrovų skaičius iki 1000, o uždaroje erdvėje dalyvių ar žiūrovų skaičius iki 600. Dalyvių ar žiūrovų skaičius skaičiuojamas, neįskaitant atlikėjų, sportininkų, aukšto meistriškumo sporto ir fizinio aktyvumo specialistų, instruktorių, teisėjų, organizatorių ir aptarnaujančio personalo. Tačiau nuo šiol žiūrovai ir (ar) dalyviai viso renginio metu turėjo dėvėti nosį ir burną dengiančias apsaugos priemones. – Atvirose ir uždaroje erdvėje esančiose prekybos, paslaugų, laisvalaikio ir pramogų vietose, sporto varžybų metu įvedamas privalomas apsaugos veido kaukių dėvėjimas. – Tiek lauko, tiek vidaus kavinėse įvedamas privalomas veido apsaugos priemonių dėvėjimas bei socialinio atstumo laikymasis. Iš pradžių, veidą dengti reikėjo įeinant į kavinę ir užsakant maistą, tačiau gavus maistą ar gėrimus, veido kaukę galima buvo nusiimti. Vėliau, nuo 2020 m. rugsėjo mėn., veidą dengti medicinine kauke reikėjo tik atėjus į kavinę, o atsisėdus prie staliuko, kaukę galima buvo nusiimti nesulaukus maisto ar gėrimų.

3.1.4 Klaipėdos regiono savivaldybėse karantino režimo metu taikytinų apribojimų ir rekomendacijų analizė

Karantino režimo metu juridinių asmenų veiklos ir fizinių asmenų judėjimo taikytinus apribojimus ir (ar) rekomendacijas galima skirstyti į: (i) Vyriausybės skelbiamas ir reguliuojamas, galiojančias bendrai visai šaliai ar diferencijuotai, t.y. lokaliai ir (ii) savivaldybės institucijų inicijuojamas ir reguliuojamas.

Klaipėdos miesto savivaldybė karantino metu:

- Užtikrino saugumą viešosiose erdvėse – vakuuminėmis mašinomis mieste reguliariai buvo dezinfekuojamos miesto gatvės ir šaligatviai, taip pat viešasis transportas, atliekų konteineriai. Kai kur, gyventojų iniciatyva, buvo dezinfekuojamos laiptinės.
- Užtikrino izoliuojamų asmenų, parvykusių keltais iš užsienio į Klaipėdos “Smiltynės” perkėlą, pervežimą, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas. Apgyvendinimu ir maitinimu buvo aprūpinti ir medicinos darbuotojai.
- Mieste buvo įkurta Karščiavimo klinika (nuo 2020 m. balandžio 10 d.) ir Mobilus patikros punktas (nuo 2020 m. kovo 20 d., prie “Švyturio” arenos, aptarnaujantis 7 savivaldybių gyventojus: Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Neringos, Palangos miesto, Šilutės rajono ir Skuodo rajono).

Dėl išplitusios koronaviruso infekcijos Klaipėdos universitetinėje ligoninėje, 2020 m. kovo 27 d. Klaipėdos savivaldybės sprendimu, buvo laikinai uždaryta 10 ligoninės skyrių, siekiant sustabdyti viruso tolimesnį plėtimąsi tiek tarp personalo, tiek tarp gydomų ligoninėje pacientų. Periodu, kai Klaipėdos universitetinė ligoninė buvo laikinai uždaryta, ambulatorines asmens sveikatos paslaugas teikė kitos Klaipėdos miesto ligoninės. 2020 m. balandžio mėn. viduryje, Klaipėdos savivaldybės sprendimu, priverstinai veiklą sustabdė privačios globos namai “Klaipėdos Hospisas”, kai užsikrėtusių koronavirusu globotinių ir personalo skaičius pasiekė 40 asmenų.

Kretingos rajono, Neringos, Palangos miesto, Šilutės rajono, Skuodo rajono savivaldybės karantino metu taip pat užtikrino miesto gatvių ir šaligatvių, viešojo transporto, atliekų konteinerių dezinfekavimą. Palangos miesto savivaldybė, kaip ir Klaipėdos miesto, užtikrino izoliuotų asmenų, atvykusių iš užsienio šalių į Palangos oro uostą, pervežimo, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas.

Palangos miesto ir Neringos savivaldybės karantino metu kreipėsi į nekomercinės paskirties (kambarių, būtų, kotedžų) nuomotojus, rekomenduodamos atsakingai nuomoti kambarius atvykstantiems miesto svečiams, laikantis visų higienos reikalavimų. Komercinių patalpų

nuomininkams buvo rekomenduota reguliariai dezinfekuoti patalpas ir laikytis visų saugumo reikalavimų.

2020 m. vasarą, orams atšilus, ir Lietuvos bei užsienio šalių piliečiams suskubus atstogauti Lietuvos pajūryje – Klaipėdoje, Palangoje, Neringoje, Nidoje – buvo įvestas reikalavimas laikytis 2 metrų atstumo, poilsiaujant paplūdimiuose.

3.2 COVID-19 valdymo strategija

Siekiant užtikrinti, kad viruso plitimo rizika būtų suvaldyta trumpuoju laikotarpiu ir būtų tinkamai pasirengta galimoms viruso bangoms ateityje, 2020 m. gegužės 18 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir pristatė **COVID-19 valdymo strategiją**.⁹³ Atsižvelgiant į tai, kad pasaulyje vis dar nepakanka žinių apie naująjį koronavirusą, ši Strategija – dinamiškas, nuolat peržiūrimas, atnaujinamas ir pildomas dokumentas. Šios Strategijos paskirtis – sutelkti visų valdžios institucijų ir įstaigų, vietos savivaldos, medikų, socialinių ekonominių partnerių, pilietinės visuomenės pastangas ir iniciatyvas, jau vykdomas veiklas viruso plitimo rizikai suvaldyti ir neigiamam poveikiui mažinti, taip pat numatyti kryptis naujoms būtinoms valstybės investicijoms, reikalingoms Strategijos tikslui įgyvendinti. Strategijos įgyvendinimą koordinuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Preliminariai planuojama, kad Strategija bus įgyvendinama 2 metus.

COVID-19 valdymo strategija įgyvendinama pagal šiuos planus:

- **COVID-19 valdymo strategijos įgyvendinimo priemonių planą**, kuris yra sudėtinė Strategijos dalis. Priemonių plane kiekvienai prioritetinei krypčiai numatomos konkrečios priemonės, išskirti uždaviniai ir jiems atlikti atsakingos institucijos. Priemonių planas buvo rengiamas dalyvaujant visoms suinteresuotoms institucijoms ir įstaigoms, konsultuojantis su atskirų sričių specialistais ir ekspertais, socialiniais ir ekonominiais partneriais, nevyriausybinio sektoriumi.
- **Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planą** (pirminė versija paskelbta 2020 m. kovo 16 d., atnaujinta versija 2020 m. gegužės 27 d.), skirto padėti išspręsti verslo finansinio likvidumo ir gyventojų pajamų išsaugojimo problemas.
- **Ateities ekonomikos DNR planą**, skirtą šalies ekonomikai skatinti ir transformuoti.
- **COVID-19 valdymo strategijos komunikacijos planą**.

Lentelė 3.2.1 COVID-19 valdymo strategijos logika⁹⁴

5 strategijos principai				
1. Asmenų, priklausančių aukštam rizikos laipsniui, saugojimas.	2. Proaktyvus ligos atvejų lokalizavimas ir operatyvus reikalingų priemonių įgyvendinimas.	3. Operatyvus ir objektyvus visuomenės informavimas.	4. Įrodymais ir faktais grįsti sprendimai.	5. Tarptautinis bendradarbiavimas.
4 prioritetinės sritys				
1. Veiksmingo viruso valdymo kontrolės mechanizmo sukūrimas.	2. Sveikatos sistemos pasirengimo užtikrinimas ir visuomenės fizinės ir psichologinės (emocinės) sveikatos stiprinimas.	3. Karantino režimo sąlygų taikymas, atsižvelgiant į epidemiologinę situaciją šalyje.	4. Socialinio ir ekonominio sektorių stabilizavimas ir pritaikymas naujoms sąlygoms.	

⁹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

⁹⁴ Sudaryta autorių, vadovaujantis: Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio 10 d.

Strategijos įgyvendinimo kontrolę vykdo Vyriausybės COVID-19 sukeltos situacijos valdymo komitetas⁹⁵, kuriam pirmininkauja Ministras Pirmininkas. Paskirtos koordinuojančios institucijos vertina Strategijos įgyvendinimo priemonių plano pažangą ir reguliariai informuoja Vyriausybės COVID-19 sukeltos situacijos valdymo komitetą apie pokyčius. Strategijos įgyvendinimo rezultatai reguliariai aptariami Vyriausybėje bei pristatomi kitoms valstybės valdymo institucijoms ir įstaigoms, savivaldos atstovams, socialiniams ekonominiams partneriams, visuomenei. COVID-19 valdymo strategija įgyvendinama vadovaujantis **5 esminiais principais ir 4 prioritetinėmis kryptimis**. Kiekviena Strategijos įgyvendinimo veikla ir (ar) priemonė ir jų įgyvendinimo mastas (įgyvendinimo pradžia, trukmė, tikslinė grupė, įgyvendinimo vieta) pasirenkami atsižvelgiant į nustatytus principus. COVID-19 valdymo strategijos logika vizualizuota lentelėje 3.2.1.

COVID-19 valdymo strategija įgyvendinama vadovaujantis 5 esminiais principais⁹⁶:

- 1) Asmenų, priklausančių aukštam rizikos laipsniui, saugojimas.
- 2) Proaktyvus ligos atvejų lokalizavimas ir operatyvus reikalingų priemonių įgyvendinimas.
- 3) Operatyvus ir objektyvus visuomenės informavimas.
- 4) Įrodymais ir faktais grįsti sprendimai.
- 5) Tarptautinis bendradarbiavimas, pirmiausia – Europos Sąjungos lygiu.

1 principas: Asmenų, patiriančių riziką susirgti ar riziką susirgti sunkia liga, saugojimas. Šis principas ypač aktualus priimant sprendimus dėl karantino sąlygų taikymo valstybės teritorijoje ar atskirose teritorijos dalyse, ar atskiruose ekonominės veiklos sektoriuose, organizuojant administracinių ir viešųjų paslaugų teikimą ir pan. Asmenų priskyrimas patiriantiems riziką susirgti ar riziką susirgti sunkia ligos forma, galimas pagal asmeninės rizikos laipsnį ir socialinės rizikos laipsnį. Asmeninės rizikos laipsnis suprantamas kaip asmens rizika, susirgus virusu, neišgyventi arba turėti rimtų sveikatos problemų. Socialinės rizikos laipsnis priklauso nuo asmens kontaktavimo su aukšto asmeninės rizikos laipsnio asmenimis, taip pat su infekuotais ir (ar) galbūt infekuotais asmenimis, taip pat gausiais artimais kontaktais su daug žmonių. Išskiriami trys rizikos laipsniai, kur:

- 1 lygis: reiškia aukštą rizikos laipsnį,
- 2 lygis: reiškia vidutinį rizikos laipsnį,
- 3 lygis: reiškia žemą rizikos laipsnį.

Atskirų asmenų grupių ir rizikos laipsnių sąsajos, vadovaujantis asmenine ir socialine rizikomis, pavaizduotos 3.2.1 pav.

	Rizikos laipsnis <i>Pastaba: 1 lygis – aukštas rizikos laipsnis, 2 lygis – vidutinis rizikos laipsnis ir 3 lygis – žemas rizikos laipsnis.</i>	Socialinė rizika			Nėra didelės rizikos kontaktų
		Tiesioginis kontaktas su virusu infekuotais ir (ar) galbūt infekuotais asmenimis	Kontaktas su aukšto asmeninės rizikos laipsnio asmenimis	Artimas kontaktas su daug žmonių	
Asmeninė rizika	Slaugos ir palaikomojo gydymo paslaugų gavėjai; asmenys, sergantys reikšmingomis gretutinėmis ligomis	1	1	1	2
	Asmenys, sulaukę 65 ir daugiau metų	1	1	2	2
	Asmenys, turintys kitų nustatytų rizikos veiksnių	1	2	2	3
	Asmenys be žinomų rizikos veiksnių	2	2	3	3

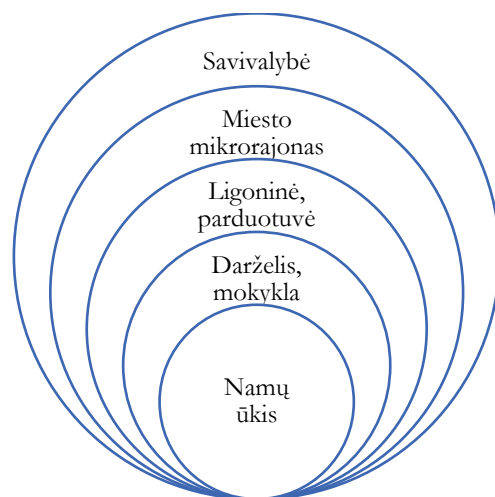
Pav. 3.2.1 Atskirų asmenų grupių ir rizikos laipsnių sąsajos, vadovaujantis asmenine ir socialine rizikomis⁹⁷

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės COVID-19 sukeltos situacijos valdymo komiteto sudarymo“, Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 25 d.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

⁹⁷ Sudaryta: autorių, vadovaujantis: Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

2 principas: Proaktyvus ligos atvejų lokalizavimas ir operatyvus reikalingų priemonių įgyvendinimas. Šis principas numato viruso atvejų lokalizavimą, kai imamasi kontrolės iniciatyviai testuoti ir prireikus formuoti žiedo karantinus, siekiant sustabdyti viruso plitimą. Lokalizavimas gali būti taikomas bet kokio dydžio ir organizacinės formos subjektui: (1) šeimai (namų ūkiui), (2) įmonei ar institucijai, (3) vaikų darželiui, mokyklai, universitetui, (4) ligoninei, (5) parduotuvei, (6) miesto mikrorajonui ar net (7) savivaldybės teritorijai. Atvejų lokalizavimo principas pavaizduotas 3.2.2 pav.

Pav. 3.2.2 Atvejų lokalizavimo principas⁹⁸

Itin griežtų karantino sąlygų taikymas, ypač visoje šalies teritorijoje, – kraštutinė priemonė, siekiant suvaldyti viruso plitimą, kai epidemiologiniai duomenys patvirtina, kad kitos taikytos priemonės nepakankamai veiksmingos. Todėl iniciatyvaus testavimo priemonėmis siekiama kuo anksčiau nustatyti užsikrėtimo virusu atvejus ir imtis atvejų lokalizavimo. Atvejai lokalizuojami ir atitinkamos režimo karantino sąlygos nustatomos vadovaujantis epidemiologinės kontrolės rezultatais. Taikant žiedo karantinavimą, nustatytų karantino sąlygų laikymasis tampa esminiu ir svarbiausiu aspektu viruso išplitimui didelėje šalies teritorijos dalyje ar visoje šalyje sustabdyti.

3 principas: Operatyvus ir objektyvus visuomenės informavimas. Be tinkamo visuomenės išitraukimo, bet kokios priemonės gali būti nepakankamai veiksmingos, kad būtų užkirstas kelias virusui plisti. Būtinoji sąlyga, norint įtraukti visuomenę į sąmoningą ir atsakingą kovą su viruso plitimu, – tinkamas visuomenės informavimas. Visuomenė turi būti informuojama operatyviai, objektyviai, aiškiai ir suprantamai, pateikiant visą reikalingą ir būtina žinoti informaciją. Todėl ypač reikšmingas dėmesys yra skiriamas komunikacijai, visuomenės informavimui, pasitelkiamos visos įmanomos visuomenės informavimo priemonės, išnaudojamos naujausių skaitmeninių informacijos ir ryšių technologijų galimybės, skelbiama informacija pritaikyta pagal atskirų tikslinių grupių poreikius ir galimybes ją gauti. Objektyvus visuomenės informavimas, tikimasi, padės sutelkti pilietinės visuomenės pastangas, prisidedant prie viruso plitimo ir pandemijos sukeltų padarinių mažinimo.

4 principas: Įrodymais ir faktais grįsti sprendimai. Šis principas reiškia, kad visose srityse yra siekiama priimti sprendimus, vadovaujantis faktais ir įrodymais, statistiniais duomenimis ir jų pagrindu atliktomis prognozėmis. Ypač svarbūs tampa moksliniai tyrimai, skirti įrodymų, susijusių tiek su viruso valdymu ir plitimo prevencija, tiek su viruso plitimo sukeltais padariniais įvairiose valstybės veiklos srityse, paieškoms. Valstybei itin svarbu išitraukti į tokio pobūdžio tarptautinius mokslinių tyrimų projektus. Svarbu, kad duomenys būtų aktualūs ir reguliariai pateikiami valdymo sprendimų, susijusių su viruso valdymu, priėmėjams. Pažymėtina, kad centralizuotas duomenų valdymas nereiškia, kad visi sprendimai turėtų būti priimami išskirtinai nacionaliniu lygiu. Toks

⁹⁸ Sudaryta: autorių, vadovaujantis: Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

valdymas reiškia atsakomybės lygius. Kuriant veiksmingą viruso kontrolės mechanizmą šalyje, numatoma aiškiai apibrėžti nacionalinio lygmens ir vietos savivaldos atsakomybę, bendradarbiavimo principus.

5 principas: Tarptautinis bendradarbiavimas. Pasauliui susidūrus su viruso pandemija ir jos sukeltais padariniais žmonių sveikatai ir gyvybei, skyrėsi ne tik atskirų valstybių karantino formatai, bet ir jo metu įvedamų ribojimų griežtumas ir jų išgaliojimo terminai. Tai sukėlė problemų ūkio šakoms, glaudžiai integruotoms į tarptautines gamybos ir tiekimo grandines, taip pat ir piliečiams, nuolat gyvenantiems ir (ar) dirbantiems užsienyje. Siekiant išvengti tokių problemų ateityje, taip pat užtikrinti, kad karantino metu nustatyti ribojimai sukeltų kuo mažesnių neigiamų padarinių, būtina glaudžiai bendradarbiauti tarptautiniu ir europiniu lygiu, o ypač – su artimiausiais kaimynais (Baltijos valstybėmis, Lenkija, Šiaurės šalimis). Tas pats principas turi galioti ir karantino švelninimo etapams. Šiam tikslui ir principui įgyvendinti Vyriausybė paskyrė tarptautinį koordinatorių.

COVID-19 valdymo strategija įgyvendinama 4 prioritetinėmis kryptimis⁹⁹:

- 1) Veiksmingo viruso valdymo kontrolės mechanizmo sukūrimas.
- 2) Sveikatos sistemos pasirengimo užtikrinimas ir visuomenės fizinės bei psichologinės (emocinės) sveikatos stiprinimas.
- 3) Karantino režimo sąlygų taikymas, atsižvelgiant į epidemiologinę situaciją šalyje.
- 4) Šalies socialinio ir ekonominio sektorių stabilizavimas ir pritaikymas naujoms sąlygoms.

1 prioritėtinė kryptis: Veiksmingo viruso valdymo kontrolės mechanizmo sukūrimas.

Pagal šį prioritetą, įvertinus viruso plitimo greitį, mastą ir tendencijas pasaulyje ir Lietuvoje, taip pat išanalizavus Lietuvos ir kitų šalių gerąją praktiką, stengiantis suvaldyti viruso plitimą bei atsižvelgiant į tai, kad tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje prognozuojama dar ne viena viruso plitimo banga, numatoma parengti aiškų viruso valdymo kontrolės mechanizmą šalyje, įtraukiant visas reikalingas institucijas, įstaigas ir tarnybas. Svarbu ne tik laiku užtikrinti operatyvų asmenų, kurie įtariamai užsikrėtę virusu, ištyrimą visuose Lietuvos regionuose, bet ir sustiprinti epidemiologinę kontrolę bei įgyvendinti priemones, kurios galėtų palengvinti ir pagreitinti kontrolės procesus.

Kaip vienas pagrindinių viruso valdymo kontrolės mechanizmo elementų – iniciatyvus tikslinis testavimas. Toks testavimas turi būti atliekamas ligoninėse ir kitose asmens sveikatos priežiūros įstaigose, slaugos įstaigose ir globos namuose, kuriuose kyla didžiausia grėsmė užsikrėsti asmenims, patiriantiems riziką susirgti sunkia liga dėl asmeninių rizikos veiksnių, ir medikams. Taip pat tiksliniai tikrinimai turi būti atliekami parduotuvėse, vaistinėse, socialinės priežiūros namuose, ugdymo įstaigose ir kitose vietose, pasižyminčiose didele žmonių koncentracija ir glaudžiais kontaktais. Greta tikslinio testavimo, siekiant minimizuoti galimą viruso plitimą, turi būti vykdomas ir iniciatyvus atsitiktinis testavimas šalies ir atskirų regionų mastu. Vadovaujantis testavimo rezultatais, konkrečios vietos šalyje pagal viruso plitimą gali būti skelbiamos padidintos rizikos arba, priešingai, saugesnėmis zonomis, kuriose būtų galima sušvelninti reikalavimą laikytis infekcinio saugumo ar visiškai jo atsisakyti.

2 prioritėtinė kryptis: Sveikatos sistemos pasirengimo užtikrinimas ir visuomenės fizinės ir psichologinės (emocinės) sveikatos stiprinimas. Sveikatos sistema ir joje veikiančios sveikatos priežiūros įstaigos turi būti tinkamai pasiruošusios saugiai priimti ir pasirūpinti infekuotais asmenimis. Reguliarios veiklos ir planinių paslaugų perorientavimas į veiklą epidemiologinės krizės metu turi vykti organizuotai ir nuosekliai, kartu užtikrinant pacientų ir medikų sveikatos išsaugojimą ir saugumą. Atsižvelgiant į tai, kad ateityje pasaulyje prognozuojama dar ne viena galima viruso sukelta pandemija ir ją lydinti galimos epidemiologinės krizės atskirose šalyse, numatoma iš esmės peržiūrėti tiek šalies sveikatos sistemos paslaugų teikimo modelį, tiek jos pasirengimą epidemiologinėms situacijoms šalyje, taip pat sustiprinti sveikatos sistemos pajėgumas, parengti planus – kaip ir kas turi veikti. Pagal šią prioritėtinę kryptį, siekiama sudaryti konkrečius ilgalaikius asmens apsaugos priemonių įsigijimo rinkoje tiekimo grandinių nustatymo planus, taip pat sukurti asmens apsaugos priemonių paskirstymo sveikatos priežiūros įstaigoms mechanizmą.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

Šalyje susidarius epidemologinės krizės situacijai, o Valstybės valdžios institucijoms imantis būtinų kraštutinių ir neįprastų priemonių, siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, itin svarbu užtikrinti, kad viruso sukeltos rizikos neleistų visuomenėje plisti baimės, įtarumo, nepasitikėjimo, nepakantumo nuotaikoms atskirų grupių atžvilgiu. Šiais klausimais buvo itin svarbi visų valstybės valdymo institucijų bendra ir nuosekli komunikacija bei bendradarbiavimas su atskirų sričių specialistais. Buvo būtina užtikrinti įvairių formų kokybišką ir prieinamą emocinės ir psichologinės pagalbos teikimą, smurto artimoje aplinkoje, smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos priemonių vykdymą ir plėtrą. Tai svarbu mažinant ir savižudybių, smurtinių nusikaltimų, psichosomatinų susirgimų rizikas.

3 prioritėtinė kryptis: Karantino režimo sąlygų taikymas, atsižvelgiant į epidemiologinę situaciją šalyje. Karantinas Lietuvos Respublikos teritorijoje buvo paskelbtas 2020 m. kovo 16 d. Dėl šio sprendimo, kaip teigiama, vasarą pavyko suvaldyti viruso plitimą šalies viduje. Karantino režimas – viena iš priemonių viruso plitimui suvaldyti – tai speciali ir laikina priemonė, kurios sąlygos gali būti įvairios ir skirtingai taikomos atskirose teritorijose. Priimant sprendimą taikyti šią priemonę, remiamasi išskirtinai epidemiologiniais rodikliais ir jų tendencijomis bei prognozėmis. Epidemiologiniams rodikliams šalies mastu ar konkrečioje šalies teritorijos dalyje pradėjus keistis nepalankia linkme ir (ar) pasiekus nustatytą grėsmės ribą, svarstomas sprendimas paskelbti karantiną ir nustatyti specialias asmenų darbo, gyvenimo, poilsio, judėjimo, ūkinės ir kitokios veiklos sąlygas, apribojimus ir tvarką. Atsižvelgiant į karantino režimo keliamus neigiamus socialinius ekonominius padarinius, karantino režimas skelbiamas ir karantino sąlygos pasirenkamos ne griežtesnės nei būtina viruso plitimui suvaldyti.

Paskelbus karantiną ir po atitinkamo laiko epidemiologiniams rodikliams karantino teritorijoje esant teigiamais, galima pradėti karantino sąlygų švelninimą. Laikomasi nuostatos, kad karantino sąlygos lengvinamos etapais, siekiant nuolatos valdyti viruso plitimo riziką ir nesukelti grėsmės asmenų, priskiriamų aukštam rizikos laipsniui, gyvybėms. Pažymėtina, kad karantino sąlygų lengvinimas ir prireikus specialių sąlygų taikymas asmenims, patiriantiems riziką susirgti sunkia liga, – pagrindinė priemonė išsaugoti tokių Lietuvos žmonių gyvybes ir sveikatą. Todėl svarstant karantino režimo sąlygas, būtina į tai atsižvelgti. Kartu būtina užtikrinti, kad priimami sprendimai būtų proporcingi galimai rizikai, taip pat nesudarytų prielaidų šios grupės asmenų diskriminuoti darbo rinkoje ir kitose srityse.

4 prioritėtinė kryptis: Šalies socialinio ir ekonominio sektorių stabilizavimas ir pritaikymas naujoms sąlygoms. Socialinėje srityje, įvertinus viruso pandemijos sukeltus iššūkius, numatoma persvarstyti socialinių ir kitų paslaugų teikimo būdus, įvertinti naujas galimybes paslaugas teikti tokiu būdu, kad bet kokios grėsmės sukėlimas asmenims, patiriantiems riziką susirgti sunkia liga, būtų sumažintas iki minimumo, bet kartu būtų tinkamai tenkinami paslaugų gavėjų poreikiai. Taip pat kyla poreikis atrasti naujų būdų, kaip apsaugoti tokias pažeidžiamas visuomenės grupes kaip vaikai, moterys ir kiti smurtą artimoje aplinkoje patiriantys asmenys. Pristatymo prie pakitusių sąlygų reikės ir švietimo bei vaikų priežiūros organizavimo srityse.

Viruso sukelta krizė atvėrė galimybes ir ekonomikos vystymo pokyčiams, kurie, tikimasi, jog prisidės prie Lietuvos ekonomikos atkūrimo ir tvaraus augimo. Sutelkus visus finansavimo šaltinius, investicijos turėtų pasiekti (vidutiniu laikotarpiu) tas sritis, kurios labiausiai padės ekonomikai atsigausti ir užtikrins tvarią ekonomikos plėtrą. Todėl finansavimą, anot Strategijos, tikslinga skirti žmogiškajam kapitalui, skaitmeninei ekonomikai, inovacijoms, ekonominei infrastruktūrai ir energetikai. Investicijų į šias sritis koncentracija padėtų sukurti nematerialią ir fizinę infrastruktūrą, siekiant ilguoju laikotarpiu didesnės aukštą pridėtinę vertę kuriančio verslo dalies šalies ekonomikos struktūroje, subalansuoto augimo regionuose ir tvarios, klimatui draugiškos ekonomikos.

3.3 Užsienio šalių įvestų apribojimų verslui palyginamoji analizė

Kai 2020 m. kovo 11 d. Pasaulio sveikatos organizacija paskelbė pasaulinę naujojo koronaviruso (COVID-19 ligos) pandemiją, 2020 m. gegužės mėn. virusas buvo paveikęs jau 215 pasaulio šalių, vietovių ar teritorijų. Daugiausiai pasaulyje patvirtintų viruso atvejų 2020 m. pavasarį buvo fiksuota – Jungtinėse Amerikos Valstijose, o Europoje – Ispanijoje, Italijoje ir Jungtinėje

Karalystėje¹⁰⁰. Pasauliui susidūrus su medicinai iki galo nežinomo viruso pandemija ir jos sukeltais padariniais žmonių sveikatai ir gyvybei, atskiros valstybės karantino režimo priemonės pradėjo taikyti staiga ir skirtingai – skyrėsi įvedamų ribojimų griežtumas, ribojimų įsigaliojimo terminai. Tai sukėlė problemų ūkio šakoms, glaudžiai integruotoms į tarptautines gamybos ir tiekimo grandines, taip pat ir piliečiams, nuolat gyvenantiems ir (ar) dirbantiems užsienyje. Siekiant išvengti tokių problemų ateityje, taip pat užtikrinti, kad karantino metu nustatyti ribojimai sukeltų kuo mažesnių neigiamų padarinių, tiek Lietuvai, tiek kitoms užsienio šalims, būtina glaudžiai bendradarbiauti tarptautiniu lygiu, o ypač su artimiausiais kaimynais.

Žemiau yra pateikiama informacija apie kai kurių ES valstybių narių: Austrijos, Latvijos, Estijos, Lenkijos, Ispanijos, Italijos, Prancūzijos, Švedijos ir Vokietijos taikomas kovos su koronaviruso pandemija strategijas ir priemones. Apibendrinant minėtų valstybių patirtį kovoje su pandemija, pažymėtina, kad daugelis valstybių taikė gana griežtus karantino režimus ir su juo susijusius fizinių ir juridinių asmenų veiklos ribojimus. Griežtas karantino režimas buvo taikomas šalyse, kurias COVID-19 pandemija paveikė ypač smarkiai: Ispanijoje, Italijoje, Prancūzijoje. Daugelyje kitų valstybių karantinas taip pat taikytas visos valstybės mastu, tačiau jis nebuvo kraštutiniai griežtas: Austrijoje, Estijoje, Latvijoje. Pasitaikė ir kombinuoto karantino režimo atvejų, kai bendras šalies mastu paskelbtas karantino režimas buvo švelnus, tačiau atskiroms teritorijoms jis buvo ypatingai griežtas – Vokietijos Bavarijos žemėje, Austrijos Tirolio federalinė žemėje, Estijai priklausančiose Saaremos ir Muhu salose. Vienintelė Švedija taikė labai švelnias, tik rekomendacinio pobūdžio, viruso plitimo suvaldymo priemones¹⁰¹. Kuris iš karantino režimų modelių veiksmingesnis, galima bus konstatuoti tik praėjus atitinkamam laikui, įvertinus skirtingose šalyse taikytinų karantino ribojimų tiek momentinį efektą, tiek ilgalaikį efektyvumą. Iš principo, pagrindiniai karantino metu taikytini apribojimai visose, žemiau nagrinėjamosiose šalyse, buvo panašūs, skyrėsi tik šių griežtumo mastas ir galiojimo laikotarpis.

Lentelė 3.3.1 pateikia susistemintą informaciją apie skirtingų šalių karantino metu taikytinus apribojimus. Lentelėje išskirti ekonominiai sektoriai – prekybos ir paslaugų, kurių smulkus ir vidutinis verslas dėl taikytinų veiklos apribojimų karantino metu buvo labiausiai paveiktas. Gamybos sektorius (bendrai, neskaidant jį pagal veiklos pobūdį) nėra įtrauktas į lentelę 3.3.1, nes nė vienoje šalyje būtinoji pramonė (maisto ir kitų būtinų namų apyvokos prekių gamyba, medicinoje naudojamų reikmenų gamyba, farmacijos pramonė ir pan.) nebuvo sustabdyta, o kitų sektorių atstovams – gamybininkams buvo taikyti rekomendacinio pobūdžio veiklos organizavimo principai: (i) pagal galimybes, darbą organizuoti nuotoliniu būdu; (ii) kontraktų ribojimas tarp skyrių ir departamentų bei, pagal galimybes, saugaus atstumo laikymasis įmonės viduje. Šalyse ar jų atskirose teritorijose, kur buvo skelbiamas griežtas karantino režimas (Italijos didžioji dalis, Vokietijos Bavarijos žemė, Austrijos Tirolio federalinė žemė), nebūtinoji pramonės veikla buvo laikinai sustabdyta.

¹⁰⁰ Our World in Data. Coronavirus pandemic. Statistics and research. Prieiga per internetą: <https://ourworldindata.org/coronavirus> (žiūrėta 2020-10-18)

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

Lentelė 3.3.1. Skirtingų šalių pirmojo karantino metu taikytini apribojimai¹⁰²

Šalis	Bendras apribojimų lygis			Apribojimai prekybos sektoriui		Apribojimai paslaugų sektoriui			<i>Pastabos:</i>
	Griežtas karantinas	Dalinis karantinas	Rekomendacinio pobūdžio	Maisto ir būtiniausių prekes	Pramoninės prekes	Kavinės, restoranai	Grožio paslaugos	Renginiai, susibūrimai	
Lietuva		+		veikia	veikla sustabdyta	dalinai ribojama	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	
Latvija		+		veikia	dalinai ribojama	dalinai ribojama	dalinai ribojama	veikla sustabdyta	
Estija	+	+		veikia	dalinai ribojama	dalinai ribojama	dalinai ribojama	veikla sustabdyta	Griežtos karantino sąlygos Saaremos ir Muhu saloms.
Lenkija	+			veikia	sustabdyta ar dalinai ribojama	dalinai ribojama	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	
Austrija	+	+		veikia	veikla sustabdyta	dalinai ribojama	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	Griežtos karantino sąlygos Tirolio federacinei žemei.
Danija			+	veikia	veikla sustabdyta	dalinai ribojama	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	Oficialaus karantino šalyje nebuvo paskelbta, bet buvo taikytini apribojimai 2020-03/2020-05.
Švedija			+	veikia	veikia	veikia	veikia	dalinai ribojama	Karantinas nebuvo galimas dėl šalies Konstitucijos ypatumų.
Ispanija	+			veikia	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	
Italija	+	+		veikia	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	Karantino griežtumas priklausė nuo epidemiologinės situacijos regione.
Prancūzija	+			veikia	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	
Vokietija	+	+		veikia	veikla sustabdyta	dalinai ribojama	veikla sustabdyta	veikla sustabdyta	Griežtos karantino sąlygos Bavarijos federacinei žemei.

¹⁰² Sudaryta autorių, 2020

3.3.1 Austrija

Austrija per 2020 m. pavasario karantiną yra vidutiniškai COVID-19 paveikta valstybė (2020 m. gegužės 20 d. duomenimis, užfiksuota virš 16 tūkst. užsikrėtimo atvejų, tai yra 40 vieta pasauilyje¹⁰³). Pirmieji susirgimo koronavirusu atvejai Austrijoje buvo užfiksuoti 2020 m. vasario mėn. pabaigoje. Kovo mėn. pradžioje virusas ėmė sparčiai plisti viename iš Tirolio slidinėjimo kurortų. Šis kurortas buvo izoliuotas. Vėliau tą patį mėnesį buvo uždarytos mokyklos, universitetai, uždrausti renginiai, kuriuose dalyvavo daugiau nei 100 asmenų. Taip pat apribotas judėjimas per sieną su Italija. Vėliau, kovo mėn. antroje pusėje, žmonių susibūrimai (ir renginiai) apriboti iki 5 asmenų, uždrausta veikti restoranams. Griežtesnės karantino sąlygos buvo nustatytos Tirolio federacinei žemei, kur asmenims be svarbios priežasties buvo uždrausta išeiti iš namų. Visoje šalyje buvo įvestas privalomas veido kaukių dėvėjimas, apribota prekybos vietų veikla.

Nuo balandžio mėn. pradžios šalyje pradėtas vykdyti ne tik simptomus jaučiančių asmenų testavimas, tačiau ir pasitelktas atsitiktinių asmenų iš įvairių visuomenės grupių ir geografinių vietovių testavimas. Vėliau, balandžio mėnesį, Austrija, viena iš pirmųjų ES, pradėjo švelninti karantino reikalavimus - atsidarė parduotuvės, tačiau išliko reikalavimas viešojoje vietoje dėvėti kaukes. Judėjimas per Austrijos sieną pandemijos piko laikotarpiu buvo uždraustas tik asmenims, atvykstantiems iš nurodytų konkrečių valstybių: Kinijos, Italijos, Irano, Pietų Korėjos. Atvykimas į šalį iš kitų valstybių išliko galimas per visą karantino laikotarpį, tačiau atvykstantys asmenys privalėjo turėti medicininę pažymą, kad jie neturi COVID-19 simptomų ir kad yra atlikę šio viruso nustatymo testą.

Kalbant apie strateginį situacijos valdymą Vyriausybės lygiu karantinui pasibaigus, didelis dėmesys šalyje buvo skirtas ekonomikos sektoriaus gyvybingumo išlaikymui. Vyriausybė kartu su privačiais investuotojais sutelkė startuolių, pradedančiųjų inovatyvių įmonių, gelbėjimo planą, į kurį Vyriausybė įnešė 50 mln. Eur, o iš privačių investuotojų pritraukė dar 100 mln. Eur. Atskirai, be šio fondo, Austrijos Vyriausybė pateikė 38 mlrd. Eur šalies ekonomikos gelbėjimo priemonių paketą, į kurį neįėjo išlaidos biurokratinio aparato finansavimui, nes visos lėšos per įvairias priemones buvo nukreipiamos šalies verslo stimuliacijai¹⁰⁴.

3.3.2 Danija

Pirmasis COVID-19 atvejis Danijoje buvo nustatytas 2020 m. vasario 27 d. asmeniui, grįžusiam iš Italijos Lombardijos regiono. Karantinas visoje šalyje nebuvo paskelbtas, tačiau Danijos Vyriausybė ėmėsi priemonių (kurių tęstinumas yra panašus į Lietuvos, t.y. kovo – gegužės mėn.), kurios buvo orientuotos į socialinių kontaktų mažinimą ir piliečių sąmoningumą bei asmeninę atsakomybę. Ypatingas dėmesys buvo skirtas susirgimo atvejų nustatymui, susirgusiųjų gydymui ir prevencinėms priemonėms¹⁰⁵. Nuo kovo mėn.:

- Buvo draudžiami daugiau kaip 10 žmonių susibūrimai tiek atvirose, tiek uždaroje viešose erdvėse. Taip pat buvo draudžiami ir visi kultūros renginiai uždaroje erdvėse.
- Prekybos centrai ir parduotuvės, kuriose negalima buvo užtikrinti saugaus socialinio atstumo tarp lankytojų, buvo uždaryti nuo 2020 m. kovo 18 d. iki 2020 m. gegužės 10 d.¹⁰⁶
- Restoranai ir kitos maitinimo įstaigos buvo uždaryti nuo 2020 m. kovo 18 d. iki 2020 m. gegužės 17 d.¹⁰⁷. Maitinimo įstaigoms buvo leidžiama gaminti maistą tik išsinešimui.
- Buvo uždaryti visi sporto centrai uždaroje erdvėse.

¹⁰³ International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#A> (žiūrėta: 2020-10-16)

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹⁰⁵ OECD. Tackling coronavirus. Prieiga per internetą: <https://oecd.github.io/OECD-covid-action-map/> (žiūrėta 2020-10-17)

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

- Buvo uždaryti paslaugų tiekėjai, kur neišvengiamas kontaktas su klientu: grožio salonai, kirpyklos, odontologijos ir masažo kabinetai.
- Vyriausybei pavaldžių institucijų darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu, išskyrus sritis, kur tai padaryti buvo neįmanoma: policija, sveikatos apsauga. Nuotolinis darbas buvo rekomenduojamas ir privataus sektoriaus darbuotojams.
- Sveikatos ministerija nuo kovo 18 d. priėmė sprendimą atidėti nebūtiną planines operacijas.
- Rekomenduota kuo mažiau naudotis viešuoju transportu; siekiant išvengti žmonių susibūrimų, padidintas autobusų ir traukinių reisų skaičius.
- Laikinau buvo uždarytos valstybės sienos. Tačiau ribojimai prekių ir kapitalo judėjimui nebuvo taikyti. Danijos piliečiams buvo leista grįžti į šalį, o užsieniečiai galėjo keliauti darbo reikalais arba aplankyti sergantį šeimos narį. Asmenims, grįžusiems iš užsienio, buvo taikoma privaloma dviejų savaitių trukmės saviizoliacija.
- Buvo uždaryti vaikų darželiai, o mokyklose, kolegijose, universitetuose mokymo procesas vyko nuotoliniu būdu.

3.3.3 Švedija

Švedijos Vyriausybė pasižymi kaip švelniausias suvaržymo priemonės 2020 m. pavasarį įgyvendinusi ES nacionalinė valdžia. Daugelis Švedijos priimtų pandemijai suvaldyti skirtų priemonių buvo labiau rekomendacinio, o ne privalomojo pobūdžio. Šiuo požiūriu Švedija – vienintelė šalis ne tik ES, bet ir pasaulyje. Visuomenės sveikatos agentūros Epidemiologijos departamento (kuris ir teikia pagrindines rekomendacijas COVID-19 pandemijos metu) teigimu, visi sprendimai dėl veiklos ribojimų turi būti moksliskai pagrįsti, o Pasaulinės sveikatos organizacijos rekomendacijos, tokios kaip rankų higiena, socialinis atsiribojimas ir distancijų laikymasis, valstybių sienų ir ugdymo įstaigų uždarymas, nėra moksliskai pagrįstos. Taip pat Švedijos Vyriausybė negalėjo įvesti karantino ir tokias priemones, kaip judėjimo apribojimai, komendanto valandos ar kitaip ribojamos galimybės palikti namus, kurios buvo plačiu mastu pritaikytos nė vienoje ES šalyje, nes tai draudžia šalies Konstitucija. Šalies konstitucija taip pat draudžia įstatymų leidžiamajai valdžiai tiek vietiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu daryti įtaką vykdomajai valdžiai ir suteikia plačią diskreciją ekspertinėms viešosioms agentūroms¹⁰⁸. Tačiau Švedija 2020 m. pavasarį laikėsi šių rekomendacijų¹⁰⁹:

- Socialinio atsiribojimo skatinimas. Vyresniems nei 70 metų žmonėms buvo siūlyta apriboti kontaktus su kitais žmonėmis ir vengti perpildytų vietų, tokių kaip parduotuvės, viešasis transportas ir viešosios erdvės. Darbdavių paprašyta rekomenduoti savo darbuotojams dirbti iš namų. Visuomenės sveikatos agentūra rekomendavo vidurinėms mokykloms ir universitetams visoje šalyje pereiti prie nuotolinio mokymosi. Skirtingai nuo daugelio Europos valstybių, įskaitant kaimynines Daniją ir Norvegiją, Švedija neuždarė ikimokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigų.
- Susibūrimų vengimas. 2020 m. kovo 11 d. Švedijos Vyriausybė, remdamasi Visuomenės sveikatos agentūros rekomendacijomis, priėmė naują įstatymą, kuriuo buvo apribota susirinkimų laisvė, uždraudžiant visus didesnius nei 50 žmonių susibūrimus¹¹⁰. Draudimas buvo taikomas kultūros, meno ir pramogų renginiams, įskaitant teatrą, kiną ir koncertus, religinius renginius, demonstracijas, paskaitas, sportą, pramogų parkus, mugės ir turgus. Draudimas nebuvo taikomas susirinkimams mokyklose, darbo vietose, viešajame transporte, maisto prekių parduotuvėse ar prekybos centruose, sveikatingumo klubuose ar

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija. Dėl pavidimo Nr. 2-4978 dėl ekonominės veiklos sektorių, kuriems veiklos reikalavimai galėtų būti sušvelninti karantino metu. Vilnius, 2020 m. balandžio mėn. 3 d.

¹¹⁰ The Guardian. Critics question Swedish approach as coronavirus death toll reaches 1,000. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/15/sweden-coronavirus-death-toll-reaches-1000> (žiūrėta 2020-10-17)

privačiuose renginiuose. Ir tai buvo vienintelis nerekomendacinio pobūdžio draudimas Švedijoje.

- Piliečių mobilumo ribojimo skaitinimas, tiek šalies viduje, tiek keliaujant į užsienio šalis. Rekomendacija buvo argumentuojama tuo, kad vykstant nuolatinei migracijai šalies viduje, virusas gali išplisti visuose regionuose, kas padidintų pandemijos židinių skaičių ir reikalautų didesnių logistinių sveikatos apsaugos sistemos pajėgumų.

3.3.4 Estija

Estijos Vyriausybė įgyvendino daug priemonių, skirtų tiek pandemijai suvaldyti, tiek sušvelninti pandemijos padarinius darbuotojams ir įmonėms. Šalyje taikytini apribojimai buvo griežtinami palaipsniui ir matuojami kaip gana švelnūs. 2020 m. kovo 12 d. Estijos Vyriausybė paskelbė nepaprastąją padėtį ir karantiną šalyje, kuris buvo pratęstas iki 2020 m. gegužės 17 d.¹¹¹ Pagrindiniai karantino režimo ribojimai¹¹²:

- Uždarytos mokyklos ir universitetai, ugdymo procesą organizuojant nuotoliniu būdu.
- Uždrausti visi vieši susibūrimai, įskaitant sporto ir kultūros renginius. Draudžiamos visos sporto varžybos.
- Apribotas bibliotekų darbas, muziejai ir kino teatrai uždaryti.
- Draudžiami visi spektakliai, koncertai ir kiti renginiai bei konferencijos.
- Draudžiamas socialinės globos įstaigų, ligoninių ir įkalinimo įstaigų lankymas.
- Rekomenduota susilaikyti nuo kelionių šalies viduje ir į užsienio šalis.
- Viešosiose vietose buvo privaloma laikytis mažiausiai 2 metrų atstumo tarp žmonių ir buvo leidžiami susitikimai iki dviejų žmonių.

Nuo kovo 14 d. Estijos Vyriausybė įvedė papildomus apribojimus. Poilsio ir laisvalaikio įstaigoms, sporto salėms ir klubams, baseinams, vandens pramogų centrums, saunoms, dienos centrums ir vaikų žaidimų kambariams buvo nurodyta nedelsiant užsidaryti. Nuo kovo 17 d. Vyriausybė sugriežtino patekimo į šalį sąlygas – buvo įleidžiami tik Estijos piliečiai, nuolatiniai gyventojai, jų artimieji ir krovinius gabenančio transporto vairuotojai¹¹³.

Vyriausybės ekstremalių situacijų komitetas kovo 24 d. patvirtino dar vieną apribojimų paketą¹¹⁴:

- Uždaryti prekybos centrai, išskyrus maisto prekių parduotuves, vaistines, telekomunikacijų taškus, bankų įstaigas, siuntų stotis ir parduotuves, kuriose buvo parduodamos medicininės prekės arba nuomojama medicinos įranga. Parduotuvėse, kurios liko atviros, žmonės turėjo laikytis mažiausiai 2 metrų atstumo nuo kitų žmonių; dezinfekavimo priemonės turėjo būti įrengtos prie visų atidarytų parduotuvių įėjimų ir išėjimų.
- Visiems restoranams ir barams buvo leista prekiauti tik maistu išsinešimui arba pristatyti maistą į namus. Prekybos centrų restoranuose ir kavinėse taip pat buvo leidžiama prekiauti tik maistu išsinešimui.
- Grožio salonams ir kirpykloms buvo leista dirbti tik pagal išankstinę rezervaciją, ir tik pagal principą 2+2 tarp klientų¹¹⁵ (buvo privaloma laikytis mažiausiai 2 metrų atstumo tarp žmonių ir buvo leidžiama rinktis iki dviejų žmonių).

Kadangi Saaremos ir Muhu salose buvo fiksuotas didžiausias pandemijos protrūkis, nuo kovo 28 d. Vyriausybės ekstremalių situacijų komitetas nusprendė dar labiau sugriežtinti karantino taisykles minėtoms vietovėms: (i) salose buvo uždaryta dauguma parduotuvių; (ii) įvesti nauji

¹¹¹ OECD. Tackling coronavirus. Prieiga per internetą: <https://oecd.github.io/OECD-covid-action-map/> (žiūrėta 2020-10-18)

¹¹² International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#E> (žiūrėta 2020-10-18)

¹¹³ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹¹⁴ OECD. Tackling coronavirus. Prieiga per internetą: <https://oecd.github.io/OECD-covid-action-map/> (žiūrėta 2020-10-18)

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija. Dėl pavidimo Nr. 2-4978 dėl ekonominės veiklos sektorių, kuriems veiklos reikalavimai galėtų būti sušvelninti karantino metu. Vilnius, 2020 m. balandžio mėn. 3 d.

judėjimo apribojimai, draudžiantys be priežasties palikti namus ir įpareigojantys visus asmenis, išeinant iš namų, su savimi turėti asmens tapatybės kortelę; (iii) asmeniui, pirmą kartą užfiksuotam nesilaikant taisyklių, buvo skiriamas įspėjimas, o antrą kartą – bauda iki 2 000 Eur¹¹⁶.

3.3.5 Latvija

Latvijoje, kai 2020 m. kovo 12 d. buvo įvesta nepaprastoji padėtis ir paskelbtas karantinas, Vyriausybė patvirtino palyginti liberalias izoliavimosi ir ribojimo priemones¹¹⁷:

- Valstybės ir vietos valdžios institucijoms, įvertinus galimybes, buvo siūlyta dirbti nuotoliniu būdu. Ši rekomendacija buvo siūlyta ir verslo subjektų darbuotojams.
- Mokymasis visose švietimo įstaigose buvo vykdomas tik nuotoliniu būdu, išskyrus centralizuotus valstybinius egzaminus. Mokymasis buvo nutrauktas visose kultūros, sporto, profesinio ugdymo įstaigose ir būreliuose (treniruotės, varžybos ir repeticijos).
- Tėvai, norėdami vesti vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigas, privalėjo pateikti įstaigai rašytinį pareiškimą, informuodami, kad vaikas ir šeima nėra lankęsi jokiaje COVID-19 paveiktoje valstybėje ir nėra bendravę su COVID-19 paveiktais asmenimis, ir kad patys tėvai neturi galimybių užtikrinti vaiko priežiūros.
- Visi vieši renginiai, susitikimai, demonstracijos ir piketai, kuriuose dalyvautų daugiau nei 200 žmonių, buvo draudžiami ir atšaukiami.
- Piliečiai buvo raginami susilaikyti nuo užsienio kelionių. Turizmo paslaugų teikėjai turėjo atidėti ir neplanuoti turizmo kelionių į COVID-19 paveiktas šalis ir teritorijas. Verslo kelionės ir komandiruotės į COVID-19 paveiktas šalis ir teritorijas turėjo būti atšauktos, atidėtos ir, kiek įmanoma, neplanuojamos.
- Visi asmenys ir jų kontaktiniai asmenys, grįžę iš COVID-19 paveiktos šalies ar teritorijos, turėjo tiek imtis specialių atsargumo priemonių, tiek saviizoliuotis 14 dienų laikotarpiui.

Vėliau, kovo 29 d., Vyriausybė papildė kovo 12 d. nutarimą dėl nepaprastosios padėties sugriežtintais reikalavimais¹¹⁸. Nuo šiol visi asmenys privalėjo laikytis 2 metrų atstumo ir laikytis epidemiologinės saugos viešose patalpose ir lauke. Nauji apribojimai taip pat draudė bet kokius privačius renginius (išskyrus laidotuves), viešus renginius, susitikimus, eitynes, piketus ir religinius susibūrimus.

Skirtingai nei Lietuvoje, Latvijoje nebuvo nurodyta užsidaryti barams, restoranams ir viešojo maitinimo įstaigoms, jeigu jos sugebėjo teikti paslaugas pagal sugriežtintą sanitarinę tvarką ir užtikrino būtina 2 metrų atstumą tarp klientų. Nebūtinųjų paslaugų ir produktų prekybos vietoms taip pat buvo leista dirbti, bet tik darbo dienomis ir užtikrinus Vyriausybės patvirtintos tvarkos vykdymą – atstumas tarp klientų, srautų ribojimą. Grožio salonams, kirpykloms ir tatuiruočių salonams buvo leista priimti klientus, bet tik su išankstiniu užsirašymu, renkant visų lankytojų asmens duomenis ir užtikrinant kitų Vyriausybės nurodymų laikymąsi – panaši tvarka galiojo ir Estijoje.

3.3.6 Lenkija

Lenkijos Vyriausybė 2020 m. kovo 10-12 dienomis patvirtino ir pradėjo taikyti pirmąsias pandemijos suvaldymo priemones: mokyklų, universitetų, restoranų ir visų kitų neesminių mažmeninės prekybos ir paslaugų vietų, taip pat parkų, bulvarų, paplūdimių, kirpyklų ir grožio salonų uždarymą, taipogi įvedė didelių susirinkimų draudimus, sienų kontrolę ir kelionių

¹¹⁶ OECD. Tackling coronavirus. Prieiga per internetą: <https://oecd.github.io/OECD-covid-action-map/> (žiūrėta 2020-10-18)

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija. Dėl pavedimo Nr. 2-4978 dėl ekonominės veiklos sektorių, kuriems veiklos reikalavimai galėtų būti sušvelninti karantino metu. Vilnius, 2020 m. balandžio mėn. 3 d.

apribojimus. Viešojo sektoriaus institucijų darbuotojai dirbo tik nuotoliniu būdu. Lenkija tarp Europos Sąjungos valstybių taikė vieną griežčiausių karantinų¹¹⁹.

Nuo 2020 m. kovo mėn. šalyje taikytos pandemijos suvaldymo priemonės¹²⁰:

- Viešose vietose buvo privaloma užsidengti burnos ir nosies erdvę ir išlaikyti 2 metrų atstumą tarp pėsčiųjų.
- Buvo apribotas patekimas į Lenkijos teritoriją užsieniečiams, atkurta patikra visuose pasienio punktuose. Taikytina privaloma 14 kalendorinių dienų saviizoliacija visiems asmenims, atvykusiems į Lenkiją, taip pat visiems asmenims, turėjusiems su jais kontaktus.
- Buvo draudžiamos kelionės šalies viduje, išskyrus važiavimą į darbą ir iš jo, būtinus kasdienes poreikius tenkinti, teikiant savanoriškas paslaugas, susijusias su COVID-19 neutralizavimu. Asmenims iki 13 metų buvo draudžiama keliauti be tėvų, globėjų ar kitų suaugusiųjų palydos.
- Viešojo transporto priemonėse buvo taikomi keleivių apribojimai. Draudžiama naudotis miesto dviračiais.
- Draudžiami visi vieši susirinkimai.
- Ugdytas mokyklose, vaikų darželiuose ir aukštojo mokslo įstaigose buvo sustabdytas iki gegužės 24 d. ir taikytas nuotolinis mokymas. Mažų vaikų priežiūra darželiuose buvo organizuojama tik tuo atveju, jeigu tėvams nebuvo galimybės likti namie.
- Restoranai, kavinės ir barai buvo uždaryti lankymui ir tik galėjo prekiauti maistu išsinešti ar pristatyti jį į namus.
- Buvo uždaryti sporto salės ir klubai, baseinai, šokių klubai, muziejai, bibliotekos, meno galerijos ir kino teatrai.
- Buvo uždaryti visi viešbučiai.
- Apribota prekybos centrų veikla: galėjo dirbti tik maisto prekių parduotuvės, vaistinės ir kitos būtiniausių prekių parduotuvės. Visose parduotuvėse: (i) buvo nustatytas iki 3 asmenų apribojimas vienai kasai ar prekystaliui; (ii) nuo 10 val. iki 12 val. ryto buvo leidžiama apsipirkti tik vyresniems nei 65 metų asmenims; (iii) prekybos vietose privalėjo būti įrengtos vietos su dezinfekciniu skysčiu ir vienkartinėmis pirštinėmis¹²¹.
- Statybinių medžiagų parduotuvės galėjo dirbti tik darbo dienomis ir tik jeigu jų plotas didesnis kaip 2 000 m².

3.3.7 Prancūzija

Prancūzija yra viena iš gana stipriai COVID-19 paveiktų valstybių, užėmusi 9 vietą pasaulyje pagal sergančiųjų skaičių šalyje¹²². Kaip pagrindinę to priežastį galima įvardinti Vyriausybės neryžtingumą ir delsimą imtis žmonių socialinių kontaktų ribojimo. Nors žymesnis viruso plitimas šalyje prasidėjo dar 2020 m. sausio mėn. pabaigoje, griežtesnių priemonių Prancūzijos Vyriausybė ėmėsi tik nuo kovo 17 d., paskelbdama visuotinį karantiną¹²³. Pagrindinės karantino ribojančios priemonės:

- Neesminių paslaugų teikimo ir prekybos vietų uždarymas.
- Restoranų, kavinių veikla buvo visiškai sustabdyta.
- Uždrausta prekyba ne pirmo būtinumo prekėmis, veikė tik maisto prekių parduotuvės, vaistinės.
- Buvo ribojamas viešojo transporto eismas.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹²⁰ OECD. Tackling coronavirus. Prieiga per internetą: <https://oecd.github.io/OECD-covid-action-map/> (žiūrėta 2020-10-18)

¹²¹ Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija. Dėl pavedimo Nr. 2-4978 dėl ekonominės veiklos sektorių, kuriems veiklos reikalavimai galėtų būti sušvelninti karantino metu. Vilnius, 2020 m. balandžio mėn. 3 d.

¹²² International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#F> (žiūrėta 2020-10-18)

¹²³ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

- Švietimo ir kultūros įstaigos buvo uždarytos. Švietimo procesas vyko nuotoliniu būdu.
- Žmonių judėjimas buvo apribotas, išskyrus būtinas keliones į darbą, vaistinę, maisto prekių parduotuvę ar gydymo įstaigą. Griežtas žmonių judėjimo apribojimas ir griežtos policijos priemonės, taikytos gyventojams, pažeidžiantiems karantino režimą, Paryžiaus priemiesčiuose sukėlė kelias protestų bangas ir išprovokavo protestuotojų susirėmimus su policija.
- Tiek viešam, tiek privačiam sektoriui buvo rekomenduota dirbti nuotoliniu būdu.
- Buvo draudžiama žmonėms būriuotis viešosiose erdvėse ir privaloma dėvėti veido apsaugos priemones.
- Asmenims, atvykstantiems į šalį, buvo privaloma 14 kalendorinių dienų saviizoliacija.

3.3.8 Vokietija

Vokietija, kaip ir Prancūzija, yra viena iš gana stipriai COVID-19 paveiktų valstybių, užėmusi 7 vietą pasaulyje pagal sergančiųjų skaičių šalyje¹²⁴. Šalyje kovai su koronavirusu ar kitomis pandemijomis, nuo 2005 m. veikia patvirtintas Nacionalinis pandemijų valdymo planas¹²⁵, kuris, atsižvelgiant į kilusią konkrečią pandemiją, buvo pagal poreikį papildomas tam tikromis priemonėmis. Minėtame plane yra nustatomos įvairių su pandemija kovojančių sveikatos apsaugos srities institucijų atsakomybės ribos ir taikomos priemonės. Pandemijos kontrolė yra organizuojama tiek federalinių institucijų, tiek ir atskirų federalinių žemių institucijų lygmeniu. Taip pat reikia pažymėti, kad kiekviena Vokietijos federalinė žemė turi savo patvirtintus kovos su pandemijomis planus. Minėtame nacionaliniame plane kovai su COVID -19 buvo iškelti keturi strateginiai tikslai:

- 1) Maksimalus mirtingumo skaičiaus sumažinimas.
- 2) Infekuotų asmenų pilnaverčio gydymo užtikrinimas.
- 3) Svarbiausių viešųjų paslaugų prieinamumo užtikrinimas.
- 4) Patikimos, operatyvios ir atviros informacijos iš valdžios institucijų sklaida visuomenei.

Nacionalinį pandemijų valdymo planą sudaro trys stadijos, kurios gali būti taikomos visos iš karto, priklausomai nuo konkrečios situacijos ir pandemijos vystymosi bruožų:

- 1) Izoliacija. Šioje stadijoje sveikatos apsaugos įstaigos koncentruojasi į kontaktinių asmenų identifikavimą, siekiant suardyti viruso plitimo grandinę arba sukontroliuoti, kad viruso plitimo grandinės išliktų kuo trumpesnės bei „užsidarytų“ kuo mažesnėse infekuotų asmenų grupėse. Šioje stadijoje infekuotiems arba galimai infekuotiems asmenims buvo taikomas karantino ir saviizoliacijos reikalavimas, testavimas ir stebėjimas. Už šios stadijos veiksmų įgyvendinimą atsakingos federalinių žemių vietos sveikatos apsaugos įstaigos. Tokiu būdu buvo užtikrinamas lokalinis infekuotųjų asmenų sukontroliavimas.
- 2) Apsauga. Šioje stadijoje yra susitelkiama į pažeidžiamų grupių asmenų apsaugą.
- 3) Švelninimas. Šioje stadijoje yra mažinamos intensyvių medicininių priemonių taikymo apimtys, siekiant išlaikyti prieinamas ir pilnai funkcionuojančias visas sveikatos apsaugos paslaugas.

2020 m. vasario mėn. pabaigoje Šiaurės Reino-Vestfalijos federalinėje žemėje, įvykus viruso protrūkiui, buvo uždarytos mokyklos, baseinai ir bibliotekos. Vėliau pradėti mažinti skrydžiai, atšauktos sporto varžybos, o asmenims, turėjusiems kontaktų su infekuotaisiais, buvo taikytina 14 kalendorinių dienų saviizoliacijos prievolė. Nuo 2020 m. kovo mėn. įvesti šie pagrindiniai ribojimai šalyje¹²⁶:

- Buvo draudžiama žmonėms būriuotis viešosiose erdvėse ir privaloma dėvėti veido apsaugos priemones. Veido apsaugos priemones, kaip ir kitas medicinines priemones, buvo draudžiama eksportuoti iš šalies.

¹²⁴ International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#G> (žiūrėta 2020-10-18)

¹²⁵ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

- Uždrausti visi vieši renginiai, kuriuose numatyta dalyvauti daugiau nei 1 000 asmenų.
- Švietimo ir kultūros įstaigos buvo uždarytos. Švietimo procesas vyko nuotoliniu būdu.
- Darželiai buvo uždaryti ir tik galėjo priimti vaikus tuo atveju, jeigu tėvai negalėjo organizuoti darbo nuotoliniu būdu.
- Uždarytos sausumos sienos su Prancūzija, Šveicarija, Austrija, Danija ir Liuksemburgu. Vėliau įvestas draudimas ir atvykti keleiviams iš kai kurių kitų valstybių, tačiau absoliutus sienų uždarymas netaikytas.
- Restoranų, kavinių veikla buvo sustabdyta, leista prekiauti tik maistu išsinešimui.
- Uždrausta prekyba ne pirmo būtinumo prekėmis, veikė tik maisto prekių parduotuvės, vaistinės, optikos, kurių darbo laikas buvo trumpinamas ir veikla (aptarnavimas klientų) buvo griežtai reguliuojama.
- Tiek viešam, tiek privačiam sektoriui buvo rekomenduota dirbti nuotoliniu būdu.

3.3.9 Ispanija

2020 m. sausio mėn. pabaigoje Kanarų salose prasidėjęs koronaviruso plitimas per vasario ir kovo mėn. pradžią itin išplito visoje šalyje. Ispanija, kaip ir Vokietija bei Prancūzija, yra viena iš gana stipriai COVID-19 paveiktų valstybių, užėmusi 5 vietą pasaulyje pagal sergančiųjų skaičių šalyje¹²⁷. Įvairūs analitikai kritiškai vertina Ispanijos valdžios laikyseną pandemijos metu. Kaip didžiausios klaidos, neleidusios sėkmingai suvaldyti pandemijos, įvardinamos šios: lėta reakcija ir kelio viruso plitimui neužkirtimas ankstyvoje stadijoje. Visi vėlesni Vyriausybės veiksmai buvo vertinami jau kaip kova su pandemijos padariniais. Prie probleminės situacijos prisidėjo: (i) netvirta šalies sveikatos sistema, kuri vis dar jautė 2008 m. ekonominės krizės padarinius; (ii) 17 šalies autonominių regionų sveikatos apsaugos sistemų nesuderinamumas, veiksmingai kovai su pandemija visos šalies mastu¹²⁸.

Ispanijos Vyriausybė, atsižvelgdama į drastišką viruso plitimą šalyje, nuo 2020 m. kovo 15 d. paskelbė itin griežtą karantiną¹²⁹:

- Buvo draudžiama žmonėms būriuotis viešosiose erdvėse ir privaloma dėvėti veido apsaugos priemones.
- Uždrausti visi renginiai tiek atvirose, tiek uždaroje patalpose.
- Švietimo ir kultūros įstaigos buvo uždarytos. Švietimo procesas vyko nuotoliniu būdu.
- Darželiai buvo uždaryti ir tik galėjo priimti vaikus tuo atveju, jeigu tėvai negalėjo organizuoti darbo nuotoliniu būdu.
- Gyventojams įsigaliojo griežti reikalavimai neišeiti iš namų jokiais atvejais, išskyrus įsigyti maisto, vaistų ar gauti būtinąją medicinos pagalbą.
- Buvo uždarytos visos nebūtiniųjų prekių parduotuvės, viešojo maitinimo įstaigos, veikė tik maisto prekių parduotuvės, vaistinės, optikos, kurių darbo laikas buvo trumpinamas ir veikla (klientų aptarnavimas) buvo griežtai reguliuojama.
- Buvo visiškai uždarytos šalies sienos, leista sugrįžti tik Ispanijos piliečiams.
- Tiek viešam, tiek privačiam sektoriui buvo rekomenduota dirbti nuotoliniu būdu.

Taip pat buvo paskelbta, kad Ispanijos Vyriausybė įgyja teisę į savo jurisdikciją perimti privačias medicinos įstaigas, jei tam kiltų reikalas. Kovai su koronavirusu 2020 m. kovo 17 d. valstybė skyrė 200 mlrd. Eur. Pagalbos visuomenei ir verslui paketas apėmė tokias priemones kaip: fizinių asmenų paskolų mokėjimų atidėjimas; verslo mokesčių mokėjimų sustabdymas; valstybės garantijos¹³⁰.

¹²⁷ International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#S> (žiūrėta 2020-10-18)

¹²⁸ The Guardian. How did Spain get its coronavirus response so wrong? Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/26/spain-coronavirus-response-analysis> (žiūrėta 2020-10-19)

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

¹³⁰ International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#S> (žiūrėta 2020-10-19)

3.3.10 Italija

Italija, kaip ir Ispanija, yra viena iš labiausiai COVID-19 paveiktų valstybių, užėmusi 6 vietą pasaulyje pagal sergančiųjų skaičių šalyje¹³¹. Yra kelios nuomonės, kodėl Italijoje buvo stiprus koronaviruso protrūkis, lyginant su kitomis šalimis. Manoma, kad didelė dalis infekuotųjų pirminėje viruso plitimo stadijoje buvo neteisingai identifikuoti, jiems diagnozuojant sezoninį gripą. Todėl ligoninės, gydžiusios šiuos pacientus, kaip buvo daroma prielaida, nuo gripo, realybėje tapo koronaviruso plitimo židiniais. Taip pat prie didelio viruso poveikio ir mirtingumo masto prisidėjo faktas, kad Italija statistiškai turi vieną iš seniausių populiacijų pasaulyje, todėl didelė dalis šalies gyventojų pateko į rizikos grupę¹³².

Virusas šalyje iš pradžių pradėjo sparčiai plisti šiaurės Italijoje, Lombardijos regione, tuomet 2020 m. kovo 8 d. Vyriausybė čia pradėjo taikyti pirmuosius fizinių asmenų judėjimo ir juridinių asmenų veiklos apribojimus. Praėjus vos dvejoms dienoms nuo šio sprendimo, kovo 10 d. karantinas buvo paskelbtas visoje šalyje. Italijoje karantino sąlygos, kaip ir Ispanijoje, pasižymėjo gana dideliu griežtumu¹³³:

- Buvo draudžiama žmonėms būriuotis viešosiose erdvėse ir privaloma dėvėti veido apsaugos priemones.
- Uždrausti visi renginiai tiek atvirose, tiek uždaroje patalpose.
- Švietimo ir kultūros įstaigos buvo uždarytos. Švietimo procesas vyko nuotoliniu būdu.
- Darželiai buvo uždaryti ir tik galėjo priimti vaikus tuo atveju, jeigu tėvai negalėjo organizuoti darbo nuotoliniu būdu.
- Gyventojams buvo uždrausta išvykti iš namų, išskyrus būtinas keliones iki darbo, maisto prekių parduotuvių, vaistinių ar būtinosios medicinos pagalbos įstaigų.
- Buvo uždarytos visos nebūtiniųjų prekių parduotuvės, viešojo maitinimo įstaigos, veikė tik maisto prekių parduotuvės, vaistinės, optikos, kurių darbo laikas buvo trumpinamas ir veikla (aptarnavimas klientų) buvo griežtai reguliuojama.
- Tiek viešas, tiek privatus sektorius dirbo nuotoliniu būdu.
- Traukinių ir kitų viešojo susisiekimo priemonių judėjimas labiausiai pandemijos paveiktuose regionuose buvo visiškai sustabdytas.

Pagal Vyriausybės patvirtintą kovos su pandemija programą, šalies teritorija buvo padalinta į dvi zonas: (1) raudonoji zona apėmė labiausiai viruso paveiktas teritorijas, kuriose buvo taikytas visuotinis karantinas ir gyventojų judėjimo apribojimas; (2) geltonojoje zonoje gyventojų judėjimas nebuvo taip griežtai ribojamas, tačiau švietimo ir kultūros įstaigos buvo uždarytos.

¹³¹ International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#I> (žiūrėta 2020-10-19)

¹³² Time. Why is Italy's coronavirus outbreak so bad? Prieiga per internetą: <https://time.com/5799586/italy-coronavirus-outbreak/> (žiūrėta 2020-10-19)

¹³³ Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d.

4. SU COVID-19 SUSIJUSIŲ VEIKLOS APRIBOJIMŲ SOCIOEKONOMINIS POVEIKIS KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS IR JŲ DARBUOTOJAMS

4.1. Socioekonominio poveikio smulkiam ir vidutiniam verslui (SVV) vertinimo svarba

Smulkus ir vidutinis verslas (toliau – SVV) yra **ekonominės plėtros pagrindas**¹³⁴, **šalies ekonominio augimo ir konkurencingumo užtikrinimo pagrindas**¹³⁵, **socialinės pažangos garantas**¹³⁶. Smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų samprata apibrėžta Lietuvos Respublikos smulkus ir vidutinio verslo plėtros įstatyme, kurio nauja redakcija įsigaliojo 2017 m. gegužės 14 d. Įstatyme apibrėžta, kad SVV subjektas yra labai maža įmonė, maža įmonė ar vidutinė įmonė, atitinkanti įstatymo 3 straipsnyje nustatytas sąlygas. 4.1.1 lentelėje pateiktas SVV skirstymas.

4.1.1 lentelė. Smulkus ir vidutinio verslo samprata¹³⁷

Įmonės tipas	Darbuotojų skaičius	Finansiniai duomenys	
		Metinės pajamos neviršija mln. EUR	Turto balansinė vertė neviršija mln. EUR
Vidutinė įmonė	Mažiau kaip 250	50	43
Maža įmonė	Mažiau kaip 50	10	10
Labai maža įmonė	Mažiau kaip 10	2	2

G. Davulis¹³⁸ akcentuoja, kad SVV sudaro didžiąją dalį visų Lietuvoje veikiančių įmonių, kuriose yra įdarbinta didžioji dalis darbuotojų ir sukuriama daugiau nei pusė šalies bendrosios pridėtinės vertės. Tuo tarpu A. Zafar ir S. Mustafa¹³⁹ akcentuoja, kad SVV prisiima gyvybiškai svarbią pasaulio ekonomikos dalį, kurdamas didžiąją dalį pasaulio BVP, didindamas gyventojų pragyvenimo lygį bei teikdamas prekes skirtingų šalių vartotojams, prisidedamas prie nelygybės mažinimo. SVV ekonominė svarba neabejotina. 4.1.1 pav. pateiktas Lietuvoje veikiančių ūkio subjektų pasiskirstymas pagal įmonių dydį.

Lietuvoje 2019 m. pabaigoje iš viso veikė 90689 verslo subjektai. Kaip matyti iš 4.1.1 pav., didžioji dalis Lietuvoje veikiančių įmonių priklauso SVV – net 99,57 proc., kurių tarpe dominuoja labai mažos įmonės (iki 10 darbuotojų) – 83,05 proc. Didžioji dalis labai mažų įmonių (29,27 proc.) užsiima didmeninės ir mažmeninės prekybos bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla. Beveik pusė labai mažų įmonių, t.y. 47,18 proc., veikia paslaugų sektoriuje. Mažos įmonės dažniau veikia paslaugų (34,5 proc.) bei prekybos (31,4 proc.) sektoriuose. Tuo tarpu vidutinės įmonės dažniau priklauso gamybos (30 proc.) ir paslaugų (31,8 proc.) sektoriams. 4.1.2 pav. pateiktas dirbančių asmenų skaičiaus pasiskirstymas pagal įmonių dydžio grupes.

¹³⁴ Burkšienė, V., Spiriajevas, E. (2015). Smulkiojo ir vidutinio verslo struktūra bei teritorinė sklaida Lietuvos Kuršių marių regione. *Regional Formation and Development Studies*, Nr. 1 (15), p. 19-35

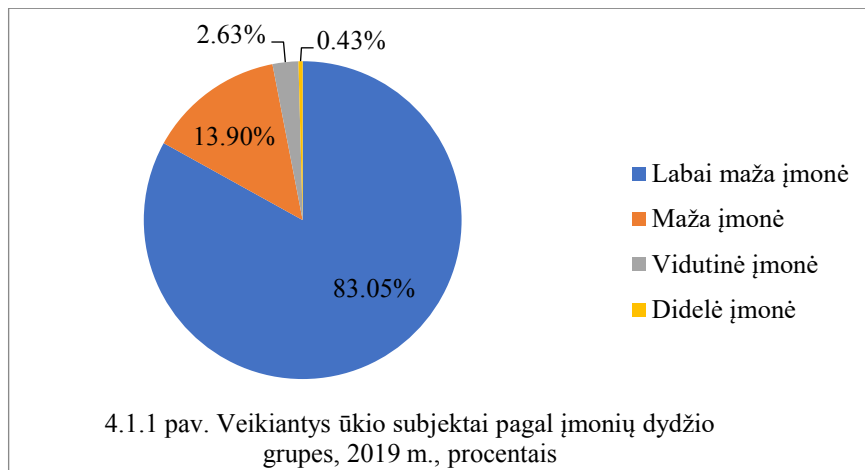
¹³⁵ Beržinskienė, D., Cibulskienė, D., Būdytytė-Gudienė, A. (2012). ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo intensyvumas Lietuvos smulkus ir vidutinio verslo sektoriuje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 4 (28), p. 53–64

¹³⁶ Zafar, A., Mustafa, S. (2017). SMEs and its role in economic and socio-economic development of Pakistan. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, Nr. 4(6), p. 1–16

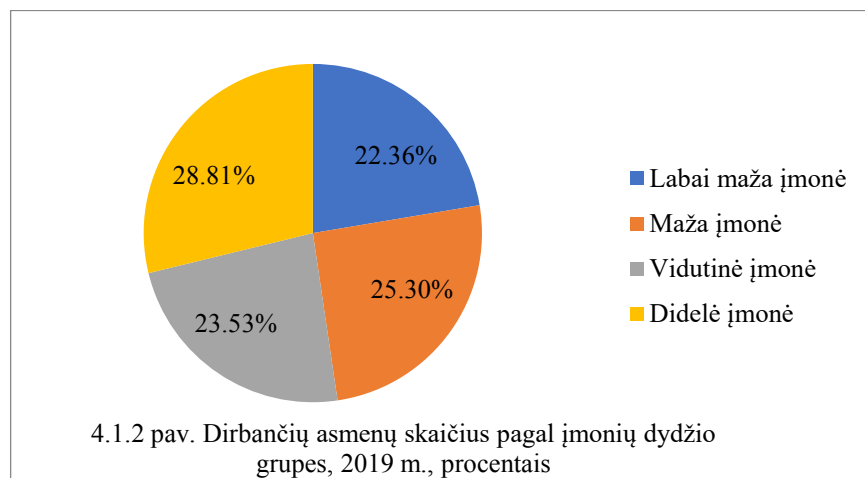
¹³⁷ LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (2017).

¹³⁸ Davulis, G. (2013). Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje ir jo makroekonominis efektyvumas. *Vadyba*, Nr. 1 (22), p. 19–29

¹³⁹ Zafar, A., Mustafa, S. (2017). SMEs and its role in economic and socio-economic development of Pakistan. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, Nr. 4(6), p. 1–16

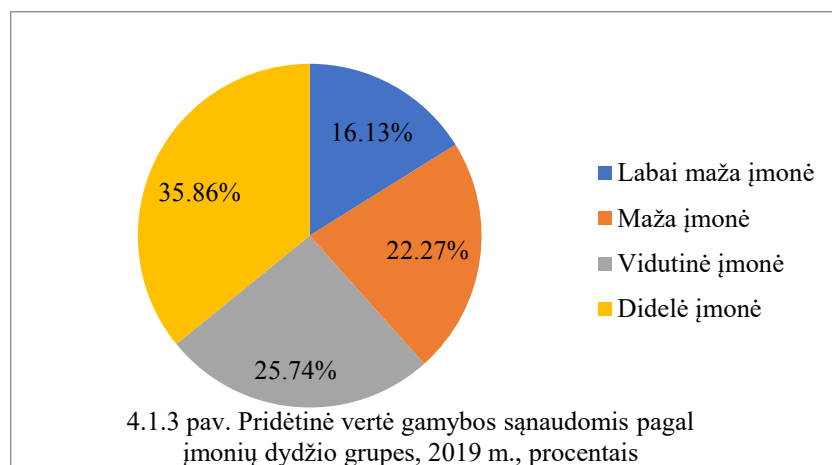

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>)

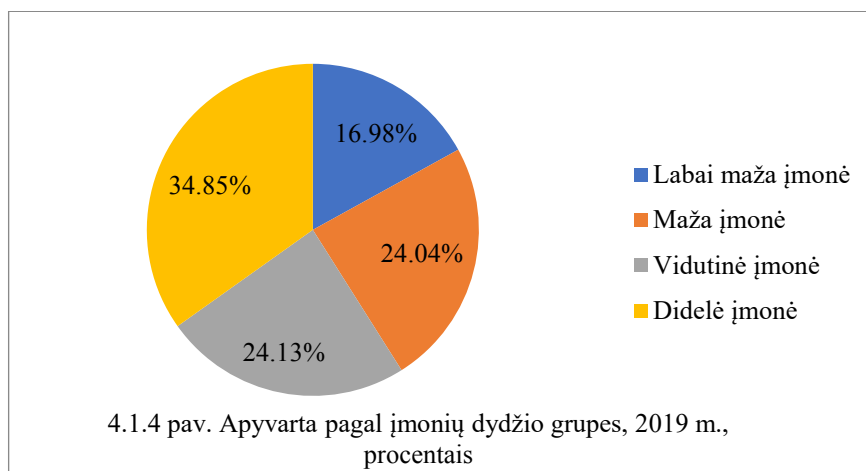
Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>)

Kaip matyti iš 4.1.2 pav., didžioji dalis darbuotojų, t.y. 71,19 proc. arba 701187 darbuotojas dirba SVV įmonėse. Šiek tiek mažiau nei trečdalis, t.y. 28,81 proc. arba 283724 darbuotojai dirba didelėse įmonėse. 4.1.3 pav. pateiktas pridėtinės vertės gamybos sąnaudomis pasiskirstymas pagal įmonių dydžio grupes.

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>)

Iš 4.1.3 pav. galima matyti, kad 64,14 proc. pridėtinės vertės yra sukuriama SVV įmonėse. 38,25 proc. pridėtinės vertės gamybos sąnaudomis sukuriama paslaugų sektoriuje, o 24,11 proc. prekybos bei 24 proc. - gamybos sektoriuose. 4.1.4 pav. pateikta apyvartos pagal įmonių dydžio grupes pasiskirstymas.

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>)

65,15 proc. apyvartos yra sukuriama SVV įmonėse, iš kurių didžioji dalis vidutinėse įmonėse (24,13 proc.). Didelėse įmonėse sugeneruojama 34,85 proc. įmonių apyvartos.

Apibendrinant galima teigti, kad SVV įmonėse sukuriama daug darbo vietų, čia veikia didžioji dalis Lietuvoje veikiančių įmonių, sukuriama didžioji dalis pridėtinės vertės, o tai labai svarbu esant dideliame nedarbui. Be to, skatinama ir konkurencija rinkoje, nes tokio tipo įmonės užpildo rinkoje nišas, kurių didelės įmonės negalėtų užpildyti dėl didelių ekonominių veiklų mastų. Be to, SVV visame pasaulyje yra gyvybiškai svarbi ekonomikos dalis, prisidedanti prie naujovių kūrimo, amortizuojanti rinkos patiriamą riziką ir taip užtikrinanti darbo rinkos lankstumą, didinanti valstybės ir sektoriaus konkurencingumą. Būtina pažymėti, kad SVV įmonės, kurdamos darbo vietas, teikdamos prekes ir paslaugas, prisitaikydamos prie kintančių rinkos sąlygų, padeda spręsti ir ekonomines bei socialines problemas. V. Burkšienė ir E. Spiriajevas¹⁴⁰ akcentuoja, kad SVV yra labiau pažeidžiamas nei stambus verslas, todėl jam ypač svarbi yra ir valstybės parama.

Bakker¹⁴¹ akcentuoja, kad SVV yra pagrindinė socialinio ir ekonominio poveikio varomoji jėga, o socialinis-ekonominis poveikis yra pagrindinis verslo sėkmės garantas, ypač ilguoju planavimo laikotarpiu. SVV įmonės, kurdamos darbo vietas, apmokydamos darbuotojus, kurdamos fizinę infrastruktūrą, pirkdamos žaliavas, perduodamos technologijas, mokėdamos mokesčius ir išplėsdamos galimybes naudotis produktais ir paslaugomis, veikia žmonių turta, galimybes ir gyvenimo standartus. Taigi prisideda prie socialinio poveikio gyventojams, klientams, tiekėjams ir bendrai visuomenei. Būtina pabrėžti, kad įmonės vis labiau yra suinteresuotos įvertinti savo socialinį ir ekonominį poveikį. Tam įtakos turi įvairios priežastys: nuo siekio sumažinti sąnaudas ir rizikas iki naujų galimybių sukūrimo bei panaudojimo. Be to, socialinio ir ekonominio poveikio verslui vertinimas gali prisidėti prie verslui palankios aplinkos kūrimo, t.y. įvertinus socialinį ir ekonominį poveikį, įmonės gali padėti politikos formuotojams parodyti, kaip jie prisideda ir/ar galėtų prisidėti prie viešosios politikos tikslų įgyvendinimo. Poveikio vertinimas gali prisidėti ir prie ekonominės vertės grandinių stiprinimo.

Socialinis poveikis verslui iš esmės apima galimą SVV poveikį darbuotojams, vartotojams ir plačiajai visuomenei. Pagrindinės SVV socialinio poveikio sritys yra susijusios su poveikiu

¹⁴⁰ Burkšienė, V., Spiriajevas, E. (2015). Smulkiojo ir vidutinio verslo struktūra bei teritorinė sklaida Lietuvos Kuršių marių regione. *Regional Formation and Development Studies*, Nr. 1 (15), p. 19-35

¹⁴¹ Bakker, P. (2013). *Measuring Socio-economic impact: a guide for business*. Prieiga per internetą: <https://www.wbcsd.org/Programs/Redefining-Value/External-Disclosure/Reporting-matters/Resources/Measuring-Socio-Economic-Impact-A-guide-for-business> (žiūrėta 2021-01-02)

užimtumui ir poveikiu, atsirandančiu dėl užimtumo (pvz., darbo sąlygų, pasitenkinimo darbu, darbuotojų švietimo ir socialinės apsaugos) bei gyvenimo kokybės pokyčio (pvz., galimybės naudoti vartojimo produktus ir jų kokybės pokytis). Būtina pabrėžti, kad poveikis užimtumui yra svarbus pasiskirstymo požiūriu: veikdamas SVV, prisideda prie užimtumo lygio didėjimo arba nedarbo lygio mažėjimo, turi įtakos darbuotojų pasitenkinimui darbu, sudaroma galimybė vartotojams rinktis iš platesnio asortimento produktų.

Nepaisant to, kad dažnai teigiama, jog SVV yra vienas iš lanksčiausių verslo struktūros tipų, galintis lengvai ir greitai prisitaikyti prie galimų struktūrinių ir cikliškų ekonominių pokyčių, tačiau COVID-19 pandemija itin stipriai paveikė būtent šį sektorių. Lutfi ir kt.¹⁴² pabrėžia, kad pandemija kelia grėsmę SVV išlikimui. Tam įtakos turi vyriausybės vykdoma politika, tokia kaip socialiniai ribojimai, izoliacija, karantino įvedimas, mokyklų ar darbo vietų uždarymas, kelionių ribojimai, nuotolinis darbas ir kt. Be įtakos sveikatai, COVID-19 daro didelę įtaką ekonomikai, užimtumui ir visuomenės gerovei arba kitaip – daro itin ryškų socioekonominių poveikį SVV struktūroms.

Verslo tęstinumo ir likvidumo trūkumas, maži kapitalo rezervai, mažėjanti rinkos paklausa, darbo ribojimai, esamos infrastruktūros trūkumas greitam verslo skaitmeninimui ir kt. problemos sukėlė daug iššūkių¹⁴³. Kadangi SVV dominuoja Lietuvoje tiek pagal veikiančių įmonių skaičių, tiek pagal darbo vietas, tiek pagal sukuriama pridėtinę vertę, tai socioekonominių veiksmų poveikio vertinimas COVID-19 pandemijos metu tampa labai aktualiu klausimu. COMESA¹⁴⁴ analizavo, kokį socioekonominių poveikį COVID-19 pandemija turi SVV įmonėms. Ataskaitoje teigiama, kad pandemija daro didelę įtaką ekonomikai, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, tiek pasiūlos, tiek paklausos atžvilgiu. Pasiūlos aspektu: įmonėms sumažėja darbo jėgos pasiūla, nes darbuotojai susiduria su papildomais iššūkiais nedirbant ugdytojų įstaigoms ir esant žmonių judėjimo ribojimams. Įvestos ribojančios priemonės dar labiau sumažina darbo jėgos pasiūlą. Ekonominis poveikis matomas ir tiekimo grandinės sutrikimuose, dėl kurių SVV įmonėms pradeda trūkti žaliavų ir tarpinių prekių. Vertinant poveikį paklausai, akcentuojamas staigus SVV įmonių paklausos ir pajamų sumažėjimas, kuris turi įtakos šio tipo įmonių gebėjimui pelningai veikti ir sukelia didelius iššūkius likvidumui. Be to, vartotojai taip pat susiduria su sunkumais, t.y. pajamų praradimu, padidėjusiu netikrumu. Dėl šių priežasčių paprastai yra mažinamos išlaidos ir vartojimas. Neigiami padariniai tik dar labiau sustiprėja, jei įmonės atleidžia darbuotojus, sumažina darbo užmokesį ar laikinai sustabdo darbo užmokesčio mokėjimą. Būtina pažymėti, kad tai turi įtakos ir verslo bei vartotojų pasitikėjimui.

COMESA¹⁴⁵ ataskaitoje pabrėžiama, kad SVV įmonėms, didesnę įtaką nei didelėms įmonėms, turi ir socialiniai ribojimai. Be to, COVID-19 pandemija gali turėti įtakos ir finansų rinkoms, kas dar labiau gali sumažinti pasitikėjimą ir priėjimo išorinių finansavimo šaltinių galimybes. Būtina pabrėžti, kad nors COVID-19 pandemija veikia įvairaus dydžio įmones, tačiau poveikis SVV įmonėms yra ypač didelis dėl didesnio pažeidžiamumo lygio ir mažesnio atsparumo. Be to, SVV didesnę įtaką turi darbuotojų skaičiaus trūkumas, ypač karantino atveju. V. Burksienė

¹⁴² Lutfi, M., Buntuang, P. C. D., Erdiyansyah, Y. K., Hasanuddin, B. (2020). The impact of social distancing policy on small and medium-sized enterprises (SMEs) in Indonesia. *Problems and Perspectives in Management*, 18(3), p. 492–503. doi:10.21511/ppm.18(3).2020.40

¹⁴³ UNDP (2020). Socio-economic impact of COVID-19 pandemic on SMEs and support measures for this sector, addressed in public dialogue event. Prieiga per internetą: <https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/presscenter/articles/2020/impactul-socio-economic-al-pandemiei-de-covid-19-asupra-imm-uril.html> (žiūrėta 2021-01-02)

¹⁴⁴ COMESA (2020). Economic impact of COVID-19 on micro, small and medium enterprises (MSMEs) in Africa and policy options for mitigation. Prieiga per internetą: <https://www.tralac.org/documents/resources/covid-19/regional/4049-economic-impact-of-covid-19-on-msmes-in-africa-and-policy-options-for-mitigation-comesa-special-report-august-2020/file.html> (žiūrėta 2021-01-02)

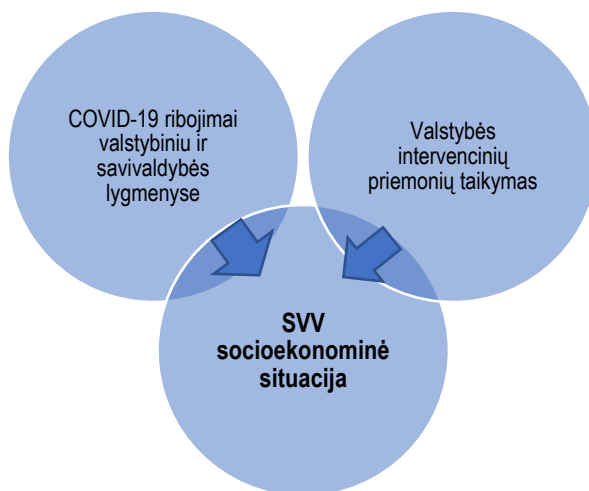
¹⁴⁵ COMESA (2020). Economic impact of COVID-19 on micro, small and medium enterprises (MSMEs) in Africa and policy options for mitigation. Prieiga per internetą: <https://www.tralac.org/documents/resources/covid-19/regional/4049-economic-impact-of-covid-19-on-msmes-in-africa-and-policy-options-for-mitigation-comesa-special-report-august-2020/file.html> (žiūrėta 2021-01-02)

ir E. Spiriajevas¹⁴⁶ akcentuoja, kad SVV įmonės susiduria su skolinimosi problemomis (lyginant su didelėmis įmonėmis) bei dažnai moka aukštesnes palūkanas. Daugeliu atvejų, SVV stokoja turto, kurį būtų galima parduoti arba naudoti kaip garantą¹⁴⁷. Taigi SVV įmonės neretai susiduria su likvidumo mažėjimu. Galima teigti, išorinių finansavimo šaltinių galimybių sumažėjimas gali turėti dar didesnės įtakos šio tipo įmonių išlikimui. Esant darbo vietų ribojimams, likvidumo problemoms, išorinio finansavimo šaltinių galimybių stokai, sumažėjus vartotojų paklausai, SVV susiduria su papildomu iššūkiu – padengti fiksuotus kaštus, tokius kaip nuoma, darbo užmokestis, mokesčiai ar atsiskaitymai su tiekėjais. Apibendrinant galima teigti, kad socialinio ir ekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimas yra ypatingai svarbus, nes šie subjektai didžiąja dalimi prisideda prie ekonomikos plėtros bei socialinių pokyčių Lietuvoje.

Smulkusis ir vidutinis verslas laikomas **šalių ekonominės ir socialinės gerovės pagrindu**, kuris teikia prekes ir paslaugas vartotojams, kuria naujas darbo vietas, pritraukia investicijas bei diegia naujoves. Tokio pobūdžio verslo sektorius geba greičiausiai pajusti rinkoje atsiradusius pokyčius bei prie jų prisitaikyti.

Nuo 2020 m. pradžios pasaulyje sparčiai plintantis virusas (COVID-19) kelia iššūkius ir SVV ekonominėms veikloms: keičiasi įprasta įmonių veikla, darbo organizavimo principai ir pan. Kalbant apie finansinės smulkiaus ir vidutinio verslo padėties gerinimą minėtų periodu, svarbų vaidmenį turėtų atlikti valstybės (vyriausybės ir savivaldybių lygmenimis) teikiama finansinė parama ir kitos įmonių ekonomines veiklas skatinančios priemonės.

Paskelbus COVID-19 pandemiją Lietuvoje (2020 vasaris), ypač aktualios SVV subjektams tapo priemonės, galinčios prisidėti prie konkurencingumo atstatymo trumpuoju laikotarpiu ir veiklos tęstinumo užtikrinimo. Tenka pastebėti, kad prie tokių operatyvių priemonių pirmiausia buvo priskirti kreditai ir kreditų garantijos. Kreditų ir garantijų tinkamumą SVV poreikiams lėmė tai, kad įmonės galėjo imtis šalinti tuos barjerus, kurie tuo metu buvo aktualiausi. Šis kredito priemonių lankstumas buvo labai svarbi aplinkybė, sudaranti sąlygas įmonėms operatyviai spręsti iškilusias konkurencingumo mažėjimo problemas ir šalinti kitus barjerus¹⁴⁸.

4.1.5 pav. SVV socioekonominės situacijos įtakos veiksmų grupės

¹⁴⁶ Burkšienė, V., Spiriajevas, E. (2015). Smulkiojo ir vidutinio verslo struktūra bei teritorinė sklaida Lietuvos Kuršių marių regione. Regional Formation and Development Studies, Nr. 1 (15), p. 19-35

¹⁴⁷ COMESA (2020). Economic impact of COVID-19 on micro, small and medium enterprises (MSMEs) in Africa and policy options for mitigation. Prieiga per internetą: <https://www.tralac.org/documents/resources/covid-19/regional/4049-economic-impact-of-covid-19-on-msmes-in-africa-and-policy-options-for-mitigation-comesa-special-report-august-2020/file.html> (žiūrėta 2021-01-02)

¹⁴⁸ ES struktūrinės paramos poveikio smulkiam ir vidutiniam verslui vertinimas. Galutinė vertinimo ataskaita, 2014 m. kovo mėn. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/SV_V_Galutine_ataskaita.pdf (žiūrėta 2021-01-05)

Vyriausybės ir savivaldybių pasiūlytų paramos ir skatinamųjų priemonių smulkiam ir vidutiniam verslui vertinimo svarba neabejotina, nes verslo atstovų, ekspertų ekonomistų pastebėjimais, pirmosios COVID-19 bangos metu (2020 m. vasario – birželio mėn.) paramos priemonės buvo taikomos gana skubotai, kompleksiskai neįvertinus viso priemonių veikimo mechanizmo. Klaipėdos universiteto mokslininkų atlikto tyrimo rezultatai ir jų pagrindu parengtos išvados ir rekomendacijos, tikimasi, padės sumažinti ar net išvengti klaidų ateityje, įgyvendinant restrikcines ir intervencines priemones vyriausybės ir savivaldybių lygmenyse.

Atliekant kompleksinį tyrimą, svarbu nustatyti, ar valstybės taikomų paramos priemonių tikslai atitinka SVV socioekonominius poreikius COVID-19 kontekste, todėl atliekamas intervencinių priemonių struktūravimas ir tinkamumo vertinimas organizuojamas atsižvelgiant į pritaikytų verslo paramos ir skatinimo priemonių teisinį reglamentą. Specifinis tinkamumas vertintas atsižvelgiant į vertinamo laikotarpio makroekonominės aplinkos, SVV situacijos ir finansų rinkų pokyčius.

Nagrinėjant valstybės paramos priemonių taikymą COVID-19 situacijos kontekste, vertinimo objektą sudaro ne tik pačių numatytų intervencinių priemonių logika, bet ne mažiau svarbus yra ir šių priemonių įgyvendinimo laikotarpis. Specifinis tinkamumas įvertintas atsižvelgiant į vertinamo laikotarpio (2020 m. sausio – gruodžio mėn.) makroekonominės aplinkos, verslo tendencijų, SVV situacijos ir finansų rinkų pokyčius.

Vertinant valstybės taikytas paramos bei skatinimo priemones ir jų socioekonominį poveikį SVV įmonėms, sprendžiami **4 uždaviniai**:

1. Įvertinti valstybės įvestų verslo ribojimo priemonių poveikį Klaipėdos regiono SVV įmonių ekonominėms veikloms ir šių priemonių įgyvendinimo problemas:

- Išanalizuoti, su kokiomis valstybės ir savivaldybės ribojančiomis veiksnių priemonėmis susidūrė Klaipėdos regiono SVV įmonės
- Įvertinti, kurias įvestas ribojančiąsias priemones SVV atstovai laikė savalaikėmis, ir kurias – perteklinėmis.
- Išnagrinėti SVV įmonių darbuotojų reakcijas į LR Vyriausybės ir savivaldybių įvestas ribojančiąsias priemones.

2. Įvertinti valstybės paramos ir skatinimo priemonių tinkamumą Klaipėdos regiono SVV įmonių ekonominėms veikloms ir šių priemonių įgyvendinimo problemas.

- Įvertinti, kaip ir kokia apimtimi valstybės pasiūlytos priemonės atitiko SVV poreikius (vertinimo laikotarpiu 2020 m. kovo – spalio mėn.)
- Analizuoti pavienių priemonių taikymą (ir/ar taikymo atvejus) gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriuose Klaipėdos regione ir palyginti tyrimo rezultatus tarp savivaldybių.
- Įvardinti, kokios pagrindinės taikytų priemonių įgyvendinimo problemos.

3. Įvertinti valstybės paramos bei skatinimo priemonių efektyvumą ir poveikį SVV ekonominiams rodikliams pagal ekonominės veiklos sektorius (gamybos, prekybos ir paslaugų) Klaipėdos regione apskritai ir pavienėse savivaldybėse:

- Įvertinti valstybės taikytų priemonių pasiekimo lygmenį Klaipėdos regiono SVV atžvilgiu;
- Išnagrinėti valstybės paramos poveikį SVV verslo aplinkai pagal ekonominės veiklos rūšis (gamybos, prekybos ir paslaugų) ir atitinkamai pagal savivaldybes.
- Nustatyti valstybės taikytų intervencinių priemonių socialinį poveikį SVV.
- Išanalizuoti pavienes priemones ir jų poveikį darbuotojams, lyginant rezultatus tarpusavyje pagal veiklos rūšis ir atitinkamai pagal savivaldybes.

4. Pateikti rekomendacijas dėl Vyriausybės ir savivaldybių įvestų verslo ribojimo ir pasiūlytų paramos bei skatinimo priemonių atitinkamiems SVV sektoriams (gamybos, prekybos ir paslaugų) įgyvendinimo efektyvumo 2020 m. kovo - spalio mėn. laikotarpiu.

- Nustatyti, kokia valstybės taikyta parama ir/ar priemonės atitinkamiems SVV sektoriams (gamybos, prekybos ir paslaugų) tinkamiausios ir efektyviausios ekonominiu ir socialiniu požiūriu.
- Pasiūlyti intervencinių priemonių planavimo modelį.
- Pateikti rekomendacines gaires dėl efektyvaus nuotolinio darbo organizavimo.

4.2 Viešosios politikos intervencijų vertinimo metodai ir jų apžvalga

Prieš apžvelgiant praktikoje naudojamus viešosios politikos vertinimo metodus, svarbu atkreipti dėmesį, kad vertinimo viešajame valdyme vieningos sampratos nėra, nes vertinimas yra labai kontekstinis reiškinys ir specifines charakteristikas įgyja atsižvelgiant į vertinimo poreikius ir tikslą, pasirinktą metodologiją, vertinimo rezultatų pritaikymo strategiją, vietą, laiką bei erdvę. Vertinimo sampratos pasirinkimas viešojo valdymo praktikoje priklauso nuo esamo vertinimo poreikio, tikslo ir galimybių taikyti kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus. Akivaizdu tai, kad vertinimas viešajame valdyme visada yra iš dalies socialinis, iš dalies politinis ir iš dalies techninis vadybos ir tyrimo prasmėmis¹⁴⁹.

Lietuvoje viešosios politikos intervencijų vertinimai dažniausiai siejami ir nemaža dalimi jų praktika formuojama vadovaujantis Europos Sąjungos lygmens direktyvomis, rekomendacijomis ir gerąja praktika¹⁵⁰. Europos Sąjungos investicijų pagalba vykdomų intervencijų kontekste vertinimu laikoma viešosios politikos ar jos dalies vertės analizė, skirta viešajai politikai ar jos daliai tobulinti ir už ją atsiskaityti. Vertinimo objektas yra viešoji politika ar jos dalis (programos, prioriteto, priemonės, projekto, sprendimo ar pan.). Vertinimas padeda nustatyti viešosios politikos vertę pagal tam tikrus kriterijus¹⁵¹:

- Tinkamumo. Analizuojamas atitikimas tarp viešosios politikos tikslų ir tikslinių grupių poreikių bei viešosios politikos tinkamumo, sprendžiant socialines ir ekonomines problemas. Pagal tinkamumo aspektą gali būti vertinamas Valstybės intervencijų tam tikroje srityje pagrįstumas, atitikimas teisės aktams ir strategijoms, analizuojama vidinė intervencijų logika ir pan. Tinkamumo vertinimo rezultatai dažnai pateikia siūlymus, kaip patobulinti viešąją politiką, ir šis vertinimo aspektas dažniausiai taikomas išankstiniuose ir tarpiniuose vertinimuose.
- Efektyvumo aspektu matuojamas santykis tarp finansinių ar kitų indėlių (personalo, laiko) ir sukurtų produktų, rezultatų. Tai reiškia, jog siekiama nustatyti, ar viešosios politikos rezultatų siekiama mažiausiomis sąnaudomis, bei pateikti siūlymus, kaip padidinti viešosios politikos efektyvumą. Šis aspektas dažniausiai naudojamas tarpiniuose ir baigiamuosiuose vertinimuose.
- Rezultatyvumas vertinamas analizuojant ir lyginant planuotus bei faktiškai pasiektus tikslus. Šiuo aspektu matuojama, ar buvo pasiekta tai, kas buvo numatyta, bei kokie veiksniai daro / darė įtaką rezultatų pasiekimui. Šis aspektas taip pat labiausiai tinkamas tarpiniams ir baigiamiesiems vertinimams.
- Naudingumo aspektu vertinama, kiek viešosios politikos padariniai prisidėjo prie tikslinių grupių poreikių tenkinimo bei socialinių ir ekonominių problemų sprendimo. Šiuo aspektu siekiama įvertinti viešosios politikos poveikį ir nustatyti priežastinius ryšius tarp vykdomų intervencijų ir atsiradusių efektų. Viešosios politikos poveikio įvertinimas yra viena sudėtingiausių užduočių, atliekant vertinimus. Šis aspektas dažniausiai naudojamas baigiamuosiuose vertinimuose.
- Tęstinumo aspektu vertinama viešosios politikos padarinių tęstinumo tikimybė pasibaigus intervencijų įgyvendinimui, tad šis aspektas taikytinas atliekant baigiamuosius viešosios politikos vertinimus (tikėtinas tęstinumas gali būti analizuojamas ir tarpiniuose vertinimuose). Tęstinumo vertinimas taip pat yra itin sudėtinga užduotis, kadangi sunku nustatyti ilgalaikes intervencijų pasekmes, todėl dažnai pagal šį aspektą analizuojamos reikalingos ir esamos prielaidos tęstinumui užtikrinti.

¹⁴⁹ Segalovičienė, I. Vertinimas viešajame valdyme: samprata ir modeliai. 2011. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/handle/007/11203?show=full> (žiūrėta 2020-12-19)

¹⁵⁰ Nakrošis, V.; Jarmalavičiūtė, N.; Burakienė, D. Ka, kaip ir kodėl vertiname. 2007. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/documents/10157/7f3178d8-fc17-43eb-af89-26f11a5a8e30> (žiūrėta 2020-12-19)

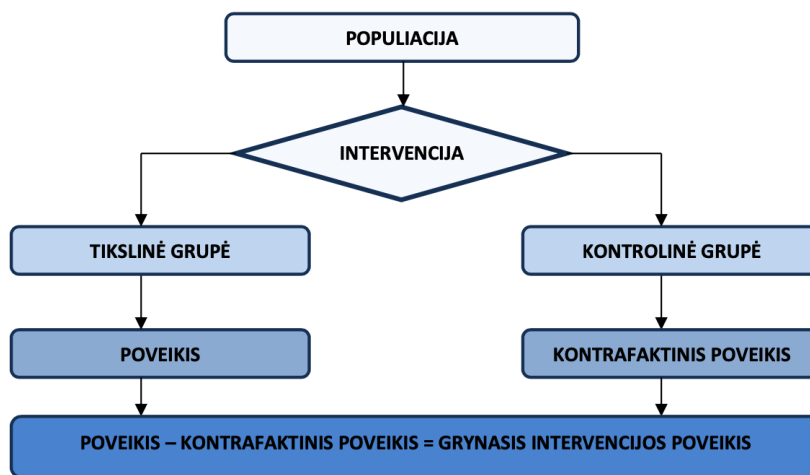
¹⁵¹ Programų vertinimo metodologijos taikymo rekomendacijos. 2011. Prieiga per internetą: https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LT_ver/Veiklos_sritys/Veiklos_efektyvumo_tobulinimas/PVrekomendacijos2011.pdf (žiūrėta 2020-12-19)

Vertinimai taip pat skirstomi pagal jų atlikimo laiką viešosios politikos ir (arba) programos cikle, priklausomai nuo viešosios politikos ar programos etapo: išankstinis (*ex ante*); einamasis (*on going*), tarpinis (*interim*) arba vidurinis (*mid term*) ir baigiamasis (*ex post*) vertinimas. Toliau pateikiama metodų, kurie plačiai naudojami vykdant viešosios politikos vertinimus nepriklausomai nuo viešosios politikos ir (arba) programos etapo, apžvalga.

Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodas¹⁵² leidžia nustatyti viešosios politikos intervencijos (pvz., subsidijų verslui) poveikį gautam rezultatui (pvz., naujų darbo vietų sukūrimui), atmetant kitų veiksnių (pvz., makroekonominės padėties, užsienio investicijų) poveikį. Kitaip tariant, šis metodas atsako į klausimus „Ar intervencija veikia?“ ir „Koks yra jos poveikis?“. Kontrafaktinio poveikio vertinimas (KPV) lygina dvi situacijas: įgyvendintus viešosios politikos priemonę ir jos neįgyvendintus. Jis matuoja, kas nutiko intervenciją patyrusiems subjektams (pvz., įmonėms), ir palygina šią situaciją su hipotetine situacija, kurioje šie subjektai būtų atsidūrę, jeigu intervencija nebūtų įgyvendinta. Grynąjį intervencijos poveikį rodo skirtumas tarp realios situacijos ir „kas būtų buvę“ situacijos.

KPV labiausiai tinka vertinti intervencijas, skirtas padėti įmonėms (konsultacijos, subsidijos verslo pradžiai arba įmonių plėtrai, lengvatinės paskolos, palūkanų normų subsidijos, investicinės subsidijos ir kt.), didinti užimtumą (profesinis mokymas, konsultacijos, stažuotės, subsidijos verslo pradžiai, mažesni mokesčiai naujus darbuotojus samdančioms įmonėms ir pan.), ir švietimo srityje (studijų kainų pokyčiai, moksleivių kuravimas (angl. *mentoring*), nauji mokymo metodai, tėvų įsitraukimas į mokymo procesą ir pan.). Šios intervencijos yra labiausiai tinkamos KPV, nes yra orientuotos į elgesio pokytį, homogeniškos, pakartojamos ir turi pakankamą paramos gavėjų skaičių. Kiek rečiau KPV taikomas vertinant sveikatos ar infrastruktūros intervencijas.

Siekiant gerai atlikti KPV, reikia išsamių duomenų ir specialių žinių. Idealiu atveju šiam vertinimui reikia pradėti ruošti dar viešosios politikos intervencijos planavimo metu. Dėl šios priežasties KPV labiausiai tinka vertinant didelės apimties arba labai reikšmingas intervencijas, dėl kurių tęstinumo ateityje reikės priimti atsakingą ir faktais bei duomenimis pagrįstą sprendimą.

Pav. 4.2.1 Kontrafaktinio poveikio vertinimo logika grafiškai¹⁵³

Atliekant KPV, lyginamos dvi skirtingos grupės: viena, kuri patyrė intervencijos poveikį (tikslinė grupė), ir kita, kuri intervencijos nepatyrė (kontrolinė grupė). Atliekant vertinimą siekiama, kad į abi grupes patekusios įmonės būtų kiek galima panašesnės (išskyrus dalyvavimą ar nedalyvavimą intervencijoje). Tik tokiu atveju galima teigti, kad įvairūs išorės veiksniai abi grupes

¹⁵² Viešosios politikos ir vadybos institutas. Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairės. 2013. Prieiga per internetą:

http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Kontrafaktiniu_metodu_gaires.pdf (žiūrėta 2020-12-19)

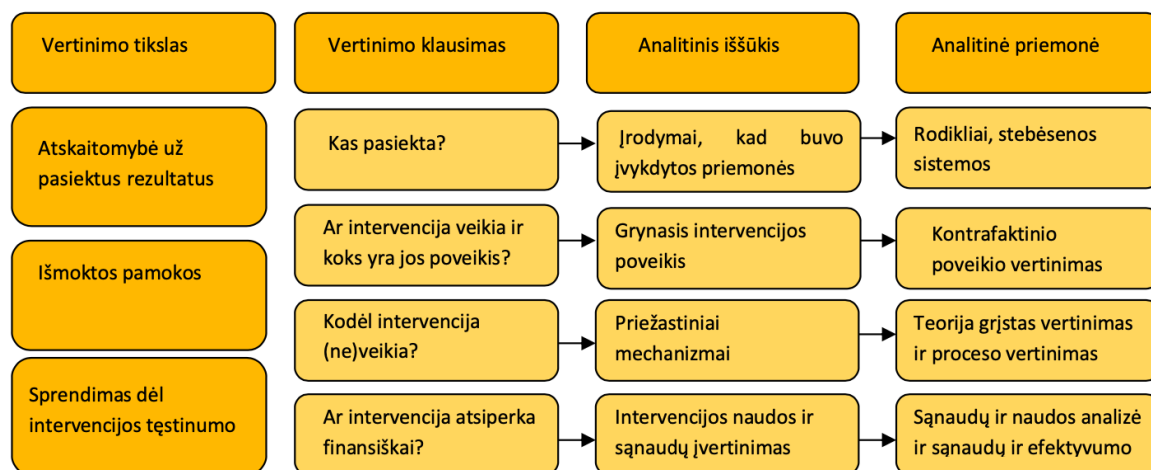
¹⁵³ Sudaryta autorių, 2020, pagal Stephen, M.; Tödting-Schönhofner, H.; Wiseman, M. Member States' experiences of using control groups in ESF evaluations. Policy Studies Institute. November 9, 2011

veikia panašiai (pvz., pagerėjus makroekonominiai padėčiai, abejoms grupėms priklausančios įmonės daugiau investuotų į MTEP), todėl būtent valstybės parama lėmė atsiradusius skirtumus investuojant į MTEP ir kuriant tyrėjų darbo vietas. Kontrafaktinio poveikio vertinimo logika grafiškai pristatoma 4.2.1 pav.

Kontrafaktinė analizė leidžia atsakyti į klausimą „Ar intervencija veikia?“, t. y. ji nustato, ar intervencija davė laukiamą naudą ir koks buvo šio poveikio dydis.

Taip pat svarbus KPV taikymo momentas. Bendros taisyklės, kada vertinti intervenciją, nėra, todėl kas kartą reikia priimti naują sprendimą. Kai kurių intervencijų poveikio galima tikėtis gana greitai (pvz., kvalifikacijos kursuose dalyvavę asmenys susiranda darbą per 6–12 mėn., pasibaigus kursams). Kitų intervencijų poveikis juntamas tik po kelerių metų (pvz., sveikatos reformos poveikis pacientų gyvenimo trukmei). Užsienio valstybių patirtis rodo, kad nuo fiziniams asmenims skirtų intervencijų iki vertinimo dažniausiai praeina iki vieno metų, o juridiniams asmenims – iki dvejų metų. Bandomosios intervencijos turėtų būti vertinamos vėliau nei rutininės intervencijos, nes reikia laiko, kad būtų galima pajusti jų poveikį. Priimant sprendimą dėl KPV taikymo momento, svarbu atsižvelgti, kada prieinami vertinimui reikalingi duomenys. Valstybės institucijos skirtingu laiku atnaujiną savo duomenų bazines. Pavyzdžiui, SODRA kiekvieną mėnesį renka deklaracijas apie darbuotojų darbo užmokestį ir sumokėtas socialinio draudimo įmokas. Kita vertus, Juridinių asmenų registrai įmonės teikia pelno (nuostolių) ir balanso ataskaitas tik pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui. Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) gauna pridėtinės vertės mokesčių deklaracijas kas mėnesį, tačiau vėliau įmonės gali jas tikslinti, todėl patikimi duomenys būna prieinami maždaug po metų. Taigi planuojant KPV, svarbu atsižvelgti į duomenų prieinamumą ir jų patikimumą.

Kad KPV būtų išsamus ir paaiškintų, kodėl konkreti iniciatyva atnešė tam tikrų rezultatų, KPV reikia derinti su kitais vertinimo metodais. Toks derinimas vadinamas mišriu metodų taikymu (angl. *mixed methods approach*). Jis naudingas tuo, kad vienu metu taikomi keli metodai kompensuoja vienas kito trūkumus ir suteikia galimybę visapusiškai įvertinti intervencijos poveikį tikslinėms grupėms. 4.2.2 pav. pateikiamas pavyzdys, kaip analitiškai gali būti derinami keli skirtingi vertinimo požiūriai ir metodai.

Pav. 4.2.2. Skirtingų vertinimo požiūrių ir metodų suderinamumo galimybės¹⁵⁴

Apibendrinant, didžiausias KPV pranašumas yra tai, kad šis metodas „išgrynina“ intervencijos poveikį, t. y. leidžia atmesti kitų veiksnių įtaką galutiniam rezultatui. Taigi politikos vykdytojams jis suteikia galimybę atsiskaityti už įgyvendintą intervenciją, o politikos formuotojams – apsispręsti dėl intervencijos plėtros (angl. *scale-up*) ir jos finansavimo.

¹⁵⁴ Sudaryta autorių, remiantis Stephen, M.; Tödting-Schönhofer, H.; Wiseman, M. The Design and Commissioning of Counterfactual Impact Evaluations. A Practical Guidance for ESF Managing Authorities. Draft. European Commission, DG Employment Social Affairs and Inclusion. June, 2012

Pagrindinis KPV trūkumas yra negalėjimas įvertinti, kodėl intervencija veikia arba neveikia. Be to, šis metodas yra sudėtingas – jis reikalauja išsamių kiekybinių duomenų (jie ne visuomet yra pakankami ir prieinami), ekspertinių žinių ir yra imlus laiko atžvilgiu.

Teorija grįstas poveikio vertinimas apima ir politikos įgyvendinimo proceso, ir politikos poveikio vertinimo analizę. Remiantis šiuo metodu, siekiama įvertinti priežastinius ryšius tarp kiekvieno viešosios politikos intervencijos įgyvendinimo etapo ir išorės veiksnių. Pirmą, nustatoma detali priežastinė įvykių grandinė, kuri nusako, kaip politikos įgyvendinimas turėtų pakeisti socialinę, ekonominę aplinką. Vadovaujantis įvykių grandine, atliekama empirinių duomenų analizė, kuri leidžia įvertinti, ar įgyvendinant politiką visos numatytos sąlygos buvo patenkinamos. Kitaip tariant, analizuojami visi priežastiniai ryšiai – nuo išteklių iki poveikio stiprumo. Tai leidžia nustatyti, kodėl intervencija leido arba neleido pasiekti laukiamą poveikį. Pavyzdžiui, galima atsakyti į klausimą, ar laukti rezultatai nepasiekti, nes buvo netinkamai pasirinktos investicijų kryptys ir mastas, ar ji tiesiog netinkamai įgyvendinta. Teorija grįsto poveikio vertinimo pridėtinė vertė yra ta, kad jis rodo, kaip keisti pačią politiką arba jos įgyvendinimą.

Teorija grįstas vertinimas yra naudingas tiek ruošiantis KPV (renkant, kuriuos intervencijos rezultatus matuoti, kaip sudaryti tikslinę ir kontrolinę grupes ir pan.), tiek interpretuojant jo rezultatus (nustatant, kodėl intervencija neveikė arba kaip tik – veikė efektyviau, nei planuota).

Proceso vertinimas analizuoja intervenciją jos įgyvendinimo metu. Jis atsako į klausimus, kokie subjektai, kada, kur ir koku mastu dalyvauja intervencijoje, ir kokia yra jų reakcija į šią intervenciją. Šis metodas vertina ne intervencijos rezultatus, o jos eigą. Jis nustato, kokie intervencijos komponentai yra veiksmingi, o kurie neveiksmingi. Proceso vertinimas nurodo, kaip koreguoti intervenciją, kad ji veiktų kaip suplanuota ar net dar geriau.

Proceso vertinimo požiūris yra rezultatų vertinimo požiūrio alternatyva. Rezultatų požiūris siekia kontrolės, pabrėžia programos tikslų pasiekimo ar poveikio vertinimą, jame vyrauja kiekybiniai metodai, jis dažnai pagrįstas stebėsenos rodikliais ir jų duomenų analize, ir gali būti taikomas esant geram duomenų prieinamumui bei geram intervencijų logikos supratimui. Kitaip nei rezultatų požiūris, proceso požiūris siekia mokymosi tikslų, pabrėžia įgyvendinimo procesus, dalyvių pasitenkinimo vertinimą, jo proceso metu vyrauja kokybiniai metodai ir siekiama įtraukti įvairių suinteresuotųjų grupių atstovus, o jo taikymo galimybės priklauso nuo šių grupių atstovų noro dalyvauti ir jų galimybių panaudoti vertinimo rezultatus.

Sąnaudų ir naudos analizė yra metodas, kuris leidžia įvertinti viešosios politikos intervencijos tiesiogines ir netiesiogines ekonomines sąnaudas ir naudą. Šios sąnaudos ir nauda nurodomi pinigine išraiška, t. y. pinigine verte siekiama nurodyti visas (ne tik turinčias aišką rinkos vertę) svarbiausias iniciatyvos sąnaudų ir naudos sudedamąsias dalis. Šis metodas atsako į klausimą „Ar intervencija finansiskai atsiperka?“. Sąnaudų ir naudos analizė įvertina ir teigiamas, ir neigiamas sprendimo pasekmes bei nustato intervencijos naudą visuomenei. Šiam metodui reikalingi išsamūs, patikimi kiekybiniai duomenys, todėl jis gali vadovautis KPV rezultatais.

Sąnaudų ir efektyvumo analizė - sąnaudų ir naudos analizės tipas, kuris taikomas tuo atveju, kai intervencija turi aiškų fiksuotą rezultatą (pvz., sukurti nustatytą darbo vietų skaičių) ir kai yra sudėtinga intervencijos naudą įvertinti piniginiiais vienetais. Atliekant sąnaudų ir efektyvumo analizę, vertinamos ir lyginamos tik sprendimo alternatyvų sąnaudos (ne nauda) laikant, kad visos alternatyvos leis pasiekti to paties tikslo.

Antrinių šaltinių analizė¹⁵⁵ – tai visos nagrinėjamu klausimu prieinamos informacijos analizė. Šis metodas yra skirtas tinkamai informacijai identifikuoti, rinkti, analizuoti ir interpretuoti. Tokia analizė leidžia susipažinti su esama informacija ir su kitų vertintojų atliktais darbais konkrečia tema. Turimos informacijos analizės šaltiniais gali būti teisės aktai, dokumentai, prieinami duomenys, anksčiau atlikti vertinimai, tyrimai, parengtos ataskaitos, institucijų platinama medžiaga ir t. t.

Antrinių šaltinių analizė dažnai yra kitus naudojamus metodus papildantis tyrimo metodas, kuris padeda interpretuoti kitais būdais surinktus duomenis. Be to, antrinių šaltinių analizės dokumentai gali nepateikti naudingos informacijos arba informacija juose yra pasenusi, nepatikima

¹⁵⁵ Programų vertinimo metodikos taikymo rekomendacijos. 2011

ar neaktuali. Dėl to šis metodas dažnai yra nepakankamas ir kokybiškam vertinimui atlikti reikalingas kitų metodų naudojimas.

Stebėsenos duomenų analizė. Stebėsenos duomenys yra vertingas informacinis pagrindas, vertinant intervencijų poveikį tikslinėms grupėms. Stebėsenos duomenys gali būti įvairių tipų – pavyzdžiui, planinės ir faktinės Vyriausybės prioritetų, strateginių veiklos planų įgyvendinimo vertinimo kriterijų reikšmės, tam tikrų Seimo ar Vyriausybės nustatytų ekonominių ir socialinių rodiklių reikšmės, vidutinės trukmės strateginiuose dokumentuose numatytų rodiklių reikšmės ir kt.

Strateginiuose veiklos planuose pateikiami šie kriterijai: efekto (kuriais matuojamas institucijos strateginių tikslų įgyvendinimas), rezultato (kuriais matuojamas programos tikslų įgyvendinimas), produkto (kuriais matuojamas programos uždavinių įgyvendinimas), o metiniuose institucijų veiklos planuose pateikiami institucijų proceso ir indėlio kriterijai.

Interviu metodas naudojamas informacijai rinkti iš vieno ar kelių respondentų. Renkant duomenis interviu būdu, nesiekama reprezentuoti populiacijos – tyrimui naudojama nedidelė respondentų imtis, o atranka paprastai yra tikslinė (pvz., interviu su programos vykdytojais ar suinteresuotomis pusėmis). Atliekant vertinimą, giluminiai arba kokybiniai interviu leidžia atskleisti skirtingus požiūrius į vykdomas intervencijas, jų rezultatus, įgyvendinimą. Interviu yra ypač naudingi analizuojant procesus, nes gaunama išsami, detali informacija, vertinimai, požiūriai, motyvacija.

Apklauso metodas apibrėžiamas kaip tyrimo technika, kuri grindžiama informacijos rinkimu iš tam tikros individų grupės, individams atsakant į klausimus. Kokybiškai parengta apklausa gali padėti identifikuoti esminius vertinamos srities aspektus ir suteikti platesnį supratimą apie vertinamą objektą, taip pat šiuo metodu sudaromos galimybės daryti apibendrinimus, nes tam tikros tiriamos grupės rezultatų išvados gali būti taikomos visai populiacijai. Apklauso metodas ypač tinkamas, kai reikia ištirti didelės respondentų grupės nuomonę ir išanalizuoti daug klausimų. Dėl tos priežasties apklauso yra itin populiarios kaip efektyvus ir rezultatyvus tyrimo metodas.

Grupinė diskusija yra nedidelės žmonių grupės (6–12 asmenų) diskusija, valdoma moderatoriaus pagal iš anksto parengtus klausimus. Taikant šį metodą, galima išryškinti alternatyvius požiūrius į vertinamą objektą. Taip pat grupinės diskusijos gali būti naudojamos, siekiant nustatyti programos poreikius, pateikiant siūlymus dėl programos tobulinimo, įvertinti vartotojų pasitenkinimą, programos rezultatams įvertinti. Praktikoje šis metodas ypač tinkamas, kai tyrimo klausimai yra kompleksiniai ir nėra vienareikšmiškos interpretacijos, taip pat kai reikia gauti specifinės informacijos. Šio metodo sėkmė didele dalimi priklauso nuo dalyvių kompetencijos ir jų požiūrių įvairovės.

Ekspertų grupės metodas taikomas, siekiant įvertinti ir interpretuoti kompleksinę ir įvairialypę informaciją. Ekspertai dažniausiai yra pripažinti ir nepriklausomi analizuojamos srities autoritetai. Jų vaidmuo apima: a) informacijos, gautos iš daugybės skirtingų šaltinių, susisteminiimą; b) rėmimąsi įvairialypiais požiūriais, interpretuojant turimus duomenis; c) kritišką atliktos analizės įvertinimą; d) sutarimo pasiekimą diskusijos metu ir bendrų išvadų bei rekomendacijų pateikimą. Šis metodas padeda siekti bendro sutarimo tarp sprendimų priėmėjų ir gyvendintojų dėl vertinimo rekomendacijų. Metodas yra tinkamas, kai intervencijų įgyvendinimo problematika nėra nauja, ji yra atskleista anksčiau vykdytais tyrimais, vertinimais, tačiau reikalingas konsensusas dėl programos įgyvendinimo tobulinimo priemonių.

Ekspertų grupės metodo taikymas dažniausiai apima tris etapus: ekspertų parinkimą, duomenų rinkimą (tyrimą) ir sintezę. Pasirinkti ekspertai turi būti pripažinti analizuojamos srities žinovai, nešališki ir nepriklausomi, nominuojami asmeniniu pagrindu ir neturi atstovauti savo universitetų, institucijų ar kitų organizacijų.

Stebėjimo metodas. Atliekant stebėjimą, sudaroma galimybė tiriamųjų elgesį stebėti jų natūralioje aplinkoje ir suprasti analizuojamą situaciją „iš vidaus“. Paprastai stebėtojas tampa stebimų individų grupės dalimi pastariesiems nežinant, kad jie yra stebimi. Tai vertintojams gali suteikti naujų naudingų įžvalgų apie vertinamą objektą ir leidžia geriau suprasti jo problematiką. Metodas naudingas tais atvejais, kai turima mažai žinių apie tam tikrą fenomeną arba socialinę

problema, kurią norima išspręsti, taikant viešosios politikos intervencijas. Metodus taip pat tinkamas, kai naudojant tradicinius vertinimo metodus, sunku rasti atsakymus į keliamus klausimus arba jie nėra pakankami. Be to, šio metodo naudojimas gali padėti geriau suprasti ir interpretuoti informaciją arba duomenis, gautus kitais metodais, todėl stebėjimas naudotinas kaip papildomas metodas.

Konsultacijos su suinteresuotomis grupėmis yra dalyvavimo tyrimo būdas, siekiantis įtraukti suinteresuotąsias puses į politikos ar programos vertinimą. Konsultacijos ypač praverčia, kai susiduriama su viešųjų paslaugų teikimu vartotojams ir siekiama sužinoti šių paslaugų vartotojų nuomonę apie paslaugų kokybę, išklausyti lūkesčius ir identifikuoti egzistuojančias problemas. Siekiant, kad toks tyrimas būtų patikimas, būtina identifikuoti ir į vertinimo procesą įtraukti visas suinteresuotąsias puses, atsižvelgiant į jų skirtingas nuomones ir požiūrius nagrinėjamu klausimu.

Konsultacijos gali padėti organizacijoms geriau planuoti savo veiklą ir tobulinti viešųjų paslaugų teikimą. Konsultacijos gali būti vykdomos, naudojant tokius duomenų rinkimo metodus, kaip „akis į akį“ interviu, telefoninius interviu, apklausas, fokusuotas grupines diskusijas, organizuojant specialius renginius, suteikiant galimybes išreikšti pozicijas (skundus, atsiliepimus) elektroniniu ir kitais būdais ir kt. Duomenų rinkimo metodai turėtų būti pasirenkami, atsižvelgiant į tai, kokio masto ir su kokiomis grupėmis konsultacijos planuojama vykdyti.

Atvejo studija yra tyrimo būdas, kuriuo siekiama gilus ir išsames supratimo apie aiškiai apibrėžtą problemą ar atvejį, atsižvelgiant į kontekstą. Informacija atvejo studijoms dažniausiai renkama naudojant šiuos duomenų rinkimo metodus: interviu, turimos informacijos analizę, fokusuotas grupines diskusijas ar nedidelės apimties apklausas, stebėjimus. Dažniausiai naudojami šie atvejo studijų tipai:

- *Žvalgomosios atvejo studijos* atliekamos prieš įgyvendinant plačios apimties tyrimus. Šis tipas naudingas nustatant vertinimo klausimus, pasirenkant reikalingus vertinimo metodus, nustatant rodiklius, kuomet susiduriama su netikrumu dėl politikos (programos) veikimo, tikslų, rezultatų ir (potencialaus) poveikio tiriamajam objektui.
- *Kritinio atvejo studijos* siekia nustatyti sėkmės ir nesėkmės priežastis ir todėl analizuoja kraštutinius atvejus: a) pasirenkamas toks atvejis, kai egzistavo visos projekto (programos) sėkmės prielaidos, tačiau patirta nesėkmė; b) pasirenkamas toks atvejis, kai sėkmė buvo mažai tikėtina, tačiau projektą (programą) pavyko įgyvendinti sėkmingai.
- *Programos efekto atvejo studijos* dažniausiai naudojamos vertinant programų ar politikų socialinį poveikį tiriamajam objektui. Šios atvejo studijos vertina socialinę situaciją prieš, per ir po programos įgyvendinimo. Pokytis (jeigu kiti nepriklausomi kintamieji kontroliuojami) gali būti aiškinamas programos ar politikos socialiniu poveikiu tiriamajam objektui. Jeigu parenkami reprezentatyvūs atvejai, tokių atvejų studijų rezultatai gali būti apibendrinami kitiems neišnagrinėtiems atvejams.

Ekonometrinis modeliavimas ir statistinė analizė. Ekonometrinis modeliavimas siekia iširti priežastinius ryšius tarp įvairių ekonominių kintamųjų kiekybiniu būdu ir pateikti statistiškai pagrįstus įrodymus dėl šių ryšių. Statistiniai metodai naudojami ekonominių duomenų analizei, ekonometrinio modelio parametrų skaičiavimui, hipotezių pagrįstumo išmatavimui.

Ekonometrinio modelio sukonstravimas gali būti naudingas trimis aspektais:

- *Supratimui pagerinti* – sukurtas modelis padeda geriau suprasti ryšius tarp skirtingų kintamųjų ir patikrinti suformuluotų hipotezių pagrįstumą ir patikimumą.
- *Prognozavimui* – dauguma makroekonominių modelių grindžiami nustatytais priežastiniais ryšiais, kuriais siekiama paaiškinti tam tikrą fenomeną ir suteikti pagrindą prognozuoti ateities tendencijas.
- *Alternatyvų nustatymui* – vadovaujantis skirtingomis prielaidomis, ekonometriniais modeliais sukuriama alternatyvi realybė, kuomet galima palyginti galimas skirtingas situacijas ar alternatyvas. Toks modeliavimas padeda atsakyti į „kas būtų, jeigu?“ tipo klausimus.

Vis dėlto ekonometriniai modeliai ir statistinė analizė dažnai netaikomi dėl duomenų stokos ar riboto modelio specifikacijos atitikimo tikrovei, dėl ko gautų rezultatų interpretavimas tampa ypač sudėtingas. Sėkmingam šio modelio pritaikymui reikia daug ir geros kokybės duomenų.

Aprašyti metodai skiriasi jų taikymo aplinkybėmis, sudėtingumo laipsniu, taikymo trukme, todėl kiekvienu atveju pasirenkamas optimalus jų rinkinys atsižvelgiant į vertinimo objektą, vertinimo organizavimo ir atlikimo tipą, metodų pritaikymo konkrečiu atveju galimybėmis. Taip pat siekiant, kad vertinimo metu gauti atsakymai būtų patikimi, jeigu įmanoma, praktikoje dažnai taikoma duomenų ir metodų trianguliacija: duomenų trianguliacija – tai to paties klausimo vertinimas vadovaujantis duomenimis, gautais bent iš trijų skirtingų šaltinių; metodų trianguliacija – tai to paties klausimo vertinimas naudojant duomenis, gautus pritaikius bent tris skirtingus duomenų rinkimo ir analizės metodus. Trianguliacijos strategija susideda iš trijų žingsnių: (a) nustatomi visi potencialūs informacijos šaltiniai, (b) kiekvienas informacijos šaltinis panaudojamas siekiant gauti atsakymus į tą patį klausimą, (c) duomenys gauti iš kiekvieno informacijos šaltinio yra lyginami tarpusavyje. Taikant trianguliaciją, suderinamos skirtingų metodų stipriosios ir silpnosios pusės, gaunami patikimesni ir išsamesni vertinimo rezultatai.

4.3. Socioekonominio poveikio verslui vertinimo kriterijai ir metodai

Atliekant socioekonominius tyrimus, vertinimo svarbiausiu elementu yra laikoma ekonominė analizė, tačiau būtina atsižvelgti į taikomos metodikos kompleksškumą. Matematiniai ekonometriniai metodai skirti kiekybiniam procesams analizuoti ir naudingi vertinant pastovius kiekybinius procesus, tačiau jų nepakanka analizuojant žmogiškųjų išteklių panaudojimą gamybos/verslo sferoje. Dažniausiai vertinant socialinius ir ekonominius procesus, taikomos dviejų tipų metodikos. Sociologiniai metodai negali atspindėti reiškinio ilgesnio periodo dinamikos, tačiau gerai charakterizuoja tam tikras momentines būsenas. Atliekant tyrimus jungiami ir derinami ekonometriniai metodai su sociologiniais tyrimais.

I. STATISTINIŲ DUOMENŲ RINKIMAS IR ANALIZĖ	
1.1. Statistinių duomenų rinkimas ir analizė, grafinis pavaizdavimas (antriniai duomenys, gauti iš LR Statistikos departamento ir savivaldybių)	1.2. Statistinių duomenų lyginamoji analizė: Klaipėdos regionas Lietuvos kontekste, 7 savivaldybių palyginamasis tyrimas.
	
II. MOKSLINĖS LITERATŪROS, DOKUMENTŲ RINKIMAS IR ANALIZĖ	
2.1. Mokslinės literatūros, studijų, straipsnių turinio analizė (užsienio ir Lietuvos autorių mokslo darbai, kuriuose analizuojami ekonominiai, socialiniai ir vadybiniai pokyčiai įmonėse bei veiksniai, kurie daro jiems įtaką).	2.2. Teisės aktų, reglamentuojančių pagalbą ir priemones įmonėms, turinio analizė. Intervencinių priemonių klasifikacija, paramos bei įgyvendinimo formos ir kt. Nuotolinio darbo metodinės priemonės parengimas.
	
III. EMPIRINIS TYRIMAS IR DUOMENŲ ANALIZĖ	
3.1. Kiekybinio tyrimo organizavimas, duomenų rinkimas (klausimyno rengimas, apklausos vykdymas) ir jų išsami statistinė analizė (grafinis pavaizdavimas, aprašomoji statistika). Savybių, ryšių atskleidimas, vadovaujantis statistine analize.	3.2. Kokybinio tyrimo organizavimas, duomenų rinkimas ir jų išsami analizė. (Grupinių diskusijų temų parengimas ir organizavimas). Įrašų transkribavimas, kodavimas, analizavimas ir interpretavimas.

4.3.1 pav. Tyrimo „Su COVID-19 susijusių ekonominės veiklos apribojimų ir valstybės intervencinių priemonių poveikio Klaipėdos regiono įmonėms efektyvumo vertinimas“ analizės schema

Šio darbo metodika rengta glaudžiai bendradarbiaujant su įvairių sričių specialistais bei ekonomikos ekspertais, kas sudarė geresnes sąlygas priderinti metodologinius tyrimo ypatumus prie realiai funkcionuojančių įmonių aplinkos COVID-19 sąlygomis.

Atsižvelgiant į siūlomus metodus ir Klaipėdos regiono SVV ekonominę specifiką, parengta tyrimo metodika ir instrumentai, kurių pagrindu atliktas empirinis tyrimas. Tyrimo metodikos pagrindu atliktas kompleksinis tyrimas leidžia įvertinti su COVID-19 pandemija siejamų LR Vyriausybės įvestų ekonominės veiklos ribojimo priemonių socioekonominį poveikį Klaipėdos regiono SVV įmonėms, taikant valstybės paramos ir skatinimo verslui priemones ir atlikti su COVID-19 susijusių ekonominės veiklos apribojimų ir valstybės intervencinių priemonių poveikio Klaipėdos regiono įmonėms efektyvumo vertinimą.

4.3.1 Statistinių duomenų rinkimas ir analizė

Siekiant įvertinti bendrąją ekonominę situaciją Lietuvoje bei išnagrinėti atskirų sektorių problematiką COVID-19 pandemijos laikotarpiu buvo atliekama **antrinių statistinių duomenų analizė**. Antrinių duomenų analizė plačiai taikoma socialiniuose moksluose. E. Butkevičienės ir A. Vaicekuskaitės¹⁵⁶ teigimu, labai dažnai ši analizė atliekama su statistiniais duomenimis ir tai analizė, kai tyrėjai nagrinėja duomenis, surinktus kitų tyrėjų ir institucijų. Antrinių duomenų analizė yra svarbi, siekiant plačiau išnagrinėti COVID-19 pandemijos poveikį SVV subjektams Lietuvoje, detaliau nagrinėjant šios pandemijos poveikį gamybos, prekybos bei paslaugų sektoriuose veikiančių įmonių tarpe.

Antrinė duomenų analizė pasirinkta siekiant atlikti platesnę COVID-19 pandemijos poveikio SVV analizę, tiek nagrinėjant bendrąsias makroekonominės tendencijas, tiek vertinant pandemijos poveikį gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriuose veikiančioms įmonėms. **Antrinės duomenų analizės pasirinkimą lėmė šios priežastys:**

1. *Konceptualios priežastys* – siekiama palyginti skirtingų sektorių duomenis.
2. *Ekonominės priežastys* – analizuoti jau surinktus duomenis pigiau nei atlikti naują tyrimą.
3. *Metodologinės priežastys* – duomenis galima plačiau pristatyti visuomenei, galimi pakartotiniai tyrimai bei analizuoti reprezentatyvūs duomenys, kurių pagrindu galima formuluoti platesnius apibendrinimus.

Išskiriami tokie **antrinės kiekybinių duomenų analizės privalumai:**

4. *Santykinai maži kaštai* (nes yra galima atvira nemokama prieiga prie LR statistikos departamento viešai skelbiamų duomenų);
5. *Santykinai greita analizė;*
6. *Duomenų patikimumas;*
7. *Duomenų palyginamumas* (laiko, sektorių atžvilgiu). Šis privalumas buvo ypatingai svarbus siekiant įvertinti COVID-19 pandemijos poveikį karantino metu, pasibaigus karantinui bei prasidėjus antrajai COVID-19 pandemijos bangai.

Atliekant antrinių duomenų analizę, buvo remiamasi Lietuvos Respublikos statistikos departamento pateikiamais oficialiais statistiniais duomenimis bei Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) duomenimis apie nuo COVID-19 pandemijos nukentėjusius verslus. Antriniais kiekybiniais rodikliai buvo nagrinėjami 2020 m. sausio – 2020 m. gruodžio mėn. Pirmoji antrinių duomenų analizė buvo atlikti vertinant COVID-19 pandemijos poveikį karantino laikotarpiu, t.y. iki 2020 m. liepos 30 d., antroji – 2020 m. rugpjūčio 1 d. – rugsėjo 30 d., trečioji – 2020 m. spalio 1 d. – gruodžio 15 d.

Antrinių duomenų analizės ribotumai:

1. Galimi tik ankstesnio mėnesio duomenys, todėl naujausių tendencijų įvertinti neįmanoma. Antrinių statistinių duomenų analizė leido įvertinti tik 2020 m. spalio / lapkričio mėn. situaciją (vadovaujantis oficialiai skelbiamais naujausiais prieinamais duomenimis).

¹⁵⁶ Butkevičienė, E., Vaicekuskaitė, A. (2010). Antrinė kiekybinių duomenų analizė. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/mokymai/kiek2/Antrine_kiekybiniu_duomeniu_analize_20111111.pdf. (žiūrėta 2020-12-20)

Daugiausiai dėmesio buvo skiriama vertinant pirmosios COVID-19 pandemijos bangos poveikį SVV subjektams, veikiantiems gamybos, prekybos ar paslaugų sektoriuose.

2. Dėl vėluojančių duomenų yra sudėtinga palyginti pirmosios ir antrosios COVID-19 pandemijos bangos kompleksinį socioekonominį poveikį SVV veikloms.

Antrinių kiekybinių duomenų analizei atlikti pasirinkti šie rodikliai:

1. *Bendrai ekonominei situacijai COVID-19 pandemijos laikotarpiu įvertinti:*
 - Bendras vidaus produktas, mlrd. eurų.
 - Nedarbo lygis, procentais.
 - Prekių eksportas, mln. eurų.
 - Prekių importas, mln. eurų.
 - Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta, mln. eurų.
 - Maitinimo ir gėrimų teikimo veiklos įmonių apyvarta, mln. eurų.
 - Keleivių skaičius Lietuvos oro uostuose, tūkstančiais.
 - Kelionių skaičius, tūkstančiais.
 - Turistų išlaidos, mln. eurų.
 - Vidutinės vienos kelionės išlaidos, eurai.
 - Gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainų pokyčiai, procentais.
 - Pramonės pasitikėjimo rodiklis, procentais.
 - Prekybos sektoriaus įmonių apyvartos (be PVM) indeksai palyginamosiomis kainomis.
 - Prekybos pasitikėjimo rodiklis, procentais.
 - Paslaugų sektoriaus pasitikėjimo rodiklis, procentais.
 - Darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreipėsi įmonės, vienetais.
 - Darbuotojų skaičius, kuriems išmokėtos prastovos, vienetais.
 - Išmokėtos lėšos už prastovas, eurai.
 - Įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo, vienetais.
 - Įmonių skaičius, kurių darbuotojams išmokėtos prastovos, vienetais.
 - Prašomas darbo užmokestis už prastovas, eurai.
2. *COVID-19 pandemijos sąlygotų pokyčių Klaipėdos apskrities savivaldybėse veikiančių gamybos, prekybos bei paslaugų sektoriuose nustatymui vertinti:*
 - Gamybos sektoriaus įmonių skaičius Lietuvoje ir Klaipėdos apskrities savivaldybėse, vienetais.
 - Prekybos sektoriaus įmonių skaičius Lietuvoje ir Klaipėdos apskrities savivaldybėse, vienetais.
 - Paslaugų sektoriaus įmonių skaičius Lietuvoje ir Klaipėdos apskrities savivaldybėse, vienetais.
 - Nukentėjusių nuo COVID-19 įmonių skaičius Klaipėdos apskrities savivaldybėse, vienetais.
 - Gamybos sektoriuje Klaipėdos apskrities savivaldybėse veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, skaičius, vienetais.
 - Prekybos sektoriuje Klaipėdos apskrities savivaldybėse veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, skaičius, vienetais.
 - Paslaugų sektoriuje Klaipėdos apskrities savivaldybėse veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, skaičius, vienetais.

Atliekant antrinių kiekybinių duomenų analizę, buvo taikomi šie tyrimo metodai:

1. *Absoliutaus dydžio pokyčio vertinimas* - ekstensyvių rodiklių, išreiškiančių ekonominių-socialinių reiškinių apimtį vienetų skaičiumi, pokytis vienetais.
2. *Santykinio pokyčio vertinimas*. Santykiniai dydžiai - tai socialinių ekonominių reiškinių kiekybinių santykių rodikliai. Jie gaunami palyginus absoliutinius ir santykinius dydžius. Atliekant analizę, buvo skaičiuojamas procentinis nagrinėjamo rodiklio pokytis.

3. *Grandininio pokyčio vertinimas.* Grandininiai santykiniai dydžiai gaunami vėlesnių laikotarpių arba laiko momentų duomenis lyginant su nuolat kintančių ankstesnių laikotarpių (laiko momentų) duomenimis, t. y. lyginant gretimus duomenis.
4. *Struktūros dalies nustatymas.* Struktūros santykiniai dydžiai rodo nagrinėjamos visumos sudėtį, tai yra tos visumos dalių lyginamąjį svorį visoje visumoje. Struktūros santykiniai dydžiai apskaičiuojami visumos dalių vienetų skaičių padalijus iš visos visumos vienetų skaičiaus. Struktūros santykiniai dydžiai buvo išreiškiami procentais.
5. *Paprastojo aritmetinio vidurkio nustatymas.*

Antrinių kiekybinių duomenų analizei atvaizduoti sudarytos linijinės, skritulinės ir stulpelinės diagramos naudojant MS Excel duomenų apdorojimo programą. Linijinės diagramos dažniausiai naudojamos siekiant pateikti rodiklio kitimą laike. Stulpelinės diagramos naudingos norint rodyti duomenų pokyčius per tam tikrą laikotarpį arba vaizduoti lyginamus elementus. Skritulinės diagramos naudojamos siekiant pavaizduoti rodiklio struktūros dalies svorį.

Siekiant įvertinti COVID-19 pandemijos poveikį gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriaus SVV atveju, buvo atliekamos šių sektorių **atvejo analizės** arba kitaip – Atvejo studijos. Atvejo studija suteikia galimybę nuodugnai išanalizuoti ir aprašyti vieną įvykį ar faktą realiaame kontekste ir aprašyti (paaiškinti) tiriamą reiškinį, ypač, kai tarp reiškinio ir jo konteksto ribos nėra aiškios¹⁵⁷. Atvejo studija susideda iš informacijos surinkimo ir analizės etapų. Atvejo studijos rengimas leido išsamiai atskleisti su kokiomis problemomis susidūrė gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriuose veikiančios įmonės COVID-19 pandemijos laikotarpiu, ypač atkreipiant dėmesį į socioekonominę įmonių veiklą ribojančių veiksnių poveikį. Atliekant atvejo studiją, buvo nagrinėjami tiek kiekybiniai (antriniai kiekybiniai rodikliai), tiek kokybiniai (atliktos kiekybinės analizės) duomenys.

Būtina pažymėti, kad atvejo studija yra gana plačiai naudojama visose socialinių mokslų srityse ir tampa viena iš labiausiai paplitusių būdų, skirtų kokybinių tyrimų atlikimui. Tai tokia kokybinių tyrimų strategija, kai detalai, giliai yra nagrinėjamas vienas ar keli konkretūs atvejai, iliustruojantys tiriamąją problemą¹⁵⁸. Didžiausias dėmesys skiriamas konkrečiam atvejui, kurį bandoma kuo išsamiau aprašyti ir paaiškinti bei atsakyti į tyrimo klausimus.

Atvejo analizės atlikimo eiga:

1. **Pasirinktų atvejų identifikavimas ir atvejo ribų nustatymas.** Atliekamos 3 atvejo studijos: gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriuose veikiančių SVV įmonių atveju.
2. **Duomenų rinkimas.** Atliekant atvejų analizę buvo nagrinėjami šie antriniai statistiniai duomenys 2020 m. sausio – gruodžio mėn. laikotarpiu:
 - *Gamybos sektoriaus įmonių atveju* – gamybos sektoriaus įmonių skaičius pagal EVRK 2 red. veiklos lygius (sekcijų ir skyrių lygmenimis); gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainų pokyčiai; pramonės pasitikėjimo rodiklis; įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo; darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreiptasi; atliktos kiekybinės apklausos duomenys (teigiamos bei neigiamos COVID-19 pandemijos poveikio verslo įmonėms vertinimas, darbo užmokesčio kitimas, apyvartos kitimas, darbuotojų skaičiaus kitimas, darbuotojų įgūdžių pokyčiai, naudotos priemonės darbuotojų išlaikymui, Vyriausybės teikiamos paramos priemonės).
 - *Prekybos sektoriaus įmonių atveju* – prekybos sektoriaus įmonių skaičius pagal EVRK 2 red. veiklos lygius (sekcijų ir skyrių lygmenimis); prekybos sektoriaus įmonių apyvartos (be PVM) indeksai; prekybos pasitikėjimo rodiklis; įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo; darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreiptasi; prekybos sektoriuje veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos skaičius; atliktos kiekybinės apklausos duomenys (teigiamos bei neigiamos COVID-19 pandemijos poveikio vertinimas, darbo užmokesčio kitimas, apyvartos kitimas, darbuotojų skaičiaus kitimas, darbuotojų įgūdžių pasikeitimas, naudotos priemonės darbuotojų išlaikymui, Vyriausybės teikiamos paramos priemonės).

¹⁵⁷ Mokslo medis. Prieiga per internetą: <http://www.mokslomedis.lt/atvejo-studija/> (žiūrėta 2020-12-21)

¹⁵⁸ Mokslo medis. Prieiga per internetą: <http://www.mokslomedis.lt/atvejo-studija/> (žiūrėta 2020-12-21)

- *Paslaugų sektoriaus įmonių atveju* – paslaugų sektoriaus įmonių skaičius pagal EVRK 2 red. veiklos lygius (sekcijų ir skyrių lygmenimis); paslaugų įmonių pardavimo pajamų indeksas; paslaugų sektoriaus pasitikėjimo rodiklis; įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo; darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreiptasi; paslaugų sektoriuje veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos skaičius; atliktos kiekybinės apklausos duomenys (teigiamos bei neigiamos COVID-19 pandemijos poveikio vertinimas, darbo užmokesčio kitimas, apyvartos kitimas, darbuotojų skaičiaus kitimas, darbuotojų įgūdžių pasikeitimas, naudotos priemonės darbuotojų išlaikymui, Vyriausybės teikiamos paramos priemonės).

3. **Duomenų analizė.** Pateikiamas išsamus kiekvieno atvejo ir jo konteksto aprašymas, analizuojamos aplinkybės bei sąlygos.

4. **Rezultatų interpretavimas.** Pateiktos atliktų tyrimų išvados, atskleisti nauji analizuoto COVID-19 pandemijos poveikio verslui aspektai gamybos, prekybos ir paslaugų įmonių atveju, siekiant pademonstruoti, kaip atvejo studijos leido pagilinti problemos apibrėžtį.

Atliekant gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriuje veikiančių SVV įmonių atvejo analizes, buvo siekiama surinkti tiek kiekybinės, tiek kokybinės informacijos bei siekiama vengti išankstinių situacijos vertinimų ir asmeninės nuomonės demonstravimo. Apibendrinimai bei situacijos analizė atliekama tik vertinant kiekybinę bei kokybinę informaciją, t.y. vadovaujamosi antriniais statistiniais duomenimis bei atliktos apklausos rezultatais.

4.3.2 Mokslinės literatūros, dokumentų rinkimas ir analizė

Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atlikta siekiant atskleisti su COVID-19 pandemija susijusius socioekonominius ribojimo ir intervencinius veiksmus, suformuotus ir pritaikytus Vyriausybės ir savivaldybių institucijų iniciatyva. Šiame etape buvo analizuojama ekonominė, vadybinė ir sociologinė literatūra bei mokslinės publikacijos ir parengtos kitų autorių studijos šia tema, atlikta duomenų bazių apžvalga ir ES bei LR įvairių norminių dokumentų analizė. Suformuota išsami mokslinių tyrimų ir atliktų studijų užsienio šalyse duomenų bazė sudarė sąlygas mokslininkams vadovautis kitų ekspertų viešai prieinamomis mokslinėmis išvalgomis ir nekartoti jau viešai skelbiamų duomenų pakartotinio rinkimo, atliekant empirinį tyrimą.

Ji atlikta siekiant atskleisti su COVID-19 pandemija susijusius socioekonominius ribojimo ir intervencinius veiksmus, suformuotus ir pritaikytus Vyriausybės ir savivaldybių institucijų iniciatyva. Šiame etape buvo analizuojama ekonominė, vadybinė ir sociologinė literatūra bei mokslinės publikacijos ir parengtos kitų autorių studijos šia tema, atlikta duomenų bazių apžvalga ir ES bei LR įvairių norminių dokumentų analizė.

Siekiant pateikti siūlymus SVV vadovams ir įmonių darbuotojams dėl efektyvaus nuotolinio darbo organizavimo ir įgyvendinimo, 2020 m. gruodžio pab. buvo parengta „**Nuotolinio darbo metodinė priemonė**“.

Parengta metodinė priemonė skirta SVV įmonių vadovams, padalinių vadovams ir darbuotojams, planuojantiems organizuoti(s) darbą nuotoliniu būdu. Anot tyrimo, Vakarų Lietuvoje net trečdalis smulkių ir vidutinių įmonių COVID-19 karantino metu pradėjo taikyti nuotolinį darbą, kaip verslo tęsimo (nestabdymo) galimybę. Tiesa, nuotolinio darbo pradžia prieš tai jo netaikiusiose įmonėse buvo gana skubota, o kartais ir net chaotiškai nelabai sėkmingai diegta įmonių praktikose, įnešant nemažai sumaišties.

Daugiau nei prieš dešimtmetį atsiradę pakeitimai LR Darbo kodekse numatė galimybes įmonėms dirbinti darbuotojus, dirbsiančius nuotoliniu būdu. Pastarojo dešimtmečio tyrimai rodo, kad nei darbuotojams, nei darbdaviams tokia darbo forma nebuvo labai patraukli, ir dirbančiųjų nuotoliniu būdu Lietuvoje skaičiai didėjo labai neženkliai. Pasaulinė praktika pastarąjį dešimtmetį jau rodė nelabai spartų, bet visgi nuolatinių nuotolinį darbą dirbančių darbuotojų skaičiaus augimą.

Vadovaujantis atlikta mokslinių tyrimų šioje tematikoje apžvalga, viena iš nuotolinio darbo nepaplitimo Lietuvoje priežasčių yra įvardijama tai, kad toks darbo organizavimo būdas nėra patrauklus nuotolinį darbą dirbančių asmenų vadovams, nes dažnu atveju šie nebūdavo tikri dėl darbų vykdymo eigos, sklandaus ir efektyvaus darbų bei darbuotojų kontrolės užtikrinimo. Dėl šios

piežasties, rengiant „Nuotolinio darbo metodinę priemonę“, daugiausia dėmesio skirta pasirengimui nuotoliniam darbui, darbuotojų kompetencijų vertinimui ir tobulinimo gairių nustatymui.

Ruošiant metodinę priemonę, daugiausia dėmesio buvo skirta pasirengimo nuotoliniam darbui rekomendacijoms: pareigybių pritaikymui, darbo organizavimui, darbuotojų kompetencijų vertinimui, tobulinimo planų sudarymui. Primenama darbdaviams ir vadovams, jog labai svarbu nuolatinio grįžtamojo ryšio gavimas bei esamos veiklos tobulinimas. Taip pat metodinėje priemonėje aptariami vadovui aktualūs vadovavimo nuotoliniam darbui aspektai, bendras įmonių įvairių skyrių pasirengimas.

Tikimasi, jog įmonių vadovai atsižvelgs į pateiktas rekomendacijas „Nuotolinio darbo metodinėje priemonėje“ bei adaptuos nuotoliniu būdu dirbančių darbuotojų pareigybes, pritaikydami jas prie tokios darbo organizavimo formos.

Parengta metodinė priemonė yra labai aktuali, nes pagal paplitimą iki COVID-19 karantino nuotolinis darbas Lietuvoje buvo įgyvendinamas tik atskirose įmonėse, taikomas pavieniems darbuotojams, arba naudojamas tik dalinis nuotolinis darbas (kai tik tam tikras procentas nuo darbo laiko buvo skirtas dirbti nuotoliniu būdu: tikrinti el. paštą, organizuoti susitikimus ne darbo vietoje ir pan.).

Šiuo metu atlikti tyrimai šalyje rodo, kad darbas nuotoliniu būdu išliks populiarus ir ateityje, tikimasi, jog jį ims taikyti ir naujai besistiegančios įmonės, todėl „Nuotolinio darbo metodinė priemonė“ yra aktualus rekomendacijų rinkinys, kuriuo galima vadovautis diegiant nuotolinio darbo principus įmonių kasdienio darbo praktikose ne tik krizių metu (pvz. COVID-19 pandemijos ir skelbto karantino laikotarpiais).

„Nuotolinio darbo metodinė priemonė“ buvo rengiama vadovaujantis įvairių šalių patirtimi, mokslininkų tyrimais, praktikų atsiliepimais.

"Nuotolinio darbo metodinės priemonės" rengimo eiga:

1. Ruošiant „Nuotolinio darbo metodinę priemonę“, 2020 m. liepos – rugpjūčio mėnesiais buvo atlikta išsami mokslinės literatūros analizė.
2. Surinkti ir išstudijuoti naujausi EBSCO duomenų bazėje publikuoti moksliniai straipsniai bei verslo publikacijos, taip pat ES oficialiuose statistiniuose ir informaciniuose portaluose esanti medžiaga, susijusi su nuotolinio darbo organizavimu.
3. Siekiant parinkti aktualias temas bei parengti atsakymus pagal nuotolinio darbo organizavimo problematiką Lietuvoje, 2020 m. rugsėjo mėnesį buvo atliktas empirinis tyrimas, kurio metu identifikuoti esminiai iššūkiai, kylantys nuotolinį darbą COVID-19 karantino metu pradėjusioms taikyti bendrovėms.

Ruošiant metodinę priemonę, nemaža dalis lentelių buvo adaptuotos pagal Europos Komisijos finansuoto projekto metu išleistame leidinyje „*Handbook for E-work Promotion*“ pateiktą informaciją.

Ši metodinė priemonė neapima galimų technologinių sprendimų – įvairių IT programų naudojimo, nuotoliniam darbui aktualių IKT sistemų kūrimo. Rekomenduojama kiekvienai įmonei pasirengti nuotolinio darbo metodines gaires tam, kad būtų integruojami tai įmonei pagal jos veiklos specifiką aktualūs nuotolinio darbo organizavimo tikslai, principai, stebėsena, rezultatų kontrolė, grįžtamasis ryšys ir pagrindiniai technologiniai IKT sistemų sprendimai bei priemonės.

4.3.3 Empirinis tyrimas ir duomenų analizė

Tyrimo tikslams pasiekti pasirinkti kiekybinio bei kokybinio tyrimo metodai, kurie iš principo yra skirtingi savo metodologija¹⁵⁹. Kiekybiniais metodais siekiama ieškoti išorinio reiškinio požymių, išgaunant įvairius dydžius, kurie gali būti matuojami¹⁶⁰, todėl šie tyrimo metodai tinkami ryšiams ir temoms patikrinti populiacijoje¹⁶¹. Kokybiniai metodai įvardinami kaip interpretaciniai,

¹⁵⁹ Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex

¹⁶⁰ Bitinas, B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta

¹⁶¹ Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydzūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė

pabrėžiantys tyrėjo siekį interpretuoti reiškinius tomis prasmėmis, kurias jiems suteikia tiriami žmonės. Šie metodai atveria galimybę iš realybės ekstrahuoti autentišką informaciją ir hermeneutinės interpretacijos dėka teoriją euristiškai konstruoti tiesiog iš pačios realybės¹⁶². Todėl projektuojant tyrimą laikomasi sisteminio požiūrio į socialinių problemų tyrinėjimus, kuris grindžiamas nuostata, kad reiškinio/proceso efektyvumui ir kokybei tirti reikalingi įvairūs - tiek kiekybinių, tiek ir kokybinių - tyrimų metodai, papildantys vieni kitus atskiruose tyrimų etapuose. Metodų integracija leidžia pažvelgti į problemą iš įvairių pusių: kiekybiniais metodais – į plotį, o kokybiniais metodais siekiama pažvelgti į gylį.

Svarbu paminėti, jog kokybiniai ir kiekybiniai duomenys reikalauja skirtingos analizės ir apibendrinimų. Todėl pabrėžiama, jog kiekybinė analizė – tai duomenų, gautų tam tikroje populiacijoje, apibendrinimas, statistinių ryšių nustatymas, koncentravimasis ties esminiais faktais bei atskirų faktų grupavimas. Tuo tarpu kokybinė analizė - tai interpretacinis duomenų paaiškinimas, suteikiantis informaciją apie kokio nors loginio vieneto struktūrą¹⁶³. Šie teiginiai sudaro tyrimo metodologinį pagrindą.

Pirmasis empirinio tyrimo etapas skirtas esamos situacijos įvertinimui. Jo metu įgyvendintas kiekybinis tyrimas su kokybinio tyrimo elementais, kurio tikslas – įvertinti dėl COVID-19 pandemijos įvestų valstybės (LR Vyriausybės ir savivaldybių) apribojimų ir intervencinių priemonių verslui taikymo efektyvumą ir suformuoti tikslesnes bei detalesnes rekomendacijas viešajam sektoriui dėl įvedamų apribojimų ir pagalbos priemonių efektyvumo, nutikus panašiai pandeminei situacijai ateityje.

Vertinamieji laikotarpiai:

1. *Laikotarpis iki karantino (2020 m. sausio-vasario mėn.),*
2. *COVID-19 karantino laikotarpis (2020 m. kovo 16 d. – birželio 16 d.),*
3. *Laikotarpis po karantino (2020 m. birželio 17 d. – liepos 30 d.).*

Tyrimo duomenys apdoroti Rstudio ir MS Excel programomis. Taikytos kiekybinių duomenų aprašomosios statistikos procedūros, atlikta tarpusavio sąsajų analizė.

Antrajame empirinio tyrimo etape įgyvendintas kokybinis tyrimas, kurio tikslas – išklausti, diskutuoti, pasitikslinti ir susisteminti Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių atstovų nuomones apie valstybės (LR Vyriausybės ir savivaldybių) taikytų ribojančių ir intervencinių priemonių poveikį regiono įmonėms COVID-19 karantino laikotarpiu ir iššalimą dėl jų efektyvumo gamybos, paslaugų ir prekybos sektoriuose.

Kokybiniam tyrimui atlikti pasirinktas fokus grupės metodas. Kaip pažymi mokslininkai¹⁶⁴ fokusuota grupė tinkama, kai tikslas yra suprasti požiūrių, nuomonių skirtumus; atskleisti įtaką darančius veiksniai; išgirsti įvairias nuomones, idėjas; surinkti informaciją.

Informantų atsakymai į atvirus klausimus apdoroti taikant kokybinės interpretacinės analizės ir turinio (*content*) analizės metodus. Kokybinio tyrimo metodas leido pasiekti gilesnių pasirinktos problemos nagrinėjimo išvalgų: informantų atsakymai į atvirus klausimus padėjo nuodugniau atskleisti svarbiausius pasirinktus nagrinėjamo reiškinio aspektus.

Tyrimo etika. Vykdam tyrimą vadovautasi:

- *Geranoriškumo principu.* Respondentams garantuota, kad jiems negresia joks su tyrimo procesu ar rezultatais siejamas pavojus, kad dalyvavimas tyrime nesukels didesnio nerimo ar baimės. Pabrėžtas teigiamas tyrimo poveikis kitiems Klaipėdos regiono verslams, savivaldybių atstovams ir valstybinių institucijų atstovams, formuluojant išvalgus ir priimanč sprendimus dėl paramos ir kitų intervencinių priemonių taikymo, nutikus panašioms krizinėms situacijoms.

¹⁶² Šaparnis, G. (2000). Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausymynu: daktaro disertacijos santrauka : socialiniai mokslai, edukologija (07S). Šiauliai: Šiaulių universitetas

¹⁶³ Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex

¹⁶⁴ Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydžiūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė; Kardelis, K. (2016). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras; Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius

- *Pagarbos asmens orumui principu*. Respondentams suteikta teisė apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo tyrime, paaiškinti tyrimo tikslai, tyrimo proceso eiga, rezultatų nauda ir galimas jų pritaikomumas.
- *Teisingumo principu*. Respondentams garantuotas konfidencialumas. Nurodyta, kad duomenys bus naudojami apibendrintai, tyrimo tikslams. Tyrimo procedūros paaiškintos vartojant kasdieninės kalbos terminologiją. Be to, paaiškinta, kaip vyko atranka tyrimui, informuota, kokiais būdais yra renkama informacija iš įvairių šaltinių.

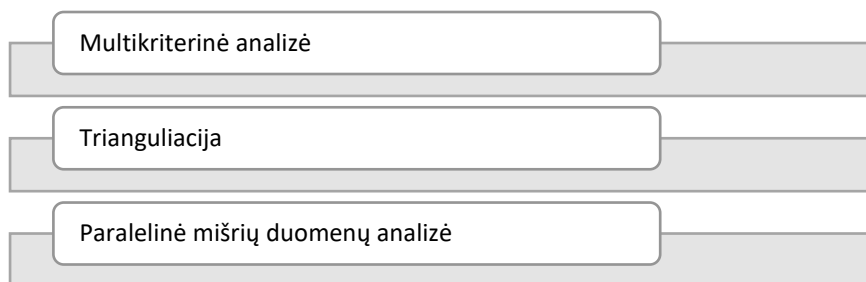
Tyrimo instrumentai. Duomenų rinkimo metodu I-jame tyrimo etape pasirinkta anoniminė apklausa raštu, naudojant uždaro ir atviro tipo klausimus. Tokį pasirinkimą lėmė šie grupinės anketinės apklausos privalumai:

1. Apklausą galima vykdyti nuotoliniu būdu.
2. Apklausa užtikrina pakankamą atrankos dydį.
3. Galimas aukštas anketų grįžtamumas, galima tyrimo rezultatų grįžtamumo kontrolė.
4. Galimybė instruktuoti respondentus.
5. Anketavimas trumpiau trunka nei interviu

Apklausos indikatoriai pripažįstami¹⁶⁵, jei: (i) nustatytomis fakto tiesomis bandoma rekonstruoti socialinius procesus ir socialinius įvykius; (ii) išaiškintų nuomonių ir nuostatų pagrindu bandoma įsivaizduoti respondentą ir tikimybiškai prognozuoti jo socialinę-ekonominę elgseną.

Be to, anketinės apklausos pranašumas yra tas, kad ištyrus tik dalį populiacijos, išvados konstruojamos visai populiacijai, t.y. galima patikimai atspindėti visą populiaciją¹⁶⁶. Šie teiginiai atspindi pagrindinius tyrimo uždavinius, todėl apklausos metodas laikytas tinkamiausiu pasirinktai problemai tirti.

Tyrimo uždaviniams spręsti pasirinkti 4.3.3.1 pav. vizualizuoti surinktų duomenų analizės metodai.

4.3.3.1 pav. Empirinio tyrimo surinktų duomenų analizės metodai

Multikriterinės analizės metu poveikis vertinamas kokybiniu požiūriu, analizuojant ekonominius ir socialinius kriterijus. Taikyti šie pagrindiniai skirtingų metodų derinimo principai (trianguliacijos metodai):

- Informacijos šaltinių trianguliacija (informacija apie tą patį tiriamąjį objektą rinkta iš skirtingų šaltinių: iš savivaldybės atstovų, iš SVV atstovų, iš asocijuotų struktūrų atstovų, iš mokslininkų ir kt.).
- Duomenų rinkimo metodų trianguliacija (informacija apie tą patį tiriamąjį objektą rinkta skirtingais duomenų rinkimo metodais: pirminiu kiekybiniu ir kokybiniu tyrimu, antrinių duomenų statistine analize ir pan.)
- Duomenų analizės metodų trianguliacija (tų pačių duomenų analizei taikomi keli duomenų analizės metodai: derinti kiekybinės ir kokybinės turinio analizės metodai ir kt.).

¹⁶⁵ Merkys, G. et al. (2004). Užsakomųjų tyrimų ataskaitos rengimas: Švietimo ir mokslo ministerijos rekomendacijos tyrėjams. Kaunas: KTU. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/SMM_Rekomendacijos_tyrejams_050110.doc (žiūrėta 2021-01-05)

¹⁶⁶ Gaižauskaitė I., Mikėnė S. (2014). Socialinių tyrimų metodas: apklausa. Vadovėlis. Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius

Taikant **paralelinę mišrių duomenų analizę**, skirtingi informacijos šaltiniai ir skirtingi metodai buvo derinami siekiant surinkti ir kiekybinius, ir kokybinius duomenis. Mišrių metodų strategijoje skirtingi metodai derinti taip, kad vienu metodu surinkti ar išanalizuoti duomenys papildytų, praturtintų ar patikrintų kitu metodu surinktus ar išanalizuotus duomenis. Taikytos šios paralelinės mišrių duomenų analizės strategijos¹⁶⁷:

- *Nuoseklių procedūrų* tyrimas. Kuomet kiekybiniai ir kokybiniai duomenys renkami nuosekliai vieni po kitų. Vėliau renkamais duomenimis siekiama detalizuoti, praplėsti ar papildyti anksčiau surinktų duomenų pagrindu gautus rezultatus
- *Lygiagrečiai vykstančių procedūrų*. Interpretuodamas tyrimo rezultatus tyrėjas integruoja, remiasi ir kiekybiniais ir kokybiniais duomenimis. Lygiagrečiai vykstančių procedūrų tyrime taip pat galima tiesiog įterpti vienos rūšies duomenis į bendresnę kitos rūšies duomenų analizę (pvz., atliekant kiekybinių duomenų analizę kai kurių klausimų gilesniam supratimui galima įterpti kokybinių duomenų analizės elementų).

Grupinės diskusijos (angl. *Focus group*) metodas¹⁶⁸ taikytas siekiant atskleisti tyrimo dalyvių (SVV įmonių atstovų, verslo asociacijų vadovų, savivaldybių atstovų, ekonomistų ekspertų) sampratų, požiūrių ir nuomonių įvairovę, reflektuojant patirtis valstybės paramos priemonių įgyvendinimo klausimais. Grupinės diskusijos temos buvo suskirstytos į 3 potemes, keliant esminius klausimus: su kokiais sunkumais, rūpesčiais susidūrė SVV atstovai, norėdami gauti paramą iš valstybės ar savivaldybės COVID-19 pandemijos kontekste; kokie pokyčiai jau įvyko gavus paramą (ar laukiami, tikėtini), kokias problemas dar reikėtų spręsti, kad situacija pasikeistų; kokiems paramos davimo/gavimo aspektams reikėtų skirti daugiau dėmesio ir kodėl; kokie būtų prioritetai ateityje. Minėtos temos leido išsiklausyti į dalyvių problemas ir poreikius pažvelgti giliau, suprasti požiūrių, nuomonių skirtumus tarp dalyvių dirbančių skirtinguose verslo sektoriuose (*plačiau žr. Priedą 2 (Focus grupės temos ir potemes)*)

Duomenų rinkimo metodas. Tyrimo tikslas ir jo nulemtas kokybinio tyrimo modelis turėjo įtakos duomenų rinkimo metodų pasirinkimui. Tikslinės grupės diskusija kaip duomenų rinkimo metodas pasirinktas todėl, kad tikslinės grupės diskusijos siekis – ne klausimų ir atsakymų serija, ne sutarimo tarp diskusijos dalyvių paieška, o sąveika tarp tyrimo dalyvių ir diskusija, kurios rezultatas – patirties, nuomonių, sampratų, idėjų įvairovė¹⁶⁹. Šio metodo pasirinkimo priežastis yra jo technikos atitiktis tyrimo keliamiems uždaviniams. Tikslinės grupės diskusijos metu siekiama atskleisti tyrimo dalyvių santykį (t.y., nuomones, nuostatas, patirtį, vertinimus, įsitikinimus ir pan.) su nagrinėjama tema. Tikslinės grupės diskusijos sąveika išprovokuoja tyrimo dalyvius aptarti įvairias detales, pateikti kitiems argumentų ir pavyzdžių, atskleisti bendrai priimtas normas ar prieštaravimus, unikalius atvejus analizuojama tema. Be to, tikslinės grupės diskusijos pasirinktos dėl aktualumo surinkti kuo daugiau informacijos apie nagrinėjamą problemą¹⁷⁰.

Tyrimo duomenų rinkimo instrumentas sudarytas iš trijų dalių, grupuojant klausimus pagal tyrimo uždavinius (*plačiau žr. Priedą 3*). Santrauką sudarė įmonės charakteristika ir 3 temos su poteminiais klausimais. Pirmoji diskusijos tema sutelkta į įvestų apribojimų poveikį įmonėms. Diskusijos dalyvių klausama, kokią įtaką verslams padarė karantinas, t. y. įvesti apribojimai vasario mėnesį. Domimasi verslo subjektų reakcija į taikytus apribojimus, klausama apie taikytų priemonių savalaikiškumą, darbuotojų reakcijas, nuotaikas, kokie pagrindiniai rūpesčiai iškilo šiame etape. Antroje temoje pokalbiai orientuoti į valstybės ir /ar savivaldybės teikiamos paramos gavimo ir įgyvendinimo procesą. Tyrėjams rūpi, kaip verslo subjektai sužinojo apie valstybės teikiamą pagalbą (kada ir kaip), prašoma įvertinti informacijos pakankamumą ir prieigą. Be to, aktualu gauti informaciją ir apie tai, ar paramos gavėjai naudojosi konsultacijomis, su kuo kontaktavo ir kodėl. Viena potemė skirta paramos paraiškos pildymo problemoms atskleisti, jei tokių buvo. Teirautasi

¹⁶⁷ Montiel-Overall, P. (2007). Designing and Conducting Mixed Methods Research. By John W. Creswell and Vicki L. Plano Clark. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2007. 274 pp.

¹⁶⁸ Denscombe, M. (2010). The good research guide for small-scale social research projects. (4th ed.). New York: McGraw-Hill

¹⁶⁹ Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius.

¹⁷⁰ Gaižauskaitė I. (2012). The Use of the Focus Group Method in Social Work Research. Social Work, Vol 11, (1), 19-30. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/social-work/issue/view/35> (žiūrėta: 2020-12-10)

ir apie valstybės paramos gavimo trukmę, jos dydį bei panaudojimo tikslumą. Trečia pokalbio tema adresuota paramos poveikio rezultatams bei perspektyvoms aptarti. Dalyviams pateikiami klausimai apie paramos poveikį ekonominiams ir socialiniams rezultatams, kokios (kurios) valstybės ir/ar savivaldybės teikiamos paramos priemonės pasiteisino verslo lūkesčius, kokios pagalbos/paramos COVID-19 pandemijos metu verslo subjektai tikisi iš valstybės, savivaldybės labiausiai? Ieškant atsakymų į klausimą, ką reikėtų keisti, tobulinti, diskusijos dalyvių prašoma pakomentuoti, kokius paramos prioritetus jie matytų ateityje, ką reikėtų tobulinti, ar jie pasinaudotų tokia parama dar kartą. Be to, tikėtina, kad tyrimo rezultatai padės sustiprinti kiekybinio tyrimo išvalgas.

Duomenų analizės metodas. Kiekybinio tyrimo duomenims analizuoti taikytas kokybinės turinio analizės metodas. Tokį tyrimo duomenų analizės metodo pasirinkimą lėmė tyrimo tema ir problema. Kiekybinės turinio analizės tikslas – sisteminant ir apibendrinant tyrimo medžiagą, apibūdinti tiriamą reiškinį, atskleisti, kokias prasmes žmonės suteikia šiems reiškiniams¹⁷¹. Prieš pradedant tyrimo duomenų analizę nusistatytas duomenų analizės detalumas. Analizuojant tyrimo duomenis turimi tekstai buvo perskaitomi kelis kartus siekiant kuo labiau išsiginčyti, suvokti kokias prasmes informantai suteikia nagrinėjamam reiškiniui, kaip mato jo kontekstą. Subkategorijos ir kategorijos formuluotos pasitelkiant nagrinėjamų tekstų ištraukas. Kiekybinė turinio analizė vykdyta keliais etapais: atviro kodavimo, duomenų grupavimo, kategorijų išskyrimo ir abstrahavimo. Išskirti prasminiai vienetai tyrimo duomenų matricoje buvo grupuojami pagal turinį, pradedamos kurti kategorijos, jos grupuojamos, jungiamos pagal prasmę siekiant sumažinti duomenų apimtį ir paprasčiau pateikti tyrimo rezultatus skaitytojui. Subkategorijos sujungtos į kategorijas, o kategorijos į temas. Koduojant tyrimo duomenis ir išskiriant kategorijas, išskirtos kategorijos tarpusavyje buvo nuolat lyginamos, nes manyta, kad tokia lyginamoji analizė gali suteikti originalių išvalgų, išryškinti esminius kategorijų skirtumus ir išvengti paviršutiniškumo¹⁷². Nors duomenims analizuoti taikyta kiekybinė turinio analizė remiamasi nuostata, kad atliekant kiekybinius tyrimus darbo su duomenimis savitumas pasižymi tuo, kad nėra vienos analitinės prieigos ar analitinio darbo modelio. Net remdamasis bendromis strategijomis ir gairėmis, kiekvienas tyrėjas kuria iš esmės savitą duomenų analizės modelį¹⁷³.

4.4. Kiekybinio ir kokybinio COVID-19 pandemijos padarinių matavimo modelis: imtis, charakteristika ir organizavimas

Tyrimo objektas: valstybės taikytų ribojančiųjų ir intervencinių priemonių poveikis regiono įmonėms COVID-19 karantino laikotarpiu ir jų efektyvumas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti LR Vyriausybės įvestų apribojimų poveikį SVV įmonėms;
2. Nustatyti pasirengimo ir paramos gavimo/įgyvendinimo sunkumus bei naudos aspektus;
3. Nustatyti paramos ir skatinimo priemonių poveikį verslui.

Tyrimo generalinė aibė: Klaipėdos regiono SVV atstovai.

Tyrimo metu buvo apklausti respondentai iš visų 7 Klaipėdos regiono savivaldybių (Klaipėdos m., Klaipėdos r., Palangos m., Šilutės r., Skuodo r. Kretingos r., Neringos).

¹⁷¹ Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kiekybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius.

¹⁷² Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kiekybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius.

¹⁷³ Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kiekybinis interviu. Vilnius

4.4.1 pav. Respondentų geografinis pasiskirstymas pagal Klaipėdos regiono savivaldybes

Empirinis tyrimas (apklausa raštu ir grupinės diskusijos) organizuoti 2020 m. spalio – lapkričio mėn. Kiekybinio tyrimo klausimynas buvo patalpintas internetinėje platformoje adresu: <https://forms.gle/tiyLRhyuteb4F6478>, apklausa truko 5 savaites. Grupinės diskusijos organizuotos 2020 m. spalio – lapkričio mėn., taikant nuotolinio bendravimo Zoom platformą.

Tyrimo (apklausoje raštu) dalyvavo 77 verslo subjektai (4 klausimynai, analizuojant dalį klausimų, buvo atmesti kaip netinkami tolimesniam duomenų apdorojimui, nes buvo nepilnai užpildyti), taigi išsamiai analizuoti 73 respondentų atsakymai.

Nuotoliniu būdu organizuotos 7 grupinės diskusijos (Klaipėdos m., Klaipėdos r., Palangos m., Šilutės r., Skuodo r. Kretingos r., Neringos m.), kuriose dalyvavo 61 dalyvis (vidutiniškai po 8 dalyvius kiekvienoje grupėje).

Tyrimo organizavimas, duomenų analizė ir pateikimas atlikti vadovaujantis kokybinių tyrimų etikos principais, kurių rekomenduoja laikytis ICC/ESOMAR (Tarptautinis rinkos, visuomenės nuomonės ir socialinių tyrimų bei duomenų analizės kodeksas) ir Lietuvos sociologų draugijos Etikos kodeksas. Tyrimo organizatoriai išpareigoja neatskleisti diskusijoje dalyvavusių asmenų tapatybės.

Lentelė 4.4.1 Tyrimo organizavimo grafikas

Eiliškumas	Tyrimo veiklos	Mėnesiai
1.	Tyrimo konceptualizacija. Metodologinės tyrimo prielaidos, duomenų rinkimo ir analizės metodų parinktis. Tyrimo imties, reprezentatyvumo tikslinimas ir tyrimo organizavimas.	2020 m. gegužės – liepos mėn.
2.	Apklausų (kiekybinės ir kokybinės) vykdymas. Duomenų rinkimas ir sisteminimas	2020 m. rugsėjo – spalio mėn.
3.	Duomenų apdorojimas. Tyrimo rezultatų analizė. Tyrimo rezultatų sklaida konferencijose.	2020 m. spalio - lapkričio mėn.
4.	Išvadų formulavimas, rekomendacijų teikimas, studijos parengimas bei pristatymas	2020 m. gruodžio mėn.

4.4.1 Kiekybinio COVID-19 pandemijos padarinių matavimo modelis

Kiekybinio tyrimo tikslas - įvertinti dėl COVID-19 pandemijos įvestų valstybės (LR Vyriausybės ir savivaldybių) apribojimų ir intervencinių priemonių verslui taikymo efektyvumą ir suformuoti tikslesnes bei detalesnes rekomendacijas viešajam sektoriui dėl įvedamų apribojimų ir pagalbos priemonių efektyvumo, nutikus panašiai pandeminei situacijai ateityje.

Tyrimo atrankos metodas: stratifikuota atranka.

Tyrimo imčiai sudaryti taikyta stratifikuota (sluoksninė, angl. *Stratified sampling*) atranka. Stratifikuotos/sluoksninės atrankos esmė – tiriamaoji visuma (populiacija) suskirstoma į stratas/sluoksnius pagal reikšmingus kriterijus ir tuomet kiekvienos stratos ar sluoksnio viduje vykdomos atsitiktinės atrankos. *Tyrimui buvo svarbūs du kriterijai (požymiai), pagal kuriuos SVV įmonės buvo skirstomos į tiriamųjų grupių sluoksnius:*

1. Pagal SVV teritorinę priklausomybę savivaldybei (7 savivaldybės: Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Neringos miesto, Palangos miesto, Skuodo ir Šilutės rajono).
2. Pagal SVV veiklos sektorių (gamybos, prekybos, paslaugų).

Kiekybinio tyrimo tikslinė grupė – 77 verslo subjektai, veikiantys Klaipėdos regiono 7-iose savivaldybėse.

Duomenų rinkimo metodas - apklausa raštu. Apklausos raštu kiekybinio tyrimo klausimyną (gamybinėms, prekybinėms ir paslaugų įmonėms) sudarė 3 loginės dalys:

1. Esamos įmonės būklės (iki ekonominės veiklos apribojimo priemonių įvedimo ir jas įvedus; iki intervencinių priemonių pasiūlymo ir jas pasiūlius) vertinimas.
2. Informacija apie Klaipėdos regiono įmonių darbuotojų reakcijas, siejamas su COVID-19 įvestais ribojimais, ir įvestų apribojimo priemonių bei intervencinių priemonių socioekonominis poveikis SVV įmonėms ir jų darbuotojams.
3. Įmonių būklės ir darbuotojų reakcijos COVID-19 pandemijos tiriamuoju laikotarpiu (2020 m. sausio – spalio mėn.) tarpusavio ryšio vertinimas.

Esamos būklės vertinimas atliktas renkant duomenis apie organizacijas, kurių atstovai dalyvavo atsakant į klausimyną (ekonominės veiklos vieta, veiklos tipas ir priskyrimas sektoriui (gamybos-prekybos-paslaugų), veiklos trukmė, apyvarta, darbuotojų skaičius, darbuotojų struktūra pagal lytį, ligos atvejai įmonėse).

Informacija apie įmonės darbuotojus ir įvestų apribojimo priemonių bei intervencinių priemonių poveikį jiems buvo renkama empirinio tyrimo pagalba, išskiriant veiklos apribojimų ir valstybės intervencijų poveikį SVV veikloms. Siekiant tyrimo rezultatų nuoseklumo ir raidos pokyčių įverčio, toks poveikio vertinimas turėtų būti kartotinis procesas, tad šiame procese dėl tyrimo laiko stokos tyrėjai apsiribojo tik tiriamojo laikotarpio surinktais duomenimis (2020 m. sausio – lapkričio mėn.).

Ekonominis poveikis šiame tyrime grindžiamas respondentų nuomone apie išteklių naudojimo pokyčius (įrangos, gamybos proceso, infrastruktūros naudojimo sąnaudos; darbo, energijos sąnaudos; rinkos pokyčių, transporto sąnaudos, stebėsenos, mokymo ir reguliavimo sąnaudos).

Socialinis poveikis analizuojamas per poveikį Klaipėdos regiono SVV įmonių darbuotojams. Socialinis poveikis tiriamas analizuojant respondentų nuomonę apie darbo pobūdžio, darbo organizavimo, darbo laiko, darbo užmokesčio pokyčius, reikalavimus darbuotojams, darbuotojų saugumo ir gerovės pokyčius.

Ekonominio ir socialinio poveikio SVV veikloms nustatymui buvo sudaryti kontrolinių klausimų sąrašai, kurių pagrindu konstruoti kiekybinio tyrimo klausimai.

Lentelė 4.4.1.1 Pirminis kontrolinis klausimų ekonominio poveikio SVV įmonėms nustatymui sąrašas

Kontroliniai klausimai	Klausimo numeris Kiekybinio tyrimo klausimyne
Ar pasikeitė įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui?	2.1.
Ar kito įmonės apyvarta COVID-19 karantino metu?	2.2.
Ar pastebėta teigiama įtaka įmonės veiklai dėl COVID-19?	2.3.
Ar pastebėta neigiama įtaka įmonės veiklai dėl COVID-19?	2.4.
Ar pasikeitė vidutinis atlyginimas?	2.7.

Kontroliniai klausimai	<i>Klausimo numeris Kiekybinio tyrimo klausimyne</i>
Ar pasikeitė darbo vietų skaičius įmonėje COVID-19 karantino laikotarpiu?	2.8.
Ar COVID-19 turės poveikį įmonių bendrajam darbuotojų produktyvumui šiais metais?	2.13.
Ar įmonės keitė strategiją krizės dėl COVID-19 karantino įveikimui?	2.15.
Ar pasikeitė įmonės klientų struktūra?	2.16.
Ar tikėtina, kad bus sunkiau įsigyti žaliavas ir realizuoti produkciją?	2.17.
Ar pasikeitė įmonės veikla tarptautinėje rinkoje?	2.18. 2.,19
Ar pasikeitė įmonės perkamų žaliavų, prekių ar paslaugų kainos, palyginti su įprastais kainų svyravimais?	2.20.
Ar pasikeitė įmonės produktų, paslaugų kainos, paskelbus karantiną?	2.21.
Ar pasikeitė įmonės galimybės naudotis išoriniais finansiniais šaltiniais?	2.22.
Ar tikėtinos grėsmės verslo aplinkai dėl COVID-19?	2.23.
Ar pasikeitė patiriamos išlaidos darbo vietų pritaikymui?	2.24.
Koks tikėtinas bendras įmonės veiklos finansinių rezultatų pokytis dėl COVID-19 2020 m. pabaigoje?	2.25.
Ar tikėtina parama įmonės veiklai iš vidinių rezervų, kad būtų galima tęsti veiklą per COVID-19 karantiną?	2.26.
Ar tikėtina, kad įmonė taiko individualiai sudarytą veiklos tęstinumo ir/ar pasirengimo pandemijai/karantinui planą?	2.27.
Ar įmonei teko COVID-19 karantino metu keisti sutartis bei sutarčių terminus?	2.28.

Lentelė 4.4.1.2 Pirminis kontrolinis klausimų socialinio poveikio SVV įmonėms nustatymui sąrašas

Kontroliniai klausimai	<i>Klausimas Kiekybinio tyrimo klausimyne</i>
Ar keitėsi reikalavimai darbuotojams adaptuotis prie pasikeitusių sąlygų?	2.5.
Ar keitėsi darbo organizavimo pobūdis COVID-19 karantino?	2.6.
Ar keitėsi darbo aplinka įmonėse, kad būtų išsaugomi darbuotojai COVID-19 karantino laikotarpiu.	2.9.
Ar keitėsi darbo aplinka dėl nuotolinio darbo organizavimo?	2.10.
Ar keitėsi darbuotojų informavimo turinys dėl pasikeitusių darbo sąlygų?	2.11.
Kaip pasikeitė darbuotojų saugumo užtikrinimas įmonėje?	2.12.
Kaip pasikeitė darbuotojų tobulinimo prioritetai per artimiausius 3-6 mėnesius?	2.14.

Klausimyno struktūra. Apklausa raštu (klausimynas) organizuota apklausiant Klaipėdos regione ekonomines veiklas vykdančius verslo subjektus (SVV įmonių vadovus, administracijos darbuotojus) siekiant nustatyti socioekonominę situaciją ir pokyčius COVID – 19 pandemijos laikotarpiu dėl Vyriausybės įvestų apribojimų ir pasiūlytų pagalbos bei skatinamųjų priemonių). Klausimynas sukonstruotas iš 4 klausimų blokų:

1. informacija apie įmonę,
2. įmonės ekonominės veiklos ir darbo organizavimo kaita, prasidėjus COVID -19 pandemijai (kovo- liepos mėn.),
3. pasinaudojimas pagalba verslui COVID-19 pandemijos metu,
4. valstybės pagalbos priemonių poveikis verslui.

Viso - 48 struktūruoto tipo klausimai, 2 iš jų - atviri. Plačiau žr. Priedą 1 (Klausimynas).

Vertinant socialinį poveikį SVV įmonių veiklai, siekta surinkti informaciją ir atsakyti į šiuos klausimus:

1. Koks tiesioginio užimtumo pokytis (vadovaujantis statistiniais duomenimis ir respondentų pateikta informacija, siekta įvertinti, kiek žmonių patyrė pokyčius, apribojus arba nutraukus įmonės ekonominę veiklą).
2. Kaip buvo pritaikytos darbo vietos ir kaip tai siejasi su SVV įmonėmis Klaipėdos regiono skirtingose savivaldybėse bei taikytomis valstybės intervencinėmis priemonėmis.

Įmonių būklės ir darbuotojų reakcijos tarpusavio ryšio vertinimas atliktas pasitelkiant *statistine duomenų analizę*. Kiekybinio tyrimo duomenų statistinė analizė atlikta taikant statistinių duomenų apdorojimo programas Rstudio ir MS Excel.

Kiekybinio tyrimo duomenų analizei taikyti statistiniai metodai:

- Procentinė – grafinė analizė, sudaranti bendrą vaizdą apie Klaipėdos regiono SVV įmonių situaciją COVID-19 karantino laikotarpiu;
- Spearmano koreliacinė analizė - ryšiams tarp požymių nustatyti.

Lyginant skirtingose savivaldybėse veikiančių bei skirtingą veiklą vykdančių įmonių socioekonominę situaciją COVID-19 karantino laikotarpiu, taikytas neparametrinis *Kruskall – Wallis kriterijus*, lyginantis daugiau nei dviejų grupių vidutinius rangus bei *Chi kvadrato* imčių nepriklausomumo kriterijus.

Apibendrinant, kiekybinių duomenų analizei buvo taikyti šie statistiniai neparametriniai kriterijai:

- *Chi kvadratas* nominalinių kintamųjų palyginimui;
- *Kruskal – Wallis* kriterijus ranginių požymių palyginimui pagal įmonės veiklos tipą bei sudėtį;
- *Spearmano koreliacija* ryšiams tarp ranginių klausimų nustatyti.

Taikant *Chi kvadrato* kriterijų, analizuojamas procentinis pasiskirstymas (lentelė 4.4.1.3 (1) (2)). Skirtumai tarp lyginamų grupių (šiuo atveju pagal veiklos tipą) yra statistiškai reikšmingi, jeigu *Chi kvadratu* testo atitinkama *p* reikšmė yra mažesnė už 0.05 (paryškinta ***bold italic***). Taigi lyginant pagal įmonės veiklos tipą, įmonės susidūrė su skirtingais sunkumais išsigyjant žaliavas ir/arba parduodant produkciją bei skirtingai kito įmonių apyvarta.

Lentelė 4.4.1.3 *Chi kvadrato* kriterijų analizė (1)

	<i>Chi kvadratu</i>	<i>p-reikšmė</i>
Kokią krizės, susijusios su COVID-19 pandemija, įveikimo strategiją taikė Jūsų įmonė?	40,420	0,175
<i>Ar COVID-19 pandemijos metu Jūsų įmonė susidūrė su sunkumais išsigyti žaliavas ir (arba) parduoti produkciją?</i>	<i>34,485</i>	<i>0,032</i>
<i>Kaip kito Jūsų įmonės apyvarta COVID-19 karantino metu?</i>	<i>22,93</i>	<i>0,028</i>
Su kokiais nuotolinio darbo sukeltais pokyčiais susidūrė Jūsų įmonė?	8,743	0,725

Žemiau esančioje lentelėje taip pat taikytas *Chi kvadratu* kriterijus, tačiau reikšmingų skirtumų tarp lyginamų grupių nepastebėta.

Lentelė 4.4.1.3 *Chi kvadrato* kriterijų analizė (2)

	<i>Chi kvadratu</i>	<i>p-reikšmė</i>
Įvertinkite Jūsų įmonės darbuotojų gebėjimus dirbti pakitusiomis sąlygomis?	2,246	0,999
Kaip Jūsų įmonėje keitėsi darbo organizavimo pobūdis COVID-19 pandemijos laikotarpiu?	57,985	0,264
Kurie būdai padėjo išsaugoti darbuotojus COVID-19 pandemijos laikotarpiu?	14,669	0,549

Klausimyno patikimumui (validumui) nustatyti, apskaičiuota bendra *Cronbach alpha reikšmė* yra 0,903, kuri rodo aukštą vidinį klausimyno suderinamumą.

Taip pat žemiau esančioje lentelėje pateiktos kiekvieno klausimyno bloko *Cronbach alpha* reikšmės:

Lentelė 4.4.1.4 Kiekvieno klausimyno bloko *Cronbach alpha* reikšmės

Kiekybinio klausimyno blokas	<i>Cronbach alpha</i>
Įmonės ekonominės veiklos kaita, prasidėjus COVID-19 pandemijai	0,784
Pasinaudojimas pagalba verslui COVID-19 pandemijos metu	0,673
Valstybės pagalbos priemonių poveikis verslui	0,970

Tyrimo organizavimas. Apklausa raštu klausimynas buvo patalpintas internetinėje platformoje adresu: <https://forms.gle/tiyLRhyuteb4F6478> ir el. laišku su kvietimo priedais buvo išsiųstas savivaldybėms, prašant tarpininkauti vykdant apklausą, t. y. kviečiant tos savivaldybės SVV atstovus paraginti dalyvauti apklausoje (*plačiau žr. Priedą 4 (KU Rektoriaus kreipimasis į Klaipėdos regiono savivaldybes)*). Taip pat buvo kreiptasi į Klaipėdos regiono savivaldybių asociaciją „Klaipėdos regionas“, įvairias Lietuvos ir Klaipėdos regione veikiančias asocijuotas verslo struktūras, institucijas, pavienes organizacijas, siekiant sulaukti kuo daugiau atsakymų iš verslo subjektų.

Internetinė apklausa truko 5 savaites (2020 spalio - lapkričio mėn.), nuolat aktyvinant respondentus el. laiškais - kvietimais dalyvauti tyrime.

4.4.2 Kokybinis COVID-19 pandemijos padarinių matavimo modelis

Grupinės diskusijos siekė sutelkti Klaipėdos regiono verslininkus, savivaldybių atstovus, verslo ekspertus, institucijų, administruojančių paramos priemones verslui atstovus, kurie pasidalintų savo išvalgomis apie valstybės taikytų intervencinių priemonių įgyvendinimą, naudą ir poveikio efektyvumą bei priemones administruojančių įmonių, savivaldybių vaidmenį. Nuomonių ir išvalgų tyrimui taikyta kokybinio tyrimo metodika – Focus grupės FG (pusiau struktūruoto pobūdžio), kuri leidžia į smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių situaciją, problemas ir poreikius pažvelgti giliau: išgirsti įvairius pastebėjimus, nuomones, komentarus, idėjas, replikas, suprasti požiūrių, nuostatų skirtumus regiono kontekste bei geriau suvokti atlikto kiekybinio tyrimo rezultatus.

Kokybinio tyrimo tikslas – nustatyti, kaip Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių atstovai vertina valstybės taikytų ribojančiųjų ir intervencinių priemonių poveikį regiono įmonėms COVID-19 karantino laikotarpiu ir jų efektyvumą gamybos, paslaugų ir prekybos sektoriuose.

Tyrimo atrankos metodas: tikslinė atranka.

Tyrimo imtis - 7 tikslinės grupės.

Duomenų rinkimo metodas: tikslinės grupės diskusija.

Tikslinės grupės diskusijos laiko paskirstymas: vienos tikslinės grupės diskusijos sesijos trukmė ~2 val.:

- 10 min. įvadinė dalis.
- 15 min. susipažinimas. Diskusijos taisyklių, etikos, temų ir klausimų pristatymas.
- 80 min. diskusija (suteikiant galimybę pasakyti savo nuomonę kiekvienam dalyviui, t. y. po 5 - 7 min. vienam respondentui).
- 15 min. apibendrinimas, svarbiausių dalykų išskyrimas.

Duomenų analizės metodas: turinio analizė.

Tyrimo proceso planavimo etapai:

- 1 etapas - antrinių informacijos šaltinių ir dokumentų analizavimas; 2020 m. gegužės - birželio mėn.
- 2 etapas - pasiruošimas tyrimui (tyrimo instrumentų sudarymas); 2020 m. liepos mėn.
- 3 etapas - tyrimo organizavimas, tyrimo duomenų rinkimas (tikslinės grupės diskusijų vedimas); 2020 m. rugsėjo - spalio mėn.
- 4 etapas - duomenų apdorojimas, interpretavimas; 2020 m. spalio - lapkričio mėn.
- 5 etapas - rezultatų aprašymas, išvadų, rekomendacijų rengimas; 2020 m. gruodžio mėn.

Tyrimo vieta: tikslinės grupės diskusijos organizuotos savivaldybių patalpose ir nuotoliniu būdu, pasitelkiant Zoom priemonę. Susitikimų organizavimui buvo pasitelkti savivaldybių atstovai, kad jie tarpininkautų organizuojant tyrimą ir pakviestų verslo atstovus dalyvauti tematinėse diskusijose savo savivaldybėje.

Priemonės: FG diskusijos metu atsakymai sisteminami į paruoštą tikslinės grupės diskusijos rezultatų sisteminimo formą. Tikslinės grupės diskusijos įrašytos į diktofoną, jei dalyviai išreiškė sutikimą, vėliau įrašas buvo transkribuojamas, apibendrinami, lyginami duomenys, rengiama ataskaita.

Tyrimo procedūra. Pirmasis tyrimo etapas vykdytas 2020 m. gegužės - birželio mėnesiais. Analizuota mokslinė literatūra, atliktų tyrimų ataskaitos, norminiai dokumentai ir kita su tyrimo tema susijusi informacija.

Antrame etape sudarytas tikslinės grupės diskusijos klausimynas (*plačiau žr. Priedą 2*) Klausimai suformuluoti taip, kad būtų aiškūs, trumpi, lengvai suprantami, vengta dvejojų (dviprasmiškų) klausimų.

Trečiame etape atlikti pasiruošimo tyrimo organizaciniai darbai, vykdyta tyrimo dalyvių, atstovaujančių tyrimo generalinę aibę – Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Neringos miesto, Skuodo rajono, Šilutės rajono, Palangos miesto, Kretingos rajono SVV – atranka. Anot I. Gaižauskaitės, N. Valavičienės¹⁷⁴, teisingai pritaikyta atranka yra bet kurio tyrimo pagrindas.

Suformuota tiriamųjų imtis taikant tikslią (kriterinę) atranką, naudojamą situacijose, kuomet tyrėjai iš anksto daug ką žino apie tyrimo objektą ir sąmoningai pasirenka tam tikrus atvejus, nes jie yra suvokiami kaip galintys suteikti vertingiausios informacijos kriterinės atrankos pagrindu. Tokiu būdu keli generalinės aibės vienetai tiriami ir interpretuojami, siekiant gauti atsakymus į keliamus tyrimo klausimus.

Atliekant kokybinį tyrimą, pasirinktas atrankos tipas – tiksli atranka. Tyrimo dalyviai buvo pasirinkti tikslingai - tam, kad jų asmeninė patirtis, tam tikros charakteristikos ir savybės prisidėtų prie geresnio tiriamojo reiškinio supratimo bei leistų tiksliausiai, išsamiausiai atsakyti į tyrimo klausimus. Tikslinė dalyvių atranka yra aktuali dėl savo lankstumo, nes tyrėjas gali tikslinti, tobulinti atrenkamų dalyvių tipus per duomenų rinkimo procesą, neprivalo griežtai laikytis iš anksto sudaryto atrankos plano¹⁷⁵. Šio tyrimo atveju – tikslinės atrankos kontekstas – COVID-19 pandemijos poveikis verslui bei paramą nuo COVID-19 nukentėjusiam verslui. Siekiant įvairiapusio tyrimo klausimo traktavimo, į tyrimo imtį buvo įtraukti COVID-19 pandemijos paveiktų ir nepaveiktų verslų atstovai, paramą nuo COVID-19 nukentėjusiam verslui gavę ir į ją nepretendavę verslininkai, kas padėjo identifikuoti daugiaplanį įvestų apribojimų vertinimą, motyvus ir priežastis, paskatinusias nesikreipti dėl paramos.

Nors optimalus tikslinių grupių narių skaičius yra 6-10 narių, vykdam tyrimą, remtasi nuostata, kad šiuo metu mokslinių tyrimų pasaulyje aktualios nedideliu 2-5 narių skaičiumi pasižymintios (mini focus groups) tikslinės diskusijos¹⁷⁶. Tyrimo tikslas ir dalyvių charakteristikos suteikia galimybę nustatyti idealų tikslinės grupės dydį. Atliekant tyrimą su mažesnėmis diskusijų grupėmis, sudaroma galimybė giliau suprasti žmonių patirtį, išigilinti į problemą¹⁷⁷. Kuo ilgesnė ir didesnė tyrimo dalyvių patirtis, tuo mažiau narių gali būti kviečiami į diskusiją¹⁷⁸. Tokiomis aplinkybėmis anot T. Nyumba, K. Wilson, C. Derrick, W. Mukherjee¹⁷⁹ gali būti sušaukta ir nedidelė tiksli grupė, kurią sudaro nuo dviejų iki penkių dalyvių, turinčių didelę patirtį

¹⁷⁴ Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius

¹⁷⁵ Hennink, M., Hutter, I., Bailey, A. (2011). Qualitative Research Methods. London: Sage Publications

¹⁷⁶ Dilshad, R.M., Latif, M.J. (2013). Focus Group Interview as a Tool for Qualitative Research: an Analysis. Pakistan Journal of Social Sciences. 33(1), p. 191-198; Guest, G., Namey, E.E., Mitchell, M.L. (2013). Collecting Qualitative Data: a Field Manual of Applied Research. Thousand Oaks: SAGE Publications; Stewart, D.W., Shamdasani, P.N. (2014). Focus Groups. Theory and Practice. Third Edition. Thousand Oaks: SAGE Publications

¹⁷⁷ Dilshad, R.M., Latif, M.J. (2013). Focus Group Interview as a Tool for Qualitative Research: an Analysis. Pakistan Journal of Social Sciences. 33(1), p. 191-198

¹⁷⁸ Stewart, D.W., Shamdasani, P.N. (2014). Focus Groups. Theory and Practice. Third Edition. Thousand Oaks: SAGE Publications

¹⁷⁹ Nyumba, T.O., Wilson, K., Derrick, C., Mukherjee, W. (2018). The use of focus group discussion methodology: insights from two decades of application in conservation. Methods in Education and Evolution, 9, p. 20-32

analizuojamu klausimu. Autoriai teigia, kad dviejų/trijų asmenų diskusijų grupėse dalyviai gali lengviau ištraukti į dalijimąsi patirtimi ir jos lyginimą. Be to, autoriai nurodo, kad 90 minučių trukmės tikslinės grupės diskusijoje, kurioje dalyvauja šeši žmonės, vienam asmeniui suteikiama tik penkiolika minučių kalbėjimo. Vykdamas diskusiją, kurioje dalyvauja du asmenys laikas atskleisti individualiai patirčiai trigubėja. Tai reiškia, kad kiekvienas dalyvis tampa igaalintu ir turi galimybę detalai atskleisti savo išgyvenimus, patirtis, nuomones, išigilinti į kolegos teiginius. Vadovaujantis aukščiau išdėstytu požiūriu, buvo pasirinkta organizuoti keturias didesnių grupių diskusijas ir tris mažesnių grupių diskusijas. Svarbu akcentuoti, kad tyrimo eiga, tyrimo dalyvių pasisakymų turinys turėjo įtakos klausimų eiliškumui, todėl tyrėjai klausimus laisvai keitė vietomis, uždavė papildomų klausimų.

Stengtasi, kad tyrimas vyktų informantams patogioje, netrikdančioje, fiziškai ir psichologiškai komfortiškoje aplinkoje, kad tyrimo dalyviai jaustųsi užtikrintai, galėtų išsakyti įvairias mintis. Dvi tikslinės grupės diskusijos buvo organizuotos gyvai, penkios – naudojant virtualaus bendravimo platformą Zoom. Siekiant sudaryti palankią aplinką, su tyrimo dalyviais iš anksto įvertintos ir aptartos laiko sąnaudos. Laikytasi nuostatos, kad laikas turi būti patogus tyrimo dalyviui ir jo turėtų užtekti, kad niekam netektų skubėti diskusijos metu. Tyrimo metu kiekvienas grupės dalyvis buvo skatinamas išsakyti savo patirtį, nuomonę.

Grupinėse diskusijose (Klaipėdos m., Klaipėdos r., Palangos m., Šilutės r., Skuodo r. Kretingos r., Neringos m.) iš viso dalyvavo 61 dalyvis (vidutiniškai po 8 dalyvius kiekvienoje grupėje).

Diskusijose dalyvavo ir 2 tyrėjai (mokslo darbuotojai), vienas – moderatorius, antrasis – moderatoriaus padėjėjas - stebėjo diskusiją, rūpinosi įrašu bei pildė Grupinės diskusijos santrauką.

Diskusijos pradžioje dalyviams pristatytos preliminarios pokalbio temos, gauti žodiniai informantų sutikimai dėl pokalbio įrašymo ir naudojimo tyrimo tikslams, atsakyta į informantams kilusius klausimus.

Diskusijos įrašytos, bendra įrašo trukmė 6 val. 17 min. Grupinės diskusijos santraukos buvo sisteminamos ir analizuojamos, atsakymai apibendrinami. Be to, analizuojant duomenis (tikslinant dalyvių pasisakymus), įrašas buvo klausomas keletą kartų, dalimis transkribuojamas, duomenys sisteminami pagal prasminius vienetus, apibendrinami. Studijoje pateikiama informantų nuomonė bei cituojami jų pasisakymai (informantų kalbos stilius koreguotas, atsižvelgiant į lietuvių bendrinės kalbos normas). Apie tai, kad bus daromas garso įrašas, tyrimo dalyviams pranešta ir anksto, gauti žodiniai sutikimai. Kitais atvejais tyrimo dalyviai išreiškė pageidavimą, kad garso įrašas nebūtų daromas.

Tikslinės grupės diskusijos atsakymų analizė savita, nes tenka gretinti, vieną su kita lyginti tyrimo dalyvių kalbas. Rengiant tyrimo ataskaitą pateikiamos tyrimo dalyvių pasisakymų citatos, kurios pagrindžia tyrėjo pateikiamas interpretacijas, formuluojamus teiginius. Tyrimo ataskaitos citatos redaguotos, bet nepakeistos, tačiau originali tyrimo dalyvių kalba sutvarkyta taip, kad būtų suprantama skaitantiesiems ataskaitą. Tyrimo dalyvių mintys pateikiamos kartu su interpretacijomis, apibendrinimais, pastebėjimais. Aprašomasis duomenų pateikimo metodas pasirinktas todėl, kad suteikia galimybę identifikuoti tuos aspektus, kuriuos galima praleisti juos pateikiant kitu būdu¹⁸⁰. Šis duomenų pateikimo būdas yra tinkamas, kai norima suprasti problemas, kuriose sąveikauja asmenybiniai, instituciniai ir socialiniai veiksniai¹⁸¹.

Tikslinės grupės kaip ir kiti tyrimo duomenys analizuoti remiantis turinio analizės metodu, grupuoti į prasmines kategorijas. Atliekant kokybinius tyrimus nemenka reikšmė tenka tyrėjo ir tyrimo dalyvio santykiui. S. Seitz¹⁸² teigimu, tarpusavio ryšiui užmegzti svarbūs du etapai: bendravimas su tyrimo dalyviais iki tyrimo ir sąveika jo metu. Tyrėjas tyrimo dalyviams parengė glaustą informaciją apie tyrimą, į kurį kviečiami būsiami dalyviai. Tarpusavio ryšiai ir pasitikėjimas

¹⁸⁰ Overcash, J. (2004). Narrative Research: A Viable Methodology for clinical nursing. Nursing forum, 39(1)

¹⁸¹ Ruškus J., Daugėla M., Žukauskas S., ir kt., (2005). Aukštasis mokslas ir studentai, turintys negalę. Būklės tyrimas. Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla. p. 198

¹⁸² Seitz, S. (2015). Pixelated partnerships, overcoming obstacles in qualitative interviews via skype: a research note. Qualitative research, 16(2), 229-235 Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/1468794115577011> (žiūrėta 2020-12-22)

kurtas bendraujant ir tariantis dėl diskusijos laiko bei vietos. Diskusijos metu stengtasi būti dėmesingu, elgtis pagarbiai ir atsižvelgti į tyrimo dalyvio jausmus bei poreikius.

Moderavimas focus grupės tyrimo metu buvo atliekamas taip: fokus grupės diskusiją vedė moderatorius ir asistentas, kuris žymėjosi pagrindinius teiginius (*plačiau žr. Priedą 3*). Užduodant klausimus ir priimant atsakymus, laikytasi šių taisyklių: klausimai buvo užduodami pokalbio stiliumi; esant poreikiui, buvo keičiama klausimų eiga, ypač pastebėjus, jog dalis klausimų jau atsakyti diskusijos metu. Didesnis iššūkis moderatoriams buvo paskatinti diskusiją tarp fokus grupėje dalyvaujančių dalyvių. Diskusijai greitai persikėlus į kitą temą, moderatoriui buvo svarbu ją gražinti į originalią temą. Priklausomai nuo klausimo tipo, klausimo svarbos ar atsakymų karojimosi ir likusio laiko, moderatoriai turėjo patys nuspręsti, jog pakankamai jau pasakyta vienu ar kitu klausimu, ir ar galima pereiti prie sekančio klausimo. Diskusijos pabaigoje buvo apibendrintos pagrindinės išvados ir buvo pakviesti dalyviai patvirtinti, modifikuoti pastebėjimus ir papildyti diskusiją savo išvalgomis, siejamomis su diskusiniais klausimais, jei dar buvo likę kas svarbaus, bet nepakankamai aptarta. Po susitikimo per 2 darbo dienas buvo užpildytos žymėjimo formos ir pereita prie išsamesnės surinktų duomenų analizės, sisteminimo, struktūrinimo ir išvadų bei rekomendacijų formulavimo.

Tyrimo kokybė ir validumas. Analizuojant tyrimo duomenis, stengtasi išsamiai apmąstyti ir pateikti tipiškiausius respondentų teiginius, kurie apibūdina išgyventas patirtis. Tikslumo ir pilnatvės apie tiriamą reiškinį stengtasi pasiekti išvelgiant tyrimo dalyvių pasisakymuose esmines prasmes, atsiribojus nuo tyrėjų žinomų teorijų. Tyrimo duomenų, analizuojant juos, validumui teigiamos įtakos turėjo tyrėjų rėmimasis tarpusavyje glaudžiai susijusiomis atvirumo dimensijomis: atvirumas situacijai (dėmesys kokybiniais duomenims, kol išryškėjo esminės duomenų prasmės); atvirumas tyrimo klausimui (kol buvo į jį atsakyta); atvirumas sau (asmeninio indėlio į tyrimą – savo nuojautų siekiant aiškumo – suvokimas). Tyrėjai tiesiogiai sąveikavo su tyrimo dalyviais, buvo aktyvūs ir lygiaverčiai proceso dalyvė. Aktyvi sąveika tarp tyrėjų ir tyrimo dalyvių leido didinti duomenų validumą ir patikimumą. Tyrėjai aiškiai pagrindžia tyrimo metodo pasirinkimą, nesiremia tiesiog simpatija kokybiniais tyrimams ar kitu nepaaiškinamu principu. Kokybinio tyrimo strategija pasirinkta tikslingai, atsižvelgiant į tiriamo reiškinio pobūdį, susijusius tyrimo klausimus, žinias ir jam tinkamą populiaciją. Atliekant tyrimą griežtai ir nuosekliai laikytasi pasirinktų metodų, atrankos principų, analizės plano. Tyrimo metu išlaikyta lankstumo galimybė, nes tyrėjas savo klausimus gebėjo pritaikyti prie konkretaus tyrimo dalyvio ir nenuspėjamos eigos.

Kokybinio tyrimo patikimumas užtikrintas aiškiai nusakant tyrimo procedūras bei detalai aprašant duomenų rinkimo ir interpretavimo procesą, naudojant garso įrašymo priemones, kurios leido tiksliai fiksuoti tiriamųjų pasisakymus. Išorinį validumą stengtasi užtikrinti detalai aprašant tyrimo objektą, metodus, tyrėjo vaidmenį tyrime¹⁸³.

Tyrimo etika. Kokybinio tyrimo procesas savo esme yra labai intensyvi sąveika tarp tyrėjo ir tyrimo dalyvio, dėl to kyla keletas savitų iššūkių etikos požiūriu: išlikti kiek įmanoma neutraliam, nevertinti tyrimo dalyvio, neišivelti į diskusiją ir tuo pačiu metu išlikti refleksyviai, reaguojančiam, valdyti ir skatinti¹⁸⁴. Tyrėjai pripažįsta individo nepriklausomybės, autonomijos ir laisvės principus. Pagarba žmogaus laisvėms apėmė dvi būtinas sąlygas: tyrimo dalyviai privalėjo sutikti dalyvauti tyrime savanoriškai; antra jų sutikimas dalyvauti tyrime privalėjo būti pagrįstas atvira ir išsamia informacija. Tyrimo dalyviui detalai paaiškintas tyrimo tikslas, metodai, pavadinimas, vykdytojai, tyrimo duomenų panaudojimas ir tyrimo dalyvio vaidmuo, taipogi anonimiškumo, konfidencialumo ir privatumo saugojimas. Įsipareigojimas saugoti tyrimo dalyvio anonimiškumą tyrėjui reiškia šį asmenį identifikuojančios informacijos neatskleidimą. To pasiekta šią informaciją koduojant, tyrimo dalyviui priskiriant raidžių ir skaičių kombinaciją. Tyrimo metodologijos dalyje paskelbti kriterijai yra nepakankami norint identifikuoti konkretų asmenį, nes žmonių, pasižyminčių šiomis charakteristikomis, yra daug. Konfidencialumo įsipareigojimas tyrėjui reiškia informacijos, gautos diskusijos metu iš atskirų respondentų, jų tapatybės neviešinimą. Tyrėjai įdėmiai ir jautriai stebėjo tiriamųjų dalyvių elgesį ir reakcijas į užduodamus klausimus, rūpinosi, kad kiekvienas tyrimo

¹⁸³ Žydžiūnaitė, V. (2007). Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. KU: Technologija

¹⁸⁴ Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius

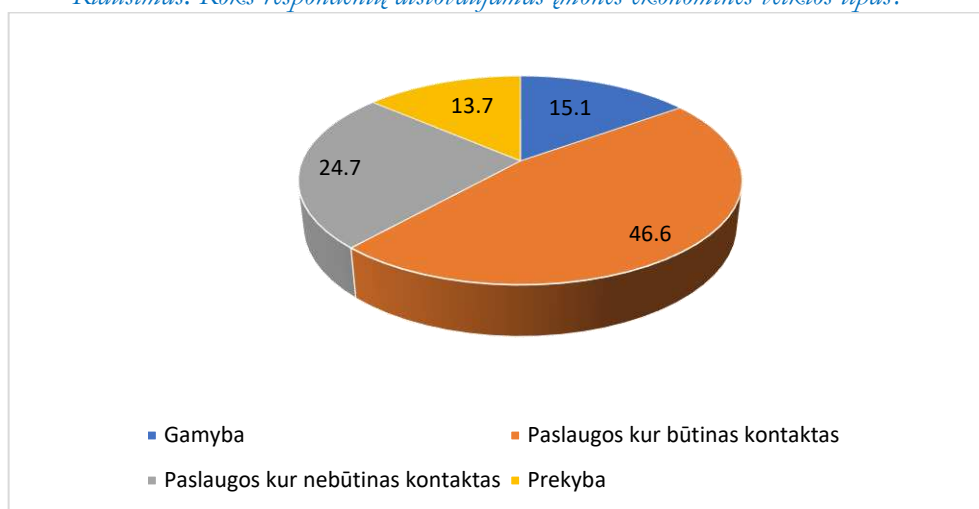
dalyvis jaustūsi laisvai ir nepatirtū spaudimo. Pristatant duomenis siekti pademonstruoti tiriamojo reiškinio visumą, vengti tendencingos duomenų atrankos.

4.5 Kiekybinio ir kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai pagal dominuojančias ūkio sritis Klaipėdos regione

4.5.1 Kiekybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai pagal dominuojančias ūkio sritis Klaipėdos regione

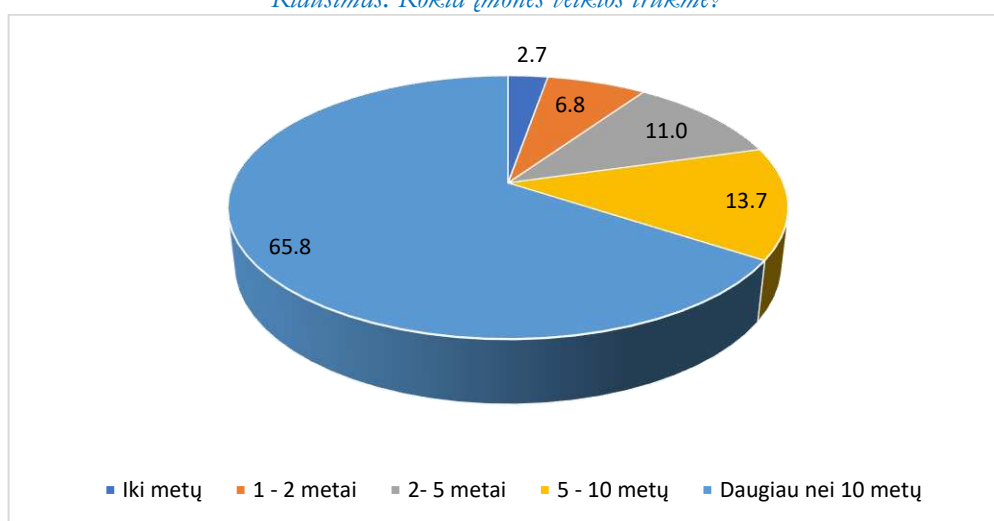
Šiame poskyryje yra pristatoma išsami atlikta socioekonominio poveikio SVV įmonėms kiekybinio vertinimo rezultatų analizė pagal dominuojančias ūkio sritis Klaipėdos regione.

Klausimas: Koks respondentų atstovaujamas įmonės ekonominės veiklos tipas?¹⁸⁵

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių (71,3 proc.) verslo subjektų dirba paslaugų sektoriuje, iš jų - beveik pusė (46,6 proc.) teikia paslaugas, kuomet būtinas kontaktas su klientu, o 24,7 proc. teikia paslaugas, kur nebūtinas kontaktas su klientu. Kitos apklausoje dalyvavusios įmonės priskiriamos gamybos (15,1 proc.) ir prekybos (13,7 proc.) sektoriams.

Klausimas: Kokia įmonės veiklos trukmė?¹⁸⁶

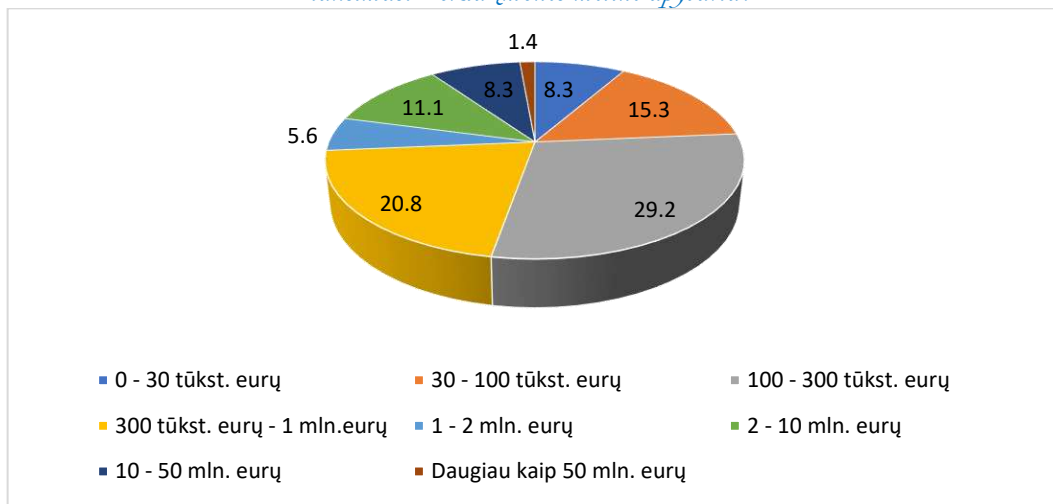

¹⁸⁵ Sudaryta autoriu, 2020

¹⁸⁶ Sudaryta autoriu, 2020

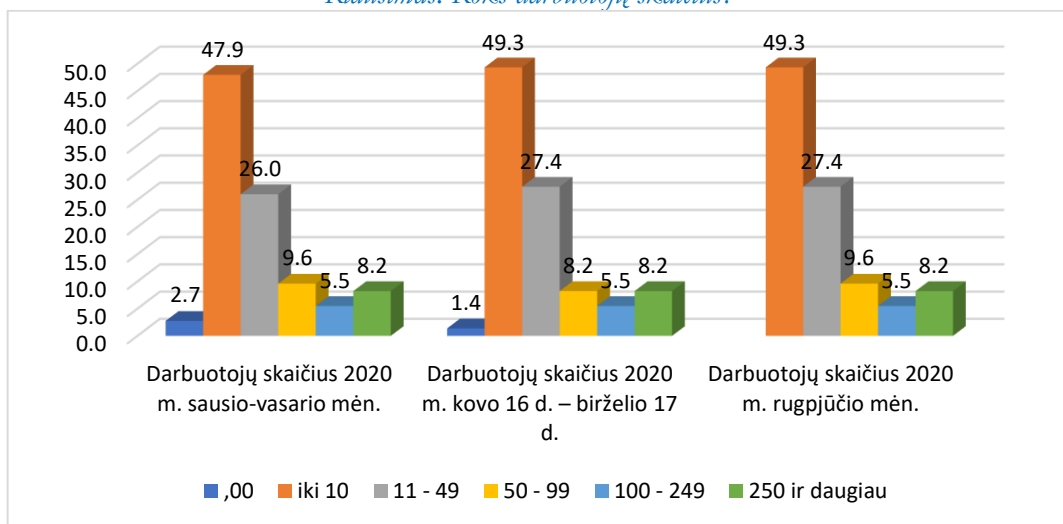
Analizuojant respondentus pagal jų atstovaujamos įmonės veiklos trukmę, gausiausiai tyrime dalyvavo daugiau nei 10 metų veikiantys verslo subjektai (68,8 proc.), 13,7 proc. - veiklos trukmė nuo 5 iki 10 metų, 11 proc. veiklą vykdo nuo 2 iki 5 metų, 6,8 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų veiklą vykdo 1-2 metus, iki metų trukmės veikiančius verslo subjektai sudarė 2,7 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų.

Klausimas: Kokia įmonės metinė apyvarta?¹⁸⁷

Didžiausios dalies apklausoje dalyvavusiųjų verslo subjektų (29,2 proc.) metinė apyvarta siekia 100-300 tūkst. eurų, kita didesnė apklausoje dalyvavusiųjų verslo subjektų grupė, kurių metinė apyvarta 2019 m. siekė 300 tūkst.-1mln.eurų, sudarė 20,8 proc. apklausos dalyvių. Kitos pagal skaitlingumą apklausoje dalyvavusių verslo subjektų grupės: 15,3 proc. sudaro verslo subjektai, kurių metinė apyvarta siekia 30-100 tūkst., 12 proc. verslo subjektai su 2-10 mln. eurų apyvarta, 8,31 proc. dalyvių - su 0-30 tūkst. eurų apyvarta, 8,3 proc. – su 10-50 mln. eurų apyvarta ir 1,48 proc. apklausos dalyvių, kurių metinė apyvarta - daugiau kaip 50 mln. eurų.

Klausimas: Koks darbuotojų skaičius?¹⁸⁸

Analizuojant darbuotojų skaičių 2020 m. sausio-vasario mėnesiais, karantino laikotarpiu ir 2020 m. rugpjūčio mėn., galima pastebėti, kad apklausoje dalyvavusių verslo subjektų skaičius, kur dirba iki 3 darbuotojų (2,7 proc. apklausos dalyvių), karantino laikotarpiu mažėjo (1,4 proc.), o rugpjūčio mėn. toks skaičius darbuotojų nenurodomas visai (galimai dėl veiklos sustabdymo).

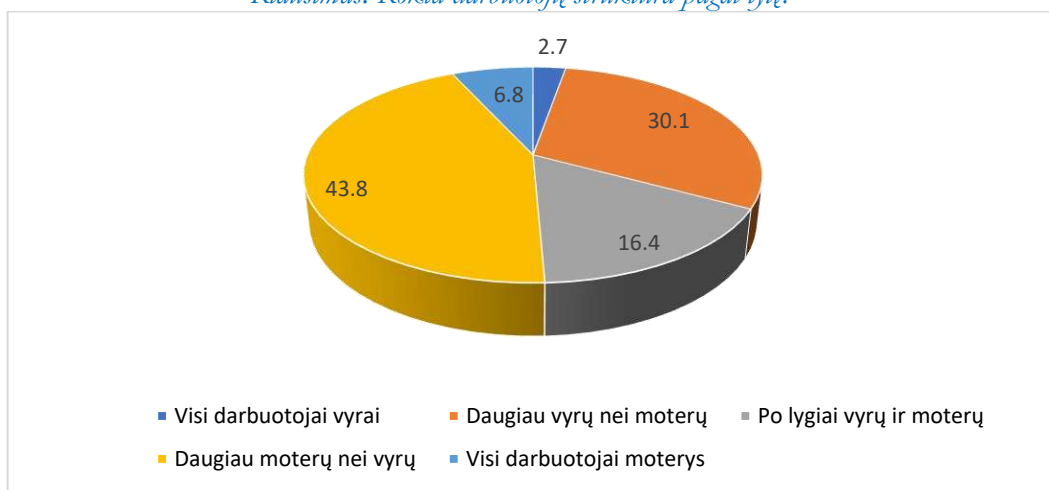
¹⁸⁷ Sudaryta autoriu, 2020

¹⁸⁸ Sudaryta autoriu, 2020

Verslo subjektų skaičius su 50-99 darbuotojais per pirmojo karantino laikotarpį mažėjo (nuo 9,6 proc. iki 8,2 proc.), po karantino šių verslo subjektų skaičius atsistatė į buvusią poziciją (9,6 proc.). Labiausiai matoma kaita verslo subjektų, kuriuose dirba iki 10 darbuotojų (karantino laikotarpiu matomas tokio dydžio verslo subjektų skaičiaus padidėjimas nuo 47,9 iki 49,3 proc., galimai dėl darbuotojų skaičiaus mažinimo kitose verslo subjektų grupėse), tokia pati tendencija stebima ir verslo subjektų grupėje, kur dirba 11-49 darbuotojai. Kitose verslo subjektų grupėse, dalyvavusiose tyrime, kur darbuotojų skaičius 100-249 ir 250 ir daugiau - pokyčiai neaptikti.

Galima daryti prielaidą, kad jautriausia reakcija į karantino apribojimus buvo verslo subjektų, kur dirba iki 3, iki 10 ir iki 100 darbuotojų. Verslo subjektuose, kuriuose dirba virš 100 darbuotojų, personalo skaičiaus pokyčiai nenustatyti (galimai tai yra Valstybės paramos tokiems verslo subjektams išdava).

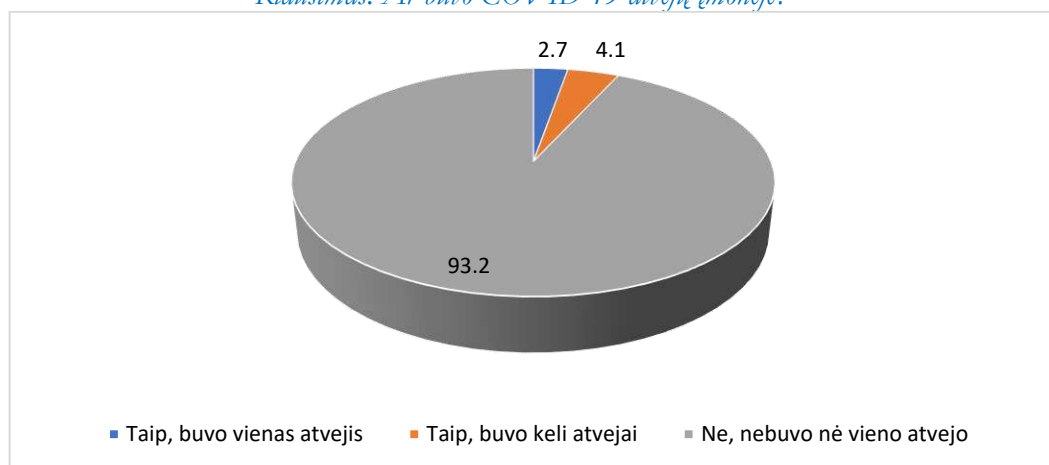
Klausimas: Kokia darbuotojų struktūra pagal lytį?¹⁸⁹

Daugumos (43,8 proc.) apklausoje dalyvavusių verslo subjektų personalo sudėtyje dirba daugiau moterų nei vyrų; 30,1 proc. apklausos dalyvių nurodė, kad dirba daugiau vyrų nei moterų; po lygiai vyrų ir moterų personalo struktūroje dirbančių nurodė 16,4 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų. Verslo subjektai, kur darbuotojos vien tik moterys, sudarė 6,8 proc. apklausos dalyvių, kur vien tik vyrai - 2,7 proc. apklausos dalyvių.

Atitinkamai pagal gautus duomenis galime teigti, kad apklausoje dalyvavusių verslo subjektų personalą didžiąją dalimi sudaro moterys.

Klausimas: Ar buvo COVID-19 atvejų įmonėje?¹⁹⁰

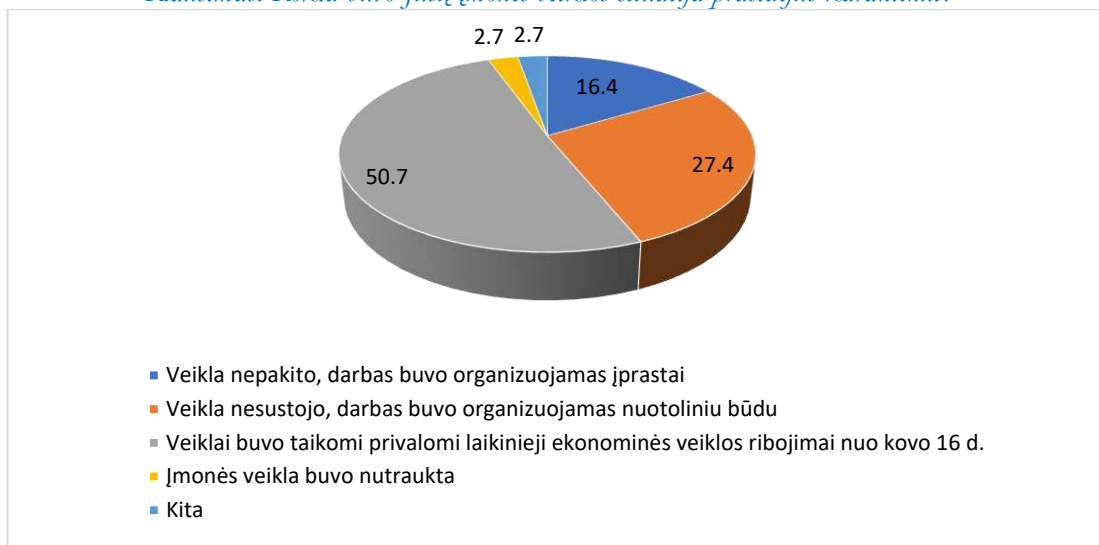

¹⁸⁹ Sudaryta autoriu, 2020

¹⁹⁰ Sudaryta autoriu, 2020

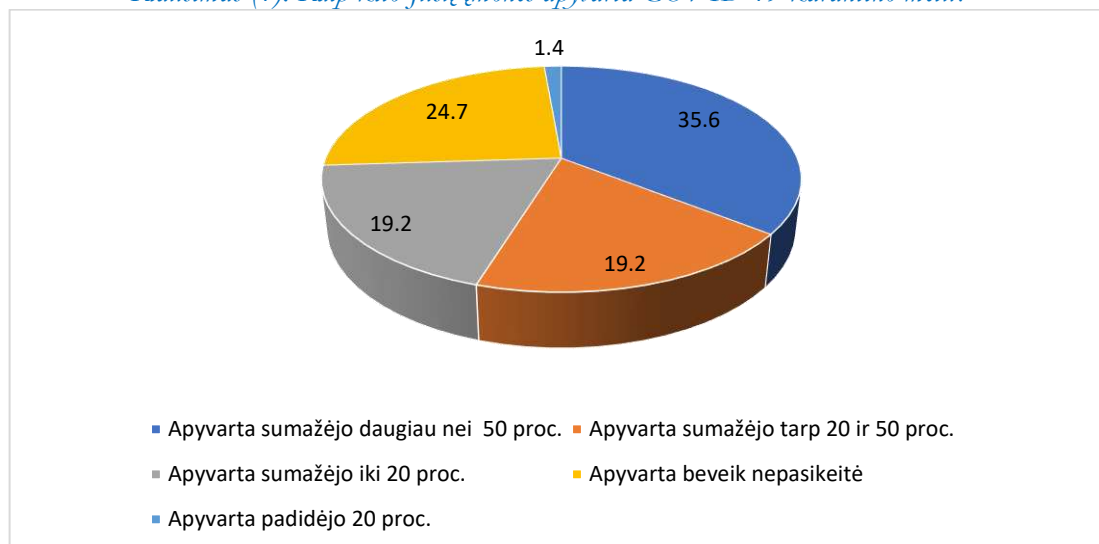
Pirmosios COVID-19 bangos metu dauguma (93,2 proc.) apklausos dalyvių neturėjo ligos atvejų įmonėje, tik 2,7 proc. turėjo vieną atvejį ir 4,1 proc. paminėjo, jog buvo keli atvejai.

Klausimas: Kokia buvo Jūsų įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui?¹⁹¹

Tarp apklausoje dalyvavusių verslo subjektų daugumai (50,7 proc.) nuo 2020 m. kovo 16 d. buvo taikomi privalomieji ekonominės veiklos ribojimai; 27,4 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų teigimu, veikla nesustojo, nes darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu; 16,4 proc. verslo subjektų veikla nepakito, darbas organizuojamas įprastai; kitokias nei įvardintas pasekmes (kita) įvardino 2,7 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų bei 2,7 proc. nurodė, kad įmonės veikla nutraukta.

Klausimas (1): Kaip kito Jūsų įmonės apyvarta COVID-19 karantino metu?¹⁹²

COVID-19 karantino nuo 2020 kovo mėn. 16 d. apyvarta smuko daugiau nei 50 proc. 35,6 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų, tarp 20 ir 50 proc. apyvartos neteko 19,2 proc. verslo subjektų, iki 20 proc. apyvartos sumažėjimą nurodė taip pat 19,2 proc. verslo subjektų. Apyvarta nepasikeitė 24,7 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų, 1,4 proc. verslo subjektų nurodė apie apyvartos padidėjimą 20 proc.

¹⁹¹ Sudaryta autorių, 2020

¹⁹² Sudaryta autorių, 2020

*Klausimas (2): Kaip keitė Jūsų įmonės apyvarta COVID-19 karantino metu?
Respondentų pasiskirstymas pagal ekonominių sektorių¹⁹³*

	Apyvarta sumažėjo daugiau nei 50 proc.	Apyvarta sumažėjo tarp 20 ir 50 proc.	Apyvarta sumažėjo iki 20 proc.	Apyvarta beveik nepasikeitė	Apyvarta padidėjo 20 proc.
<i>Gamyba</i>	18,2%	9,1%	9,1%	63,6%	
<i>Paslaugos kur būtinas kontaktas</i>	50,0%	14,7%	20,6%	14,7%	
<i>Paslaugos kur nebūtinas kontaktas</i>	27,8%	27,8%	27,8%	16,7%	
<i>Prekyba</i>	20,0%	30,0%	10,0%	30,0%	10,0%

*Klausimas: Kaip sutinkate su teiginiais apie COVID-19 teigiamą įtaką Jūsų įmonės veiklai?¹⁹⁴
1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.*

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Pakeistos / atnaujintos technologijos	2,15	1,19
Papildytas įmonės paslaugų/veiklos spektras (siekiama gaminti produktus/teikti paslaugas, reikalingas COVID-19 metu)	1,90	1,04
Padidėjo vartotojų paklausa įmonės produktams	1,96	1,18
Atidarytos naujos prekybos vietos	1,48	0,75
Sukurta el. parduotuvė	1,59	0,83
Sutrumpėjo klientų atsiskaitymo už prekes/ paslaugas terminai	1,74	0,88
Padidėjo logistikos paslaugų apimtys	1,89	1,12
Padidėjo investicijos į įmonės plėtrą	2,08	1,19
Sumažėjo patalpų nuomos kaštai	2,00	1,20
Padidėjo pardavimai internetu	2,04	1,20
Pagerėjo darbuotojų igūdžiai naudotis IT priemonėmis/programomis	2,38	1,25

Vertinant tyrimo metu surinktus duomenis, kaip COVID – 19 pandemija paveikė įmonių veiklą, nustatyta, jog prasidėjus karantinui, galima išskirti sritis, kurios mažiausiai keitėsi karantino metu. Įvestas karantinas pristabdė naujų prekybos vietų atidarymą (vidurkis - 1,48, st. n. 0,75), taipogi apklausoje dalyvę verslo subjektai pažymėjo, jog nesiėmė kurti el. parduotuvių (vidurkis - 1,59, st.n. 0,83). Taip pat respondentai nurodė, jog atlikti technologijų pakeitimai ar atnaujinimai nesutrumpino klientų atsiskaitymo už prekes / paslaugas laiko (atsakiusių į teiginį „sutrumpėjo klientų už prekes ar paslaugas laikas“ atsakymų vidurkis - 1,74 balo, st. n. 0,88). Verslo subjektai nepastebėjo padidėjusios vartotojų paklausos įmonės produktams (1,96, st.n. 1,18), padidėjusių logistikos paslaugų apimčių (vidurkis - 1,89, st.n. 1,12) ir padidėjusių pardavimų internetu (vidurkis - 2,04, st.n.1,20). Patalpų nuomos kaštai nesumažėjo (2,00, st.n. 1,20), taipogi apklausoje dalyvavę verslo subjektai pirmojo karantino metu nesiėmė aktyviai inicijuoti technologijų pakeitimų ir atnaujinimų (vertinimo vidurkis 2,15 balo, st. nuokrypis 1,19).

¹⁹³ Sudaryta autoriu, 2020

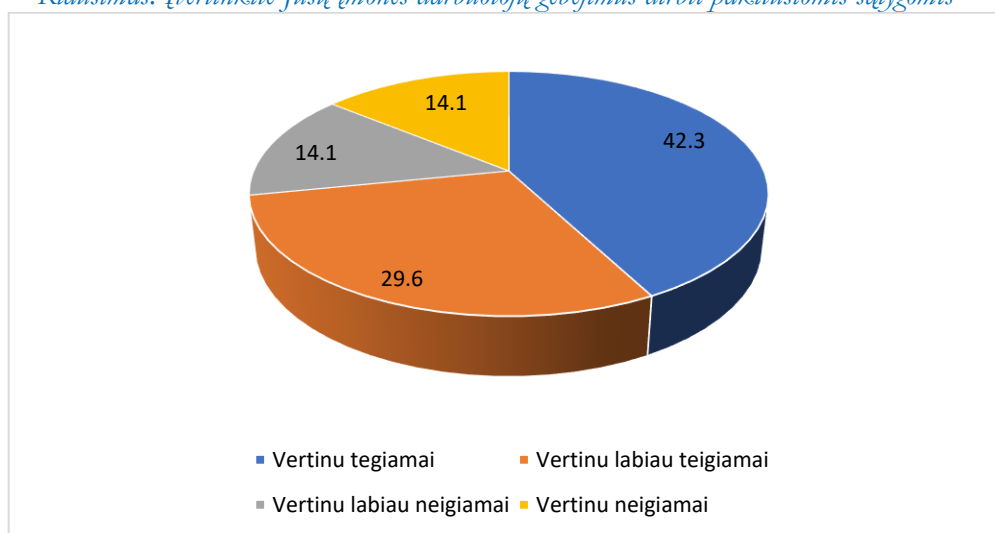
¹⁹⁴ Sudaryta autoriu, 2020

*Klausimas: Kaip sutinkate su teiginiais apie COVID-19 neigiamą įtaką Jūsų įmonės veiklai?¹⁹⁵
1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.*

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Pailgėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai	3,15	1,30
Atsirado apyvartinių lėšų trūkumas	3,41	1,28
Sutriko tiekimo grandinė	3,26	1,27
Sumažėjo logistikos paslaugų apimtys	2,88	1,21
Padidėjo kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu	3,58	1,14
Sumažėjo / sustabdytos investicijos	3,49	1,19
Atšauktos kelionės / susitikimai/ konferencijos	4,30	0,91
Sumažėjo tam tikrų produktų poreikis	3,70	1,06
Atšaukti užsakymai	3,75	1,13
Nuomos sutarties (-čių) nutraukimas	2,45	1,20
Sumažėjo darbuotojų skaičius dėl ligos ar vaiko (-ų) priežiūros	3,29	1,36
Padidėjo biurokratizmas	3,84	1,18
Uždaryta dalis / visos prekybos vietos	3,10	1,30

Vertinant COVID – 19 įvesto karantino pasekmes įmonių veikloms, galima teigti, jog aplinkos pasikeitimai sumažino verslo keliones, susitikimus, konferencijas (teiginys surinko 4,3 balo). Gautas tyrimo rezultatai rodo, jog karantinas pakeitė nusistovėjusią verslo pasaulyje praktiką fiziškai dalyvauti susitikimuose su klientais ir partneriais bei leidžia daryti prielaidą, jog bendravimą su klientais ar partneriais įmonės perkėlė į elektroninę erdvę. Nagrinėjant neigiamas karantino pasekmes įmonių veiklai, galima teigti, jog karantinas padidino biurokratijos lygį (teiginys surinko 3,84 balo, st.n.1,18), įmonės susidūrė su užsakymo atšaukimo problema (teiginys surinko 3,75 balo), taip pat sumažėjo tam tikrų produktų poreikis (teiginys surinko 3,70 balo, st.n. 1,75). Minėti teiginiai leidžia daryti prielaidą, jog įmonės karantino metu susidūrė su savo produktų paklausos stygiumi.

Klausimas: Įvertinkite Jūsų įmonės darbuotojų gebėjimus dirbti pakitusiomis sąlygomis¹⁹⁶

Darbuotojų gebėjimus dirbti pakitusiomis sąlygomis apklausoje dalyvavę verslo subjektai iš esmės vertina teigiamai ir labai teigiamai (atitinkamai 42,3 proc. ir 29,6 proc.); mažesnė dalis vertina labiau neigiamai (14,1 proc.) ir neigiamai (14,1 proc.).

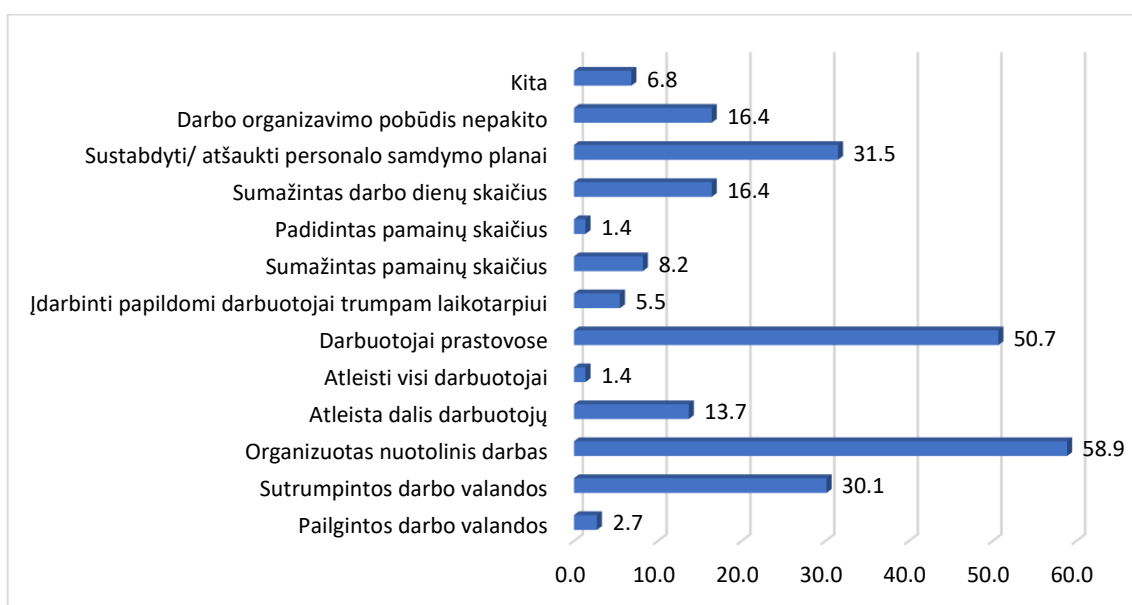
¹⁹⁵ Sudaryta autorin, 2020

¹⁹⁶ Sudaryta autorin, 2020

Klausimas (1): Kaip Jūsų įmonėje keitėsi darbo organizavimo pobūdis COVID-19 pandemijos laikotarpiu?¹⁹⁷

Keičiant darbo organizavimo pobūdį dėl COVID-19 pandemijos dažniausiai verslo subjektų nurodytos šios taikytos priemonės: organizuotas nuotolinis darbas (58,9 proc.), darbuotojams skelbtos prastovos (50,7 proc.), sustabdytas ar atšauktas personalo samdymas (31,5 proc.), sutrumpintos darbo valandos (30,1 proc.). Taip pat paminėtos ir labiau drastiškos priemonės: sumažintas darbo dienų skaičius (16,4 proc.), atleista dalis darbuotojų (13,7 proc.), sumažintas pamainų skaičius (8,2 proc.). Kad darbo organizavimo pobūdis nepakito, teigė 16,4 proc. verslo subjektų, papildomai priėmė darbuotojų - 5,5 proc., kad prailgino darbo valandas ir padidino pamainų skaičių - teigia atitinkamai 2,7 proc. ir 1,4 proc. verslo subjektų; 6,8 proc. verslo subjektų nurodė, jog buvo taikytos kitos darbo organizavimo pobūdžio keitimo priemonės.

Atsižvelgiant į apklausos duomenis, galima teigti, kad apklausoje dalyvavę verslo subjektai patyrė verslo stagnaciją; tie, kurie negalėjo organizuoti darbo nuotoliniu būdu, buvo priversti skelbti pravaikštas ir/ar trumpinti darbo valandas, mažinti darbo pamainų, darbo dienų skaičių, stabdyti darbuotojų samdos procesus ar net atleisti darbuotojus.

Klausimas (2): Kaip Jūsų įmonėje keitėsi darbo organizavimo pobūdis COVID-19 pandemijos laikotarpiu? Respondentų pasiskirstymas pagal personalo sandarą, lyties atžvilgiu¹⁹⁸

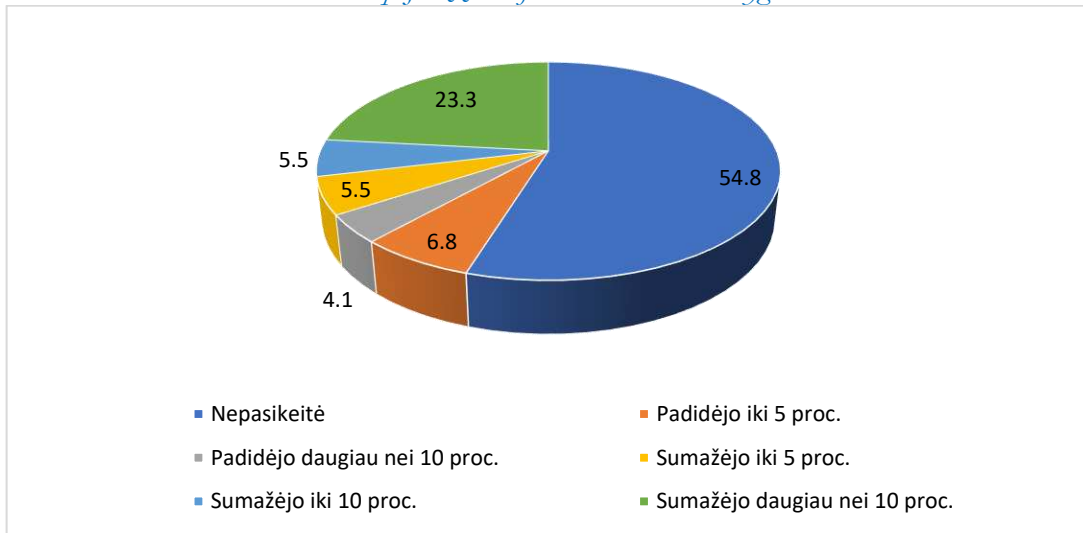
	Visi darbuotojai vyrai	Daugiau vyrų, nei moterų	Po lygiai vyrų ir moterų	Daugiau moterų, nei vyrų	Visi darbuotojai moterys
Pailgintos darbo valandos	50,0%	0,0%	0,0%	3,1%	0,0%
Sutrumpintos darbo valandos	0,0%	18,2%	33,3%	40,6%	20,0%
Organizuotas nuotolinis darbas	50,0%	63,6%	66,7%	53,1%	60,0%
Atleista dalis darbuotojų	0,0%	13,6%	0,0%	18,8%	20,0%
Atleisti visi darbuotojai	0,0%	0,0%	0,0%	3,1%	0,0%
Darbuotojai prastovose	50,0%	18,2%	58,3%	62,5%	100,0%
Įdarbinti papildomi darbuotojai trumpam laikotarpiui	0,0%	4,5%	8,3%	6,3%	0,0%
Sumažintas pamainų skaičius	0,0%	4,5%	16,7%	6,3%	20,0%
Padidintas pamainų skaičius	0,0%	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%
Sumažintas darbo dienų skaičius	0,0%	13,6%	8,3%	21,9%	20,0%

¹⁹⁷ Sudaryta autoriu, 2020

¹⁹⁸ Sudaryta autoriu, 2020

	<i>Visi darbuotojai vyrai</i>	<i>Daugiau vyrų, nei moterų</i>	<i>Po lygiai vyrų ir moterų</i>	<i>Daugiau moterų, nei vyrų</i>	<i>Visi darbuotojai moterys</i>
Sustabdyti/ atšaukti personalo samdymo planai.	0,0%	27,3%	33,3%	34,4%	40,0%
Darbo organizavimo pobūdis nepakito.	0,0%	18,2%	16,7%	18,8%	0,0%

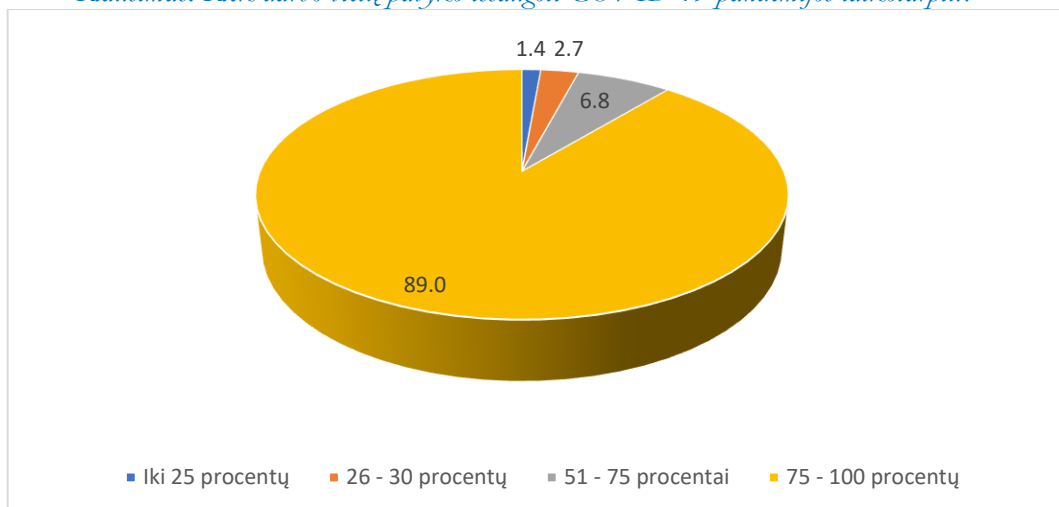
Klausimas: Kaip Jūsų įmonėje keitėsi vidutinis atlyginimas?¹⁹⁹

Didžioji dalis verslo subjektų (54, 8 proc.) deklaravo, jog vidutinis atlyginimas (įskaitant darbo užmokestį, priedus, premijas, kt. išmokas) darbuotojams nepasikeitė, 23,3 proc. verslo subjektų vidutinis atlyginimas darbuotojams mažėjo daugiau nei 10 proc., o dalies verslo subjektų darbuotojams vidutinis atlyginimas sumažėjo iki 5 proc. ar 10 proc. (atitinkamai po 5,5 proc.). Kad vidutinis atlyginimas darbuotojams padidėjo iki 5 proc., teigia 6,8 proc. verslo subjektų, ir apie padidėjimą daugiau nei 10 proc. - deklaravo 4,1 proc. verslo subjektų.

Darytina prielaida, kad didesnei daliai verslo subjektų pavyko išlaikyti įmonėje vidutinio atlyginimo dydį (tai gali būti siejama ir su nedidelių atlyginimų dydžiais smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuose); verslo subjektų, kuriuose vidutinis atlyginimas mažėjo, yra daugiau nei tų, kur jis buvo didinamas.

Klausimas: Kiek darbo vietų pavyko išsaugoti COVID-19 pandemijos laikotarpiu?²⁰⁰

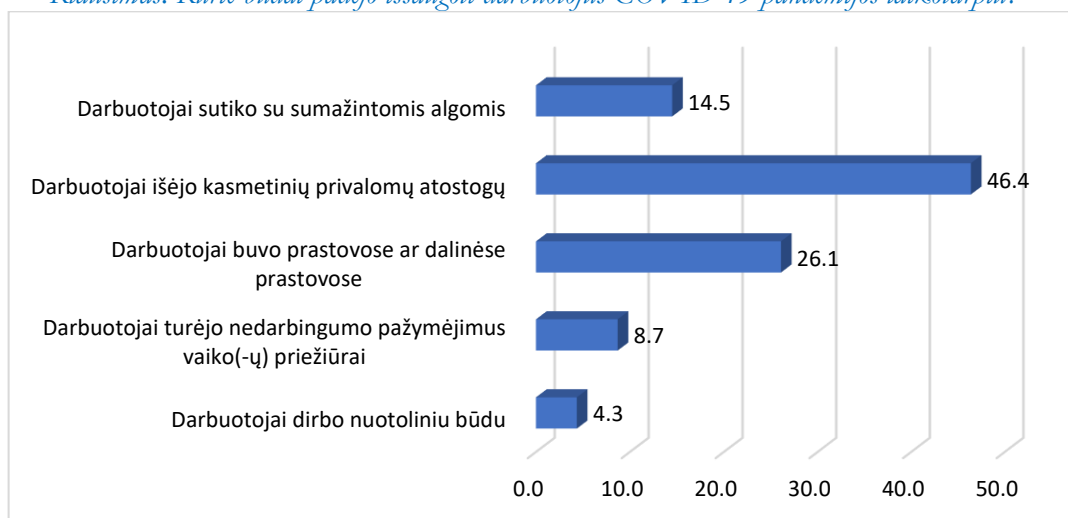

¹⁹⁹ Sudaryta autoriu, 2020

²⁰⁰ Sudaryta autoriu, 2020

Daugumai (89 proc.) apklausoje dalyvavusių verslo subjektų pavyko išsaugoti darbo vietas pirmosios COVID-19 pandemijos metu, tuo tarpu 6,8 proc. nurodė, jog pavyko išsaugoti 51-75 proc. darbo vietų; 2,7 proc. išsaugojo 26-30 proc. darbo vietų, o 1,42 proc. pavyko išsaugoti tik iki 25 proc. darbo vietų.

Klausimas: Kurie būdai padėjo išsaugoti darbuotojus COVID-19 pandemijos laikotarpiu?²⁰¹

Darbuotojų išsaugojimui įmonėse reikšmingiausia priemone buvo įvardinta darbuotojo išėjimas privalomų kasmetinių atostogų (46,4 proc.) bei darbuotojo buvimas prastovose ar dalinėse prastovose (26,1 proc.). Trečia pagal dažnumą taikyta darbuotojų išsaugojimo priemone tapo darbuotojo atlyginimo sumažinimas (14,5 proc.). Nedarbingumo pažyma vaiko priežiūrai pasinaudojo 8,7 proc. respondentų. Nors verslo subjektai aktyviai ėmėsi organizuoti darbą nuotoliniu būdu, tačiau darbuotojų išsaugojimui ši priemonė buvo įvardinta kaip mažiausiai reikšminga (ji surinko tik 4,3 proc.).

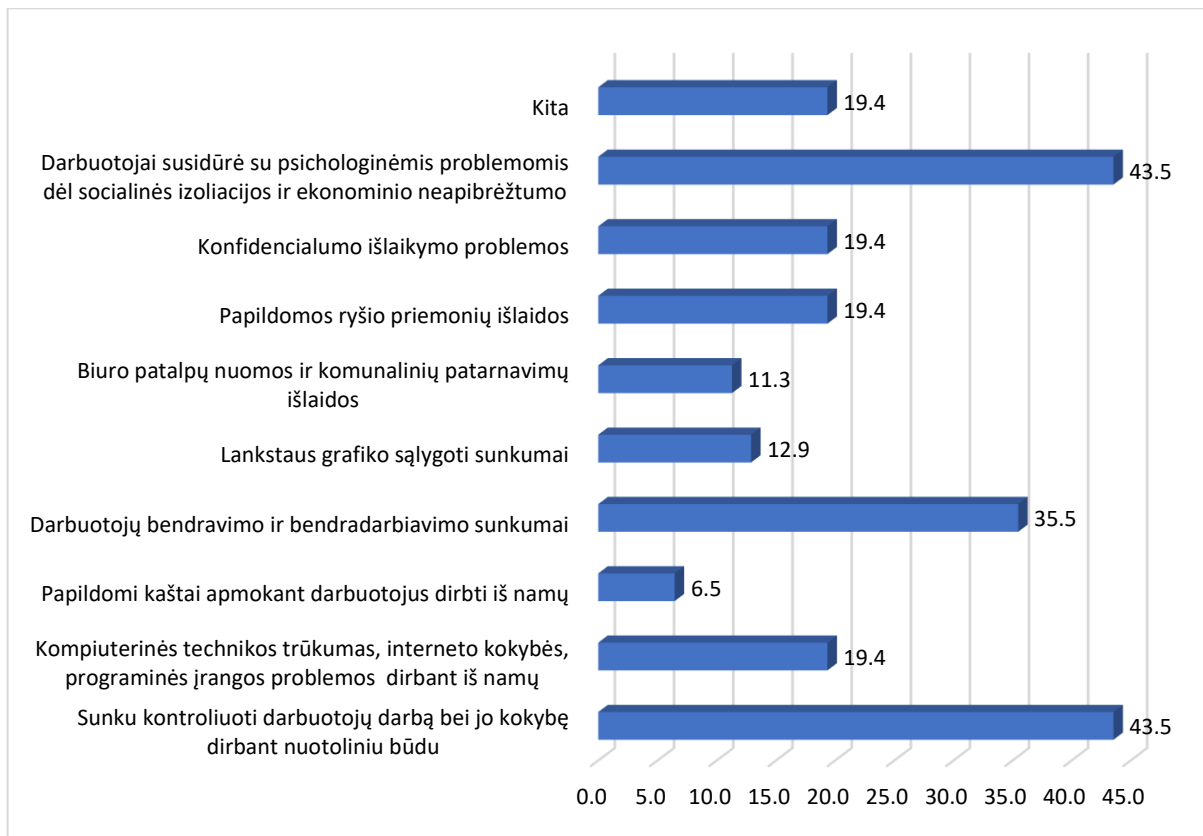
Klausimas (1): Su kokiais nuotolinio darbo sukeltais pokyčiais susidūrė Jūsų įmonė?²⁰²

Verslo subjektai, organizavę darbuotojų darbą nuotoliniu būdu, išskyrė reikšmingus socialinius pokyčius: 43,5 proc. verslo subjektų nurodė, jog darbuotojai susidūrė su psichologinėmis problemomis dėl socialinės izoliacijos ir ekonominio neapibrėžtumo, 35,5 proc. įvardino darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo sunkumus, 19,4 proc. paminėjo konfidencialumo išlaikymo problemas. Taip pat aktualūs darbo organizavimo iššūkiai: sunku kontroliuoti darbuotojų darbą bei jo kokybę (43,5 proc.), 19,4 proc. įvardino kompiuterinės technikos trūkumą, interneto kokybės problemas, programinės įrangos problemas (trūkumą), 12,9 proc. akcentavo lankstaus grafiko sunkumus. Dėl nuotolinio darbo organizavimo apklausoje dalyvavę verslo subjektai patyrė papildomas išlaidas: ryšio priemonėms (19,4 proc.), biuro patalpų nuomai ir komunaliniams patarnavimams (11,3 proc.), darbuotojų mokymui dirbti iš namų (6,5 proc.).

Nuotolinio darbo organizavimo sukeltus pokyčius, su kuriais susidūrė verslo objektai, galima sugrupuoti į socialinius, vadybinius bei ekonominius. Stipriausiai jaučiamas socialinių bei vadybinių, šiek tiek mažiau – ekonominių pokyčių poveikis tikslinėms grupėms.

²⁰¹ Sudaryta autoriu, 2020

²⁰² Sudaryta autoriu, 2020

*Klausimas (2): Su kokiais nuotolinio darbo sukeltais pokyčiais susidūrė Jūsų įmonė?
Respondentų pasiskirstymas pagal ekonominių sektorių²⁰³*

	Sunku kontroliuoti darbuotojų darbą bei jo kokybę dirbant nuotoliniu būdu.	Kompiuterinės technikos trūkumas, interneto kokybės problemos, programinės įrangos (trūkumas)	Papildomi kaštai apmokant darbuotojus dirbti iš namų	Darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo sunkumai	Lankstaus grafiko sąlygoti sunkumai
<i>Gamyba</i>			40,0%	40,0%	20,0%
<i>Paslaugos kur būtinas kontaktas</i>	19,4%	9,7%	29,0%	32,3%	9,7%
<i>Paslaugos kur nebūtinas kontaktas</i>	22,2%	16,7%	22,2%	33,3%	5,6%
<i>Prekyba</i>	20,0%		40,0%	20,0%	20,0%

*Klausimas (1): Kaip sutinkate su teiginiais apie darbuotojų informavimą dėl pasikeitusių darbo sąlygų?²⁰⁴
1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.*

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Paaikškinome darbuotojams apie valstybės paramos ir priemonių galimybes, veikimo mechanizmą	3,59	0,97
Konsultavome, apmokėme darbuotojus kaip dirbti nuotoliniu būdu	3,11	1,25
Priminėme darbuotojams higienos taisykles, siekiant išvengti užsikrėtimo	4,34	0,80

²⁰³ Sudaryta autoriu, 2020

²⁰⁴ Sudaryta autoriu, 2020

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Informavome apie kelionių ribojimus (pasikeitusią komandiruočių tvarką, ir/ar darbą kitoje valstybėje)	3,90	1,17
Dalinomės informacija apie esamą situaciją ir galimus verslo pasikeitimo planus	4,01	0,96
Stengėmės palaikyti teigiamą emocinį darbo klimata	4,27	0,79

Komunikuojant su darbuotojais dėl pasikeitusių darbo sąlygų, labiausiai buvo susitelkta ties informacija apie higienos reikalavimus, siekiant išvengti užsikrėtimo (atsakymų vidurkis - 4,34 balo, st.n. 0,80) bei stengiamasi palaikyti teigiamą emocinį darbo klimata (vidurkis - 4,27, st.n. 0,79), buvo dalijamasi informacija apie esamą situaciją ir galimus verslo pasikeitimo planus (vidurkis - 4,01, st.n. 0,96). Rečiau informuota apie kelionių ribojimus (pasikeitusią komandiruočių tvarką, ir/ar darbą kitoje valstybėje) (vidurkis - 3,9, st.n. 1,17), apie valstybės paramos ir skatinimo priemonių galimybes, veikimo mechanizmą (vidurkis - 3,5, st.n. 0,97). Mažiau dėmesio skirta darbuotojų konsultavimui ir mokymui kaip dirbti nuotoliniu (vidurkis - 3,11, st.n. 1,25).

*Klausimas (2): Kaip sutinkate su teiginiais apie darbuotojų informavimą dėl pasikeitusių darbo sąlygų?
Respondentų pasiskirstymas pagal ekonominių sektorių²⁰⁵*

1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

*Žemiau esančiam klausimui pritaikytas Kruskal-Wallis testas, lyginantis vidutinius rangus. Didėsnis vidutinis rangas reiškia didesnę sutikimo/pritarimo lygį, skirtumai tarp grupių yra statistiškai reikšmingi, jeigu atitinkama p reikšmė yra mažesnė už 0.05. Reikšmingi skirtumai, jeigu jie buvo aptikti, pažymėti **bold italic***

Sektorius		N	Vidutiniai Rangai	Kruskal-Wallis H	P-reikšmė
Paiškinome darbuotojams apie valstybės paramos ir priemonių galimybes, veikimo mechanizmą	Gamyba	11	27,86	3,446	0,328
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	39,07		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	40,31		
	Prekyba	10	34,05		
Konsultavome, apmokėme darbuotojus kaip dirbti nuotoliniu būdu	Gamyba	11	39,64	6,860	0,077
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	33,91		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	46,42		
	Prekyba	10	27,65		
Priminėme darbuotojams higienos taisykles, siekiant išvengti užsikrėtimo	Gamyba	11	33,23	1,648	0,648
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	40,00		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	34,33		
	Prekyba	10	35,75		
Informavome apie kelionių ribojimus (pasikeitusią komandiruočių tvarką, ir/ar darbą kitoje valstybėje)	Gamyba	11	40,77	0,461	0,927
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	36,46		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	36,33		
	Prekyba	10	35,90		
Dalinomės informacija apie esamą situaciją ir galimus verslo pasikeitimo planus	Gamyba	11	32,14	2,634	0,452
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	40,78		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	34,36		
	Prekyba	10	34,25		
	Gamyba	11	29,27	5,446	0,142

²⁰⁵ Sudaryta autoriu, 2020

Sektorius		N	Vidutiniai Rangai	Kruska l-Wallis H	P-reiškėmė
Stengėmės palaikyti teigiamą emocinį darbo klimatą	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	41,76		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	36,78		
	Prekyba	10	29,70		

Klausimas (1): Kaip sutinkate su teiginiais apie darbuotojų saugumo užtikrinimą Jūsų įmonėje?²⁰⁶

1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Darbuotojai dėvėjo kaukes ir mūvėjo pirštines	3,99	1,09
Darbuotojams pasiūlėme/sudarėme lankstų darbo grafiką	3,59	1,21
Naudojome specialius apsauginius kostiumus	2,16	1,28
Nurodėme laikytis saugaus atstumo	4,16	1,01
Nuolat valydavome, dezinfekuodavome darbo vietas, patalpas	4,19	0,97
Pakeitėme darbo vietų išdėstymą/ perplanavome patalpas išlaikydami saugų atstumą	3,08	1,27
Įrengėme dezinfekcijos stoteles	3,75	1,26
Darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu	3,14	1,49

Siekiant užtikrinti darbuotojų saugumą verslo įmonėse, buvo nuolat valomos ir dezinfekuojamos darbo vietos, patalpos (atsakymų vidurkis - 4,19, st.n. 0,97), išlaikomi atstumai (vidurkis - 4,16, st.n. 1,01), darbuotojai dėvėjo kaukes ir mūvėjo pirštines (vidurkis - 3,99, st.n. 1,09), įrengtos dezinfekcinės stotelės (vidurkis - 3,75, st.n. 1,26), mažinant galimų kontaktų kiekį, darbuotojams buvo siūlomi/sudaromi lankstūs darbo grafikai (vidurkis - 3,59, st.n. 1,21), rečiau - darbas nuotoliniu būdu (vidurkis - 3,14, st.n. 1,49), o specialios aprangos užtikrinant saugumą nedaug kam prireikė (vidurkis -2,16, st.n. 1,28).

Klausimas (2): Kaip sutinkate su teiginiais apie darbuotojų saugumo užtikrinimą Jūsų įmonėje?

Respondentų pasiskirstymas pagal ekonominį sektorį²⁰⁷

1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

*Žemiau esančiam klausimui pritaikytas Kruskal-Wallis testas, lyginantis vidutinius rangus. Didelis vidutinis rangas reiškia didesnį sutikimo/pritarimo lygį, skirtumai tarp grupių yra statistiškai reikšmingi, jeigu atitinkama p reikšmė yra mažesnė už 0.05. Reikšmingi skirtumai, jeigu buvo aptikti, pažymėti **bold italic***

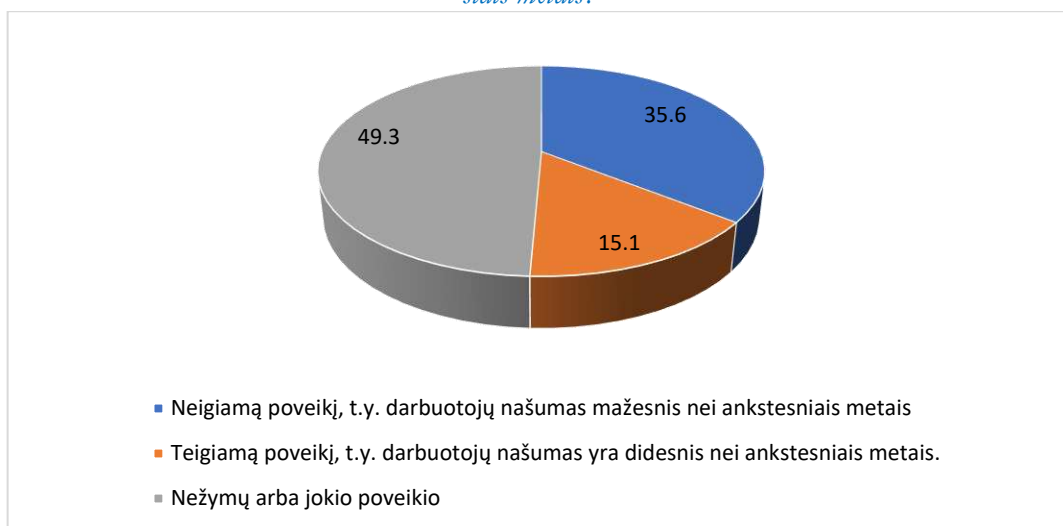
		N	Vidutiniai Rangai	Kruskal-Wallis H	P-reiškėmė
<i>Darbuotojai dėvėjo kaukes ir mūvėjo pirštines</i>	<i>Gamyba</i>	<i>11</i>	<i>33,77</i>	<i>8,161</i>	<i>0,043</i>
	<i>Paslaugos kur būtinas kontaktas</i>	<i>34</i>	<i>43,53</i>		
	<i>Paslaugos kur nebūtinas kontaktas</i>	<i>18</i>	<i>27,31</i>		
	<i>Prekyba</i>	<i>10</i>	<i>35,80</i>		
Darbuotojams pasiūlėme/sudarėme lankstų darbo grafiką	Gamyba	11	31,73	6,465	0,091
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	40,12		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	41,53		
	Prekyba	10	24,05		
	Gamyba	11	41,00	5,983	0,112

²⁰⁶ Sudaryta autoriu, 2020

²⁰⁷ Sudaryta autoriu, 2020

		N	Vidutiniai Rangai	Kruskal-Wallis H	P-reikšmė
Naudojome specialius apsauginius kostiumus	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	40,54		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	35,25		
	Prekyba	10	23,70		
Nurodėme laikytis saugaus atstumo	Gamyba	11	33,14	7,223	0,065
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	43,54		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	30,89		
	Prekyba	10	30,00		
Nuolat valydavome, dezinfekuodavome darbo vietas, patalpas	Gamyba	11	41,68	2,796	0,424
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	38,50		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	30,58		
	Prekyba	10	38,30		
Pakeitėme darbo vietų išdėstymą/ perplanavome patalpas išlaikydami saugų atstumą	Gamyba	11	40,27	1,526	0,676
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	33,94		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	38,44		
	Prekyba	10	41,20		
Įrengėme dezinfekcijos stoteles	Gamyba	11	39,95	1,684	0,641
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	39,24		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	32,75		
	Prekyba	10	33,80		
Darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu	Gamyba	11	40,91	18,157	0,000
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	32,18		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	52,53		
	Prekyba	10	21,15		

Klausimas: Kaip manote, kokią poveikį COVID-19 turės Jūsų įmonės bendrajam darbuotojų produktyvumui šiais metais?²⁰⁸

Vertinant COVID-19 poveikį įmonės personalui, galima teigti, jog pandemijos sąlygoti LR Vyriausybės ribojimai, respondentų vertinimu, turės neigiamą poveikį darbuotojų produktyvumui. Taip manančių respondentų skaičius siekė 35,6 proc. Manančių, jog pandemija turės teigiamą

²⁰⁸ Sudaryta autoriu, 2020

poveikį darbuotojų produktyvumui, respondentų skaičius buvo tik 15,1 proc. Tai, jog pandemija neturės poveikio darbuotojų produktyvumui, atsakiusių buvo 49,3 proc.

Klausimas: Kuriuos iš šių prioritetų, susijusių su darbuotojų tobulinimu, Jūsų įmonė yra numačiusi per artimiausius 3-6 mėnesius?²⁰⁹

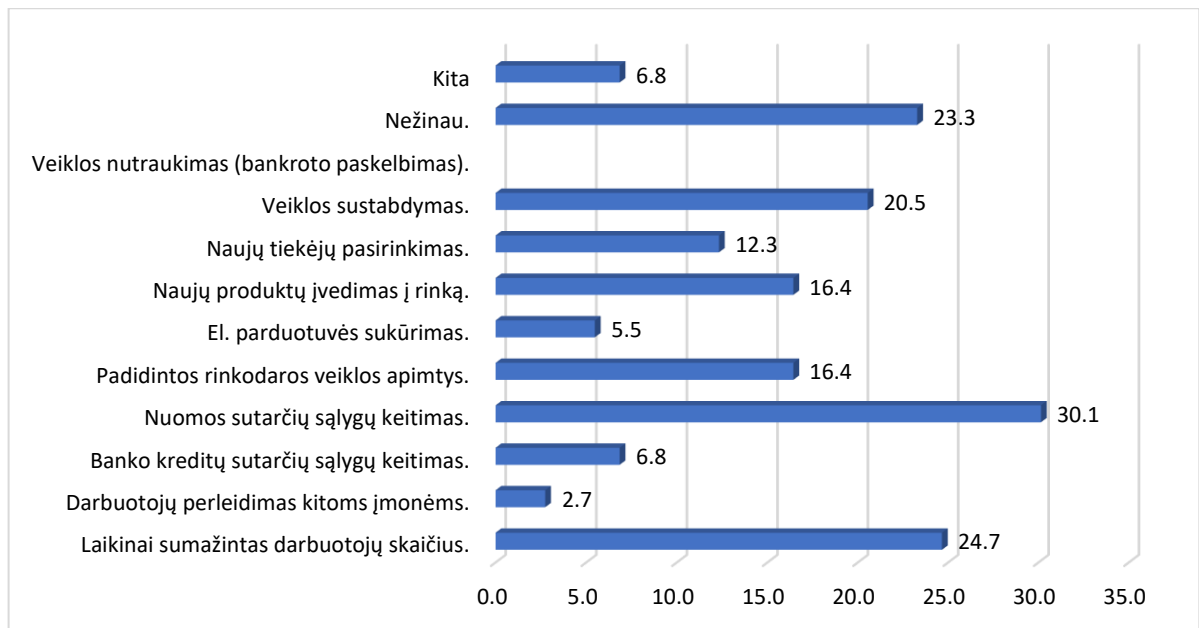
Apklausoje dalyvavusių įmonių su darbuotojų našumu sietini prioritetai per artimiausius 3-6 mėnesius yra: lankstaus darbo organizavimas (41,6 proc.), motyvavimo sistemos tobulinimas (35,1 proc.), nuotolinio darbo principų diegimas (28,6 proc.), alternatyvių kvalifikacijos kėlimo modelių taikymas (19,5 proc.), kryžminio mokymo (taikant kompleksinį mokymąsi, kai darbuotojas mokomas atlikti kitus organizacijos darbus) ir žinių perdavimo prioritetai išskiriami 18,2 proc. respondentų. Apie automatizacijos ar AI diegimą galvoja tik 9,1 proc. respondentų, o 28,6 proc. nepamėnė nė vieno veiklos našumo optimizavimo būdo. Tyrimo rezultatai rodo vangų SVV įsitraukimą į našumo optimizavimą ir nuoseklumo stoką stiprinant, tobulinant ir plečiant esamas kompetencijas, tobulinant darbo būdus ir naudojant turimas priemones organizacijų atsparumo didinimui.

Klausimas (1): Kokią krizės, susijusios su COVID-19 pandemija, įveikimo strategiją taikė Jūsų įmonė?²¹⁰

Analizuojant, kokius veiksmus apklausoje dalyvavę verslo subjektai pasirinko COVID-19 pandemijai įveikti, dažniausiai paminėta priemonė - nuomos sutarčių sąlygų keitimas. Šią priemonę įvardijo 30,1 proc. respondentų. Kita pagal populiarumą priemonė, kurią išskyrė respondentai, buvo darbuotojų skaičiaus mažinimas (ją įvardijo 24,7 proc. respondentų). Įmonės veiklos sustabdymas buvo trečioji pagal populiarumą respondentų įvardinta priemonė, kurią verslo subjektai taikė įveikiant pandemijos padarinius. Šią priemonę išskyrė 20,5 proc. respondentų. Respondentai išskyrė ir tris rečiausiai taikytus veiksmus, kurių ėmėsi įmonės pandemijos poveikiui savo veiklai sumažinti: darbuotojų perleidimą kitoms įmonėms (buvo įvardintas tik 2,7 proc. respondentų), el. parduotuvės kūrimą, kaip priemonę mažinant neigiamą pandemijos poveikį įmonės veiklai, išskyrė tik 5,5 proc. respondentų, o banko kredito sutarčių sąlygų keitimą kaip atsaką neigiamam pandemijos poveikio mažinimą įmonės veiklai išskyrė tik 6,8 proc. respondentų.

²⁰⁹ Sudaryta autoriu, 2020

²¹⁰ Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas (2): Kokią krizės, susijusios su COVID-19 pandemija, įveikimo strategiją taikė Jūsų įmonė? Respondentų pasiskirstymas pagal ekonominių sektorių²¹¹

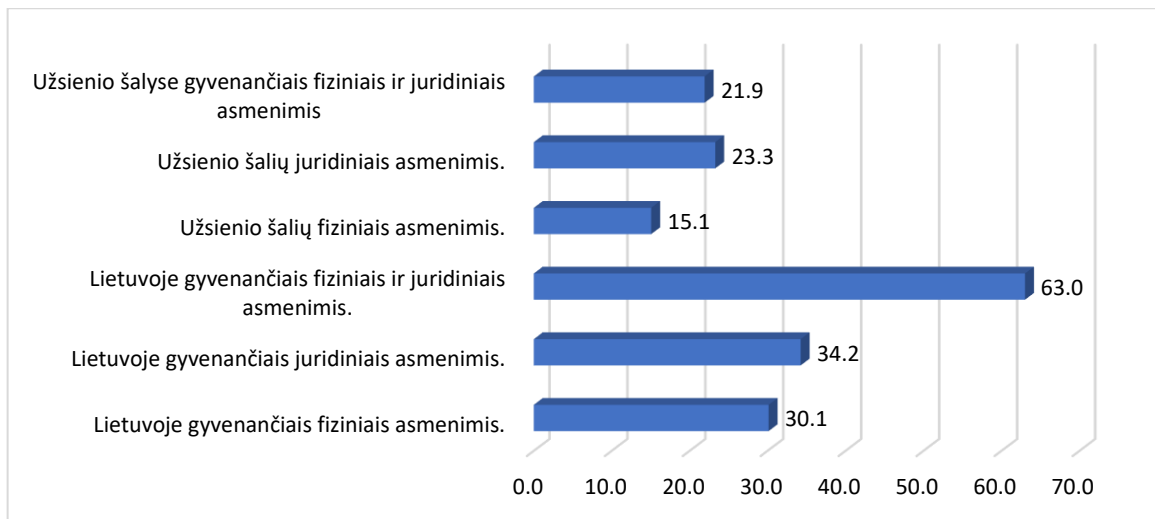
	Gamyba	Paslaugos kur būtinas kontaktas	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	Prekyba
Laikiniai sumažintas darbuotojų skaičius.	27,3%	26,5%	27,8%	10,0%
Darbuotojų perleidimas kitoms įmonėms.	0,0%	0,0%	5,6%	10,0%
Banko kreditų sutarčių sąlygų keitimas.	0,0%	11,8%	0,0%	10,0%
Nuomos sutarčių sąlygų keitimas.	27,3%	41,2%	22,2%	10,0%
Padidintos rinkodaros veiklos apimtys.	9,1%	14,7%	22,2%	20,0%
El. parduotuvės sukūrimas.	9,1%	5,9%	0,0%	10,0%
Naujų produktų įvedimas į rinką.	18,2%	11,8%	16,7%	30,0%
Naujų tiekėjų pasirinkimas.	18,2%	8,8%	5,6%	30,0%
Veiklos sustabdymas.	18,2%	29,4%	11,1%	10,0%
Veiklos nutraukimas (bankroto paskelbimas).	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Nežinau.	0,0%	20,6%	33,3%	40,0%

Klausimas: Su kokiais klientais Jūsų įmonė dirba?²¹²

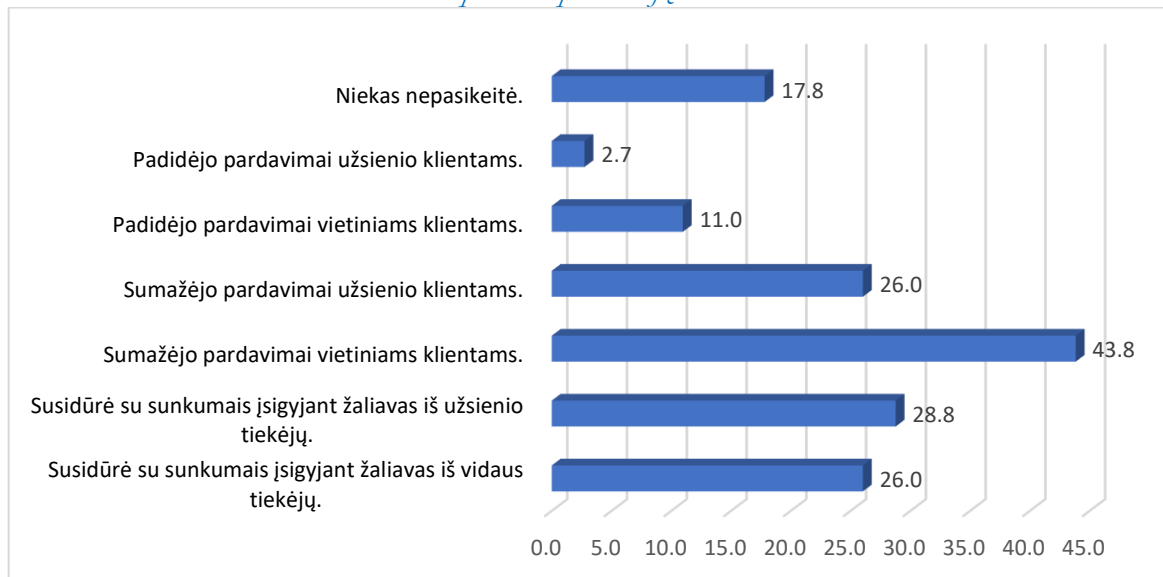
Atliktu tyrimu buvo nustatyta, jog tyrimo respondentų daugumą sudarė įmonės, kurios dirba su vietiniais klientais – t.y. Lietuvoje gyvenančiais fiziniiais ir juridiniais asmenimis. Tokių įmonių skaičius sudarė 63 proc. respondentų. Tik su Lietuvoje gyvenančiais juridiniais asmenimis dirbančių įmonių skaičius sudarė 34,2 proc., o su Lietuvoje gyvenančiais fiziniiais asmenimis dirbančių įmonių skaičius siekė 30,1 proc. Mažiausia respondentų dalis nurodė dirbančios su klientais, kurie yra fiziniai asmenys, gyvenantys užsienio šalyse (15,1 proc.).

²¹¹ Sudaryta autoriu, 2020

²¹² Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas (1): Ar COVID-19 pandemijos metu Jūsų įmonė susidūrė su sunkumais įsigyti žaliavas ir (arba) parduoti produkciją?²¹³

Vertinant COVID-19 pandemijos poveikį pardavimams, respondentai išskyrė, jog prasidėjusi pandemija sumažino pardavimų apimtį vietiniams klientams. Sumažinimą pajuto 43,8 proc. respondentų. Pardavimų sumažėjimą užsienio klientams pajuto 26 proc. respondentų.

Iš gautų pardavimo vertinimo rezultatų galima daryti išvadą, jog paklausos pasikeitimui vietos klientai buvo dvigubai jautresni nei užsienio šalyse esantys klientai.

Su sunkumais įsigyjant žaliavas iš užsienio tiekėjų susidūrė 28,8 proc. respondentų, iš vidaus tiekėjų 26 proc. Gauti rezultatai rodo, jog COVID-19 pandemija žaliavų įsigijimą vienodai apribojo tiek užsienio tiek ir Lietuvos tiekėjams.

Klausimas (2): Ar COVID-19 pandemijos metu Jūsų įmonė susidūrė su sunkumais įsigyti žaliavas ir (arba) parduoti produkciją?

Respondentų pasiskirstymas pagal ekonominį sektorį²¹⁴

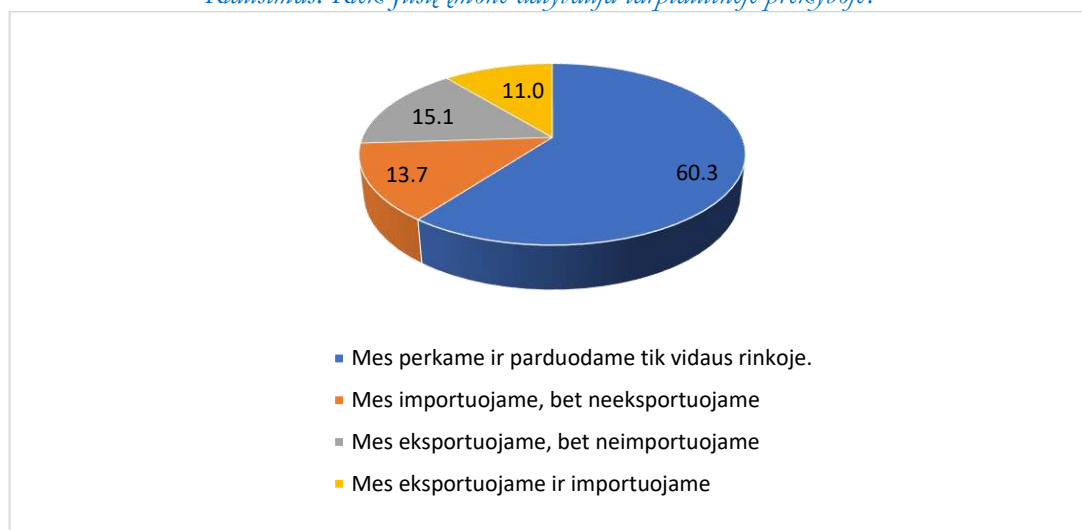
	Gamyba	Paslaugos kur būtinas kontaktas	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	Prekyba
Susidūrė su sunkumais įsigyjant žaliavas iš vidaus tiekėjų.	36,4%	14,7%	27,8%	50,0%

²¹³ Sudaryta autoriu, 2020

²¹⁴ Sudaryta autoriu, 2020

	<i>Gamyba</i>	<i>Paslaugos kur būtinas kontaktas</i>	<i>Paslaugos kur nebūtinas kontaktas</i>	<i>Prekyba</i>
Susidūrė su sunkumais išsigyjant žaliavas iš užsienio tiekėjų.	45,5%	29,4%	5,6%	50,0%
Sumažėjo pardavimai vietiniams klientams.	27,3%	50,0%	44,4%	40,0%
Sumažėjo pardavimai užsienio klientams.	18,2%	26,5%	27,8%	30,0%
Padidėjo pardavimai vietiniams klientams.	27,3%	8,8%	5,6%	10,0%
Padidėjo pardavimai užsienio klientams.	18,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Niekas nepasikeitė.	18,2%	20,6%	22,2%	0,0%

Klausimas: Kiek Jūsų įmonė dalyvauja tarptautinėje prekyboje?²¹⁵

Kaip rodo tyrimo rezultatai, apklausoje daugiausia dalyvavo įmonės, kurios perka ir parduoda Lietuvos rinkoje (60,3 proc.). Tik eksportuojančių įmonių skaičius sudarė 15,1 proc. visų respondentų. Tik importuojančių įmonių skaičius sudarė 13,7 proc. visų apklaustųjų. Įmonių, vykdančių ir eksporto, ir importo veiklas, skaičius sudarė 11 proc. visų respondentų tarpe.

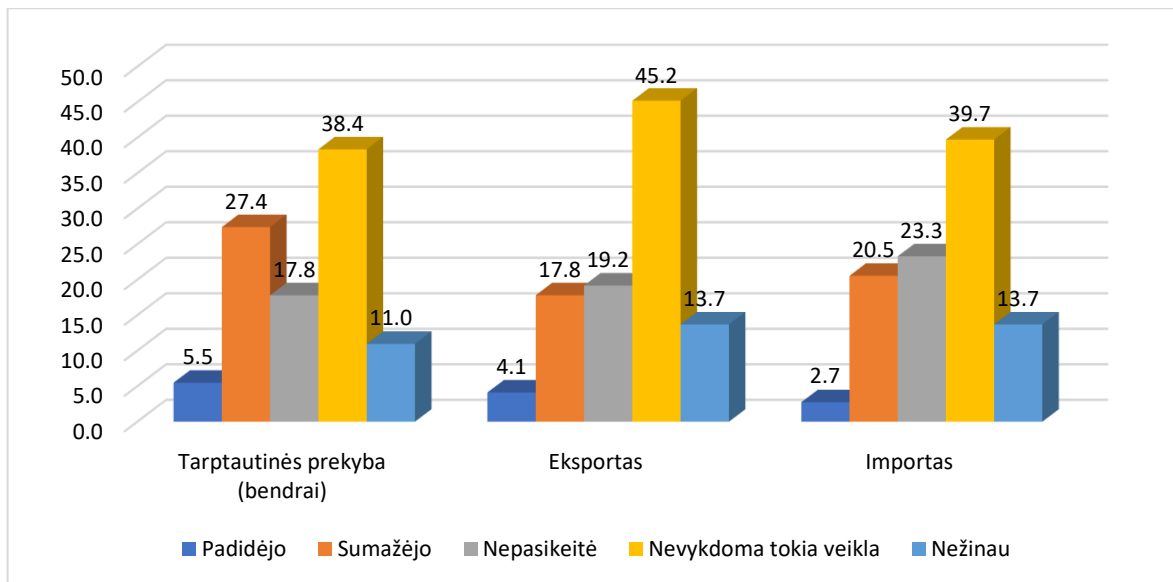
Klausimas: Kaip dėl COVID-19 pandemijos pasikeitė Jūsų įmonės tarptautinės prekybos apimtys?²¹⁶

Vertinant COVID-19 pandemijos poveikį tarptautinės prekybos apimtims, matosi aiški tendencija: pandemija sumažino tarptautinės prekybos apimtį 27,4 proc., importo apimtį - 20,5 proc., eksporto apimtį - 17,8 proc.

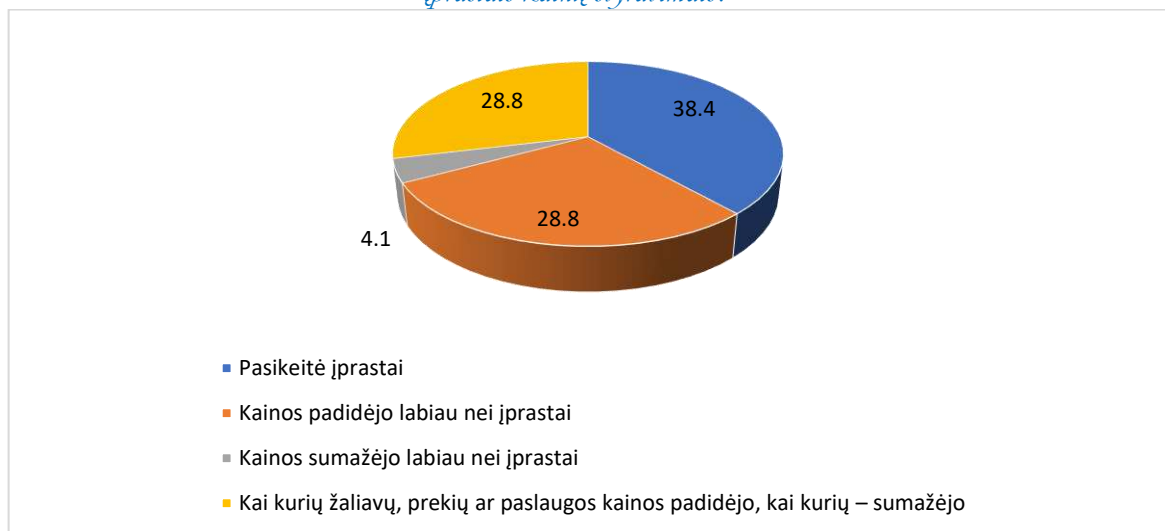
Prekybos apimčių augimas respondentų nuomone neprilygo prekybos apimčių sumažėjimui. Apie tarptautinės prekybos augimą deklaravo tik 5,5 proc. respondentų, eksporto - 4,1 proc., o importo - 2,7 proc. respondentų.

²¹⁵ Sudaryta autorių, 2020

²¹⁶ Sudaryta autorių, 2020

Klausimas: Kaip karantino metu pasikeitė Jūsų įmonės perkamų žaliavų, prekių ar paslaugų kainos, palyginti su įprastais kainų svyravimais?²¹⁷

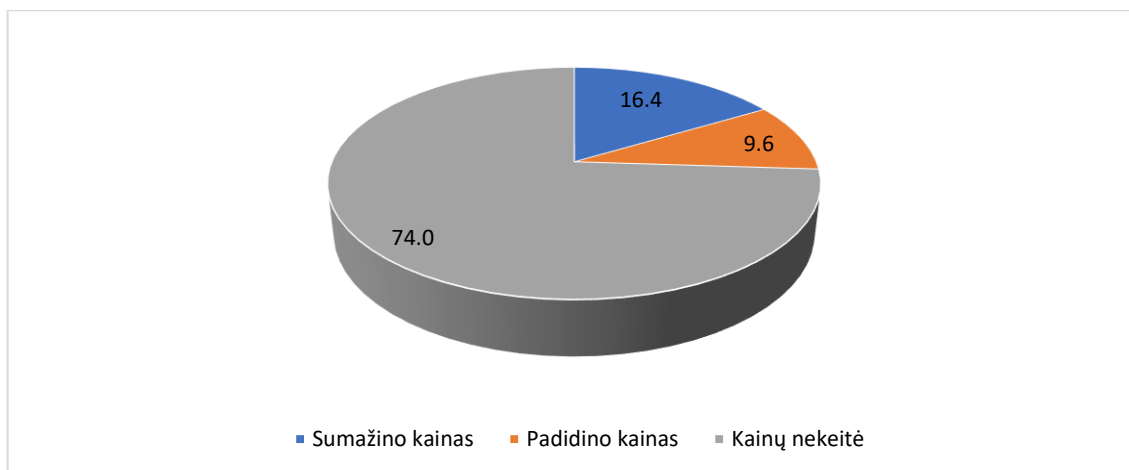
Kaip rodo gauti tyrimo rezultatai, COVID-19 pandemija buvo itin sviri priežastis, dėl kurios padidėjo perkamų žaliavų, prekių ir paslaugų kainos. Žaliavų, prekių ir paslaugų kainų dėl pandemijos augimą įvardijo 28,8 proc. respondentų. Kainų sumažėjimą įvardijo tik 4,1 proc. respondentų. 28,8 proc. respondentų įvardijo, jog dėl pandemijos dalis žaliavų, prekių ar paslaugų kainos padidėjo, o kai kurių - sumažėjo. Žaliavų, prekių ir paslaugų kainų pasikeitimo negalėjo išskirti 38,4 proc. respondentų. Iš gautų tyrimo rezultatų galima teigti, jog žaliavų, prekių ir paslaugų kainų augimas buvo 7 kartus aktyviau fiksuotas nei kainų mažėjimas.

Klausimas: Kaip Jūsų įmonė pakeitė produktų, paslaugų kainas, paskelbus karantiną?²¹⁸

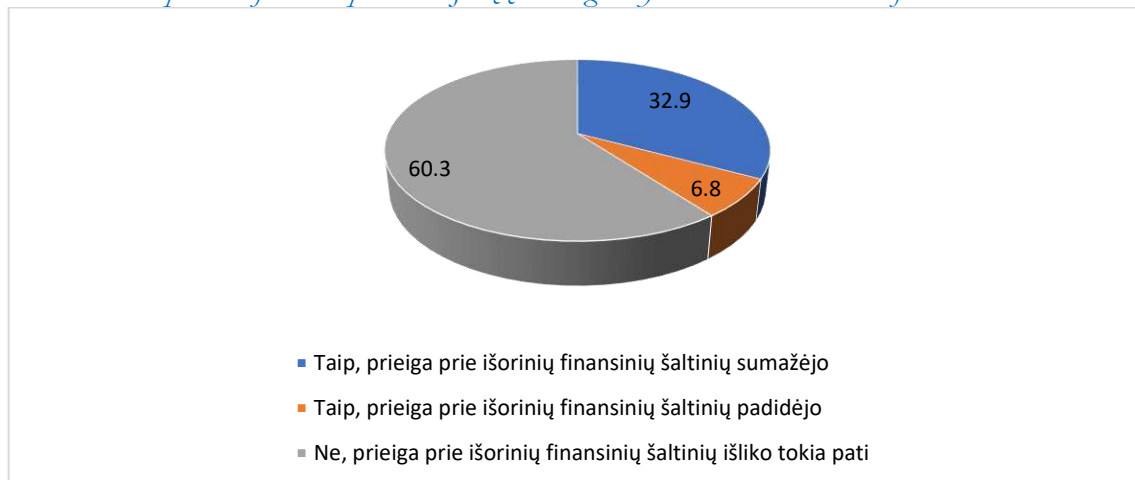
COVID-19 pandemija ne itin paveikė įmonių kainodaros sprendimus. 16,4 proc. tyrime dalyvavusių respondentų teigė, jog prasidėjus karantinui, jų įmonės sumažino parduodamų prekių ar paslaugų kainas. 9,6 proc. respondentų teigė, jog dėl prasidėjusio karantino jų įmonės padidino prekių ar paslaugų kainas. 74 proc. respondentų nurodė, jog prasidėjus karantinui, jų įmonės kainų nekeitė. Iš gautų rezultatų galima daryti išvadą, jog susidūrusios su paklausos trūkumu, įmonės nekeitė kainų trumpuoju laikotarpiu, o kas šešta įmonė pritaikė kainų mažinimą.

²¹⁷ Sudaryta autoriu, 2020

²¹⁸ Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas: Ar pandemijos metu pasikeitė Jūsų įmonės galimybės naudotis išoriniais finansiniais šaltiniais?²¹⁹

Vertinant įmonių galimybes naudotis išoriniais finansavimo šaltiniais COVID-19 pandemijos metu, galima teigti, jog verslo įmonėms sumažėjo prieiga prie išorinių finansavimo šaltinių (32,9 proc. respondentų). Tai, jog prieiga prie išorinių finansavimo šaltinių padidėjo, įvardijo tik 6,8 proc. respondentų. Galima teigti, jog pandemija sumažino įmonių galimybes naudotis išoriniais finansiniais šaltiniais, nes prieinamumas prie jų buvo gana stipriai apribotas.

Klausimas (1): Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl COVID-19 pandemijos keliamos grėsmės verslo aplinkai?²²⁰

1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Neigiamas finansinis pandemijos poveikis	4,23	0,72
Pasaulinio ekonomikos nuosmukio poveikis	4,26	0,69
Darbo našumo sumažėjimas	3,77	0,99
Vartojimo sumažėjimas	3,85	0,95
Socialinio kontakto praradimo baimė	4,12	0,88
Tiekimo grandinės sutrikimai	3,81	0,94
Užsikrėtimo baimė	3,97	0,93
Nauja COVID-19 banga	4,14	0,80
Kibernetinio saugumo rizika	3,60	0,88

²¹⁹ Sudaryta autoriu, 2020

²²⁰ Sudaryta autoriu, 2020

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Gebėjimas efektyviai dirbti nuotoliniu darbu	3,23	0,99
Padidėjusios verslo išlaidos dėl darbo vietų pritaikymo	3,90	0,96
Operatyvios informacijos trūkumas	3,70	1,00
Valstybės pagalbos priemonių verslui trūkumas	3,64	1,23
Valstybės pagalbos priemonių verslui neefektyvumas	3,62	1,11

Prasidėjusi COVID-19 pandemija verslo įmonėms sukėlė nemažai finansinių grėsmių. Finansinės grėsmės įmonių veiklai, respondentų nuomone, pasireiškė dėl pasaulinės ekonomikos nuosmukio (vidurkis - 4,26 balo, st.n. 0,69), neigiamo finansinio poveikio (vidurkis - 4,23 balo). Antroji COVID-19 banga respondentų buvo įvardinta, kaip grėsmė verslo aplinkoje (4,14 balo, st.n. 0,72). Gana svari priežastis, daranti poveikį verslo aplinkai, buvo išskirta ši - socialinio kontakto praradimo grėsmė (vidurkis - 4,12 balo, st. n. 0,88)

Iš gautų tyrimo rezultatų galima teigti, jog COVID-19 pandemijos grėsmę respondentai sieja su blogėjančia finansine verslo įmonių padėtimi.

Klausimas (2): Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl COVID-19 pandemijos keliamos grėsmės verslo aplinkai? Respondentų pasiskirstymas pagal ekonominių sektorių²²¹

1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

*Žemiau esančiam klausimui pritaikytas Kruskal-Wallis testas, lyginantis vidutinius rangus. Didelis vidutinis rangas reiškia didesnę sutikimo/pritarimo lygį, skirtumai tarp grupių yra statistiškai reikšmingi, jeigu atitinkama p reikšmė yra mažesnė už 0.05. Reikšmingi skirtumai, jeigu buvo aptikti, pažymėti **bold italic***

Sektorius		N	Vidutiniai Rangai	Kruska l-Wallis H	P-reikšmė
Neigiamas finansinis pandemijos poveikis	Gamyba	11	25,27	8,020	0,046
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	43,01		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	33,25		
	Prekyba	10	36,20		
Pasaulinio ekonomikos nuosmukio poveikis	Gamyba	11	27,23	10,574	0,014
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	44,37		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	34,50		
	Prekyba	10	27,20		
Darbo našumo sumažėjimas	Gamyba	11	31,14	2,519	0,472
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	40,74		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	35,58		
	Prekyba	10	33,30		
Vartojimo sumažėjimas	Gamyba	11	23,86	7,850	0,049
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	41,60		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	39,78		
	Prekyba	10	30,80		
Socialinio kontakto praradimo baimė	Gamyba	11	40,95	4,179	0,243
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	38,13		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	29,25		
	Prekyba	10	42,75		
Tiekimo grandinės sutrikimai	Gamyba	11	34,36	2,408	0,492

²²¹ Sudaryta autorius, 2020

Sektorius		N	Vidutiniai Rangai	Kruska l-Wallis H	P-reikšmė
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	38,82		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	32,11		
	Prekyba	10	42,50		
Užsikrėtimo baimė	Gamyba	11	42,77	5,316	0,150
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	40,69		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	30,75		
	Prekyba	10	29,35		
Nauja COVID-19 banga	Gamyba	11	41,59	4,579	0,205
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	40,57		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	30,58		
	Prekyba	10	31,35		
Kibernetinio saugumo rizika	Gamyba	11	35,32	0,692	0,875
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	36,16		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	37,03		
	Prekyba	10	41,65		
Gebėjimas efektyviai dirbti nuotoliniu darbu	Gamyba	11	42,82	5,063	0,167
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	38,78		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	37,03		
	Prekyba	10	24,50		
Padidėjusios verslo išlaidos dėl darbo vietų pritaikymo	Gamyba	11	36,73	3,410	0,333
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	38,56		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	30,36		
	Prekyba	10	43,95		
Operatyvios informacijos trūkumas	Gamyba	11	38,55	3,571	0,312
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	37,75		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	30,28		
	Prekyba	10	44,85		
Valstybės pagalbos priemonių verslui trūkumas	Gamyba	11	38,82	0,643	0,886
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	36,50		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	34,78		
	Prekyba	10	40,70		
Valstybės pagalbos priemonių verslui neefektyvumas	Gamyba	11	38,23	3,360	0,339
	Paslaugos kur būtinas kontaktas	34	34,49		
	Paslaugos kur nebūtinas kontaktas	18	35,14		
	Prekyba	10	47,55		

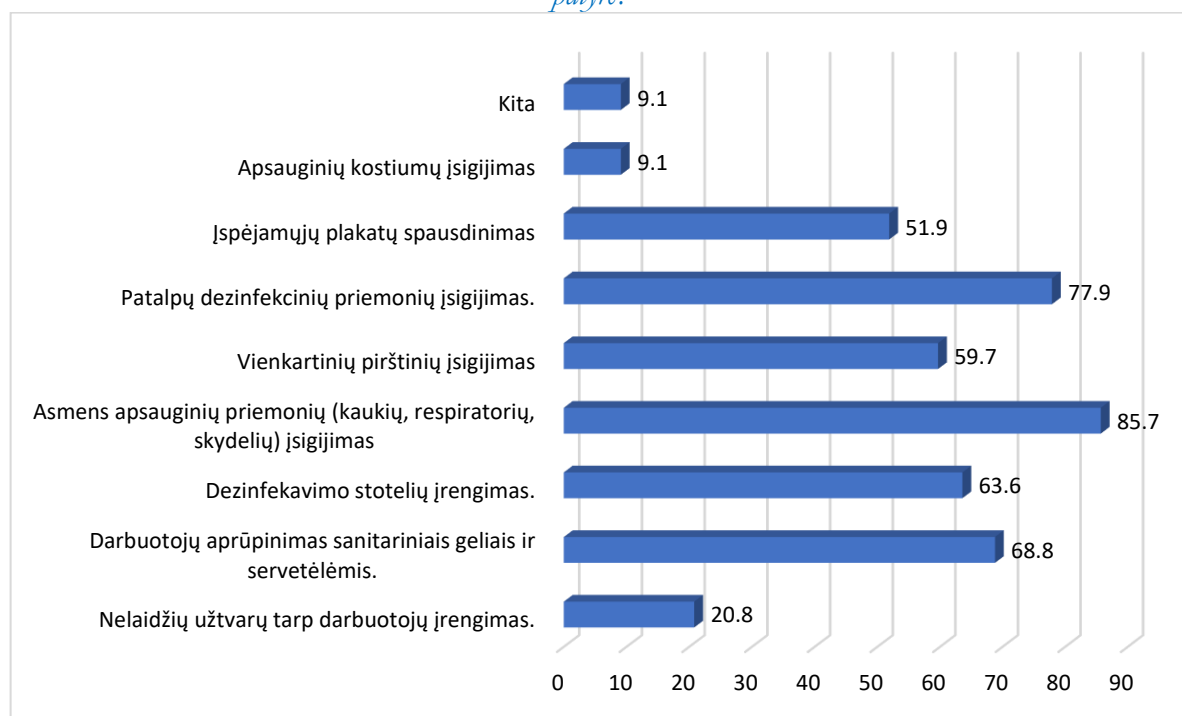
Ryšiams tarp apyvartos (Klausimas: *Kaip kito Jūsų įmonės apyvarta Covid-19 karantino metu?*) ir jos kitimo, bei teiginių dėl COVID-19 pandemijos keliamos grėsmės verslo aplinkai²²², taikytas Spearmano koreliacijos koeficientas. Ryšys reikšmingas, jeigu p reikšmė yra mažesnė už 0,05. Neigiamas r rodo atvirkštinių ryšių: didesnė apyvarta – mažiau sutinka.

		Apyvarta
Neigiamas finansinis pandemijos poveikis	r	-,232*
	p-reikšmė	0,048
Pasaulinio ekonomikos nuosmukio poveikis	r	-0,112
	p-reikšmė	0,347
Darbo našumo sumažėjimas	r	-0,036
	p-reikšmė	0,765

²²² Sudaryta autoriu, 2020

		Apyvarta
Vartojimo sumažėjimas	r	-,262*
	p-reikšmė	0,025
Socialinio kontakto praradimo baimė	r	0,041
	p-reikšmė	0,732
Tiekimo grandinės sutrikimai	r	-0,016
	p-reikšmė	0,893
Užsikrėtimo baimė	r	0,089
	p-reikšmė	0,456
Nauja COVID-19 banga	r	0,193
	p-reikšmė	0,102
Kibernetinio saugumo rizika	r	0,114
	p-reikšmė	0,337
Gebėjimas efektyviai dirbti nuotoliniu darbu	r	-0,115
	p-reikšmė	0,333
Padidėjusios verslo išlaidos dėl darbo vietų pritaikymo	r	0,079
	p-reikšmė	0,504
Operatyvios informacijos trūkumas	r	-0,082
	p-reikšmė	0,489
Valstybės pagalbos priemonių verslui trūkumas	r	-0,022
	p-reikšmė	0,852
Valstybės pagalbos priemonių verslui neefektyvumas	r	-0,043
	p-reikšmė	0,717

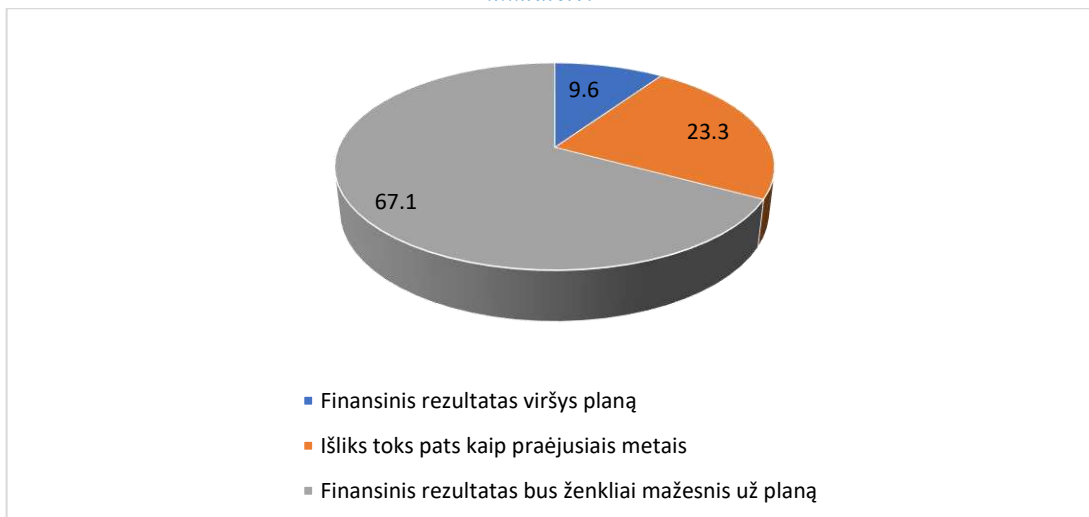
Klausimas: Kokias papildomas išlaidas darbo vietų pritaikymui COVID-19 pandemijos metu Jūsų įmonė patyrė?²²³

Pritaikant darbo vietas karantino sąlygoms, verslo subjektai daugiausia išlaidų patyrė asmens apsauginių priemonių (kaukių, respiratorių, skydelių) įsigijimui (85,7 proc.), patalpų dezinfekcinių priemonių įsigijimui (77,9 proc.), darbuotojų aprūpinimui sanitariniais geliais ir servetėlėmis (68,8), dezinfekavimo stotelių įrengimui (63,6), vienkartinių pirštinių įsigijimui (59,7 proc.) ir įspėjamųjų plakatų spausdinimui (51,9 proc.). Mažiau aktuali priemonė tarp apklausos dalyvių buvo nelaidžių užtvarų tarp darbuotojų įrengimas (20,8 proc.) ir apsauginių kostiumų įsigijimas (9,1 proc.).

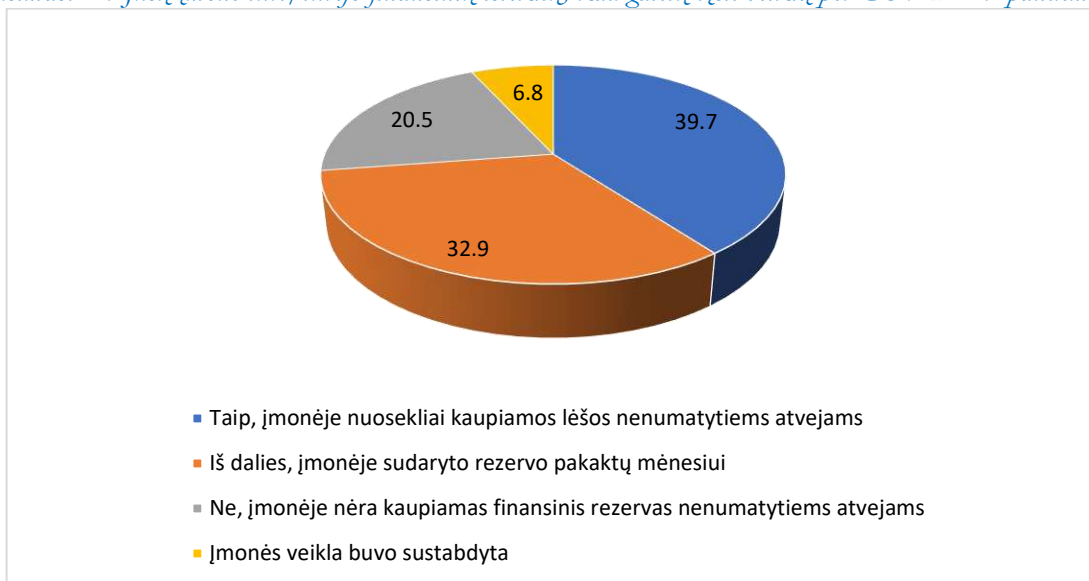
²²³ Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas: Kokį COVID-19 poveikį bendram įmonės veiklos finansiniam rezultatui 2020 m. pabaigoje numatote?²²⁴

COVID-19 pandemijos finansinę grėsmę respondentai sieja su ženkliai blogėjančiu prognozuojamu 2020 metų įmonių finansiniu rezultatu. Tai, jog 2020 metų finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planuotą, įvardijo 67,1 proc. respondentų. Tik 9,6 proc. respondentų nurodė, jog finansinis 2020 metų rezultatas viršys planuotą.

Klausimas: Ar Jūsų įmonė turi/turėjo finansinių išteklių, kad galėtų tęsti veiklą per COVID-19 pandemiją?²²⁵

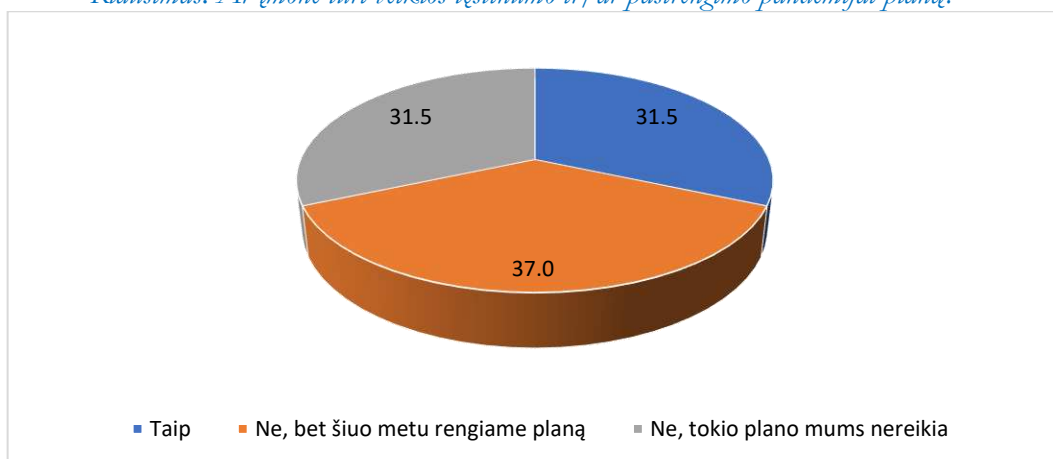

Ženkli apklausoje dalyvavusių verslo subjektų dalis (39,7 proc.) teigė, jog nuosekliai kaupė lėšas nenumatytiems atvejams, todėl jų įmonės gali tęsti veiklą COVID-19 pandemijos sąlygomis. Tačiau likę apklausos dalyviai teigė, jog jų įmonės nėra sukaupusios finansinių rezervų, kurie jiems leistų vykdyti veiklą pandemijos sąlygomis. 32,9 proc. respondentų teigė, jog sukaupto rezervo pakaktų vykdyti veiklą tik vieną mėnesį. Likusi dalis respondentų (27,3 proc.) teigė, jog įmonės neturi jokio finansinio rezervo, todėl bus priverstos sustabdyti arba jau sustabdė savo vykdomą veiklą.

²²⁴ Sudaryta autorius, 2020

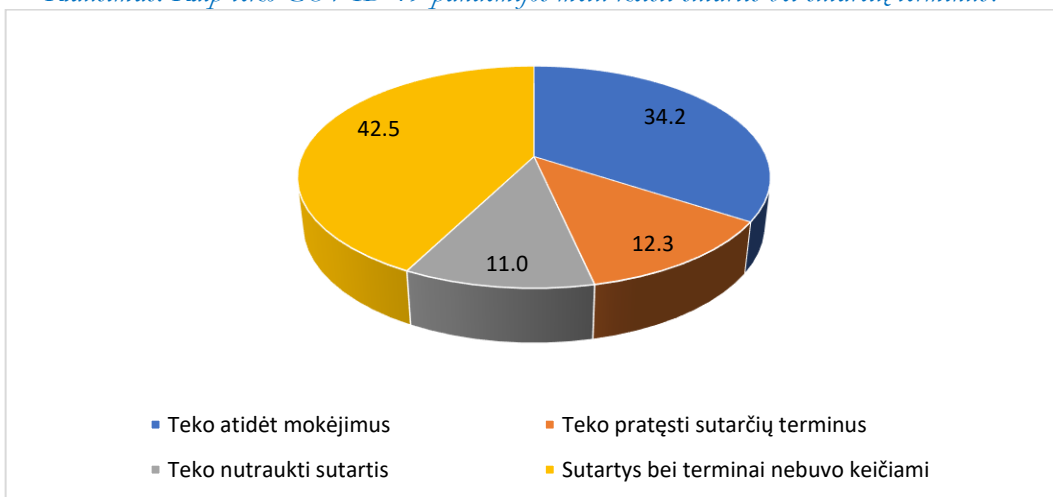
²²⁵ Sudaryta autorius, 2020

Klausimas: Ar įmonė turi veiklos tęstinumo ir/ar pasirengimo pandemijai planą?²²⁶

Vertinant įmonių veiklos tęstinumą COVID-19 pandemijos sąlygomis, tik 31,5 proc. respondentų teigė, kad įmonė turi veiklos tęstinumo pandemijos sąlygomis planą. 37 proc. respondentų nurodė, jog planas rengiamas šiuo metu, o 31,5 proc. respondentų nurodė, jog tokio plano jų įmonei nereikia. Atsižvelgiant į apklausos rezultatus galima teigti, jog tik trečdalis įmonių pasirengusios veikti pandemijos sąlygomis.

Klausimas: Kaip teko COVID-19 pandemijos metu keisti sutartis bei sutarčių terminus?²²⁷

Apklausos dalyvių buvo prašoma įvardinti, kaip COVID-19 pandemija pakeitė įmonių sutartinius išpareigojimus. Didžioji dalis (42,5 proc.) respondentų teigė, jog prasidėjusi pandemija neturėjo poveikio ir sutartys bei jose numatyti terminai nebuvo keičiami. Kita ženkli dalis (34,2 proc.) respondentų teigė, jog teko atidėti sutartyje numatytus mokėjimus. 12,3 proc. respondentų įvardijo, jog teko pratęsti sutarčių terminus, o 11 proc. respondentų nurodė, jog teko nutraukti sudarytas sutartis.

Klausimas: Ar naudojotės valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui?²²⁸

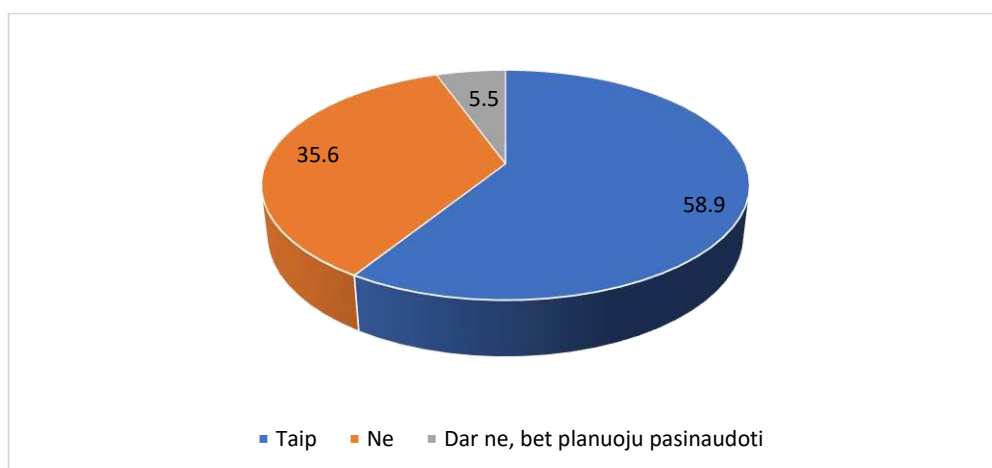
Vertinant valstybės paramą verslui COVID-19 pandemijos sąlygomis, respondentų buvo klausama, ar jie naudojo valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui. 58,9 proc. respondentų atsakė, jog jų įmonės naudojo valstybės verslui teikiama parama, kuri buvo skiriama pandemijos poveikiui mažinti. Kita dalis respondentų (35,6 proc.) atsakė, jog jų įmonės nesinaudojo

²²⁶ Sudaryta autoriu, 2020

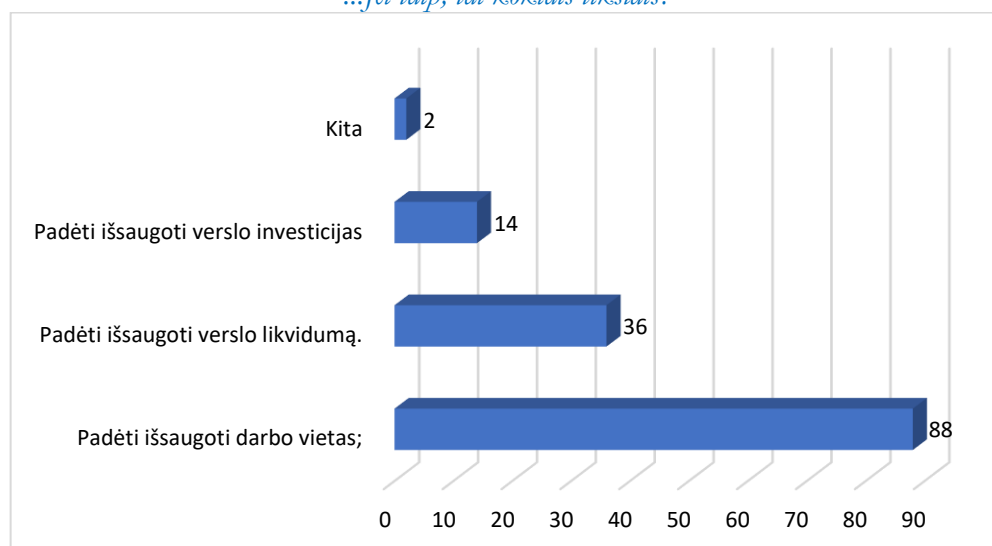
²²⁷ Sudaryta autoriu, 2020

²²⁸ Sudaryta autoriu, 2020

tokia parama, taipogi dalis respondentų (5,5 proc.) teigė, jog tokia parama jų įmonės planuoja pasinaudoti.

*Klausimas: Ar naudojotės valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui?²²⁹
...Jei taip, tai kokiais tikslais?*

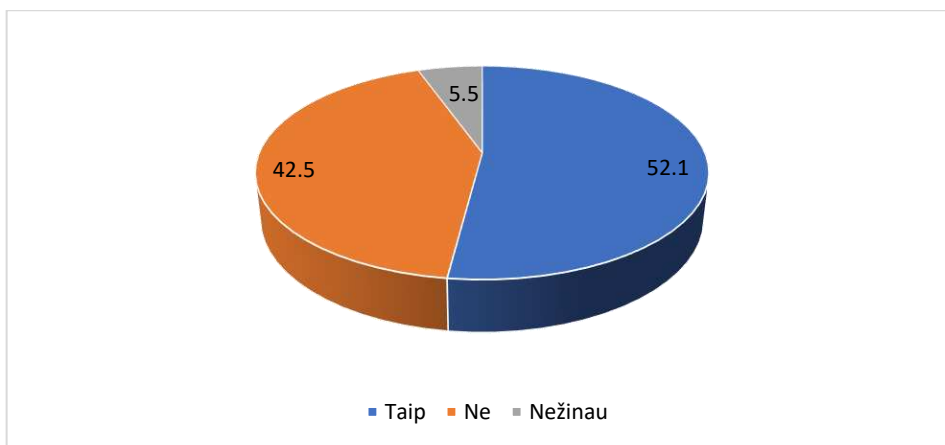
Respondentų buvo klausama, kokiam tikslui buvo panaudota valstybės teikiama parama verslui COVID-19 pandemijos poveikiui mažinti. Dauguma respondentų (88 proc.) atsakė, jog parama buvo skirta darbo vietų išsaugojimui. Verslo likvidumui išsaugoti gautą paramą skyrė 36 proc. respondentų. Valstybės paramos priemone verslo investicijų išsaugojimui pasinaudojo mažiausiai apklausos dalyvių (14 proc.).

Klausimas: Ar teikėte paraišką paramai gauti, siekdami vykdyti įmonės ekonomines veiklas karantino laikotarpiu?²³⁰

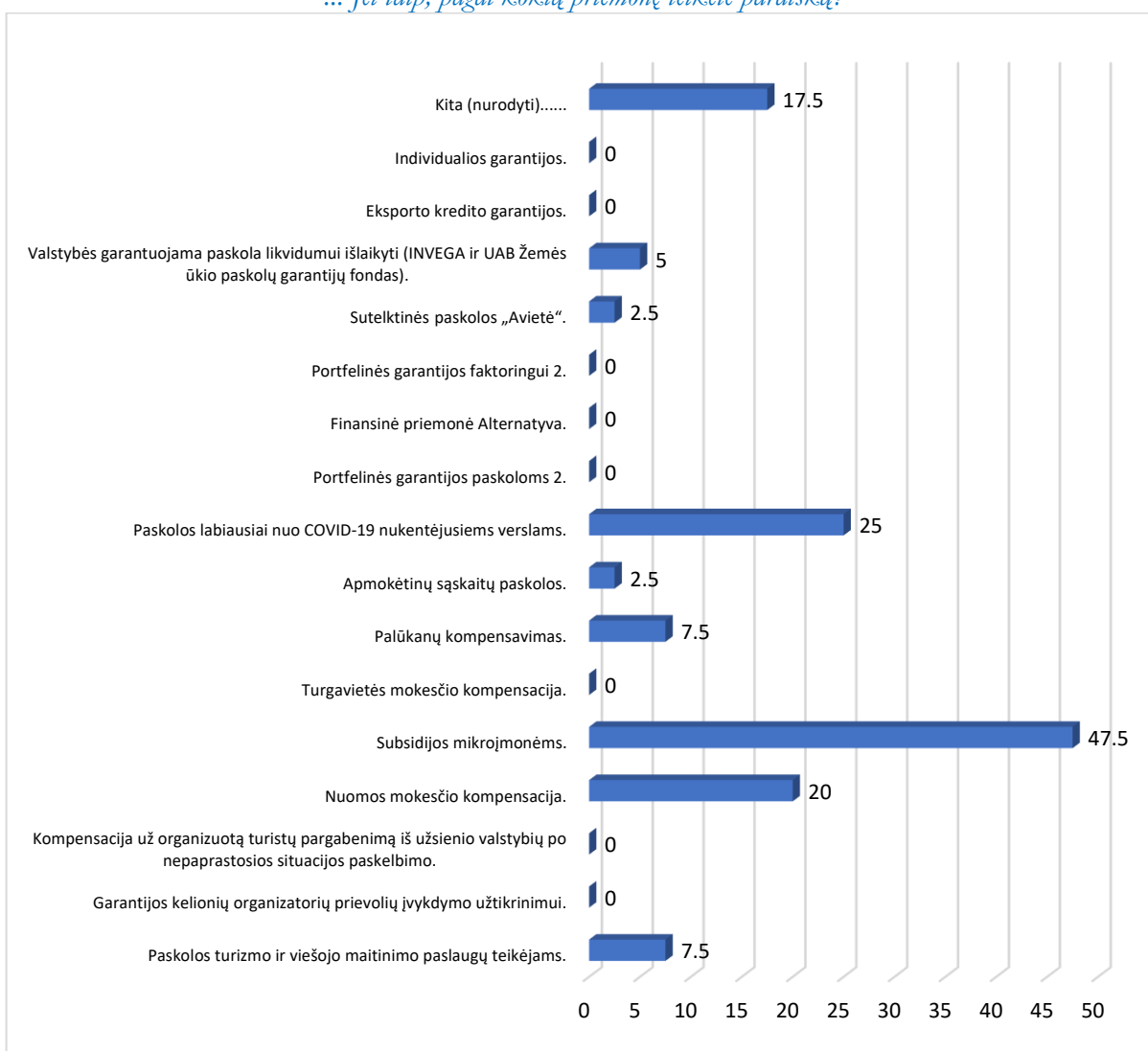
Paraiškas paramai gauti, siekiant užtikrinti ekonominės veiklos tęstinumą karantino laikotarpiu, teikė 52,1 proc. respondentų; tuo tarpu 42,5 proc. respondentų atsakė, jog tokios paraiškos jų įmonės neteikė.

²²⁹ Sudaryta autorius, 2020

²³⁰ Sudaryta autorius, 2020

*Klausimas: Ar teikėte paraišką paramai gauti, siekdami vykdyti įmonės ekonomines veiklas karantino laikotarpiu?²³¹
 ... Jei taip, pagal kokią priemonę teikėte paraišką?*

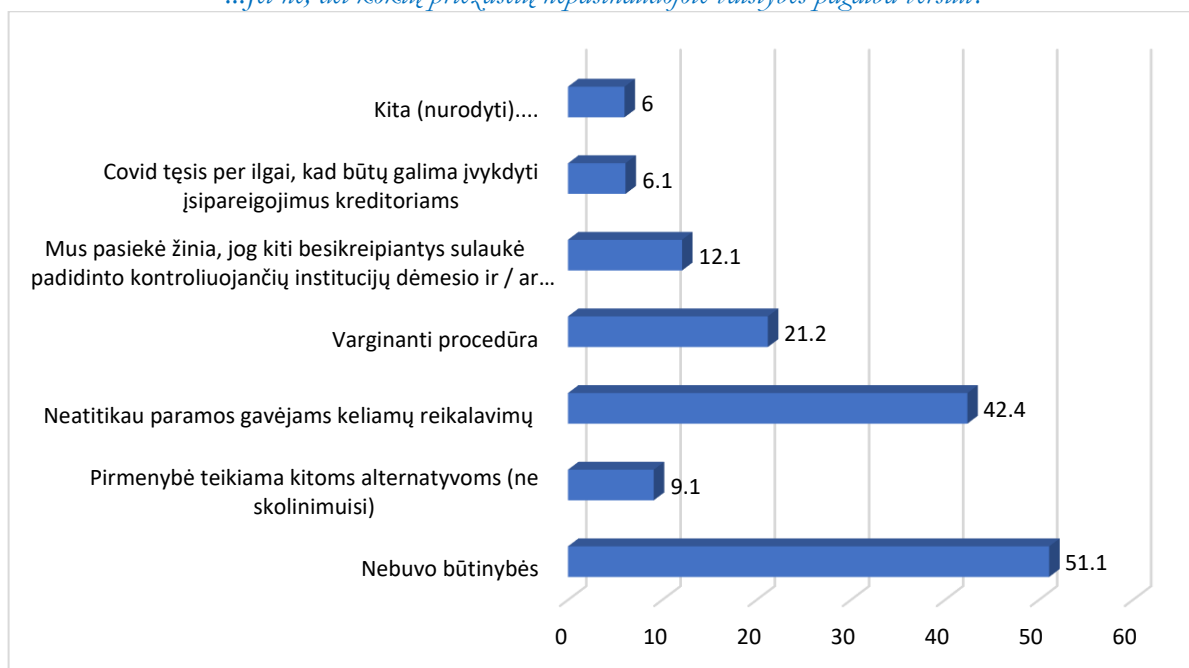

Populiariausios verslo paramos priemonės, kurioms verslo subjektai teikė paraiškas, yra: parama mikroįmonėms (47,5 proc.), paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams (25 proc.) ir nuomos mokesčio kompensacija (17,5 proc.). Kitos priemonės tarp apklausoje dalyvavusių respondentų nebuvo itin populiarios.

²³¹ Sudaryta autorius, 2020

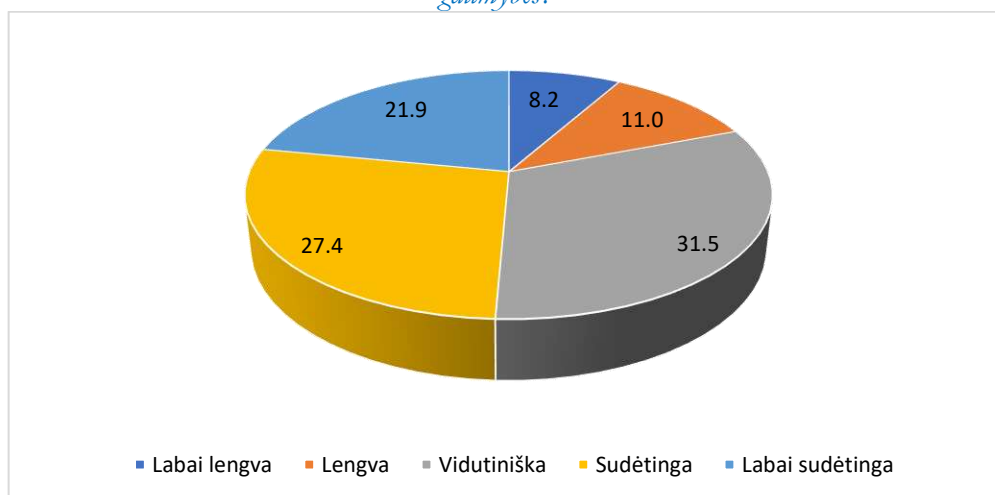
Klausimas: Ar teikėte paraišką paramai gauti, siekdami vykdyti įmonės ekonomines veiklas karantino laikotarpiu?²³²

...Jei ne, dėl kokių priežasčių nepasinaudojote valstybės pagalba verslui?

Dažniausia nurodyta priežastis, kodėl nebuvo pasinaudota valstybės pagalba verslui, tai - nebuvo būtinybės (51,1 proc.). Taip pat įvardintos šios dažniausiai pasitaikiusios kliūtys paramai gauti: neatitikau paramos gavėjams keliamų reikalavimų (42,4 proc.), varginanti procedūra (21,2 proc.). Nuo paramos prašymo atgrasė ir tarp verslo subjektų pasklidusi informacija, jog kiti besikreipiantys sulaukė padidinto kontroliuojančių institucijų dėmesio ir / ar patikrų (12,1 proc.). Mažiau svarbios priežastys: pirmenybė teikiama kitoms alternatyvoms (ne skolinimuisi) (9 proc.), COVID-19 tėtis per ilgai, kad būtų galima įvykdyti įsipareigojimus kreditoriams (6,1 proc.).

Klausimas: Įvertinkite informacijos iš su COVID-19 susijusių valstybinių pagalbos priemonių verslui gavimo galimybes?²³³

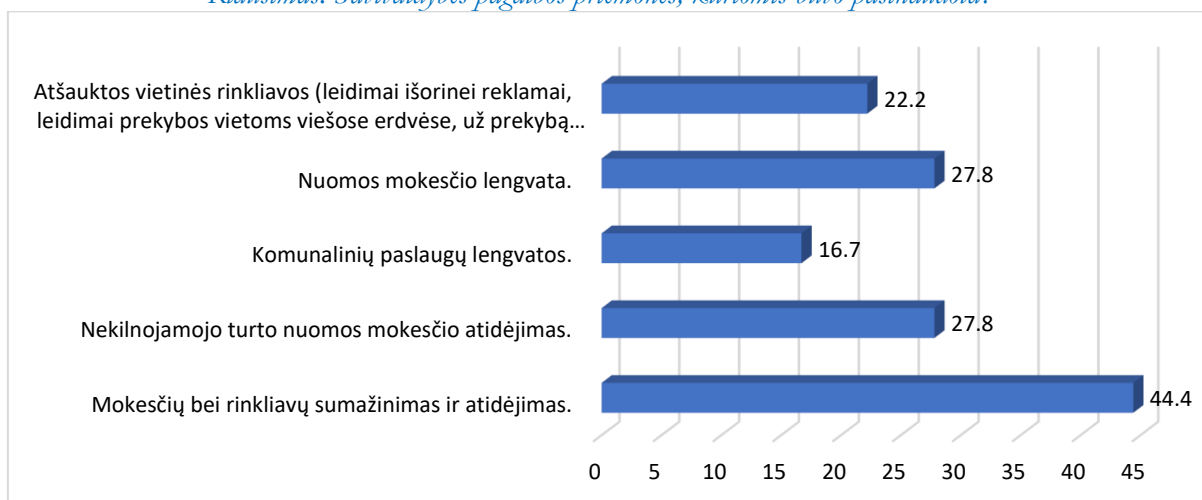
Respondentų buvo prašoma įvertinti, ar buvo lengvai prieinama valstybinių įstaigų informacija apie pagalbos priemonių verslui gavimo galimybes. Tokios informacijos gavimą, kaip labai sudėtingą, vertino 21,9 proc. respondentų, o 27,4 proc. nurodė, jog sudėtinga. 31,5 proc.

²³² Sudaryta autoriu, 2020

²³³ Sudaryta autoriu, 2020

respondentų atsakė, jog gauti informaciją apie valstybės paramą buvo vidutiniškai sudėtinga. Tai, jog skiriamą valstybės paramą gauti yra lengva ar labai lengva, įvardijo tik 19,2 proc. respondentų. Vadovaujantis apklausos rezultatais, darytina išvada, jog verslo subjektai informaciją apie valstybės skiriamą paramą verslui vertina kaip vidutiniškai ir gana sunkiai prieinamą.

Klausimas: Savivaldybės pagalbos priemonės, kuriomis buvo pasinaudota?²³⁴

Populiariausios savivaldybių teikiamos paramos priemonės tarp apklausoje dalyvavusių verslo subjektų: mokesčių bei rinkliavų sumažinimas ir atidėjimas (44,4 proc.), nuomos mokesčio lengvata (27,8 proc.) ir nekilnojamojo turto nuomos mokesčio atidėjimas (27,8 proc.), taip pat atšauktos vietinės rinkliavos (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse ir kt.) (22,2 proc.). Ne tokia populiarė, ir visgi daliai įmonių aktuali priemonė, kuria pasinaudota - Komunalinių paslaugų lengvata (16,7 proc.).

Klausimas: Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonių veiksmingumo?²³⁵
1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams	2,73	1,24
Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui	2,64	1,23
Kompensacija už organizuotą turistų pargabenimą iš užsienio valstybių po nepaprastosios situacijos paskelbimo	2,76	1,28
Nuomos mokesčio kompensacija	3,07	1,51
Subsidijos mikroįmonėms	3,24	1,60
Turgavietės mokesčio kompensacija	2,81	1,45
Palūkanų kompensavimas	2,96	1,48
Apmokėtinų sąskaitų paskolos	2,64	1,44
Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams	2,87	1,50
Portfelinės garantijos paskoloms 2	2,47	1,35
Finansinė priemonė Alternatyva	2,51	1,46
Portfelinės garantijos faktoringui 2	2,55	1,44
Sutelktinės paskolos „Avietė“	2,40	1,25
Valstybės garantuojama paskola likvidumui išlaikyti (INVEGA ir UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas)	2,75	1,45

²³⁴ Sudaryta autorių

²³⁵ Sudaryta autorių

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Eksporto kredito garantijos	2,63	1,44
Individualios garantijos	2,66	1,45

Vertinant valstybės teikiamos paramos verslui priemonių veiksmingumą, galima teigti, jog išskiriamos dvi priemonės, kurias respondentai įvardijo kaip veiksmingiausias. Tai: subsidijos mikroįmonėms (įvertinta 3,24 balo, st.n. 1,60) ir nuomos mokesčio kompensavimas (įvertinta 3,07 balo, st.n.1,51). Kitos išvardintos priemonės respondentų buvo vertinamos kaip mažiau veiksmingos.

*Klausimas: Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonių veiksmingumo?²³⁶
...Nežino atitinkamos priemonės:*

Priemonės	N	%
Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams	33	45,21
Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui	40	54,79
Kompensacija už organizuotą turistų pargabenimą iš užsienio valstybių po nepaprastosios situacijos paskelbimo	39	53,42
Nuomos mokesčio kompensacija	15	20,55
Subsidijos mikroįmonėms	28	38,36
Turgavietės mokesčio kompensacija	41	56,16
Palūkanų kompensavimas	22	30,14
Apmokėtinų sąskaitų paskolos	26	35,62
Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams	18	24,66
Portfelinės garantijos paskoloms 2	39	53,42
Finansinė priemonė Alternatyva	38	52,05
Portfelinės garantijos faktoringui 2	40	54,79
Sutelktinės paskolos „Avietė“	43	58,90
Valstybės garantuojama paskola likvidumui išlaikyti (INVEGA ir UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas)	29	39,73
Eksporto kredito garantijos	38	52,05
Individualios garantijos	38	52,05

Taip pat respondentų buvo teirautasi, kurios valstybės paramos priemonės yra mažiausiai žinomos. Respondentai nežinojo „Sutelktinės paskolos „avietė“ priemonės (N43, 58,9 proc.), „Turgavietės mokesčiui kompensuoti“ (N41, 56,16 proc.), taip pat valstybės teikiamos paramos per siūlomą priemonę „Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymui užtikrinti“ (N40, 54,79 proc.) bei „Portfelinės garantijos faktoringui 2“ (N40, 54,79 proc.). Geriausiai respondentų tarpe buvo žinoma priemonė – „Nuomos mokesčio kompensacija“ ir „Palūkanų kompensavimas“. Nuomos mokesčio kompensacijos priemonės nežinojo tik 20,55 proc. (N15) respondentų, o palūkanų kompensacijos priemonės nežinojo 30,14 proc. respondentų (N22).

Klausimas: Priemonių veiksmingumas verslui?²³⁷

1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

Priemonės	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Mokesčių sumažinimas ir atidėjimas	3,60	1,34
Rinkliavų sumažinimas ir atidėjimas	3,43	1,45
Komunalinių paslaugų lengvatos	3,02	1,46

²³⁶ Sudaryta autoriu, 2020

²³⁷ Sudaryta autoriu, 2020

Priemonės	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Nuomos mokesčio lengvata	3,31	1,48
Atšauktos vietinės rinkliavos (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse, kt.)	3,38	1,51

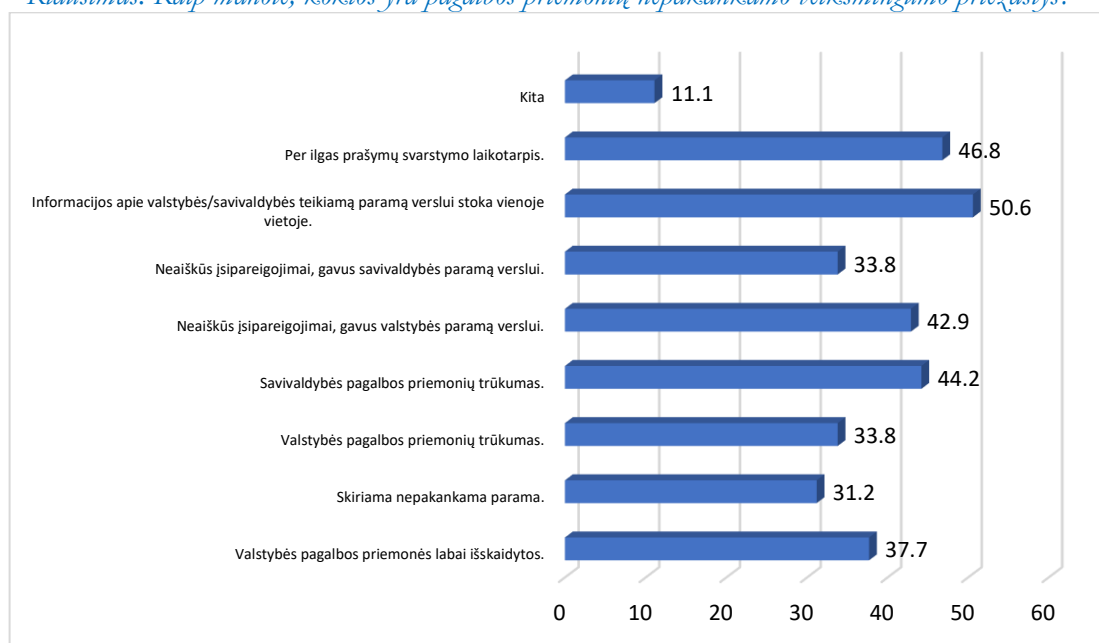
Vertinant verslui teikiamų paramos priemonių veiksmingumą, respondentų buvo klausama, kurias priemones jie vertina kaip labiausiai veiksmingas. Respondentai veiksmingiausia priemone išskyrė mokesčių verslo įmonei sumažinimą ir atidėjimą (vidurkis - 3,6 balo, st.n. 1,34). Mažiausiai veiksminga priemonė buvo įvardinta komunalinių paslaugų lengvata (vidurkis – 3,02 balo, st.n. 1,46).

*Klausimas: Priemonių veiksmingumas verslui?²³⁸
...Nežino atitinkamos priemonės:*

Priemonės	N	%
Mokesčių sumažinimas ir atidėjimas	20	27,40
Rinkliavų sumažinimas ir atidėjimas	20	27,40
Komunalinių paslaugų lengvatos	21	28,77
Nuomos mokesčio lengvata	21	28,77
Atšauktos vietinės rinkliavos (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse, kt.)	26	35,62

Respondentų buvo klausama, kurios paramos priemonės jiems yra mažiausiai žinomos. Gauti tyrimo rezultatai parodė, jog mažiausiai žinoma respondentams buvo priemonė „atšauktos vietinės rinkliavos“ - šios priemonės nežinojo 35,62 proc.(N26) respondentų. Kitos priemonės respondentams buvo geriau žinomos, apie kiekvienos priemonės nežinojimą teigė 27,4 proc. - 28,77 proc. respondentų.

Klausimas: Kaip manote, kokios yra pagalbos priemonių nepakankamo veiksmingumo priežastys?²³⁹

Dėl nepakankamo pagalbos priemonių SVV verslui veiksmingumo respondentų buvo įvardintos šios pagrindinės priežastys: informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą

²³⁸ Sudaryta autoriu, 2020

²³⁹ Sudaryta autoriu, 2020

verslui stoka vienoje vietoje (50,6 proc.), neaiškūs išsipareigojimai, gavus valstybės paramą verslui (42,9 proc.). Kitos aktualios priežastys, sąlygojančios pagalboms verslui veiksmingumo stoką yra: valstybės pagalbos priemonės labai išskaidytos (37,7 proc.), neaiškūs išsipareigojimai, gavus savivaldybės paramą verslui ir valstybės pagalbos priemonių trūkumas (atitinkamai po 33,8 proc.), taip pat paminėta, kad skiriama parama yra nepakankama (31,2 proc.).

Išvardintos priežastys suponuoja prielaidą, kad paramos priemonių veiksmingumo stoką sąlygoja silpna valstybės institucijų komunikacija dėl paramos gavimo galimybių, SVV išsipareigojimų, taip pat dėl SVV poreikius atitinkančių paramos priemonių pasiūlos ir galimybių jomis pasinaudoti.

Klausimas: Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl siūlomų valstybės pagalbos priemonių veiksmingumo?²⁴⁰

1 visiškai nesutinku, 2 nesutinku, 3 nei sutinku, nei nesutinku, 4 sutinku ir 5 visiškai sutinku.

Teiginys	Vidutinis vertinimas	St. nuokrypis
Užimtumo programos (pvz. laikinojo nedarbo programos ar atleidimas nuo soc. apsaugos mokesčių mokėjimo)	3,19	1,01
Finansinės programos, tokios kaip mažų palūkanų kredito linija ar kredito garantijos	3,22	0,90
Lengvatinės paskolos	3,40	0,95
Mokesčių sumažinimas arba laikinos mokesčių lengvatos	3,70	1,00
Importuojamų prekių maito tarifų sumažinimas	3,12	1,05
Nuomos subsidijos	3,36	1,10
Fiksuoto dydžio kompensacinės išmokos	3,47	1,08
Pagalba savarankiškai dirbantiems	3,55	1,14
Kita	3,34	1,04

Vertinant respondentų nuomonę dėl siūlomų valstybės pagalbos priemonių veiksmingumo, išsiskyrė priemonė „Mokesčių sumažinimas arba laikinos mokesčių lengvatos“ (vidurkis - 3,7 balo, st.n. 1). Respondentai teigė tai, jog mokesčių sumažinimas pandemijos laikotarpiu būtų bene veiksmingiausia parama verslui, kurią gali suteikti valstybė. Savarankiškai dirbantiems teikiama valstybės pagalba buvo antroji priemonė, kurią respondentai išskyrė kaip vieną iš veiksmingiausių (vidurkis - 3,55 balo, st.n. 1,14).

Mažiausiai veiksmingomis priemonėmis verslui, kurias gali suteikti valstybė, buvo respondentų įvardintos: „Importuojamų prekių maito tarifų sumažinimas“ (vidurkis - 3,12, st.n. 1,05) bei „Užimtumo programos“ (vidurkis - 3,19, st.n. 1,01).

4.5.2 Kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai pagal dominuojančias ūkio sritis Klaipėdos regione

Vertindami COVID-19 karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) įtaką verslams, informantai pažymėjo, kad įtaka verslui buvo itin reikšminga. Tik keli informantai pasisakė, kad jų verslas esminių poveikio nepatyrė („veikla iš esmės nepakito“, „didelio poveikio nepajutome“, „reikšmingo poveikio nebuvo“), visi kiti informantai nurodė būtinybę stabdyti veiklą ar sumažinti jos apimtį dėl skirtingų priežasčių: paklausos sumažėjimo („nebuvo klientų“, „fiziniai asmenys arba nukėlė susitarimus, arba nutraukė“, „pirkėjai lankytis karantino metu negalėjo arba nebuvo būtinybės“, „Veiklos apimtys stipriai susitraukė“, „veikla sumažėjo apie 20 proc.“, „iki vasaros dirbome minimalia apimtimi“, „verslą paveikė uždaryti pirkėjai., 50 proc. krito užsakymai“, „veikla praktiškai sustojo, nebuvo klientų“), veiklos apribojimų („kai kurie verslai visiškai buvo sustabdyti šiuo laikotarpiu, labiau smulkūs“, „pavasarij veiklos nevykdėme, veikla atsigavo tik vasarą“, „paslaugos (restoranai) sustojo“, „veiklos negalėjome vykdyti“) ar žaliavų tiekimo sutrikimų („situacija žaliavų rinkose sudėtinga nuo vasario mėn.,

²⁴⁰ Sudaryta autoriu, 2020

mūsų gaminamos produkcijos, tas pats tiekėjas, ta pati medžiaga skirta kaukių gamybai, todėl mes netenkame žaliavos“). Vertinant COVID-19 pandemijos įtaką verslui, reikšmingų skirtumų tarp skirtingo savivaldybių atstovų vertinimų nenustatyta, tačiau pastebimas ryškesnis neigiamas poveikis apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų verslams.

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
COVID-19 karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) įtaka verslams						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos m. savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
KLR2 Kai kurie verslai visiškai buvo sustabdyti šiuo laikotarpiu, labiau smulkūs ...> KLR 7. <... nors įmonės veikla kaip ir neturėjo būti nutraukta, tačiau pirkėjai lankytis karantino metu negalėjo arba nebuvo būtinybės.	N1. <... pavasario metu paskelbtas karantinas nepaveikė verslo. Restoranų verslui vasaris kaip tik buvo geras, nes žmonės bėgo nuo aplinkos, įtamos, susidariusios dėl žiniasklaidos. Vėliau maistą restoranai ėmė gaminti išsinešimui. Buvo baisu, nes sumažėjo pajamos, reikėjo persiorientuoti. Šį laikotarpį maitinimo paslaugų sektorius sieja su emociju įtampa. Užsidarymas ir verslo perorientavimas truko apie mėnesį.	KL1 Faktiškai jokio poveikio. KL2 Sukeltas didelis šokas, neapibrėžtumas dėl veiklos tęstinumo. KL3 Įbauginta visuomenė, išaugusi baimė dėl ateities lemia mažesnes vartojimo išlaidas (ypač vyresnių žmonių amžiaus grupėje). KL4 Išaugęs neapibrėžtumas dėl veiklos tęstinumo karantino laikotarpiu (vykdant veiklą yra poreikis susitikti su klientais, patekti į klientų patalpas) KL5 Reikšmingo poveikio nebuvo (apart poreikio pereiti dirbti nuotoliniu būdu), daugiau kilo rizika dėl klientų mokumo ir jų verslo tvarumo.	KR1 Veikla iš esmės nepakito, tačiau išaugo rizika dėl paklausos. KR2 Veikla iš esmės nepakito.	P1 Veikla sustojo, P2 Veiklos apimtys stipriai susitraukė P3 Veikla sumažėjo apie 20 proc. P4 Didelio poveikio nepajutome P5 Pavasarių veiklos nevykdėme, veikla atsigavo tik vasarą P6 Paslaugos (restoranai) sustojo P7 Veiklos negalėjome vykdyti P8 Iki vasaros dirbome minimalia apimtimi	SK1: paveikė, <...> buvo daug baimių žmonėms, kad neužsikrėstų. Dar nelaukiant nurodymų buvo atskirtos maitinimo vietos, dezinfekuoja mi paviršiai, kaukės. <...> Verslą paveikė uždaryti pirkėjai. 50 proc. krito užsakymai ...>. SK2: tokia pat situacija, žaliavų rinkose sudėtinga nuo vasario mėn. Mūsų gaminamos produkcijos, tas pats tiekėjas, ta pati medžiaga skirta kaukių gamybai, todėl mes netenkame žaliavos. Dėl to patiriame ir ekonominį efektą.	ŠR1 sustabdė eksportą. Stoją cechas, kuris gamina baldus Anglijos rinkai. ŠR2 Gavome daug ir sunkiai dirbti, prisitaikyti prie esamos situacijos. <...>. Veikla nebuvo nutraukta, sutrumpintas buvo darbo laikas visose įmonėse. Santechnines paslaugas teikiančios įmonės veikla buvo apribota, nes fiziniai asmenys arba nukėlė susitarimus, arba nutraukė. ŠR3 Labai sumažėjo veikla. ŠR4 Sumažėjo prekyba, dalis darbuotojų buvo prastovoje. ŠR5 Praktiškai sustojo, nebuvo klientų ŠR6 Buvome priversti sustabdyti veiklą.

Dalis informantų, pasisakydami apie valstybės ir savivaldybės įvestas, veiklą ribojančias priemones, pritaikytas įmonėms, neakcentavo tiesioginio jų poveikio SVV verslui („iš valstybės neįjutome neigiamo poveikio“, „Su veiklą ribojančiomis priemonėmis nesusidūrėme“ „iš savivaldybės jokio keičimosi“). Reikšminga dalis pasisakymų, atstovaujančių turizmo verslui Palangoje ir kitas paslaugų veiklas kitose savivaldybėse, ribojančias priemones prilygino verslo žlugdymui („Kai kurios grupės negalėjo pasinaudoti parama, įvedus karantiną, smulkus verslas buvo žlugdomas“, „Nesudarytos galimybės gauti pajamų, <...: nenustatytos tvarkos“, „karantinas buvo per griežtas“, „pernelg dideli ribojimai veiklai“, „turizmui ribojimai buvo naikinantys verslą“, „Priemonės per griežtos“, „veiklos negalėjome vykdyti“. „ribojimai pernelg griežti“) ir tik mažiau karantino paveiktų sričių atstovai taikytus apribojimus traktavo kaip adekvacius

situacijai („įvesti apribojimai buvo proporcingi“, „karantinas apribojo veiklą, tačiau tai protingas susitarimas. Nėra klausimo ar galėjo būti kitaip“).

Pastebėtina, kad informantai valstybės ir savivaldybės įvestas, veiklą ribojančias priemones linkę vertinti per bendrus rinkos pokyčius ir to sąlygotomis pasekmėmis verslui („Mažmeninių parduotuvių uždarymas, prekyba internetu turėjo būti padidinta“, „Imonės veiklai įtakos turėjo bendra karantino situacija – žmonės nesikreipė paslaugų“, „daliai nuomininkų teko sumažinti kainas“, „Dėl įvestu apribojimų reikšmingai išaugo neapibrėžtumas dėl paklausos ateityje“).

Vienas pastebėjimas buvo susietas su duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų ribojimais iniciatyvoms, nukreiptoms į atsekti viruso paplitimą padedančios asmeninės informacijos rinkimą. Pažymėtinas Neringos savivaldybei atstovaujančio informanto pastebėjimas apie tuo metu bendruomenėje galiojančias nuotakas, ir kad savivaldybė specialiai nesiėmė priemonių į Neringą atvykstančiam lankytojų srautui riboti.

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos m. savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
KLR2 Kai kurios grupės negalėjo pasinaudoti parama, įvedus karantiną, smulkus verslas buvo žlugdomas, ypač tuo atveju jei dirbama savarankiškai. Nesudarytos galimybės gauti pajamų (nors ir būtų laikomasi saugumo reikalavimų), nenustatytos tvarkos	N1.<...>Dėl ribotos medicininių paslaugų pasiūlos savivaldybė buvo įvedusi rekomendaciją privačiam sektoriui registruoti svečių duomenis, tačiau ypatingas žiniasklaidos dėmesys šiuo klausimu paspartino įvykius ir duomenų apsaugos institucijos po trijų dienų uždraudė rinkti duomenis. Priežastis tokio savivaldybės siūlymo buvo susijusi su ribota medicininių paslaugų pasiūla Neringos savivaldybėje. <...> Neringa visus priėmė ir buvo atvira turizmui. Dėl to jautėsi gyventojų nusiteikimas, o kodėl mes čia leidžiam visus važiuoti.	-	KR1 Dėl įvestu apribojimų reikšmingai išaugo neapibrėžtumas dėl paklausos ateityje, dalis darbuotojų buvo gan greitai išleisti į prastovas siekiant valdyti šią riziką. KR2 Įvesti apribojimai buvo proporcingi.	P1 Karantinas buvo per griežtas, P2 Pernelyg dideli ribojimai veiklai P5 Turizmui ribojimai buvo naikinantys verslą P6 Realiai dirbti pradėjome vasarą. Priemonės per griežtos P7 Veiklos negalėjome vykdyti P8 Ribojimai pernelyg griežti.	SK1: iš valstybės neįgijome poveikio (1 bangos metu): sienų uždarymas ir krovininio transporto pralaidumas pirmomis dekadomis kėlė problemų dėl prekių išsiuntimo ir saviizoliacijos apribojimų vairuotojams, buvo sudėtinga gauti transportą išvežimui ir įvežimui; iš savivaldybės jokio kišimosi. SK2: karantinas apribojo veiklą, tačiau tai protingas susitarimas. Nėra klausimo ar galėjo būti kitaip. Mūsų veiklos 1 bangos metu neriboję. 2 bangos metu visai kitaip.	ŠR1 Su veiklą ribojančiomis priemonėmis nesusidūrėme. Teko tik pasirūpinti papildomomis apsaugos priemonėmis <...>. ŠR2 Daliai nuomininkų teko sumažinti nuomos įmokas. Įmonės apyvartos kritimas lyginant su 2019 m. tuo pačiu ketvirčiu siekė 25-30 proc., jei lyginame su 2020 m. 1 ketvirčiu beveik 50 proc. <...> Pavyko išvengti užsidarymo. ŠR3 Pradžia buvo tragiška. Visuomeninis maitinimas – 70 proc. kritimas. Pradėjome išvežioti maistą ir galima buvo išsinešti iš vietos. <...> Nereikėjo nieko kardinaliai atrasti, vėliau po truputį apyvarta pradėjo didėti

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos m. savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
						nuo 200-300 eurų per dieną pakilo iki 600 eurų. ŠR4 Mažmeninių parduotuvių uždarymas, prekyba internetu turėjo būti padidinta. ŠR5 Įmonės veiklai įtakos turėjo bendra karantino situacija – žmonės nesikreipė paslaugų. ŠR6 Įmonė buvo uždaryta.

Vertindami karantino laikotarpiu įvestų priemonių savalaikiškumą, visi tuo klausimu pasisakę informantai jas vertino kaip savalaikes, ypač išskirdami asmens apsaugos priemones (kaukės, pirštinės, dezinfekavimo skystis). Kiti informantai atsisakė vertinti, kiek taikytos priemonės buvo savalaikės.

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Savalaikės priemonės						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos m. savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos miesto savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
-	N1. Asmens apsaugos priemonės (kaukės, pirštinės, dezinfekcinis skystis).	KL4 Įvesti apribojimai buvo adekvatūs įvertinant situacijos rimtumą. KL5 Jeigu vertinti iš sveikatos apsaugos perspektyvos tuomet visos priemonės buvo savalaikės.	KR1 Privalomas kaukių dėvėjimas KR2 Visos	P1 – P8 Sunku vertinti	-	ŠR1 priemonės buvo savalaikės. ŠR4 Negalio vertinti ŠR5 Negalio įvertinti ŠR6 Negalio įvertinti

Įvardindami perteklines priemones, taikytas karantino metu, dauguma SVV atstovų nurodė atskiros veiklos rūšims – turgavietėms, barams, parduotuvėms - taikytus apribojimus ar reikalavimų specifiką (kaukės kavinėse, prievolė atskirti šeimos narius). Kaip perteklinė priemonė apibūdinta ir darbuotojams suteikta teisė turėti nedarbingumą vaiko priežiūrai, motyvuojant tuo, kad daliai darbuotojų tai atvėrė piktnaudžiavimo galimybę, atsisakant eiti į darbą. Pavieniai asmenys išsakė vertinimą, kad „*pirmojo karantino paskelbimas buvo perteklinis*“, kad „*apribojimų buvo per daug*“ (nekonkretizuojant, kokių), kad „*buvo per silpna įvestų apribojimų kontrolė*“, kad „*per griežti buvo savizoliacijai keliami apribojimai*“.

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Perteklinės priemonės						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos m. savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
<p>KLR5 Priemonės susijusios su darbuotojams suteikta galimybe karantino laiku turėti nedarbingumą vaiko priežiūrai. Kai kurie darbuotojai tuo naudojami kaip galimybė tiesiog paatostogauti. Dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą.</p> <p>KLR3 Turgeliuose prekiauti nebuvo galima, nors parduotuvės veikė. Sustabdyta veikla sumažino dar labiau jų konkurencingumą. Tik liepos 8 d. išėjo nutarimas dėl turgavietė mokesčio kompensavimas</p>	<p>N1. Kaukių dėvėjimas lauke ar kavinėse, darbo laiko apribojimai (klubų nėra, barai ir taip ilgai nedirbo karantino pradžioje). Maitinimo įstaigų laiko ribojimas. Grupės asmenų (šeimos narių) apribojimas, kuris buvo labiau moralinis, nes sunku identifikuoti šeimos narių tarpusavio ryšius.</p>	<p>KL1 Įvesti apribojimai buvo pertekliniai, ateityje būtina įvedinėjant priemones įvertinti aiškia jū logiką, aiškiai komunuoti kodėl reikalingi vienokie ar kitokie apribojimai.</p> <p>KL2 Apribojimų buvo per daug, buvo daug neaiškumų.</p> <p>KL3 Laikini apribojimai gal ir gerai, bet buvo vykdoma labai ribota jų kontrolė.</p> <p>KL5 Per griežti saviizoliacijos reikalavimai (kitose šalyse esant saviizoliacijoje galima vaikščioti gamtoje ar net nuvykti į parduotuvę laikantis saugumo reikalavimų).</p>	<p>KR1 Nėra KR2 Nėra</p>	<p>P1 – P8 Sunku vertinti</p>	<p>SK1: tuo metu karantinas neatrodė perteklinė priemonė, šiuo metu atrodo, kad perteklinė SK2: karantinas – valstybės institucijoms reikėjo laiko pasiruošti pandeminei situacijai, taip elgiasi ne tik Lietuva, visa Europa taip elgiasi.</p>	<p>ŠR4 Žmonių kiekio apribojimai parduotuvėje. ŠR5 Įmonės veiklai įtakos turėjo bendra karantino situacija – žmonės nesikreipė paslaugų. ŠR6 Įmonė buvo uždarytas.</p>

Kalbant apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, informantų nuomonės atskleidė dvejopą darbuotojų reakcijos pobūdį: nedidelė dalis informantų paminėjo, kad jų darbuotojai pasinaudojo siūloma galimybe nedirbti, gaunant nedarbingumo išmoką, ir atsisakė eiti į darbą, tačiau dauguma informantų paminėjo „išgąstį“, „nusivylimą dėl žlugusių planų“, „baimę prarasti darbą“, „išaugusią psichologinę įtampą ir neapibrėžtumą dėl ateities perspektyvų“, o tai savo ruožtu konsolidavo darbuotojus demonstruoti lojalumą darbdaviui ir dar labiau stengtis dėl verslo išlikimo.

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos m. savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos miesto savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
<p>KLR6 Dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą.</p>	<p>N1. Išsigandimas dėl ateities, pajamų užtikrinimo, baimė prarasti darbą. Atsirado sezoninių darbuotojų noras susitelkti</p>	<p>KL1 Atsirado daug neaiškumo dėl darbo organizavimo, nes nors įmonė ir dirba IT srityje, istoriškai buvo skatinama darbo biure kultūra, tačiau</p>	<p>KR1 Baimė dėl darbo ateityje. KR2 Normali.</p>	<p>P1 Baimė dėl darbo vietos išsaugojimo, P2 Netikrumas dėl ateities P5 Jautėsi nusivylimas dėl žlungančių turizmo sezono planų</p>	<p>SK1: išgąstis, susvetimėjimas, distancijos ne tiek socialinės, kiek nepasitikėjimo; dalinosi nuomone apie jaučiamas grėsmes</p>	<p>ŠR2 darbuotojai keli buvo išėję prižiūrėti vaikų. <...> Santykinai reikėjo mažiau darbuotojų, tai nedarbingumas vaiko priežiūrai leido</p>

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos m. savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos miesto savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
	ir padirbti ilgiau, daugiau kol yra galimybė dirbti ir uždirbti, atsirado noras išsaugoti darbo vietas.	pradėjus dirbti nuotoliniu būdu ženkliai išaugo darbuotojų produktyvumas. KL3 Dalis darbuotojų išėjo iš darbo, kiti buvo išleisti į prastovas. KL5 Išaugusi psichologinė įtampa ir neapibrėžtumas dėl ateities perspektyvų.		P6 Abejonės dėl ateities, gyvenama labiau šia diena. P8 darbuotojai demonstravo didelį lojalumą, paramos priemonėmis nepiktinaudžiavo. Jei galėjo,ėjo į darbą.	SK2: prasta psichologinė būsena skiriasi žmonių reakcijos, 2 bangos metu: per daug nebebijo	neatleisti perteklinių darbuotojų. Darbuotojų tarpe pradžioje buvo išsigandimas. Visi nusiteikę darbingai ir dirbo. <...> ŠR 3 iš pradžių žiūrėjo su baimė. Darėme susirinkimą ir paaiškinome, kad nebus atleidimų. Svarbu išlaikyti darbuotojus. <...> Išleidome darbuotojus į prastovas. Savaitę buvo vieni, kitą savaitę kiti. ŠR4 Žmonės buvo išgąsdinti, galvojo apie savo finansinę ateitį, dalis nenorėjo eiti į darbą, kiti, atvirkščiai, bijojo prarasti darbą. ŠR5 Baimė prarasti darbą, sumažėjęs atlyginimas. ŠR6 Prastova

Informantų išsakytos problemos ir rūpesčiai įvestų apribojimų fone gali būti suskirstyti į šias grupes:

- **Organizacinės veiklos problemos** („problemos tiek pritaikant darbo vietas, tiek ir ieškant darbuotojų - buvo sudėtinga“).
- **Verslo išlikimas ir veiklos perspektyvos užtikrinimo problemos** („kai kurios įmonės nepapuolė į remtinių įmonių sąrašą“, „pristabdyti esminiai šių metų projektai“, „iškilę esminiai klausimai dėl veiklos testinimo“, „dėl karantino įvesto dėl COVID-19 įmonės užsakymai krūto ir iškilė rizika prarasti darbuotojus“, „didelis neapibrėžtumas dėl veiklos testinimo“, „rūpestis, kaip išgyventi, išsaugoti darbuotojus, verslą, vykdyti išpareigojimus“).
- **Informacijos neprieinamumas** („sudėtingas informacijos gavimas“, „Stokojama informacijos. Karštoji linija – pavargusi aiškinti, darykit kaip išeina, patys pasakoja kaip apėiti, o ne kaip laikytis. Situacijos valdymas – mūsų pačių improvizacija ką daryti. Iš kitų verslininkų patirties sužinojome kokią prevencinį planą pasidaryti, tačiau parengta vadybininkų, o ne Visuomenės sveikatos centro“).
- **Valstybės aparato veiklos nesklaidumai ir reikalavimų pateikimo neadekvatumas** („dokumentai įkeliami penktadienį vakare, galioja nuo pirmadienio“, dokumentai „neįkelti ketvirtadienį, pradeda galioti nuo penktadienio“, „darbuotojai neparuošti, nepamokėti, taikomų procedūrų neįmanoma

įgyvendinti, kontroliuojančios institucijos neturi supratimo ką ir kur kontroliuoti“, „pirmomis dienomis susidūrėm su darbo tvarkos taisyklių pakeitimais, jas kūrėm ir dalinomės su verslininkais patys. Dezinfekcija – iš savivaldybės norėjosi, kad palengvintų ir duotų informaciją į kokias įmones kreiptis, <...> Nėra skėtinės struktūros, gydytojo/darbo inspekcijos nuorodos, kur verslininkui kreiptis. <...> Tik vakar (20201019) gavom išsamią rekomendaciją iš Darbo Inspekcijos kaip elgtis verslininkams“).

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Problemos ir rūpesčiai šiame etape						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos m. savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
KLR2 Kai kurios įmonės nepapuošė į remtinių įmonių sąrašą (maisto prekių prekyba užsiimanti, savarankiškai dirbantys), tačiau problemos tiek pritaikant darbo vietas, tiek ir ieškant darbuotojų buvo sudėtinga. Sudėtingas informacijos gavimas.	N1. Verslo užsidarymo nebuvo.	KL1 Pribandyti esminiai šių metų projektai. KL3 Iškilę esminiai klausimai dėl veiklos tęstinumo. KL4 Dėl karantino įvesto dėl COVID-19 įmonės užsakymai krito ir iškilo rizika prarasti darbuotojus. Nors ir žinant, kad po keleto mėnesių įvyks rinkos atsigavimas, įmonė ieškojo būdų kaip amortizuoti laikinus užsakymų sumažėjimus ir prastovas. KL5 Stipriai išaugęs neapibrėžtumas ir poreikis skirti daug dėmesio nuolatiniam situacijos sekimui (negalėjimas susikonsultuoti ties ilgalaike strategija).	KR1 – KR2 Didelis neapibrėžtumas dėl veiklos tęstinumo..	P1 - P8 Rūpestis, kaip išgyventi, išsaugoti darbuotojus, verslą, vykdyti įsipareigojimus.	SK2: Susidūrėme su didžiuoliais nepatogumais ir ribojimais <...> dokumentai įkeliama penktadienį vakare, galioja nuo pirmadienio. Neįkelti ketvirtadienį, pradeda galioti nuo penktadienio. Dabar dar sudėtingiau. Darbuotojai neparuošti, nepamokyti, taikomų procedūrų neįmanoma įgyvendinti, kontroliuojančios institucijos neturi supratimo ką ir kur kontroliuoti, <...> Stokojama informacijos. Karštoji linija – pavargusi aiškinti, darykit kaip išėina, patys pasakoja kaip apeiti, o ne kaip laikytis. Situacijos valdymas – mūsų pačių improvizacija ką daryti. Iš kitų verslininkų patirties sužinojome kokį preventinį planą pasidaryti, tačiau parengta vadybininkų, o ne visuomenės sveikatos centro. SK1. Pirmomis dienomis susidūrėm su darbo tvarkos taisyklių pakeitimais, jas kūrėm ir dalinomės su verslininkais	ŠR1 pagrindinės problemos buvo susijusios su tiekimo grandinės sutrikimu ir eksporto veiklos apribojimu. ŠR2 bekontakčio atsiskaitymo įvedimas. Ryšio priemonės. ŠR2 iš klientų pusės buvo nesupratimo: kodėl negaliu užteiti į vidų, kodėl negaliu būti be kaukės. ŠR3 mažmeninė prekyba tempė viską, visą visuomeninį maitinimą. Galėjome susimokėti mokesčius, skolų neturėjome. Problemų kilo su apyvartinėmis lėšomis. Užsakymai krito. Gamyba stėjo mėnesiui, kaip ir visuomeninis maitinimas. Dirbame su turgavietėmis, halėmis, turime firminių skyrių. Visi jie užsidarė 1 etapo metu. Gamyba beveik neatsistatė, į ankstesnę padėtį negrįžo. ŠR4 Kaukių ir pirštinių deficitas,

Diskusijos sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes						
Problemos ir rūpesčiai šiame etape						
Klaipėdos raj. savivaldybė	Neringos savivaldybė	Klaipėdos m. savivaldybė	Kretingos raj. savivaldybė	Palangos m. savivaldybė	Skuodo raj. savivaldybė	Šilutės raj. savivaldybė
					patys. Dezinfekcija – iš savivaldybės norėjosi, kad palengvintų ir duotų info į kokias įmones kreiptis ir kur dezinfekuotis. Sutartys su dez. Įmonėms – išankstiniai apmokėjimai ar abonentinis mokestis, kad esant iškvietimui jie galėtų atvykti. Nėra skėtinės struktūros. Gydytojo/darbo inspekcijos nuorodos, kur verslininkui kreiptis. Dėl COVID tik SPAM brošiūros. Tik vakar (20201019) gavom išsamią rekomendaciją iš Darbo Inspekcijos kaip elgtis verslininkams	nebuvo aiškūs įstatyminiai aktai, ypač pirmomis dienomis, poreikis įvesti naują tvarką. ŠR5 Pagrindinė problema – išlaikyti verslą. ŠR6 Kadangi tai šeimos verslas – nuostoliai visai šeimai.

4.6 Kiekybinio ir kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai Klaipėdos regiono savivaldybėse

4.6.1 Kiekybinio socioekonominio poveikio SVV verslui vertinimo rezultatai Klaipėdos regiono savivaldybėse

Šiame skyriuje yra pateikiama išsami COVID-19 pandemijos ir jos kontekste LR Valstybės įvestų ribojančiųjų bei skatinančiųjų priemonių socioekonominio poveikio SVV verslui kiekybinio tyrimo vertinimo rezultatų analizė Klaipėdos regiono savivaldybėse.

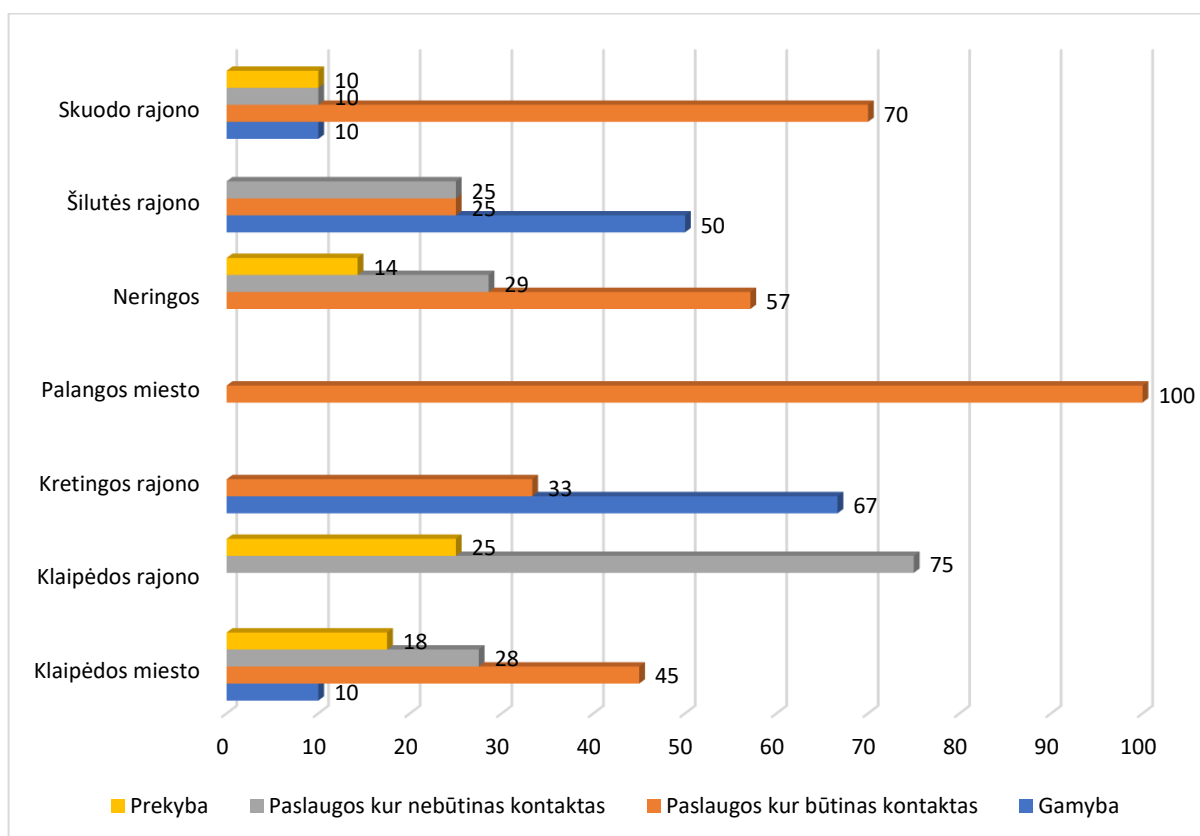
Klausimas: Koks respondentų atstovaujamas įmonės ekonominės veiklos tipas?²⁴¹

Analizuojant tyrimo imtį pagal atstovaujamą savivaldybę ir veiklos sektorių, identifikuotas toks respondentų pasiskirstymas:

- Palangos m. savivaldybė atstovaujama paslaugų sektoriaus, kur būtinas kontaktas (100%).
- Skuodo r. savivaldybei dviem trečdaliais reprezentuoja SVV atstovaujančios paslaugų, kur būtinas kontaktas sektoriaus, tuo tarpu kitiems sektoriams (prekyba, paslaugos, kur nebūtinas kontaktas, ir gamyba) priklauso atitinkamai po 10 proc. tyrime dalyvavusių SVV atstovų.

²⁴¹ Sudaryta autoriu, 2020

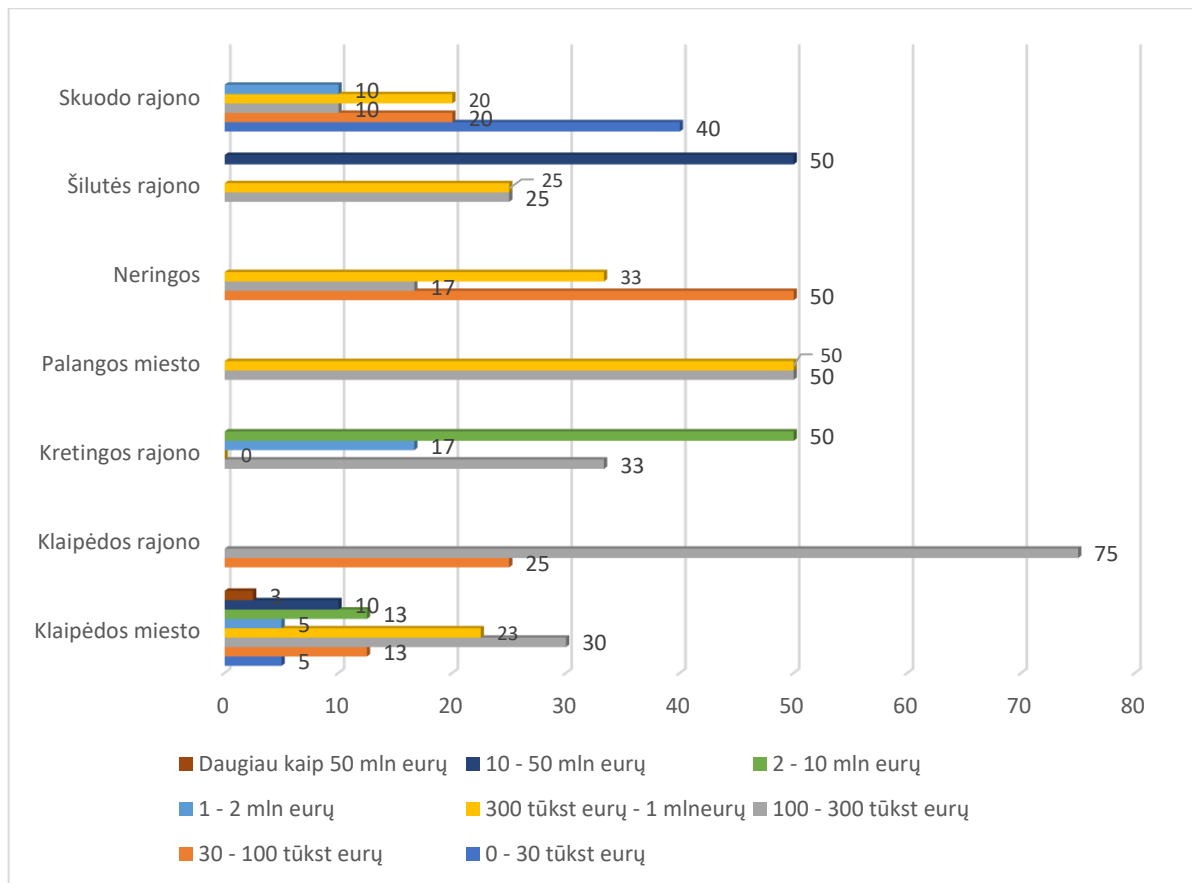
- Trys ketvirtadaliai (75%) Klaipėdos r. savivaldybės SVV atstovų, dalyvavusių tyrime, priklauso paslaugų, kur nebūtinai kontaktas sektoriui, likęs ketvirtadalis (25%) – prekybos sektoriui.
- Kretingos r. savivaldybė buvo atstovaujama SVV atstovų iš Gamybos sektoriaus (67%), tuo tarpu trečdalį respondentų (33%) sudarė paslaugų, kur būtinas kontaktas, sektoriaus atstovai.
- Neringos savivaldybės paslaugų, kur būtinas kontaktas sektorius reprezentuojamas beveik dviem trečdaliais (57%) SVV atstovų, dar trečdalį (29%) sudaro paslaugų, kur nebūtinai kontaktas, sektoriaus atstovai ir likę 14 proc. – prekybos sektoriaus atstovai.
- Pusė (50%) Šilutės r. savivaldybės SVV atstovų, dalyvavusių tyrime, priklauso gamybos sektoriui, kitą pusę sudarė po lygiai paslaugų, kur būtinas kontaktas, sektorius, ir paslaugų, kur nebūtinai kontaktas, sektoriaus atstovai (atitinkamai po 25%).
- Klaipėdos m. savivaldybei atstovaujančios įmonės dengė visus sektorius (gamybos, prekybos ir paslaugų). Daugiausiai jų priklauso paslaugų, kur būtinas kontaktas, sektoriui (45%), o 28 proc. - paslaugų, kur nebūtinai kontaktas, sektoriui, 18 proc. – prekybos, o 10% - gamybos sektoriui.

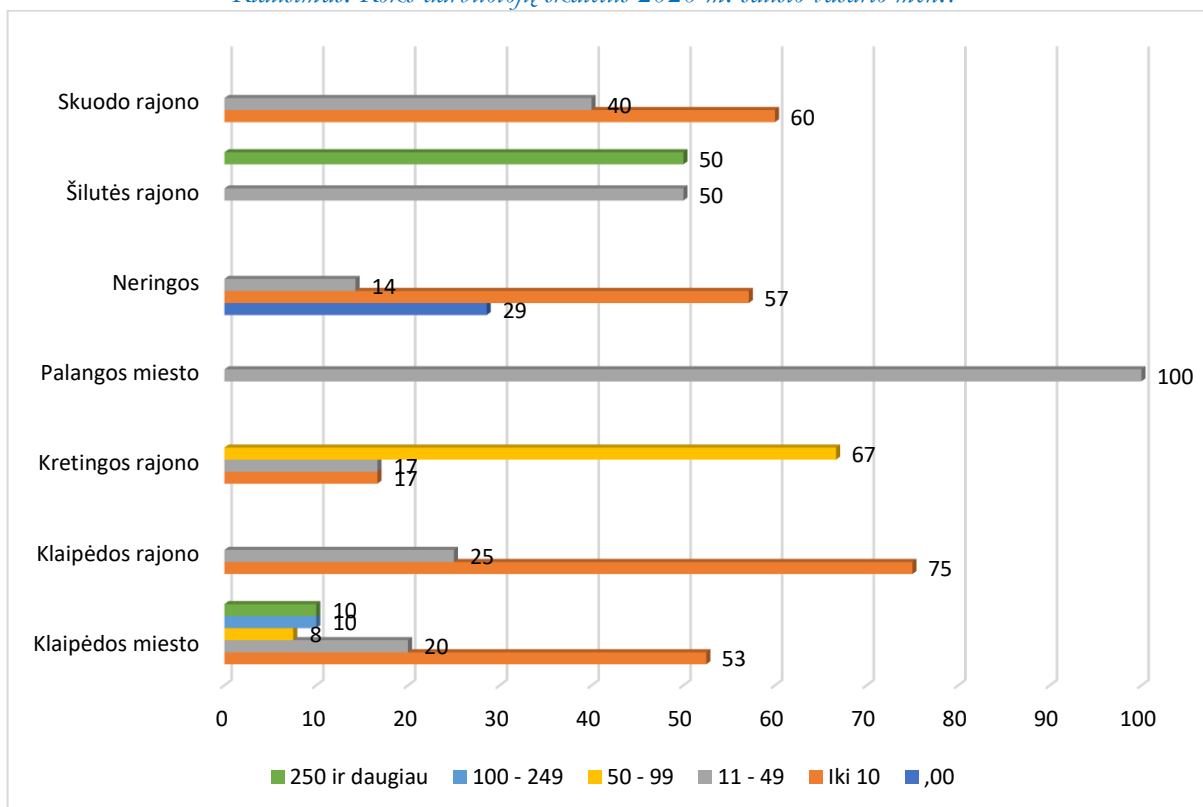
Klausimas: Kokia metinė apyvarta?²⁴²

Analizuojant respondentų atstovaujamų SVV įmonių metinės apyvartos rodiklius pagal savivaldybes, didžiausia metinė apyvarta užfiksuota Klaipėdos m. savivaldybės įmonėse – 3 proc. Tyrime dalyvavusių SVV atstovai nurodė, jog jų metinė apyvarta viršija 50 mln. eurų. SVV, kurių metinė apyvarta siekia nuo 300 tūkst. eurų iki 1 mln. eurų, užfiksuotos Palangos m. savivaldybėje (50 %), Skuodo r. savivaldybėje (20 %), Neringos savivaldybėje (33 %), Klaipėdos m. savivaldybėje (23 %). Metinės apyvartos rodiklis fiksuotas Klaipėdos r. savivaldybės SVV: trys ketvirtadaliai įmonių nurodė, jog jų metinė apyvarta siekia nuo 100 iki 300 tūkst. eurų. Panašia metine apyvarta pasižymi ir trečdalis apklaustų Klaipėdos m. įmonių.

²⁴² Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas: Koks darbuotojų skaičius 2020 m. sausio-vasario mėn.?²⁴³

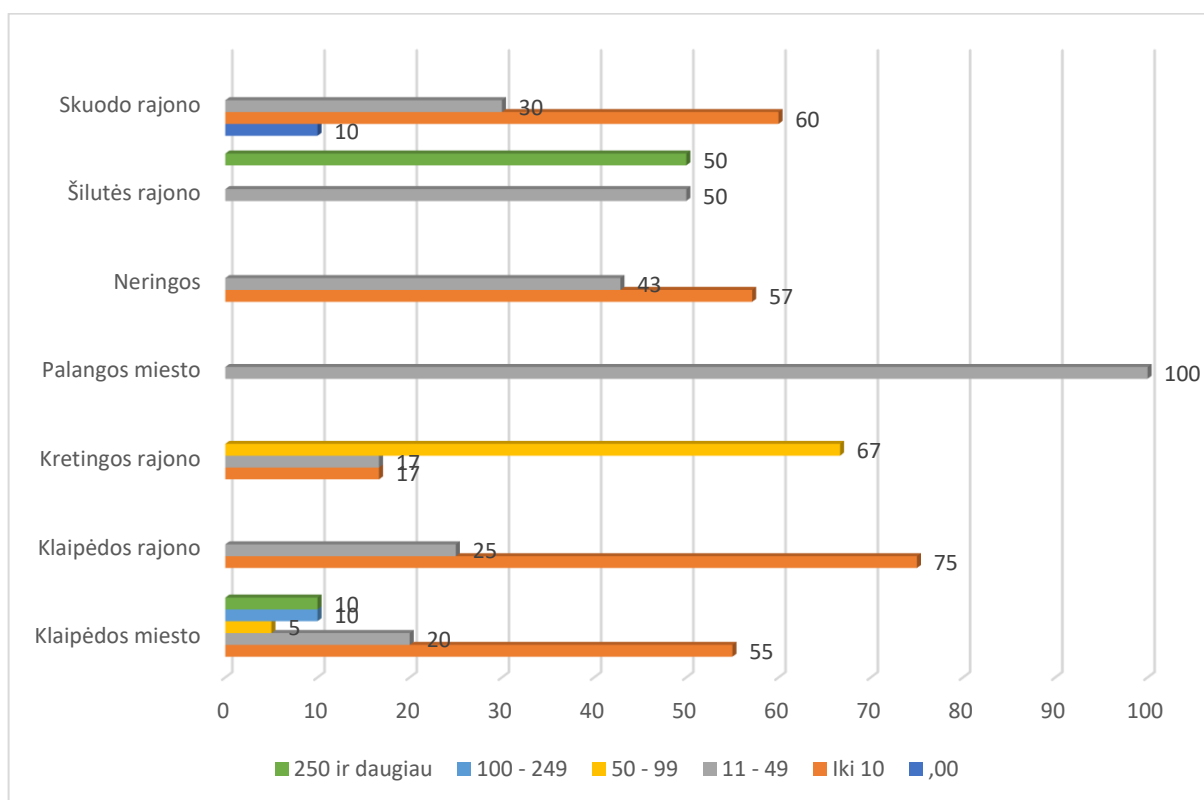
²⁴³ Sudaryta autorius, 2020

Analizuojant darbuotojų skaičiaus 2020 m. sausio-vasario mėn., nustatyta, jog Skuodo r. įmonėse nurodytu laikotarpiu darbuotojų skaičius buvo iki 10 (60 %) ir 11 - 49 (40 %). Šilutės r. įmonėse, kurios dalyvavo tyrime, darbuotojų skaičius siekė 250 ir daugiau (50 %) ir 11 - 49 (50 %). Neringos savivaldybės apklaustos SVV įmonės nurodytu laikotarpiu turėjo iki 10 darbuotojų (57 %). Palangos m. savivaldybei atstovavę tyrimo dalyviai turėjo iki 10 darbuotojų (100 %). Kretingos r. savivaldybės teritorijoje veikiantys SVV tyrimo dalyviai nurodė, jog jų darbuotojų skaičius buvo 50 - 99 (67 %). Daugumos Klaipėdos r. įmonių, dalyvavusių tyrime, darbuotojų skaičius nurodytu laikotarpiu – iki 10 (75%). Klaipėdos m. savivaldybės teritorijoje esančių SVV tyrimo dalyvių darbuotojų skaičius nurodytu laikotarpiu: iki 10 sudarė 53 %, 11 - 49 sudarė 20 %, 100 - 249 sudarė 10 %, 250 ir daugiau - 10 % visų atstovaujama respondentų.

Klausimas: Koks darbuotojų skaičius 2020 m. kovo 16 d. – birželio 17 d.?²⁴⁴

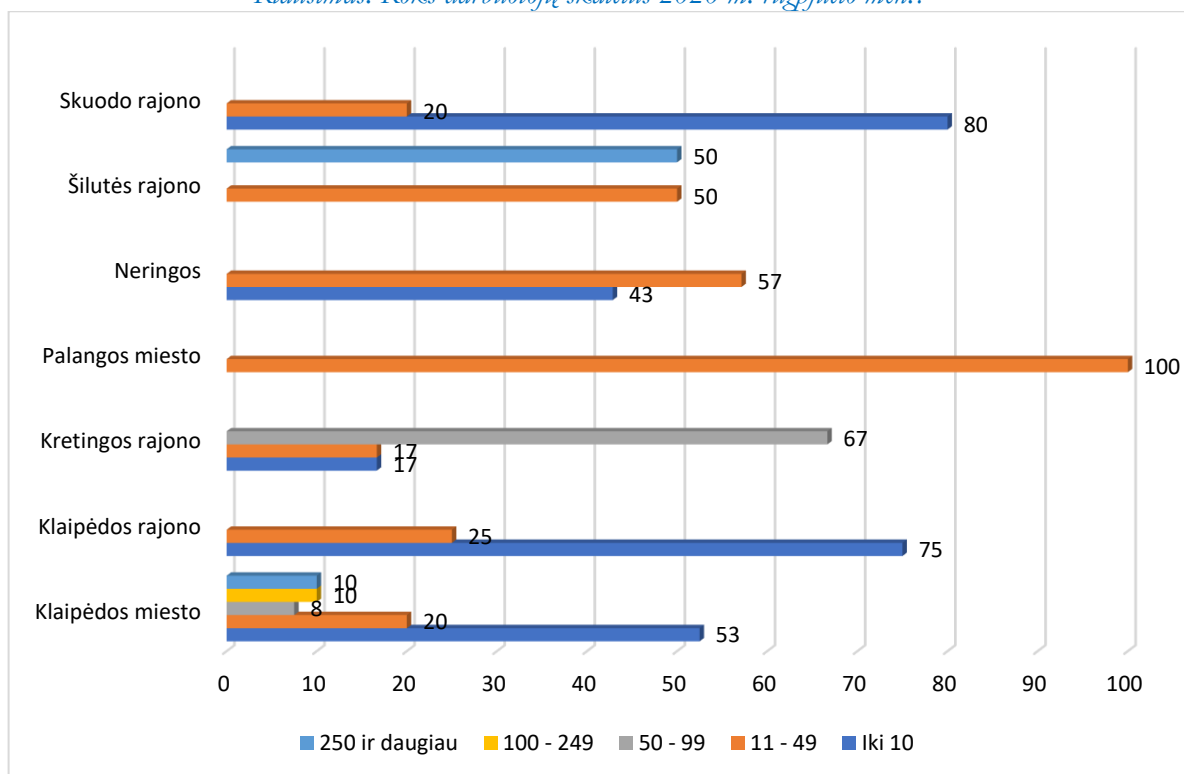
Analizuojant Darbuotojų skaičiaus rodiklį 2020 m. kovo 16 d. – birželio 17 d. nustatyta, jog:

- Skuodo r. įmonių tendencijos panašios: 60 proc. atstovaujančių įmonių turėjo iki 10 darbuotojų; 30 % - 11 - 49 darbuotojų.
- Nepasikeitė situacija ir Šilutės r. įmonėse: darbuotojų skaičius siekė 250 ir daugiau (50 %) ir 11-49 (50 %).
- Neringos savivaldybės įmonėse situacija kiek pasikeitė: 57 proc. įmonių pažymėjo, jog jų personalas – iki 10 darbuotojų; o 43 proc. nurodė, jog 11- 49 darbuotojai.
- Palangos m. įmonėse situacija nepasikeitė - visos turėjo iki 10 darbuotojų (100 %).
- Išliko stabili situacija ir Kretingos r. SVV: jų darbuotojų skaičius buvo 50-99 (67 %).
- Daugumos Klaipėdos r. įmonių, dalyvavusių tyrime, darbuotojų skaičius nurodytu laikotarpiu – iki 10 (75 %).
- Be didelių pasikeitimų išliko situacija ir Klaipėdos m. įmonėse, dalyvavusiose tyrime: iki 10 darbuotojų nurodė 55 proc. respondentų; 11-49 – 20 proc.

²⁴⁴ Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas: Koks darbuotojų skaičius 2020 m. rugpjūčio mėn.?²⁴⁵

Analizuojant atstovaujimų įmonių darbuotojų skaičių 2020 m. rugpjūčio mėn., nustatyta, jog:

- Skuodo r. įmonėse darbuotojų skaičius išliko nepakitęs - iki 10 (80 %).
- Nepasikeitė situacija ir Šilutės r. įmonėse: darbuotojų skaičius siekė 250 ir daugiau (50 %) ir 11-49 (50 %).
- Neringos savivaldybės įmonėse situacija išliko stabili: 57 proc. įmonių, dalyvavusių tyrime, pažymėjo, jog jų personalas – iki 10 darbuotojų; 43 proc. – 11-49 darbuotojai.
- Palangos m. įmonėse situacija nepasikeitė - visos turėjo iki 10 darbuotojų (100 %).
- Išliko stabili situacija ir Kretingos r. SVV: jų darbuotojų skaičius buvo 50 - 99 (67 %).
- Nepasikeitė ir daugumos Klaipėdos r. įmonių dalyvavusių tyrime darbuotojų skaičius – iki 10 (75 %).
- Nežymiai koregavosi situacija Klaipėdos m. įmonėse, dalyvavusiose tyrime: iki 10 darbuotojų nurodė 53 proc. respondentų; 11-49 darbuotojų – 20 proc. apklaustųjų, dalyvavusių tyrime.

Klausimas: Kokia buvo Jūsų įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui?²⁴⁶

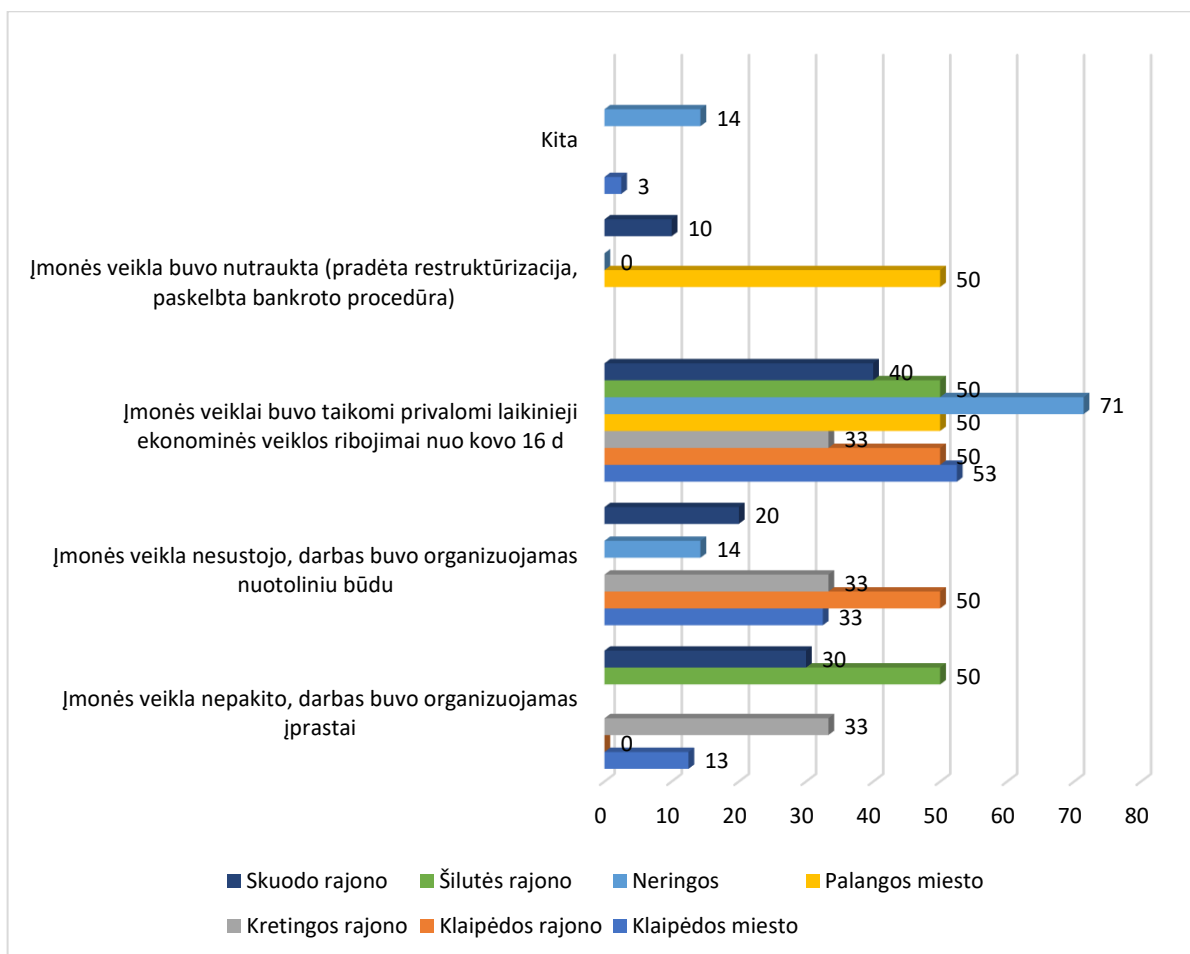
Atsakant į klausimą „Kokia buvo Jūsų įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui?“ įmonės rinkosi šiuos atsakymų variantus:

- „Įmonės veikla buvo nutraukta“ - šį atsakymo variantą pasirinko 50 proc. Palangos m. savivaldybei priklausančių įmonių, dalyvavusių tyrime.
- „Įmonės veiklai buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai nuo kovo 16 d.“ - šį variantą žymėjo beveik pusė visų savivaldybių SVV atstovų.
- „Įmonės veikla nesustojo, darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu“ - šį atsakymo variantą pasirinko daugiau negu trečdalis savivaldybės atstovaujantių įmonių atstovų, dalyvavusių apklausoje.

²⁴⁵ Sudaryta autorius, 2020

²⁴⁶ Sudaryta autorius, 2020

- „Įmonės veikla nepakito, darbas buvo organizuojamas įprastai“ - šį variantą pasirinko trečdalis Kretingos rajono savivaldybės teritorijoje esančių įmonių-tyrimo dalyvių bei dešimtadalis Klaipėdos m. įmonių, dalyvavusių tyrime.

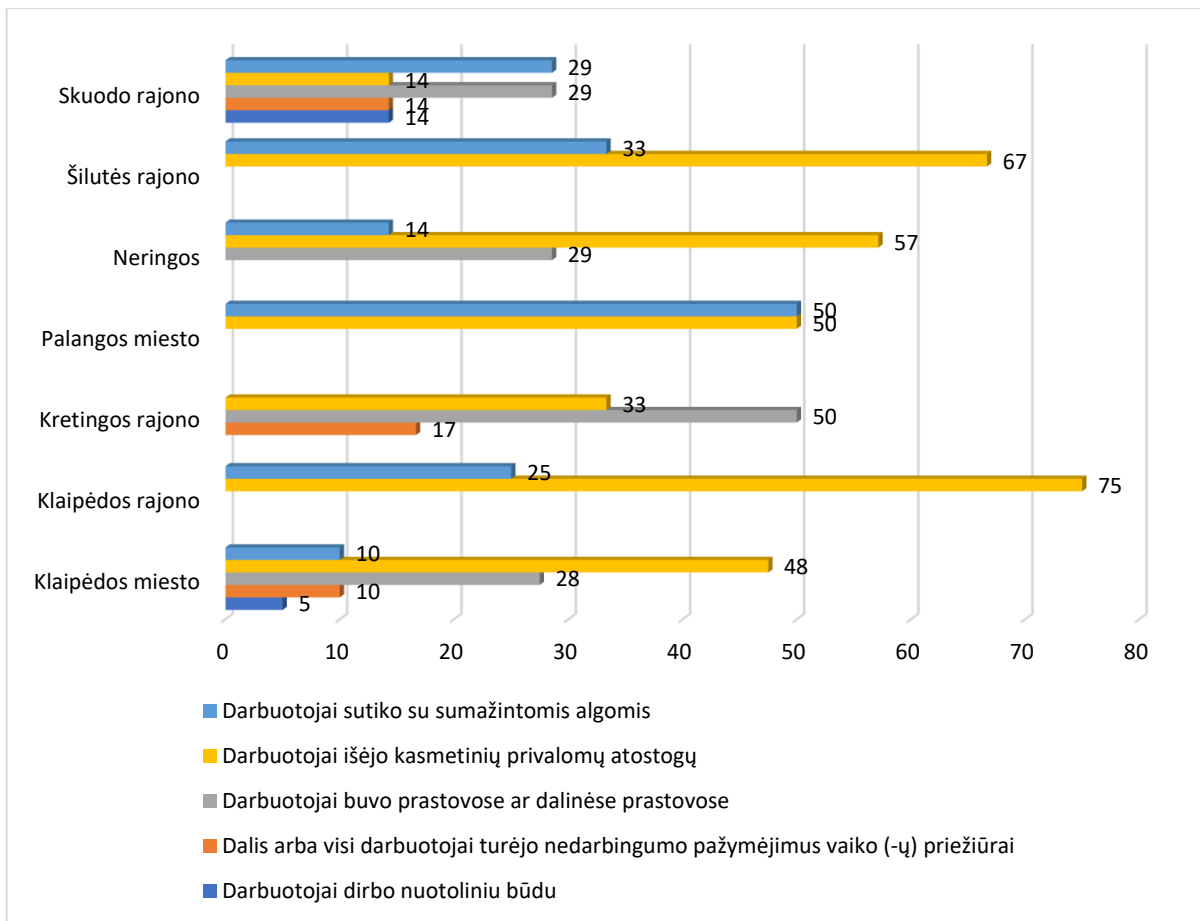

Klausimas: Kurie būdai padėjo išsaugoti darbuotojus COVID-19 pandemijos laikotarpiu?²⁴⁷

Atsakydami į klausimą „Kurie būdai padėjo išsaugoti darbuotojus COVID-19 pandemijos laikotarpiu“ SVV atstovai žymėjo tokius variantus:

- Skuodo r. savivaldybės įmonės nurodė, jog „darbuotojai sutiko su sumažintomis algomis“ (29 %) ir „darbuotojai buvo prastovose ir dalinėse prastovose“ (29 %).
- Didžioji dali Šilutės r. įmonių pasirinko variantą „Darbuotojai išėjo kasmetinių atostogų“ (57 %), kitas būdas - „darbuotojai sutiko su sumažintomis algomis“ (33 %).
- Neringos SVV taip pat pasirinko atsakymo variantą „Darbuotojai išėjo kasmetinių atostogų“ (57 %). Likę teigė, jog „darbuotojai buvo prastovose ir dalinėse prastovose“ (29 %) ir „darbuotojai sutiko su sumažintomis algomis“ (14 %).
- Palangos m. įmonės teigė, kad „Darbuotojai sutiko su sumažintomis algomis“ (50 %) ir „Darbuotojai išėjo kasmetinių atostogų“ (50 %).
- Pusė Kretingos r. įmonių, dalyvavusių tyrime, teigė, kad „Darbuotojai buvo prastovose ir dalinėse prastovose“. Tuo tarpu trečdalis (33 %) pasirinko variantą „Darbuotojai išėjo kasmetinių atostogų“.
- Didžioji dauguma (75 %) Klaipėdos r. įmonių, atsakiusių į tyrimo klausimus, teigė, kad „Darbuotojai išėjo kasmetinių atostogų“.
- Klaipėdos m. įmonės (48 %) pažymėjo, jog vienas labiausiai paplitusių būdų – „Darbuotojų išėjimas kasmetinių privalomų atostogų“.

²⁴⁷ Sudaryta autoriu, 2020

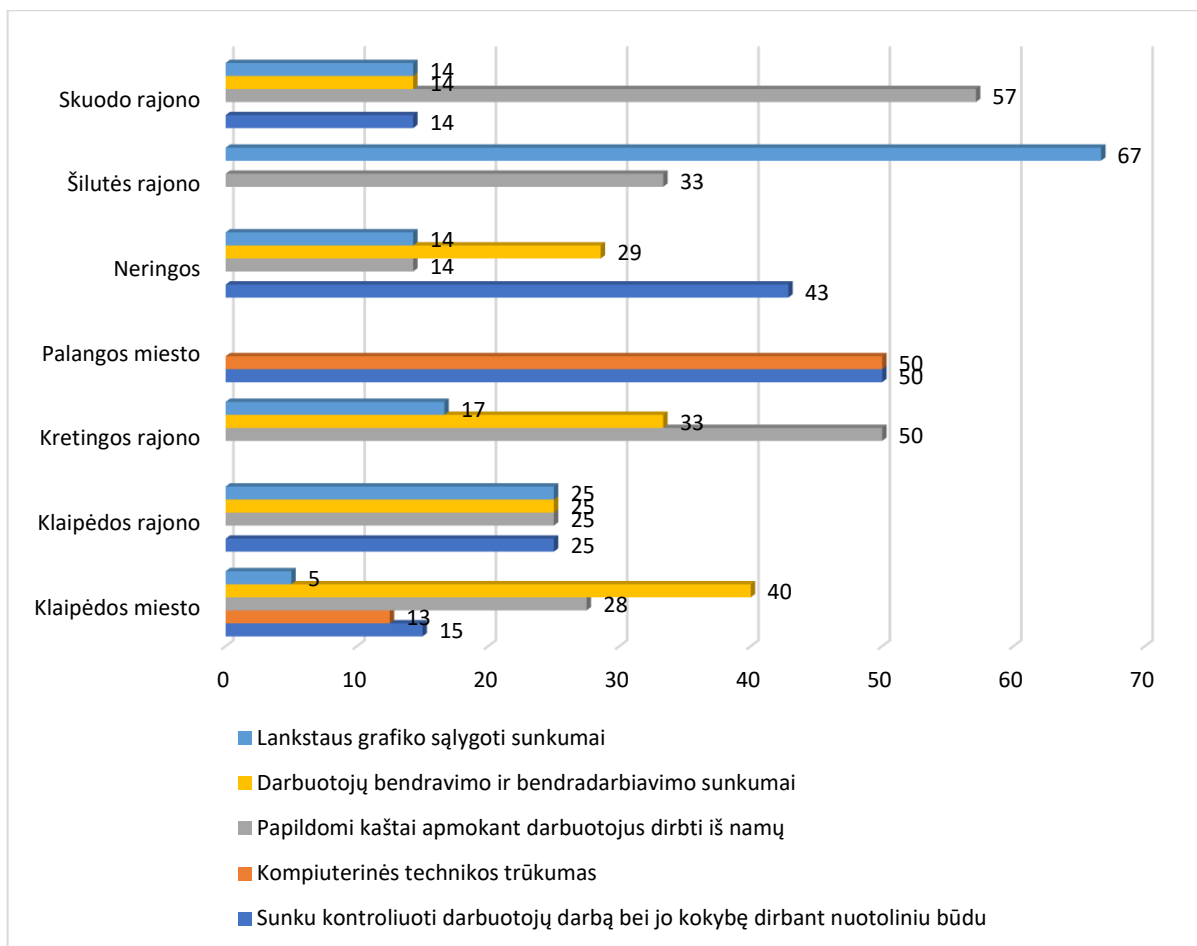

Klausimas: Su kokiais nuotolinio darbo sukeltais pokyčiais susidūrė Jūsų įmonė?²⁴⁸

Atsakydami į klausimą: „Su kokiais nuotolinio darbo sukeltais pokyčiais susidūrė Jūsų įmonė“ tyrimo dalyviai pažymėjo tokius atsakymus:

- Skuodo r. savivaldybei priklausančios SVV (57 %) teigė, kad patyrė papildomus kaštus, apmokant darbuotojus dirbti iš namų. Kiti pasirinkti atsakymai: lankstaus grafiko sąlygoti sunkumai (14 %), darbuotojų bendravimo sunkumai (14 %), darbuotojų nuotolinio darbo kontrolė (14 %).
- Šilutės r. įmonės (67 %) daugiausiai patyrė papildomų kaštų apmokant darbuotojus dirbti iš namų.
- Neringos įmonės žymėjo, jog teko patirti darbuotojų nuotolinio darbo kontrolės iššūkius (43 %) bei darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo sunkumų (29 %).
- Palangos m. įmonės fiksavo, jog jautė kompiuterinės technikos trūkumą (50 %) bei pajautė darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo sunkumų (50 %).
- Kretingos r. įmonėms, dalyvavusioms tyrime, teko susidurti su papildomais kaštais apmokant darbuotojus dirbti iš namų (50 %), taip pat įmonės patyrė darbuotojų bendravimo sunkumų (33 %).
- Klaipėdos r. respondentų atsakymai pasiskirstė po lygiai: įmonėms teko patirti lankstaus grafiko sąlygotus sunkumus (25 %), darbuotojų bendravimo sunkumus (25 %), darbuotojų nuotolinio darbo kontrolės iššūkius (25 %) ir papildomus kaštus apmokant darbuotojus dirbti iš namų (25%).
- Klaipėdos m. įmonių atsakymuose vyravo variantas „darbuotojų bendravimo sunkumai“ (40 %).

²⁴⁸ Sudaryta autoriu, 2020

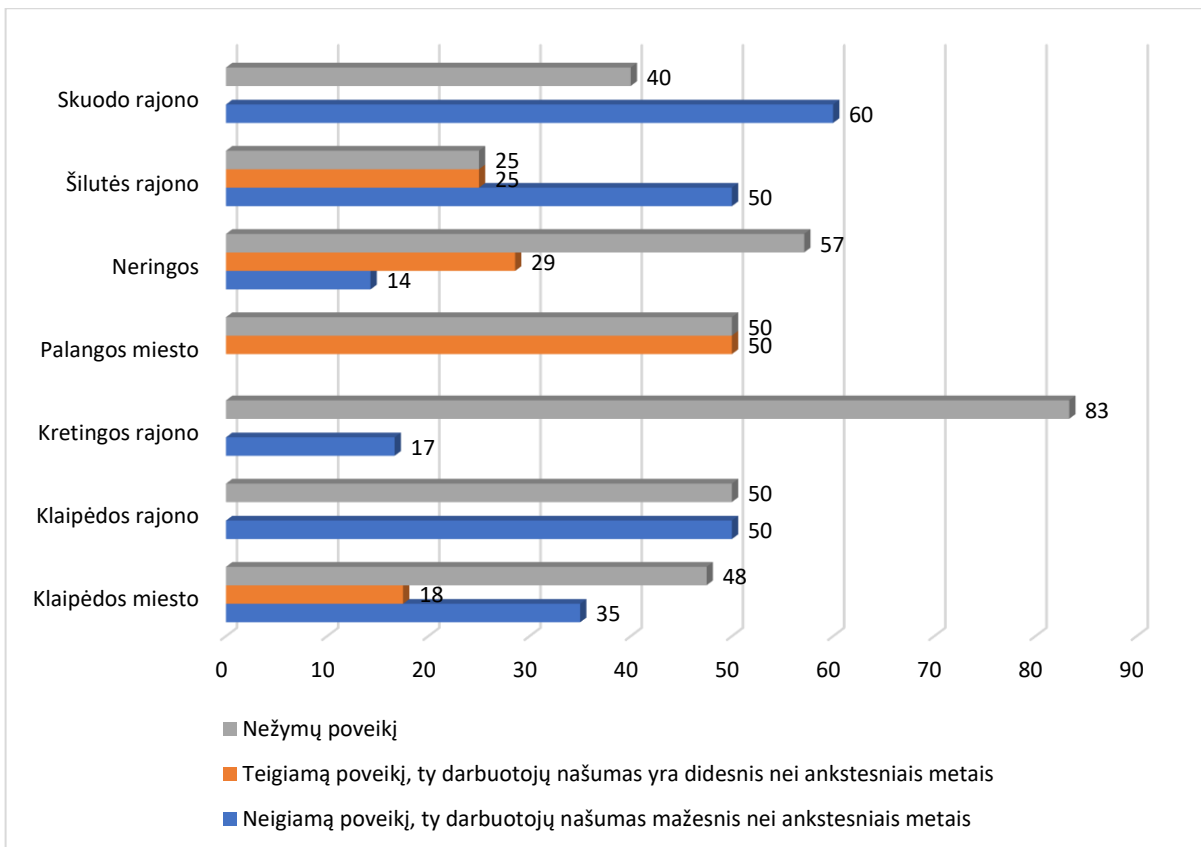

Klausimas: Kaip manote, kokį poveikį COVID-19 turės Jūsų įmonės bendrajam darbuotojų našumui?²⁴⁹

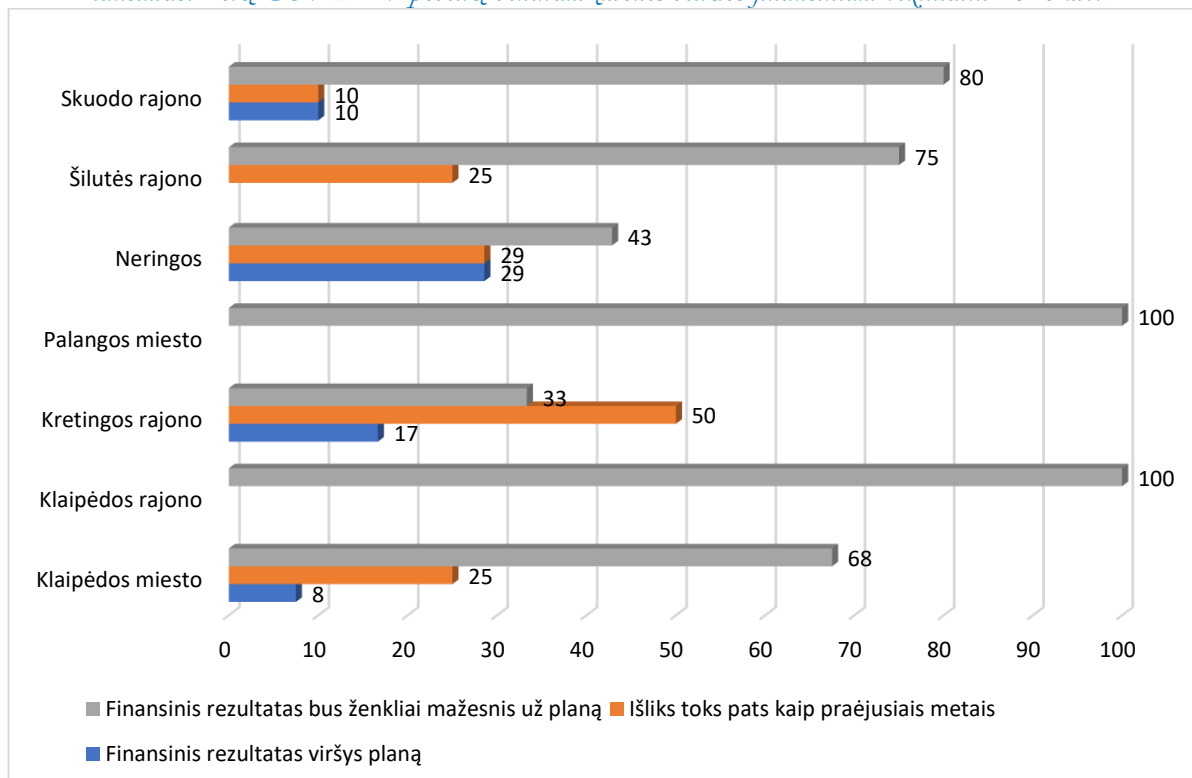
Atsakydami į klausimą “Kaip manote, kokį poveikį COVID-19 turės Jūsų įmonės bendrajam darbuotojų našumui?”, įmonių atstovai teigė, jog:

- Skuodo r. 60 proc. įmonių nurodė, kad darbuotojų našumas prognozuojamas mažesnis nei ankstesniais metais, tuo tarpu 40 proc. fiksavo nežymų poveikį darbo našumui.
- Pusė Šilutės r. SVV (50 %) taip pat žymėjo, jog tikėtinas neigiamas poveikis, o ketvirtadalis (25 %) tyrimo dalyvių pastebėjo teigiamą poveikį, ir kas ketvirtas respondentas (25%) nurodė nežymų poveikį darbo našumui.
- Daugiau negu pusė (57 %) Neringos savivaldybės teritorijoje komercines veiklas vykdančių įmonių pažymėjo, jog poveikis nežymus, netgi trečdalis (29 %) prognozuoja teigiamą poveikį darbo našumui, ir tik viena dešimtoji tyrimo dalyvių (14%) – neigiamą.
- Palangos m. SVV atsakymai pasiskirstė po lygiai: pusė tyrimo dalyvių žymėjo nežymų poveikį darbo našumui, kita pusė – teigiamą.
- Didžioji dauguma (83 %) Kretingos r. įmonių fiksavo nežymų poveikį darbo našumui.
- Klaipėdos r. savivaldybei atstovavusios SVV atsakymus pasirinko vienodai: „Nežymus poveikis“ ir „Neigiamas poveikis“.
- Beveik pusė (48 %) Klaipėdos m. savivaldybei priklausančių SVV prognozuoja nežymų poveikį darbo našumui, trečdalis (35%) – neigiamą. Beveik kas penktas respondentas (18 %) nurodė prognozuojamą teigiamą poveikį darbo našumui.

²⁴⁹ Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas: Kokį COVID-19 poveikį bendram įmonės veiklos finansiniam rezultatui 2020 m.?²⁵⁰

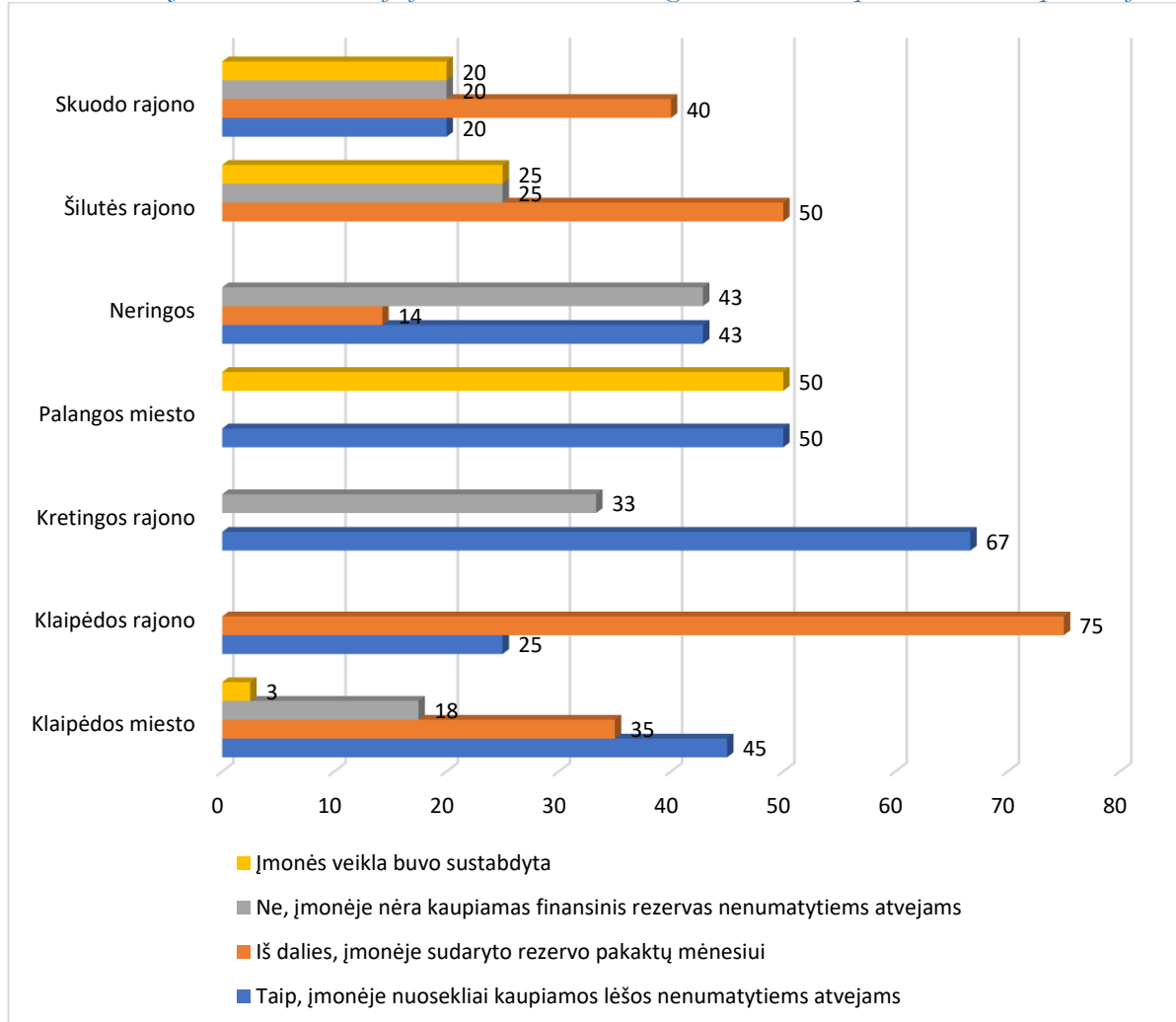
Atsakant į klausimą „Kokį COVID-19 poveikį bendram įmonės veiklos finansiniam rezultatui 2020 m.“ išgrynintos tokios dominuojančios tendencijos:

- Skuodo r. SVV finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą (80 %);

²⁵⁰ Sudaryta autorius, 2020

- Panaši tendencija fiksuota Šilutės r. savivaldybės teritorijai priklausančiose įmonėse – trys ketvirtadaliai (75%) taip pat žymėjo, kad finansinis rezultatas prognozuojama, jog bus ženkliai mažesnis už planą.
- 43% Neringos savivaldybės įmonių nurodė, jog finansinis rezultatas tikėtina bus ženkliai mažesnis už planą.
- Tuo tarpu tiek Palangos m., tiek Klaipėdos r. įmonės šimtu procentų pareiškė, kad finansinis rezultatas, tikėtina, bus ženkliai mažesnis už planą.
- Panaši tendencija ir Klaipėdos m. savivaldybėje: jos SVV (68 %) taip pat žymėjo, kad finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą.
- Pusė Kretingos r. savivaldybės įmonių atsakė, kad tikėtina, jog įmonės finansinis rezultatas išliks toks pat, kaip ir praėjusiais metais.

Klausimas: Ar Jūsų įmonė turi/turėjo finansinių išteklių, kad galėtų tęsti veiklą per COVID-19 pandemiją?²⁵¹

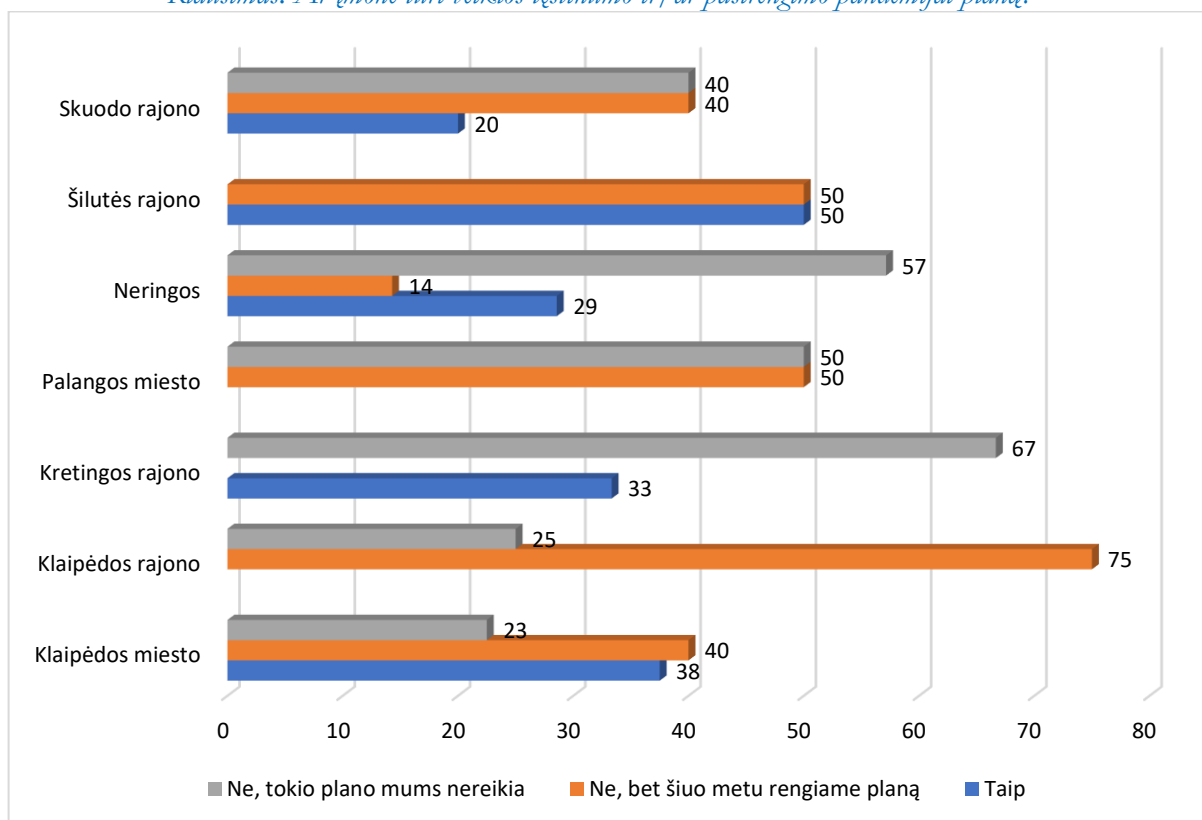
Atsakydamos į klausimą “Ar Jūsų įmonė turi/turėjo finansinių išteklių, kad galėtų tęsti veiklą per COVID-19 pandemiją” įmonės nurodė:

- Skuodo r.: 40 proc. įmonių teigė, jog jų sukaupto rezervo užtektų mėnesiui; tuo tarpu likusių atsakymai pasiskirstė po lygiai: įmonės veikla buvo sustabdyta (20 %); įmonė neturi rezervo (20 %); taip, tam tikras rezervas nuosekliai kaupiamas (20 %).
- Šilutės r.: pusė apklaustųjų atsakė, kad sukaupto rezervo pakaktų mėnesiui; tuo tarpu ketvirtadalis teigė, jog veikla buvo sustabdyta, o likęs ketvirtadalis - jog rezervas nebuvo kaupiamas.

²⁵¹ Sudaryta autoriu, 2020

- Neringos: po 43 proc. atstovų teigė tai, jog rezervas nebuvo kaupiamas, arba atvirkščiai - nuosekliai kaupiamas. 14 proc. įmonių sukaupto rezervo pakaktų vienam mėnesiui.
- Palangos m.: įmonių atsakymai pasiskirstė po lygiai: pusė teigė, kad veikla buvo sustabdyta, kita pusė – jog yra nuosekliai kaupiamos lėšos nenumatytiems atvejams.
- Kretingos r.: beveik du trečdaliai (67 %) įmonių nurodė nuosekliai kaupiančios lėšas, tuo tarpu trečdalis įmonių (33 %) nurodė tokio rezervo neturinčios.
- Klaipėdos r.: trims ketvirtadaliams apklaustų SVV (75 %) rezervo pakaktų mėnesiui, o likęs ketvirtadalis (25 %) nurodė, jog nuosekliai kaupia lėšas.
- Klaipėdos m.: beveik pusė (45 %) visų tyrime dalyvavusių įmonių nurodė, jog kaupia lėšas; trečdaliui (35 %) rezervo pakaktų mėnesiui, o beveik penktadalis (18%) tokio rezervo neturi, ir tik vienetų (3 %) veikla buvo sustabdyta.

Klausimas: Ar įmonė turi veiklos tęstinumo ir/ar pasirengimo pandemijai planą?²⁵²

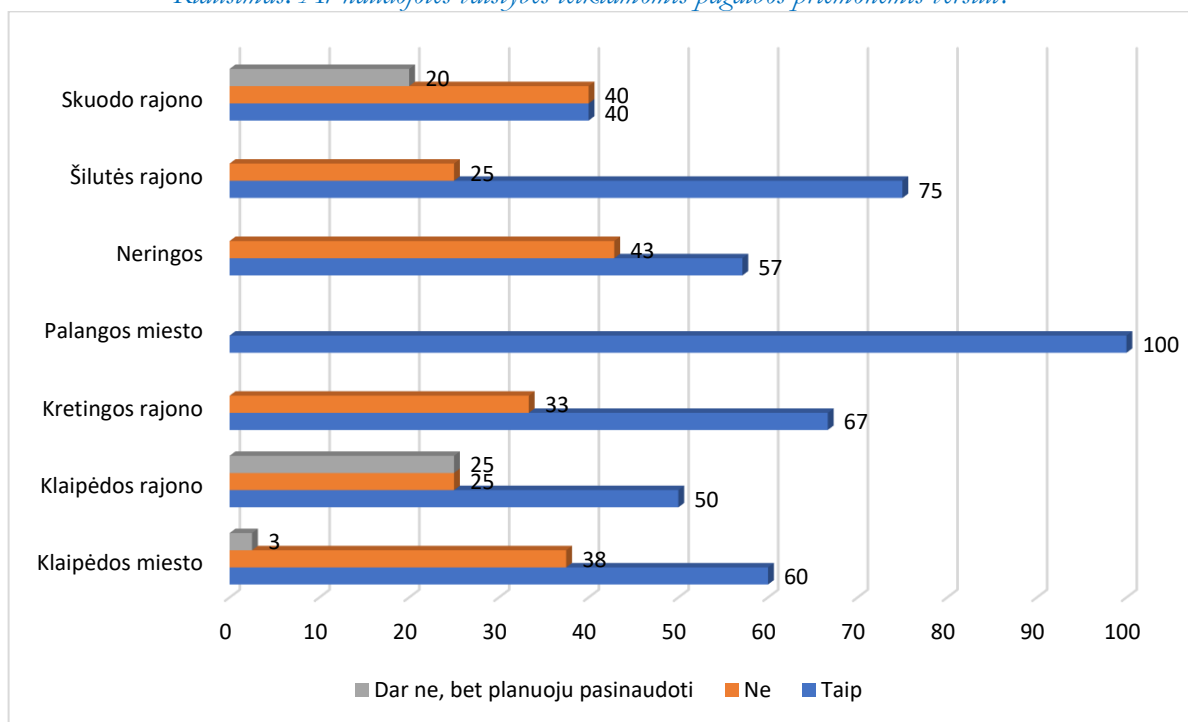

Atsakant į klausimą „Ar įmonė turi veiklos tęstinumo ir/ar pasirengimo pandemijai planą?“, išryškėjo tokios tendencijos:

- Skuodo r. įmonės atsakė, jog tokio plano neturi, bet šiuo metu rengia (40 %), arba teigė, jog tokio plano joms nereikia (40 %). Likusi viena penktoji įmonių (20 %) teigė, jog planą turi.
- Pusė Šilutės r. savivaldybę atstovaujančių SVV (50 %) teigė, jog tokį planą turi, kitą pusę (50 %) – jog tokį planą rengia.
- Beveik du trečdaliai Neringos savivaldybės įmonių atsakė, jog tokio plano joms nereikia (57 %), tačiau trečdalis visgi patvirtino plano poreikį (27 %), tuo tarpu tik 14 proc. ruošia tokį planą.
- Palangos m. savivaldybei atstovaujančių įmonių atsakymai pasiskirstė po lygiai – 50 proc. įmonių atstovų nurodė, kad tokio plano nereikia, ir 50 proc. pažymėjo, kad rengia tokį planą.
- Kretingos r. savivaldybės SVV atsakė, kad plano nereikia (67 %), likęs trečdalis tokį planą tyri parengęs.

- Didžioji dalis Klaipėdos r. SVV šiuo metu rengia planus (75 %), ir beveik ketvirtadalis (23 %) nurodė, jog plano nereikia.
- Klaipėdos m. savivaldybei tyrime atstovaujančių įmonių atsakymai buvo tokie: ketvirtadalis (40 %) tokio plano neturi, bet jį šiuo metu rengia, ir kiek mažesnė dalis (38 %) nurodė, jog šį planą jau yra parengusios; likęs penktadalis (23 %) teigė, jog tokio tipo plano poreikio nėra.

Klausimas: Ar naudojotės valstybės teikiamomis pagalbomis priemonėmis verslui?²⁵³

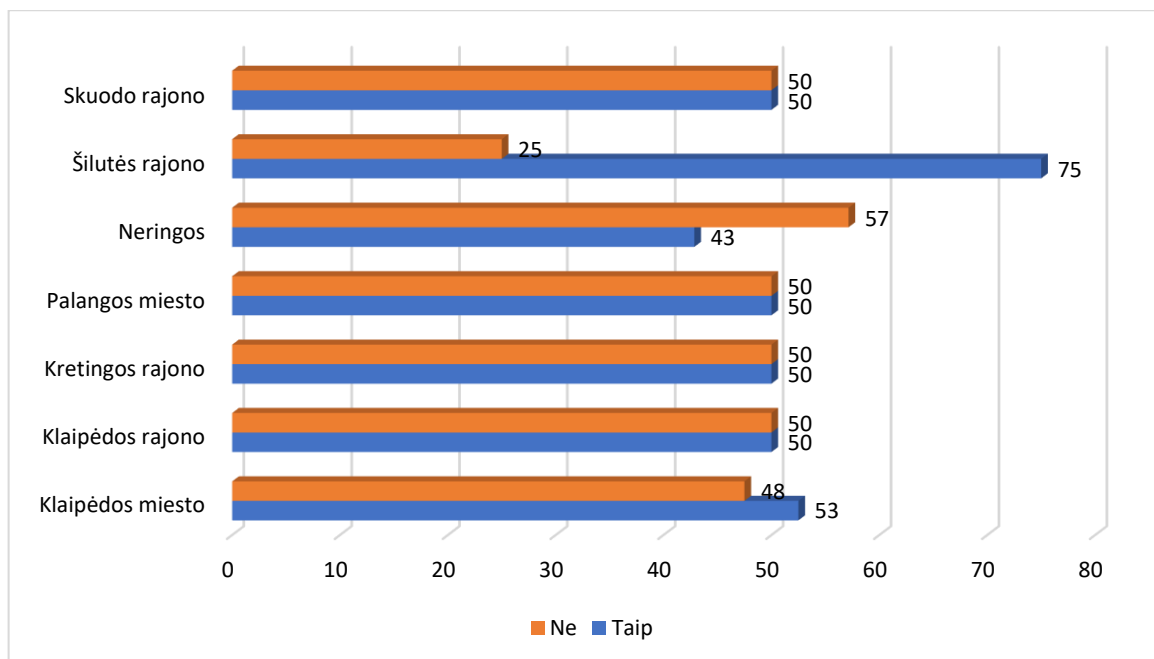
Tyrimo duomenimis, respondentai gana aktyviai naudojami valstybės teikiamomis pagalbomis priemonėmis verslui. Aktyviausi buvo Palangos miesto respondentai - visi nurodė pasinaudoję valstybės teikiamomis pagalbomis priemonėmis verslui, 50 proc. pasinaudojusių parama ribą pasiekė Klaipėdos rajonui (50 proc.), Neringai (57 proc.), Klaipėdos miestui (60 proc.), Kretingos rajonui (67 proc.) ir Šilutės rajonui (75 proc.) atstovaujantys respondentai. Mažiausiai parama pasinaudojusių respondentų buvo Skuodo rajono savivaldybėje. Pažymėtina, kad tik trijų savivaldybių (Skuodo rajono, Klaipėdos rajono ir Klaipėdos miesto) SVV atstovai nurodė, kad dar nepasinaudojo valstybės teikiamomis priemonėmis, bet planuoja tai padaryti artimiausioje ateityje.

Klausimas: Ar teikėte paraišką paramai gauti, siekdami vykdyti įmonės ekonomines veiklas?²⁵⁴

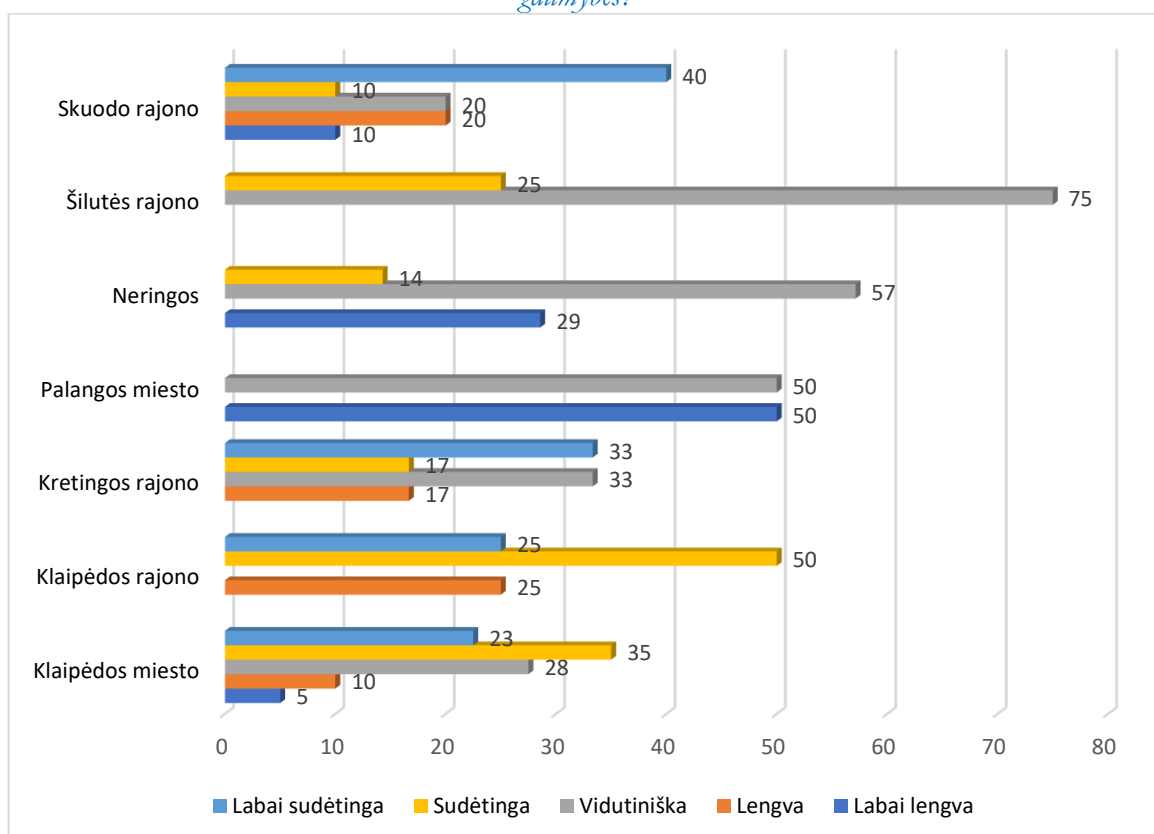
Vadovaujantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad tik Šilutės rajono savivaldybės atstovų absoliuti dauguma (75 proc.) paraišką paramai gauti teikė, iš esmės siekdami vykdyti įmonės ekonomines veiklas. Kitų savivaldybių atstovų nuomonė pasiskirstė gana tolygiai: apie 50 proc. respondentų paramos siekė įmonės ekonominei veiklai vykdyti, analogiška dalis respondentų – kitiems tikslams.

²⁵³ Sudaryta autoriu, 2020

²⁵⁴ Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas: Įvertinkite informacijos iš su COVID-19 susijusių valstybės pagalbos priemonių verslui gavimo galimybes?²⁵⁵

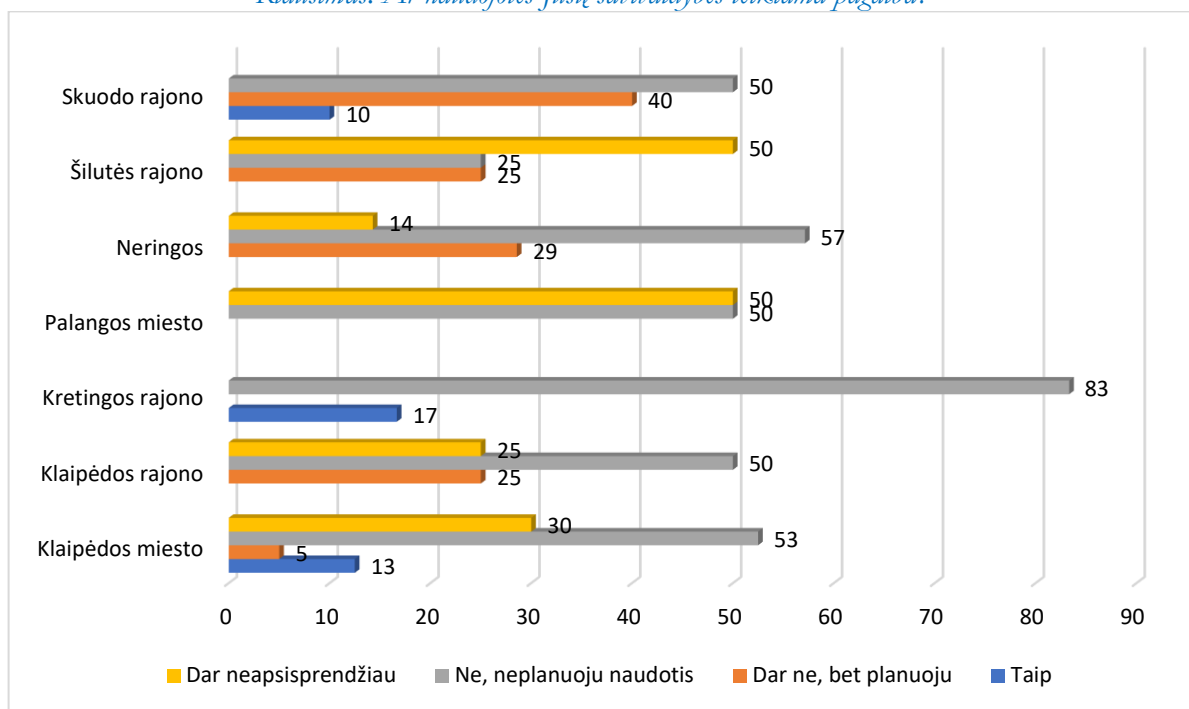

Informacijos su COVID-19 susijusių valstybės pagalbos priemonių verslui gavimo galimybes respondentai vertino gana skirtingai. Skuodo rajonui (40 proc.), Kretingos rajonui (33 proc.), Klaipėdos rajonui (25 proc.) ir Klaipėdos miestui (23 proc.) atstovaujančių SVV respondentų nuomone, minėtos informacijos gavimo galimybės prilygintos labai sudėtingoms. Atitinkamai, 50 proc. respondentų iš Klaipėdos rajono, 35 proc. respondentų iš Klaipėdos miesto ir 25 proc. respondentų iš Šilutės rajono informacijos gavimo galimybės atitinkamai apibūdino kaip sudėtingas.

²⁵⁵ Sudaryta autorių, 2020

Daugiausiai manančių, kad valstybės pagalbos priemonių verslui gavimo galimybės vidutiniškai sudėtingos, buvo Šilutės rajono (75 proc.), Neringos (57 proc.) ir Palangos miesto (50 proc.) savivaldybėse. Respondentai iš Klaipėdos rajono (50 proc.), Klaipėdos miesto (35 proc.) ir Šilutės rajono (25 proc.) sudarė didžiausias respondentų lyginamąsias dalis, kurių nuomone, informacija buvo gaunama lengvai. 50 proc. Palangos miesto ir 29 proc. Neringos SVV atstovų teigė, kad informacija apie priemones verslui buvo prieinama labai lengvai.

Klausimas: Ar naudojotės Jūsų savivaldybės teikiama pagalba?²⁵⁶

Lyginant su valstybės teikiama pagalba priemonėmis verslui, savivaldybės teikiama pagalba pasinaudojo gerokai mažiau respondentų, ir tik atstovaujančių tik trims savivaldybėms: Kretingos rajono (17 proc.), Klaipėdos miesto (13 proc.) ir Skuodo rajono (10 proc.). Visose savivaldybėse nustatyta gana didelė neplanuojančių naudotis savivaldybės pagalba respondentų lyginamoji dalis: 83 proc. Kretingos rajono savivaldybėje, 57 proc. Neringos savivaldybėje, 53 proc. Klaipėdos miesto savivaldybėje, po 50 proc. Klaipėdos rajono, Palangos miesto ir Skuodo rajono savivaldybėse. Neapsisprendusių, ar naudosis savivaldybės teikiama parama, daugiausia buvo Palangos miesto ir Šilutės rajono savivaldybėse – po 50 proc. respondentų.

Klausimas: Populiariausi strateginiai sprendimai, susiję su COVID-19 pandemijos valdymu?²⁵⁷

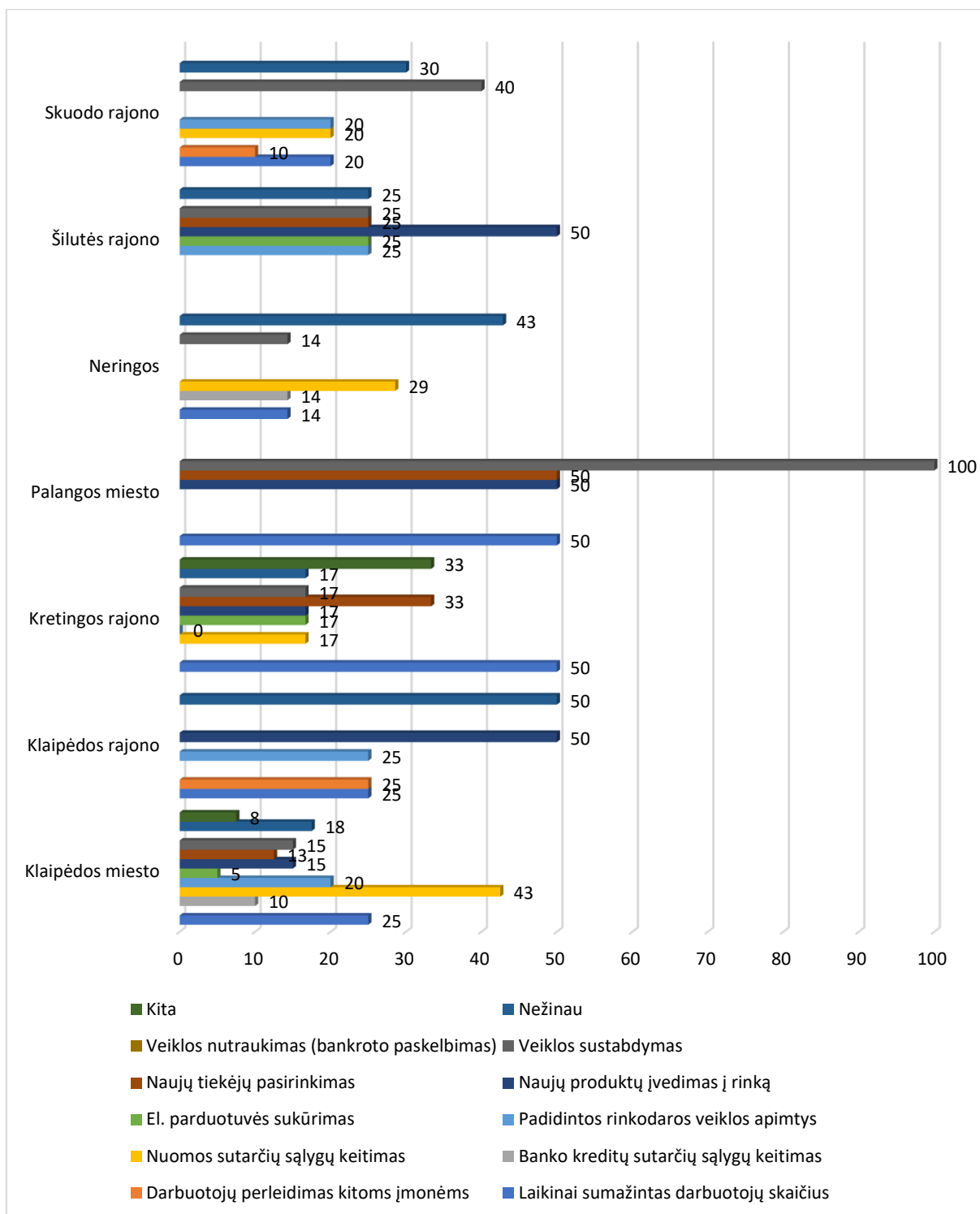
Populiariausi strateginiai sprendimai, susiję su COVID-19 pandemijos valdymu, yra veiklos sustabdymas ir laikinai sumažintas darbuotojų skaičius. Ekonominės veiklos sustabdymą, kaip taikytą priemonę, nurodė penkių savivaldybių respondentai. Didžiausia jų dalis - Palangos miesto savivaldybėje (100 proc.), Skuodo rajono savivaldybėje (40 proc.) ir Šilutės rajone (25 proc.). Laikinai sumažinę darbuotojų skaičių nurodė respondentai iš penkių savivaldybių: Palangos miesto (50 proc.) Klaipėdos miesto ir rajono savivaldybių (po 25 proc.), Skuodo rajono (20 proc.) ir Neringos (14 proc.).

Nuomos sutarčių sąlygų keitimą kaip taikytą priemonę nurodė respondentai iš keturių savivaldybių: Klaipėdos miesto (43 proc.), Neringos (29 proc.), Skuodo rajono (20 proc.) ir Kretingos rajono (17 proc.). Naujus tiekėjus taip pat rinkosi keturių savivaldybių atstovai –

²⁵⁶ Sudaryta autorius, 2020

²⁵⁷ Sudaryta autorius, 2020

respondentai iš Palangos miesto (50 proc.), Kretingos rajono (33 proc.), Šilutės rajono (25 proc.) ir Klaipėdos miesto (13 proc.).

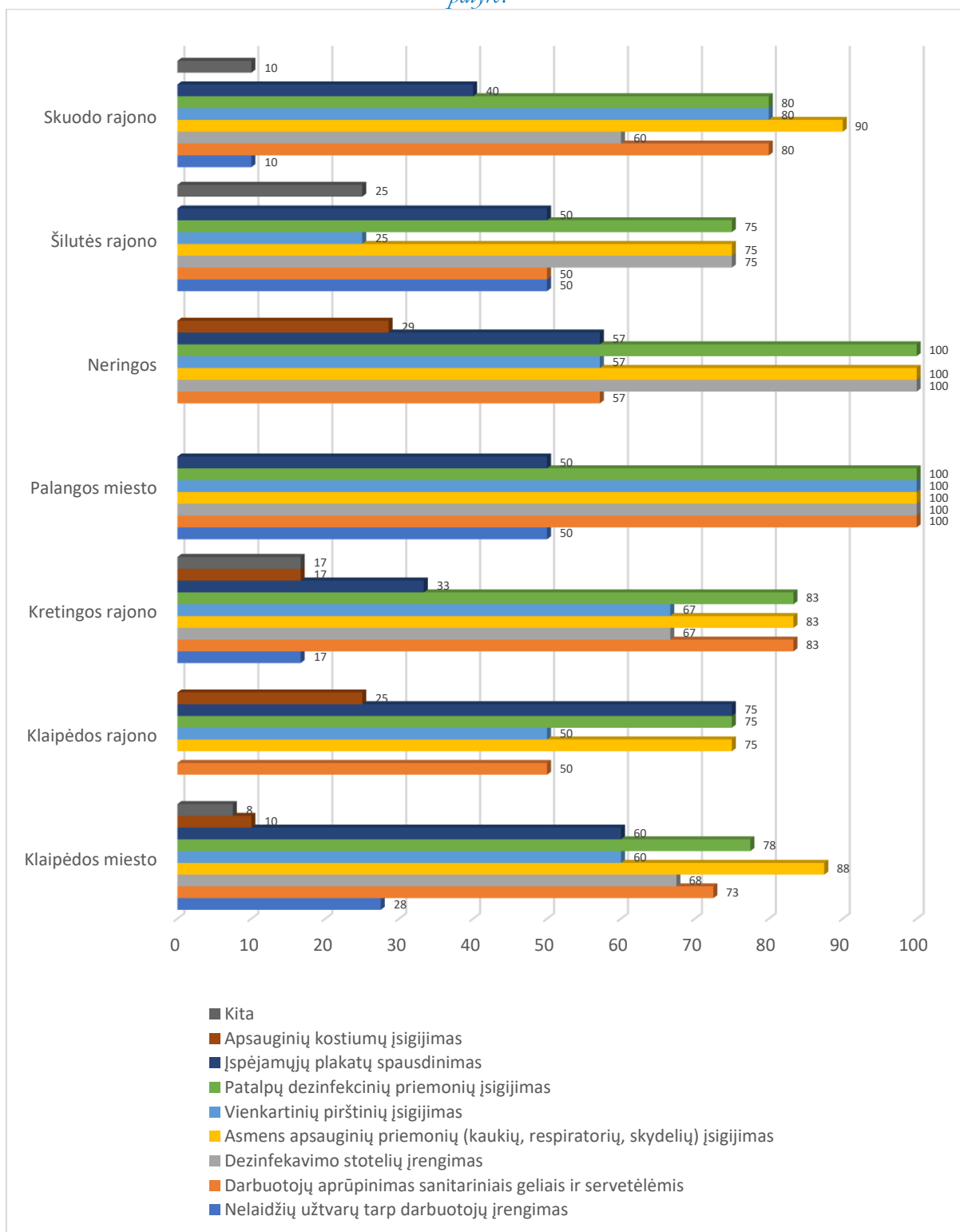

Reaguodami į pandemijos iššūkius, rinkodaros veiklos apimtis padidino trims savivaldybėms atstovaujantys SVV respondentai: Klaipėdos miesto (20 proc.), Klaipėdos rajono (25 proc.) ir Skuodo rajono (20 proc.). Elektroninės parduotuvės kūrimą kaip strateginį pasirinkimą nurodė trijų savivaldybių atstovai, respondentai iš Šilutės rajono (25 proc.), Kretingos rajono (17 proc.) ir Klaipėdos miesto (5 proc.).

Rečiausiai taikytos priemonės: darbuotojų perleidimas kitoms įmonėms, naujų produktų įvedimas ir banko kredito sutarčių sąlygų keitimas. Darbuotojų perleidimą kitoms įmonėms taikė dviejų savivaldybių atstovai: Klaipėdos rajono (25 proc. respondentų) ir Skuodo rajono (10 proc.

respondentų). Naujų produktų įvedimą į rinką nurodė Šilutės rajonui atstovaujantys respondentai (50 proc.) ir Kretingos rajonui atstovaujantys respondentai (17 proc.). Banko kredito sutarčių sąlygų keitimą nurodė tik SVV respondentai iš Klaipėdos miesto savivaldybės (10 proc.).

Klausimas: Kokias papildomas išlaidas darbo vietų pritaikymui COVID-19 pandemijos metu Jūsų įmonė patyrė?²⁵⁸

Nurodant, kokias papildomas išlaidas patyrė verslas, prisitaikant prie COVID-19 pandemijos sąlygų, išsiskyrė Palangos miesto ir Neringos SVV, kur labiau dominuoja paslaugų veiklos,

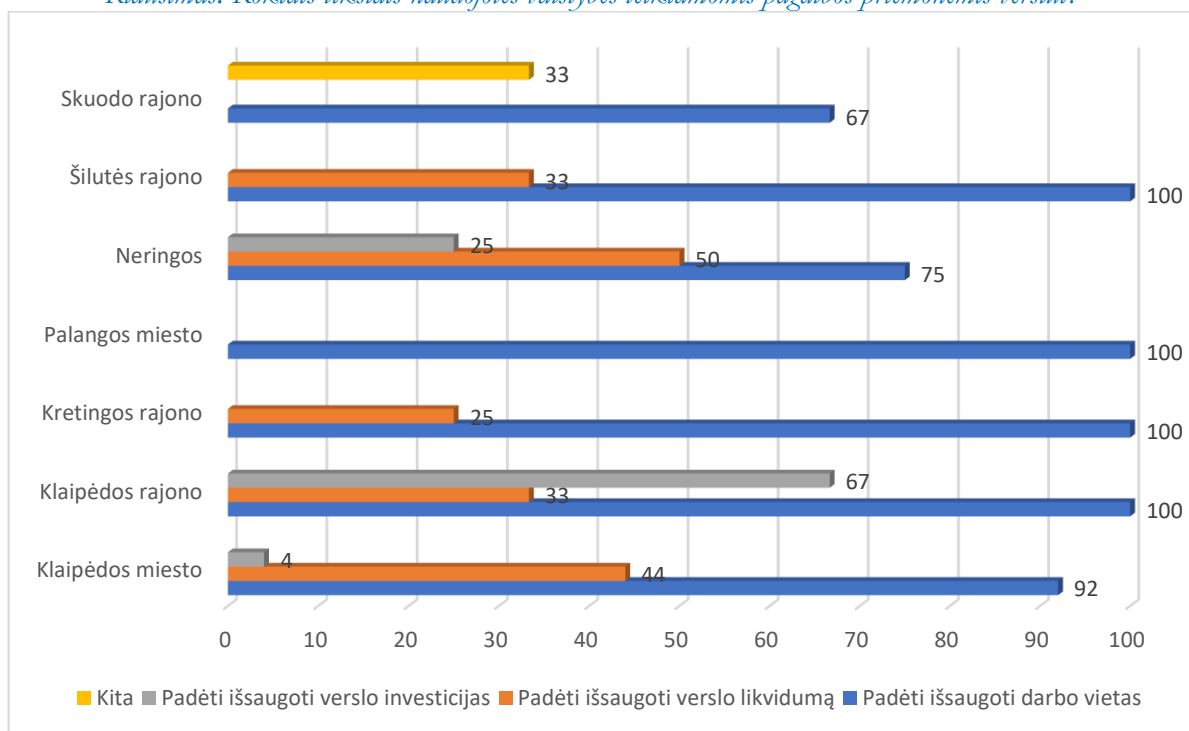
²⁵⁸ Sudaryta autoriu, 2020

atstovaujančių respondentų vertinimai: net 100 proc. respondentų iš Palangos nurodė dezinfekavimo stotelių įrengimą, darbuotojų aprūpinimą sanitariniais geliais ir servetėlėmis, patalpų dezinfekcinių priemonių išsigijimą, vienkartinių pirštinių, asmens apsauginių priemonių išsigijimą. Net ir nelaidžių užtvarų tarp darbuotojų ar išpėjamųjų plakatų spausdinimo išlaidas nurodė 50 proc. respondentų iš Palangos miesto savivaldybės, kai tuo tarpu kitose savivaldybėse ši procentinė dalis fiksuota žymiai mažesnė. 100 proc. respondentų iš Neringos savivaldybės nurodė patyrę papildomų išlaidų patalpų dezinfekcinių priemonių išsigijimui, asmens apsauginių priemonių išsigijimui, dezinfekavimo stotelių įrengimui.

Išlaidos dezinfekavimo stotelių įrengimui, darbuotojų aprūpinimui sanitariniais geliais ir servetėlėmis, patalpų dezinfekcinių priemonių išsigijimui, vienkartinių pirštinių, asmens apsauginių priemonių išsigijimui dominuoja ir kitose savivaldybėse. Jas visose savivaldybėse nurodė daugiau nei 50 proc. respondentų. Kiek rečiau paminimos išlaidos nelaidžių užtvarų tarp darbuotojų įrengimui.

Rečiausiai patiriamos išlaidos buvo respondentų nurodytos išlaidos apsauginiams kostiumams. Jas nurodė keturių savivaldybių atstovai: Klaipėdos miesto ir rajono, Neringos ir Kretingos rajono. Minėtų savivaldybių grupėje išlaidas apsauginiams kostiumams nurodė 10 – 28 proc. respondentų.

Klausimas: Kokiais tikslais naudojotės valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui?²⁵⁹

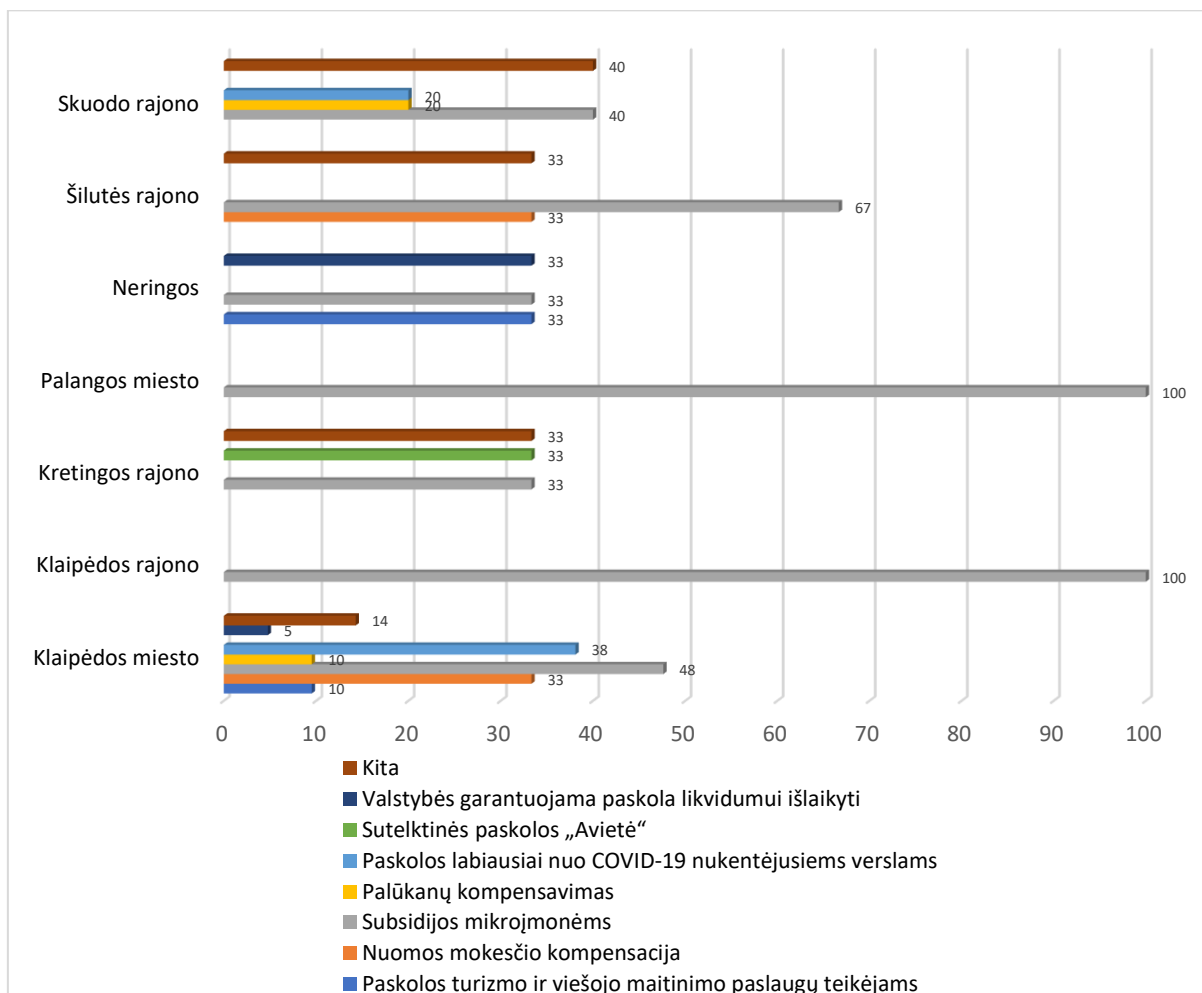

Argumentuodami, kokiais tikslais naudojosi valstybės parama verslui, tyrimo respondentai visų pirma nurodė darbo vietų išsaugojimą. Šią paramos paskirtį nurodė 100 proc. respondentų iš Palangos miesto, Kretingos rajono, Klaipėdos rajono ir Šilutės rajono savivaldybių. Neringos, Skuodo rajono, Klaipėdos miesto savivaldybėms atstovaujančių respondentų atsakymuose šis tikslas taip pat vyravo kaip labiausiai dominuojantis - jį nurodė 67 – 92 proc. respondentų. Antras dažniausiai minimas tikslas – padėti išsaugoti verslo likvidumą, kurį nurodė 33 – 50 proc. Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Neringos, Šilutės rajono respondentų. 67 proc. Klaipėdos rajono respondentų ir 25 proc. Neringos respondentų teigė, kad valstybės parama naudojosi tam, jog išsaugotų verslo investicijas.

²⁵⁹ Sudaryta autoriu, 2020

Klausimas: Pagal kokią priemonę teikėte paraišką?²⁶⁰

Subsidijos mikroįmonėms yra ta paramos priemonė, kuriai paraiškas teikė visų tyrime dalyvavusių savivaldybių respondentai. 100 proc. respondentų iš Palangos miesto ir Klaipėdos rajono nurodė būtent šią ir tik šią paramos priemonę, o kitose savivaldybėse šią priemonę pasirinkusių respondentų lyginamoji dalis svyruoja tarp 33 – 67 proc.

Kitų priemonių pasirinkimas analizuotose savivaldybėse ganėtinai ryškiai skiriasi. Plačiausias paramos formų spektras išnaudotas Klaipėdos mieste: pasinaudota palūkanų kompensavimo, nuomos mokesčio kompensacija, paskolomis labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams, paskolomis turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams, valstybės garantuojama paskola likvidumui išlaikyti. Kitose savivaldybėse gana tolygios respondentų dalys (20 – 40 proc.) nurodė dvi – tris priemones, kuriomis buvo pasinaudota: Skuodo rajone – palūkanų kompensavimas ir paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams; Šilutės rajono savivaldybėje – nuomos mokesčio kompensacija; Neringoje – paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams, valstybės garantuojama paskola likvidumui išlaikyti; Kretingos rajone – sutelktinės paskolos „Avietė“.

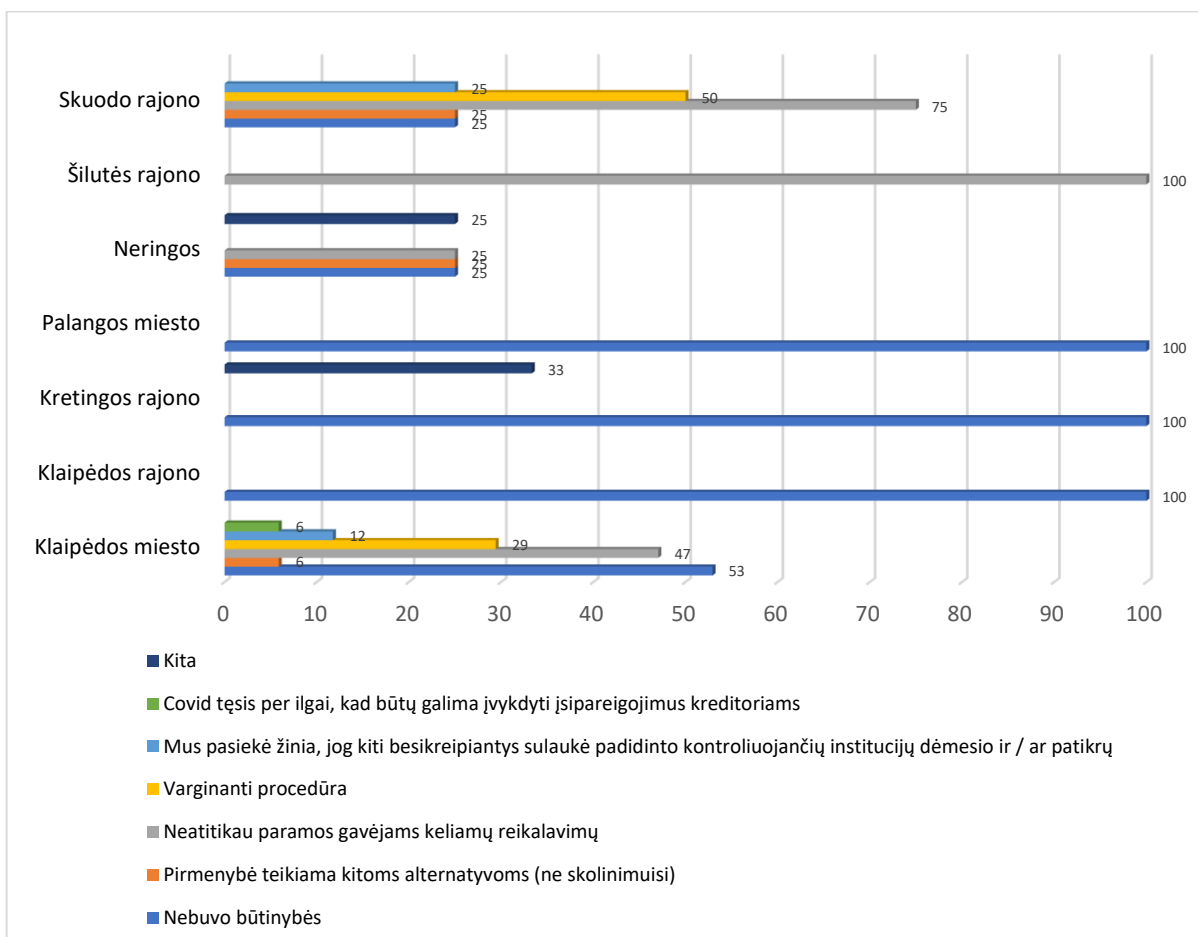
Klausimas: Dėl kokių priežasčių nepasinaudojote valstybės pagalba verslui?²⁶¹

Nurodydami priežastis, dėl kurių nepasinaudojo valstybės pagalba verslui, dauguma respondentų nurodė poreikio nebuvimą. Šį atsakymo variantą rinkosi 100 proc. respondentų

²⁶⁰ Sudaryta autorius, 2020

²⁶¹ Sudaryta autorius, 2020

Palangos miesto, Kretingos rajono, Klaipėdos rajono savivaldybėse, 53 proc. Klaipėdos miesto savivaldybėje, po 25 proc. Skuodo rajono ir Neringos savivaldybėse. Antra priežastis, nurodyta respondentų iš keturių savivaldybių (Skuodo rajono (75 proc. respondentų), Šilutės rajono (100 proc.), Neringos (25 proc.) ir Klaipėdos miesto (47 proc.)) – jų kaip verslo subjektų neatitikimas paramos gavėjams keliamiems reikalavimams. Taip pat paminėtos kitos priežastys: varginanti procedūra (50 proc. respondentų iš Skuodo rajono, 29 proc. respondentų iš Klaipėdos miesto), pirmenybė teikiama kitoms alternatyvoms, ne skolinimuisi (po 25 proc. respondentų iš Skuodo rajono ir Neringos, 5 proc. respondentų iš Klaipėdos miesto).

Klausimas: Kokiomis savivaldybės pagalbos priemonėmis pasinaudojote?²⁶²

Plačiausiu savivaldybės paramos priemonių spektru pasinaudojo respondentai iš Skuodo rajono ir Šilutės rajono savivaldybių.

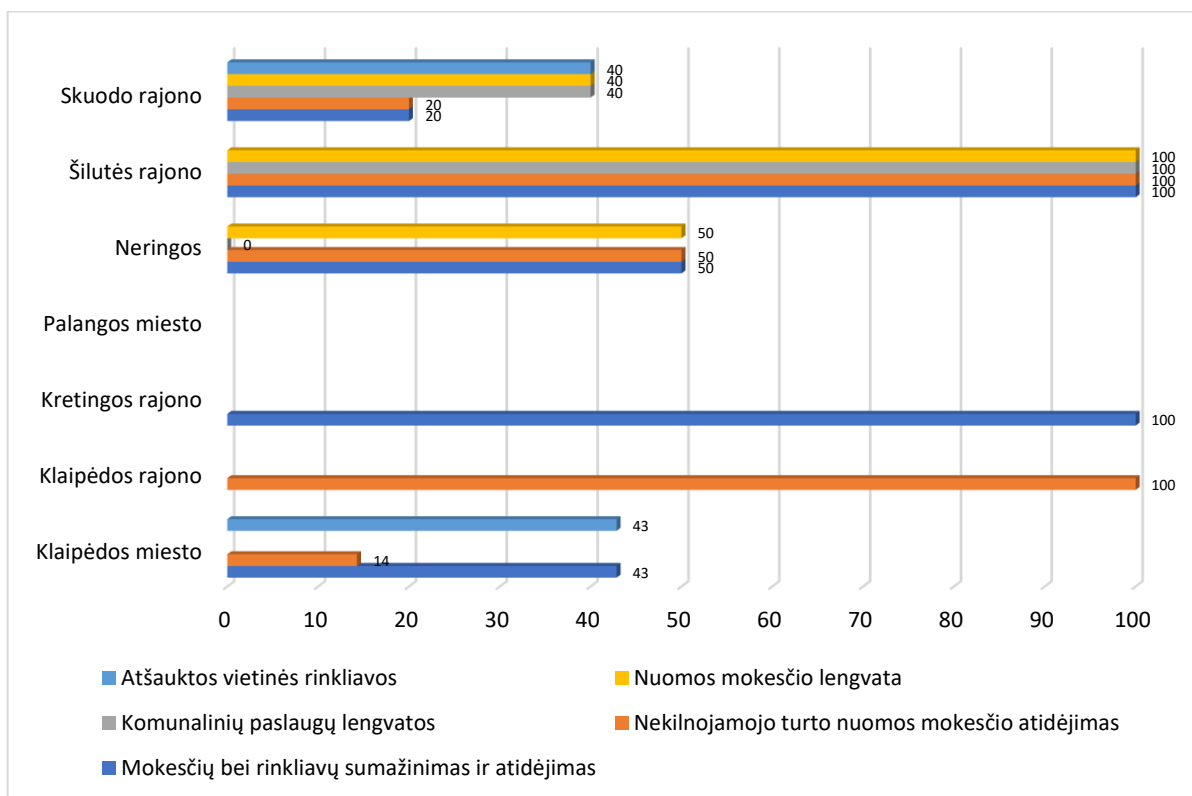
Skuodo rajono verslininkai pasinaudojo atšauktomis vietinėmis rinkliavomis (40 proc.), komunalinių paslaugų lengvatomis (40 proc.), mokesčių bei rinkliavų sumažinimu ir atidėjimu (20 proc.), nuomos mokesčio lengvata (40 proc.), nekilnojamo turto nuomos mokesčio atidėjimu (20 proc.).

Šilutės rajono verslininkai pasinaudojo komunalinių paslaugų lengvatomis (100 proc.), mokesčių bei rinkliavų sumažinimu ir atidėjimu (100 proc.), nuomos mokesčio lengvata (100 proc.), nekilnojamo turto nuomos mokesčio atidėjimu (100 proc.).

Neringos verslo atstovai pasinaudojo trimis savivaldybės pagalbos formomis: mokesčių bei rinkliavų sumažinimu ir atidėjimu (50 proc.), nuomos mokesčio lengvata (50 proc.), nekilnojamo turto nuomos mokesčio atidėjimu (50 proc.).

²⁶² Sudaryta autorius, 2020

Kitų savivaldybių verslo atstovai savivaldybės parama naudojami gana neaktyviai: Klaipėdos miesto verslininkai pasinaudojo mokesčių bei rinkliavų sumažinimu ir atidėjimu (43 proc.), nekilnojamo turto nuomos mokesčio atidėjimu (14 proc.); Klaipėdos rajono verslininkai pasinaudojo atšauktomis vietinėmis rinkliavomis (40 proc.), nekilnojamo turto nuomos mokesčio atidėjimu (100 proc.), Kretingos rajono verslininkai kreipėsi dėl mokesčių bei rinkliavų sumažinimo ir atidėjimu (100 proc.). Palangos miesto verslininkai teigė, kad savivaldybės paramos priemonėmis nesinaudojo.

*Klausimas: Kaip manote, kokios yra pagalbos priemonių nepakankamo veiksmingumo priežastys?*²⁶³

Apklausoje dalyvę SVV atstovai pateikė nuomonę apie nepakankamo pagalbos verslui veiksmingumo priežastis.

Klaipėdos rajono savivaldybėje veikiančių SVV atstovai labiausiai akcentavo per ilgą prašymų svarstymo laikotarpį (100 proc.), informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą verslui stoką vienoje vietoje (100 proc.), neaiškius išsipareigojimus, gavus valstybės paramą verslui (75 proc.) ir valstybės pagalbos priemonių išskaidymą (75 proc.). Taip pat aktualios ir kitos priežastys: valstybės bei savivaldybės pagalbos priemonių trūkumas (atitinkamai po 50 proc.), neaiškūs išsipareigojimai, gavus savivaldybės paramą verslui (50 proc.), apskritai valstybės pagalbos priemonių trūkumas (50 proc.) ir nepakankama parama (25 proc.).

Klaipėdos miesto savivaldybėje SVV atstovai pabrėžė savivaldybės pagalbos priemonių trūkumą (50 proc.), per ilgą paraiškų svarstymo laikotarpį (45 proc.) ir neaiškius išsipareigojimus, gavus valstybės paramą verslui (45 proc.), informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą verslui stoką vienoje vietoje (40 proc.). Taipogi aktualus valstybės pagalbos priemonių trūkumas, o siūlomos priemonės atrodo labai išskaidytos (atitinkamai po 35 proc.) bei kitos priežastys (10 proc.).

Palangos miesto savivaldybėje SVV atstovai labiausiai akcentavo informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą verslui stoką vienoje vietoje (100 proc.), neaiškius išsipareigojimus, gavus valstybės paramą verslui (100 proc.). Taipogi paminėtos ir kitos priežastys:

²⁶³ Sudaryta autorij, 2020

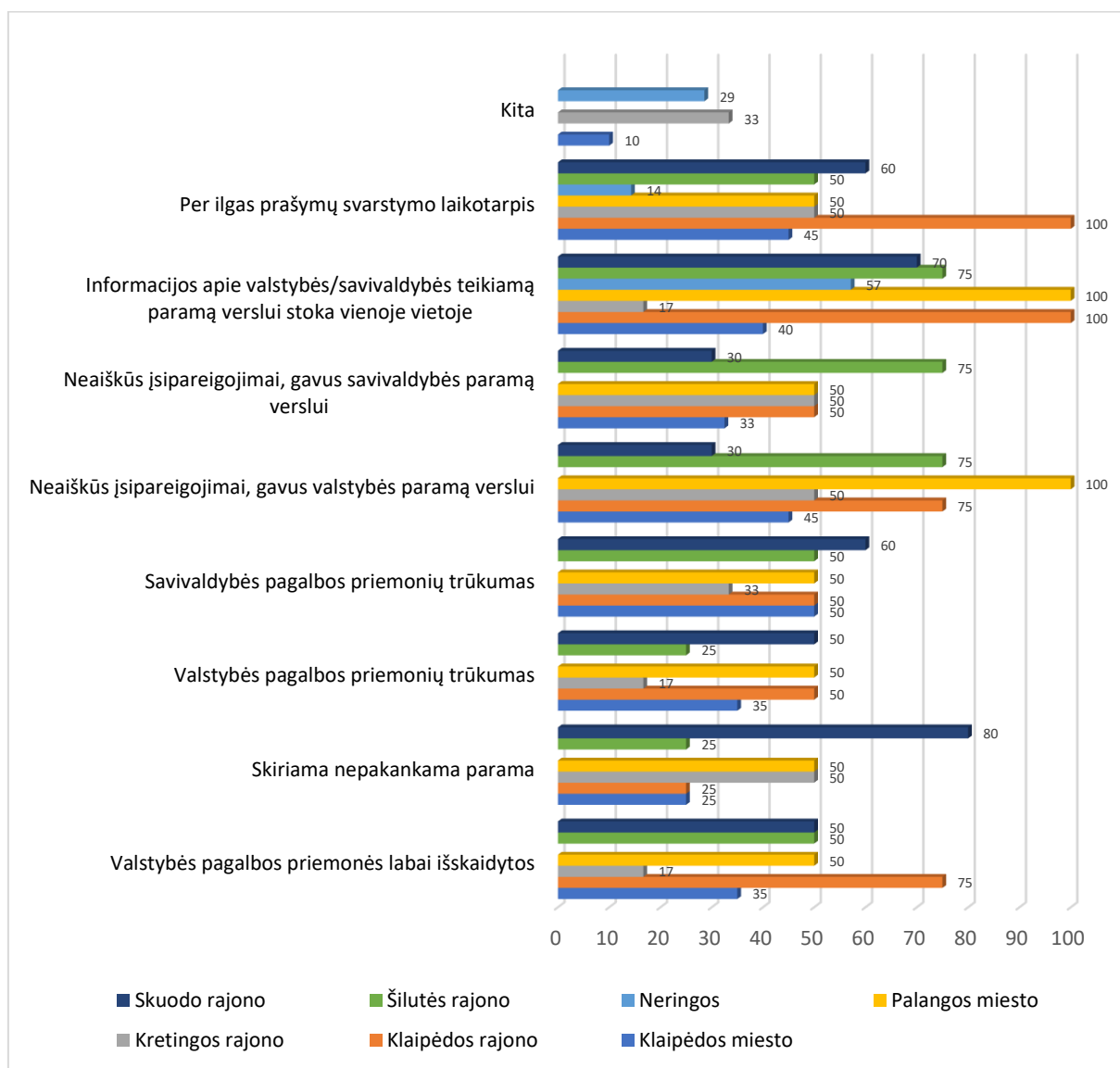
per ilgas paraiškų svarstymo laikotarpis, nepakankama parama, savivaldybės pagalbos priemonių trūkumas ir neaiškūs įsipareigojimai, gavus savivaldybės paramą verslui bei siūlomų valstybės priemonių išskaidymas (atitinkamai po 50 proc.).

Šilutės rajono SVV įmonės nurodė informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamos paramos verslui stoką vienoje vietoje (75 proc.), neaiškius įsipareigojimus, gavus valstybės arba savivaldybės paramą verslui (atitinkamai po 75 proc.). Kitos aktualios priežastys: per ilgas paraiškų svarstymo laikotarpis, savivaldybės pagalbos priemonių trūkumas bei siūlomų valstybės priemonių išskaidymas (atitinkamai po 50 proc.) taip pat parama įvardijama kaip nepakankama (25 proc.).

Kretingos rajono SVV išskyrė per ilgą prašymų svarstymo laikotarpį, neaiškius įsipareigojimus, gavus valstybės arba savivaldybės paramą verslui, kad parama nepakankama (atitinkamai po 50 proc.) ir kad trūksta savivaldybės paramos priemonių (33 proc.), o valstybės siūlomos priemonės pernelyg išskaidytos (17 proc.).

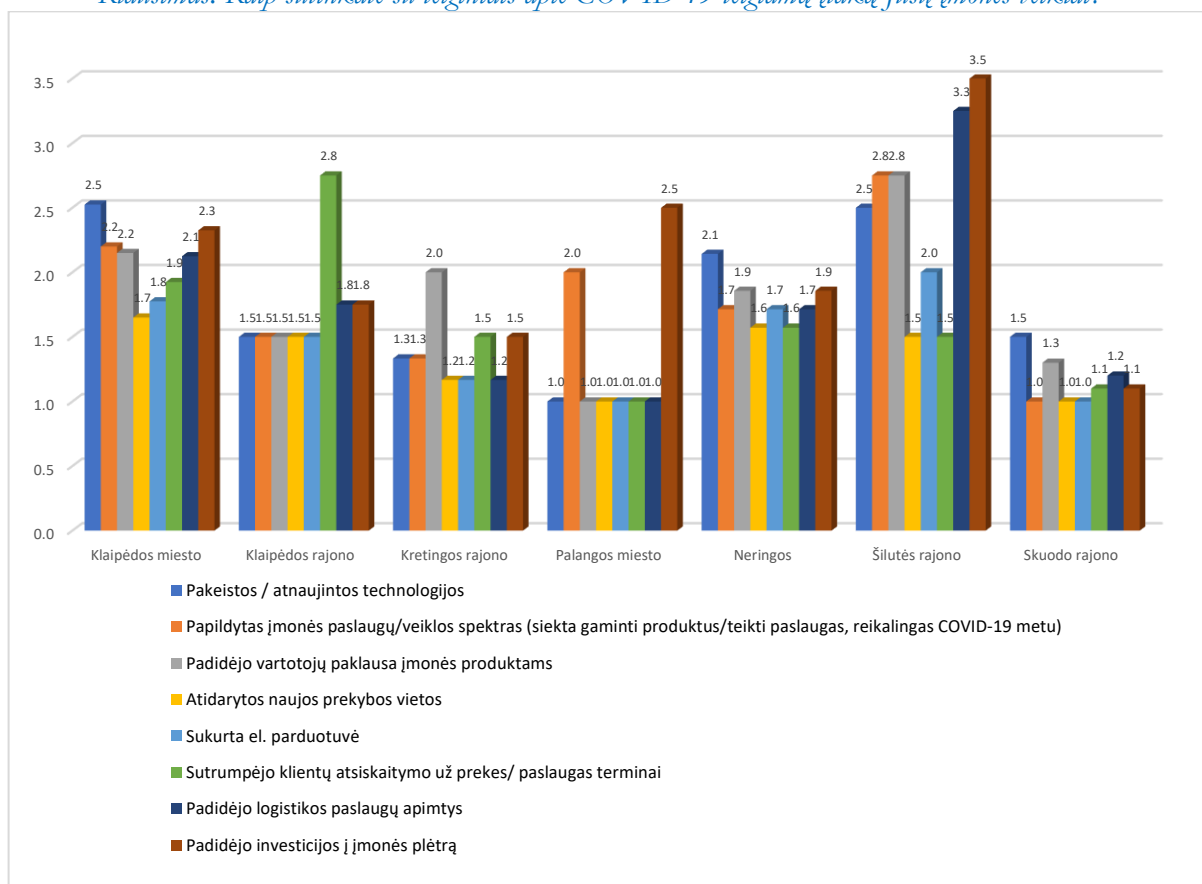
Skuodo rajono savivaldybėje SVV atstovai labiausiai akcentavo tai, jog skiriama nepakankama parama (80 proc.), informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamos paramos verslui stoką vienoje vietoje (70 proc.), savivaldybės pagalbos priemonių trūkumą (60 proc.) bei per ilgą paraiškų svarstymo laikotarpį (60 proc.). Valstybės paramos priemonės atrodo labai išskaidytos (50 proc.), neaiškūs įsipareigojimai gavus valstybės ar savivaldybės paramą verslui (atitinkamai po 30 proc.).

Neringos savivaldybėje SVV įmonių atstovai labiausiai pabrėžė informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamos paramos verslui stoką vienoje vietoje (57 proc.), per ilgą paraiškų svarstymo laikotarpį (14 proc.) ir kitas priežastis (29 proc.).

Apibendrinant galima teigti, jog pagalbos priemonių nepakankamumo priežastimis visose Klaipėdos regiono savivaldybėse dažniausiai įvardijama: informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą verslui stoka vienoje vietoje; neiškūs išipareigojimai gavus valstybės paramą verslui bei per ilgą paramos prašymų svarstymo laikotarpis.

Klausimas: Kaip sutinkate su teiginiais apie COVID-19 teigiamą įtaką Jūsų įmonės veiklai?²⁶⁴

Apklausoje dalyvę SVV atstovai pateikė nuomonę apie COVID-19 teigiamą įtaką savo atstovaujamos įmonės veiklai.

COVID-19 teigiamą įtaką savo įmonės veiklai išvelgė mažuma tyrimo respondentų. Optimistiškiau nei kitų savivaldybių respondentai, teigiamą COVID-19 įtaką įmonės veiklai vertino Šilutės rajono SVV atstovai. Dažniausiai pastebėtas įvardintas teigiamas poveikis – padidėjusios investicijos į įmonės plėtrą (vidurkis - 3,5 iš 5).

Šilutės rajono savivaldybėje respondentai išskyrė nežymiai padidėjusias logistikos paslaugų apimtis (vidurkis - 3,3 iš 5.)

Klausimas: Kaip sutinkate su teiginiais apie COVID-19 neigiamą įtaką Jūsų įmonės veiklai?²⁶⁵

Apklausoje dalyvę SVV atstovai pateikė nuomones apie COVID-19 neigiamą įtaką savo atstovaujamos įmonės veiklai.

Tyrimu buvo nustatyta, jog visose savivaldybėse COVID-19 padarė didžiausią neigiamą poveikį verslo kelionėms, susitikimams, konferencijoms (Palangos miesto savivaldybės SVV - 5,0, Šilutės rajono SVV - 4,8, Neringos SVV – 4,6, Skuodo rajono - 4,4, Klaipėdos miesto ir Klaipėdos rajono SVV atitinkamai po 4,3, o Kretingos rajono SVV - 3,2).

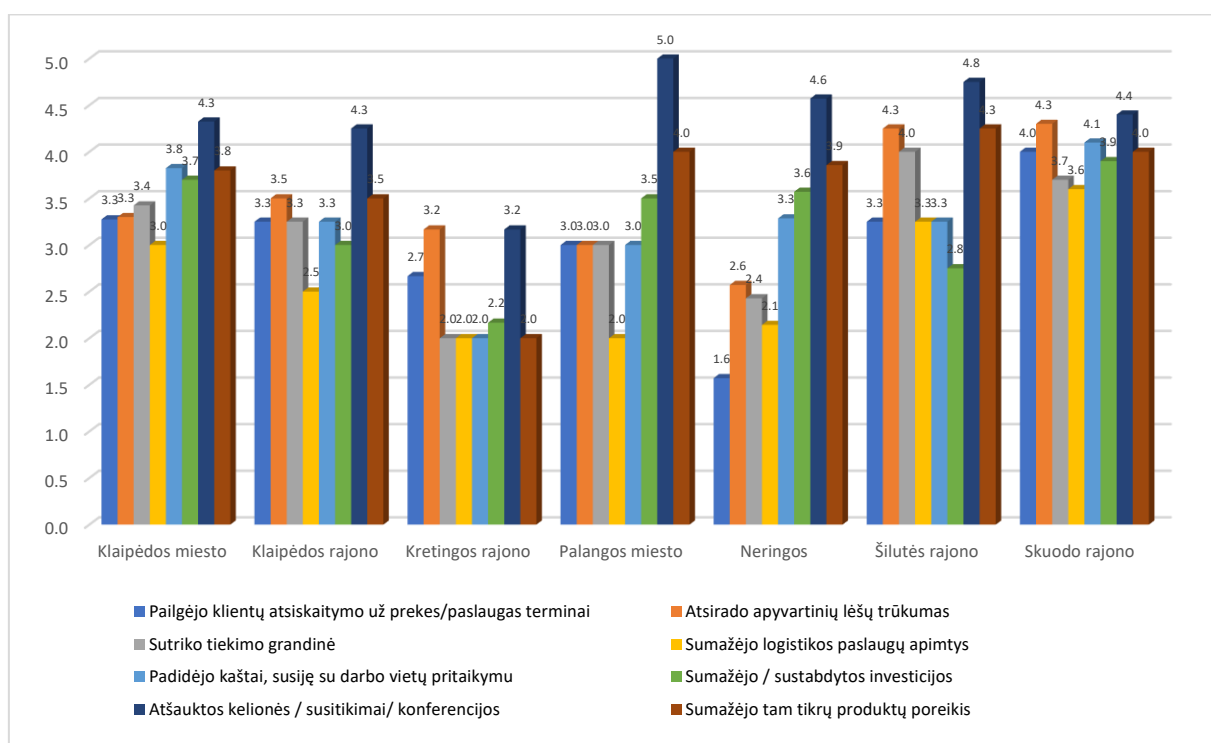
²⁶⁴ Sudaryta autoriu, 2020

²⁶⁵ Sudaryta autoriu, 2020

Sumažėjo tam tikrų produktų poreikis Šilutės rajone (4,3), Palangos miesto savivaldybėje (4,0), Skuodo rajone (4,0), Neringoje – (3,9), Klaipėdos mieste (3,8) Klaipėdos rajone (3,5) o Kretingos rajono respondentai šito veiksnio neigiamo poveikio verslui iš esmės neišskyrė (2,0).

COVID-19 pandemijai prasidėjus, įmonės susidūrė su apyvartinių lėšų trūkumu. Šį veiksnį išskyrė Šilutės rajono (4,3), Skuodo rajono (4,3), Klaipėdos rajono (3,5), Klaipėdos miesto (3,3), Kretingos rajono (3,2) respondentai. Palangos miesto ir Neringos respondentai neišskyrė apyvartinių lėšų trūkumo kaip neigiamą poveikį įmonių veiklai darančio veiksnio.

Prasidėjus COVID 19 pandemijai padidėjo kaštai darbo vietų pritaikymui. Šį neigiamą poveikį įmonių veiklai labiausiai išskyrė Skuodo rajono respondentai (4,1), Klaipėdos miesto respondentai (3,8), Klaipėdos rajono, Neringos ir Šilutės rajono respondentai šį veiksnį įvertino atitinkamai po (3,3). Palangos miesto ir Kretingos rajono respondentai neišskyrė padidėjusių kaštų darbo vietų pritaikymui veiksnio, kaip turinčio didelę neigiamą įtaką įmonių veiklai.

Prasidėjus COVID-19 pandemijai, įmonės sustabdė investicijas. Skuodo rajone šio veiksnio neigiamas poveikis įvertintas 3,9 balu iš 5, Klaipėdos mieste - 3,7, Neringos - 3,6, Palangos mieste - 3,5. Klaipėdos rajono, Šilutės rajono ir Kretingos rajono respondentai neišskyrė sustabdytų investicijų aspekto kaip didelį neigiamą, kaip neigiamą poveikį įmonių veiklai darančio veiksnio.

Tyrimu buvo analizuota, ar COVID-19 pandemija sutrikdė įmonių tiekimo grandinę. Šio veiksnio neigiamą poveikį išskyrė Šilutės rajono (4,0), Skuodo rajono (3,7), Klaipėdos miesto (3,4) ir Klaipėdos rajono (3,3) respondentai. Palangos miesto, Neringos ir Kretingos rajono respondentai neišskyrė sutrikdytos įmonių tiekimo grandinės, kaip neigiamą poveikį įmonių veiklai darančio veiksnio.

COVID-19 pandemija pailgino klientų atsiskaitymus už prekes/paslaugas. Šį neigiamą įmonių veiklai darantį veiksnį išskyrė Skuodo rajono (4,0), Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono ir Šilutės rajono (3,3) respondentai. Palangos miesto, Kretingos rajono, Neringos respondentai neišskyrė pailgėjusių klientų atsiskaitymų, kaip neigiamą poveikį įmonių veiklai darančio veiksnio.

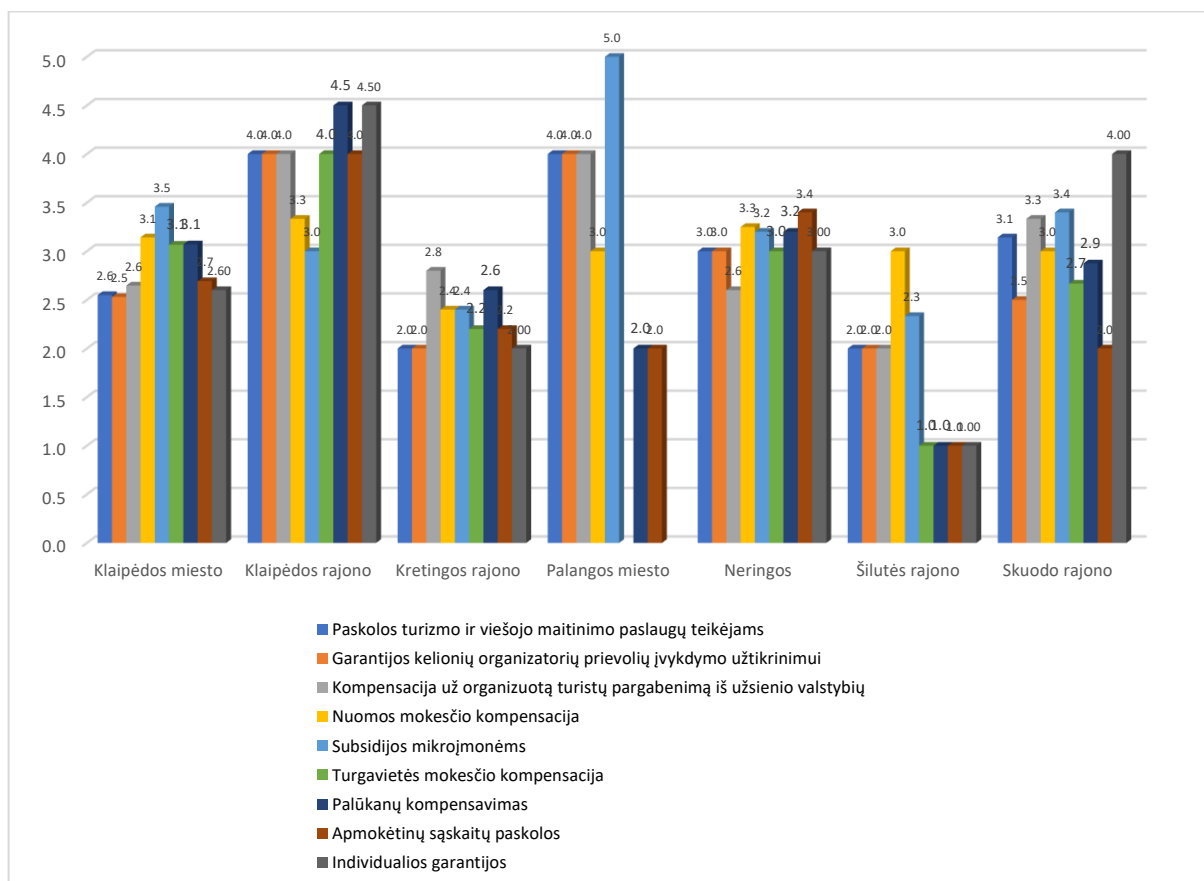
COVID-19 pandemijos akivaizdoje sumažėjusias logistikos paslaugų apimtis prie neigiamų įmonių veiklai darančių veiksnių priskyrė Skuodo rajono (3,6) ir Šilutės rajono (3,3) respondentai. Kitų savivaldybių respondentai nepriskyrė sumažėjusių logistikos apimčių prie neigiamą poveikį įmonių veiklai darančių veiksnių.

*Klausimas: Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonių veiksmingumo?*²⁶⁶

Vertinant valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonių veiksmingumą, geriausiai buvo įvertintos subsidijos mikroįmonėms Palangos mieste (5 balais iš 5), Klaipėdos mieste (3,5) ir Skuodo rajone (3,4).

Individualios garantijos, kaip veiksminga valstybės teikiama pagalba verslui, palankiai buvo įvertinta Klaipėdos rajono (4,5) ir Skuodo rajono (4,0) respondentų.

Palūkanų kompensavimas, kaip veiksminga valstybės teikiama pagalba verslui, palankiai buvo įvertinta Klaipėdos rajono (4,5), Neringos (3,2) ir Klaipėdos miesto (3,1) respondentų.

Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams, garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymui užtikrinti, kompensacija už organizuotą turistų pargabenimą iš užsienio valstybių pagalbos verslui priemonės palankiai buvo įvertintos Klaipėdos ir Palangos miesto savivaldybių SVV atstovų.

Nuomos mokesčio kompensaciją Neringos ir Klaipėdos rajono savivaldybių SVV atstovai įvertino 3,3 balo iš 5, Klaipėdos miesto - 3,1.

Apmokėtinų paskolų sąskaitos, kaip veiksminga valstybės paramos priemonė, buvo įvertinta Klaipėdos rajono (4,0) ir Neringos (3,4) respondentų.

*Klausimas: Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl savivaldybių pagalbos verslui priemonių veiksmingumo?*²⁶⁷

Palankiausiai SVV atstovų vertinta ši savivaldybių pagalba: mokesčių sumažinimas ir atidėjimas (palankiai vertino visų savivaldybių SVV, atitinkamai: Neringos - 4,4 iš 5; Klaipėdos raj. ir Šilutės raj. atitinkamai po 4,3; Skuodo raj. - 3,9; Klaipėdos m. - 3,4; Kretingos raj. - 3,0).

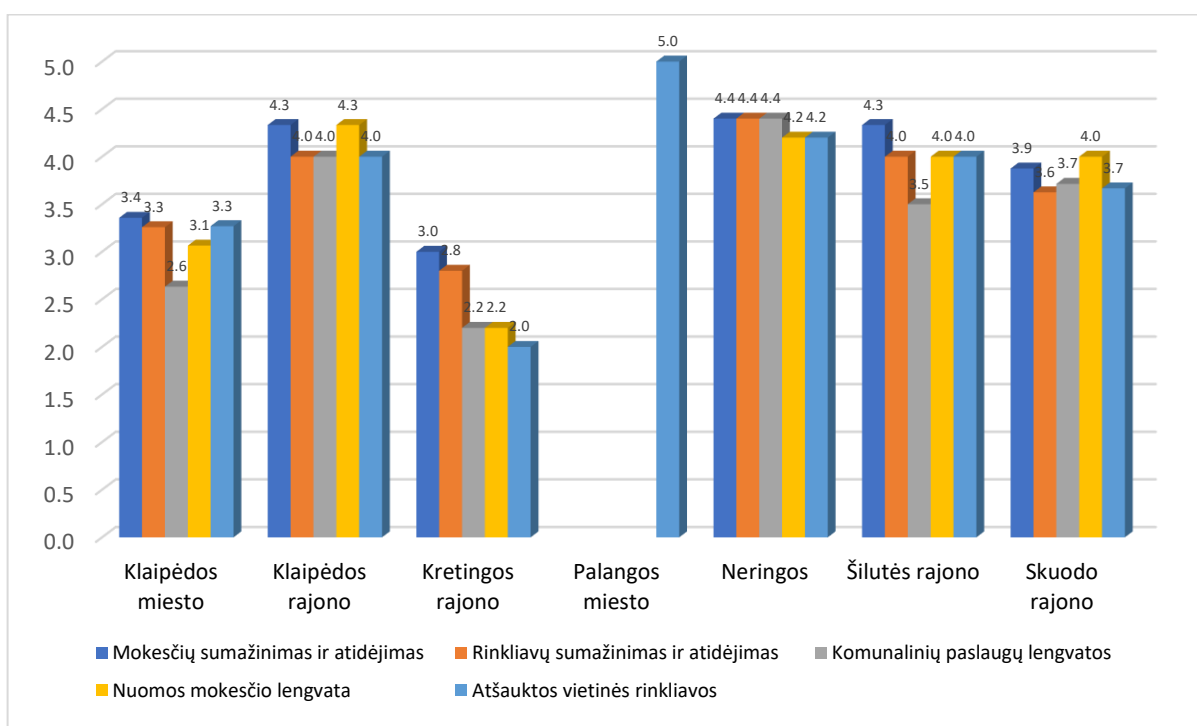
²⁶⁶ Sudaryta autoriu, 2020

²⁶⁷ Sudaryta autoriu, 2020

Taip pat palankiai vertintos ir kitos priemonės, tokios kaip: rinkliavų sumažinimas ir atidėjimas (Neringos - 4,4; Klaipėdos raj. ir Šilutės raj. atitinkamai po 4,0; Skuodo raj. - 3,69; Klaipėdos m. - 3,3; Kretingos raj. - 2,8) bei nuomos mokesčio lengvata, kuri pasirodė aktualiausia Klaipėdos raj. (4,3), Neringos (4,2) Šilutės raj. (4,0) ir Skuodo raj. (4,0) SVV atstovams. Galbūt dėl nepakankamo šios priemonės panaudojimo ne taip palankiai ši lengvata vertinta Klaipėdos m. (3,1) ir Kretingos raj. (2,2) SVV atstovų.

SVV skirtingai vertino komunalinių paslaugų lengvatas verslui. Ši lengvata kaip aktuali pagalba verslui išskirta Neringos (4,4), Klaipėdos raj. ir Klaipėdos m. (atitinkamai po 4,0) SVV atstovų. Mažiau aktuali ji pasirodė Skuodo raj. (3,7), Šilutės raj. (3,5) bei Kretingos raj. (2,2) SVV atstovams.

Palangos miesto SVV labiausia vertinta savivaldybės pagalbos priemonė – atšauktos vietinės rinkliavos (5,0). Ši pagalba aktuali svetingumo versle dirbantiems SVV subjektams labiau šiam verslui pritaikytose teritorijose (Neringoje - 4,2; Klaipėdos raj. - 4,0). Kitose savivaldybėse šios priemonės aktualumas mažesnis (Šilutės raj. - 4,0, Skuodo raj. - 3,7, Klaipėdos m. - 3,3, o Kretingos raj. - 2,0).

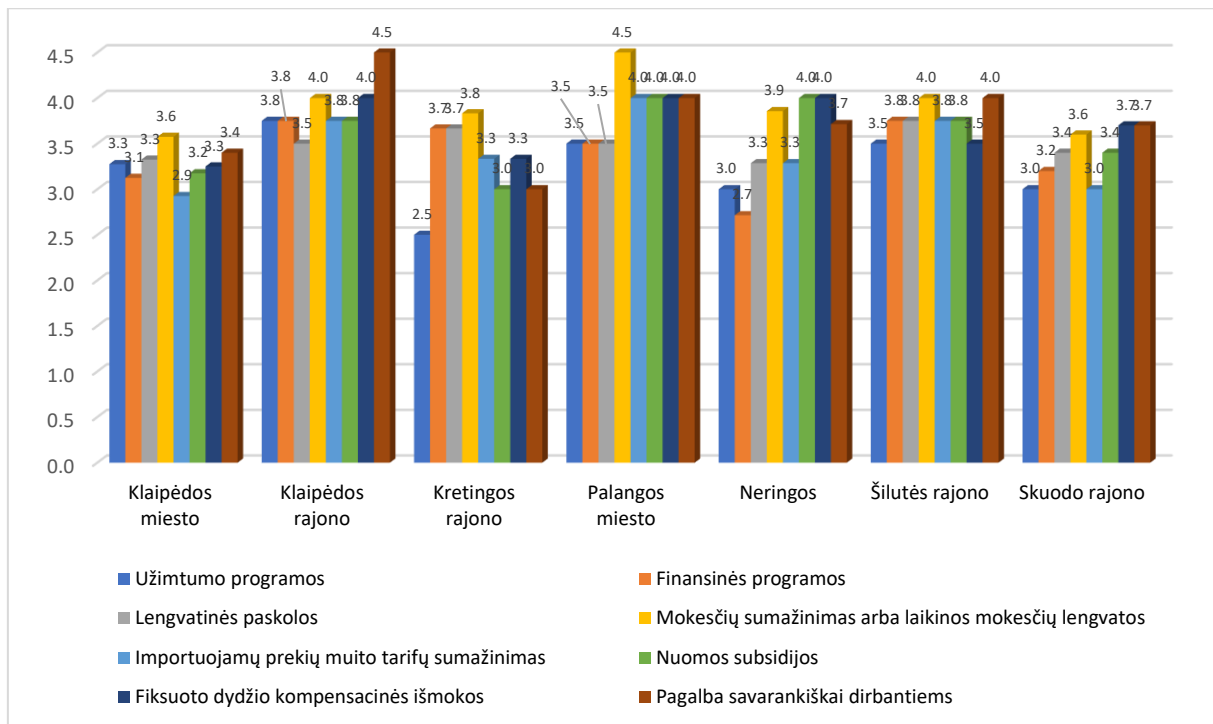

Klausimas: Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl siūlomų valstybės pagalbos priemonių veiksmingumo?²⁶⁸

Vertinant valstybės pagalbos priemonių veiksmingumą, SVV atstovai palankiausiai įvertino Mokesčių sumažinimą ir Laikinas mokesčių lengvatas (palankiai vertino visų savivaldybių SVV: Palangos - 4,5; Klaipėdos raj. ir Šilutės raj., atitinkamai po 4; Neringos - 3,9; Kretingos rajono - 3,8; Klaipėdos miesto ir Skuodo rajonų - po 3,6). Taip pat SVV atstovai palankiai įvertino priemonę - pagalba savarankiškai dirbantiems (šią priemonę palankiai vertino didžioji dauguma savivaldybių SVV: Klaipėdos raj. 4,5; Palangos ir Šilutės raj. atitinkamai po 4; Neringa ir Skuodo raj. po 3,7; tik Klaipėdos miesto (3,4) ir Kretingos raj. (3) SVV atstovai šios priemonės neišskyrė kaip veiksmingos).

SVV atstovai palankiai įvertino fiksuoto dydžio kompensacines priemones (palankiai vertino šių savivaldybių SVV: Klaipėdos raj., Palangos miesto ir Neringos po 4; Skuodo rajono 3,7; Šilutės rajono 3,5; tik Klaipėdos miesto ir Kretingos raj. po 3,3 SVV atstovai šios priemonės neišskyrė kaip veiksmingos).

²⁶⁸ Sudaryta autoriu, 2020

SVV atstovai palankiai įvertino nuomos subsidijos priemonę (palankiai vertino šių savivaldybių SVV: Palangos miesto ir Neringos po 4; Klaipėdos raj. ir Šilutės raj. po 3,8. Skuodo raj. (3,4), Klaipėdos miesto (3,2), ir Kretingos raj. 3 SVV atstovai šios priemonės neišskyrė kaip veiksmingos). Kiek santūriau SVV atstovai įvertino lengvatines paskolas (palankiai vertino šių savivaldybių SVV: Šilutės raj. 3,8, Kretingos raj. 3,7, Klaipėdos raj. ir Palangos miesto po 3,5. Skuodo raj. (3,4), Klaipėdos miesto ir Neringos po (3,3) SVV atstovai šios priemonės neišskyrė kaip veiksmingos).

SVV atstovai įvertino importuojamų prekių tarifų sumažinimą (palankiai šią priemonę vertino Palangos miesto 4; Klaipėdos raj. ir Šilutės raj. po 3,8; kitų savivaldybių SVV atstovai šios priemonės neišskyrė kaip veiksmingos).

SVV atstovai įvertino finansines programas (palankiai šią priemonę vertino Klaipėdos raj. ir Šilutės raj. po 3,8; Kretingos raj. 3,7; kitų savivaldybių SVV atstovai šios priemonės neišskyrė kaip veiksmingos). SVV atstovai įvertino užimtumo programas (palankiai šią priemonę vertino tik Klaipėdos raj. (3,8) SVV atstovai, kitų savivaldybių SVV atstovai šios priemonės neišskyrė kaip veiksmingos).

4.6.2 Kokybinio socioekonominio poveikio SVV įmonėms vertinimo rezultatai Klaipėdos regiono savivaldybėse

4.6.2.1 Klaipėdos miesto savivaldybėje

Vadovaujantis informantų pastebėjimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemijos įtaka Klaipėdos miesto SVV pasireiškė gana skirtingai: nuo esminio poveikio nebuvimo („Faktiškai jokio poveikio“, „Reikšmingo poveikio nebuvo (apart poveikio pereiti dirbti nuotoliniu būdu), daugiau kilo rizika dėl klientų mokumo ir jų verslo tvarumo“ iki didelės grėsmės ateities perspektyvai („Sukeltas didelis šokas, neapibrėžtumai dėl veiklos tęstinumo“, „Ibauginta visuomenė, išaugusi baimė dėl ateities lemia mažesnes vartojimo išlaidas (ypač vyresnių žmonių amžiaus grupėje“).

Komentuodami valstybės ir savivaldybių pasiūlytų SVV įmonėms priemonių savalaikiškumą, informantai jas traktavo kaip ganėtinais adekvacias, ypač vertinant iš sveikatos apsaugos pozicijų. („karantinas apribojo veiklą, tačiau tai protingas susitarimas“, „iš valstybės neįtome neigiamo poveikio“). Prie perteklinių priemonių nurodyta, kad „apribojimų buvo per daug, buvo daug neaiškumų“, „Laikini

apribojimai gal ir gerai, bet buvo vykdoma labai ribota jų kontrolė“, „per griežti saviizoliacijos reikalavimai“.

Kalbėdami apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, informantai nurodė tiek pablogėjusią bendrą emocinę būseną („išaugusi psichologinė įtampa ir neapibrėžtumas dėl ateities perspektyvų“), tiek neišskumus dėl darbo organizavimo.

Prie pagrindinių rūpesčių šiame etape Klaipėdos miesto SVV atstovai priskyrė veiklos ateities neapibrėžtumą („Stipriai išaugęs neapibrėžtumas ir poreikis skirti daug dėmesio nuolatiniam situacijos sekimui (negalėjimas susikoncentruoti ties ilgalaikę strategiją“, „Iškilę esminiai klausimai dėl veiklos tęstinumo“, „Stipriai išaugęs neapibrėžtumas ir poreikis skirti daug dėmesio nuolatiniam situacijos sekimui“), sumažėjusią paklausą („Dėl karantino įvesto dėl COVID-19 įmonės užsakymai krato ir iškilę rizika prarasti darbuotojus“).

Tyrime aktyviai dalyvavo respondentai, atstovavę šioms ekonominės veiklos sritims:

KL1 – IT paslaugos

KL2 – prekyba ir paslaugos (prekyba laivuose naudojamomis radijo stotelėmis, jų montavimas)

KL3 – paslaugos (maitinimas)

KL4 – IT paslaugos (verslo ir ekonominės konsultacijos, skaitmeninio projektų vykdymas gamybos įmonėse)

KL5 – paslaugos (būhalterinė apskaita)

KL6 – paslaugos (maitinimas)

Keturi tyrime dalyvavę respondantai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Įvestų apribojimų poveikis įmonėms	COVID karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) įtaka verslams:	KL1 Faktiškai jokio poveikio. KL2 Sukeltas didelis šokas, neapibrėžtumas dėl veiklos tęstinumo. KL3 Įbauginta visuomenė, išaugusi baimė dėl ateities lemia mažesnes vartojimo išlaidas (ypač vyresnių žmonių amžiaus grupėje). KL4 Išaugęs neapibrėžtumas dėl veiklos tęstinumo karantino laikotarpiu (vykdant veiklą yra poreikis susitikti su klientais, patekti į klientų patalpas) KL5 Reikšmingo poveikio nebuvo (apart poreikio pereiti dirbti nuotoliniu būdu), daugiau kilo rizika dėl klientų mokumo ir jų verslo tvarumo.
	Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas.	
	Savalaikės priemonės	KL4 Įvesti apribojimai buvo adekvatūs įvertinant situacijos rimtumą. KL5 Jeigu vertinti iš sveikatos apsaugos perspektyvos tuomet visos priemonės buvo savalaikės.
	Perteklinės priemonės	KL1 Įvesti apribojimai buvo pertekliniai, ateityje būtina įvedinėjant priemones įvertinti aiškia jų logiką, aiškiai komunikuoti kodėl reikalingi vienokie ar kitokie apribojimai. KL2 Apribojimų buvo per daug, buvo daug neišskumų. KL3 Laikini apribojimai gal ir gerai, bet buvo vykdoma labai ribota jų kontrolė. KL5 Per griežti saviizoliacijos reikalavimai (kitose šalyse esant saviizoliacijoje galima vaikščioti gamtoje ar net nuvykti į parduotuvę laikantis saugumo reikalavimų).
	Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones	KL1 Atsirado daug neišskumų dėl darbo organizavimo, nes nors įmonė ir dirba IT srityje, istoriškai buvo skatinama darbo biure kultūra, tačiau pradėjus dirbti nuotoliniu būdu ženkliai išaugo darbuotojų produktyvumas. KL3 Dalis darbuotojų išėjo iš darbo, kiti buvo išleisti į prastovas. KL5 Išaugusi psichologinė įtampa ir neapibrėžtumas dėl ateities perspektyvų.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape:	KL1 Pristabdyti esminiai šių metų projektai. KL3 Iškilę esminiai klausimai dėl veiklos tęstinumo. KL4 Dėl karantino įvesto dėl COVID-19 įmonės užsakymai kritę ir iškilę rizika prarasti darbuotojus. Nors ir žinant, kad po keleto mėnesių įvyks rinkos atsigavimas, įmonė ieškojo būdų kaip amortizuoti laikinus užsakymų sumažėjimus ir prastovas. KL5 Stipriai išaugęs neapibrėžtumas ir poreikis skirti daug dėmesio nuolatinei situacijos sekimui (negalėjimas susikoncentruoti ties ilgalaikę strategija).

4.6.2.2 Klaipėdos rajono savivaldybėje

Vadovaujantis informantų pastebėjimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemijos įtaka Klaipėdos rajono SVV pasireiškė įvairiomis kryptimis: paklausos sumažėjimu („nors įmonės veikla kaip ir neturėjo būti nutraukta, tačiau pirkėjai pas juos lankytis karantino metu negalėjo arba nebuvo būtinybės“), taip pat gana plataus masto veiklos sustabdymu („Kai kurie verslai visiškai buvo sustabdyti šiuo laikotarpiu, labiau smulkūs“).

Komentuodami valstybės ir savivaldybės įmonėms pritaikytas priemones, ribojančias veiklą, informantai buvo gana kritiški, apibūdinantys jų poveikį kaip žlugdantį („Kai kurios grupės negalėjo pasinaudoti parama, įvedus karantiną, smulkus verslas buvo žlugdomas, ypač tuo atveju jei dirbama savarankiškai. Nesudarytos galimybės gauti pajamų (nors ir būtų laikomasi saugumo reikalavimų), nenustatytos tvarkos“).

Dauguma informantų nebuvo linkę komentuoti, kiek taikytos priemonės buvo savalaikės, o perteklinėms priemonėms priskyrė nedarbingumo išmokas prižiūrintiems mažamečiams vaikams („Kai kurie darbuotojai tuo naudojami kaip galimybė tiesiog paatostogauti. Dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą.“), turgaus veiklos ribojimą („Turgeliuose prekiauti nebuvo galima, nors parduotuvės veikė“), taip pat vėlyvą sprendimą kompensuoti turgavietės mokesčių („Tik liepos 8 d. išėjo nutarimas dėl turgavietės mokesčio kompensavimo“).

Kalbėdami apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, dauguma informantų paminėjo dviprasmiškas nuotaikas ir atsisakymo eiti į darbą atvejus („dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą“).

Prie pagrindinių rūpesčių šiame etape Klaipėdos rajono SVV atstovai priskyrė paramos skyrimo kriterijus („Kai kurios įmonės nepapuošė ir remtinų įmonių sąrašą (maisto prekių prekyba užsiimanti, savarankiškai dirbantys“), veiklos organizacinius klausimus („problemos tiek pritaikant darbo vietas, tiek ir ieškant darbuotojų buvo sudėtinga“), informacijos pasiekiamumą („Sudėtingas informacijos gavimas“).

Tyrime aktyviai dalyvavo respondentai, atstovavę šioms ekonominės veiklos sritims:

KLR1 – gamyba, prekyba

KLR2 – paslaugos, statyba

KLR3 – prekyba (turgus)

KLR4 – paslaugos

KLR5 – savivaldybės atstovas

KLR6 – prekyba

KLR7 – prekyba

KLR8 – paslaugos

Vienas tyrime dalyvavęs respondentas neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Įvestų apribojimų poveikis įmonėms	COVID karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) įtaka verslams:	KLR2 Kai kurie verslai visiškai buvo sustabdyti šiuo laikotarpiu, labiau smulkūs, kai dirba vieni patys asmenys. KLR 7. Buitinę techniką pardavinėjančios įmonės atstovas nurodė, kad nors įmonės veikla kaip ir neturėjo būti nutraukta, tačiau pirkėjai pas juos lankytis karantino metu negalėjo arba nebuvo būtinybės.
	Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos	KLR2 Kai kurios grupės negalėjo pasinaudoti parama, įvedus karantiną, smulkus verslas buvo žlugdomas, ypač tuo atveju jei dirbama savarankiškai. Nesudarytos galimybės gauti pajamų (nors ir būtų laikomasi saugumo reikalavimų), nenustatytos tvarkos.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
	įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas.	
	Savalaikės priemonės	-
	Perteklinės priemonės	KLR5 Priemonės susijusios su darbuotojams suteikta galimybe karantino laiku turėti nedarbingumą vaiko priežiūrai. Kai kurie darbuotojai tuo naudojami kaip galimybė tiesiog paatostogauti. Dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą. KLR3 Turgeliuose prekiauti nebuvo galima, nors parduotuvės veikė. Sustabdyta veikla sumažino dar labiau jų konkurencingumą. Tik liepos 8 d. išėjo nutarimas dėl turgavietė mokesčio kompensavimas.
	Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones	KLR6 Dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape:	KLR2 Kai kurios įmonės nepapuošė į remtinų įmonių sąrašą (maisto prekių prekyba užsiimanti, savarankiškai dirbantys), tačiau problemos tiek pritaikant darbo vietas, tiek ir ieškant darbuotojų buvo sudėtinga. Sudėtingas informacijos gavimas.

4.6.2.3 Kretingos rajono savivaldybėje

Vadovaujantis informantų pastebėjimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemijos įtaka jų verslo iš esmės nepaveikė. Komentuodami valstybės ir savivaldybės įmonėms pritaikytas priemones, ribojančias veiklą, informantai pažymėjo, kad „dėl įvestu apribojimų reikšmingai išaugo neapibrėžtumas dėl paklausos ateityje“, tačiau pripažįsta, kad „įvesti apribojimai buvo proporcingi“. Informantai visas taikytas priemones traktavo kaip savalaikes, akcentuodami privalomą kaukių dėvėjimą. Perteklinių priemonių, informantų teigimu, nebuvo. Kalbėdami apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, informantai paminėjo baimę dėl darbo ateityje, o prie pagrindinių rūpesčių šiame etape priskyrė didelį neapibrėžtumą dėl veiklos tęstinumo.

Tyrimo dalyvavo:

KR1 – paslaugos

KR2 – prekyba

Penki tyrimo dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Įvestų apribojimų poveikis įmonėms	COVID karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) ĮTAKA verslams:	KR1 Veikla iš esmės nepakito, tačiau išaugo rizika dėl paklausos. KR2 Veikla iš esmės nepakito.
	Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemones, pritaikytos įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas.	KR1 Dėl įvestu apribojimų reikšmingai išaugo neapibrėžtumas dėl paklausos ateityje, dalis darbuotojų buvo gan greitai išleisti į prastovas siekiant valdyti šią riziką. KR2 Įvesti apribojimai buvo proporcingi.
	Savalaikės priemonės	KR1 Privalomas kaukių dėvėjimas KR2 Visos
	Perteklinės priemonės	KR1 Nėra KR2 Nėra
	Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones	KR1 Baimė dėl darbo ateityje. KR2 Normali.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape:	KR1 – KR2 Didelis neapibrėžtumas dėl veiklos tęstinumo

4.6.2.4 Neringos savivaldybėje

Vadovaujantis informantų pastebėjimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemijos įtaka Neringos miesto SVV nebuvo labai reikšminga, sąlygojant veiklos sezoniskumui („Kadangi Neringos savivaldybėje didžioji dalis verslų yra sezoniniai (vasarą pradeda, o rudenį baigia), tai pavasario metu paskelbtas karantinas nepaveikė verslo“), arba randant būdų prisitaikyti prie situacijos („Restoranų verslui vasaris kaip tik buvo geras, nes žmonės bėgo nuo aplinkos, įtampos susidariusios dėl žiniasklaidos. Vėliau maistą restoranas ėmė gaminti išsinešimui“).

Komentuodami valstybės ir savivaldybės įmonėms pritaikytas priemones, ribojančias veiklą, informantai paminėjo savivaldybės pagalbą („savivaldybės pagalba sisteminant informaciją labai pravertė“). Paminėtas savivaldybės atvirumas laikinai atvykusiems asmenims („kai visi Lietuvoje užsidarinėjo, Neringa visus priėmė ir buvo atvira turizmui. Dėl to jautėsi gyventojų nusiteikimas, o kodėl mes čia leidžiam visus važiuoti“) ir prevencinio informacijos rinkimo biurokratinės kliūtys („Dėl ribotos medicininių paslaugų pasiūlos savivaldybė buvo įvedusi rekomendaciją privačiam sektoriui registruoti svečių duomenis, tačiau ypatingas žiniasklaidos dėmesys šiuo klausimu paspartino įvykius ir duomenų apsaugos institucijos po trijų dienų uždraudė rinkti duomenis“).

Savalaikėms priemonėms priskirtas asmens apsaugos priemonės, o perteklinėms priemonėms priskyrė „kaukių dėvėjimą lauke ar kavinėse“, „darbo laiko apribojimus (klubų nėra, barai ir taip ilgai nedirbo karantino pradžioje)“, „maitinimo įstaigų laiko ribojimą“.

Kalbėdami apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, dauguma informantų paminėjo, kad pandemija konsolidavo darbuotojus demonstruoti lojalumą darbdaviui ir dar labiau stengtis dėl verslo išlikimo („Išsigandimas dėl ateities, pajamų užtikrinimo, baimė prarasti darbą. Atsirado sezoninių darbuotojų noras susitelkti ir padirbti ilgiau“).

Tyrime aktyviai dalyvavo respondentai, atstovavę šioms ekonominės veiklos sritims:

N1 – paslaugos (maitinimo paslaugos)

N2 – paslaugos (maitinimo paslaugos, restoranai)

N3 – paslaugos (apgyvendinimas)

Penki tyrime dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Įvestų apribojimų poveikis įmonėms	COVID karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) įtaka verslams:	N1 Kadangi Neringos savivaldybėje didžioji dalis verslų yra sezoniniai (vasarą pradeda, o rudenį baigia), tai pavasario metu paskelbtas karantinas nepaveikė verslo. N2 Restoranų verslui vasaris kaip tik buvo geras, nes žmonės bėgo nuo aplinkos, įtampos susidariusios dėl žiniasklaidos. Vėliau maistą restoranai ėmė gaminti išsinešimui. Buvo baisu, nes sumažėjo pajamos, reikėjo persiorientuoti. Ši laikotarpį maitinimo paslaugų sektorius sieja su emocine įtampa. Užsidarymas ir verslo perorientavimas truko apie mėnesį.
	Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas.	N1 Vos prasidėjus karantinui kovo mėnesį kilo klausimas ką pasiūlyti žmonėms, kaip susisteminti visą valstybės institucijų pateikiamą informaciją. Vėliau vasaros sezonu viskas susitvarkė ir savivaldybės pagalba sisteminant informaciją labai pravertė. N2 Šio regiono specifika – kai visi Lietuvoje užsidarinėjo, Neringa visus priėmė ir buvo atvira turizmui. Dėl to jautėsi gyventojų nusiteikimas, o kodėl mes čia leidžiam visus važiuoti. N3 Dėl ribotos medicininių paslaugų pasiūlos savivaldybė buvo įvedusi rekomendaciją privačiam sektoriui registruoti svečių duomenis, tačiau ypatingas žiniasklaidos dėmesys šiuo klausimu paspartino įvykius ir duomenų apsaugos institucijos po trijų dienų uždraudė rinkti duomenis. Priežastis tokio savivaldybės siūlymo buvo susijusi su ribota medicininių paslaugų pasiūla Neringos savivaldybėje.
	Savalaikės priemonės	N1 Asmens apsaugos priemonės (kaukės, pirštinės, dezinfekcinis skystis).
	Perteklinės priemonės	N1 Kaukių dėvėjimas lauke ar kavinėse, darbo laiko apribojimai (klubų nėra, barai ir taip ilgai nedirbo karantino pradžioje).

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		N2 Maitinimo įstaigų laiko ribojimas. Grupės asmenų (šeimų narių) apribojimas, kuris buvo labiau moralinis, nes sunku identifikuoti šeimų narių tarpusavio ryšius.
	Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones	N2 Išsigandimas dėl ateities, pajamų užtikrintumo, baimė prarasti darbą. Atsirado sezoninių darbuotojų noras susitelkti ir padirbti ilgiau, daugiau kol yra galimybė dirbti ir uždirbti, atsirado noras išsaugoti darbo vietas.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape:	N1 Verslo užsidarymo nebuvo.

4.6.2.5 Palangos miesto savivaldybėje

Vadovaujantis informantų pastebėjimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemijos įtaka Palangos miesto SVV buvo gana sviri: nuo veiklos apimtys susiaurėjimo („Veiklos apimtys stipriai susitraukė“, „Veikla sumažėjo apie 20 proc.“, „Iki vasaros dirbome minimalia apimtimi“) iki visiško veiklos sustabdymo ar nevykdymo („Veikla sustojo“, „Pavasari veiklos nevykdėme, veikla atsigavo tik vasarą“, „Veiklos negalėjome vykdyti“).

Komentuodami valstybės ir savivaldybės įmonėms pritaikytas priemones, ribojančias veiklą, informantai jas vienareikšmiškai įvertino kaip per griežtas („Karantinas buvo per griežtas“, „Pernelyg dideli ribojimai veiklai“, „Turizmui ribojimai buvo naikinantys verslą“, „Realiai dirbti pradėjome vasarą. Priemonės per griežtos“, „Veiklos negalėjome vykdyti“, „Ribojimai pernelyg griežti“).

Dauguma informantų nebuvo linkę komentuoti, kurios taikytos priemonės buvo savalaikės, o kurios perteklinės.

Kalbėdami apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, dauguma informantų paminėjo pablogėjusią emocinę būseną („Baimė dėl darbo vietos išsaugojimo“, „Netikrumas dėl ateities“, „Jautėsi nusivylimas dėl žlungančių turizmo sezono planų“, „Abejonės dėl ateities, gyvenama labiau šia diena“), o tai savo ruožtu konsolidavo darbuotojus demonstruoti lojalumą darbdaviui ir dar labiau stengtis dėl verslo išlikimo („darbuotojai demonstravo didelį lojalumą, paramos priemonėmis nepiktinaudžiavo. Jei galėjo,ėjo į darbą“).

Prie pagrindinių rūpesčių šiame etape Palangos miesto SVV atstovai priskyrė verslo išsaugojimo problemas („Rūpestis, kaip išgyventi, išsaugoti darbuotojus, verslą, vykdyti išpareigojimus“).

Tyrime aktyviai dalyvavo respondentai, atstovavę šioms ekonominės veiklos sritims:

P1 – paslaugos (viešbučiai, restoranai)

P2 – paslaugos

P3 – paslaugos (transportas)

P4 – gamyba

P5 - paslaugos (viešbučiai, restoranai)

P6 - paslaugos (restoranai)

P7 – paslaugos (turizmas)

P8 - paslaugos (viešbučiai)

Vienas tyrime dalyvavęs respondentas neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Įvestų apribojimų poveikis įmonėms	COVID karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) ĮTAKA verslams:	P1 Veikla sustojo, P2 Veiklos apimtys stipriai susitraukė P3 Veikla sumažėjo apie 20 proc. P4 Didelio poveikio nepajutome P5 Pavasarį veiklos nevykdėme, veikla atsigavo tik vasarą P6 Paslaugos (restoranai) P7 Veiklos negalėjome vykdyti P8 Iki vasaros dirbome minimalia apimtimi
	Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas.	P1 Karantinas buvo per griežtas, P2 Pernelyg dideli ribojimai veiklai P5 Turizmui ribojimai buvo naikinantys verslą P6 Realiai dirbti pradėjome vasarą. Priemonės per griežtos P7 Veiklos negalėjome vykdyti P8 Ribojimai pernelyg griežti.
	Savalaikės priemonės	P1 – P8 Sunku vertinti

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
	Perteklinės priemonės	P1 – P8 Sunku vertinti
	Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones	P1 Baimė dėl darbo vietos išsaugojimo, P2 Netikrumas dėl ateities P5 Jautėsi nusivylimas dėl žlungančių turizmo sezono planų P6 Abejonės dėl ateities, gyvenama labiau šia diena. P8 darbuotojai demonstravo didelį lojalumą, paramos priemonėmis nepiktinaudžiavo. Jei galėjo, ėjo į darbą.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape:	P1 - P8 Rūpestis, kaip išgyventi, išsaugoti darbuotojus, verslą, vykdyti išpareigojimus.

4.6.2.6 Šilutės rajono savivaldybėje

Vadovaujantis informantų pastebėjimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemijos įtaka Šilutės rajono SVV pasireiškė įvairiomis kryptimis: paklausos sumažėjimu („labai sumažėjo veikla“, „sumažėjo prekyba, dalis darbuotojų buvo prastovoje“, „praktiškai sustojo, nebuvo klientų“), būtinybe perorganizuoti veiklą („gavome daug ir sunkiai dirbti, prisitaikyti prie esamos situacijos. Darbo organizavimo keitimas <...>“), veiklos sustabdymu.

Komentuodami valstybės ir savivaldybės pritaikytas priemones, ribojančias veiklą, informantai ne tiek plačiai komentavo pačias priemones, kiek jų sąlygotas pasekmes apyvartai („Visuomeninis maitinimas – 70 proc. kritimas“, „jei higiename su 2020 m. 1 ketvirčiu beveik 50 proc.“ nuosmukis), veiklos organizavimo pobūdžiui („teko išgyti vienkartinės kaukes, dezinfekcinį skystį. Įvedėme darbuotojams maitinimą, kad kuo mažiau judėtų kitur“, „Teko tik pasirūpinti papildomomis apsaugos priemonėmis, nors kai kurias priemones įprastai įmonės veikloje ir naudodavome“, „daliai nuomininkų teko sumažinti nuomos įmokas“, „prekyba internetu turėjo būti padidinta“).

Dauguma informantų nebuvo linkę komentuoti, kiek taikytos priemonės buvo savalaikės, o perteklinėms priemonėms priskyrė žmonių kiekio apribojimus parduotuvėje.

Kalbėdami apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, dauguma informantų paminėjo dviprasmiškas nuotaikas („dalis nenorėjo eiti į darbą, kiti, atvirkesčiai, bijojo prarasti darbą“, o taip pat „išgąstė“, „sumažėjusi atlyginimą“, „baimė prarasti darbą“; o tai savo ruožtu konsolidavo darbuotojus demonstruoti lojalumą darbdaviui ir dar labiau stengtis dėl verslo išlikimo. Paminėtinos ir verslininkų pastangos išlaikyti darbuotojus („svarbu išlaikyti darbuotojus“)

Prie pagrindinių rūpesčių šiame etape Šilutės rajono SVV atstovai priskyrė verslo išsaugojimo problemas („tiekinimo grandinės sutrikimas ir eksporto veiklos apribojimas“, „gamyba stoji mėnesiui, kaip ir visuomeninis maitinimas“, „gamyba beveik neatsistatė, į ankstesnę padėtį negrįžo“, „pagrindinė problema – išlaikyti verslą“), veiklos organizacinius klausimus („bekontaktio atsiskaitymo įvedimas“, „kaukių ir pirštinių deficitas“), darbą su klientais („iš klientų pusės buvo nesupratimo: kodėl negaliu užėiti į vidų, kodėl negaliu būti be kaukės“).

Tyrime aktyviai dalyvavo respondentai, atstovavę šioms ekonominės veiklos sritims:

ŠR1 – gamyba

ŠR2 – nekilnojamojo turto nuomos paslaugos, prekyba statybinėmis medžiagomis, autoserviso paslaugos, santchnikos paslaugos

ŠR3 – gamyba, visuomeninis maitinimas, mažmeninė prekyba maisto prekėmis

ŠR4 – prekyba

ŠR5 – automobilių remonto paslaugos

ŠR6 – maitinimo įstaiga

Trys tyrime dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Įvestų apribojimų poveikis įmonėms	COVID karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) įtaka verslams:	ŠR1 sustabdė eksportą. Stoję cechais, kuris gamina baldus Anglijos rinkai. ŠR2 Gavome daug ir sunkiai dirbti. Prisitaikyti prie esamos situacijos. Darbo organizavimo keitimas, apsaugos priemonės. veikla nebuvo nutraukta, sutrumpintas buvo darbo laikas visose įmonėse. Santechnines paslaugas teikiančios įmonės veikla buvo apribota, nes fiziniai asmenys arba nukėlė susitarimus, arba nutraukė. ŠR3 Labai sumažėjo veikla. ŠR4 Sumažėjo prekyba, dalis darbuotojų buvo prastovoje.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		ŠR5 Praktiškai sustojo, nebuvo klientų ŠR6 Buvome priversti sustabdyti veiklą
	Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos įmonėms, ir įmonių reakcijos į jas.	ŠR1 Su veiklą ribojančiomis priemonėmis nesusidūrėme. Teko tik pasirūpinti papildomomis apsaugos priemonėmis, nors kai kurias priemones įprastai įmonės veikloje ir naudodavome. ŠR2 Daliai nuomininkų teko sumažinti nuomos įmokas. Įmonės apyvartos kritimas lyginant su 2019 m. tuo pačiu ketvirčiu siekė 25-30 proc., jei lyginame su 2020 m. 1 ketvirčiu beveik 50 proc. teko išigyti vienkartinės kaukes, dezinfekcinį skystį. Įvedėme darbuotojams maitinimą, kad kuo mažiau judėtų kitur. Suprantame, kad atsiradus susirgimams, tektų apriboti ar stabdyti veiklą. Maitinimas darbuotojams išliko ir pat šiol. Pavyko išvengti užsidarymo. ŠR3 Pradžią buvo tragiška. Visuomeninis maitinimas – 70 proc. kritimas. Pradėjome išvežioti maistą ir galima buvo išsinešti iš vietos. Jeigu ne išvežiojimas, būtume užsidarę, o dirba 15 žmonių. Nereikėjo nieko kardinaliai atrasti, vėliau po truputį apyvarta pradėjo didėti nuo 200-300 eurų per dieną pakilo iki 600 eurų. ŠR4 Mažmeninių parduotuvių uždarymas, prekyba internetu turėjo būti padidinta. ŠR5 Įmonės veiklai įtakos turėjo bendra karantino situacija – žmonės nesikreipė paslaugų. ŠR6 Įmonė buvo uždaryta.
	Savalaikės priemonės	ŠR1 priemonės buvo savalaikės. ŠR4 negaliu vertinti ŠR5 Negaliu įvertinti ŠR6 Negaliu įvertinti
	Perteklinės priemonės	ŠR4 Žmonių kiekio apribojimai parduotuvėje. ŠR5 Įmonės veiklai įtakos turėjo bendra karantino situacija – žmonės nesikreipė paslaugų. ŠR6 Įmonė buvo uždaryta.
	Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones	ŠR1 Pradžią buvo sunki, nes trūko visur apsaugos priemonių. Darbuotojai dirbantys, suinteresuoti dirbti. Tik mažus vaikus turintys darbuotojai turėjo nedarbingumą vaiko priežiūrai. Teko išigyti termovizorių, darbuotojų temperatūros matavimui. ŠR2 darbuotojai keli buvo išėję prižiūrėti vaikų. Iš 40 darbuotojų buvo išėję 5. Vienas po 2-3 savaitių parėjo darbuotis. Santykinai reikėjo mažiau darbuotojų, tai nedarbingumas vaiko priežiūrai leido neatleisti perteklinių darbuotojų. Darbuotojų tarpe pradžioje buvo išsigandimas. Visi nusiteikę darbingai ir dirbo. Atsirado daug fizinio darbo. ŠR 3 iš pradžių žiūrėjo su baime. Darėme susirinkimą ir paaiškinome, kad nebus atleidimų. Svarbu išlaikyti darbuotojus. Atlyginimai rajone nedideli, aukštų neišmokėsi kaip restoranų šefams. Pasakėme, kad lauksime vyriausybės sprendimų. Išleidome darbuotojus į prastovas. Savaitę buvo vieni, kitą savaitę kiti. Keitė kas savaitę. ŠR4 Žmonės buvo išgąsdinti, galvojo apie savo finansinę ateitį, dalis nenorėjo eiti į darbą, kiti, atvirkščiai, bijojo prarasti darbą. ŠR5 Baimė prarasti darbą, sumažėjęs atlyginimas. ŠR6 Prastova.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape:	ŠR1 pagrindinės problemos buvo susijusios su tiekimo grandinės sutrikimu ir eksporto veiklos apribojimu. ŠR2 bekontakčio atsiskaitymo įvedimas. Ryšio priemonės. Iš klientų pusės buvo nesupratimo: kodėl negaliu užėiti į vidų, kodėl negaliu būti be kaukės. ŠR3 mažmeninė prekyba tempė viską, visą visuomeninį maitinimą. Galėjome susimokėti mokesčius, skolų neturėjome. Problemų kilo su apyvartinėmis lėšomis. Užsakymai krito. Gamyba stoji mėnesiui, kaip ir visuomeninis maitinimas. Dirbame su turgavietėmis, halėmis, turime firminį skyrių. Visi jie užsidarė 1 etapo metu. Gamyba beveik neatsistatė, į ankstesnę padėtį negrįžo.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		ŠR4 Kaukių ir pirštinių deficitas, nebuvo aiškūs įstatyminiai aktai, ypač pirmomis dienomis, poreikis įvesti naują tvarką. ŠR5 Pagrindinė problema – išlaikyti verslą. ŠR6 Kadangi tai šeimos verslas – nuostoliai visai šeimai.

4.6.2.7 Skuodo rajono savivaldybėje

Vadovaujantis informantų pastebėjimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemijos įtaka Skuodo rajono SVV pasireiškė įvairiomis kryptimis: paklausos sumažėjimu („*Verslą paveikė uždaryti pirkėjai. 50 proc. krito užsakymai*“), būtinybe perorganizuoti veiklą, įvestomis papildomomis apsaugos priemonėmis, problemomis žaliavų rinkoje („*tokia pat situacija, žaliavų rinkose sudėtinga nuo vasario mėn.*“, „*dar nelaukiant nurodymų buvo atskirtos maitinimo vietos, dezinfekuojami paviršiai, kaukės*“).

Komentuodami valstybės ir savivaldybės įmonėms pritaikytas priemones, ribojančias veiklą, informantai jas traktavo kaip ganėtinais adekvačias („*karantinas apribojo veiklą, tačiau tai protingas susitarimas*“, „*iš valstybės neįjutome neigiamo poveikio*“).

Dauguma informantų nebuvo linkę komentuoti, kiek taikytos priemonės buvo savalaikės, o perteklinės priemonės priskyrė karantiną („*tuo metu karantinas neatrodė perteklinė priemonė, šiuo metu atrodo, kad perteklinė*“).

Kalbėdami apie darbuotojų reakciją į įvestas ribojančias priemones, informantai nurodo pablogėjusią bendrą emocinę būseną („*išgastis, susvetimėjimas, distancijos ne tiek socialinės, kiek nepasitikėjimo*“), tiek persiorientavimą į papildomas apsaugos priemones („*Nutraukėme bendravimą su tiekėjais, skubias siuntas priimame koridoriuje, lauke, ne savo kabinete*“).

Prie pagrindinių rūpesčių šiame etape Skuodo rajono SVV atstovai priskyrė veiklos organizacinius sunkumus („*Susidūrėme su didžiuliais nepatogumais ir ribojimais*“), reikalavimą verslui prisitaikyti prie pokyčių neadekvačiai greitai („*dokumentai įkeliami penktadienį vakare, galioja nuo pirmadienio. Neįkelti ketvirtadienį, pradeda galioti nuo penktadienio*“), prastas organizacinis palaikymas konsultaciniu lygiu („*darbuotojai neparuošti, nepamokyti, taikomų procedūrų neišmanoma įgyvendinti, kontroliuojančios institucijos neturi supratimo ką ir kur kontroliuoti, nėra atsakymų*“), informacijos stoka („*Tik vakar (2020.10.19) gavom išsamią rekomendaciją iš Darbo Inspekcijos, kaip elgtis verslininkams*“).

Tyrime aktyviai dalyvavo respondentai, atstovavę šioms ekonominės veiklos sritims:

SK1 – gamyba

SK2 – gamyba

SK3 – prekyba

Šeši tyrime dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Įvestų apribojimų poveikis įmonėms	COVID karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) įtaka verslams:	SK1: paveikė priklausomai nuo dirbančio kontingento (nereikėjo likti su vaikais namuose) buvo daug baimių žmonėms, kad neužsikrėstų. Dar nelaukiant nurodymų buvo atskirtos maitinimo vietos, dezinfekuojami paviršiai, kaukės (iš pradžių jas buvo sunku gauti, buvo brangu, gaminome patys). Žmonės saugojosi, kas pasidarė testus ir gavo neigiamus – nusiramino. Verslą paveikė uždaryti pirkėjai. 50 proc. krito užsakymai, todėl buvo perkeliama stambių užsakovų užsakymai ir įvykdyti anksčiau. Tai atsiliepė dabartinei užsakymų apimčiai, nes užsakymai tiesiog persikėlė. Netekimai šiuo metu sąlygojami pasikeitusių terminų. SK2: tokia pat situacija, žaliavų rinkose sudėtinga nuo vasario mėn. Mūsų gaminamos produkcijos yra tas pats tiekėjas, ta pati medžiaga skirta kaukių gamybai, todėl mes netenkame žaliavos. Dėl to patiriame ir neigiamą ekonominį efektą.
	Valstybės ir savivaldybės ribojančios veiklą priemonės, pritaikytos įmonėms, ir	SK1: iš valstybės neįjutome neigiamo poveikio (1 bangos metu): sienų uždarymas ir krovinio transporto pralaidumas pirmomis dekadomis kėlė problemų dėl prekių išsiuntimo ir saviizoliacijos apribojimų vairuotojams, buvo sudėtinga gauti transportą išvežimui ir įvežimui; iš savivaldybės jokio kišimosi.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
	įmonių reakcijos į jas.	SK2: karantinas apribojo veiklą, tačiau tai protingas susitarimas. Nėra klausimo ar galėjo būti kitaip. Mūsų veiklos 1 bangos metu neribojoti. 2 bangos metu - visai kitaip.
	Savalaikės priemonės	-
	Perteklinės priemonės	SK1: tuo metu karantinas neatrodė perteklinė priemonė, šiuo metu atrodo, kad perteklinė SK2: karantinas – valstybės institucijoms reikėjo laiko pasiruošti pandeminei situacijai, taip elgiasi ne tik Lietuva, visa Europa taip elgiasi.
	Darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones	SK1: išgąstis, susvetimėjimas, distancijos ne tiek socialinės, kiek nepasitikėjimo SK3: dalinasi nuomone apie jaučiamas grėsmes SK2: prasta psichologinė būsena, skiriasi žmonių reakcijos 2 bangos metu: per daug nebebijo Turime dez. skysčio matuoklį: ar naudoja ar ne. Jei nenaudoja, kalbamės su darbuotojas, tuomet puola visi naudoti, po kiek laiko vėl atslūgsta. Priemonės: SK11: Pirštinės, daugkartinės kaukės (siuvom, pirkom), dez. Paviršių valymai (3k. Per dieną) per vasarą sumažinome valymų skaičių, dabar vėl atnaujinome SK2: dez. Skysčių naudojimas, kaukes nusprendėme nebenaudoti dėl nepatogumo dirbant; i Nutraukėme bendravimą su tiekėjais, skubias siuntas priimame koridoriuje, lauke, ne savo kabinete.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape:	SK2: Susidūrėme su didžiuliais nepatogumais ir ribojimais – reikėjo instaliuoti įrangą, tam reikėjo 16 leidimų per savaitgalį, viską reikėjo išaiškinti užsienio partneriams: trūko logikos, paaiškinimo ir organizuotumo. Užsienio (Vokietija) specialistai turėjo instaliuoti įrangą. Covid testas penktadienį, atsakymas šeštadienį, leidimas pirmadienį. Partneriai padengė papildomas išlaidas ir pavyko. Įdomiausia, kad dabar pablogėjus situacijai jau nieko nebereikėjo – atrodė keistai, kam patirtos papildomos išlaidos: darbų apmokėjimas savaitgaliais, laboratorijoms. Atkreipkite dėmesį kiek potvarkių, dokumentų nepasirašytų, pvz. operacijų vadovo sprendimai Google. A. Verygos pasirašyti aktai – su datom be datų, dokumentai įkeliami penktadienį vakare, galioja nuo pirmadienio. Neįkelti ketvirtadienį, pradeda galioti nuo penktadienio. Dabar dar sudėtingiau. SK3: Darbuotojai neparuošti, nepamokyti, taikomų procedūrų neįmanoma įgyvendinti, kontroliuojančios institucijos neturi supratimo ką ir kur kontroliuoti, nėra atsakymų kur iš užsienio atvykusiems asmenims, vykstantiems iš oro uosto į izoliacijos vietą galima pavalgyti, sustoti ir pan. (atsakymas – niekur neiti) Stokojama informacijos. Karštoji linija – pavargusi aiškinti, darykit kaip išeina, patys pasakoja kaip apeiti, o ne kaip laikytis. Situacijos valdymas – mūsų pačių improvizacija ką daryti. Iš kitų verslininkų patirties sužinojome kokį preventinį planą pasidaryti, tačiau parengta vadybininkų, o ne visuomenės sveikatos centro. SK1: Pirmomis dienomis susidūrėm su darbo tvarkos taisyklių pakeitimais, jas kūrėm ir dalinomės su verslininkais patys. Dezinfekcija – iš savivaldybės norėjosi, kad palengvintų ir duotų informacijos, į kokias įmones kreiptis ir kur dezinfekuotis. Sutartys su dezinfekavimo įmonėmis – išankstiniai apmokėjimai ar abonentinis mokėtis, kad esant iškvietimui jie galėtų atvykti. Nėra skėtinės struktūros, gydytojo/darbo inspekcijos nuorodos, kur verslininkui kreiptis. Dėl COVID tik SPAM brošiūros. Tik vakar (2020-10-19) gavom išsamią rekomendaciją iš Darbo Inspekcijos, kaip elgtis verslininkams

5. VALSTYBĖS INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ, ORIENTUOTŲ Į NEIGIAMO SOCIOEKONOMINIO POVEIKIO VERSLUI MAŽINIMĄ, EFEKTYVUMO VERTINIMAS

5.1. Valstybės 2020 m. vasario – liepos mėn. patvirtintų intervencinių priemonių verslui apžvalga

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, šaliai susidūrus su staigiais viruso pandemijos sukeltais neigiamais padariniais, 2020 m. kovo mėn. pradžioje ėmėsi neatidėliotino trumpalaikio **Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano**²⁶⁹, skirto padėti išspręsti verslo finansinio likvidumo ir gyventojų pajamų išsaugojimo problemas, įgyvendinimo. Ekonomikos skatinimo plano patvirtinimas ir įgyvendinimas buvo itin svarbus žingsnis, skirtas padėti darbuotojams ir verslo subjektams spręsti trumpojo laikotarpio iššūkius²⁷⁰. 2020 m. kovo 16 d. patvirtiname ekonomikos skatinimo plane buvo numatyta: (i) bendra Vyriausybės priemonių apimtis – 2,5 mlrd. Eur, o (ii) bendra priemonių apimtis, kartu su finansų institucijų skolinimo potencialu – 5,782 mlrd. Eur arba 10 proc. nuo šalies bendro vidaus produkto (BVP). Buvo numatyta ne tik Vyriausybei leisti papildomai pasiskolinti bent 5 mlrd. Eur, bet ir išplėsti savivaldybių teises skolintinis daugiau. Finansų ministerijos atstovai teigė, kad Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas buvo parengtas „įvertinus jau stebimus COVID-19 pandemijos neigiamus padarinius socialinei ir ekonominei situacijai, ir atsižvelgiant į galimą dar ryškesnį neigiamų padarinių pasireiškimą trumpuoju laikotarpiu bei siekiant užtikrinti reikiamus išteklius efektyviai sveikatos ir visuomenės saugumo sistemų veiklai, padėti išsaugoti darbo vietas ir palaikyti žmonių pajamų lygį, padėti verslui išsaugoti likvidumą, skatinti ekonomiką, užtikrinti valstybės išdo likvidumą“²⁷¹. Pirminė Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano versija (2020 m. kovo 16 d. pasitarimo sprendimo protokolo Nr. 14) 2020 m. gegužės 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasitarimo metu (protokolo Nr. 26, 11 klausimas) buvo papildyta naujomis aktualiomis priemonėmis.

Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planą sudaro **5 išskelti tikslai** ir kiekvienam jų yra numatytos priemonės (*Priedas 6*):

- 1) Užtikrinti išteklius, kurių reikia sveikatos ir visuomenės apsaugos sistemos efektyviai veiklai.
- 2) Padėti išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas.
- 3) Padėti verslui išsaugoti likvidumą.
- 4) Skatinti šalies ekonomiką.
- 5) Užtikrinti valstybės išdo likvidumą.

Siekiant padėti verslui ir gyventojams, susidūrusiems su neigiamu poveikiu dėl COVID-19 plitimo, buvo priimtos mokesčių ir valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimą lengvinančios nuostatos, valstybės lėšomis buvo finansuojamos prastovos, teikiamos subsidijos smulkiesiems verslininkams bei įgyvendintos verslo likvidumą (mokesčių atidėjimas, garantijos ir palūkanų kompensavimas) užtikrinančios priemonės.

Dėl COVID-19 sukeltų ekonominių ir finansinių iššūkių, savivaldybėms buvo teikiamos trumpalaikės paskolos, o ekstremalios situacijos metu patirtos išlaidos buvo kompensuojamos.

²⁶⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 27d. (Protokolo nr. 26, 11 klausimas, atnaujinta 2020-03-16 redakcija)

²⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. COVID-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d. (Pasitarimo sprendimo protokolo Nr. 28, 1 klausimas)

²⁷¹ Lietuvos Respublikos Finansų Ministerija. Finansiniai ir ekonominiai sprendimai dėl COVID-19. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/finansiniai-ir-ekonominiai-sprendimai-del-COVID-19> (žiūrėta 2020-10-20)

Savivaldybės taip pat galėjo turėti didesnes biudžeto išlaidas nei buvo patvirtinta: iki 30 mln. Eur – mažosios savivaldybės ir iki 10 mln. Eur – didžiosios (pavyzdžiui, Klaipėda, Kaunas, Vilnius).

Priemonių plane buvo numatyta, kad reikiamų resursų sveikatos apsaugos veiklai užtikrinti iš Vyriausybės, valstybės rezervų, „Sodros“ ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžetų bei rezervų, skolintų lėšų bei Europos Sąjungos lėšų, bus skiriama iki 0,5 mlrd. Eur. Plano punkte dėl „Pagalbos išsaugant darbo vietas ir pajamas“ iš Garantinio, „Sodros“ fondų, taip pat ES bei skolintų lėšų, buvo numatyta skirti irgi iki 500 mln. Eur. Valstybės garantijomis bei kitais šaltiniais skirta iki 0,5 mlrd. Eur, siekiant padėti verslui išsaugoti likvidumą. Ekonomikos skatinimui iš valstybės biudžeto, ES lėšų, viešųjų investicijų programos bei valstybės garantijomis buvo numatyta skirti iki 1 mlrd. Eur.

5.1.1 Valstybės ekonominės priemonės, skirtos darbo vietoms ir gyventojų pajamoms išsaugoti

Valstybės pagalbą, siekiant išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas, galima skirstyti į du pagrindinius paketus: (i) pirmas paketas – skirtas padėti verslo subjektams išlaikyti darbo vietas ir kartu gyventojų pajamas, paskelbus karantiną ir viso karantino režimo metu; (ii) antras paketas – skirtas verslo subjektams padėti išlaikyti darbo vietas ir kartu gyventojų pajamas karantinui pasibaigus, t.y. dalinai ar visiškai atšaukus karantino režimo metu taikytus juridinių asmenų veiklos apribojimus.

5.1.1.1 Valstybės ekonominės priemonės, skirtos darbo vietų ir gyventojų pajamų išsaugojimui, karantino režimo metu

Prasidėjus karantinui ir paskelbus ekstremalią situaciją šalyje, ne visais atvejais buvo įmanoma dirbti nuotoliniu būdu, todėl verslo subjektai, kurių tiek veikla iš dalies ar visiškai buvo apribota valstybės reguliavimais, tiek patyrę paklausos nuosmukius, dalį ar visą personalą galėjo siųsti į pilnas²⁷² ar dalines prastovas²⁷³. Kai įmonėje dėl ekstremalios situacijos ar karantino personalui buvo skelbiama prastova, darbuotojas turėjo gauti ne mažiau kaip minimalią mėnesio algą ir iš jo negalėjo būti reikalaujama atvykti į darbą. Darbdaviams patirtos išlaidos buvo kompensuojamos iš LR Užimtumo tarnybos, skiriant darbdaviui subsidiją.

Valstybės darbo užmokesčio kompensavimo mechanizmas priklausė nuo verslo subjekto veiklos apribojimų karantino režimo metu stiprumo: (i) sektoriuose, kur buvo nustatyti veiklos apribojimai ar iš viso buvo uždrausta dirbti, valstybės dalis siekė 90 proc. nuo darbuotojo atlyginimo, bet ne daugiau nei 607 eurai „bruto“, o (ii) kitais atvejais - 60 proc. nuo darbuotojo atlyginimo, bet ne daugiau nei 607 eurai „bruto“²⁷⁴. Minimali mėnesio alga 2020 metais Lietuvoje – 607 eurai „bruto“ arba 437 eurai „neto“ (lentelė 5.1.1.1.1). Subsidija buvo mokama iki karantinui ar ekstremaliai situacijai šalyje pasibaigus, o darbdavys išpareigojo išlaikyti asmeniui darbo vietą dar 3 mėnesius nuo subsidijos mokėjimo pabaigos.

²⁷² Pastaba: Darbo kodekse nustatyta, kad darbdavys darbuotojui arba jų grupei gali nustatyti prastovą, jeigu paskelbus ekstremalią situaciją arba karantiną negali suteikti darbuotojui darbo sutartyje suhygto darbo. Prastovos laikotarpiu darbdavys darbuotojui moka ne mažesnę nei minimaliosios mėnesinės algos dydžio darbo užmokesčių, kai jo darbo sutartyje suhygta visa darbo laiko norma, o iš darbuotojo negali būti reikalaujama, kad jis atvyktų į darbovietę.

²⁷³ Pastaba: Jeigu darbdavys dėl ekstremalios situacijos ar karantino negalėjo suteikti darbuotojui darbo sutartyje sutarto darbo, bet darbuotojas vis tiek buvo reikalingas, jis galėjo pasiūlyti dirbti mažiau, tai yra paskelbti darbuotojui ar jų grupei dalinę prastovą, kai tam tikram laikotarpiui sumažinamas darbo valandų arba darbo dienų skaičius. Už dirbtą laiką darbuotojas gauna darbo sutartyje numatytą darbo užmokesčių, o už prastovos laiką – kaip už prastovą.

²⁷⁴ Invega. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina/> (žiūrėta 2020-10-22)

Lentelė 5.1.1.1.1 Valstybės suteikta pagalba darbo vietų išsaugojimui karantino metu²⁷⁵

Ypatumai	Darbdavio mokama dalis	Valstybės kompensuojama dalis	Kompensacijos trukmė
Sektoriuose, kur nustatyti Vyriausybės apribojimai	10 proc. nuo darbuotojo atlyginimo	90 proc. nuo darbuotojo atlyginimo, bet ne daugiau nei 607 eurai „bruto“	Kol baigsis ekstremali situacija ar karantinas šalyje, bet darbdavys privalo išlaikyti darbuotoją ne mažiau kaip 3 mėn. karantinui pasibaigus
Kitose sektoriuose	40 proc. nuo darbuotojo atlyginimo	60 proc. nuo darbuotojo atlyginimo, bet ne daugiau nei 607 eurai „bruto“	

Savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie yra: (1) individualių įmonių savininkai, (2) mažųjų bendrijų nariai, (3) tikrųjų ūkinių bendrijų ir komanditinių ūkinių bendrijų tikrieji nariai, (4) asmenys, asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, įskaitant verslo liudijimus, (5) ūkininkai ir jų partneriai, (6) asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis, (7) asmenys, gaunantys pajamas iš sporto ar atlikėjo veiklos, kurie iki ekstremalios situacijos paskelbimo mokėjo socialinio draudimo įmokas ne trumpiau nei 3 mėnesius per pastaruosius metus, buvo mokama fiksuoto dydžio išmoka iš Garantinio fondo. Išmokos dydis per mėnesį siekė einamųjų metų minimalių vartojimo poreikių dydžio sumą, tai yra 257 eurus per mėnesį. Išmoką buvo galima gauti kreipiantis į Užimtumo tarnybą, tačiau ji nebuvo mokama tiems savarankiškai dirbusiems asmenims, kurie dirbo pagal darbo sutartį.

5.1.1.2 Valstybės ekonominės priemonės, skirtos darbo vietų ir gyventojų pajamų išsaugojimui, atšaukus karantino režimą šalyje

Karantino švelninimo etapams prasidėjus, bet ekstremaliai situacijai liekant valstybėje, ir darbuotojams po truputį sugrįžtant į darbo vietas, valstybės parama, skirtą darbo vietų ir gyventojų pajamų išsaugojimui, galima buvo pasinaudoti dar 6 mėnesius (Lentelė 5.1.1.2.1).

Lentelė 5.1.1.2.1. Verslo subjektai, galėję pretenduoti į valstybės subsidijas, karantinui pasibaigus²⁷⁶

Darbdaviai, kurie:	Už kokius darbuotojus:	Kada?
Skelbė darbuotojams prastovas per karantiną ir kreipėsi dėl subsidijų	Už visus prastovoję per karantiną buvusius darbuotojus.	– Atšaukus prastovas. – Pasibaigus karantinui.
Įdarbino remiamus bedarbius , siunčiamus Užimtumo tarnybos	– Papildomai remiamus asmenis. – Neįgaliuosius. – Nekvalifikuotus bedarbius. – Jaunus bedarbius iki 29 m. – Vyresnius nei 45 m. bedarbius. – Ilgalaičius bedarbius. – Pirmąkart pradėsiančius pagal igytą kvalifikaciją. – Pabėgėlius ar saugomus asmenis ir kt.	Nuo įstatymo įsigaliojimo – 2020 m. gegužės 15 d.

²⁷⁵ Sudaryta autorių, 2020

²⁷⁶ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Valstybės pagalba po karantino: viskas, ką reikia žinoti apie subsidijas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/valstybes-pagalba-po-karantino-viskas-ka-reikia-zinoti-apie-subsidijas> (žiūrėta: 2020-10-22)

Darbdaviai, kurie:	Už kokius darbuotojus:	Kada?
Buvo įtraukti į VMI sudarytą nuo COVID-19 nukentėjusių įmonių sąrašą	– Už 10 darbuotojų, jei įmonėje dirba iki 20 žmonių. – Už 50 proc. darbuotojų, jei įmonėje dirba nuo 21 darbuotojo.	Nuo įstatymo įsigaliojimo – 2020 m. gegužės 15 d.

Subsidijas dirbančių darbuotojų darbo užmokesčiams mokėti, kai daugelis veiklų pradėjo grįžti į buvusias vėžes, galėjo gauti darbdaviai, kurie pateko bent į vieną iš trijų kategorijų²⁷⁷:

- 1) Skelbė prastovas. Subsidijos, iš prastovų grįžusių darbuotojų darbo užmokesčiams, galėjo būti mokamos darbdaviams, kurie per patį karantiną neatleido darbuotojų, bet paskelbė jiems prastovas ir paprašė valstybės pagalbos. Subsidijos po prastovų buvo mokamos tik už tuos darbuotojus, kuriems buvo skelbtos prastovos ir mokėtos subsidijos per karantiną arba ekstremalios situacijos metu.
- 2) Įdarbino remiamus bedarbius. Subsidijos buvo mokamos darbdaviams, kurie įdarbino Užimtumo tarnybos siunčiamus remiamus bedarbius, pavyzdžiui, negalią turinčius, vyresnio amžiaus ar jaunus žmones, ilgalaikius bedarbius ir pan. Subsidijos buvo mokamos už naujai po karantino įdarbinamus Užimtumo tarnybos siunčiamus žmones. Ši sąlyga įsigaliojo nuo 2020 m. gegužės 15 d.
- 3) Nukentėjo nuo COVID-19. Subsidijos priklausė ir darbdaviams, kurie pateko į Valstybinės mokesčių inspekcijos sudarytą įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19, sąrašą. Subsidijos šiems darbdaviams buvo mokamos ne daugiau nei už 10 darbuotojų, jeigu įmonėje dirbo iki 20 žmonių, arba ne daugiau nei už 50 proc. darbuotojų, jei įmonėje dirbo nuo 21 asmens. Ši sąlyga įsigaliojo nuo 2020 m. gegužės 15 d.

Subsidijų dydžiai, mokami už darbuotojus, grįžtančius iš prastovų ir dirbančius nuo COVID-19 nukentėjusiose įmonėse ar įdarbinamus siunčiant Užimtumo tarnybai, pirmą ir antrą mėnesį siekė – 100 proc. nuo darbuotojui priskaičiuoto darbo užmokesčio, trečią ir ketvirtą – 50 proc., penktą ir šeštą – 30 proc., bet ne daugiau nei 607 eurai “bruto“ (lentelė 5.1.1.2.2).

Viršutinė subsidijų riba galėjo būti didesnė įmonėms, kurios buvo įtrauktos į LR socialinės apsaugos ir darbo bei LR ekonomikos ir inovacijų ministrų patvirtintą sąrašą veiklų, orientuotų į pažangias technologijas, žinioms imlias paslaugas, žaliojo kurso tikslų siekimą ir socialinį dialogą. Šioms įmonėms viršutinė subsidijos riba galėjo siekti iki 1214 Eur “bruto“, tačiau pirmą ir antrą mėnesį subsidijos dydis buvo 70 proc., trečią ir ketvirtą – 50 proc., penktą ir šeštą – 30 proc. Tuo atveju, jei įmonė neskubėjo priimti darbuotojų ilgam laikui ir buvo linkusi sudaryti terminuotas arba sezoninio darbo sutartis, subsidija buvo mokama tik keturis mėnesius ir ne daugiau nei 303,5 eurai “bruto“.

Valstybės subsidijomis, skirtomis su darbo užmokesčiu susijusias išlaidas kompensuoti, negalėjo pasinaudoti šie darbdaviai²⁷⁸:

- Biudžetinės įstaigos.
- Bankrutuojantys, likviduojami darbdaviai.
- Juridiniai asmenys, kurių vadovas ar kitas atsakingas asmuo per pastaruosius metus iki kreipimosi buvo gavęs baudą pagal Užimtumo įstatymą už nelegalų darbą, užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimus ar nedeklaruotą darbą, arba administracinę nuobaudą už nelegalų darbą pagal LR Administracinių nusižengimų kodeksą.
- Juridiniai asmenys, kurių vadovas ar kitas atsakingas asmuo per paskutinius metus buvo gavęs daugiau nei vieną administracinę nuobaudą už darbo įstatymų, darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimus, nelaimingo atsitikimo darbe nuslėpimą, nustatytos pranešimo ir ištyrimo tvarkos, darbo užmokesčio apskaičiavimo ir mokėjimo

²⁷⁷ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Valstybės pagalba po karantino: viskas, ką reikia žinoti apie subsidijas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/valstybes-pagalba-po-karantino-viskas-ka-reikia-zinoti-apie-subsidijas> (žiūrėta: 2020-10-22)

²⁷⁸ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Valstybės pagalba po karantino: viskas, ką reikia žinoti apie subsidijas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/valstybes-pagalba-po-karantino-viskas-ka-reikia-zinoti-apie-subsidijas> (žiūrėta: 2020-10-22)

tvarkos, darbo laiko apskaitos, laikinųjų darbuotojų darbo sąlygų bei komercinės ar ūkinės veiklos tvarkos pažeidimus.

Lentelė 5.1.1.2.2. Subsidijų dydžiai po karantino ir jų apskaičiavimo principas²⁷⁹

1 variantas	Visos įmonės. Valstybės subsidijos maksimali riba – 607,00 eurai (bruto)					
Darbuotojo DU (bruto)	607,00 Eur			910,00 Eur		
Laikas	1-2 mėn.	3-4 mėn.	5-6 mėn.	1-2 mėn.	3-4 mėn.	5-6 mėn.
Subsidijos dydis, %	100%	50%	30%	100%	50%	30%
Valstybės dalis, Eur	607,00	303,50	182,10	607,00	455,00	273,00
Darbdavio dalis, Eur	0	303,50	424,90	303,00	455,00	637,00
2 variantas	Veiklos, orientuotos į pažangias technologijas, žiniomis imlias paslaugas, žaliojo kurso tikslų siekimą ir socialinį dialogą (pagal SADM ir EIMIN tvirtinamą sąrašą). Valstybės subsidijos maksimali riba – 1214,00 eurai (bruto)					
Darbuotojo DU (bruto)	1358,00 Eur			1734,00 Eur		
Laikas	1-2 mėn.	3-4 mėn.	5-6 mėn.	1-2 mėn.	3-4 mėn.	5-6 mėn.
Subsidijos dydis, %	70%	50%	30%	70%	50%	30%
Valstybės dalis, Eur	950,60	679,00	407,40	1214,00	867,00	520,00
Darbdavio dalis, Eur	407,40	679,00	950,60	520,00	867,00	1214,00
3 variantas	Kai su įdarbintu darbuotoju sudaroma terminuota arba sezoninė darbo sutartis. Valstybės subsidijos maksimali riba – 303,50 eurai (bruto)					
Darbuotojo DU (bruto)	350,00		607,00		910,00	
Laikas	1-2 mėn.	3-4 mėn.	1-2 mėn.	3-4 mėn.	1-2 mėn.	3-4 mėn.
Subsidijos dydis, %	100%	50%	100%	50%	100%	50%
Valstybės dalis, Eur	303,5	175,00	303,50	303,50	303,50	303,50
Darbdavio dalis, Eur	46,50	175,00	303,50	303,50	606,50	606,50

Subsidijas už darbuotojus gaunantys darbdaviai turėjo išsipareigojimus po subsidijos pasibaigimo bent 3 mėnesius išlaikyti ne mažiau nei 50 proc. darbuotojų, už kuriuos buvo gauta valstybės parama. Kai vertinamas darbuotojų išlaikymas, neskaičiuojami tie darbuotojai, kurie atleidžiami bandomojo laikotarpio metu, darbuotojo iniciatyva be svarbių priežasčių arba dėl svarbių priežasčių, taip pat nustačius darbuotojo kaltę. Jeigu pareigos nebuvo laikomasi, t.y. 3 mėnesius nebuvo išlaikyta bent pusė darbuotojų, už kuriuos mokėtos subsidijos, toks darbdavys 12 mėnesių negalėjo dalyvauti remiamojo įdarbinimo, darbo vietų steigimo ir subsidijavimo, vietinių užimtumo iniciatyvų projektuose.

Valstybei subsidijuojant darbo vietas, tiek stipriai išsaugo tikimybę, kad darbdavys neatleis darbuotojo, kuriam per karantiną arba ekstremalios situacijos metu buvo paskelbta prastova, nes gaus paramą, tiek ženkliai padidėjo papildomai remiamų Užimtumo tarnybos siunčiamų bedarbių galimybės įsidarbinti.

Savarankiškai dirbantys asmenys: (1) individualių įmonių savininkai, (2) mažųjų bendrijų nariai, (3) tikrųjų ūkinių bendrijų ir komanditinių ūkinių bendrijų tikrieji nariai, (4) asmenys,

²⁷⁹ Sudaryta autorių, 2020, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Valstybės pagalba po karantino: viskas, ką reikia žinoti apie subsidijas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/valstybes-pagalba-po-karantino-viskas-ka-reikia-zinoti-apie-subsidijas> (žiūrėta: 2020-10-22); Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Karantinas baigėsi – parama išlieka: kokia ji? Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/karantinas-baigesi-valstybes-parama-islieka-kokia-ji> (žiūrėta: 2020-10-22)

asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, įskaitant verslo liudijimus, (5) ūkininkai ir jų partneriai, (6) asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis, (7) asmenys, gaunantys pajamas iš sporto ar atlikėjo veiklos, kurie iki ekstremalios situacijos paskelbimo mokėjo socialinio draudimo įmokas ne trumpiau nei 3 mėnesius per pastaruosius metus, ir kurie, karantiną paskelbus šalyje, gavo fiksuoto dydžio išmoką – 257 eurus iš Garantinio fondo kas mėnesį, o karantinui pasibaigus, galėjo tą pačią išmoką gauti dar du mėnesius. Išmoką buvo galima gauti kreipiantis į Užimtumo tarnybą, tačiau ji nebuvo mokama tiems savarankiškai dirbusiems asmenims, kurie dirbo pagal darbo sutartį.

5.1.2 Valstybės ekonominės priemonės, skirtos verslo subjekto likvidumui išsaugoti

Apie ekonomines priemones, skirtas verslo subjekto likvidumui išsaugoti yra detalai kalbama Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano trečiame išskeltame tikslu²⁸⁰. Siūloma ir rekomenduojama:

- Kuo skubiau suteikti mokestines paskolas, atidedant arba dalimis išdėstant mokesčius pagal sutartą grafiką, netaikant palūkanų.
- Sudaryti galimybę atidėti arba dalimis išdėstyti išskaičiuoto gyventojų pajamų mokesčio mokestinės nepriemokos sumokėjimą.
- Atleisti mokesčių mokėtojus nuo baudų, delspinigių už mokesčių prievolių neįvykdymą laiku.
- Savivaldybėms sudaryti galimybę atidėti arba dalimis išdėstyti komunalinių įmokų ir įmokų už šilumos energiją mokėjimą ir t.t.

Vienas pagrindinių iškelto trečio tikslo akcentų – didinti verslo subjektų likvidumą, įgyvendinant šias priemones per priskirtas atsakingas institucijas:

- Apmokėtinų sąskaitų paskolų priemonė.
- Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams.
- Nuomos mokesčio kompensavimas.
- Finansinė priemonė „Alternatyva“.
- Pagalbos verslui fondas.
- Subsidijos mikroįmonėms.
- Kompensavimas mažoms ir vidutinėms įmonėms nuo 50 iki 100 proc. faktiškai sumokėtų palūkanų sumos.
- Tiesioginės INVEGA paskolos.
- Portfelinės garantijos faktoringui 2.
- Portfelinės garantijos paskoloms 2.
- Sutelktinės paskolos „Avietė“.
- Eksporto kredito garantijos ir kt. garantijos.

Sunkumų dėl COVID-19 patyrę smulkią ir vidutinio verslo atstovai nuo 2020 m. balandžio mėn. 3 d. galėjo teikti paraiškas INVEGAI dėl **atidėtų paskolų ar finansinės nuomos (lizingo) mokėjimų palūkanų kompensavimo**. Atidėtųjų paskolų palūkanų kompensavimui buvo skirta 23 mln. Eur.

Nuo 2020 m. balandžio 11 d. iki 2020 m. liepos 17 d. verslas galėjo teikti paraiškas pagal priemonę „**Apmokėtinų sąskaitų paskolos**“, kuriai buvo skirta 15 mln. Eur. Priemonė leido nedidelėms įmonėms pasiskolinti lėšų, kurios nebuvo gautos už išrašytas ir neapmokėtas sąskaitas faktūras. Maksimali paskolos suma siekė iki 500 tūkst. Eur. Taip pat nuo 2020 m. balandžio 11 d. pradėjo veikti priemonė „**Portfelinės garantijos faktoringui 2**“, kuria buvo siekiama sudaryti palankesnes sąlygas labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms gauti finansavimą faktoringo forma jų prekybiniais sandoriais įgyvendinti. Priemonei buvo numatyta 10 mln. Eur.

2020 m. balandžio 16 d. startavo smulkią ir vidutiniam verslui bei fiziniams asmenims, užsiimantiems individualia veikla, nauja finansinė priemonė „**Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams**“, kuri palengvino galimybę gauti finansavimą ir išsaugoti veiklos tęstinumą verslui, kuris prarado didelę dalį apyvartos karantino metu. Paskolos buvo skiriamos

²⁸⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 27 d.

smulkaus ir vidutinio verslo subjektų bei individualia veikla užsiimančių asmenų išlaidoms finansuoti, tokioms kaip darbuotojų darbo užmokestis, nuoma ar komunalinės išlaidos. Priemonei įgyvendinti buvo numatyta 200 mln. Eur. Priemonės įgyvendinimas buvo sustabdytas 2020 m. liepos 31 d. Taip pat nuo 2020 m. balandžio 16 d. startavo priemonė „**Alternatyva**“, pagal kurią smulkus ir vidutinis verslas galėjo gauti paskolas naujos veiklos pradėjimui, esamos veiklos palaikymui, stiprinimui ir plėtrai. Priemonei įgyvendinti buvo skirta 50 mln. Eur. Kita priemonė, taip pat startavusi 2020 m. balandžio 16 d. – „**Portfelinės garantijos paskoloms 2**“, pagal kurią finansų tarpininkai lanksčiau teikė paskolas ir lizingo sandorius, skirtus įmonių likvidumui palaikyti bei suteikė galimybę performinti jau esamų negarantuotų investicinių paskolų (įskaitant lizingo sandorius) ir apyvartinių paskolų (išskyrus atgręžtinius lizingo sandorius) grąžinimo grafikus. Įgyvendinant priemonę, buvo numatyta 425 mln. Eur galima garantijų suma.

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos iniciatyva²⁸¹, kuriai pritarė Vyriausybė, nuo 2020 m. gegužės 4 d. buvo subsidijuojama iki 50 proc. nuomos mokesčio verslui. Subsidijas, **komercinės paskirties nekilnojamojo turto nuomos mokesčiui kompensuoti**, galėjo gauti visi verslo subjektai, kurių veikla buvo uždrausta dėl karantino paskelbimo. Subsidijavimas vyko pagal „solidarumo“ principą (50 proc. +30 proc. + 20 proc.) – maksimali subsidija, t.y. 50 proc. nuomos mokesčio, buvo skiriama, jeigu nekilnojamojo turto valdytojas sutikdavo padaryti bent 30 proc. nuolaidą nuomininkui. Esant minimaliai nuolaidai, nuomininkui likdavo prisidėti 20 proc. Šioms subsidijoms buvo numatyta skirti iki 100 mln. Eur. Subsidijas nuomos mokesčiui kompensuoti verslui teikė INVEGA.

Išvardintos priemonės buvo įgyvendinamos per Valstybinę mokesčių inspekciją, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA)²⁸², Finansų įstaigas (lentelė 5.1.2.1). Daugiausiai ekonominių priemonių, skirtų per koronaviruso pandemiją nukentėjusiam verslui, teikė INVEGA – tiesiogiai arba per atrinktus finansų tarpininkus, su kuriais buvo pasirašytos bendradarbiavimo sutartys.

Lentelė 5.1.2.1. Ekonominės priemonės nuo COVID-19 nukentėjusiems verslo subjektams²⁸³

Priemonės pavadinimas	Kas teikia	Kas kreipiasi	Priemonės laikotarpis	Pastabos:
Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų tiekėjams. Priemonei skirta: iki 15 mln. Eur	Invega	Kelionių organizavimo bei apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas teikiančios SVV ir didelės įmonės, patyrusios sunkumų dėl COVID-19	Paskolos buvo suteikiamos iki 2020-12-31. Kvietimas sustabdytas: 2020-11-30.	Paskola buvo skirta atsiskaityti su turistais už dėl COVID-19 protrūkio neįvykusias organizuotas turistines keliones tais atvejais, kai turistai, turintys organizuotos turistinės kelionės sutartį, atsisakė Turizmo įstatymo nustatyta tvarka pasiūlyto kupono. Paskola buvo skirta būtiniausioms paskolos gavėjo

²⁸¹ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas Nr. 4-275 dėl priemonės „Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms“. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 3 d.

²⁸² Pastaba: 2001 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 887 „Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros“ LR Vyriausybė įsteigė garantijų instituciją UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA). Bendrovės veiklos steigėjo ir priežiūros funkcijas buvo pavesta vykdyti LR Ūkio ministerijai (Ekonomikos ir inovacijų ministerijai). 2018 m. spalio mėn. 17 d. LR Vyriausybė INVEGAI suteikė nacionalinės plėtros įstaigos statusą. 100 procentų INVEGOS akcijų priklauso Lietuvos Respublikos valstybei. INVEGOS, kaip nacionalinės plėtros įstaigos veikla yra prižiūrima Lietuvos banko.

²⁸³ Sudaryta autorių, 2020

Priemonės pavadinimas	Kas teikia	Kas kreipiasi	Priemonės laikotarpis	Pastabos:
				einamosioms išlaidoms finansuoti.
Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui	Invega	Kelionių organizavimo paslaugas teikiančios SVV ir didžiosios įmonės, patyrusios sunkumų dėl COVID-19	Garantijos buvo suteikiamos iki 2020-12-31.	Kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimas garantijų teikimu.
Palūkanų kompensavimas. Priemonei skirta: iki 23 mln. Eur	Invega	SVV, patyrusios sunkumų dėl COVID-19	Nuo 2020-04-03	100 proc. palūkanų už paskolas, kurios buvo atidėtos nuo 2020 m. kovo 16 d., kompensavimas. Priemonė – negražinama subsidija.
Portfelinės garantijos faktoringui 2. Priemonei skirta: iki 10 mln. Eur	Finansų įstaigos	MVĮ, patyrusios sunkumus dėl COVID-19	Nuo 2020-04-11	Galimybė greitai papildyti apyvartines lėšas. MVĮ faktoringo sandorių garantijos 80 proc.
Sutelktinės paskolos “Avietė”	Finansų “bitė“ verslui (sutelktinio finansavimo platforma)	SVV	Sutelktinės paskolos buvo suteikiamos iki 2020-12-31	Finansavimas per sutelktinio finansavimo platformas verslo projektams įgyvendinti.
Apmokėtų sąskaitų paskolos. Priemonei skirta: iki 15 mln. Eur	Invega	SVV, patyrusios sunkumus dėl COVID-19	Nuo 2020-04-11 iki 2020-07-17	Paskolos SVV subjektams, negavusiems apmokėjimo už pateiktas prekes ir paslaugas, negalintiems veikti verslams.
Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams. Priemonei skirta: iki 200 mln. Eur	Finansų įstaigos	SVV, patyrusios sunkumus dėl COVID-19	Nuo 2020-04-16 iki 2020-07-31	Paskolos likidumui palaikyti stipriai paveiktuose sektoriuose. Paskolos buvo suteikiamos be užstato. Buvo finansuojamos visos patirtos arba planuojamos patirti išlaidos laikotarpiu nuo 2020-03-16 iki 2020-09-30.
Portfelinės garantijos paskoloms 2	Bankai, CKU, lizingo bendrovės, alternatyvūs finansuotojai	SVV ir didžiosios įmonės, patyrusios sunkumus dėl COVID-19	Nuo 2020-04-16	Paskolų ir atitinkamų lizingo sandorių garantijos 80 proc.
Finansinė priemonė “Alternatyva”. Priemonei skirta: iki 50 mln. Eur	Alternatyvūs finansuotojai	SVV, patyrusios sunkumus dėl COVID-19	Nuo 2020-04-16 iki 2020-06-30	Paskolos, lizingas, faktoringas SVV subjektų apyvartai ir investicijoms.

Priemonės pavadinimas	Kas teikia	Kas kreipiasi	Priemonės laikotarpis	Pastabos:
Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas. Priemonei skirta: iki 100 mln. Eur	Invega	SVV ir didžiosios įmonės, patyrusios sunkumus dėl COVID-19	Nuo 2020-05-04	Valstybės pagalba nekilnojamojo turto nuomininkams. Pareiškėjo patirtų ekonominei veiklai vykdyti nuomojamų negyvenamosios paskirties patalpų nuomos išlaidų dalinė kompensacija.
Subsidijos mikroįmonėms. Priemonei skirta: iki 100 mln. Eur	Priemonę įgyvendino: Valstybinė mokesčių inspekcija ir VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra. Mokėjimus vykdė: Finansų ministerijai pavaldus Nacionalinis bendrųjų funkcijų centras.	Mikroįmonės, turinčios nuo 1 iki 9 darbuotojų, patyrusios sunkumus dėl COVID-19. Subsidiją galėjo gauti ir viešosios įstaigos bei asociacijos.	Nuo 2020-05-12	Negrąžinama subsidija, skirta įmonės apyvartinėms lėšoms.

UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA), kurios veikla yra orientuota į valstybės finansuojamų priemonių, skirtų skatinti SVV ir ūkio subjektus veiklos pradžios, vykdymo ir plėtros etapuose bei skirtų darbo vietų kūrimui ir (ar) išlaikymui ar konkurencingumo didinimui, įgyvendinimą, nuo COVID-19 nukentėjusiam verslui pagalbą teikė trimis pagrindinėmis kryptimis: (1) kompensuodama verslui atidėtų paskolų palūkanas, (2) teikdama lengvatines paskolas valstybės lėšomis, (3) garantuodama už finansų įstaigų teikiamas finansų paslaugas. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano atnaujintoje 2020 m. gegužės 27 d. versijoje buvo nuspręsta padidinti INVEGA garantijų limitą iki 500 mln. Eur ir išplėsti garantijų suteikimo sąlygas verslo subjektams.

INVEGA verslui, nukentėjusiam nuo koronaviruso, teikė tiek naujas priemones (Finansinė priemonė „Alternatyva“, Portfelinės garantijos faktoringui 2, Apmokėtinų sąskaitų paskolos, Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms ir kt.), tiek ankstesnes galiojančias priemones (Verslumo skatinimas 2014-2020, Atviras kreditų fondas 2, Individualios garantijos, Portfelinės garantijos paskoloms, Dalinis palūkanų kompensavimas ir kt.), kurias administravo tiesiogiai ar vykdė kartu su finansų tarpininkais (lentelė 5.1.2.2).

Lentelė 5.1.2.2. Invega finansinės priemonės COVID-19 krizės metu²⁸⁴
(duomenis nuo 2020-02-01 iki 2020-07-31)

Finansinės priemonės	Kompensacijos		Paskolos			Garantijos	Visos priemonės
	Palūkanų kompensacija	Nuomos mokesčio kompensacija	Apmokėtų sąskaitų paskolos ASAP	Paskolos turizmo ir apgyvendinimo paslaugų tiekėjams	Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams	Portfelinės garantijos	
Priemonės įgyvendinimo būdas	INVEGA tiesiogiai įgyvendina priemonę				INVEGA įgyvendina priemonę per finansų tarpininkus		
Priemonei skirta lėšų, mln. Eur	56,89	100,00	15,00	30,00	200,00	460,63	870,52

²⁸⁴ INVEGA. Invega panaudotos lėšos. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/COVID-19/invegos-panaudotos-lesos/> (žiūrėta 2020-10-23)

Planuojamos panaudoti lėšos, mln. Eur	16,00	15,20	13,50	10,00	200,00	80,02	336,11
Pateikta paraiškų, mln. Eur	28,37	30,12	12,45	17,85			
Pateikta paraiškų, vnt. Iš jų:	3820	4356	293	33			
<i>Vertinama</i>	106	1066	0	17			
<i>Gražinta/ patikslinti</i>	95	734	0	9			
<i>Atmeta/ neįjami sprendimai</i>	696	628	34	5			
<i>Patvirtinta/ teigiami sprendimai/ pasirašomos sutartys</i>	2068	1928	259	2	3462	485	8424
Panaudota lėšų (priimta teigiamų sprendimų/ sudaroma sutarčių), mln. Eur	23,26	15,01	11,92	0,70	199,94	42,67	285,37
Planuojamų lėšų panaudojimas, proc.	82,91%	98,74%	88,26%	7,00%	99,97%	53,33%	84,90%

5.1.2.1 Invega: Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų tiekėjams

Paskolų turizmo (apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų) teikėjams tikslas – mažinti COVID-19 pandemijos poveikį turizmo verslui, suteikiant finansavimą paskolų forma apgyvendinimo paslaugų teikėjams, teikiantiems klasifikuojamąsias apgyvendinimo paslaugas, ir viešojo maitinimo paslaugas teikiantiems verslo subjektams, jų būtinosioms išlaidoms finansuoti. Priemonė buvo įgyvendinama pagal Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso COVID-19 plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planą.

Paskola buvo skiriama būtinosioms išlaidoms (darbuotojų darbo užmokestis, transporto ir kitų paslaugų pirkimas, nekilnojamo turto nuoma, turto išlaikymo išlaidos, kitų gautų paskolų įmokų mokėjimas pagal paskolų gražinimo grafikus) finansuoti, jeigu²⁸⁵:

- Teikiamos apgyvendinimo paslaugos, paskola teikiama SVV subjektui ar didelei įmonei, turinčiai galiojantį apgyvendinimo paslaugų klasifikavimo pažymėjimą.
- Teikiamos maitinimo paslaugos, paskola teikiama didelei įmonei, kurios pagrindinė veikla yra restoranų ir pagaminto maisto teikimo veikla.
- Paraiškos pateikimo dieną subjektas nėra sunkumus patirianti įmonė ir jam nėra pradėtos bankroto procedūros.
- Registrų centrui subjektas yra pateikęs praėjusių (t.y. 2019) metų finansinių ataskaitų rinkinius.

Maksimali paskolos suma – 3 mln. Eur. Sutartys pagal priemonę buvo pasirašomos iki 2020 m. gruodžio 31 d. ir paskolos lėšos turėjo būti išmokėtos paskolos gavėjui ne vėliau kaip per 3 mėn. po paskolos sutarties sudarymo ir, bet kuriuo atveju, ne vėliau kaip iki 2021 m. kovo 31 d.²⁸⁶ Paskolos terminas – iki 72 mėn. Kvietimas sustabdytas 2020 m. lapkričio 30 d.

Verslo subjektas, norėdamas gauti paskolą, turėjo užpildyti:

- SVV subjekto statuso deklaraciją.
- Darbo užmokesčio žiniaraščius.
- Paskolos gavėjo akcininkų struktūrą.
- Verslo planą: trumpai aprašytas vykdomas verslas, esama ir prognozuojama finansinė būklė.

²⁸⁵ Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija. Skatinamosios finansinės priemonės „Paskolos turizmo paslaugų teikėjams“ įgyvendinimo sąlygų aprašas

²⁸⁶ INVEGA. Paskolos apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų tiekėjams. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/nauja-paskolos-apgyvendinimas-maitinimas/> (žiūrėta 2020-10-26)

- Pinigų srautų istorinius ir prognozuojamus duomenis.
 - Siūlymus dėl paskolos užtikrinimo priemonių paskolos daliai, viršijančiai 1 mln. Eur sumą.
- Paskolos gražinimo grafikas:
- Paskola pradeda gražinti ne vėliau kaip po 12 mėnesių po Paskolos sutarties sudarymo dienos.
 - Paskola gražinama pagal grafiką, mokant įmokas kas mėnesį.
 - Paskolos gavėjas galėjo gražinti paskolą ar jos dalį anksčiau nei nustatyta gražinimo grafike.

Lentelė 5.1.2.1.1. Fiksuota metinė palūkanų norma Paskoloms priklausomai nuo Paskolos trukmės

Paskolos gavėjo statusas	Paskolos trukmė iki 12 mėnesių (įmtinai)	Paskolos trukmė nuo 13 mėnesių iki 36 mėnesių (įmtinai)	Paskolos trukmė nuo 37 mėnesių iki 72 mėnesių (įmtinai)
SVV subjektas	0,1 procento	0,19 procento	0,69 procento
Didelė įmonė	0,19 procento	0,69 procento	1,69 procento

Paskolos gavėjui vėluojant vykdyti savo įsipareigojimus pagal Paskolos sutartį, buvo privaloma mokėti 0,04 proc. dydžio delspinigius už kiekvieną pradelstą mokėti dieną.

Paskolos turizmo paslaugų teikėjams – tai paskolos, kurių tikslas mažinti COVID-19 pandemijos poveikį turizmo verslui, suteikiant finansavimą paskolų forma kelionių organizatoriams jų atsiskaitymui su turistais už dėl COVID-19 protrūkio neįvykusias organizuotas turistines keliones tais atvejais, kai turistai, turintys organizuotos turistinės kelionės sutartį, atsisakė Turizmo įstatymo nustatyta tvarka pasiūlyto kupono²⁸⁷. Priemonė buvo įgyvendinama pagal Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso COVID-19 plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planą.

Paskolą galėjo gauti verslo subjektas, jei:

- Yra SVV ar didelė įmonė.
- Turi galiojantį kelionių organizatoriaus pažymėjimą.
- Paraiškos pateikimo dieną nėra sunkumus patirianti įmonė ir jam nėra pradėtos bankroto procedūros.
- Registrų centrui yra pateikęs praėjusių (t.y. 2019) metų finansinių ataskaitų rinkinį.

Priemonės paketas – 15 mln. Eur. Paskolos dydis buvo apskaičiuojamas pagal paskolos gavėjo paraiškos dėl paskolos suteikimo pateikimo metu turimą gražinti sumą turistams už dėl COVID-19 protrūkio neįvykusias keliones, t.y. kelionės, kurių organizuotos turistinės kelionės sutartys sudarytos iki 2020 m. kovo 16 d., ir kurios turėjo būti vykdomos nuo 2020 m. vasario 1 d. Kvietimas sustabdytas 2020 m. lapkričio 30 d.

Maksimali paskolos suma – 3 mln. Eur. Sutartys pagal priemonę buvo pasirašomos iki 2020 m. gruodžio 31 d. ir paskolos lėšos turėjo būti išmokėtos paskolos gavėjui ne vėliau kaip per 3 mėn. po paskolos sutarties sudarymo, ir bet kuriuo atveju, ne vėliau kaip iki 2021 m. kovo 31 d.²⁸⁸

Paskolos terminas: (i) iki 18 mėn., kai paskolos suma buvo iki 20 tūkst. Eur; (ii) iki 72 mėn., kai paskolos suma buvo didesnė nei 20 tūkst. Eur. Paskolos gražinimo grafikas buvo linijinis, mokant kas mėnesį pagal Paskolos grafiką. Paskolos gavėjas galėjo gražinti Paskolą ar jos dalį anksčiau nei nustatyta gražinimo grafike. Paskolos gavėjui vėluojant vykdyti savo įsipareigojimus pagal Paskolos sutartį, buvo privaloma mokėti 0,04 proc. dydžio delspinigius už kiekvieną pradelstą mokėti dieną.

²⁸⁷ Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija. Skatinamosios finansinės priemonės „Paskolos turizmo paslaugų teikėjams“ įgyvendinimo sąlygų aprašas

²⁸⁸ INVEGA. Paskolos apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų tiekėjams. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/nauja-paskolos-apgyvendinimas-maitinimas/> (žiūrėta 2020-10-26)

Lentelė 5.1.2.1.2. Fiksuota metinė palūkanų norma Paskoloms priklausomai nuo Paskolos trukmės

Paskolos gavėjo statusas	Paskolos trukmė iki 12 mėnesių (įmtinai)	Paskolos trukmė nuo 13 mėnesių iki 36 mėnesių (įmtinai)	Paskolos trukmė nuo 37 mėnesių iki 72 mėnesių (įmtinai)
SVV subjektas	0,1 procento	0,19 procento	0,69 procento
Didelė įmonė	0,19 procento	0,69 procento	1,69 procento

Verslo subjektas, norėdamas gauti turizmo paslaugų teikėjams skirtą paskolą, turėjo užpildyti:

- SVV subjekto statuso deklaraciją.
- Darbo užmokesčio žiniaraščius.
- Paskolos gavėjo akcininkų struktūrą.
- Verslo planą: trumpai aprašytas vykdomas verslas, esama ir prognozuojama finansinė būklė.
- Pinigų srautų istorinius ir prognozuojamus duomenis.
- Siūlymus dėl paskolos užtikrinimo priemonių paskolos daliai, viršijančiai 1 mln. Eur sumą.
- Informaciją (sąrašą) apie neįvykdytas turistines keliones: organizuotų turistinių kelionių sutarčių numeriai, jų sudarymo data, kelionių organizatoriaus gražintinos sumos, kiekvienos neįvykusios kelionės datos (buvusios pradinėse organizuotų turistinių kelionių sutartyse) ir kelionės kryptys (nurodoma šalis ir miestas).

Esant poreikiui, paskolos suma kelionių organizatoriams galėjo būti didinama, tačiau visais atvejais po paskolos sumos padidinimo ji negalėjo viršyti didžiausios paskolos sumos vienam paskolos gavėjui. Dėl paskolos sumos padidinimo galima buvo kreiptis ne daugiau kaip 2 kartus ir ne vėliau kaip iki 2020 m. lapkričio 30 d.

5.1.2.2 Invega: *Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui*

Priemonės **“Kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijos”** tikslas – padėti smulkioms, vidutinėms ir didelėms įmonėms bei verslininkams, turintiems galiojanti kelionių organizatoriaus pažymėjimą, suteikiantį teisę verstis išvykstamuoju ir (ar) vietiniu turizmu, gauti iš draudimo įmonių ar finansų įstaigų privalomų prievolių įvykdymo užtikrinimo draudimą. Pagal šią priemonę INVEGA finansų įstaigoms ir draudimo įmonėms galėjo suteikti valstybės garantiją²⁸⁹:

- Naujam kelionių organizatoriaus prievolių įvykdymo užtikrinimui.
- Galiojančiam kelionių organizatoriaus prievolių įvykdymo užtikrinimui. Tokiais atvejais INVEGA turėjo įvertinti, kaip garantijos suteikimas pagerintų galiojančias prievolių įvykdymo užtikrinimo sąlygas kelionių organizatoriui.

Garantijos suteikimo nauda kelionių organizatoriui – valstybė kartu su draudimo įmone ar finansų įstaiga dalijasi rizika dėl kelionių organizatoriaus prievolių įvykdymo užtikrinimo. Garantijos pagal priemonę buvo teikiamos iki 2020 m. gruodžio 31 d. Maksimali garantijos suma – 800 tūkstančių Eur, bet ne mažesnė nei 1 500 Eur, tačiau visais atvejais INVEGA garantijos dydis negalėjo viršyti 50 proc. prievolių įvykdymo užtikrinimo sumos. Maksimalus garantijos galiojimo terminas – 15 mėnesių, minimalus – 3 mėnesiai. Priemonė buvo įgyvendinama UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ kartu su atrinktais finansų tarpininkais²⁹⁰:

- ADB „Gjensidige“
- AAS „BTA Baltic Insurance Company“ filialas Lietuvoje
- AB „Lietuvos draudimas“
- ADB „Compensa Vienna Insurance Group“
- Bankas „Luminor“

²⁸⁹ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas “Dėl kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijų teikimo nuostatų patvirtinimo”. Vilnius, 2020 m. liepos mėn.

²⁹⁰ INVEGA. Kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijos. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/garantijos-verslui/nauja-kelioniu-organizatoriu-prievoliu-ivykdymo-uztikrinimo-garantijos/> (žiūrėta 2020-10-26)

- „ERGO Insurance SE“ Lietuvos filialas

Procedūros tvarka:

- 1) Kelionių organizatorius turėjo pateikti pašymą dėl privalomų prievolių įvykdymo užtikrinimo draudimo įmonei ar finansų institucijai, sudariusiai sutartį su INVEGA.
- 2) Draudimo ar finansų įstaiga, sudariusi sutartį su INVEGA, teikė prašymą dėl garantijos suteikimo INVEGAI dėl kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijų teikimo.
- 3) INVEGA draudimo įmonei ar finansų institucijai teikė garantiją už prievolių įvykdymo užtikrinimą. Jeigu kelionių organizatorius neatitiko sąlygų, numatytų prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijų teikimo nuostatose, draudimo įmonė ar finansų įstaiga buvo informuojama apie garantijos nesuteikimą.
- 4) INVEGAI suteikus garantiją, draudimo įmonė ar finansų institucija suteikdavo privalomų prievolių įvykdymo užtikrinimą kelionių organizatoriui.

5.1.2.3 Invega: Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas

Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas buvo teikiamas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms, kurių metinės pajamos 2019 m. neviršijo 50 mln. Eur arba turto balansinė vertė 2019 m. gruodžio 31 d. neviršijo 43 mln. Eur, ir verslininkams, kurių veikla karantino laikotarpiu buvo uždrausta ar ribojama²⁹¹. Dalinį nuomos mokesčio kompensavimą galėjo gauti ir pareiškėjai, kurie 2019 m. gruodžio 31 d. buvo laikomi sunkumų patiriančiomis įmonėmis, tačiau vėliau jų situacija pagerėjo ir paraiškos pateikimo metu jau nebuvo laikomi sunkumų patiriančiais. Pareiškėjas, siekdamas įrodyti, kad paraiškos pateikimo metu jis nėra sunkumų patirianti įmonė, turėjo pateikti tai pagrindžiančius finansinės atskaitomybės dokumentus.

Priemonę inicijavo Ekonomikos ir inovacijų ministerija, o įgyvendino INVEGA. Daliniam nuomos mokesčio kompensavimui buvo skirta iki 100 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų. Priemone pasinaudoti galėjo ekonominę veiklą vykdančios juridiniai asmenys ir verslininkai,²⁹²:

- kurių vykdoma veikla atitinka veiklas, kurios karantino laikotarpiu buvo arba yra uždraustos ar ribojamos.
- kuriems nuomotojas taikė ne mažesnę kaip 30 proc. nuomos mokesčio nuolaidą.
- kurių karantino laikotarpiu uždrausta ar ribojama nepagrindinė veikla buvo vykdoma nuomojamose patalpose, kurios pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK 2 red.) buvo įregistruotos į Mokesčių mokėtojų registrą ne vėliau, kaip 2020 m. kovo 15 dieną.
- kurie paraiškos pateikimo metu nebuvo įgiję bankrutuojančios, restruktūrizuojamos, likviduojamos įmonės statuso bei jo savininkų ir (ar) vadovų atžvilgiu per pastaruosius 5 metus nebuvo priimtas ir įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis dėl ekonominio finansinio pobūdžio nusikalstamų veikų, ir šie asmenys neturėjo neišnykusio ar nepanaikinto teistumo.

Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas buvo teikiamas už kompensavimo laikotarpį (nuo 2020 m. kovo 16 d. iki ne trumpiau kaip 60 kalendorinių dienų po karantino laikotarpio pabaigos) pareiškėjo patirtas nuomos arba nuomos paslaugų išlaidas. Didžiausias galimas dalinio nuomos mokesčio kompensavimo dydis per mėnesį siekė 50 proc., o likusią nuomos dalį turėjo pasidalinti atitinkamai 30 proc. nuomotojas (per suteiktą nuolaidą) ir 20 proc. - nuomininkas.

5.1.2.4 Invega: Palūkanų kompensavimas

Smulkus ir vidutinis verslas galėjo kreiptis ir gauti jo prisiimtų išpareigojimų palūkanų kompensavimą pagal „**Palūkanų kompensavimas smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams**“

²⁹¹ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas Nr. 4-275 dėl priemonės „Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms“. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 3 d.

²⁹² INVEGA. Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/kompensavimo-priemones/dalinis-nuomos-mokescio-kompensavimas-labiausiai-nuo-COVID-19-nukentejusioms-imonems/> (žiūrėta 2020-10-23)

priemonę, administruojamą UAB „Investicijų ir verslo garantijos“. SVV iš pradžių turėjo kreiptis į finansų įstaigą su prašymu atidėti paskolos ar lizingo mokėjimus, vėliau - į INVEGA su prašymu finansų įstaigai kompensuoti palūkanas. Pareiškėjas paraiškos pateikimo metu turėjo būti paskolos gavėjas, kuris atitinka SVV subjekto statuso reikalavimus, nurodytus SVV įstatyme.

Priemonės „Palūkanų kompensavimas smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams“ finansavimo forma – negražinamoji subsidija. Minėtai priemonei buvo numatyta ir iš viso palūkanoms kompensuoti skirta – 23 mln. Eur²⁹³. Pagal priemonės aprašą²⁹⁴ buvo kompensuojama iki 100 proc. už per paskolos mokėjimo atidėjimo laikotarpį sumokėtų palūkanų, kai paskolos mokėjimo atidėjimo laikotarpis buvo nustatytas ne anksčiau kaip nuo 2020 m. kovo 16 d., ir ne vėliau kaip iki 2020 m. gruodžio 31 d. INVEGA kompensavo 100% palūkanų iki 6 mėnesių laikotarpiui. Kompensacijos buvo išmokamos kas mėnesį, ne kas ketvirtį, ir tiesiai Finansų tarpininkui, kuris negalėjo bloginti paskolos sąlygų, pavyzdžiui, didinti palūkanų normas.

5.1.2.5 Invega: Apmokėtų sąskaitų paskolos

Apmokėtinų sąskaitų paskolos leido nedidelėms įmonėms sumažinti COVID-19 pandemijos poveikį veikloms, galinti išplisti per atsiskaitymų grandines ir sukelti jų sutrikimus bei padėti išsaugoti prekybos kredito gavėjų veiklos tęstinumą. Paskola pagal šią priemonę buvo skirta įmonei tiekėjai už įmonės pirkėjos, kuri dėl 2020 m. COVID-19 protrūkio patyrė sunkumų, neapmokėtas arba iš dalies apmokėtas sąskaitas, kurios buvo išrašytos nuo 2020 m. sausio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Priemonei įgyvendinti buvo skirta 15 mln. Eur Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Minimali paskolos pagal šią priemonę suma, kuri galėjo būti suteikta Paskolos gavėjui – 500 Eur. Maksimali paskolos suma – 500 000 Eur.

Apmokėtinų sąskaitų paskolos priemonės sąlygos²⁹⁵:

- Pateikti paraiškas galėjo tik įmonės vadovas. Paraiška buvo pasirašoma kvalifikuotu elektroniniu parašu. Pateikiant paraišką, juridinių asmenų registruvi turėjo būti pateiktos 2018 m. ir 2019 m. finansinės ataskaitos.
- Pareiškėjas ir sąskaitos neapmokėjusi įmonė (prekių ir (ar) paslaugų pirkėjas) neturėjo priklausyti vienai įmonių grupei.

Paskolos pagal priemonę buvo teikiamos 12 mėnesių laikotarpiui su galimybe terminą pratęsti, bet paskolos sutarties terminas negalėjo būti ilgesnis nei 36 mėnesiai. Nuo 2020 m. liepos 17 d. 16:00 val. priemonės „Apmokėtinų sąskaitų paskolos“ paraiškų priėmimas buvo sustabdytas.

5.1.2.6 Invega ir Finansų tarpininkai: Portfelinės garantijos paskoloms 2

Priemonės „**Portfelinės garantijos paskoloms 2**“ tikslas – palengvinti su lėšų trūkumu susidūrusiam verslui gauti finansavimą paskolų ir finansinės nuomos (lizingo) sandorių forma. Priemonė taip pat suteikė galimybę performinti jau esamų negarantuotų investicinių paskolų (įskaitant lizingo sandorius) ir apyvartinių paskolų (išskyrus atgręžtinius lizingo sandorius) gražinimo grafikus. Priemonė buvo įgyvendinama UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ kartu su atrinktais finansų tarpininkais²⁹⁶:

- AB „Citadele Bankas Lietuvos filialas“
- AB „Mano bankas“
- AB „SEB bankas“
- AB „Šiaulių bankas“
- AB „Swedbank“

²⁹³ INVEGA. Palūkanų kompensavimas. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/COVID-19/pagalba-verslui-COVID-19-krizes-metu/kompensacijos/dalinis-palukanu-kompensavimas/> (žiūrėta 2020-10-23)

²⁹⁴ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas Nr. 4-306 dėl priemonės „Palūkanų kompensavimas smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams“. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 13 d.

²⁹⁵ INVEGA. Apmokėtinų paslaugų paskolos. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/apmoketinu-saskaitu-paskolos/> (žiūrėta 2020-10-23)

²⁹⁶ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės „Portfelinės garantijos paskoloms“ aprašas

- Jungtinė centrinė kredito unija
- Lietuvos centrinė kredito unija
- Luminor Bank AS
- Medicinos bankas
- Rato kredito unija
- UAB „Citadele faktoringas ir lizingas“
- UAB Factris LT1
- UAB „Noviti“
- UAB „SME finance“
- UAB „Swedbank lizingas“
- Unicredit Leasing

Priemone galėjo pasinaudoti Lietuvoje veikiantis tiek smulkus ir vidutinis verslas, tiek ir didelės šalies įmonės, kurios dėl COVID-19 protrūkio patyrė sunkumų: apyvarta sumažėjo ne mažiau kaip 30 proc., nebepakako lėšų išsipareigojimams dengti ir pasižymėjo kritiniu likvidumu.

Priemonė pagrįsta garantavimo principu, kuri įgyvendindamas kiekvienas priemonės valdytojas (atrinkti finansų tarpininkai) formavo portfelį iš paskolų. Kiekviena į portfelį įtraukta paskola buvo garantuojama 80 proc. garantijos dydžiu. Paskolos suma turėjo neviršyti dvigubos paskolos gavėjo darbuotojams priskaitytos darbo užmokesčio su mokesčiais sumos per metus, arba neviršyti 25 proc. paskolos gavėjo 2019 m. metinės apyvartos. Bet kokių atveju, paskolos suma negalėjo viršyti 5 mln. Eur. Priemonė buvo įgyvendinama nuo 2020 m. balandžio 16 d. Paskolos buvo teikiamos ne ilgesniam kaip 6 metų laikotarpiui. Į portfelius paskolos galėjo būti traukiamos ne ilgiau kaip iki 2020 m. gruodžio 31 d.

5.1.2.7 Invega ir Finansų tarpininkai: Portfelinės garantijos faktoringui 2

Finansų inžinerijos priemonė „**Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams 2**“ skirta labai mažoms, mažoms ar vidutinėms įmonėms (MVI) (išskyrus Reglamento Nr. 1407/2013 1 straipsnio 1 dalyje išvardytus atvejus, pavyzdžiui, įmones, vykdančios veiklą žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuje; įmones, vykdančios pirminės žemės ūkio produktų gamybos veiklą²⁹⁷), suteikianti galimybę greitai papildyti apyvartines lėšas. Iš principo, verslui palengvinamas prekybinių sandorių finansavimas: sudaromos palankesnės sąlygos plėtoti veiklą ir sureguliuoti pardavimui ir didesnei apyvartai reikiamų apyvartinių lėšų trūkumą. Taip pat šia priemone galėjo naudotis labai mažos, mažos ar vidutinės įmonės, jeigu Finansų įstaigos siūlė nepalankias sąlygas dėl esamos paskolos terminų prailginimo, mokėjimų grafiko pakeitimo, mokėjimų atidėjimų ir pan.

Ši priemonė buvo skirta garantuoti finansų įstaigoms už suteiktus faktoringo limitus, buvo garantuojama iki 80 proc. faktoringo sandorio limitu sumos. Didžiausia vieno faktoringo limitu vienai įmonei suma – ne didesnė nei 1, 875 mln. Eur. Įmonėms, vykdančioms krovinių vežimo keliais veiklą, ši suma – ne didesnė kaip 937,5 tūkst. Eur. Šios priemonės portfeliui formuoti buvo numatyta skirti iki 10 mln. Eur į INVEGOS fondą grįžusių ir (ar) grįšiančių lėšų. Ši priemonė buvo teikiama per finansų tarpininkus:

- UAB „SME finance“
- Faktoro Trade Finance

Maksimalus faktoringo sandorio finansavimo laikotarpis – 12 mėnesių. Pasibaigus faktoringo sandorio finansavimo laikotarpiui, leistina sudaryti naują sandorį.

5.1.2.8 Invega ir Finansų tarpininkai: Finansinė priemonė „Alternatyva“

Jeigu įmonė buvo priskiriama smulkiąjam ir vidutiniam verslui (SVV) arba asmuo vertėsi individualia veikla ir atitiko SVV reikalavimus, galima buvo gauti paskolas, sudaryti lizingo ar faktoringo sandorius pagal priemonę „**Alternatyva**“. Šios priemonės tikslas – padėti nuo koronaviruso nukentėjusiam SVV, pasinaudojant finansų tarpininkų pagalba, pasiskolinti pinigų,

²⁹⁷ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės “Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams 2” aprašas

kurie būtini šiam verslui išgyventi karantino laikotarpiu ir pasibaigus karantinui. Priemonės „Alternatyva“ lėšomis gautos paskolos leido SVV gauti būtinų investicijų apyvartinio kapitalo trūkumui papildyti ir taip tęsti veiklą, išvengiant bankroto. Priemonei „Alternatyva“ įgyvendinti buvo skirta 50 mln. Eur. Iš priemonės „Alternatyva“ lėšų vienai paskolai buvo skiriama ne daugiau kaip 200 tūkst. Eur suma ir finansuojama ne daugiau kaip 90 procentų paskolos sumos. Paskola buvo teikiama ne ilgesniam kaip 2 metų laikotarpiui. Paskolos SVV buvo teikiamos rinkos sąlygomis, t.y. taikant finansų tarpininko nustatytą palūkanų normą²⁹⁸.

Priemonės „Alternatyva“ organizavo principai:

- 1) Finansų tarpininkai turėjo atrinkti priemonės „Alternatyva“ sąlygas atitinkančius SVV paskolos gavėjus, kurie galėjo būtų finansuojami priemonės „Alternatyva“ lėšomis.
- 2) Tinkamomis buvo laikomos tokios paskolos, kurios skirtos SVV subjekto investicijoms finansuoti ir (ar) apyvartinio kapitalo trūkumui papildyti, jeigu toks finansavimas buvo susijęs su SVV subjekto naujos veiklos pradėjimu arba esamos veiklos palaikymu, stiprinimu ar plėtra.
- 3) Iki 2020 m. gruodžio 1 d. priemonės „Alternatyva“ lėšomis galėjo būti finansuojamas ir suteiktų paskolų perfinansavimas, jeigu esamiems paskolų gavėjams buvo keičiami paskolų gražinimo grafikai (ilginamas gražinimo terminas) ar atidedamas paskolos įmokų gražinimas.

Finansų tarpininkų skaičius nebuvo ribojamas ir jų pagrindinę veiklos dalį turėjo sudaryti tokios finansinės paslaugos, kaip: skolinimas juridiniams ir individualią veiklą vykdančioms fizinėms asmenims, faktoringo paslaugos, finansinė nuoma (lizingas). Finansų tarpininkais galėjo būti Lietuvoje įsteigtos ir veikiančios finansų įmonės, išskyrus kredito įstaigas ir jų susijusias įmones. Atrinkti ir finansų tarpininkai, su kuriais INVEGA pasirašė sutartis iki numatyto termino, t.y. iki birželio 30 d.:

- „Noviti finance“
- „NuCapital paskolų fondas“
- UAB „BnP Finance“
- UAB „Factris LT1“
- UAB „SME finance“
- UAB „Sutelktinio finansavimo fondas“

5.1.2.9 Invega ir Finansų tarpininkai: Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams

Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams – tai paskolos be užstato, kurios padėjo labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms bei verslininkams, susidūrusiems su sunkumais dėl COVID-19 protrūkio gauti finansavimą paskolų forma, kad labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės bei verslininkai galėtų susimokėti už būtinausias išlaidas. Buvo finansuojamos visos patirtos arba planuojamos patirti išlaidos laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. rugsėjo 30 d., t.y. darbuotojų darbo užmokestis, nekilnojamo turto nuoma, komunalinės išlaidos, prisiimtų paskolų administravimo mokesčiai.

Priemonei įgyvendinti buvo skirta iki 200 mln. Eur Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Maksimalus paskolos dydis siekė 1 000 000 Eur. Vienam paskolos gavėjui iš priemonės lėšų buvo suteikiama tik viena paskola. Kvietimas pagal priemonę 2020 m. liepos 31 d. buvo sustabdytas. Finansų tarpininkai paskolų sutartis su paskolų gavėjais turėjo pasirašyti ir paskolas išmokėti taipogi iki 2020 m. liepos 31 d. SVV galėjo pretenduoti į priemonę, jeigu²⁹⁹:

- Dėl COVID-19 protrūkio patyrė sunkumų, t.y. jo apyvarta sumažėjo daugiau kaip 30 proc. Verslo subjektų, įsteigtų nuo 2020 m. sausio 1 d. iki 2020 m. kovo 1 d., apyvartos sumažėjimo kriterijus nebuvo vertinamas.
- Buvo išlaikę bent 50 proc. darbuotojų, palyginti su paskolos gavėjo darbuotojų skaičiumi, buvusiu 2020 m. kovo 1 dieną.

²⁹⁸ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės „Alternatyva“ aprašas

²⁹⁹ INVEGA. Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/paskolos-nuo-COVID19-nukentejusiems-verslams/> (žiūrėta: 2020-10-24)

- Paraiškos pateikimo metu buvo pateikę VĮ Registrų centrui 2019 m. finansinių ataskaitų rinkinį (išskyrus kai paskolos gavėjas yra verslininkas).

Paskolos suma buvo apskaičiuojama pagal paskolos gavėjo jau patirtas arba planuojamas patirti išlaidas:

- Darbuotojų darbo užmokesčiui (išskyrus tą darbo užmokesčio dalį, kurią paskolos gavėjui iki paskolos ar jos dalies išmokėjimo kompensavo valstybė pagal Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymą, mokėdama subsidijas už prastovą).
- Transporto ir kitų paslaugų pirkimui.
- Nekilnojamo turto nuomai (išskyrus tas išlaidas, kurias paskolos gavėjui kompensavo valstybė pagal priemonę „Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms“).
- Turto išlaikymo išlaidoms.
- Komunalinių paslaugų išlaidoms.
- Paskolos administravimo mokesčiams ir visoms kitoms paskolos gavėjo būtinosioms administracinėms išlaidoms, kurios bus patirtos siekiant išlaikyti darbo vietas ir tęsti įmonės veiklą ir tai nėra susikaupusios senos skolos.

Paskola galėjo būti panaudota būtiniausioms paskolos gavėjo apyvartinėms lėšoms finansuoti, tačiau negalėjo būti panaudota:

- Išsimokėti dividendus, mažinti kapitalą išmokant lėšas dalyviams, supirkti savas akcijas ar atlikti kitokius mokėjimus iš kapitalo įmonių dalyviams.
- Perfinansavimui, t.y. Įmonės turimų įsipareigojimų finansų įstaigoms išankstiniam gražinimui ar refinansavimui, taip pat įsipareigojimams kitiems asmenims pagal paskolos arba kreditavimo sutartis gražinti anksčiau nei pagal nustatytą grafiką.
- Gyvenamiesiems butams (apartamentams) įsigyti ir (ar) investicijoms į gyvenamųjų butų (apartamentų) būklės pagerinimą.

Finansuotos tik išlaidos, kurios buvo patiriamos pinigais, nefinansuojant amortizacinių atskaitymų, atidėjinių, šalių susitarimais atidėtų mokėjimų ar kitų nepiniginių išlaidų:

- 1) Jeigu buvo prašoma Paskolos suma iki 100 000 Eur, jos dydis buvo nustatomas pagal SVV subjekto pateiktą deklaraciją (paaiškinimą) apie jo patirtas arba planuojamas patirti išlaidas laikotarpiu nuo 2020-03-16 iki 2020-07-31.
- 2) Jeigu buvo prašoma Paskolos suma didesnė nei 100 000 Eur, jos dydis buvo nustatomas pagal laikotarpiu nuo 2020-03-16 iki 2020-07-31 patirtas arba planuojamas patirti išlaidas pagrindžiančius dokumentus (sąskaitas, sutartis ir (ar) kitus apskaitos dokumentus).

Smulkiojo ir vidutinio verslo atstovai dėl lengvatinės paskolos turėjo kreiptis į šiuos finansų tarpininkus, kurie buvo pasirašę bendradarbiavimo sutartis su INVEGA:

- AB „Citadele Bankas Lietuvos filialas“
- AB „Mano bankas“
- AB „SEB bankas“
- AB „Šiaulių bankas“
- AB „Swedbank“
- FinBee verslui
- UAB „BnP Finance“ (FINO)
- UAB „Noviti“
- UAB „SME finance“
- Lietuvos centrinė kredito unija

Visi paskolos gavėjo finansų tarpininkui mokami paskolos administravimo mokesčiai negalėjo būti didesni nei: (i) 2 proc. nuo paskolos sumos, bet bendra paskolos administravimo mokesčių suma, kurią iš viso paskolos gavėjas turėjo sumokėti už paskolą, negalėjo būti mažesnė kaip 130 Eur ir didesnė kaip 1 300 Eur, kai paskolos dydis buvo iki 130 000 Eur (įmtinai); (ii) 1 proc. nuo paskolos sumos, kai paskolos dydis buvo daugiau kaip 130 000 Eur ir iki didžiausios paskolos sumos vienam paskolos gavėjui, t.y. 1 000 000 Eur.

5.1.2.10 Invega ir Sutelktinio finansavimo platforma: Sutelktinės paskolos „Avietė“

Priemonė „Avietė“ sudarė sąlygas smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams pasiskolinti per sutelktinio finansavimo platformas. Su INVEGA bendradarbiavimo sutartis pasirašę finansų tarpininkai atrinkdavo priemonės „Avietė“ sąlygas atitinkančius verslo projektus, kurie buvo finansuojami sutelktinio finansavimo lėšomis, kurias sudarė priemonės „Avietė“ lėšos ir kitų finansuotojų lėšos. Įmonių tinkamumas buvo vertinamas ir pagal finansų tarpininkų rizikos vertinimo metodikas. Finansų tarpininkų skaičius nebuvo ribojamas, sutartys su jais buvo pasirašomos iki 2020 m. gruodžio 31 d. arba trumpiau, t.y. iki tol, kol bus panaudotos visos priemonei „Avietė“ skirtos lėšos. Priemonę „Avietė“ įgyvendino sutelktinio finansavimo platformą valdančios įmonės: UAB „Finansų bitė verslui“ ir UAB „Nordstreet“.

Iš viso „Avietės“ paskoloms finansuoti buvo skirta 10 mln. Eur į INVEGA fondą grįžusių ir (ar) grįžiančių lėšų. Iš „Avietės“ lėšų buvo leidžiama teikti paskolas, kurios buvo iki 100 proc. finansuojamos iš „Avietės“ lėšų, bet ne daugiau kaip 25 tūkst. Eur. Per 6 mėn. laikotarpį vienam verslo subjektui galima buvo išduoti ne daugiau kaip 2 paskolas, maksimali paskolos trukmė – iki 12 mėn.³⁰⁰

5.1.2.11 VMI: Subsidijos mikroįmonėms

Priemonė skirta nuo 1 iki 9 darbuotojų turinčioms Lietuvos įmonėms (mikroįmonėms), patyrusioms sunkumų dėl COVID-19. Ši priemonė – negražinama subsidija, skirta įmonės apyvartinėms lėšoms. **Subsidiją mikroįmonėms** galėjo gauti visus verslui skirtus kriterijus atitinkančios viešosios įstaigos ir asociacijos. Priemonės įgyvendinimą administravo LR ekonomikos ir inovacijų ministerija, priemonę įgyvendino Valstybinė mokesčių inspekcija ir VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra. Mokėjimus vykdė Finansų ministerijai pavaldus Nacionalinis bendrųjų funkcijų centras. Priemonei įgyvendinti buvo skirta iki 100 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų.

VMI pareiškėjus vertino pagal šiuos kriterijus:

- Ar pareiškėjas yra mikroįmonė ir sąrašo sudarymo pirmą mėnesio dieną pas pareiškėją dirbo ne mažiau kaip 1, ir ne daugiau kaip 9 darbuotojai.
- Ar pareiškėjas yra nukentėjusi nuo koronaviruso įmonė.
- Ar pareiškėjas 2019 metais yra sumokėjęs GPM į valstybės ir savivaldybės biudžetus.
- Ar pareiškėjas subsidijų paraiškos pateikimo dieną nebuvo įgijęs bankrutuojančios, bankrutavusios, restruktūrizuojamos, reorganizuojamos, dalyvaujančio reorganizavime, pertvarkomos, dalyvaujančio atskyrimo, likviduojamos įmonės statuso.

Subsidiją pagal pareiškėjo 2019 metais sumokėtą GPM apskaičiuodavo Valstybinė mokesčių inspekcija³⁰¹:

- Kai pareiškėjo 2019 metais sumokėta GPM siekė iki 1 tūkst. Eur, buvo skiriama minimali 500 Eur subsidija.
- Kai pareiškėjo 2019 metais sumokėta GPM sudarė nuo 1 tūkst. iki 2 tūkst. Eur, buvo skiriama 1 tūkst. Eur subsidija.
- Kai pareiškėjo 2019 metais sumokėta GPM siekė daugiau nei 2 tūkst. Eur, subsidijos suma sudarė pusę pareiškėjo per 2019 m. sumokėto GPM.

Maksimali subsidijų suma pagal sektorius: (i) bendra vienai įmonei suteiktos pagalbos (įskaitant ir kitas priemones) suma neturėjo viršyti 200 tūkst. Eur per pastaruosius trejus mokesťinius metus; (ii) įmonei, vykdančiai krovinių vežimo keliais veiklą samdos pagrindais arba už atlygį, suma neturėjo viršyti 100 tūkst. Eur; (iii) žemės ūkio sektoriaus vienai įmonei – 20 tūkst. Eur. ir (iv) žuvininkystės ir akvakultūros sektoriaus vienai įmonei – 30 tūkst. Eur.

³⁰⁰ INVEGA. Sutelktinės paskolos „Avietė“. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/sutelktines-paskolos-aviete/> (žiūrėta 2020-12-09)

³⁰¹ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės „Subsidijos mikroįmonėms“ aprašas

5.1.3 Klaipėdos regiono savivaldybėse įgyvendintų intervencinių priemonių verslui apžvalga

Išanalizavus oficialius 7 Klaipėdos regiono savivaldybių tinklalapius³⁰²: Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Palangos miesto, Neringos, Kretingos rajono, Skuodo ir Šilutės rajonų savivaldybių, galima daryti išvadas, kad beveik visos savivaldybės skelbia dėl koronaviruso aktualią informaciją tiek gyventojams, tiek verslui: COVID-19 susirgimų skaičius bendrai šalyje ir atitinkamam regione; karantino režimo turinio ribojančios ir skatinančios priemonės bendrajame kontekste ar (ir) atskirai šalies teritorijai. Tačiau visos patalpintos minėtų savivaldybių tinklalapiuose, nuorodos nukreipia į Vyriausybės oficialiame tinklalapyje skelbiamą informaciją ar (ir) į ministerijų oficialius tinklalapius. Atskiras, konkrečias kompensavimo priemones, skirtas verslui ar (ir) gyventojams, nukentėjusiems nuo koronaviruso režimo, inicijavo Klaipėdos miesto ir Klaipėdos rajono savivaldybės.

Klaipėdos miesto savivaldybė 2020 m. gegužės 18 d. pristatė Klaipėdos miesto ekonomikos skatinimo ir COVID-19 krizės suvaldymo planą, kuriame aptarė visas karantino metu taikytinas priemones, skirtas COVID-19 virusui sustabdyti, ir pristatė galimą kompensavimo pagalbą tiek miesto gyventojams, tiek verslui, siekiant padėti sumažinti karantino metu patirtą neigiamą socioekonominį poveikį. Minėtame plane pagalbai verslui yra skiriamas nemažas dėmesys. Paramos verslui paketas buvo kurtas bendradarbiaujant su Smulkiojo ir vidutinio verslo taryba, Klaipėdos prekybos, pramonės ir amatų rūmais ir Klaipėdos pramoninkų asociacija. Verslui skirtam paketui Klaipėdos miesto savivaldybė skyrė daugiau kaip 565 000 Eur³⁰³.

Priemonės, skirtos verslui kompensuoti patirtas karantino metu išlaidas, skaidomos į tris pagrindines grupes:

- 1) Mokesčių ir rinkliavų sumažinimas bei atidėjimas:
 - Mokesčių mokėtojams, patyrusiems neigiamą pandemijos sukeltos krizės poveikį, siūlyta 10 proc. sumažinti mokesčius už komercinės paskirties nekilnojamojį turtą, žemę, žemės nuomą už visus 2020 m. Klaipėdos miesto savivaldybės biudžetui ši priemonė turėjo kainuoti nuo 300 000 iki 400 000 Eur.
 - Galimybė atidėti savivaldybės nekilnojamojo turto mokesťį, jeigu nuomininkas negalėjo naudotis išsinuomotomis patalpomis paskelbus šalyje karantino režimą. Nuomos mokesťį galima buvo atidėti iki karantino režimo pabaigos ir dar vienam mėnesiui po karantino režimo pabaigos. Atidėjus nuomos mokesťį, delspinigiai nebuvo skaičiuojami.
 - Komunalinių paslaugų, administruojamų Klaipėdos miesto savivaldybe, lengvatos.
 - Atšauktos vietinės rinkliavos verslui nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. gruodžio 1 d.: (1) už leidimų prekybos ir paslaugų teikimą miesto viešosiose erdvėse išdavimą; (2) už vykdytą prekybą lauko kavinėse mieste ir Smiltynėje, taip pat nustatytose zonose Girulių ir Melnragės paplūdimiuose visus 2020 metus; (3) už vykdytą komercinę prekybą miesto erdvėse tiek paprastomis dienomis, tiek masinių švenčių (išskyrus Jūros šventę) ir reklaminių akcijų metu ir kt.
- 2) Šalgyų prekybos, paslaugų ir maitinimo įstaigoms lengvinimas:
 - Verslo subjektams, norėjusiems užsiimti ar plėtoti lauko kavių veiklą, maisto furgonų ar kt. veiklas, ir kuriems buvo reikalingi Savivaldybės administracijos leidimai, galėjo juos gauti lengvatine tvarka.
 - Klaipėdos miesto maitinimo įstaigoms buvo kompensuojamas rankų dezinfekcinis skystis.

³⁰² Klaipėdos miesto savivaldybės oficialus tinklapis (<https://www.klaipeda.lt/lt/verslui/informacija-verslui-del-COVID-19/7777>, (žiūrėta 2020-10-30)), Klaipėdos rajono savivaldybės oficialus tinklapis (<https://www.klaipedos-r.lt/>, (žiūrėta 2020-10-30)), Palangos miesto savivaldybės oficialus tinklapis (<https://www.palanga.lt/del-koronaviruso/6336#c-245>, (žiūrėta 2020-10-30)), Neringos savivaldybės oficialus tinklapis (<https://www.neringa.lt/index.php?3370022296>, (žiūrėta 2020-10-30)), Kretingos savivaldybės oficialus tinklapis (<https://www.kretinga.lt/>, (žiūrėta 2020-11-04)), Skuodo savivaldybės oficialus tinklapis (<https://www.skuodas.lt/verslininkams/informacija-verslui-del-COVID-19/>, (žiūrėta 2020-10-30)), Šilutės rajono savivaldybės oficialus tinklapis (<https://www.silute.lt/COVID-19/6849>, (žiūrėta 2020-10-30))

³⁰³ Klaipėdos miesto savivaldybė. Klaipėdos miesto ekonomikos skatinimo ir COVID-19 krizės suvaldymo planas. Klaipėda, 2020 m. gegužės mėn. 18 d.

- 3) Suplanuotų ir numatytų ekonominių veiklų tęsimas (paramos verslui projektai, investiciniai projektai).

Klaipėdos rajono savivaldybės tinklapyje sukurtas atskiras puslapis „Pagalba verslui įveikiant koronaviruso keliamus iššūkius“, nuoroda: <https://www.klaipedos-r.lt/index.php?754639714>, kuriame pateikiama visa aktuali informacija miesto gyventojams ir veikiančiam verslui tiek apie karantino ribojančias, tiek Vyriausybės ir pačios savivaldybės inicijuotas ir įgyvendinamas skatinančias priemones:

- SVV kviečiamas prie iniciatyvos Planas A!
- Klaipėdos rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą nuo 2020 m. gegužės 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. atleisti fizinius ar juridinius asmenis nuo vietinės rinkliavos mokėjimo už leidimo prekiauti ar teikti paslaugas Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos nustatytose viešosiose vietose išdavimą.
- Siūloma nekilnojamojo turto, žemės, valstybinės žemės nuomos mokesčio lengvata už karantino laikotarpį.
- Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje 2019-2020 metais įregistruotos įmonės atleidžiamos trejus metus nuo nekilnojamojo turto mokesčio.

5.2 Ateities ekonomikos DNR planas

Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano, pristatyto 2020 m. kovo 16 d., patvirtinimas ir įgyvendinimas buvo itin svarbus žingsnis, skirtas padėti darbuotojams ir verslo subjektams spręsti trumpojo laikotarpio iššūkius³⁰⁴. Tačiau įvairių tarptautinių organizacijų ir analitinių centrų ekspertai vis dažniau kalbėjo, kad viruso pandemija paskatins neišvengiamus struktūrinius ekonomikos ir socialinius pokyčius, ir valstybės turi kuo skubiau tam ruoštis. Finansų ministerija 2020 m. liepos mėn. pradžioje pristatė ilgalaikių investicijų, skirtų ekonomikai skatinti, **Ateities ekonomikos DNR planą**. Plane išskirti pagrindiniai 5 prioritetai, į kuriuos bus koncentruotasi³⁰⁵:

1 prioritetas: Žmogiškasis kapitalas – operatyvi švietimo sistemos reakcija į rinkos poreikius, mokslinio potencialo didinimas. Šiuo prioritetu siūloma taikyti inovatyvius ugdymo metodus ir rengti ekonomikai svarbius specialistus; perkvalifikuoti dirbančiuosius ir bedarbius aukštos pridėtinės vertės sritims. Taip pat siūloma skirti daugiau lėšų mokslų ir inovacijų programai „Horizon Europe“ bei moksliniams tyrimams COVID-19 ir SMART srityse.

2 prioritetas: Skaitmeninė ekonomika ir verslas – greitesnis perėjimas skaitmeninės ekonomikos link. Šios investicijų krypties prioritetai: pramonės skaitmeninimas ir perorientavimas; e-verslo modelių, padėsiančių įmonėms persiorientuoti į elektroninę prekybą ir pristatymą, diegimas; taip pat eksporto rinkų atnaujinimas ir tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas; skaitmeninių paslaugų ir infrastruktūros kūrimas.

3 prioritetas: Inovacijos ir moksliniai tyrimai – inovacijų ekosistemos stiprinimas. Šiuo prioritetu siūloma: skatinti verslo inovacijas, stiprinti kompetencijų centrus, didinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą, vystyti inovacijų infrastruktūrą, ypatingą dėmesį skiriant gyvybės mokslų ir medicinos paslaugoms bei pramonei.

4 prioritetas: Ekonominė infrastruktūra – lėšos infrastruktūrai nukreipiamos šalies ekonomikos potencialui didinti. Šioje investicijų kryptyje siūloma koncentruotis į susisiekimo su tikslinėmis šalimis gerinimą, investicijų pritraukimui svarbios infrastruktūros plėtrai bei verslui reikalingos infrastruktūros šalies viduje gerinimą.

5 prioritetas: Klimato kaita ir energetika – tvaraus ekonomikos modelio vystymas, didesnis atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimas, energijos efektyvumo bei energetikos sektoriaus konkurencingumo didinimas.

³⁰⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. COVID-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

³⁰⁵ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

Lentelė 5.2.1. Ateities ekonomikos DNR plano investicijos pagal išskeltus prioritetus ir išteklius (mln. Eur) (periodas nuo 2020-07-01 iki 2021-12-31)³⁰⁶

Tvarią ekonomikos plėtrą užtikrinančios investicijų kryptys	Suplanuotos investicijos				Naujos ir papildomos investicijos			
	Iš viso:	Valstybės biudžeto lėšos	ES fondų lėšos (įskaitant bendrojo finansavimo ir projekto vykdytojo lėšas)	KPF*, EEE*, NOR*, EITP*	Iš viso:	Valstybės biudžeto lėšos	ES 2021-2027 lėšos (įskaitant bendrojo finansavimo ir projekto vykdytojo lėšas) + React EU lėšos	KPF*, EEE*, NOR*, EITP*
Žmogiškasis kapitalas	343,7	9,1	288,7	45,9	416,7	289,6	127,1	-
Skaitmeninė ekonomika ir verslas	1 111,0	433,5	443,1	234,4	271,2	199,6	71,6	-
Inovacijos ir moksliniai tyrimai	412,7	-	400,9	11,8	582,9	435,7	147,2	-
Ekonominė infrastruktūra	1 679,9	1 000,2	480,3	199,4	376,3	339,0	37,3	-
Klimato kaita ir energetika	567,3	211,3	242,2	113,8	359,4	242,6	116,8	-
Rezervas:	-	-	-	-	220,0	220,0	-	-
Iš viso:	4 114,6	1 654,1	1 855,2	605,3	2 226,5	1 726,5	500,0	-
<i>iš jų skolintos lėšos</i>	-	-	-	-	1 726,5	-	-	-
<i>iš jų privačios lėšos</i>	446,5	-	-	-	-	-	-	-
<i>Pastabos:</i>								
*KPF – Kaimo plėtros programos lėšos,								
*EEE – Europos ekonominės erdvės lėšos,								
*NOR – Norvegijos finansinių mechanizmų lėšos,								
*EITP – Europos infrastruktūros tinklų plėtros priemonės lėšos.								

Šioms ilgalaikio poveikio investicijoms iš viso numatoma skirti 6,3 mlrd. Eur (lentelė 5.2.1). Planas bus įgyvendinamas nuo 2020 m. liepos 1 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d.³⁰⁷ Finansų ministerijos skaičiavimais, vienas pagal planą investuotas euras ilgalaikėje perspektyvoje atneš 1,88 Eur grąžą ir generuos 11,8 mlrd. Eur vertės BVP nominalia išraiška³⁰⁸. Už investicijų įgyvendinimą bus atsakingos ministerijos pagal savo kompetencijų sritis. Ilgalaikių investicijų ekonomikos skatinimui Ateities DNR planą Finansų ministerija rengė bendradarbiaudama su kitomis ministerijomis, Vyriausybės strateginės analizės centru (STRATA), „Investuok Lietuvoje“. Plane numatyta subalansuota ekonomikos plėtra, panaudojant ne tik Vilniaus potencialą, bet ir regionus.

Dėl 2020 m. spalio mėn. įvykusių Seimo rinkimų šalyje, naujoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė, perimusi senosios Vyriausybės vykdomus darbus, formuojant 2021 m. šalies biudžetą, pašalino visas išlaidas ir pajamas, susijusias su ekonomikos gaivinimui skirtu Ateities ekonomikos DNR planu, teigiant, kad plane numatyti projektai 2021 m. Seimo pavasario sesijoje bus iš naujo persvarstyti³⁰⁹.

³⁰⁶ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

³⁰⁷ Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR planas. Vilnius, 2020 m. liepos mėn. 1 d.

³⁰⁸ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ateities-ekonomikos-dnr> (žiūrėta 2020-10-26)

³⁰⁹ LRT. Ateities ekonomikos DNR planas kol kas neįtrauktas į biudžetą. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1300856/simonyte-ateities-ekonomikos-dnr-planas-kol-kas-neitrauktas-i-biudzeta> (žiūrėta 2021-01-07).

5.3 Vyriausybės patvirtintų ir taikytinų 2020 m. vasario – liepos mėn. intervencinių priemonių verslui efektyvumo vertinimo dedamosios

Ko gero visų valstybių, 2020 m. pradžioje susidūrusių su medicinai silpnai žinomu ir ypatingai greitai plintančiu virusu, vienas iš pirmųjų išsikeltų tikslų buvo kuo operatyvesnis ir kokybiškesnis viruso plitimo suvaldymas. Pastaruoju metu viešai pasigirsta vis daugiau nuomonių, kad viruso pandemija valstybių gyvenimuose paliks negrįžtamų pokyčių: pasikeis visuomenės elgsenos modeliai, atsiras naujų viruso pandemijos iššūkių, pavyzdžiui, pasikeis psichosocialinė aplinka, kuri paveiks žmonių tarpusavio santykius, bendruomeniškumą, kultūrinę veiklą bei kitas sritis. Šalyje susidarius epidemiologinės krizės situacijai, o valstybės valdžios institucijoms imantis būtinų kraštutinių ir neįprastų priemonių, siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, itin svarbu užtikrinti, kad viruso sukeltos rizikos neleistų visuomenėje plisti baimės, įtarumo, nepasitikėjimo, nepakantumo nuotaikoms atskirų grupių atžvilgiu. Šiais klausimais itin svarbi visų valstybės valdymo institucijų bendra ir nuosekli komunikacija ir bendradarbiavimas su atskirų sričių specialistais. Būtina užtikrinti įvairių formų kokybišką ir prieinamą emocinės ir psichologinės pagalbos teikimą, smurto artimoje aplinkoje, smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos priemonių vykdymą ir plėtrą. Tai svarbu mažinant savižudybių, smurtinių nusikaltimų, psichosomatiškus susirgimų riziką³¹⁰.

Viruso sukelta krizė atveria galimybes ekonomikos vystymo pokyčiams ir transformacijos poreikiui, kurie prisidėtų prie Lietuvos ekonomikos atkūrimo ir tvaraus augimo. Sutelkus visus finansavimo šaltinius, investicijas turi kuo skubiau pasiekti tas sritis, kurios labiausiai padės ekonomikai atsigausti ir užtikrins tvarią ekonomikos plėtrą, todėl finansavimą tikslinga skirti: žmogiškajam kapitalui, skaitmeninei ekonomikai, inovacijoms, ekonominei infrastruktūrai ir energetikai³¹¹.

Prieš pradėdant analizuoti ir vertinti 2020 m. vasario – liepos mėn. Vyriausybės patvirtintas ir taikytinas socioekonominės intervencines priemones, skirtas nukentėjusiam nuo COVID-19 verslui, reikia pabrėžti, kad jeigu nebūtų įvykusios pasaulinės koronaviruso pandemijos, paskelbtos ekstremalios situacijos ir karantino režimo Lietuvoje, kiekvienas verslo subjektas, tikėtina, ir toliau funkcionuotų pagal sau įprastą veiklos formavimo ir organizavimo algoritmą: planuotų pardavimo ir žaliavų užpirkimo santykius, taip pat galimus apyvartinius srautus, reguliuotų darbuotojų skaičių ir stebėtų potencialias veiklos plėtros ar (ir) optimizavimo galimybes. Prasidėjus karantinui šalyje ir apribojus daugelio verslų veiklą iš dalies ar visiškai, verslas ne dėl savo kaltės susidūrė su apyvartinių lėšų trūkumu: (i) darbuotojų darbo užmokesčiui ir visus su juo susijusius mokesčius susimokėti; (ii) komercinės paskirties patalpų nuomos ir su ja susijusias komunalinių paslaugų išlaidas padengti; (iii) atsiskaityti su prekių ir paslaugų tiekėjais ir pan.

Daugelis ekonominių priemonių, paskelbtų Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plane³¹², buvo kofinansavimo (išskyrus palūkanų kompensavimo ir subsidijas mikroįmonėms priemonės) ar skolinimosi pagrindo. Tai reiškia, kad verslas bent iš dalies turėjo prisidėti prie atitinkamų išlaidų dengimo arba imti išipareigojimus (paskolas) jautriu periodu, kai paklausa šalyje yra sumažėjusi dėl žmonių baimės dėl antros koronaviruso bangos ar (ir) dalies pajamų praradimo dėl buvimo prastovoje ar darbo netekimo karantino metu, ar jam pasibaigus. Taip pat valstybės institucijoms skirti mokesčiai nebuvo panaikinti, jie buvo tik atidėti, kas reiškė, kad verslui kaupėsi mokesstinės skolos. Lietuva globaliame kontekste yra matuojama kaip “silpnai” išipareigojimų atidėjimus (komunalinių paslaugų, PVM, SODRA mokesčiai) įgyvendinanti valstybė. Pavyzdžiui, Latvija ir Estija yra matuojamos kaip platų automatinių atidėjimų paketą pasiūliusios valstybės³¹³.

³¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. COVID-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

³¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. COVID-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.

³¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 27 d.

³¹³ Ritchie, H.; Beltekian, D.; Mathieu, E.; Hasel, J.; McDonal, B.; Roser, M. Policy responses to coronavirus pandemic. Our World in Data. Prieiga per internetą: <https://ourworldindata.org/policy-responses-COVID> (žiūrėta 2020-11-22)

Daugelis ekonominių priemonių, skirtų padėti nuo koronaviruso nukentėjusiam verslui, buvo priimtos karantinui įsibėgėjus, kas reiškia, kad verslas susidariusias einamąsias išlaidas turėjo dengti savarankiškai. Pavyzdžiui, kompensaciją už prastovoje esančius darbuotojus darbdavys gaudavo tik iš pradžių sumokėjus darbuotojams algas ir pateikus Užimtumo tarnybai prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos prašymą iš dalies kompensuoti su prastovomis patirtas išlaidas. Pirmuosius prašymus dėl prastovų kompensavimo darbdaviai galėjo teikti ne anksčiau kaip nuo 2020 m. balandžio 5 d. Taip pat komercinės paskirties patalpų nuomos mokesčio kompensavimo mechanizmas įsigaliojo tik nuo 2020 m. gegužės 4 d., kas reiškia, kad iki šios datos verslas turėjo dengti nuomos mokesčių savo lėšomis, o įsigaliojus priemonei, komercinės paskirties nekilnojamojo turto nuomotojas turėjo prarasti iki 30 proc. nuomos vertės tam, kad nuomininkas gautų paramą iš valstybės. Bet kuri pavėluota valdžios reakcija ir pasiūlyta priemonė galėjo nulemti negrįžtamus pokyčius ekonomikoje. Dėl šios priežasties daugelis verslų, kurių veikla buvo apribota visiškai ar iš dalies, ir kurie neturėjo veiklos alternatyvų (pavyzdžiui, prekyba elektroninėje parduotuvėje, prekių pristatymas į namus) buvo priversti laikinai sustabdyti veiklą ir (ar) atleisti visą dirbantį personalą. Kaip rodo oficiali statistika, lyginant su 2020 m. kovo 16 d., t.y. karantino pradžia Lietuvoje, kai nedarbo lygis šalyje siekė 9,3 proc. (arba 160 454 asmenų), 2020 m. lapkričio 11 d. nedarbo lygis pakilo iki 15,1 proc. (arba 259 888 asmenų)³¹⁴. Nedarbo rodiklio augimas šalyje rodo įmonių negebėjimą išlaikyti darbo vietas karantinui pasibaigus, netgi, esant valstybės paramai, skirtingai darbo vietoms ir gyventojų pajamoms išsaugoti.

Tačiau ne tik daugelio ekonominių priemonių įgyvendinimo pradžia buvo pavėluota, bet ir atitikus priemonės reikalavimus ir pasirašius visus priemonės įgyvendinimui reikalingus dokumentus, verslas galėjo pinigų laukti iki 3 mėnesių, tai ypač galiojo lengvatinių paskolų atvejui. Taip pat dėl žmoniškųjų resursų stokos strigdavo ir vėluodavo INVEGA įgyvendinamos priemonės. Vyriausybė paašikino ekonominių priemonių „laukimo“ priežastį dar pirmojo karantino pradžioje, teigdama, kad su verslu, kuris jau po pirmojo karantino mėnesio patyrė sunkumus, galbūt „ne viskas tvarkoje“. Tačiau, dar 2016 m. „The JPMorgan Chase Institute“³¹⁵ atliktas tyrimas, pagrįstas beveik 600 tūkst. JAV smulkių verslo įmonių duomenimis, kuriame išanalizuotos tam tikruose ekonomikos sektoriuose veikiančių įmonių sukauptos pinigų atsargos, parodė, kad įmonės „išgyvenimo“ laikas priklauso nuo jos srities ir netgi dydžio. Darbui intensyvūs sektoriai (jiems priskirtina didžioji dalis paslaugas teikiančių įmonių, kurios buvo ypač paveiktos per karantiną nustatytų veiklos apribojimų) turi mažiausius pinigų rezervus: maitinimo įmonės – 16 dienų, remonto ir priežiūros paslaugas teikiančios įmonės – 18 dienų, mažmeninės prekybos įmonės – 19 dienų, statybos įmonės – 20 d. Nurodoma, kad vidutinė smulkaus verslo įmonė, negaudama pajamų, išgyventi galėtų iki 27 dienų, ir tik 25 proc. įmonių yra pajėgios išgyventi daugiau kaip 2 mėnesius.

Iš principo, visų valstybių priemonės (pav. 5.3.1), kaip reagavimo į karantino režimo metu sukeltus neigiamus socioekonominius padarinius, galima skirstyti į tris pagrindines kategorijas³¹⁶:

- 1) Neatidėliotinos papildomos Vyriausybės išlaidos (žmonių užimtumo skatinimas ir darbo vietų išlaikymas, SVV subsidijavimas) ir negautos pajamos – tam tikrų valstybei skirtų mokesčių panaikinimas.
- 2) Automatinis mokėjimų atidėjimas – tam tikrų valstybei skirtų mokesčių atidėjimas ir jų gražinimas pagal iš anksto su valstybės institucijomis suderintą grafiką. Šios

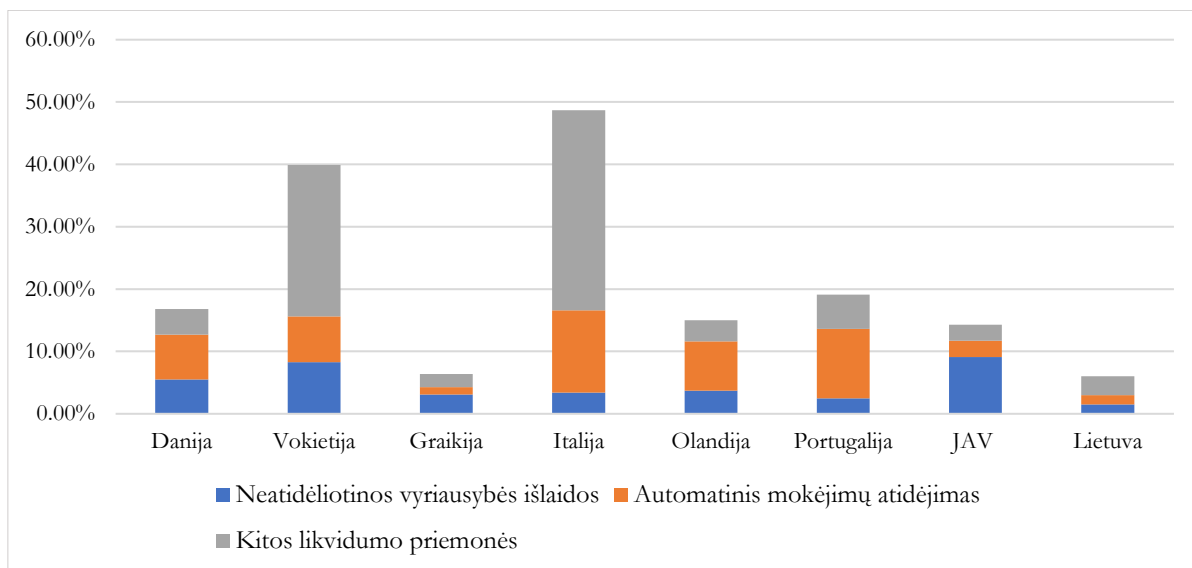
³¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-12)

³¹⁵ JPMorgan Chase and Co. Cash is king: Flows, balances and buffer days. Prieiga per internetą: <https://www.jpmorganchase.com/institute/research/small-business/report-cash-flows-balances-and-buffer-days.htm> (žiūrėta: 2020-10-28)

³¹⁶ Anderson, J.; Beramini, E.; Brekelmans, S. The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus. Bruegel Datasets. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/COVID-national-dataset/> (žiūrėta 2020-10-28)

priemonės trumpuoju laikotarpiu pagerino fizinių ir juridinių asmenų mokumo situaciją, tačiau neatšaukė jų išsipareigojimų ateityje.

- 3) Kitos likvidumą gerinančios priemonės – šios priemonės yra kiekvieno verslo subjekto individualus pasirinkimas (individualios, portfelinės ar eksporto garantijos; paskolos lengvatinėmis sąlygomis). Trumpuoju laikotarpiu šios priemonės pagerino verslo subjekto likvidumą, tačiau sukūrė papildomų išsipareigojimų ateityje.

Pav. 5.3.1 Fiskalinės priemonės, priimtose reaguojant į koronavirusą, pagal šalis³¹⁷ (procentais nuo 2019 m. BVP) (periodas: 2020 m. kovo-liepos mėn.)

Kaip teigė Pasaulio banko atstovai 2020 m. liepos mėn., iš 845 visame pasaulyje taikytų SVV politikos priemonių, 328 buvo susijusios su skolų finansavimu (paskolomis ir garantijomis), 205 – su užimtumo rėmimu ir 151 – su mokesčių atidėjimu. Dotacijų ir specialių priemonių, skirtų savarankiškai dirbantiems asmenims, naudojimas buvo nevienodas ir labai skyrėsi skirtingose šalyse³¹⁸.

Pagal Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo planą Lietuva, kartu su skolintu kapitalu, buvo numaciusi 5 mlrd. Eur (10 proc. nuo BVP) ekonomikos skatinimo paketą, tačiau šios programos finansavimui INVEGA savo biudžete buvo atidėjusi tik 85 mln. Eur, o visos kitos lėšos buvo ES struktūrinių fondų lėšos ir garantijos finansiniams tarpininkams – bankams. Tokia finansinė paramos struktūra, pagrįsta vien struktūrinių fondų finansavimu, matuojama kaip vienpusiška ir rizikinga. Kitos valstybės ekonomikos paramos paketų finansavimui pasiskolino kur kas didesnes sumas: Vokietija – 156 mlrd. Eur, Latvija – 500 mln. Eur, Estija – 950 mln. Eur³¹⁹.

Kaip teigiama oficialioje Vyriausybės reguliariai atnaujinamoje ir skelbiamoje statistikoje³²⁰, 2020 m. lapkričio 12 d. buvo panaudota iki 47,7 proc. Ekonomikos skatinimo

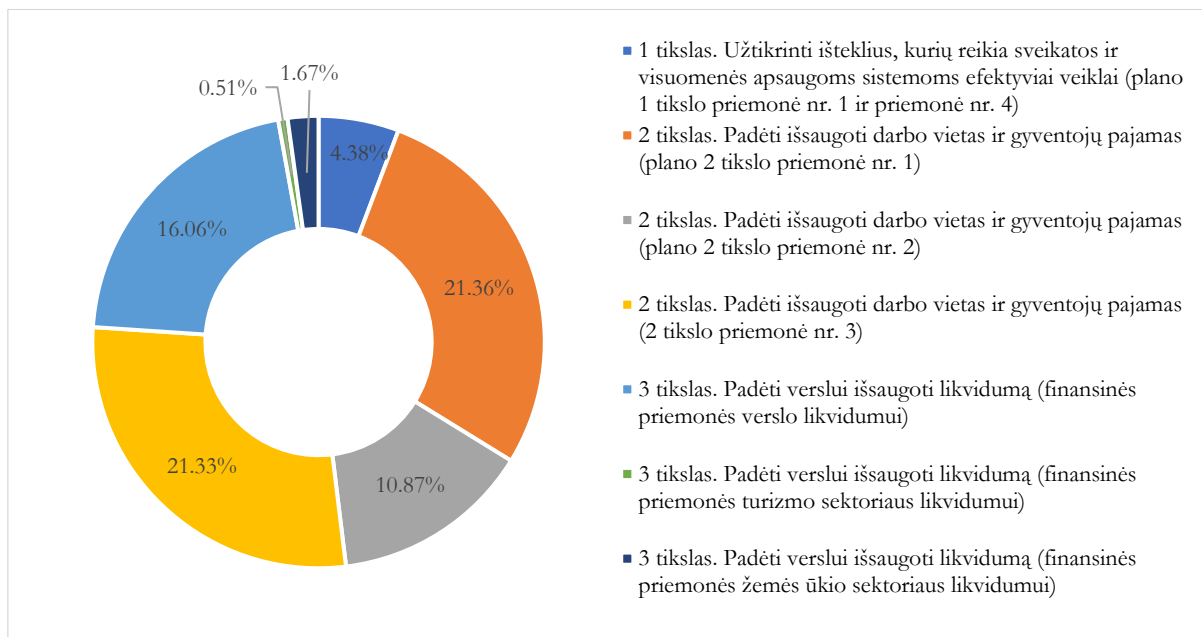
³¹⁷ Sudaryta autorių, 2020, vadovaujantis Anderson, J.; Beramini, E.; Brekelmans, S. The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus. Bruegel Datasets. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/COVID-national-dataset/> (žiūrėta 2020-10-28); CSIS. Breaking down the G20 COVID-19 fiscal response. Last update: 2020-06-02. Prieiga per internetą: <https://www.csis.org/analysis/breaking-down-g20-COVID-19-fiscal-response-june-2020-update> (žiūrėta 2020-10-29); Pandemijos Ekonomikos Grupė. Ką turime žinoti apie pandmeijos sukeltą krizę. Pristatymas. 2020 m. balandžio mėn. 23 d.

³¹⁸ OECD. Policy responses to coronavirus. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-COVID-19-sme-policy-responses-04440101/#tablegrp-d1e3211> (žiūrėta 2020-10-29)

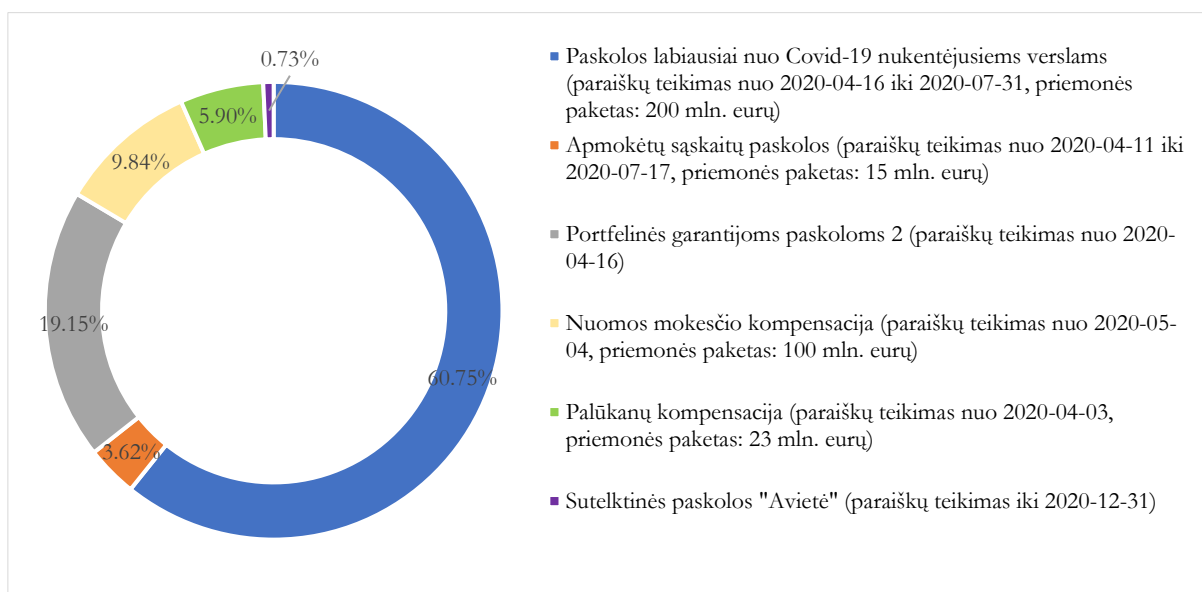
³¹⁹ Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Ekonomikos skatinimo planas: Birželio mėnesio apžvalga. 2020 m.

³²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-12)

ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo plane numatytų lėšų (į nurodytą įvertį nėra įtrauktos garantijos verslui ir žemės ūkiui). Iš pav. 5.3.2 matyti, kad didžioji paketo dalis buvo skirta padėti išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas (Ekonomikos skatinimo plano 2 tikslo priemonės nr. 1, nr. 2, nr. 3).

Pav.5.3.2 Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano lėšų panaudojimas pagal iškeltus tikslus ir priemones³²¹ (duomenys atitinka 2020-11-12)

Pav.5.3.3 Lėšų panaudojimas pagal INVEGA COVID-19 priemones³²² (duomenys atitinka 2020-11-12)

³²¹ Sudaryta autorių, 2020, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybe. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-12)

³²² Sudaryta autorių, 2020, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybe. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-12)

Kaip teigiama oficialioje Vyriausybės reguliariai skelbiamoje statistikoje³²³, daugiausiai INVEGA lėšų (pav. 5.3.3), skirtų COVID-19 priemonėms finansuoti, nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. lapkričio mėn. buvo panaudota Paskoloms labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams (60,75 proc., priemonės galiojimo terminas nuo 2020-04-16 iki 2020-07-31), taip pat apie 19,15 proc. lėšų panaudota priemonei “Portfelinės garantijos paskoloms 2” (priemonė startavo nuo 2020-04-16). Kompensavimo mechanizmams, tokiems kaip Nuomos mokesčio kompensavimas (9,84 proc., priemonė startavo nuo 2020-05-04) ir Palūkanų kompensavimas (5,9 proc., priemonė startavo nuo 2020-04-03), buvo panaudota sąlyginai mažiau INVEGA COVID-19 priemonių lėšų.

Taikytų intervencinių ekonominių priemonių rinkinys pirmosios COVID-19 pandemijos bangos metu buvo įvairus, tačiau kiekvienos individualiai priemonės efektyvumas labai skyrėsi. Visas priemones iš esmės galima suskirstyti į: (i) *efektyvias*, (ii) *efektyvias, bet taikoma perteklinė administracinė našta* ir (iii) *neefektyvias ar (ir) nepatrauklias* (lentelė 5.3.1).

Lentelė 5.3.1. Pirmojo karantino metu Vyriausybės inicijuotų ir įgyvendintų intervencinių priemonių apžvalga³²⁴

Finansinė priemonė	Priemonių suma, mln. Eur	Panaudota, mln. Eur	Panaudota, %
COVID-19 priemonės			
Palūkanų kompensacija	56,89	22,22	39,10%
Nuomos mokesčio kompensacija	40	38,57	96,40%
Garantijos kelionių organizatoriams	15	2,17	14,50%
Apmokėtinų sąskaitų paskolos (ASAP)	12	11,92	99,30%
Paskolos turizmo ir apgyvendinimo paslaugų teikėjams	30	13,65	45,50%
Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams	200	199,95	100%
Sutelktinės paskolos „Avietė“	9	2,55	28,70%
Portfelinės garantijos paskoloms 2	460,63	83,38	18,10%
Iš viso:	823,42	374,41	45,50%
Verslo skatinimo priemonės			
Individualios garantijos	177,5	46,22	26%
Portfelinės garantijos paskoloms ir lizingui	155	36,28	23,40%
Portfelinės garantijos faktoringui	11,5	2,62	22,80%
Portfelinės garantijos faktoringui 2	50	9,09	18,20%
Eksporto kredito garantijos	32	4,22	13,20%
Finansinė priemonė „Alternatyva“	50	19,74	39,50%
Kitos paskolos (PRP, AKF2, VSF2014-2020)	34	11,94	35,10%
Rizikos kapitalas	145	8,68	6%
Iš viso:	655	138,79	21,20%
Iš viso:	1.478,4	513,2	34,70%

Atsižvelgiant į paskolų paklausą, *aktualiausias* buvo: Apmokėtinų sąskaitų paskolos (ASAP), kurios padėjo užtikrinti likvidumą trumpuoju laikotarpiu ir Nuomos mokesčio kompensacija. Dėl

³²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-12)

³²⁴ Verslo žinios. Invega: apie pagalbos priemones verslui. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/smulkusis-verslas/2020/12/23/invega-apie-pagalbos-verslupriemones-ko-laukti-kas-tesiama-kas-baigesi&5JJW> (žiūrėta 2020-12-30)

Nuomos mokesčio kompensacijų, kilo problemų dėl paramos paskyrimo, taip pat dėl pritaikytų nuomotojų nuolaidų ir kitų aplinkybių, apsunkinusių paramos gavimą kai kuriems SVV.

Efekttyvios, bet taikoma pernelyg didelė administracinė našta: Palūkanų kompensacija, Paskolos turizmo ir apgyvendinimo paslaugų teikėjams, Sutelktinės paskolos „Avietė“, Finansinė priemonė „Alternatyva“ ir Kitos paskolos (PRP, AKF2, VSF2014-2020). Šių priemonių panaudota suma viršija 30%, tad buvo patrauklios, tačiau jomis pasinaudojo nepakankamai daug verslų, kad pastarosios būtų išnaudotos, nors ir priemonės buvo orientuotos į pažeistus verslus. Pertekliniai reikalavimai ar sudėtingos procedūros, kartais apribojimai dėl paskolų gavimo neleido šiomis priemonėmis pasinaudoti daugumai SVV.

Neefekttyvios ir (ar) nepatrauklios priemonės: Garantijos kelionių organizatoriams, Portfelinės garantijos paskoloms 2, Portfelinės garantijos paskoloms ir lizingui, Portfelinės garantijos faktoringui, Portfelinės garantijos faktoringui 2, Eksperto kredito garantijos ir Rizikos kapitalas. Pastarųjų priemonių panaudota suma siekia 6-30 proc. skirto biudžeto. Mažas priemonių panaudojimas rodo, kad arba priemonės visiškai nepatrauklios, arba reikalavimai per griežti, arba taikoma perteklinė administracinė našta.

Anot Vyriausybės Strateginės analizės tyrimų centro (STRATA) ekspertų, atlikusių 2020 m. kovo 16 d. paskelbtos Ekonomikos skatinimo plano pirmos versijos analizę, valstybės paramos verslui priemonės yra netinkamos ir apraizgytos ilgomis biurokratinėmis procedūromis, dauguma šių priemonių nėra orientuotos į „skubų ekonomikos gelbėjimą“, jų efektas pasijus tik po kelių mėnesių ar netgi tik 2021 metais³²⁵. STRATA analitikai savo ataskaitoje nurodė, kad didžioji dalis priemonių neturės esminės įtakos ekonomikos atgaivinimui ir, įgyvendinant planą, nebuvo tartasi su visuomene ir verslu, kurio, norint gauti paramą, prašoma prisūti išpareigojimus itin neapibrėžtu laikotarpiu. Priduriama, kad pagalbos priemonės buvo apribotos reikalavimais, papildomomis sąlygomis, išpareigojimais bei iš to kylančia administracine našta. Taip pat, nestandartinėje situacijoje remtasi standartiniais sprendimais (ligos ir nedarbo išmokos, mokesčių paskolų suteikimas, atleidimas nuo baudų ir delspinigių už mokesčių prievolių neįvykdymą, investicijų programų spartinimas, ES lėšų perskirstymas, valstybės biudžeto asignavimų naudojimas, platesnis valstybės garantijų taikymas, bankų skolinimo potencialo padidinimas ir kt.), o didžioji dalis plano finansavimui skirtų pinigų nėra „nauji“ realūs pinigai.

Pirmojo karantino metu, valstybės paramą gaudavo įmonės, kurios buvo įtrauktos į VMI nukentėjusių įmonių sąrašą su sąlyga, kad jų veikla dėl karantino buvo tiesiogiai nutraukta ar apribota³²⁶, neatsižvelgiant į netiesioginį galimą COVID-19 poveikį. Verslininkai, neradę savęs minėtose sąrašuose, tačiau taip pat patyrę neigiamas pasekmes dėl COVID-19, dėl pagalbos priemonių taikymo jų verslui galėjo kreiptis į VMI, pateikdami supaprastintos formos prašymą, kuriame turėjo pagrįsti neigiamas pirmojo karantino pasekmes, tačiau ši taisyklė ne visada pasitvirtindavo. Tik prasidėjus antram karantinui, t.y. nuo 2020 m. lapkričio 4 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“³²⁷, buvo išskirtas tiek tiesioginis, tiek netiesioginis karantino neigiamas poveikis.

Daugelio įmonių, kurių veikla karantino režimo metu nebuvo ribojama ir kurios nebuvo įtrauktos į nukentėjusių įmonių VMI sąrašą, padėtis blogėjo dėl ekonominės aplinkos neapibrėžtumo ir neaiškumo šalyje; prekių judėjimą komplikuojančio sienų uždarymo; trūkinėjančios tiekimo, gamybos ir prekybos grandinės; pradedančių strigti atsiskaitymų ir sumažėjusių pardavimų srautų. Kaip rodo oficiali statistika, nuo 2020 m. kovo mėn. paramos negavusių įmonių pardavimų srautai staigiai sumažėjo, ir tik 2020 m. liepos mėn. pasiekė bent 2019 m. liepos mėn. pardavimų srautų lygį³²⁸.

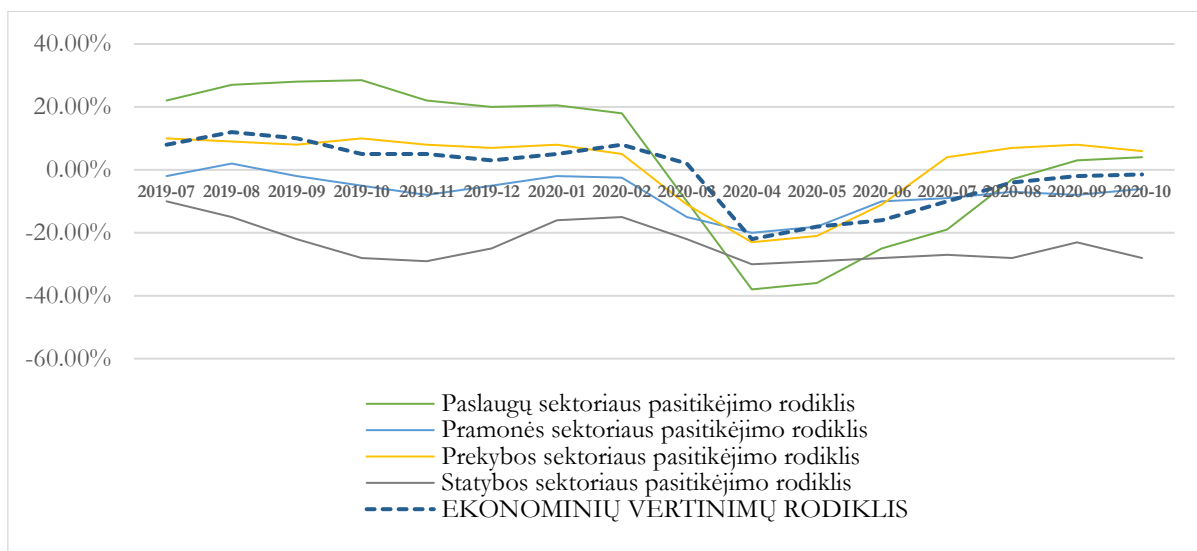
³²⁵ STRATA. Ekonomikos skatinimo planas: Birželio mėnesio apžvalga. 2020 m.

³²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.

³²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. lapkričio 4 d.

³²⁸ Valstybinė Mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Pagalba dėl COVID-19 nukentėjusiems juridiniams asmenims. Pristatymas, 2020 m. rugsėjo mėn. 24 d.

Iš Lietuvoje įregistruotų 107 tūkst. ūkio subjektų, dėl paskelbto pirmojo karantino, buvo nutraukta arba iš esmės apribota 50 tūkst. įmonių veikla, dar 3,3 tūkst. įmonių, kurių tiesiogiai nepalietė dėl karantino nustatyti ekonominės veiklos apribojimai, apyvarsta nukrito daugiau kaip 40 proc. Prastovose, karantinui pasibaigus, t.y. 2020 m. birželio 16 d., buvo 351 145 asmuo, dėl prastovų kompensavimo kreipėsi 52 694 įmonių, arba kas antras Lietuvoje registruotas verslo subjektas³²⁹. Labiausiai buvo paveiktos apgyvendinimo ir maitinimo, prekybos sektorių įmonės.

Pav. 5.3.4 Verslo pasitikėjimo šalies ekonomika tendencijos³³⁰ (procentais)

Vėliau, savo 2020 m. liepos mėn. apžvalgoje³³¹, vertindami Lietuvos ekonomikos “pulsą“, STRATA ekspertai pateikė verslo pasitikėjimo šalies ekonomika pokyčių tendencijas (pav. 5.3.4). Ekonominių pokyčių rodiklis matuoja pagrindinių ekonomikos dalyvių: vartotojų, pramonės, statybos, prekybos ir paslaugų sektorių būklę ir pasitikėjimo šalies ekonomika lygį. Sektorių pasitikėjimo rodikliai gaunami apklausiant atitinkamų sektorių įmonių vadovus ar atstovus pagal tam sektoriui išskeltus vertinimus (gaminamų prekių ir (ar) teikiamų paslaugų paklausos lygio vertinimas, pagamintos produkcijos atsargų lygio vertinimas ir pan.), išvedant aritmetinį svertinį vidurkį.

Analizuojant pagrindinių ekonominių sektorių pasitikėjimo šalies ekonomika ir su ja susijusių Vyriausybės sprendimų lygį, galima teigti, kad pramonės ir statybos sektorių atstovai iki 2020 m. pavasario karantino režimo pradžios turėjo neigiamą požiūrį į Vyriausybės diegiamas ekonomikos skatinimo įrankius. Kitaip tariant, paslaugų ir prekybos sektoriai turėjo pakankamai stabilų, ryškiai teigiamą požiūrį į šalies ekonomiką. Prasidėjus pirmajam karantinui, didžiausias pasitikėjimo nuosmukis pastebimas tarp paslaugų sektoriaus atstovų, taip pat reikšmingas pokytis įvyko ir tarp prekybos sektoriaus atstovų. Prekybos ir paslaugų sektoriaus atstovai – tai labiausiai dėl pirmojo karantino režimo įvestų veiklos apribojimų nukentėję verslai. Pastebima, kad palyginus su 2020 m. kovo mėn. staigiu kritimu, nuo 2020 m. gegužės mėn. visų analizuojamų ekonomikos sektorių požiūris į šalies ekonomikos būklę pradėjo gerėti, kas galėjo sutapti su Vyriausybės paeiliui startavusiomis ekonominėmis priemonėmis, skirtomis padėti nuo koronaviruso nukentėjusiam verslui. Ši tendencija pastebima iki antrojo karantino režimo paskelimo šalyje.

³²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-12)

³³⁰ Oficialiosios statistikos portalas. COVID-19 statistika 2020. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/COVID-19-statistika/itaka-verslui/verslo-tendencijos> (žiūrėta 2020-11-25).

³³¹ STRATA. Ekonomikos pulsas: Liepos mėnesio apžvalga. 2020 m.

2020 m. balandžio mėn. verslo vystymo kompanija “FM Global”³³² pristatė pasaulinį atsparumo indeksą (angl. *Global Resilience Index*), kuris, anot minėtos kompanijos, gali išmatuoti šalies atsparumą nenumatytiems veiksniams. Indeksas sureitingavo 130 šalių pagal atitinkamų įvertintų veiksnių lygį šalyje: (i) šalies ekonomikos ir politikos stabilumas, (ii) įmonių vadovų gebėjimas reaguoti į “force majeure” situacijas, (iii) verslo aplinkos skaidrumas, (iv) prekių ir paslaugų tiekimo grandinių organizavimas. Galutinis indekso rezultatas išreiškiamas balais ir matuojamas nuo 0 iki 100 skalėje, kur 0 reiškia mažiausią atsparumą, o 100 - atitinkamai didžiausią. Lietuva pagal minėtą indeksą užima 34 vietą pasaulyje, ir tai reiškia pakankamai stiprų šalies atsparumą nenumatytiems veiksniams. Palyginimui, Estija užima 30 vietą, o Latvija 39 vietą. Didžiausią atsparumą ir, kaip planuojama, greičiausiai ekonomikas po koronaviruso epidemijos atstatyti turėtų: Norvegija (1 vieta), Danija (2 vieta), Šveicarija (3 vieta), Vokietija (4 vieta), Suomija (5 vieta), Švedija (6 vieta), Liuksemburgas (7 vieta), Austrija (8 vieta), JAV (9 vieta) ir Jungtinė Karalystė (10 vieta).

Lietuvos Vyriausybės intervencinių priemonių, skirtų verslui padėti, inicijuotų ir įgyvendintų pirmojo karantino metu ir jam pasibaigus, efektyvumas didžiąja dalimi priklauso nuo to, kokių principu jis yra matuojamas: ar politinės priemonės iniciatoriaus (t.y. Vyriausybės) požiūriu, ar priemonės gavėjo (t.y. verslo) požiūriu. Vienareikšmiškai, požiūrių amplitudė skiriasi. Vertinant Vyriausybės požiūri, pirmojo karantino neigiamų pasekmių suvaldymas buvo kupinas skirtingų priemonių, kurių tikslas – trumpuoju periodu gerinti verslo atsistatymo dinamiką ir šiuo atveju Vyriausybės veiksmai yra efektyvūs: priimta sąlyginai racionali skolintų lėšų dalis; operatyviai paruošti strateginiai koronaviruso neigiamų pasekmių suvaldymo dokumentai ir kartu priemonės, kurių pagrindinis gavėjas buvo SVV; buvo siekta išsaugoti kuo daugiau darbo vietų, kartu gyventojų pajamas ir perkamąją vadaus galią taip automatiškai išlaikant prekių ir (ar) paslaugų pasiūlos lygį šalyje ir pan. Visoms Vyriausybės inicijuojamoms politikos priemonėms ir sprendimams, pirmojo karantino metu ir jam pasibaigus, buvo numatytas viešinimo planas.

Tačiau, vertinant valstybės intervencinių priemonių politiką jų gavėjo atžvilgiu, efektyvumas yra nepakankamas. Visų pirma dėl to, kad Vyriausybė neįvertino karantino režimo galimą netiesioginį neigiamą poveikį verslui, kuriam nebuvo taikyti tiesioginiai veiklos apribojimai karantino režimo metu. Taip pat dėl savalaikės ir aiškios komunikacijos stokos verslo subjektai priimdavo skubotus sprendimus: iš karto atleisdavo visą ar dalį personalo; paskubomis bandydavo keisti verslo organizavimo principus, taip neigiamai veikdami įmonės gerovę. Besikreipdami valstybės paramos, daugelyje atvejų, verslas turėjo taip pat atitinkama procentine dalimi prisidėti prie kompensavimo mechanizmų, netgi jeigu jo veikla visiškai negeneravo pajamų karantino laikotarpiu, arba imti išipareigojimus kartu su teikiamomis lengvatinėmis paskolomis neapibrėžtu laikotarpiu šalyje. Įvykus panašaus pobūdžio neapibrėžtai situacijai ateityje ir kartu ekonomikos recesijai šalyje, politikos priemonių formuotojams verta susimąstyti apie tai, kad fizinių asmenų judėjimas ir juridinių asmenų veikla valstybės reguliavimais buvo apribota priverstinai, todėl generuojant pagalbos paketo turinį, verta į tai atsižvelgti ir atitinkamai įvertinti.

5.3.1 Valstybės intervencinių priemonių, skirtų nuo koronaviruso režimo nukentėjusiam verslui, efektyvumo matavimo modelis

Efektyvumo sąvoka yra neatsiejama ekonomikos, vadybos, inžinerijos, politikos ir kitų mokslų dalis. Manoma, kad pati sąvoka yra kilusi iš lotinų kalbos “*efficientia*” ir pirmą kartą 1630 m. interpretacijoje reiškė “sugebėjimo kažką atlikti laipsnį”. Lukaševičius K. ir kt.³³³ efektyvumą apibūdina kaip išteklių panaudojimo lygį, garantuojantį maksimalų rezultatą. Mackevičius J.³³⁴ priduria, kad kuo efektyviau yra naudojami ištekliai, tuo greičiau yra gaminama ir parduodama produkcija.

³³² FM Global. Resilience Index Data. Prieiga per internetą: <https://www.fmglobal.com/research-and-resources/tools-and-resources/resilienceindex/explore-the-data/?&v=1> (žiūrėta 2020-11-16)

³³³ Lukaševičius, K.; Martinkus, B.; Piktys, R. Verslo ekonomika. Technologija: Kaunas, 2005 (176)

³³⁴ Mackevičius, J. Įmonių veiklos analizė. Informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas. Informacijos mokslai. 2008 (p. 46-56)

Normand C.³³⁵ ir Newbold D.³³⁶ teigia, kad pati ekonomika – tai trūkumo ir pasirinkimo mokslas, kuriuo tikslas – iš daugybės ribotų, tarpusavyje konkuruojančių resursų, išsirinkti ir pasiskirstyti juos tokiu principu, kad geriausiai tenkinti visuomenės poreikius. Newbold D.³³⁷, kaip ir Lukaševičius K. ir kt.³³⁸, efektyvumą apibūdina kaip būseną, kur bet kokios produkcijos gamybos kaštai yra minimalūs, o gaunama nauda ir vertė – maksimalios. Mokslininkas teigia, kad gali būti išskiriami trys pagrindiniai efektyvumo interpretaciniai algoritmai: techninis, pasiskirstymo ir socialinis efektyvumai.

Techninis efektyvumas (angl. *Technical Efficiency*) teigia, kad efektyviausias pasirinkimas yra tas, kuriuo rezultatas, lyginant skirtingas alternatyvas per išlaidų ir pajamų rodiklius, pasiekiamas mažiausiomis sąnaudomis ir didžiausia kuriama pridėtine verte. Techninis efektyvumas apskaičiuojamas pagal sąnaudų – efektyvumo analizę (angl. *Cost – Effectiveness Analysis*). Siūloma apskaičiuoti ir išanalizuoti ne mažiau kaip dvi skirtingas alternatyvas ir pasirinkti mažiausias sąnaudas generuojantį variantą.

Pasiskirstymo efektyvumas (angl. *Allocative Efficiency*) teigia, kad visada egzistuos laimėjimai ir pralaimėjimai, ir negalima padaryti vieną visuomenės narį laimingą, nepadarius kito nario nelaimingu. Šis efektyvumas nagrinėjamas per sąnaudų – universalumo analizę (angl. *Cost – Utility Analysis*) ir išsirenkamas bei finansuojamas tas variantas, kur kokybė pasiekama mažiausiomis sąnaudomis. Tačiau mažiausios sąnaudos ne visada nulemia geriausios pridėtinės vertės kūrimo sąlygą, pavyzdžiui, kuo daugiau Vyriausybė investuos į kokybiškų medicinos paslaugų teikimo programas, tuo geresnes medicinos paslaugas gaus visuomenė, gerės jos gyvenimo turinys ir netgi trukmė. Tačiau šio tipo programos reikalaus didesnių investicijų ir automatiškai biudžeto išlaidų, todėl svarbu kuo efektyviau paskirstyti atitinkamai programai suplanuotas lėšas.

Socialinis efektyvumas (angl. *Social Efficiency*) teigia, kad nauda, gaunama už patirtus nuostolius, turi būti maksimali, o patirti nuostoliai turi būti kompensuojami kuo įmanoma stipriausia produkto ir (ar) paslaugos kuriama pridėtine verte. Šis principas apskaičiuojamas pagal sąnaudų – naudos analizę (angl. *Cost – Benefit Analysis*), kur vertinama, kokią maksimalią kainą vartotojas bus pasiruošęs mokėti už išsilyjamo produkto ir (ar) paslaugos gaunamą naudą.

Apibendrinus galima teigti, kad efektyvumas – sąnaudų ir rezultato palyginimo laipsnis. Efektyvumas dažnai tapatinamas su veiksmingumu, visada siejamas su užsibrėžto tikslo ar (ir) pasiekto rezultato kiekybiniu ir (ar) kokybiniu matavimu. Kiekybinis efektyvumo matavimas atliekamas matematinio pagrindu, taikant ir testuojant skirtingus matematinės analizės modelius, lyginant apčiuopiamus, t.y. galimus apskaičiuoti, rodiklius. Kiekybinis efektyvumo matavimo algoritmas dažniausiai kuriamas kiekvienam atvejui individualiai. Vertinat efektyvumą, svarbu nustatyti, pagal kokius kriterijus bus matuojamas ir išsirenkamas rezultatas ir kas svarbu efektyvumo vertinimo iniciatoriui: ar mažiausiomis sąnaudomis pasiekti jo užsibrėžtą galutinio produkto ir (ar) teikiamos paslaugos kokybę, ar pasiekti geriausią produkto ir (ar) teikiamos paslaugos kokybę racionaliomis, tačiau ne mažiausiomis sąnaudomis.

Kiekybinis valstybės ekonominių priemonių, skirtų verslui, patyrusiam sunkumus dėl 2020 m. pavasarį įvesto karantino režimo, efektyvumas gali būti vertinamas lyginant oficialius statistinius duomenis, grupuojant juos į pagrindines tris grupes: (1) verslo ekonominė būklė iki karantinui prasidėjus (t.y. 2020 m. sausio-vasario mėn.); (2) verslo ekonominė būklė pirmojo karantino metu (t.y. 2020 m. kovo – birželio mėn.) ir (3) verslo ekonominė būklė pirmajam karantinui pasibaigus ir neprasidėjus antrajam karantino režimui (t.y. 2020 m. liepos – spalio mėn.). Statistiniais įverčiais galėtų būti: (i) verslo subjektų dalis, pasinaudojusi

³³⁵ Normand, C. Economics, health, and the economics of health. *British Medical Journal*. 1991, Vol. 303 (1572-1577)

³³⁶ Newbold D. A brief description of the methods of economic appraisal and the valuation of health states. *Journal of Advanced Nursing*. 1995 (325 – 323)

³³⁷ Newbold D. A brief description of the methods of economic appraisal and the valuation of health states. *Journal of Advanced Nursing*. 1995 (325 – 323)

³³⁸ Lukaševičius, K.; Martinkus, B.; Piktys, R. Verslo ekonomika. *Technologija*: Kaunas, 2005 (176)

Vyriausybės skelbiamomis socioekonominėmis priemonėmis, ir kurios iš patvirtintų priemonių buvo populiarsnės; (ii) kokia verslo subjektų dalis, pasinaudojusi valstybės intervencinėmis socioekonominėmis priemonėmis, išsilaikė karantino metu ir pratęsė veiklą jam pasibaigus ta pačia ar (ir) reorganizuota apimtimi; (iii) kokia dalis darbuotojų buvo atleista karantino metu ir (ar) jam pasibaigus, ir (iv) ar darbdaviai karantino metu ir (ar) po jo, atleidę darbuotojus, kreipėsi subsidijų darbo vietoms išsaugoti, ir pan.

Kokybinis Vyriausybės inicijuotų ir pirmojo karantino režimo metu ir jam pasibaigus įgyvendinamų intervencinių priemonių, skirtų verslui, patyrusiam sunkumus dėl pirmojo karantino, efektyvumas gali būti matuojamas pagal žemiau vizualizuotą algoritmą – konceptualų modelį (pav. 5.3.1.1). Laikomasi prielaidos, kad Vyriausybės tikslas – kuo mažesnėmis sąnaudomis padėti verslui išsilaikyti pirmojo karantino metu ir jam pasibaigus. Šiuo atveju išvelgiama pasiskirstymo efektyvumo principo logika: reguliuojamos valstybės biudžeto papildomos ir neplanuotos išlaidos bei skolinimosi ribos; racionaliai pasiskirstomos lėšos, skirtos verslui, nukentėjusiam nuo pirmojo karantino, padėti. Verslo požiūriu – Vyriausybės siūlomo pagalbos paketo efektyvumas priklausys nuo tų priemonių kūrinamos trumpalaikės naudos pačiam verslui ir, ar išanalizavęs siūlomų ekonominių priemonių turinį, verslas norės imtis išsipareigojimų ir taip kritiniu metu.

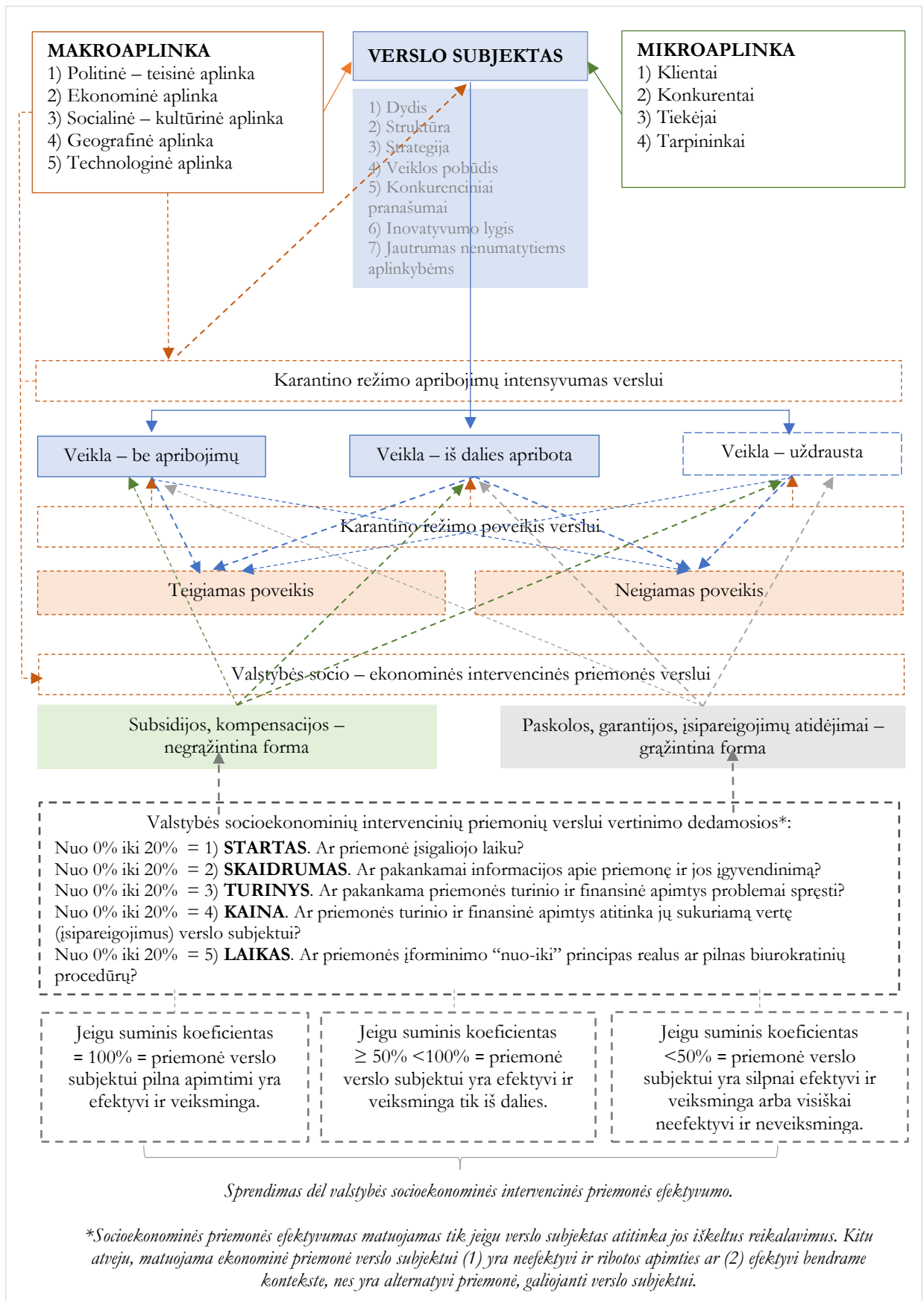
Generuojant kokybinį Vyriausybės inicijuotų ir pirmojo karantino režimo metu ir jam pasibaigus įgyvendinamų intervencinių priemonių efektyvumo modelį, buvo laikomasi žemiau apibūdinamo loginio principo.

Kiekvienas verslo subjektas yra unikalus savo:

- Dydžiu (stambus, vidutinis, smulkus ar mikro verslas).
- Strategija (vizija, misija, vertybės, ilgalaikiai ir trumpalaikiai tikslai).
- Struktūra (veiklos organizavimo ir formavimo principas, geografinė sklaida, žmogiškasis kapitalas ir jo kvalifikacija, tradicijos ir korporatyvinė kultūra).
- Inovatyvumo ir konkurencingumo lygmeniu.
- Įmonės gyvavimo ciklo stadija (pradžia, vystymas, nuosmukis).
- Veiklos apyvartinių lėšų pasiskirstymo principais (pajamos prieš išlaidas) ir įmonės finansiniais išsipareigojimais.
- Verslo jautrumu neplanuotiems išorės veiksniams ir reagavimo į pokyčius greičiu.
- Priklausomybe organizacijoms (asociacijos, klasteriai) ir pan.

Verslo subjektas yra supamas ir įtakojamas tiek mikroaplinkos (klientai, tiekėjai, prekybos tarpininkai, konkurentai – jų geografinė sklaida, specifiniai poreikiai ir įtaka verslo subjektui), tiek makroaplinkos elementu:

- Politinė – teisinė aplinka (valstybės politinis stabilumas ir politinė kultūra; valstybės strateginiai tikslai ir jų įgyvendinimo politika; biurokratijos lygis šalyje; valstybės įstatyminė bazė ir jos taikomas efektyvumas).
- Ekonominė aplinka (makroekonominė situacija šalyje ir jos stabilumas; valstybės investicinis patrauklumas nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu).
- Socialinė (demografinė) – kultūrinė aplinka (šalies istorija, tradicijos, kultūriniai ypatumai ir gyvenimo būdas; globalizacijos įtaka valstybei; šalies žmogiškųjų išteklių kvalifikacija ir pasiūla; šalies mokslo, studijų ir tyrimų centrų infrastruktūros kokybė; šalyje esančios socialinės infrastruktūros kokybė ir viešojo saugumo būklė).
- Geografinė aplinka (valstybės geografinė padėtis bei jos pasiekiamumas sausuma, oru, vandeniu; šalies kelių ir susisiekimo infrastruktūros kokybė; šalies logistikos ir paskirstymo centrų kokybė; natūralūs ištekliai, kuriais disponuoja šalis; šalies aplinkos kokybė bei vykdoma ekologijos politika).
- Technologinė aplinka (informacinių technologijų ir komunikacijų išvystymo lygmuo šalyje; inovatyvių technologijų plėtros greitis ir įsisavinimo efektyvumas).

Pav. 5.3.1.1 Vyriausybės intervencinių priemonių kokybinis efektyvumo matavimo modelis³³⁹

Karantino režimas ir visi su juo susiję veiksniai – makroaplinkos sudedamoji dalis. Nuo 2020 m. kovo 16 d. įvedus ekstremalią situaciją ir karantino režimą šalyje, daugelio verslų veikla buvo iš dalies arba visiškai apribota, retai veikla buvo neribojama ir tai galiojo tik maisto, farmacijos ir kitų būtinųjų prekių teikėjams. Vyriausybė, siekdama padėti verslui, tiesiogiai nekerėjusiam nuo karantino režimo, vieną po kitos skelbė ekonomines priemones: kompensavo ar subsidijavo verslui patirtus nuostolius, ar suteikė galimybę lengvatinėmis sąlygomis gauti paskolas, garantijas paskoloms ir taip gerinti verslo likvidumo rodiklius.

Verslo subjektas, vertindamas valstybės taikytos intervencinės priemonės efektyvumą, turi eiliškumo tvarka atsakyti į pateiktus pagrindinius 5 klausimus ir pagal surinktą suminį koeficientą išmatuoti priemonės efektyvumą. Jeigu verslo subjektas *sutinka* su modelyje iškeltu klausimu, tuomet jam priskiria – 20 proc., jeigu *visiškai nesutinka* – 0 proc., o jeigu *sutinka iš dalies* – procentinį intervalą pasirenka savo nuožiūra. Jeigu verslo subjektas neatitinka analizuojamos ekonominės priemonės turinyje iškeltų reikalavimų, šios priemonės jis vertinti neturi, nes: (i) analizuojama priemonė gali turėti pakankamai siaurą pritaikomumą ir todėl yra neefektyvi bendrai susiklosčiusiai šalyje problemai spręsti (t.y. labai maža dalis verslo subjektų gali pretenduoti į analizuojamą priemonę) arba (ii) analizuojama priemonė yra efektyvi, nes yra numatyta kita ekonominė priemonė analizuojamam verslo subjektui ir jo problemai spręsti. Sumuojant Vyriausybės intervencinių priemonių kokybinio efektyvumo matavimo modelio gautas verslo subjektų nuomones apie tą pačią valstybės inicijuotą intervencinę priemonę, galima išmatuoti jos efektyvumą regiono ar šalies mastu.

5.3.2 Išvados ir rekomendacijos dėl Vyriausybės 2020 m. vasario – liepos mėn. patvirtintų ekonominių priemonių verslui

Išanalizavus pagrindines Vyriausybės inicijuotas ir 2020 m. vasario – liepos mėn. įgyvendintas socioekonominės priemones, skirtas padėti nuo koronaviruso karantino režimo nukentėjusiam verslui ir šalies gyventojams, prieita prie išvadų ir siūlomų rekomendacijų.

Išvados:

- 1) Lietuvos Vyriausybės patvirtinto pagalbos verslui paketo didžioji dalis priemonių reikalavo rinkos dalyvių veiksmų, todėl priemonių poveikis turėtų būti mažesnis nei tikėtasi. Automatiniai valstybės įvesti kompensavimo ar (ir) išipareigojimų atidėjimo mechanizmai veiktų efektyviau ir yra veiksmingesni.
- 2) Lietuvos Vyriausybės patvirtinto pagalbos verslui paketo pirmosios ekonominės priemonės buvo pristatytos ir įsigaliojo, praėjus dvejoms – trejoms, o kartais ir daugiau, savaitėms nuo karantino paskelbimo pradžios, t.y. pavėluotai. Pavyzdžiui, darbo užmokesčio subsidijavimo mechanizmas, įgijęs aiškumo ir startavęs nuo 2020 m. balandžio 5 d.; palūkanų kompensavimo mechanizmas, startavęs nuo 2020 m. balandžio 3 d.; komercinės paskirties nuomos mokesčio kompensavimo mechanizmas, startavęs tik nuo 2020 m. gegužės 4 d. ir pan. Tai reiškia, kad verslas, laiku nesulaukęs bent informacinio aiškumo, turėjo imtis veiklos optimizavimo veiksmų savarankiškai.
- 3) Darbo užmokesčio kompensavimas veikė ne tokia apimtimi, kaip buvo tikėtasi, nes priemonė reikalavo darbdavio indėlio, ir nors šis indėlis buvo sąlyginai racionalus, daugelis darbdavių dėl sumažėjusios veiklos apimties atleisdavo darbuotojus. Panaši situacija nutiko ir su daliniu nuomos kompensavimo mechanizmu – į procesą turėjo ištraukti nuomininkas, nuomotojas (turėjęs atsisakyti 30 proc. komercinės paskirties nuomojamojo turto mėnesinės įmokos vertės), ir tik tada iki 50 proc. apimtimi valstybė prisidėdavo prie nuomos mokesčio kompensavimo.
- 4) Verslo subjekto išipareigojimų, kaip komunalinių paslaugų, paskolų palūkanų, su darbo užmokesčiu susijusių mokesčių, PVM ir pan. atidėjimai pagerino verslo likvidumo ir apyvartinių lėšų būklę tik trumpuoju laikotarpiu, nes visi atidėjimai anksčiau ar vėliau turės būti sumokėti. Lygiai toks pats principas su lengvatinėmis

- paskolomis, administruojamomis per INVEGA - nors jos ir užtikrino momentinį finansinių problemų sprendimą, tačiau sukūrė papildomus ilgalaikius išpareigojimus verslui.
- 5) Priemonių, skirtų verslui padėti, iškelti reikalavimai nutolindavo pačios priemonės išgaliojimą: dokumentų pildymas, verslo planų rengimas ir pan. Taip pat, nors didžioji dauguma ekonominių priemonių buvo administruojama per INVEGA, daugelis jų buvo realizuota per finansų tarpininkus, kas savaime sukūrė dar papildomą administracinę našą.
 - 6) Po 2020 m. pavasario karantino režimo pabaigos šalies gyventojai dėl neapibrėžtumo (pavyzdžiui, antra koronaviruso banga) ir visiškai ar iš dalies prarastų pajamų (buvo atleisti iš darbo, buvo išsiųsti į prastovas, buvo sumažintas darbo krūvis) atitinkamą laikotarpį, tikėtina, pakankamai atsargiai planuos išlaidas, skirtas ne pirmo būtinumo prekėms ir (ar) paslaugoms įsigyti, todėl subsektoriai, teikiantys ne pirmo būtinumo prekes ir (ar) paslaugas, trumpuoju periodu patirs paklausos nuosmukį, kas prisidės prie ir taip verslo sunkios finansinės būklės bloginimo. Šiuo atveju siūloma didinti valstybės išlaidas per vartojimo skatinimo programas: (1) laikinai didinti NPD ar (ir) laikinai mažinti pajamų ir (ar) socialinio draudimo mokesčius, (2) laikinai taikyti dalines komunalinių paslaugų kompensacijas, (3) laikinai mažinti mokesčius už savivaldybei pavadžių institucijų teikiamas paslaugas (darželius, būrelius), (4) suteikti teisingą ir tik faktais grįstą informaciją apie viruso galimą grėsmę per žiniasklaidos priemones. Negąsdinti, bet informuoti viešuomenę, jog Vyriausybė deda visas pastangas, kad tiek apsaugotų visuomenę nuo viruso, paremti sunkumus patiriančius fizinius ir juridinius asmenis, (5) laikinai sumažinti PVM, kas iš dalies sumažins teikiamų paslaugų ir prekių kainas.
 - 7) 2020 m. pavasario karantino režimas privertė daugelį rinkos dalyvių peržiūrėti veiklos principus ir taikyti vidaus reorganizavimus: (1) darbo nuotoliniu būdu organizavimas, (2) darbuotojų ir (ar) skyrių funkcijų optimizavimas, (3) naujų paslaugų teikimas, pavyzdžiui, prekių pristatymas į namus ar (ir) galimybė prekes įsigyti elektroninėje parduotuvėje, (4) tiekimo grandinių optimizavimas, (4) krizių ir (ar) nenumatytų aplinkybių įveikimo planų generavimas ir pan. Taigi 2020 m. pavasario karantino poveikis verslui gali būti matuojamas teigiamų ir neigiamų pokyčių aspektais.
 - 8) Šalyje susidarius epidemiologinės krizės situacijai ir valstybės valdžios institucijoms imantis būtinų kraštutinių ir neįprastų priemonių, siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, itin svarbu užtikrinti, kad viruso sukeltos rizikos neleistų visuomenėje plisti baimės, įtarumo, nepasitikėjimo, nepakantumo nuotaikoms atskirų grupių atžvilgiu. Šiais klausimais itin svarbi visų valstybės valdymo institucijų bendra ir nuosekli komunikacija ir bendradarbiavimas su atskirų sričių specialistais. Būtina užtikrinti įvairių formų kokybišką ir prieinamą emocinės ir psichologinės pagalbos teikimą, smurto artimoje aplinkoje, smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos priemonių vykdymą ir plėtrą. Tai svarbu mažinant savižudybių, smurtinių nusikaltimų, psichosomatinių susirgimų riziką.

Rekomendacijos:

- 1) Rekomenduojama, esant pakartotinai ekstremaliai situacijai šalyje, Vyriausybei pagal iš anksto sukurtą algoritmą, sunkumus dėl įvesto karantino režimo patyrusiam verslui kompleksiskai pilnai ar iš dalies kompensuoti negautas (prarastas) vidutines mėnesines pajamas ar kompensuoti būtinausias vidutines mėnesines einamąsias išlaidas (darbuotojų darbo užmokesčiai, nekilnojamojo turto komercinės paskirties nuomos mokesčiai, komunalinių paslaugų mokesčiai ir pan.).
- 2) Rekomenduojama, esant pakartotinai ekstremaliai situacijai šalyje, Vyriausybės institucijoms visą statistinę informaciją ir ekonomikos „temperatūrą“ stebėti kaip įmanoma fokusuotais periodais. Tik sukūrus veiksmingą rinkos stebėseną, galima

tikėtis savalaikių socioekonominių priemonių ir operatyvaus atsako į susiklosčiusią situaciją šalyje.

- 3) Rekomenduojama, esant pakartotinai ekstremaliai situacijai šalyje, Vyriausybei, prieš įvedant naują karantiną ir formuojant verslo subjektų veiklos apribojimų algoritmą, iš pradžių apmąstyti galimas ekonomines priemones, skirtas sunkumus patiršančiam verslui.
- 4) Rekomenduojama, pakartotinai šaliai susidūrus su panašaus pobūdžio neapibrėžta situacija, kokia jis buvo 2020 m. pavasarį, socioekonominių priemonių paketą analizuoti ir priimti kartu su atitinkamas sritis reprezentuojančiomis organizacijomis: klasteriais, asociacijomis, konfederacijomis ir pan. Taip pat, formuojat ekonominių priemonių turinį, atsižvelgti į priemonės objekto jautrumą investicijoms veiklos apribojimams, t.y. kuriam sektoriui priklauso verslo subjektas ir kuriam periodui jam užteks jo apyvartinių lėšų rezervo, esant bendros paklausos sumažėjimui šalyje. Taip pat įvertinti, kokio laikotarpio, karantinui pasibaigus, prireiks verslo subjektui atsistatyti. Nuo šių veiksmų formuoti ekonominės priemonės turinį (t.y. adekvatūs ir realūs reikalavimai verslui) ir didinti suteikiamų lengvatinių paskolų ir (ar) kompensavimo mechanizmų finansavimo ribas.

5.4 Valstybės intervencinių priemonių efektyvumo vertinimas Klaipėdos regiono savivaldybėse

Šiame poskyryje valstybės intervencinių priemonių efektyvumą įvertina Klaipėdos regiono savivaldybėse veikiančių verslo subjektų atstovai, kurie savo išvalgomis pasidalino su mokslininkų komanda kokybinio tyrimo atlikimo metu.

5.4.1. Klaipėdos miesto savivaldybėje

Kalbėdami apie būdus, kaip sužinoti apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui, Klaipėdos miesto SVV atstovai paminėjo įvairias masinės informacijos priemones. Konstatuotas gana geras informacijos prieinamumas, bet painius jos turinys, kuris suprantamas tik didesnius darbo su informacija įgūdžius turintiems asmenims („Informacija apie pagalbos priemones buvo pakankama žinantiesiems kur ją ieškoti ir suprantantiems valstybės institucinę sandarą“). Pažymimas nepakankamas informacijos sistemiskumas („Trūko kompleksinės informacijos apie visas galimas paramos priemones“).

Kalbant apie konsultacijas, teikiant paraišką paramai, informantai paminėjo gana silpną INVEGA konsultantų pasiruošimą („Invegos konsultantai nebuvo pasirengę paramos priemonių administravimui“, „Invega nebuvo tinkamai pasirengusi paramos teikimui, formos buvo nepatogios, tinklapyje trūko aiškiai pateiktos informacijos“), sistemos techninius trūkumus („dėl trikdžių savo sistemose bei informacijos trūkumo atsakomybę siekė perkelti patiems pareiškėjams“). Informantai paramos priemonėmis domėjosi patys arba kreipėsi į buhalterinės apskaitos paslaugų teikėjus. Rengiant paraišką ir gaunant paramą, esminių sunkumų nekilo.

Teikiant siūlymus, kaip Klaipėdos regiono savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape, informantai paminėjo, kad „Klaipėdos regionas ir atskiros savivaldybės žinodamos kokios įmonės veikia jų teritorijoje (ir žinodamos jų veiklos specifiką), galėtu iš anksto modeliuoti minimum 3 (tris) COVID-19 poveikio scenarijus ir šiuos scenarijus aptarti su savivaldybių teritorijoje veikiančiomis įmonių asociacijomis ir kitomis organizacijomis dėl priemonių, kurios padėtų amortizuoti COVID-19 įtaką jų veiklai. Aptartus pasiūlymus galėtu teikti apsvaistyti Vyriausybei“.

Paramos dydį konsultantai vertina labai skirtingai – dauguma informantų ją apibūdina kaip pakankamą, tačiau buvo kritiškesnių nuomonių. Itin palankiai vertinta priemonė „dalinei prastovai darbo vietoje“. Parama siejama su įvairiais naudos aspektais: „prastovose esančių darbuotojų darbo užmokesčio kompensavimas <...> sumažino įtampą dėl pinigų srautų suvaldymo“, „leido amortizuoti COVID-19 (karantino) įtaką įmonės veiklai, išsaugoti darbo vietas, o po karantino apribojimų toliau sėkmingai tęsti veiklą“, „papildomi finansiniai išteklių įmonės stabilumui užtikrinti“. Problemos ir rūpesčiai paramos

įsisavinimo etape siejami su „*klausimais dėl institucijų požiūrio popandeminiu laikotarpiu (ar bus atliekami auditai, per kiek laiko reikės sumokėti atidėtus mokesčius ir pan.)*“.

Tyrimo dalyvavo ir aktyviai išreiškė savo pozicijas:

KL1 – IT paslaugos

KL2 – prekyba ir paslaugos (prekyba laivuose naudojamomis radijo stotelėmis, jų montavimas)

KL3 – paslaugos (maitinimas)

KL4 – IT paslaugos (verslo ir ekonominės konsultacijos, skaitmeninio projektų vykdymas gamybos įmonėse)

KL5 – paslaugos (būhalterinė apskaita)

KL6 – paslaugos (maitinimas)

Keturi tyrimo dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Pasirengimas. Paramos gavimas/įgyvendinimas bei nauda	Būdai ir laikas, kuomet sužinota apie valstybės teikiamas pagalbos priemonės verslui. Informacijos prieinamumo įvertinimas	<p>KL1 Negavome jokios pagalbos, nes nebuvo priskirti prie nukentėjusių nuo COVID įmonių. Girdėjome apie prastovų kompensavimo galimybę, siekėme pasinaudoti nuomos kompensavimo galimybe, tačiau nepavyko.</p> <p>KL2 Informacija dėl prastovų kompensavimo buvo lengvai prieinama, o pateikta informacija aiški. Informacija apie paramos priemones, kuriomis buvo pasinaudota (GPM, DU subsidijos prastovose esantiems darbuotojams) pakankama, pasirodė, kad paskola apyvartinėms lėšoms tiesiog brukama, tačiau trūko raginimų kreiptis dėl kitų pagalbos priemonių, taip pat išaiškinimo kaip, kur ir ką pildyti. Įmonė savo nuožiūra nuomininkams suteikė 50% nuolaida, taip pat pasiūlė kreiptis dėl paramos, bet nuomininkams paramos gavimas pasirodė per daug sudėtingas.</p> <p>KL3 Informacijos prieinamumas buvo pakankamas, tačiau pati informacija dažnai komplikauta.</p> <p>KL4 Apie paramos priemones sužinojome pirmiausiai iš masinių informavimo priemonių (informaciniai portalai (pvz.: delfi.lt, vz.lt) ir TV), o taip pat iš įmonės apskaitą tvarkančių konsultantų. Informacija buvo nesudėtingai pasiekiamą.</p> <p>KL5 Informacija apie pagalbos priemones buvo pakankama žinantiesiems kur jų ieškoti ir suprantantiems valstybės institucinę sandarą.</p> <p>KL6 Sužinojome per žiniasklaidą, naudojosi, mokesčių atidėjimas, nuomos kompensavimas, paskolą lengvatinėmis</p>
	Pirmas kontaktas ir konsultacijos (jei buvo) dėl paramos gavimo ir priežastys dėl šio pirminio kontakto/konsultacijų pasirinkimo. Prieinamos informacijos pakankamumo įvertinimas	<p>KL1 Trūko kompleksinės informacijos apie visas galimas paramos priemones</p> <p>KL3 Invegos konsultantai nebuvo pasirengę paramos priemonių administravimui – dėl trikdžių savo sistemose bei informacijos trūkumo atsakomybę siekė perkelti patiems pareiškėjams.</p> <p>KL4 Pirmiausiai kreipėmės į įmonės apskaitą tvarkančius konsultantus, nes jie gerai išmano įmonės veiklos specifiką ir nuolat domisi įstatyminės bazės pakeitimais susijusiais su įmonių mokamais mokesčiais. Mūsų konsultantai buvo surinkę visą reikiamą informaciją, todėl į kilčius klausimus gavome aiškius atsakymus. Visiškai pakako konsultacijų telefonu.</p> <p>KL5 Dėl priemonių kreipėmės tiesiogiai į atitinkamas institucijas, nesinaudojome jokiais konsultantais. Informacijos buvo pakankamai siekiant gauti paramą, tačiau kilo daug klausimų dėl tolesnės eigos (mokesčių mokėjimo terminai po atidėjimo laikotarpio, galimybės prasitęsti lengvatinių paskolų terminus ir pan.).</p> <p>KL6 Domėjomės patys.</p>
	Problemos ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo)	<p>KL3 Invega nebuvo tinkamai pasirengusi paramos teikimui, formos buvo nepatogios, tinklapyje trūko aiškiai pateiktos informacijos.</p> <p>KL4 Nesusidūrėme su sunkumais pildant paraišką ir kitus dokumentus.</p>

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		KL5 Sunkumų nebuvo.
	Siūlymai, kaip Klaipėdos regionas, savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape	KL4 Klaipėdos regionas ir atskiros savivaldybės žinodamos kokios įmonės veikia jų teritorijoje (ir žinodamos jų veiklos specifiką), galėtu iš anksto modeliuoti minimum 3 (tris) COVID-19 poveikio scenarijus ir šiuos scenarijus aptarti su savivaldybių teritorijoje veikiančiomis įmonių asociacijomis ir kitomis organizacijomis dėl priemonių, kurios padėtų amortizuoti COVID-19 įtaką jų veiklai. Aptartus pasiūlymus galėtu teikti apsvarstyti Vyriausybei. KL5 Savivaldos institucijos turi ribotas galimybes padėti verslui pasinaudoti teikiama parama ir tai turbūt nėra viena iš jų pagrindinių funkcijų. Daugiau šią funkciją turėtų vykdyti asocijuotos verslo struktūros.
	Paramos gavimo eiga: greitis, sunkumai, neaiškumai	KL1 – KL3 Jokių problemų nekilo (užpildžius dokumentus). KL4 reikiamus dokumentus užpildė įmonės apskaitą tvarkantys konsultantai, šiuos dokumentus įmonė pasirašė nuotoliniu būdu ir pateikė atsakingoms institucijoms. Įmonė pasinaudojo parama skirta „dalinei prastovai darbo vietoje“. Parama buvo gauta operatyviai, po paraiškos pateikimo. KL5 Jokių sunkumų nekilo, tačiau trūko aiškumo dėl situacijos popandeminiu laikotarpiu (ar bus vykdomi auditai siekiant įvertinti paramos priemonių tikslingumą / efektyvumą ir pan.).
	Gautos paramos vertinimas: ar dydis pakankamas, ar pavyko panaudoti ją tikslingai	KL1 – KL2 Dydis buvo tikrai pakankamas. Būtų tikslinga daugiau dėmesio skirti jaunoms įmonėms, kurios veikia iki 5 metų ir atitinkamai skirti didesnes lėšas. KL3 Valstybės parama buvo nepakankama. Gavome paskolą, tačiau nesame patenkinti, kad pagalba teikiama paskolos forma (veikla reikšmingai pristabdyta, o paskolą reikės gražinti). Taip pat kompensuojant darbuotojų darbo užmokesį darbdavys vis tiek turi sumokėti GPM nors darbuotojas nedirba. KL4 įmonė pasinaudojo paramos priemone „dalinei prastovai darbo vietoje“. Dėl paramos intensyvumo, paraiškos užpildymo ir pateikimo paprastumo, šią priemonę vertiname puikiai. KL5 Įvertinant, kad nepatyrėme radikalių veiklos apribojimų vertiname, kad paramos dydis buvo pakankamas. Paramą pavyko panaudoti tikslingai subsidijuojant dalį darbuotojų darbo užmokesčio, taip pat atliekant investicijas į įmonės efektyvumo didinimą bei prisitaikymą darbui nuotoliniu būdu.
	Paramos pagrindinė nauda	KL1 – KL3 Prastovose esančių darbuotojų darbo užmokesčio kompensavimas, kuris sumažino įtampą dėl pinigų srautų suvaldymo. KL4 Parama leido amortizuoti COVID-19 (karantino) įtaką įmonės veiklai, išsaugoti darbo vietas, o po karantino apribojimų toliau sėkmingai tęsti veiklą. KL5 Matyt, kad akivaizdi – papildomi finansiniai ištekliai įmonės stabilumui užtikrinti. KL6 Parama itin naudinga, ypač smulkiesiems. Jeigu nebūtume gavę lengvatinės paskolos būtų tekę nuomą mokėti iš asmeninių lėšų.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape	KL4 Kaip jau buvo minėta, susidūrėme su sunkumais konsultuojantis su Invega, gaunant reikiamą informaciją paraiškos pildymui, susidūrėme su techninėmis kliūtimis Invegos tinklapyje. KL5 Klausimai dėl institucijų požiūrio popandeminiu laikotarpiu (ar bus atliekami auditai, per kiek laiko reikės sumokėti atidėtus mokesčius ir pan.).

Apibūdindami gautos paramos poveikį įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, tyrime dalyvavę Klaipėdos miesto SVV atstovai labiausiai akcentuoja tai, kad „parama leido amortizuoti COVID-19 (karantino) įtaką įmonės veiklai, išsaugoti darbo vietas, o po karantino apribojimų toliau sėkmingai tęsti veiklą“, kad buvo „užtikrintas įmonės finansinis stabilumas“. Kalbant apie labiausiai pasiteisinusias valstybės taikytas paramos priemones, informantų teigimu, „Dauguma priemonių buvo gerai parengtos ir atitinkamai pasiteisino“. Savivaldybės pagalbos priemonių lygiu prie veiksmingiausių buvo priskirtos dezinfekcinio skysčio dalinimas kavinėms / barams, lankytojų registravimas maitinimo įstaigose.

Pagalba, kurios labiausiai tikisi Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID-19 pandemijos metu, siejama su tolesne parama „prastovoms darbo vietoje“, pažymint, kad „reikėtų padidinti prastovose esančio personalo kompensacijų dydį, nes buvo kompensuojamas tik labai mažas DU, diskriminuojami didesni DU gaunantys darbuotojai“, taip pat tikimasi „realios ir pamatuotos naudos įvertinant veiklos specifiką“. Manoma, kad „iš esmės daugiau dėmesio reikėjo skirti maitinimo ir prekybos (ne maisto prekių) sektoriams, nes šiuose sektoriuose veikiančios įmonės buvo paveiktos labiausiai – didelė dalis faktiškai turėjo stabdyti veiklą“.

Kalbant apie paramos priemones ateityje, teigiama, kad „valstybės pagalba turėtų būti tikslinga – orientuota į sektorius, kuriems taikomi veiklos apribojimai (švietimas, sportas, kavinės, renginiai). Vertinant bet kokius naujus apribojimus turėtų būti lygiagrečiai pasiūlytos ir pagalbos verslui priemonės. Taip pat būtų gerai jeigu būtų kompensuojamos su COVID susijusių priemonių išsigijimo išlaidos (pvz.: termovizorių išsigijimas)“, o taip pat, kad „reikėtų didesnio tikslumo skirstant paramos lėšas (tikslesnė orientacija į labiausiai nukentėjusias įmones)“. Informantai teigia, kad parama ateityje naudotųsi, o tobulinant paramos mechanizmą „reikėtų daugiau subsidijų priemonių kavinėms / barams“, o taip pat „tiksliau atliepti labiausiai nukentėjusių įmonių poreikius skiriant joms subsidijas“.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Paramos poveikis bei perspektyvos	Gautos paramos poveikis įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams	KL1 poveikio nebuvo, nes paramos priemonėmis nesinaudojome. KL2 Parama padėjo dalinai amortizuoti neigiamą poveikį įmonės finansinei situacijai. KL3 Poveikis per mažas. KL4 parama leido amortizuoti COVID-19 (karantino) įtaką įmonės veiklai, išsaugoti darbo vietas, o po karantino apribojimų toliau sėkmingai tęsti veiklą. KL5 Užtikrintas įmonės finansinis stabilumas.
	Labiausiai pasiteisinusios valstybės pagalbos priemonės	KL4 Įmonė pasinaudojo tik paramos priemone skirta „dalinei prastovai darbo vietoje“. Dėl paramos intensyvumo, paraiškos užpildymo ir pateikimo paprastumo, šią priemonę vertiname puikiai. KL5 Dauguma priemonių buvo gerai parengtos ir atitinkamai pasiteisino.
	Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės pagalbos priemonės?	KL3 Dezinfekcinio skysčio dalinimas kavinėms / barams. Taip pat labai gera iniciatyva lankytojų registravimas maitinimo įstaigose. KL5 Savivaldybės ribotai taikė pagalbos priemones, atitinkamai sunku vertinti ar jos pasiteisino (mūsų įmonė jomis nesinaudojo).
	Pagalba, kurios labiausiai tikisi Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu	KL4 Jei COVID pandemijos metu vėl bus pasitelkiamas griežtas karantinas, tuo pačiu mažinantis vartojimą valstybės viduje būtų tikslinga vėl taikyti paramą „prastovoms darbo vietoje“. KL5 Reikėtų padidinti prastovose esančio personalo kompensacijų dydį, nes buvo kompensuojamas tik labai mažas DU, diskriminuojami didesni DU gaunantys darbuotojai. KL6 Realios ir pamatuotos naudos įvertinant veiklos specifiką
	Nepakankamai dėmesio sulaukusios sritys/sektoriai	KL5 Iš esmės daugiau dėmesio reikėjo skirti maitinimo ir prekybos (ne maisto prekių) sektoriams, nes šiuose sektoriuose veikiančios įmonės buvo paveiktos labiausiai – didelė dalis faktiškai turėjo stabdyti veiklą.
	Paramos prioritetai ateityje	KL2 Būtų tikslinga kompensuoti apsaugos priemonių išsigijimo sąnaudas.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		KL3 Valstybės pagalba turėtų būti tikslinė – orientuota į sektorius, kuriems taikomi veiklos apribojimai (švietimas, sportas, kavinės, renginiai). Vertinant bet kokius naujus apribojimus turėtų būti lygiagrečiai pasiūlytos ir pagalbos verslui priemonės. Taip pat būtų gerai jeigu būtų kompensuojamos su COVID susijusių priemonių įsigijimo išlaidos (pvz.: termovizorių įsigijimas). KL4 Galime atsakyti, kad sektorius kuriame veikia įmonė gavo pakankamą dėmesį/paramą (pasinaudojome tik aukščiau minėta priemone), o apie kitus sektorius neturime pakankamai duomenų teikti savo vertinimą. KL5 Reikėtų didesnio tikslumo skirstant paramos lėšas (tikslesnė orientacija į labiausiai nukentėjusias įmones).
	Ar naudotusi parama kitą kartą	KL4 Esant sunkiai ekonominei situacijai kilusiai dėl karantino (skirto suvaldyti COVID pandemiją) įmonė vėl norėtų pasinaudoti parama skirta „prastovoms darbo vietoje“. Įmonės vertinimu nieko keisti nereikia (nei intensyvumo nei pramos suteikimo tvarkos, nei dokumentų formų). KL5 Taip. KL6 Taip.
	Ką reikėtų keisti, tobulinti	KL3 Reikėtų daugiau subsidinių priemonių kavinėms / barams. KL5 Tiksliau atliepti labiausiai nukentėjusių įmonių poreikius skiriant joms subsidijas

5.4.2. Klaipėdos rajono savivaldybėje

Kalbėdami apie būdus, kaip sužinoti apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui, Klaipėdos rajono SVV atstovai paminėjo įvairius informacijos šaltinius, daugiausia nuopelnų priskirdami masinės informacijos priemones, o taip pat nurodydami verslo asociacijas („*Kadangi įmonė yra BNI narė, BNI juristas persiuntė visą medžiagą įmonėms narėms ir visas formas, kurias reikalinga užpildyti, išakymus*“).

Pažymėtina, kad gana didelė informantų grupė nesikreipė konsultacijų dėl paramos gavimo, o tie, kurie konsultavosi, bendradarbiavo su verslo asociacijų konsultantais („*BNI juristas persiuntė visą medžiagą įmonėms narėms ir visas formas, kurias reikalinga užpildyti*“).

Paraiškos formas informantai apibūdino kaip ganėtinai sudėtingas („*Be pagalbos buvo sudėtingos priemonės. Ypač mažoms įmonėms, kad surast viską ir užpildyti ir pateikti, buvo daug darbo*“, „*Žmonės, dirbantys su verslo liudijimu, neturi išsilavinimo, kad galėtų teisingai suvesti buhalterinę apskaitą. Tiek, kiek valstybė reikalauja, jie pasidaro, o kas buvo reikalaujama paramai, buvo reikalaujama daugiau*“), pažymėtas ir perteklinis formų kaitaliojimas („*Jeigu rankiniu būdu paruošti visa šita, buvo neįmanoma. Kaip sako, formos keitėsi, mes kiekvieną kartą samdėme programuotoją, mokėjome papildomus pinigus, kad būtų paruoštos programos, formas, kurias būtų galima iškart pateikti*“, „*Mėnuo praėina, ir reikia dar vieno stulpelio Užimtumo tarnybos paramos formoje. Jei padarai vieną formą, tai ir laikyk ją tokią visą laiką. Tai kvailystė, kad forma eigoje keitėsi du kartus*“).

Kalbėdami apie Klaipėdos regiono ar savivaldybės indėlį į pasirengimo paramai gauti etape, informantai pasigedo aiškiau apibrėžto, operatyvesnio ir aktyvesnio savivaldybės vaidmens („*Neaiškus savivaldos vaidmuo tokiose pandeminiuose situacijose*“, „*savivalda turi pagalvoti kaip gali prisidėti, jeigu įmonė iškrenta vadovų ar buhalterių ligos atveju „iš žaidimo*“, „*Nėra apgalvotų veiksmų, nėra operatyvumo*“). Paminėtas ir išsamesnės informacijos lūkestis („*I savivaldybės COVID tinklalapį buvo keliami tik SAM informacija, jokios papildomos informacijos nebuvo*“). Pagrindiniai verslo lūkesčiai: pasiūlyti individualizuotus sprendimus, informaciją skelbti aiškiau ir supažindinti, stengtis pateikti informaciją ir socialiniuose tinkluose.

Paramos naudą informantai vertina gana santūriai, paminėdami, kad nuostoliai dėl veiklos sustabdymo buvo didesni nei parama („*Dydis buvo mažesnis nei reikėjo sumokėti mokesčių, norint paramą gauti*“, „*reikia žiūrėti ne, kad davė ar nedavė, o paskaičiuoti kiek įmonių realiai sustabdė veiklas. Labai daug įmonių susispendavo, sustabdė savo veiklas ir jie dabar tokia merdėjančiame laikotarpyje*“, „*daugiau žalos negu naudos, nes darbuotojai žino, kad įmonė gaus paramą ir jie nesigilina ar mokesčius už ją reikės mokėti, ar nieko*“).

Pagrindiniams sunkumams buvo priskirtas valstybės aparato nelankstumas tuo atveju, kai įmonių vadovai patys sirgo COVID („Nekompetencija tų darbuotojų, kad atsizvelgti į kiekvieną atvejį individualiai“), palankesnių sąlygų sudarymas prekybos centrams („Prekybos centrai pardavinėja ir maisto produktus, ir kitas prekes, o turgeliai, kurie prekiauja maistu ir kitomis prekėmis, jų veikla buvo draudžiama“), alternatyvų nesuteikimas tiesiog taikant griežčiausius veiklos apribojimus („Daug smulkių verslų neteko pajamų ir jiems nebuvo sudarytos galimybės gauti papildomų pajamų kitaip“).

Tyrimo dalyvavo ir aktyviai išreiškė savo pozicijas:

KLR1 – gamyba, prekyba

KLR2 – paslaugos, statyba

KLR3 – prekyba (turgus)

KLR4 – paslaugos

KLR5 – savivaldybės atstovas

KLR6 – prekyba

KLR7 – prekyba

KLR8 – paslaugos

Vienas tyrimo dalyvavęs respondentas neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Pasirengimas. Paramos gavimas/įgyvendinimas bei nauda	Būdai ir laikas, kuomet sužinota apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui. Informacijos prieinamumo įvertinimas	KLR3 sužinojome per žinias KLR1 Kadangi įmonė yra BNI narė, BNI juristas persiuntė visą medžiagą įmonėms narėms ir visas formas, kurias reikalinga užpildyti, įsakymus. KLR5. Kadangi man tenka dalintis tomis naujienomis, gavau tokių naujienlaiškį iš Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, apie visas numatomas priemones. Kuriuo laikotarpiu, tiksliai nepasakysiu, bet gana greitai po karantino paskelbimo. KLR7. Per žiniasklaidą, bet pasinaudojome tik po mėnesio ar pusantro, nes nepasitikėjome, kad tai išvis veikia. KLR8. Per masinės informacijos priemones.
	Pirmas kontaktas ir konsultacijos (jei buvo) dėl paramos gavimo ir priežastys dėl šio pirminio kontakto/konsultacijų pasirinkimo. Prieinamos informacijos pakankamumo įvertinimas	KLR2. Aš asmeniškai nuo savęs pasakysiu, aš nepasinaudojau, aš visiškai nepatenku į tą grupę ir man jau ne pirmą kartą taip, kad, žiūrint į smulkųjį verslą, jis yra žlugdomas. KLR1 BNI juristas persiuntė visą medžiagą įmonėms narėms ir visas formas, kurias reikalinga užpildyti. KLR8 Nesikonsultavome.
	Problemos ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo)	KLR1 Be pagalbos buvo sudėtingos priemonės. Ypač mažoms įmonėms, kad surast viską ir užpildyti ir pateikti, buvo daug darbo. KLR2 Žmonės, dirbantys su verslo liudijimu, neturi išsilavinimo, kad galėtų teisingai suvesti buhalterinę apskaitą. Tiek, kiek valstybė reikalauja, jie pasidaro, o kas buvo reikalaujama paramai, buvo reikalaujama daugiau. Sunkumų turėjo net ir aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys, o ką šnekėti apie tą, kuris turi vidurinį išsilavinimą ir kerpa plaukus arba yra tiesiog menininkas. KLR1. Įmonėje 48 darbuotojai. Jeigu rankiniu būdu paruošti visa šita, buvo neįmanoma. Kaip sako, formos keitėsi, mes kiekvieną kartą samdėme programuotoją, mokėjome papildomus pinigus, kad būtų paruoštos programos, formos, kurias būtų galima iškart pateikti. Kaip ir bet kurioje kitoje situacijoje, valstybės tarnautojai savo pinigus gauna, o verslas kažko nepadaręs netenka pajamų. Jeigu pasakė, kad balandžio 30 d. Jūs pateikite, o po to patikslinsite, tai ir vėl yra darbas. KLR7 Paprastai, kai yra ruošiamas ta medžiaga, jeigu kas nardo po tuos puslapius visą laiką, tai faktiškai aš manyčiau, kad nėra labai sudėtinga suprasti, kaip reikia daryti viską, bet

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		<p>kas tuo mažiau užsima, tai ir man pradžioje buvo ten daug painių dalykų. Jeigu kalbėti apie formas, tai jos keitėsi, tai logotipo nėra ES, tai reikia kitą formą pristatyti. Faktiškai labai buvo formalizuojama, tai galbūt daugiau asmenybinis požiūris, kad asmenys, kurie tvarkė tą informaciją, apsidraudė per daug. Gali būti, kad tai saugumo priemonė, bet aš suprantu, kad valstybės tarnautojams taip pat nebuvo lengva.</p> <p>KLR7 Sudėtinga nueiti iki paraiškos. Mėnuo pračina, ir reikia dar vieno stulpelio Užimtumo tarnybos paramos formoje. Jei padarai vieną formą, tai ir laikyk ją tokią visą laiką. Tai kvailystė, kad forma eigoje keitėsi du kartus.</p>
	<p>Siūlymai, kaip Klaipėdos regionas, savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape</p>	<p>KLR5 Savivaldybė dalinosi informacija verslo skiltyje, sukurtas Facebook puslapis, kur visą laiką buvo skelbiama informacija, taip pat ir savivaldybės puslapyje. Savivaldybė skelbė, kad atleido nuo prekybos viešose vietose mokesčių iki metų galo, ypač smulkiuosius verslininkus. Daug kitų sprendimų buvo skelbiama verslo skiltyje. Elektroniniu paštu buvo siunčiama informacija apie paramos priemones.</p> <p>KLR1 Į savivaldybės COVID tinklalapį buvo keliami tik SAM informacija, jokios papildomos informacijos nebuvo. Nei apie ligoninės darbą, nei apie verslo aktualijas, kas aktualu smulkiesiems verslininkams, informacijos nebuvo.</p> <p>KLR7 Nėra apgalvotų veiksmų. Nėra operatyvumo. Nėra korifėjų, kurie turėtų autoritetą ir galėtų pasakyti visuomenei. Tas yra problema visoje politikoje. Dideli norai ir lūkesčiai. Kiekvienu atveju kiekvienas turi planuoti ir valdyti situaciją pats. Pats turi sugalvoti, ką daryti per tą laiką.</p> <p>KLR8 Neaiškus savivaldos vaidmuo tokiose pandemine situacijose.</p> <p>KLR6 savivalda turi pagalvoti kaip gali prisidėti, jeigu įmonė iškrepta vadovų ar buhalterių ligos atveju „iš žaidimo“. Žmonės tie, kurie priiminėja visus sprendimus; žmonės tie, kurie deda visus taškus ant i, nes tas organizmas, be to iškritusio žmogaus, jis nefunkcionuos. Tai Sodra, VMI tikrai nelauks, pavėlavus sumokėti, gali perduoti anstoliams ir jie gali laukti prie durų. Tai savivalda gal gali drausti tokiomis atvejais. Na čia, turėtų išjungti kažkoks tai stabdis tam periodui kol tas atsakingas žmogus grįš į normalias vėžes.</p>
	<p>Paramos gavimo eiga: greitis, sunkumai, neaiškumai</p>	<p>KLR8 Dėl formalių priežasčių nebuvo priskirti prie paramos gavėjų, o papildomų veiksmų dėl įtraukimo į nuo COVID nukentėjusių įmonių sąrašą nesiėmėme, nes girdėjome apie vykdomus tokių įmonių veiklos patikrinimus.</p> <p>KLR1 Gavome mes iš Užimtumo tarnybos, reikėjo išmokėti pirma, negavome iš karto, nes dėl ligos neturėjau galimybės pateikti prašymo. Darbuotojams reikėjo mokėti. Žiūrint tuo aspektu, kad mes esame eksportuotojai, mes turėjome išpareigojimų Norvegijai, joje ši situacija nebuvo force majeure, mums grėsė baudos. Bet koku atveju tarėmės su darbuotojais nuotoliniu būdu, kad būkite geri pasiskirstykite darbu, kad išvengti kažkokių tai didesnių kontaktų, maitinimosi pertraukos, visa kita. Ir realiai mes dalį darbuotojų tik buvome išleidę į prastovas, kadangi žaliavų trūkumas buvo. Viskas sustojo, nes žaliavų nėra, mes prašėme, kad mus įtrauktų į COVID nukentėjusius iš dalies. Bet jei žiūrėti į situaciją, kad vistiek mes turime mokėti Sodrai, tai yra didesnė išlaidos, negu tą ką gauname. Ir įsivaizduoju, kad įmonė nesukaupusi arba neseniai pradėjusi veiklą, ji neturi iš ko atiduoti valstybei tą, ką dar papildomai turi už tą žmogų sumokėti. Aš suprantu kai yra pašalpa, nėra jokių įmonėms papildomų išpareigojimų, kaip gauna patentais dirbantys. O įmonė, netgi sustabdyta veikla turėjo įtraukti, turėdama neturėdama atsiskaityti.</p>

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		<p>KLR6 Tai čia pirma krizė, kada valstybė iš viso ėmėsi kaip nors remti. Tai čia yra pliusas. Prieš tai buvo krizė, žmonės bankrutavo ir niekas nesuko galvos, bankai pakeldavo užtvara ir reiškia, visus pinigus ir materialines vertybes pasiimdavo ir visa tai ramiai palaukę 2 metus, viską gražiai pardavė, uždirbę didžiulius milijonus, o žmonės išėjo vos ne kai kurie į benamių statusą. Nebuvo tada net ir psichologų pagalbos. Turi atramą turėti. Šiuo atveju su parama yra geriau, dėl to nereikia labai bambėti. Mes norime tik, kad tas gerumas būtų paprastesniu keliu prieinamas. Dabar reikėjo, kad kelias būtų paprastesnis ir aiškesnis, kad žmonės mažiau nervintųsi, mažiau blaškytųsi ir žinoma, kad pats klimatas dabar buvo labai prastas. Nebuvo žmonėms sudaryta teisinga informacija apie šitą ligą, o buvo kalama, kad tai yra pasaulio pabaiga ir jeigu jūs išeisite į darbą, išeisite be kaukės, dar kažkur tai, tai nebegrįsite.</p> <p>KLR1 Parama gauta per mėnesį ar pusantro.</p>
	Gautos paramos vertinimas: ar dydis pakankamas, ar pavyko panaudoti ją tikslingai	<p>KLR1 Yra neadekvatus skirtumas. Dydis buvo mažesnis nei reikėjo sumokėti mokesčių, norint paramą gauti (sumokėta GPM ir Sodrai 18 000 Eur, gauta parama darbuotojams – 6000 Eur). Valstybės taikomos priemonės daug kur buvo nepateisinamos ir neadekvačios.</p> <p>KLR4 reikia žiūrėti ne, kad davė ar nedavė, o paskaičiuoti kiek įmonių realiai sustabdė veiklas. Labai daug įmonių susispendavo, sustabdė savo veiklas ir jie dabar tokiaime merdėjančiame laikotarpyje.</p>
	Paramos pagrindinė nauda	<p>KLR1 daugiau žalos negu naudos, nes darbuotojai žino, kad įmonė gaus paramą ir jie nesigilina ar mokesčius už ją reikės mokėti, ar nieko. Ir jų irgi buvo tokia nuomonė, kad jūs gavote pinigus, ir jie nemato bėdos, čia nieko nėra. Viešoje erdvėje, verslas gavo paramą, bet ir tos pačios įmonės, kaip ir barai, restoranai, viešbučiai užsidarė, jie juk mokesčius turėjo sumokėti, jie priskaičiavo. Jie nuo to kiek parama skiriama, jie gi nuo tos sumos visus mokesčius mokėjo. O darbuotojas išsivaizduoja, kad tas darbdavys toliau sėdi lašiniuose ir viską gaus.</p>
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape	<p>KLR1 Aš pati susirgau, gulėjau ligoninėje. Po to, kai man atvežė kompiuterį, aš darbuotojams pervedžiau suapvalintas sumas, o po to daugybę kartų turėjau aiškinti, kodėl aš šitaip sumokėjau. Aš neturėjau galimybės prieiti prie apskaitos programos. Aš neturėjau galimybės sumokėti tiek, kiek reikia. Aš du mėnesius mokėjau suapvalintas sumas ir tik po to, kai buvau darbo vietoje, sumokėjau skirtumą. Aptarnaujantys darbuotojai teigė, mes negalim mokėti, mes nesuprantam, kodėl Jūs taip mokėjot. Nekompetencija tų darbuotojų, kad atsižvelgti į kiekvieną atvejį individualiai. Kankino ir nesivargino išgilinti.</p> <p>KLR5 Prekybos centrai pardavinėja ir maisto produktus, ir kitas prekes, o turgeliai, kurie prekiauja maistu ir kitomis prekėmis, jų veikla buvo draudžiama. Ir čia patys tie smulkiausi, kurie ir save išsilaiko ir moka tuos mokesčius, jiems buvo sustabdyta veikla ir jie tapo dar mažiau konkurencingi prieš didžiuosius. Gali būti, kad jie nutrauks savo veiklą.</p> <p>KLR1 Mane uždarė trims savaitėms ligoninėje, o po to dar dvi savaites namuose. Skambina Sodra, skambina statistika, skambina mokesčiai: jūs privalote. Ką aš privalau, jeigu man yra uždrausta. Žmogiškumo jokio. Atrodo dirba žmonės, bet kai vykdo nurodymus be išsilinimo, man nesuprantama.</p> <p>KLR3 Daug smulkių verslų neteko pajamų ir jiems nebuvo sudarytos galimybės gauti papildomų pajamų kitaip. Net kirpėjos važinėjo po namus nelegaliai, rizikuodamos, kad</p>

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		galėtų duonai užsidirbti, nes valstybė iš karto nenustatė tvarkų teisingų.

Apibūdindami gautos paramos poveikį įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, tyrime dalyvavę Klaipėdos rajono SVV atstovai labiausiai akcentavo darbuotojų bandymus pasinaudoti susidariusia padėtimi ir gauti pajamas neinant į darbą („Reikalas toks, kad dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą“, „turi vaikų ir gali juos prižiūrėti, neiti į darbą ir gauti tą patį atlyginimą, o dirbti tai reikia“, „ta sudaryta socialinė garantija dėl vaikų, kad tėvai gali staigiai neatsakingai pasiimti nedarbingumo lapelį, jis yra žlugdantis verslą“, „Mes bandėm karantino metu ieškoti darbuotojų, tai visiškas nulis, nes visi gauna pinigų nedirbdami“).

Kalbant apie poveikį verslui, taip pat paminėtas itin ilgai trukęs turgaviečių veiklos ribojimas, vėlai priimta turgavietės mokesčių kompensavimo tvarka. Nurodyti ir pertekliniai veiklos apribojimai (Kirpėjos teiginys – „aš galiu įgyvendinti visas tvarkas, bet man SAM neleidžia“). Kaip viena žalos formų įvardintas ir platinamos informacijos turinys („Masinės informacijos priemonės skatino žalą, nes nebuvo teikiama adekvati informacija“, „Mano nuomone, presa įvarė tokią psichozę. Didžiausią žalą padarė presa, medijos“), psichologinės pagalbos trūkumas.

Informantų teigimu, labiausiai pasiteisinusios valstybės pagalbos priemonės į darbo vietų išsaugojimą nukreiptos priemonės, o labiausiai pasiteisinusioms savivaldybės pagalbos priemonės – turgavietės mokesčio kompensavimas (kitų priemonių nebuvo). Aptardami pagalbą, kurios labiausiai tikisi iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID-19 pandemijos metu, Klaipėdos rajono SVV paminėjo „verslų draudimo galimybes iš savivaldybės pusės pasiūlymą“, „psichologinė, informacijos pateikimo pagalba“, „informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“. Būtent šios sritys įvardintos kaip sulaukusios per mažai dėmesio.

Paramos lūkesčiai ateityje daugiausia siejami su labiau diferencijuotu paramos mechanizmu („Sudėlioti paramą nuo apačios, t.y. pritaikyti nuo galimybes savarankiškai dirbantiems asmenims gauti pajamų“) ir tiesiog „ribojimas, kad būtų pagrįstas logika“. Taip pat raginama „Nediskriminuoti, kad vienu vaikais (valstybės tarnautojų) gali eiti į darželį, o kitų ne, kaip buvo tam tikrą laiką“, „formuoti socialinę nuostatą dėl nuotolinio darbo ir tą galimybę, ką išleisti į nuotolinį darbą, susieti su galima vaiko priežiūra“, o taip pat „kad nedarytų tų kvailių sprendimų „pasimkite nedarbingumą bet kas“, čia atsiranda rizika netekti darbuotojų“.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Paramos poveikis bei perspektyvos	Gautos paramos poveikis įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams	<p>KLR1 Reikalas toks, kad dalis darbuotojų atsisakė eiti į darbą, pasakė, aš turiu vaikus, aš turiu šeimą, aš saugau savo gyvybę, aš į darbą neisiu ir mes turime gerbti to žmogaus nuomonę. Realiai mes, darbdaviai, ejom ir dirbom. Tu nebegalvoji apie save taip, kaip valstybės tarnautojas gali apie save pagalvoti.</p> <p>KLR6 Mano įmonė, mes prekiaujame maisto produktais, nepateko į remtinų sąrašą, bet toks yra nonsensas – ateini į darbą ir pusės darbuotojų nėra, todėl, kad turi vaikų ir gali juos prižiūrėti, neiti į darbą ir gauti tą patį atlyginimą, o dirbti tai reikia. Tai buvo nemažas iššūkis, reikėjo naujų darbuotojų. Reikėjo darbus perorganizuoti. Turėjome tikrai nemažai išlaidų, o paramos negalėjome gauti. Mes tik nuostolių turėjome, kadangi reikėjo apsaugos, dezinfekavimo priemonių operatyviai išigyti, kas tuo metu kainavo kosminius pinigus. Ir iš tikrųjų tam ėjo didžiulės sumos pinigų.</p> <p>KLR2 Didelės įmonės labai aiškiai teigia, kad ta sudaryta socialinė garantija dėl vaikų, kad tėvai gali staigiai neatsakingai pasiimti nedarbingumo lapelį, jis yra žlugdantis verslą. Kelininkų brigada neišeina į darbą, nes gali pasiimti nedarbingumo lapelį. Tu su savo sutartimi ir ta pareiga sukis kaip nori. Tas nuostolis didelis ir ta tvarka ydinga apskritai. Tai turėtų būti teisingai apgalvota, kad žmogus nepiktnaudžiautų.</p> <p>KLR6 Mes bandėm karantino metu ieškoti darbuotojų, tai visiškas nulis, nes visi gauna pinigų nedirbdami. Ir kam eiti dirbti. Tai tęsiasi ir tai matosi bedarbystės rodikliuose.</p>

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		<p>KLR3 Tik liepos 8 d išėjo LR Vyriausybės nutarimas Dėl ekonomikos skatinimo ir koronaviruso (COVID-19) plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano lėšų priemonės „turgavietės mokesčio kompensacija“ paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. tik dėl ekonomikos skatinimo ir koronaviruso (COVID-19) plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano lėšų priemonės „turgavietės mokesčio kompensacija“ paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. Tik liepos 8 d., todėl, kad jie buvo apriboti iki to laiko. Gegužės 4 d. kažkiek atleido tuos apribojimus. Tai iš tikrųjų kaip ir nelygios konkurencinės sąlygos. Ir iki šiol neaiškumai kyla, kai dalį veiklos legalizavę asmenys pagal tą dalį kreipėsi subsidijos už tą mokesčio dalį, gavosi taip, kad jie tą kompensaciją už tariamai mokėtą turgavietės mokestį gavo, o turgavietės administratorius neturėjo pagrindo to mokesčio reikalauti, nes veikla nebuvo vykdoma.</p> <p>KLR2. Kirpėjos teiginys – aš galiu įgyvendinti visas tvarkas, bet man SAM neleidžia. Aš galiu dirbti viena salone, įgyvendinti visas tvarkas, bet man draudžia dirbti.</p> <p>KLR7 Pas mus nieko nebuvo. Darbuotojai pas mus jau pagyvenę, mes žinome kas yra gyvenimas, bet aš suprantu, kad jaunimas gal kažkiek kitaip reagavo.</p> <p>KLR6 aš kadangi paramos negavau ir nepretendavau, bet na, kas liečia darbuotojų galvose kas darėsi, tai turbūt su 3 psichologai turbūt dirbo. Mes patys dirbome už psichologus su visais, bet 3 reikėjo filmukų pasižiūrėti, kad nusileistų ant žemės.</p> <p>KLR2 buvo kišama techninė informacija. Masinės informacijos priemonės skatino žalą, nes nebuvo teikiama adekvati informacija. Va čia ir buvo ta bėda. Mes nepasitelkiame lyderių. Kad jie žmogų nuramintų. Jei pas darbdavį ateina žmogus neadekvatus, tai tu jam aiškini, nusiramink, čia nieko nėra. Turi tik atstumo saugotis, rankas nusiplauti ir dezinfekuotis, ir neik ten kur tau nereikia. Masinis visuomenės spaudimas tikrai buvo didelis.</p> <p>KLR1 Mano nuomone, presa įvarė tokią psichozę. Didžiausią žalą padarė presa, medijos. Mano dukra sėdėjo savaitę su chalatanu ir skambino į ligoninę ir sako: mama, jūs mirsite. Aš mačiau, kad Brazilijoje duobes kasa, kad Italijoje karštai. Aš sakau vaikeli, vaikeli mes nemirsime. Ir darbe tas pats. Mums skambina iš darbo naktį į ligoninę: Jūs buvote atėję į darbą? Ne, mes nebuvome. Mes neturėjome Lietuvoje jokio kontakto, grįžę iš Austrijos. Jūs buvote, mano mama susirgo. Jūs šiokie, tokie, anokie. Mūsų darbuotojams, turbūt buvo reikalingas irgi psichologas. Nes buvo panika tokia ir ramino patys.</p> <p>KLR4 Žiniasklaida irgi verslininkai. Jie nori save reitinguoti, tai jie ir įvaro tokią depresiją. Gal reikėtų apriboti žiniasklaidą?</p> <p>KLR1 Taigi, jie finansavimą gavo šitam.</p> <p>KLR4 Bet matote, gal reikėtų valstybėje apriboti tą viešinimo klausimą.</p> <p>KLR2 Turime tarnybą, kuri atsakinga. Klausama ką darote, atsakymas einame pas močiutes. Visuomenė, Gargždų rajonas psichologiškai nesveikas, o jos eina pas bobutes. Jie turėtų sukurti kažkokį produktą, kur galima būtų žmogų užimti. Nebuvo produktų atsvarių psichologinei sveikatai.</p>
	Labiausiai pasiteisinusios valstybės pagalbos priemonės	KLR1-KLR8 Parama darbo vietoms išsaugoti.
	Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės pagalbos priemonės?	KLR4 Turgavietės mokesčio atšaukimas iki metų pabaigos (kitų priemonių tiesiog nebuvo)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
	Pagalba, kurios labiausiai tikisi Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu	KLR6 Verslų draudimo galimybės iš savivaldybės pusės pasiūlymas. Psichologinė, informacijos pateikimo pagalba, informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai. Informacijos reikia ieškoti (net paminėta, kad formas užpildyta nėra sunku, sunku surasti informaciją).
	Nepakankamai dėmesio sulaukusios sritys/sectoriai	KLR3. Aš asmeniškai nuo savęs pasakysiu, aš nepasinaudojau, aš visiškai nepatenku į tą grupę ir man jau ne pirmą kartą taip, kad, žiūrint į smulkų verslą, jis yra žlugdomas. Konkrečiai, žlugdomas. Daug smulkių verslų neteko pajamų ir jiems nebuvo sudarytos galimybės gauti papildomų pajamų kitaip. KLR6 Mano įmonė, mes prekiaujame maisto produktais, nepateko į remtinų sąrašą. KLR5 Dėl smulkaus verslo, tai patys smulkiausi buvo žlugdomi. KLR2 rajonas turėjo rengti produktus psichologinei sveikatai užtikrinti. KLR7 Rajonas neturi pinigų psychologams. KLR1 Bet gal reikia įvertinti tą situaciją, kad rajonui reikalingi psychologai. KLR2 Rinka nukeliavo į internetą, savivaldybės internete nėra.
	Paramos prioritetai ateityje	KLR2 Sudėlioti paramą nuo apačios, t.y. pritaikyti nuo galimybės savarankiškai dirbantiems asmenims gauti pajamų. KLR2 Didžiausia parama būtų, jeigu neįmanoma perkelti darbų į nuotolį, būtų suteikta galimybė vaikams eiti į darželius ir neiškristų darbuotojai iš darbinės veiklos. Darbuotojų klausimas buvo identifikuotas kaip labiau probleminis šiuo laikotarpiu. KLR5 Mažiau tų ribojimų, būtų didžiausia parama visam verslui. Mažiau ribojimų. KLR1 Ribojimas, kad būtų pagrįstas logika. KLR7 Vienu žodžiu, reikėtų priimti ne tiktais ribojimų politiką, bet ir galime žiūrėti į Švediją, kuri neribuoja nieko, bent jau kuri laiką ir buvo protinga ir aišku, turi būti kažkokie atstumai, bent jau minimalios tvarkos pakeistos, ir dėmesys skiriamas dezinfekcijai. Tą patį darė latviai visą vasarą ir pas juos vasara buvo puiki. Ten nesirgo kažkodėl, čia visi sirgo. Čia labai įdomūs niuansai tokie. Ar skandinavai atsparesni kažkokie? KLR5 Testų pas mus daugiau atliko turbūt. KLR4 Žmonių kultūra labai veikia.
	Ar naudotųsi parama kitą kartą	KLR1-KLR8 Taip.
	Ką reikėtų keisti, tobulinti	KLR4 Pirmiausia, kad nedarytų tų kvailių sprendimų „pasiimkite nedarbingumą bet kas“, čia atsiranda rizika netekti darbuotojų. Tiesiog netekti. Sudėlioti paramą nuo apatinės grandinės. Tas, kuris vadovauja savo verslui, jausis saugesnis, žinodamas, kad nepasinaudos situacija. Aš turiu tuos pačius svirtus, aš galiu žiūrėti, aš galiu planuoti, kaip tai galėtų vykti. Ir kad būtų atsižvelgiama į paties žmogaus poreikį. KLR5 Žmonės kartais dėl vaikų, kurie neina į darželį, neturi pasirinkimo. Gal tada pasižiūrėti, kad ribojimai nebūtų per griežti, kai vaikai neina į darželį ar mokyklą. KLR 7 Nediskriminuoti, kad vienu vaikais (valstybės tarnautojų) gali eiti į darželį, o kitų ne, kaip buvo tam tikrą laiką. KLR6 Įmonei perėjus prie nuotolinio darbo, susidūrta su vadovo kompetencijų stoka vadovauti nuotoliniu būdu. Reikia formuoti socialinę nuostatą dėl nuotolinio darbo ir tą galimybę, ką išleisti į nuotolinį darbą, susieti su galima vaiko priežiūra. Gamybininkai eina į darbą, bet mažėja darbuotojų tankis.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		KLR 8. Labai siaurai formalizuoti paramos gavimo kriterijai, neatsižvelgiama, iš kokių veiklų įmonė generuoja pagrindines pajamas. KLR4 Paprastai liaudžiai turėtų būti mažiau ribojimų, ir pasakyta, kad jei pajusite kažkokius įtarimus, jums suteikta galimybė nueiti ten ir gausite gydymą.

5.4.3. Palangos miesto savivaldybėje

Kalbėdami apie būdus, kaip sužinoti apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui, Palangos miesto SVV atstovai paminėjo įvairius informacijos šaltinius, daugiausia nuopelnų priskirdami masinės informacijos priemonėms, o taip pat nurodydami verslo asociacijas („*Per viešbučių ir restoranų asociaciją*“), VMI, INVEGA, audito bendroves. Informantai paminėjo, kad informacija apie paramą gana paini („informacijos reikėjo ieškoti patiems ir aiškintis, ką viena ar kita priemonė reiškia, kada ji bus paleista, į kokią instituciją kreiptis ir pan. Vėliau, kai jau verslas pradėjo dalintis savo patirtimi, žiniomis vieni kitiems, pasimatė kad ir atitinkamos institucijas pasiekė žinia, jog trūksta informacijos, aiškaus pateikimo ir instrukcijų (kaip ir kur kreiptis, kokie terminai, kokie papildomi dokumentai reikalingi“), nepakako techninių pajėgumų („*stringa sistemos kai vienu metu bando daugelis įmonių prisijungti prie vienos ar kitos sistemos ir pan.*“), žmonių išteklių („*Kadangi daugiausia priemonių administruo Invega, tai daugelis kreipėsi į šią instituciją, tačiau daugelis dalykų taip pat nebuvo laiku adaptuoti: per mažai darbuotojų Invega įmonėje, kurie nespėjo apdoroti laiku prašymų, darbuotojų kompetencijos stoka (daugeliui atmetinėjo prašymus neišsiginę į vieną ar kitą situaciją*“), vėluojantys lydintieji paramos administravimo reglamentai („*tuo tarpu kai TV ir spauda eskalavo apie naujas priemones, po kreipimosi į Invega paaiškėjo, kad jų administravimo metodika dar tik ruošinama, artimiausiu metu bus patvirtinta, iškeltas aprašymas ir tik tada galės verslas kreiptis*“).

Informantai pažymėjo, kad, pretenduodami į paramą, jie turėjo mažai galimybių konsultuotis („*Parama, į kurią mes pretendavome, neturėjome visiškai jokios galimybės pasikonsultuoti. Viskas buvo pildoma ir siunčiama internetu*“), daugiau konsultavosi tarpusavyje („*Konsultavomės su kolegomis*“), su VMI, INVEGA, Užimtumo tarnybos specialistais, finansų konsultantais. Kartu pažymima, kad pats paraiškos pildymas nebuvo sudėtingas.

Įvardindami siūlymus, kaip Klaipėdos regiono savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape, informantai rekomendavo „*lanksčiau žiūrėti į nekilnojamojo turto mokesčio bei žemės nuomos mokesčio lengvatas nukentėjusiems sektoriams*“, o taip pat peržiūrėti priskyrimo nuo pandemijos nukentėjusiam verslui kriterijus („*mūsų atveju, kai verslas visiškai buvo uždarytas (dirbame su kruiziniais turistais), uostas buvo uždarytas, mūsų veikla nebuvo net įtraukta į force majeure*“). Taip pat manoma, kad „savivaldybės galėtų peržiūrėti žemės mokesčius“, „teikti susistemintą informaciją verslui, konsultacijas su kontaktais atitinkamų institucijų“, taip pat „*teikti susistemintą informaciją verslui, konsultacijas su kontaktais atitinkamų institucijų*“).

Informaciją apie teikiamą paramą informantai gavo kovo mėnesį. Nuomonės apie paramos suteikimo greitį labai skirtingos; nuo įvertinimo, kad parama suteikta labai greitai („*Patvirtinus paraiškas paramos pinigai įplaukė labai greitai*“, „*paramą gavome laiku*“, „*viskas vyko greit*“) iki ilgai trunkančio rezultato („*Ilgokai užstrukome, kol gavome paramą*“). Kilo abejonių dėl skirtos paramos dydžio ir nebuvo gauta paaiškinimų, kodėl ji mažesnė („*Buvo nurodoma, kad paramos dydis priklauso nuo turėtos apyvartos... Buvome pasiskaičiavę, kokios prašome paramos, bet gavome mums skiriamą paramą, be jokio konkretaus paaiškinimo. Praktiškai 3 kartus mažesnę, negu buvo deklaruota.*“), pastebėta, kad bendras paramą lydintis komunikavimo modelis/grižtamasis ryšys nebuvo veiksmingas („*Problemos dėl darbuotojų kompetencijos. Prašymą atmetė kaip netinkantį, neteikė informacijos dėl COVID paskolos. Nėra su kuo diskutuoti, niekas nesikalba*“).

Dauguma informantų paminėjo, kad parama pakankama, kad ji buvo panaudota einamosios išlaidoms finansuoti ir darbuotojams išlaikyti. Informantai įvertino paramos stabilizuojantį poveikį verslui, pažymėdami jos svarbą išsaugant verslą ir išlaikant darbuotojus. Pagrindinės problemos šiame etape: konsultacijų trūkumas, netikrumas dėl ateities („*Nežinia dėl ateities ir neiški valstybės politika ištikus antrai COVID bangai*“), paklausos sumažėjimas, einamųjų verslo problemų

sprendimas („finansiniai išpareigojimai, jų vykdymas laiku, darbuotojų atlyginimų mokėjimas laiku, komunalinių paslaugų ir kt. paslaugų sutarčių peržiūra/bandytas sustabdyti“).

Tyrime dalyvavo ir aktyviai išreiškė savo pozicijas:

P1 – paslaugos (viešbučiai, restoranai)

P2 – paslaugos

P3 – paslaugos (transportas)

P4 – gamyba

P5 - paslaugos (viešbučiai, restoranai)

P6 - paslaugos (restoranai)

P7 – paslaugos (turizmas)

P8 - paslaugos (viešbučiai)

Vienas tyrime dalyvavęs respondentas neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Pasirengimas. Paramos gavimas/igyvendinimas bei nauda	Būdai ir laikas, kuomet sužinota apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui. Informacijos prieinamumo įvertinimas	<p>P1. Per viešbučių ir restoranų asociaciją, žiniasklaidoje</p> <p>P2. Sužinojome per informacines žiniasklaidos priemones</p> <p>P3. Informacija buvo labai padrika ir neišku kur jos ieškoti. Sužinojome iš įvairių portalų, žiniasklaidos.</p> <p>P4. Informaciją sužinojome iš audito bendrovės “Žemaitijos auditas”, kuri teikia mums buhalterines paslaugas.</p> <p>P5. Pradiniame etape, kai verslą buvo apėmusi didžiausia panika (ką daryti su darbuotojais, kiek ilgai bus sustabdyta mūsų veikla, kaip reikės vykdyti išpareigojimus bankams ir pan.) Ir stresas, informacijos reikėjo ieškoti patiems ir aiškintis, ką viena ar kita priemonė reiškia, kada ji bus paleista, į kokią instituciją kreiptis ir pan. Vėliau, kai jau verslas pradėjo dalintis savo patirtimi, žiniomis vieni kitiems, pasimatė kad ir atitinkamos institucijas pasiekė žinia, jog trūksta informacijos, aiškaus pateikimo ir instrukcijų (kaip ir kur kreiptis, kokie terminai, kokie papildomi dokumentai reikalingi), stringa sistemos kai vienu metu bando daugelis įmonių prisijungti prie vienos ar kitos sistemos ir pan.</p> <p>Padėjo televizija, spauda, Invega, kolegos, asociacijos, vėliau pradėjo priminimus/informacines žinutes formuoti ir VMI.</p> <p>P5. Pirmiausia visiems kilo šie klausimai, kadangi jie sudaro didžiausią sąnaudų dalį veiklos sąnaudose ir ta našta slegia, nors veikla priverstinai sustabdoma ir pajamos tampa nulinės „0“: dėl darbuotojų išlaikymo (DU fondo) ir jo subsidijų, kas susiję su prastovomis, dėl paskolų (atidėjimo, naujų suteikimo) ir palūkanų kompensavimo mechanizmo, dėl patalpų nuomos kompensavimo. Kadangi daugiausia priemonių administravo Invega, tai daugelis kreipėsi į šią instituciją, tačiau daugelis dalykų taip pat nebuvo laiku adaptuoti: per mažai darbuotojų Invega įmonėje, kurie nespėjo apdoroti laiku prašymų, darbuotojų kompetencijos stoka (daugeliui atmetinėjo prašymus neįsigilinę į vieną ar kitą situaciją); tuo tarpu kai TV ir spauda eskalavo apie naujas priemones, po kreipimosi į Invega paaiškėjo, kad jų administravimo metodika dar tik ruošinama, artimiausiu metu bus patvirtinta, įkeltas aprašymas ir tik tada galės verslas kreiptis (o tuo tarpu išpareigojimai nelaukia, skolos auga).</p> <p>P6. Informacija buvo prieinama, bet reikėjo žinoti kur ji patalpinta. Sunku buvo suprasti kokios institucijos administruos paramos teikimą, todėl kurį laiką kilo daug neaiškumų.</p> <p>P7. Kovo pabaiga. Informacija prieinama.</p> <p>P8. Sužinojome per spaudą, INVEGA interneto puslapį. Informacija buvo lengvai prieinama</p>
	Pirmas kontaktas ir konsultacijos (jei buvo) dėl paramos gavimo ir priežastys dėl šio pirminio	<p>P1. Konsultavomės su kolegomis, kreipėmės į paramos davėjų institucijas</p> <p>P2. Parama, į kurią mes pretendavome, neturėjome visiškai jokios galimybės pasikonsultuoti. Viskas buvo pildoma ir siunčiama internetu.</p>

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
	kontakto/konsultacijų pasirinkimo. Prieinamos informacijos pakankamumo įvertinimas	<p>P3. Kreipėmės į privačius finansų konsultantus. Tik jų pagalba sugebėjome susiorientuoti kur kokias paraiškas teikti.</p> <p>P4. Konsultavomės su audito bendrovės darbuotoja.</p> <p>P6. Pirmiausia domėjomės VMI . Tada buvome nukreipti į Užimtumo tarnybą . Aiškiau pasidarė , kai abiejų institucijų tinklapiuose atsirado COVID skirti puslapiai.</p> <p>P7. Seimo narė Audronė Jankuvienė, Užimtumo tarnyba</p> <p>P8. Kreipėmės tiesiai į INVEGA.</p>
	Problemos ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo)	<p>P2. Paraiškos pildymas nebuvo sunkus, bet buvo vienas neprotingai suformuluotas klausimas, ties kuriuo nemaži dalis paramos prašytojų jį neteisingai suprato. Anketos, kuria užpildėme, negalėjome atsispausdinti.</p> <p>P3. Užimtumo tarnybai paraiškos nebuvo sudėtingos. Labai sudėtingos paraiškos buvo tos kurias teikėme Invegai.</p> <p>P4. Nekilo</p> <p>P5. Negaliu komentuoti, nes pati neteikiau, tik pasikartosiu iš kolegų patirties, kad buvo atmetinėjama dėl automatizuotos sistemos kriterijų, pagal kuriuos viena ir kita įmonė nepraeina, o pakartotinai kreipiantis, pačiam verslui įrodinėjant, teikiant papildomus dokumentus, paraiška priimama.</p> <p>P6. Paraiškų pildyme Užimtumo tarnybai, problemų nebuvo.</p> <p>P8 Paraiškų formos paprastos, jokių problemų, kai kurie duomenys perkeliama automatiškai, vienintelė problema – reikalavimas: išvardinkite paramą, kuria naudojotės, nurodant sumas. Čia neaišku, jei gavai paskolą, bet ne visą sumą panaudojai, kokią sumą nurodyti – gautą ar panaudota. Baisu suklysti, padaryti pažeidimą.</p>
	Siūlymai, kaip Klaipėdos regionas, savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape	<p>P1. Lanksčiau žiūrėti į nekilnojamojo turto mokesčio bei žemės nuomos mokesčio lengvatas nukentėjusiems sektoriams.</p> <p>P2. Mūsų atveju, kai verslas visiškai buvo uždarytas (dirbame su kruiziniais turistais), uostas buvo uždarytas, mūsų veikla nebuvo net įtraukta į force majorą.</p> <p>P3. Savivaldybė nebuvo visiškai pasiruošusi teikti kokią nors paramą, net nesidomėjo kaip verslams kurių veikla sustabdyta sekasi.</p> <p>P4. Savivaldybės galėtų peržiūrėti žemės mokesčius</p> <p>P5. Teikti susistemintą informaciją verslui, konsultacijas su kontaktais atitinkamų institucijų. Parama verslui, kuri savivaldos rankose, priimti sprendimą ir jį paviešinti, atleidžiant nuo mokesčių ar suteikiant lengvatas 1 langelio principu, be papildomų įrodinėjimų, dokumentų teikimo ir Ne de minimis pagalba (o savivaldybės biudžeto lėšomis).</p> <p>P6. Savivaldybė galėtų prisidėti savo ruožtu, savo finansavimo šaltiniais, įvertinant smulkaus verslo konkretaus sektoriaus problemas. Kalbant apie visuomeninį maitinimą, tai labiausiai nukentėjęs sektorius. Iš savivaldybės tikėjomės žemės nuomos ir nekilnojamo turto lengvatų.</p> <p>P7. Kadangi tai buvo valstybės parama, tai į savivaldybę nesikreipiau.</p>
	Paramos gavimo eiga: greitis, sunkumai, neaiškumai	<p>P1. Patvirtinus paraišką paramos pinigai įplaukė labai greitai.</p> <p>P2. Ilgokai užtrukome, kol gavome paramą. Buvo nurodoma, kad paramos dydis priklauso nuo turėtos apyvartos. Buvome pasiskaičiavę, kokios prašome paramos, bet gavome mums skiriamą paramą, be jokio konkretaus paaiškinimo. Praktiškai 3 kartus mažesnę, negu buvo deklaruota.</p> <p>P3. Paramą už prastovas gavome laiku. Tiesa kai kuriais mėnesiais gavome už du mėnesius, bet gavome. Labai</p>

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		<p>padėjo VMI ir Sodra leidus kuriam laikui nemokėti mokesčius.. Labai sudėtingas Invegos paramos gavimas, paraiškų pildymas. Sudėtinga gauti konsultacijas, darbuotojų kompetencija gana žema, instrukcijos paraiškų pildymui labai sudėtingos ir nesuprantamos.</p> <p>P4. Sunkumų nepatyrėme. Paramą gavome laiku.</p> <p>P6. Paramos gavimas iš Užimtumo tarnybos vyko netolygiai, aiškino kad tai susiję su pinigų stygiumi ir nesusėjimu apdirbti pateiktas paraiškas. GPM gražinimą iš VMI gavome sklandžiai.</p> <p>P7. Vyko greit.</p> <p>P8. Svarstymas INVEGOJE vyksta apie mėnesį, keitėsi aprašai dėl palūkanų kompensavimo patvirtinimo, reikėjo teikti iš naujo. Problemos dėl darbuotojų kompetencijos. Prašymą atmetė kaip netinkantį, neteikė informacijos dėl COVID paskolos. Nėra su kuo diskutuoti, niekas nesikalba. Teko kreiptis vadovų lygiu, kad pavyktų sužinoti, jog paraiškoje tariamai netiko vienas rodiklis. Eilinis žmogus, neturintis finansinio raštingumo nuleistų rankas. Svarbus būtų grįžtamasis ryšys, nurodyti, kokie kriterijai neatitiko, kad žmogus galėtų teikti apeliacijas, pataisymus. Nemaža dalis neturi finansinio raštingumo. Dėl INVEGOS paramos viskas tvarkoje. Per mėnesį gauta. MITA parama turizmo inovacijoms, po paraiškos pateikimo - jokio atgalinio ryšio, du - trys mėnesiai paraiškos svarstymas, tada rugsėjį pranešimas, kad siunčiama sutartis ir kad iki spalio pabaigos turi pabaigti projektą, nors oficiali pabaiga buvo numatyta lapkričio mėnesį. Kad galėtum gauti laiko iki lapkričio pabaigos vėl rašyk atskirą prašymą.</p>
	Gautos paramos vertinimas: ar dydis pakankamas, ar pavyko panaudoti ją tikslingai	<p>P1. Parama pakankama</p> <p>P2. Kadangi mūsų verslas buvo visiškai sustabdytas, gavome 0 pajamų, tai gautą paramą (paskolą) panaudojome einamoms išlaidoms apmokėti.</p> <p>P3. Visada norisi daugiau, bet tai buvo geriau negu nieko. Trumpam turėjome galimybę išlaikyti darbuotojus.</p> <p>P4. Paramą naudojome darbo vietoms išlaikyti, mokesčiams sumokėti.</p> <p>P5. Parama darbo užmokesčiui už prastovas – 6 mėn. labai gerai, minusas tas, kad darbuotojams reikėjo mokėti atlyginimus, o tik paskui įmonės teikia prašymus ir laukia kompensacijos. Galėjo tiesiogiai darbuotojams vesti, mokėti DU. Paskola – tai dar didesnis klimpimas į skolas. Esamos paskolos grafiko peržiūrėjimas, atidėjimas (palengvino). Palūkanų kompensavimas (palengvino).</p> <p>P6. Pavyko išlaikyti darbuotojus ir susimokėti komunalines išlaidas.</p> <p>P7. Labai mažai, vertinu kaip pasityčiojimą. Kaip sakoma, geriau, negu nieko, bet suma labai maža.</p> <p>Paramos dydį reikėjo nustatyti atsižvelgiant į praėjusių metų pajamas.</p> <p>P8. Parama adekvati.</p>
	Paramos pagrindinė nauda	<p>P1. Atstatyti po veiklos sustabdymo karantinui finansinius srautus</p> <p>P2. Paramos tikrai reikėjo, nes mūsų verslas buvo 100% sustabdytas.</p> <p>P3. Negavus jokios paramos būtume išgyvenę tik du mėnesius.</p> <p>P4. Nauda, darbuotojai liko įmonėje.</p> <p>P5. Naudinga, kad išgyventi, nenumarinti verslo, išlaikyti darbo vietas.</p> <p>P6. Paramą gauti buvo naudinga ,tik kilo daug neaiškumų dėl darbuotojų išlaikymo gavus paramą . Gauta parama negalėjo užtikrinti ilgalaikio darbuotojų laikymo prastovose.</p>

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		<p>Darbuotojai pradėjo rinktis geriau eiti iš darbo ir rinktis registruotis darbo biržoje .</p> <p>P8. Parama padėjo verslui stabilizuoti finansinę padėtį, užtikrino rezervą ateičiai. Laukiam karantino pabaigos pavasarį, nusiteikę optimistiškai. Nebijom.</p>
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape	<p>P1. Jokių</p> <p>P2. Kaip minėjau, problema buvo ta, kad niekas visiškai nekonsultavo. Viskas vyko internetu, toks jausmas, kad viskas buvo vykdoma pagal kažkokį sunkiai paaiškinamą algoritmą.</p> <p>P3. Nežinia dėl ateities ir neaiški valstybės politika ištikus antrai COVID bangai</p> <p>P4. Ženkliai sumažėjo pardavimai.</p> <p>P5. Finansiniai išpareigojimai, jų vykdymas laiku, darbuotojų atlyginimų mokėjimas laiku, komunalinių paslaugų ir kt. paslaugų sutarčių peržiūra/bandymas sustabdyti.</p> <p>P6. Kilo neaiškumas ar darbuotojui buvusiam prastovose ir išėjus iš darbo savo noru darbdaviui nereikės grąžinti pinigų gautų už prastovas.</p> <p>P7. Nėra pinigų-nėra problemų.</p> <p>P8. Parama verslui tai paskola, o tai didina išpareigojimus. Ateityje, kad paskolas būtų galima aptarnauti, reikės mokėti po dešimt tūkstančių Eur palūkanų kas mėnesį. Paramos kaip subsidijos nebuvo, tik palūkanų kompensavimas.</p>

Apibūdindami gautos paramos poveikį įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, tyrime dalyvavę Palangos miesto SVV atstovai labiausiai akcentavo į darbo vietų išsaugojimą nukreiptas priemones, mokesčių atidėjimus („*Atidėti Sodros, VMI mokesčiai leido geriau paskirstyti lėšas, subsidijos darbo vietoms išlaikyti karantino metu ir pokarantiniu metu, leido išlaikyti darbuotojus*“). Pavienių informantų teigimu, savivaldybė jokių pagalbos priemonių neteikė („*Savivaldybė nebuvo visiškai pasiruošusi teikti kokią nors paramą, net nesidomėjo kaip verslams kurių veikla sustabdyta sekasi*“). Aptardami pagalbą, kurios labiausiai tikisi iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID-19 pandemijos metu, Palangos miesto SVV paminėjo „*darbo užmokesčio kompensavimo karantino ar veiklos apribojimų metu, nekilnojamojo turto bei žemės nuomos mokesčių lengvatų*“, „*kad bus sumažinti savivaldybių renkami mokesčiai <...>, kad bus sumažinti nekilnojamojo turto mokesčiai*“, „*norėtuši kad padėtų įsigyti priemonių užtikrinančių lankytojų saugumą*“, „*savivaldybė <...> galėtų išnaudoti laiką renovacijoms, prisidėti prie jų, tokiu būdu užtikrinant paramą statybų sektoriui ir didinant miesto urbanistinį patrauklumą*“. Kaip nepakankamai dėmesio sulaukusį sektorių informantai vienareikšmiai nurodo turizmą. Būtent šiai sričiai informantai rekomenduotų peržiūrėti paramą ateityje. Tyrimo dalyviai nurodė, kad parama ateityje naudotųsi, pageidautų daugiau laiko pasiruošti radikaliems veiklos ribojimams („*jeigu atsitiktų poreikis skelbti dar kartą karantiną, norėtuši, kad apie tai būtų paskelbta ne iš vakaro*“), o taip pat tikisi „*subsidijų didžiųjų miestų viešbučiams*“.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Paramos poveikis bei perspektyvos	Gautos paramos poveikis įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams	<p>P1. Nestrigo mokėjimai, nevelavo atlyginimai</p> <p>P2. Kadangi parama minimali, kuri leido mums apmokėti išlaidas, patirtas per karantino laikotarpį (trumpą laikotarpį). Parama leido įmonei toliau egzistuoti.</p> <p>P3. Poveikis teigiamas, galėjome išlaikyti pagrindinius specialistus.</p> <p>P4. Parama leido subalansuoti piniginius srautus.</p> <p>P5. Veiklos tęstinumas po veiklos sustabdymo.</p> <p>P6. Įmonė turėjo laiko pergalvoti veiklos planus, strategiją ir tai aptarti su darbuotojais.</p> <p>P8. Darbuotojai lojalūs, stengiasi dirbti, Ieškant naujų darbuotojų, nepavyko konkuruoti su Užimtumo tarnybos teikiama parama bedarbiams. Vasarą dėl to kilo problemų, nes bedarbių noras dirbti buvo visiškai kritęs. Įmonės veikla stabili.</p>

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
	Labiausiai pasiteisinusios valstybės pagalbos priemonės	<p>P1. Darbo užmokesčio kompensavimas</p> <p>P2. Mes naudojomes INVEGOS paskola dėl COVID-19 nukentėjusiems verslams.</p> <p>P3. Užimtumo tarnybos administruojamos paramos.</p> <p>P4. Atidėti Sodros, VMI mokesčiai leido geriau paskirstyti lėšas, subsidijos darbo vietoms išlaikyti karantino metu ir pokarantiniu metu, leido išlaikyti darbuotojus.</p> <p>P5. DU subsidija, mokesčių atidėjimas (VMI, Sodra, GPM) buvo per trumpas atidėjimo laikotarpis, kai pajamos nulinės.</p> <p>P6. VMI ir Sodra suteikė galimybę atidėti Mokesčių mokėjimą . Labai pasiteisino išmokos po COVID laikotarpio.</p> <p>P7. Gavau tik vienos rūšies paramą – paramą iš Užimtumo tarnybos.</p> <p>P8. Visos pasiteisino, subsidijos naudingesnės nei paskolos. Tikimės, kad valstybė lanksčiai žiūrės į paskolos aptarnavimą. Tikimės, kad subsidijos dėl darbuotojų prastovų bus pratęstos.</p>
	Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės pagalbos priemonės?	<p>P3. Savivaldybė nebuvo visiškai pasiruošusi teikti kokią nors paramą, net nesidomėjo kaip verslams kurių veikla sustabdyta, sekasi.</p>
	Pagalba, kurios labiausiai tikisi Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu	<p>P1. Darbo užmokesčio kompensavimo karantino ar veiklos apribojimų metu, nekilnojamojo turto bei žemės nuomos mokesčių lengvatų.</p> <p>P2. Kai uždarytos sienos, uždarytas uostas, o dirbame kruizių versle, tai mums būtų tikrai reikalinga parama, kaip atsigauti ir išsilaikyti, kol sienos atsivers.</p> <p>P4. Tikimės, kad bus sumažinti savivaldybių renkami mokesčiai. Tikimės, kad bus sumažinti nekilnojamojo turto mokesčiai.</p> <p>P5. Palanga tikėjosi rinkliavos mokesčio nuėmimo, tačiau buvo atsakyta, kad tai ne verslo pinigai, mes tik surenkame. Lengvata nekilnojamam turtui ir žemės mokesčiui, dar tik lapkričio mėn. galėsime kreiptis, kiekviena įmonė atskirai, individualiai, privalės įrodinėti kad buvo sustabdyta veikla .Pateiktas prašymas, kad minėtos lengvatos būtų formintos ne kaip de minimis, nes Palangos turizmo verslas jau daugelis išnaudojo savo de minimis pagalbą su projektu „Atostogos medikams“, laukia kita priemonė pedagogams.</p> <p>P6. Labiau norėtųsi kad padėtų įsigyti priemonių užtikrinančių lankytojų saugumą (pertvaros , stacionarus temp. matuokliai, dezinfekavimo skysčiai ,patalpų dezinfekavimo įranga).</p> <p>P7. Paramos, kuri padėtų išgyventi.</p> <p>P8. Savivaldybė gali prisidėti per nekilnojamo turto mokesčio koregavimą, kadangi nemažai verslininkų dirba centrinėje miesto dalyje, galėtų išnaudoti laiką renovacijoms, prisidėti prie jų, tokiu būdu užtikrinant paramą statybų sektoriui ir didinant miesto urbanistinį patrauklumą.</p>
	Nepakankamai dėmesio sulaukusios sritys/sektoriai	<p>P1. Visiems nukentėjusiems nuo veiklos apribojimų sektoriams (renginiai, maitinimas, turizmas, apgyvendinimas, sporto klubai, ir pan.)</p> <p>P2. Verslai, kurie visiškai sustojo. Įvažiuojamasis turizmas. Pagrindiniai verslai, kurie dirbo su užsienio turistais.</p> <p>P3. Kiekvienam verslininkui kurį palietė pandemija sava sritis yra svarbiausia . Be abejo daugiausia dėmesio turėtų būti skirta sustabdytiems verslams.</p> <p>P4. Gamybos sričiai.</p> <p>P5. Turizmo verslas, kaip žinia nukentėjo labiausiai, tai apgyvendinimo ir maitinimo sektoriai. Net ir pradėjus veiklas, po priverstinio veiklų sustabdymo, susidūrėme su apribojimais, išaugo sąnaudos dėl COVID prevencijai skirtų priemonių. Dėl apribojimų krito pajamos, nes maitinimo įstaigos, renginių salės turėjo laikytis atstumų tarp stalų ir pan., darbo valandos buvo ribojamos. Operacijų vadovo leidžiami sprendimai</p>

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		<p>įsigaliojo nuo rytojaus, tuo tarpu kai verslui adaptuotis prie vieno ar kito sprendimo reikia laiko. Trūko kai kurių institucijų informacijos ir operatyvių atsakymų į klausimus dėl: higienos ir visuomenės sveikatos centro klausimais (pusryčių pateikimo formato, reikalavimų), kambarių valymo, darbuotojų aprangos, baseinų ir pirčių veiklos, masažų veiklos, saviizoliacijos sąrašų ir viešbučio svečio apklausos anketos dėl saviizoliacijos ir pan. Buvo pastebima, kad vienos kontroliuojančios institucijos nesusiderinusios arba nežino atsakymų į verslo klausimus, siunčia nuo vienos įstaigos prie kitos.</p> <p>P6. Labiausiai jautrioms, ten kur didžiausi lankytojų srautai.</p> <p>P7. Turizmui, nes šis sektorius nukentėjo labiausiai.</p> <p>P8. Turizmas.</p>
	Paramos prioritetai ateityje	<p>P1. Visiems nukentėjusiems nuo veiklos apribojimų sektoriams (renginiai, maitinimas, turizmas, apgyvendinimas, sporto klubai, ir pan.)</p> <p>P2. Verslai, kurie visiškai sustojo. Įvažiuojamasis turizmas. Pagrindiniai verslai, kurie dirbo su užsienio turistais.</p> <p>P3. Kiekvienam verslininkui kurį palietė pandemija sava sritis yra svarbiausia. Be abejo daugiausia dėmesio turėtų būti skirta sustabdytiems verslams.</p> <p>P4. Gamybos sričiai.</p> <p>P5. Turizmo verslas, kaip žinia nukentėjo labiausiai, tai apgyvendinimo ir maitinimo sektoriai. Net ir pradėjus veiklas, po priverstinio veiklų sustabdymo, susidūrėme su apribojimais, išaugo sąnaudos dėl COVID prevencijai skirtų priemonių. Dėl apribojimų krito pajamos, nes maitinimo įstaigos, renginių salės turėjo laikytis atstumų tarp stalų ir pan., darbo valandos buvo ribojamos. Operacijų vadovo leidžiami sprendimai įsigaliojo nuo rytojaus, tuo tarpu kai verslui adaptuotis prie vieno ar kito sprendimo reikia laiko. Trūko kai kurių institucijų informacijos ir operatyvių atsakymų į klausimus dėl: higienos ir visuomenės sveikatos centro klausimais (pusryčių pateikimo formato, reikalavimų), kambarių valymo, darbuotojų aprangos, baseinų ir pirčių veiklos, masažų veiklos, saviizoliacijos sąrašų ir viešbučio svečio apklausos anketos dėl saviizoliacijos ir pan. Buvo pastebima, kad vienos kontroliuojančios institucijos nesusiderinusios arba nežino atsakymų į verslo klausimus, siunčia nuo vienos įstaigos prie kitos.</p> <p>P6. Labiausiai jautrioms, ten kur didžiausi lankytojų srautai.</p> <p>P7. Turizmui, nes šis sektorius nukentėjo labiausiai.</p> <p>P8. Turizmas.</p>
	Ar naudotųsi parama kitą kartą	<p>P1. TAIP</p> <p>P2. Taip, bet turėtų būti daugiau aiškumo, turėtų būti realus žmogus, su kuriuo būtų galima būtų pasikonsultuoti. O dabar deklaruojama buvo viena, o realybėje- visiškai kitaip.</p> <p>P3. Jeigu vėl būtų panaši situacija, parama naudotumėmės. Parama turėtų būti labiau tikslinė.</p> <p>P4. Naudotumėmės</p> <p>P5. Priklausomai nuo situacijos, visada skaičiavimai pirma, kas geriau ar galime sau leisti skolintis ar pavyks atiduoti skolą pradėjus veiklą ar tai taps dar didesniu „kryžiumi“ verslui ir bus neišvengiamas bankrotas.</p> <p>P6. Jeigu vėl būtų panaši situacija, parama naudotumėmės.</p> <p>P7. Nežinau.</p> <p>P8. Taip, naudosisimės visomis paramos formomis.</p>
	Ką reiktų keisti, tobulinti	<p>P3. Jeigu atsitiktų poreikis skelbti dar kartą karantiną, norėtusi, kad apie tai būtų paskelbta ne iš vakaro.</p> <p>P8. Laukiame subsidijų didžiųjų miestų viešbučiams.</p>

5.4.4. Neringos savivaldybėje

Kalbėdami apie būdus, kaip sužinojo apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui, Neringos miesto SVV atstovai paminėjo įvairius informacijos šaltinius: savivaldybės administraciją („Savivaldybė informaciją verslui skelbdavo su aprašymais, nukreipiant į kurorto specifiką, filtruojant informaciją pagal aktualijas“), buhalterinės apskaitos paslaugų teikėjus („Verslas, turintis buhalterinės apskaitos įmones kaip tiekėjus, lengviau gavo naujienas“). Paminėtos savivaldybės pastangos ir realios pagalbos formos („Savivaldybė nuolat teikia mokesčių lengvatas (ir be karantino). Karantino metu savivaldybė leido naudotis žaliosiomis erdvėmis nemokamai verslui“).

Sunkumai, pildant paraiškas paramos gavimui, sietini su įgūdžių stoka („raštingumo stoka versle, kai kada noras nesigilinti, požiūrio“, „Galimybė aplikuoti dėl paramos priklauso nuo administracinių gebėjimų“), papildomas darbo krūvis buhalterinės apskaitos darbuotojams („Buhalteriams pagrindinė našta buvo surinkti dokumentus dėl prastovų, daug dokumentų rengimo, o nauda santykinai maža“).

Siūlymai, kaip Klaipėdos regiono savivaldybių administracijos galėtų prisidėti paraiškos rengimo etape, siejami su pagalba pildant paraiškas („Kad savivaldybė padėtų užpildyti dokumentus, kaip susiorientuoti tarp visų niuansų“), pasidžiaugta aktyvia savivaldybės vykdyta informacijos sklaida („Kilo klausimų dėl higienos normų laikymosi tvarką, dėl to buvo kreiptasi į savivaldybės gydytoją ir gauti atsakymai. Savivaldybės gydytoja buvo parengusi atmintinę. Visos vizualinės priemonės gautos iš savivaldybės (jos buvo išsiuntinėtoms verslininkams). Verslas tai identifiko kaip labai patogią smulkmeną“).

Informantai nurodė verslą stabilizuojančią paramos naudą („Tuo momentu tai buvo psichologinis stabilumas, kad parama bus ir verslas nepaliktas likimo valiai“), tačiau paminėjo ir neigiamą verslo tikrinimų įtaką nusiteikimui naudotis parama („Dabar pasiekia gandai, jog vykdoma kontrolė ir tai labai vargina ir atbaido nuo noro kreiptis, apkrauna įtampa. Atsiranda poreikis ne galvoti apie verslą, bet apie dokumentus. Dėl to dalis nesikreipė dėl valstybinės paramos“).

Tyrime dalyvavo ir aktyviai išreiškė savo pozicijas:

N1 – paslaugos (maitinimo paslaugos)

N2 – paslaugos (maitinimo paslaugos, restoranai)

N3 – paslaugos (apgyvendinimas)

Penki tyrime dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Pasirengimas. Paramos gavimas/įgyvendinimas bei nauda	Būdai ir laikas, kuomet sužinota apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui. Informacijos prieinamumo įvertinimas	N1 Savivaldybė informaciją verslui skelbdavo su aprašymais, nukreipiant į kurorto specifiką, filtruojant informaciją pagal aktualijas. N2 Verslas, turintis buhalterinės apskaitos įmones kaip tiekėjus, lengviau gavo naujienas. Pagrindiniais informacijos paieškos šaltiniais tapo – Savivaldybės teikiama informacija, dienraštis „Verslo žinios“ ir asmeninis buhalteris, ieškantis galimų finansavimo būdų. N3 Jei verslininkas pilnai dalyvauja verslo gyvenime, tai išlaviravo tarp informacijos rinkimo, apdoravimo ir verslo.
	Pirmas kontaktas ir konsultacijos (jei buvo) dėl paramos gavimo ir priežastys dėl šio pirminio kontakto/konsultacijų pasirinkimo. Prieinamos informacijos pakankamumo įvertinimas	N1 Vykdytys veiklą pagal verslo liudijimą naudojosi išmokomis. Tačiau karantinas buvo ne vasara, tai ne visi galėjo naudotis, nes nesutapo veiklos ir karantino laikotarpiai. N2 Pagalbos į valstybę buvo kreiptasi dėl prastovų bei dėl nuomos. Savivaldybė nuolat teikia mokesčių lengvatas (ir be karantino). Karantino metu savivaldybė leido naudotis žaliosiomis erdvėmis nemokamai verslui.
	Problemos ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo)	N1 Pastebima raštingumo stoka versle, kai kada noras nesigilinti, požiūrio (savivaldybė turi duoti viską, viskuo aprūpinti) skirtumai. Vertinti sudėtingumą labai sunku. Suprantama, kad „reikia būti atsargiems“. N2 Buhalteriams pagrindinė našta buvo surinkti dokumentus dėl prastovų, daug dokumentų rengimo, o nauda santykinai maža. Už prastovas surinkti dokumentus ir

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		gauti paramą buvo lengviau, o už kitką sudėtingiau. Tai verslo nuomonės dėl paramos prieinamumo nesutampa. Sudėtingiau buvo tiems, kurie turėjo daugiau darbuotojų. Galimybė aplikuoti dėl paramos priklauso nuo administracinių gebėjimų. Atsirado verslo poreikis - ieškoti pagalbininko pasinaudoti finansavimo galimybėmis.
	Siūlymai, kaip Klaipėdos regionas, savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape	N1 Kad savivaldybė padėtų užpildyti dokumentus, kaip susiorientuoti tarp visų niuansų. Identifikuojama, kad negebėjimas savarankiškai užpildyti atsiranda dėl savotiško „tingėjimo“ prisiimti atsakomybę pildant patiems. N2 Kilo klausimų dėl higienos normų laikymosi tvarkų, dėl to buvo kreiptasi į savivaldybės gydytoją ir gauti atsakymai. Savivaldybės gydytoja buvo parengusi atmintinę. Visos vizualinės priemonės gautos iš savivaldybės (jos buvo išsiuntinėtoms verslininkams). Verslas tai identifiko kaip labai patogią smulkmeną.
	Paramos gavimo eiga: greitis, sunkumai, neaiškumai	N2 Surinkti dokumentus su buhalterių pagalba nebuvo sudėtinga. Neaiškumų neiškilo. N1 ir N3 dėl paramos nesikreipė
	Gautos paramos vertinimas: ar dydis pakankamas, ar pavyko panaudoti ją tiksliai	N2 Paramos ir pagalbos reikėjo – be abejonės. Tuo momentu tai buvo psichologinis stabilumas, kad parama bus ir verslas nepaliktas likimo valiai. N1 Dabar pasiekia gandai, jog vykdoma kontrolė ir tai labai vargina ir atbaido nuo noro kreiptis, apkrauna įtampa. Atsiranda poreikis ne galvoti apie verslą, bet apie dokumentus. Dėl to dalis nesikreipė dėl valstybinės paramos.
	Paramos pagrindinė nauda	N1 Aptarnavimo srityje piktnaudžiavimo galimybių nebuvo. Verslai net atsidarė anksčiau, kad galėtų gaminti maistą išsinešimą.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape	Neidentifikuota.

Labiausiai pasiteisinusioms valstybės paramos priemonėms informantai priskyrė pagalbą maitinimo ir apgyvendinimo sektoriui per darbo užmokestį. Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės pagalbos priemonės: papildomas neapmokestintas plotas maitinimo įstaigoms – galimybė naudotis žaliosiomis zonomis ir informacinė parama, ypač iš savivaldybės daktarės.

Apibūdinami gautos paramos lūkesčius, tyrime dalyvavę Neringos miesto SVV atstovai labiausiai akcentavo paramą turizmui („*Valstybės pagalba turėtų būti ne fragmentinė, o nuolatinė kol atsigaus atvykstamasis turizmas*“), tikisi sisteminio požiūrio, sprendžiant problemas („*Tvarumo vystymosi procese trūksta*“), o taip pat turi abejonų dėl ateities perspektyvų, todėl tikisi paramos rinkodarai („*Slegia nežinomybė kas laukia ateityje, reikalinga rinkodarinė pagalba, valstybinė parama tuo klausimu*“). Ateities paramos prioritetai siejami su asmeninių konsultacijų principu pateikiama informacija, greitesniu finansavimu (nuomai bei turimoms verslo paskoloms dengti), darbo vietų išlaikymo kaštų padengimu ir paramos diferencijavimu pagal verslo dydį. Pažymima, kad naudojimąsi parama labiau paskatinami lengviau pildomi dokumentai. Pasigendama aktyvesnio bendradarbiavimo tarp verslo asociacijų ir verslo interesų atstovavimo („*Trūksta konstruktyvaus bendradarbiavimo per asocijuotas struktūras: maitinimo, apgyvendinimo ir pan. Norisi bendradarbiavimo ne pavieniame lygmenyje. Esančios asociacijos yra uždaros ir neatstovauja narių*“).

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Paramos poveikis bei perspektyvos	Gautos paramos poveikis imonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams	N1 Didžiausias nuostolis turizmo sektoriui. Valstybės pagalba turėtų būti ne fragmentinė, o nuolatinė kol atsigaus atvykstamasis turizmas (2-3metai). Problemų atsirado dėl transporto sektoriaus apribojimų. Daroma prielaida, kad atsigavimas bus lėtas. Vietinis turizmas aišku egzistuoja, bet kaip vėliau reiks atgauti užsienio rinkas ir klientus iš jų? Klausimas kada užsieniečiai prisiruoš atvykti į Neringą.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
		N2 Slegia nežinomybė kas laukia ateityje, reikalinga rinkodarinė pagalba, valstybinė parama tuo klausimu. Vietiniai grįžta į Kuršių neriją po 10 metų, tačiau tik vienam kartui. N3 Tvarumo vystymosi procese trūksta. Ne vienadienių kelionių, o pvz.: trijų nakvynių kelionių. Seniau Neringos savivaldybėje apie 30 proc. buvo atvykstamasis turizmas. Šiais metais dominuoja vietinis trumpalaikis turizmas. Statistinės informacijos rinkimas neleidžia tiksliau įvertinti situacijos. Dėl šios priežasties neparodoma pridėtinė vertė (tiek esamu laikotarpiu, tiek anksčiau).
	Labiausiai pasiteisinusios valstybės pagalbos priemonės	N2 Pagalba maitinimo sektoriui per darbo užmokestį. N3 Pagalba apgyvendinimo sektoriui per darbo užmokestį.
	Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės pagalbos priemonės?	N2 Papildomas neapmokestintas plotas maitinimo įstaigoms – galimybė naudotis žaliosiomis zonomis. N1 Informacinė parama ypač iš savivaldybės daktarės. N3 Dažniausiai kylantys klausimai - dėl higienos normų laikymosi
	Pagalba, kurios labiausiai tikisi Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu	N2 Ne tiek fizinės kontrolės, daugiau pasitikėjimo verslu. Maksimaliai supaprastinti mechanizmą. Nes naudojimas pagalba prideda streso (sezonas trumpas, o reikia atsitraukti nuo darbų ir dirbti su dokumentais).
	Nepakankamai dėmesio sulaukusios sritys/sektoriai	N3 Siūloma segmentuoti verslą išskiriant kurortinį turizmą
	Paramos prioritetai ateityje	N2 Asmeninės konsultacijos principu pateikiama informacija. Greitesnis finansavimas greitesnis (nuomai bei turimoms verslo paskoloms dengti). Darbo vietų išlaikymo kaštų padengimas: 80 proc. darbo vietos kaštų dengimas, nes smulkiam verslui darbo vietos labai svarbu. Teigiama, jog smulkiam šeimos verslui pagalba reikia daugiau. Sodra, GPM, PVM, Pelno mokestis – karantino atveju turėtų būti lengvatiniai ir neužkrauti jų ant darbdavių. N3 Didesniam verslui gal galimas paramos diversifikavimas. Sezoniškumas yra aktualu kurortams. Galbūt verslui, kuris ryžtasi veikti ištikus metus galėtų būti didesnė pagalba.
	Ar naudotųsi parama kitą kartą	N2 Jei tai netrukdytų einamiesiems darbams (nesutaptų su sezonu) ir būtų lengviau tvarkomi dokumentai.
	Ką reikėtų keisti, tobulinti	N2 Trūksta konstruktyvaus bendradarbiavimo per asocijuotas struktūras: maitinimo, apgyvendinimo ir pan. Norisi bendradarbiavimo ne pavieniame lygmenyje. Esančios asociacijos yra uždaros ir neatstovauja narių. Savivaldybėje yra dvi asociacijos, nors bendradarbiavimas vykdomas: siunčiami teisės aktų projektai, pusryčiai su meru sezonui atsidarant ir užsidarant po sezono, tendencijų ir naujienų pristatymas, tačiau trūksta informacijos iš asociacijų pusės, dėl to savivaldybė negali paruošti jiems padėsiančių sprendimų. Savivaldybėje veikia: Turizmo asociacija - Neringos Vėtrungės asociacija bei žvejų asociacija Vidmarės.

5.4.5. Kretingos rajono savivaldybėje

Kalbėdami apie būdus, kaip sužinoti apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui, Kretingos rajono SVV atstovai paminėjo LR VMI. Sunkumų pildant paraišką ar gaunant paramą,

nekilo. Parama vertinama kaip pakankama. Sutinkama, kad parama buvo pakankama ir sumažino verslo sąnaudas, baimę dėl veiklos tęstinumo.

Tyrimo dalyvavo ir aktyviai išreiškė savo pozicijas:

KR1 – paslaugos

KR2 – prekyba

Penki tyrimo dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Pasirengimas. Paramos gavimas/įgyvendinimas bei nauda	Būdai ir laikas, kuomet sužinota apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui. Informacijos prieinamumo įvertinimas	KR1. Gavome pranešimą iš VMI, kad esame įtraukti į nuo COVID-19 pandemijos nukentėjusių įmonių sąrašą ir, kad mums skirta parama. KR2. Analogiškai.
	Pirmas kontaktas ir konsultacijos (jei buvo) dėl paramos gavimo ir priežastys dėl šio pirminio kontakto/konsultacijų pasirinkimo. Prieinamos informacijos pakankamumo įvertinimas	KR1. Kreipėmės į VMI. KR2. Taip pat kreipėmės į VMI. Apie kitas paramos priemones nežinojome.
	Problemos ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo)	KR1 – KR2 Nekilo
	Siūlymai, kaip Klaipėdos regionas, savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape	KR1 Manau savivaldybės turi ribotas galimybes vykdyti intervencijas, orientuotas į poveikio verslui mažinimą. KR2 Karantino metu būtų tikslinga atleisti nuo mokesčių, kurie mokami į savivaldybės biudžetą
	Paramos gavimo eiga: greitis, sunkumai, neaiškumai	KR1 – KR2 Nekilo
	Gautos paramos vertinimas: ar dydis pakankamas, ar pavyko panaudoti ją tikslingai	KR1. Parama pakankama KR2. Gauta parama sumažino įmonės sąnaudas
	Paramos pagrindinė nauda	KR1. Parama kiek sumažino baimę dėl veiklos tęstinumo. KR2. Tai buvo reali parama leidusi tęsti veiklą
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape	KR1 – KR2 Nebuvo

Apibūdindami gautos paramos poveikį įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, tyrimo dalyvavę Kretingos rajono SVV atstovai labiausiai akcentavo tai, kad parama leido sumažinti įtampą dėl pinigų srautų, o taip pat pavyko maksimaliai išsaugoti darbuotojus. Labiausiai pasiteisino GPM subsidija, darbuotojų, esančių prastovose, darbo užmokesčio kompensavimas. Informantų teigimu, apie savivaldybės taikomas paramos priemones jie nieko nežinojo. Aptardami pagalbą, kurios labiausiai tikisi iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID-19 pandemijos metu, Kretingos rajono SVV paminėjo priemones, orientuotas į pagalbą verslui persiorientuoti (dirbti nuotoliniu būdu, pasiūlyti naujas inovatyvias paslaugas, lanksčiau reaguoti į paklausos pokyčius), nuotolinį darbą. Paramos prioritetai turėtų būti sutelkti į inovatyvius sprendimus. Informantai teigė, kad ateityje parama naudotųsi, o prie pasiūlymų tobulinimui nurodo „daugiau aiškios komunikacijos apie prieinamas priemones“, „išplėsti investicijų į darbo organizavimo pakeitimus susijusius su nuotoliniu darbo vietų steigimu (ne tik tai kompiuterinė įranga, interneto paslaugos, bert ir transporto, patalpų remonto ir kitos išlaidos)“.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
Paramos poveikis bei perspektyvos	Gautos paramos poveikis įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams	KR1. Parama leido sumažinti įtampą dėl pinigų srautų. KR2. Pavyko maksimaliai išsaugoti darbuotojus.

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantieji teiginiai
	Labiausiai pasiteisinusios valstybės priemonės	KR1. GPM subsidija, darbuotojų, esančių prastovose, DU kompensavimas. KR2. Sunku pasakyti.
	Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės priemonės?	KR1 – KR2 Apie savivaldybės pagalbos priemones nežinau.
	Pagalba, kurios tikisi labiausiai verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu	KR1. Priemonių, orientuotų į pagalbą verslui persiorientuoti (dirbti nuotoliniu būdu, pasiūlyti naujas inovatyvias paslaugas, lanksčiau reaguoti į paklausos pokyčius). KR2. Neaišku kiek truks antrasis karantinas ir kokia jo bus įtaka įmonės veiklai. Parama leisianti kurti atitolintas darbo vietas (kompiuterinė mobili darbo vieta – įranga ir apmokėjimo už interneto teikimo paslaugas, dengimas – būtų aiški parama).
	Nepakankamai dėmesio sulaukusios sritys/sectoriai	-
	Paramos prioritetai ateityje	KR1. Pagalba diegiant inovatyvius sprendimus. KR2. Išlaidos susijusios su atitolintų darbo vietų steigimu.
	Ar naudotusi parama kita kartą	KR1. Taip. KR2. Taip, naudočiausi.
	Ką reikėtų keisti, tobulinti	P3. Reikėtų daugiau aiškios komunikacijos apie prieinamas priemones. KR2. Reikėtų išplėsti investicijų į darbo organizavimo pakeitimus susijusius su nuotolinių darbo vietų steigimu (ne tik tai kompiuterinė įranga, interneto paslaugos, bert ir transporto, patalpų remonto ir kitos išlaidos).

5.4.6. Skuodo rajono savivaldybėje

Kalbėdami apie būdus, kaip sužinoti apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui, Skuodo rajono SVV atstovai paminėjo įvairius informacijos šaltinius, akcentuodami sunkiai suprantamą turinį, silpną pasirengimą suteikti informaciją ar konsultacijas („bandžiau skambinti daugybę kartų, žiūrėjau video konferencijas, ligi šiol man niekas nėra aišku, kai paskambini į Invega jie tiesiai pasako: skambinkite tam Šapokai ir aiškinkitės, mes neturime supratimo, ką jie čia dalina“). Taip pat paminėti paramos skyrimo kriterijų sąlygoti paramos prieinamumo ribotumai („Konkrečios organizacijos akimis: jei neturėjote paskolų, nevykdomų išpareigojimų, tai pasinaudot mažai vilties“, „kolegų patirtis: įmonės investicijoms imtos paskolos, finansavimo dėl COVID priemonės negalimos nes yra neigiamas balansas“), menkas paramos skyrimo mechanizmo skaidrumas („neviešinama informacija kam ir už ką įsisavinama: pinigai įsisavinami paslaptinai“, „Šapoka skelbia yra pinigų, juos dalinsime, kai bandome gauti informaciją, jos nėra, informacija rengiama“). Visi informantai paminėjo, kad tikėjosi aktyvesnės informacijos sklaidos iš savivaldybės administracijos ir kad to nebuvo („organizavome susitikimą dar iki COVID, sakėm, kad reikia koordinuojančio žmogaus, galinčio susieti informaciją su verslu, padedančio sukomunikuoti verslui su valdžios institucijoms, ministerija, gautų atsakymus į klausimus“, „dabar nėra tokio darbuotojo; dar vakar nebuvo nieko“, „svarbu žinoti ar ligoninės dirba, ar užimtumo tarnybos priima, kokie būdai pateikti, 13-15 km važiuoti iki vietos“). Kalbėdami apie konsultacijas dėl paramos gavimo, informantai negailėjo komplimentų Užimtumo tarnybai („Užimtumo tarnyba galima vertinti 10 balų iš 10 jie padeda ir dirba labai daug“), tačiau paminėjo gana formalų kitų institucijų požiūrį („Yra pakeitimai, tau siunčia atgal nes blogai užpildyta ir pan. Niekas nepadeda“). Paramos ir kitų verslo skatinimo veiklų nesuderinamumas akcentuotas ir kalbant apie paramos naudą verslui („Mes pasinaudojom, ši priemonė atsirūgo vakar, dalyvaujant klasteryje kaip ekspertams – jei mėnesį 05-06 pasiskelbėm dalines prastovas, tai Finansų ministerija kaip ekspertų finansavimą atmetė už visą laikotarpį, nors ekspertinės veiklos prastovų metu nedeklaravome, tačiau nepatvirtino visų mėnesių.“, „Neaišku ar einant į kokius nors konkursus, pretenduojant į priemones ar pasinaudojus pagalba nebūsi traktuojamas kaip sunkumus patirianti įmonė, kaip pati neveikianti sunkumų“).

Suteikta parama daugiausia buvo nukreipta infrastruktūrai gerinti („Savivaldybės mero darbo dėka: buvo suteiktas statusas, prijungtos nuotekos, infrastruktūra, internetas. Mes tai suprantame kaip pagalbą mums“), o taip pat darbo vietoms kurti („mes naudojames darbo vietų sukūrimui“).

Tyrime dalyvavo ir aktyviai išreiškė savo pozicijas:

SK1 – gamyba

SK2 – gamyba

SK3 – prekyba

Šeši tyrime dalyvavę respondentai neišreiškė skirtingos ar papildančios pozicijos ir pritarė pasisakiusiems.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Pasirengimas. Paramos gavimas/igyvendinimas bei nauda	Būdai ir laikas, kuomet sužinota apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui. Informacijos prieinamumo įvertinimas	<p>SK1: Subsidijos dėl prastovų</p> <p>SK2: iš „Investuok Lietuvoje“. Nurodytais telefonais bandžiau skambinti daugybę kartų, žiūrėjau video konferencijas, ligi šiol man niekas nėra aišku, kai paskambini į Invega jie tiesiai pasako: skambinkite tam Šapokai ir aiškinkitės, mes neturime supratimo, ką jie čia dalina; neviešinama informacija kam ir už ką įsisavinama: pinigai įsisavinami paslaptinai.</p> <p>Mums nėra prošvaisčių pasinaudoti: įmonė nauja, jauna, startuolis. Nesame įtraukti į COVID paveiktų veiklų sąrašą.</p> <p>Konkrečios organizacijos akimis: jei neturėjote paskolų, nevykdomų įsipareigojimų, tai pasinaudot mažai vilties.</p> <p>SK1: Kolegų patirtis: įmonės investicijoms imtos paskolos, finansavimo dėl COVID priemonės negalimos nes yra neigiamas balansas.</p> <p>SK3: Dalinomės informacija, per TV.</p> <p>SK2: ministrai skelbia, jog yra pinigų, juos dalinsime, bet kai bandome gauti informaciją, jos nėra, informacija rengiama.</p> <p>SK2: organizavome susitikimą dar iki COVID, sakėm, kad reikia koordinuojančio žmogaus, galinčio susieti informaciją su verslu, padedančio sukomunikuoti verslui su valdžios institucijoms, ministerija, gautų atsakymus į klausimus. Negalima teigti, kad savivaldybė nieko nepadarė, ji darė, bet ar tai jos pagalba ar kitų institucijų, neaišku.</p> <p>SK1: dabar nėra tokio darbuotojo; dar vakar nebuvo nieko. Pvz. toks žmogus turėjo parašyti žinutę, kad savivaldybė nedirbs ir išeis į izoliaciją, netyčia gavom tokią informaciją, ryt jau būčiau negalėjusi nueiti pasirašyti.</p> <p>SK2: svarbu žinoti ar ligoninės dirba, ar užimtumo tarnybos priima, kokie būdai pateikti, 13-15 km važiuoti iki vietos – laiko švaistymas.</p>
	Pirmas kontaktas ir konsultacijos (jei buvo) dėl paramos gavimo ir priežastys dėl šio pirminio kontakto/konsultacijų pasirinkimo. Prieinamos informacijos pakankamumo įvertinimas	<p>SK1: Yra pakeitimai, tau siunčia atgal, nes blogai užpildyta ir pan. Niekas nepadaeda.</p> <p>SK2: užimtumo tarnybą galima vertinti 10 balų iš 10. Jie padeda ir dirba labai daug. Ar yra subsidijos: kokį žmogų iš užimtumo tarnybos norite priimti, mes pasiūlysimė fondą ir galimybes. 75 proc. naujai priimtų darbuotojų naudojami Užimtumo tarnybos priemonėmis. Komunikavimas su užimtumo tarnybos darbuotojais kaip valdiškai institucijai – nuostabus.</p>
	Problemos ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo)	<p>SK1: Nepasinaudojom tiek kiek galėjom, dėl informacijos trūkumo, nežinai sankcijų arba įtakos pasinaudojus priemone po 1-2-3 mėn.</p> <p>SK2: Mes pasinaudojom, tik ši priemonė atsirūgo vakar, dalyvaujant klasteryje kaip ekspertams – jei mėnesį 05-06 pasiskelbėm dalines prastovas, tai finansų ministerija kaip ekspertų finansavimą atmetė už visą laikotarpį, nors ekspertinės veiklos prastovų metu nedeclaravome, tačiau nepatvirtino visų mėnesių.</p>

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		SK3: Kolegos naudojosi subsidijomis darbo vietai išlaikyti (jei buvai skelbęs prastovas), jei netoli pensijos darbuotojai
	Siūlymai, kaip Klaipėdos regionas, savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape	-
	Paramos gavimo eiga: greitis, sunkumai, neaiškumai	SK1: Neaišku ar einant į kokius nors konkursus, pretenduojant į priemones ar pasinaudojus pagalba nebūsi traktuojamas kaip sunkumus patirianti įmonė. Įmonės pačios ištraukia save į sąrašą, kad gautų pagalbą, bet neaišku, kokios bus pasekmės.
	Gautos paramos vertinimas: ar dydis pakankamas, ar pavyko panaudoti ją tikslingai	SK2: Mes naudojames darbo vietų sukūrimui, kuri tikėtina buvo sukurta iki COVID, tik dabar išleista. Priėmus dalis atlyginimo mokama: 80-60-... per metus dalinama išmoka. Tai gera užimtumo tarnybos priemonė, nesusijusi su COVID, bet panaudota jos metu. SK1: Savivaldybės mero darbo dėka: buvo suteiktas statusas, prijungtos nuotekos, infrastruktūra, internetas. Mes tai suprantame kaip pagalbą mums.
	Paramos pagrindinė nauda	SK2: sukurta darbo vietų: 7-8 vietas
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape	-

Komentuodami paramos prioritetus ir lūkesčius, informantai paminėjo koordinuojančio žmogaus (dirbančio vieno langelio principu), savivaldybės gydytojo etato, kuris galėtų siųsti informaciją verslo įmonėms, ekstremalių situacijų valdymo grupės poreikį („Trūksta žmogaus kurio galėtume klausti, mes matome, kad vyksta, bet viskas praeina pro šoną“, „Gerai iškomunikuotos informacijos, centruojantys žmonės, pateikiantys greitai kokybiškai informaciją būtų reikalingi. Išeikvinti tai kas sukurta“).

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Paramos poveikis bei perspektyvos	Gautos paramos poveikis įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams	(nesinaudojo parama)
	Labiausiai pasiteisinusios valstybės pagalbos priemonės	(nesinaudojo parama)
	Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės pagalbos priemonės	(nesinaudojo parama)
	Pagalba, kurios labiausiai tikisi Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu	SK2: koordinuojančio žmogaus (vieno langelio principu). Savivaldybės gydytojo etato labai reikėtų – nesame girdėję jokios informacijos, o jis galėtų siųsti info verslo įmonėms. Mes nežinojome kas veiksminga, koks dezinfekcinis skystis reikalingas, koks galimas jo tiekimas. Ekstremalių situacijų valdymo grupė – geriamo vandens tiekimas, užtikrinimas: tos regionus vandeniui aprūpinti. Ekstremali situacija – niekas nieko nedaro, aprūpinimo kaukėmis, skysčiu - niekas nedaroma, nėra COVID testų ir t.t. SK2: Dokumentų kėlimas vėluoja. SK1: Žmogaus, kuris teiktų informaciją, kuris ieškotų informacijos, kilus klausimui. Trūksta žmogaus, kurio galėtume klausti, mes matome, kad vyksta, bet viskas praeina pro šoną. Skuodo verslas apskritai lieka nuošaly: ruošmės priimti 140 žmonių, tapti rajono didžiausia organizacija.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		Verslo šiame rajone beveik nėra: pagrindinių įmonių veiklos: oro filtrų gamyba; sintetinio pluošto gaminiai; baldų gamyba ir eksportas; kelių tiesimas. Verslumui skatinti Skuode yra daug vietos: maitinimas, SPA, turizmas. Aktyvi seniūnė. SK2: kritiniu atveju neefektyviai valdomos lėšos, neefektyviai dirbančios organizacijos, aišku yra ir tokių, kurios dirba tinkamai, tai: Investuok Lietuva, Užimtumo tarnyba 10 iš 10; meras neblogas.
	Nepakankamai dėmesio sulaukusios sritys/sectoriai	SK2: smulkusis regioninis verslas.
	Paramos prioritetai ateityje	SK1: Padėti tiems, kurie dar savo verslų neuždarė ir bando išlikti. SK3: Žiūrėti lanksčiau ir verslą laikyti draugu, padėti verslui subsidijomis.
	Ar naudotūsi parama kitą kartą	Planuoja pasinaudoti
	Ką reikėtų keisti, tobulinti	SK2: Ant popieriaus viskas puiku, bet pvz. Invega parama mums reikalinga ne išgyventi, ji skatina atleisti mažiau, bet nepriimti daugiau darbuotojų. Trūksta gerai iškomunikuotos, aiškios informacijos. Reikalingi centro žmonės, pateikiantys greitai kokybiškai informaciją - tokie būtų labai reikalingi. Reikėtų turbūt įveikinti tai, kas jau sukurta. Nesuvaldomi informacijos srautai: biudžetinės įstaigos savaitgaliais ilsisi, niekas nedirba. Gydytojų nėra, kas sako, kad dirba – melas, civilinės apsaugos vadai – seneliai, gaunantys algą net ne dirba, jie apskritai nesupranta ką prisirašę. Pasakykime tiesiai šviesiai, kur patys save apgauname. Ekstremalių situacijų centras jei dirbtų, nebūtų problemų, jie pasakytų: ką turime, ką gauname, klausimų nekiltų.

5.4.7. Šilutės rajono savivaldybėje

Kalbėdami apie būdus, kaip sužinoti apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui, Šilutės rajono SVV atstovai paminėjo įvairius informacijos šaltinius, daugiausia nuopelnų priskirdami masinės informacijos priemonėms, o taip pat nurodydami VMI, užimtumo tarnybą, komercinius bankus. Visi informantai paminėjo, kad tikėjosi aktyvesnės informacijos sklaidos iš savivaldybės administracijos ir kad to nebuvo.

Pažymėtina, kad gana didelė informantų grupė nesikreipė konsultacijų dėl paramos gavimo, o tie, kurie konsultavosi, bendradarbiavo su Užimtumo tarnyba, auditoriais, buhalterinės apskaitos specialistais. Informantai, kurie kreipėsi dėl paramos verslui, pažymėjo, kad sunkumų nekilo. Parama buvo suteikta per 1-2 mėnesius, tačiau dalis informantų tokį laiką tarpą įvertino kaip pernelyg ilgą.

Paramos naudą informantai vertina tik pozityviai. Naudojantis parama, pavyko išsaugoti darbo vietas („Pavyko išsaugoti darbuotojus“, „Didžiausia nauda, kad išlaikėm darbuotojus“), nors buvo ir oponuojančių šiai nuomonei („nesistengia, kad išlaikytų darbuotojus. Nesistenkite duosime paramos, jei sumažės pardavimai“), o taip pat ir kritinių pastabų dėl mechanizmo veikimo („Užimtumo tarnybos skaičiavimo metodika strigo, jei praeina vietoje, nepatvirtina Vilniuje“). Informantų teigimu, parama taip pat padėjo subalansuoti apyvartinį kapitalą („Pinigai buvo atidėti apyvartinėms lėšoms, leido padengti dalį papildomų kaštų“), buvo kompensuoti mokesčiai („Mokesčius pakompensavo“).

Tyrime dalyvavo ir aktyviai išreiškė savo pozicijas:

ŠR1 – gamyba

ŠR2 – nekilnojamojo turto nuomos paslaugos, prekyba statybinėmis medžiagomis, autoserviso paslaugos, santchnikos paslaugos

ŠR3 – gamyba, visuomeninis maitinimas, mažmeninė prekyba maisto prekėmis

ŠR4 – prekyba

ŠR5 – automobilių remonto paslaugos

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Pasirengimas. Paramos gavimas/įgyvendinimas bei nauda	Būdai ir laikas, kuomet sužinota apie valstybės teikiamas pagalbos priemones verslui. Informacijos prieinamumo įvertinimas	ŠR1 Iškart gavome pranešimą iš VMI ar užimtumo tarnybos apie paramos priemones ir kaip reikia pildyti prašymus. ŠR2 sužinojome, kad bus pagalbos apie priemonės verslui savaite iki karantino. Kokia parama bus, sužinojome pirmą savaitę įvedus karantiną. ŠR3 iš spaudos, bankų, televizijos, kas naujo. ŠR4 Žiniasklaida ŠR5 Žiniasklaida ŠR6 Žiniasklaida
	Pirmas kontaktas ir konsultacijos (jei buvo) dėl paramos gavimo ir priežastys dėl šio pirminio kontakto/konsultacijų pasirinkimo. prieinamos informacijos pakankamumo įvertinimas	ŠR1 Informacijos pakako. ŠR2 Buhalterės ir auditorės užpildė reikiamus dokumentus. Su šiais darbuotojais ir konsultavomės. ŠR3 stipriai dirbome su užimtumo tarnyba. Paramos visos atėjo per ten. ŠR4 nebuvo, dėl informacijos stokos nebuvo priimtas sprendimas ŠR5 nebuvo ŠR6 nebuvo
	Problemos ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo)	ŠR1 problemų nebuvo. Viskas labai puikiai veikia. ŠR3 Auditas, apskaitininkė tvarko dokumentus. Viskas normaliai, tik reikėjo paskaityti.
	Siūlymai, kaip Klaipėdos regionas, savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape	ŠR2 Savivaldybė neteikė jokios informacijos apie valstybės ar kitas paramos priemones. ŠR3 Jokios informacijos negavome iš savivaldybės. ŠR4 Informuoti ŠR5 Informuoti ŠR6 Informuoti
	Paramos gavimo eiga: greitis, sunkumai, neaiškumai	ŠR1 Normaliai, kitą mėnesį po užpildymo gavome. Iki mėnesio vidurio užpildami gauni kitą mėnesį. ŠR2 vėlavimas iki 2 mėn. Kadangi nenutrūko veikla, tai viskas gerai. ŠR3 paramos sulaukėme ne iš karto. Gal geras mėnuo, 2 mėn. max, dar bus galutinė kompensacija. Už prastovas gavome po kokių poros mėnesių.
	Gautos paramos vertinimas: ar dydis pakankamas, ar pavyko panaudoti ją tikslingai	ŠR1 Gavome gerą paramą. Puikiai vertinu. ŠR2 panaudota prisitaikant prie sunkumų. ŠR3 Viskas gerai, esu patenkintas.
	Paramos pagrindinė nauda	ŠR1 gavus paramą buvo galima įkvėpti oro. Pavyko išsaugoti darbuotojus ir iš viso 60 darbo vietų. ŠR2 buvo naudinga. tiekimo grandinė sutriko, teko apmokėti už prekes ir iškart. Buvo milžiniškas lėšų trūkumas, žaliavų prekių trūkumas. Leido susitvarkyti su apyvartinio kapitalo trūkumu. Pinigai buvo atidėti apyvartinėms lėšoms, leido padengti dalį papildomų kaštų (apie 30 proc. užtikrinant apsaugą) iš paramos lėšų. Leido subalansuoti pinigų srautą. ŠR3 Didžiausia nauda, kad išlaikėm darbuotojus. Mokesčius pakompensavo. Negauto pelno – negavom.
	Problemos ir rūpesčiai šiame etape	ŠR2 su mokesčių atidėjimo priemone viskas tvarkoje. Užimtumo tarnybos skaičiavimo metodika strigo, jei praeina vietoje, nepatvirtina Vilniuje. Todėl parama vėlavo. ŠR2 nesistengia, kad išlaikyti darbuotojus. Nesistenkite duosime paramos, jei sumažės pardavimai.

Apibūdindami gautos paramos poveikį įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, tyrime dalyvavę Šilutės rajono SVV atstovai labiausiai akcentavo į darbo vietų išsaugojimą

nukreiptas priemonės, o labiausiai pasiteisinusioms valstybės pagalbos priemonėms priskyrė Užimtumo tarnybos priemonės, atidėta palūkanų mokėjimą. Informantų teigimu, savivaldybė jokių pagalbos priemonių neteikė. Aptardami pagalbą, kurios labiausiai tikisi iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu, Šilutės rajono SVV paminėjo leidimą/galimybių sudarymą dirbti, paramą naujai pradedamoms veikloms. Informantai ragina daugiau dėmesio skirti smulkiausiems paslaugų teikėjams (kirpykloms, viešajam maitinimui), o taip pat pažymi, kad „*kai kurios rūšies prekybai nereikia paramų*“.

Informantai ateityje tikisi bent jau tokio pat masto paramos, parama žada naudotis. Vienas informantas pastebėjo, kad „*nesikreips ir dėl palūkanų kompensavimo, su bankais reikia persirašyti sutartis, papildomi mokesčiai*“. Teikdami pasiūlymus paramos sistemai tobulinti, informantai siūlė peržiūrėti lengvatinių paskolų teikimo sąlygas ir susieti paramos dydį su sumokėtais mokesčiais, labiau diferencijuojant paramos dydį.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
Paramos poveikis bei perspektyvos	Gautos paramos poveikis imonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams	ŠR1 išsaugotos darbo vietos. ŠR3 Būtų skaudžiai buvę, jei būtume nepapuoję pagal kriterijus. Džiaugiuosi, kad išlaikiau darbuotojus, darbo vietas. Palaikė stipriai. Jei išėini ant 0, tai super gerai.
	Labiausiai pasiteisinusios valstybės pagalbos priemonės	ŠR1 Atidėtas palūkanų mokėjimas. Sustabdėme mokėjimus bankams, teko persirašyti sutartis. pasiteisino ir Užimtumo tarnybos teikiama parama darbo vietų išsaugojimui. ŠR2 visos buvo svarbios. Paskolų palūkanų kompensavimo mechanizmas nesąmoningas. Užimtumo tarnybos priemonėmis labai džiaugiamės. Galimybė pasiimti nedarbingumą vaiko priežiūrai, leido susitvarkyti su tuo metu perteklinių darbuotojų skaičiumi. ŠR3 prastovų kompensacija. Norėjome pasiimti lengvatinę paskolą, negavome.
	Labiausiai pasiteisinusios savivaldybės pagalbos priemonės?	ŠR1 Savivaldybė jokių priemonių neteikė
	Pagalba, kurios labiausiai tikisi Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu	ŠR1 geriausias variantas, jei neišmestų į vidaus gamybą ligą. Svarbu, kad būtų galima veikti. ŠR3 apart statybinių organizacijų, savivaldybė su niekuo nedirba. Būtų labai gerai, jei būtų galima panaudoti paramą ir nukreipti į naują sritį, pirkti transportą maisto išvežiojimui. Norėjome vystyti kitą veiklą, pirkti patalpas, palūkanos įprastos.
	Nepakankamai dėmesio sulaukusios sritys/sectoriai	ŠR1 mažesnių reikėtų nepamiršti: kirpyklos, maitinimo įstaigos. Nežiūri tų, kurie gerai dirba ir nori plėstis. Reikėtų skirti dėmesio ir ligoninių, medikų aprūpinimui apsaugos priemonėmis. Visiems yra sunku, visi turi baimių. Reikėtų stiprinti ligonines. ŠR3 Neįsivaizduoju. Visi kažkiek nukenčia. Vieno neišskirsi. Reikia vertinti pagal tai, kiek nukentėjo, per apyvartos kritimą žiūrėti. Kai kurios rūšies prekybai nereikia paramų. ŠR5 Mūsų sektorius nesulaukė paramos
	Paramos prioritetai ateityje	ŠR3 bent tą, kas buvo
	Ar naudotųsi parama kita kartą	ŠR1 Taip, jei tik būtų. ŠR2 neprašys mokesčių atidėjimo, jei toliau galima vykdyti veiklą. Nesikreips ir dėl palūkanų kompensavimo, su bankais reikia persirašyti sutartis, papildomi mokesčiai. ŠR3 kitokio klausimo negali būti. Taip.
	Ką reikėtų keisti, tobulinti	ŠR2 susieti paramą su sumokėtais mokesčiais. Darbuotojams mokame 30 proc. didesnę nei vidutinę atlyginimą, o parama kaip tų, kurie moka minimumą. Reikėtų ne mokėti visiems pagal kurpalį.

Kategorija	Subkategorijos	Irodantieji teiginiai
		ŠR3 Jei imtume paskolą ir tik mokesčiams susimokėti, tai tada neimčiau. Daug pinigų būtų reikėję: žaliavoms užpirkti, darbuotojams, o paskolą galima naudoti tik atsiskaityti su kreditoriais. Lengvatinių paskolų teikimo sąlygas reikėtų peržiūrėti, kad būtų galima būtų skirti ir kitoms priemonėms.

5.5 Intervencinių priemonių socioekonominio poveikio mažinimui efektyvumo vertinimas pagal SVV veiklos apribojimų mastą

5.5.1. Sustabdytus ekonominę veiklą dėl įvestų apribojimų

Analizuojant verslo įmonių situacijos pokyčius prasidėjus COVID-19 karantinui, būtina analizuoti, kaip keitėsi įmonių veiklos ypatumai.

Įmonės, kurių veikla buvo nutraukta (pradėta restruktūrizacija, paskelbta bankroto procedūra), pirmiausiai susidūrė su atšauktomis kelionėmis / susitikimais/ konferencijomis bei atšauktais užsakymais bei jų pasekmėmis. Ko rezultate sumažėjo tam tikrų produktų poreikis, padidėjo biurokratizmas bei sumažėjo / sustabdytos investicijos. Dėl ligos ar vaiko (-ų) priežiūros sumažėjo darbuotojų skaičius. Kiek mažiau, bet visgi reikšmingais pokyčiais įmonės įvardija dalies ar visų prekybos vietų uždarymą. Visi šie pokyčiai įmonių veikloje galėjo sąlygoti ir jų tolimesnius sprendimus dėl veiklos pokyčių: nutraukimo, restruktūrizacijos ar bankroto.

Apibūdindamos darbo organizavimo pobūdį COVID-19 pandemijos laikotarpiu įmonės, kurių veikla buvo nutraukta (pradėta restruktūrizacija, paskelbta bankroto procedūra), teigė, jog beveik visi respondentai sutrumpino darbo valandas bei sumažino darbo dienų skaičių. Dalis respondentų teigė organizavę nuotolinį darbą bei atšaukę personalo samdymo planus. Nei vienas iš respondentų nepasirinko atsakymų, susijusių su darbuotojų atleidimu ar prastovų organizavimu.

Atsakydamos į klausimą apie vidutinio atlyginimo pasikeitimą, įmonės pasiskirstė gana tolygiai: pusė respondentų teigė, jog atlyginimas padidėjo iki 5 proc., kiti 50 proc. apklaustųjų teigė, jog darbo užmokestis sumažėjo daugiau nei 10 proc.

Įmonės, kurių veikla buvo nutraukta (pradėta restruktūrizacija, paskelbta bankroto procedūra), krizės, susijusios su COVID-19 pandemija, įveikimo strategiją pasirinko ganėtinai sutartinai, pusė respondentų taikė naujų produktų įvedimo į rinką strategiją, derindami ją su naujų tiekėjų pasirinkimu.

Analizuojamos įmonės daugiausiai dirba su Lietuvoje gyvenančiais fiziniiais asmenimis ir juridiniais asmenimis Lietuvoje.

Vertinant COVID-19 poveikį bendram įmonės veiklos finansiniam rezultatui 2020 m. pabaigoje, įmonės, kurių veikla buvo nutraukta (pradėta restruktūrizacija, paskelbta bankroto procedūra), sutartinai teigė, jog jų 2020 m. finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą.

Visi respondentai, kurie priklausė šiai įmonių grupei, teikė paraiškas gauti subsidijas mikroįmonėms.

Įmonės, kurių veikla buvo nutraukta (pradėta restruktūrizacija, paskelbta bankroto procedūra), kreipėsi ir naudojosi savivaldybių taikomomis atšauktos vietinės rinkliavos (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse ir kt.) priemonėmis.

5.5.2. Reikšmingai sumažinus veiklos apimtį dėl įvestų apribojimų

Įmonės, kurių veiklai buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai nuo kovo 16 d., kaip ir kitos įmonės, pirmiausiai susidūrė su atšauktų kelionių, susitikimų, konferencijų iššūkiais, padidėjusiu biurokratizmu, taip pat jiems teko susidurti su atšauktų užsakymų pasekmėmis, atsirado apyvartinių lėšų trūkumas. Natūraliai sumažėjo tam tikrų produktų poreikis. Vadovaujantis respondentų atsakymais, jiems teko susidurti su padidėjusiais kaštais, susijusiais su darbo vietų pritaikymu.

Apibūdinant darbo organizavimo pobūdžio COVID-19 pandemijos laikotarpiu pokyčius, šios įmonės teigė, jog joms teko organizuoti nuotolinį darbą daliai darbuotojų, o dalį darbuotojų teko atleisti; nepatekė į prieš tai paminėtas imtis, darbuotojai turėjo būti prastovose arba jiems teko sutrumpinti darbo valandas. Kaip ir visiems analizuojamu laikotarpiu, šios įmonės taip pat sustabdė arba atšaukė personalo samdymo planus.

Įmonės, kurių veikloms buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai nuo kovo 16 d., atsakydamos į klausimą, kaip įmonėje keitėsi vidutinis atlyginimas, teigė, jog net 45,9 proc. DU nepasikeitė karantino laikotarpiu. Tuo tarpu net 37,8 proc. respondentų pripažino, kad atlyginimas sumažėjo daugiau nei 10 proc.

Krizės, susijusios su COVID-19 pandemija, įveikimui šios įmonės pasirinko įvairias strategijas: beveik po lygiai respondentų teigė, kad įmonė šiuo laikotarpiu rinkosi laikinai sumažinti darbuotojų skaičių, pakeisti nuomos sutarčių sąlygas bei sustabdyti veiklą. Rinkodaros veiksmų suaktyvinimą, naujų produktų įvedimą į rinką, naujų tiekėjų pasirinkimą bei banko kreditų sutarčių sąlygų keitimą rinkosi vos keletas procentų respondentų.

Įmonės, kurių veiklai buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai nuo kovo 16 d., daugiausiai dirba su Lietuvoje gyvenančiais fiziniais ir juridiniais asmenimis.

Vertinant COVID-19 poveikį bendram įmonės veiklos finansiniam rezultatui 2020 m. pabaigoje, net 76 proc. respondentų teigė, jog prognozuojamas 2020 m. finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą.

Įmonės, kurių veiklai buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai nuo kovo 16 d., teikė paraiškas šioms galimoms paramoms: 44 proc. subsidijoms mikroįmonėms, 28 proc. kreipėsi dėl nuomos mokesčio kompensacijos, 24,0proc. kreipėsi dėl paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams, po 12 proc. respondentų teikė paraiškas paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams gauti bei palūkanų kompensavimui. Po keletą procentų respondentų teigė teikė paraiškas valstybės garantuojamai paskolai likvidumui išlaikyti (INVEGA ir UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas) bei sutelktinėms paskoloms „Avietė“ gauti. Net 20 procentų respondentų pasirinko atsakymą – „Kita“ ir šio atsakymo nedetalizavo.

Šios įmonės į savivaldybes kreipėsi ir naudojosi ganėtinai plačiu pagalbos priemonių paketu. Net 50 proc. respondentų naudojosi mokesčių bei rinkliavų sumažinimu ir atidėjimu, trečdalis respondentų (33,3 proc.) pasinaudojo nekilnojamojo turto nuomos mokesčio atidėjimu, po 25 proc. respondentų naudojosi nuomos mokesčio lengvata bei atšauktomis vietinėmis rinkliavomis (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse ir kt.). Likę respondentai naudojosi komunalinių paslaugų lengvata.

5.5.3. Vykdamas veiklas, be reikšmingesnės investu apribojimų įtakos

Įmonės, kurių veikla nepakito ir darbas buvo organizuojamas įprastai, teigė, kad pirmiausia buvo atšauktos kelionės, susitikimai, konferencijos bei padidėjo biurokratizmas. Šios įmonės teigė, kad joms teko susidurti padidėjusiais kaštais, susijusiais su darbo vietų pritaikymu, tuo pačiu metu pajūgėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai, ko pasekoje atsirado apyvartinių lėšų trūkumas. Dėl kitų įmonių veiklų sutrikimų bei atsiradusio neapibrėžtumo rinkoje teko sumažinti ar net sustabdyti investavimo į verslą procesus. Dėl visuotinio karantino bei mokyklinio ar ikimokyklinio ugdymo uždarymo bei susirgimų - sumažėjo darbuotojų skaičius. Mažiausiai įtakos šiai įmonių grupei turėjo uždarytos prekybos vietos bei nuomos sutarčių nutraukimas, nes šios įmonės veiklos pobūdžio nekeitė.

Įmonės, kurių veikla nesustojo ir darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, pirmiausiai pokyčius pajuto atšaukdamos keliones, susitikimus bei konferencijas. Taip pat šiai įmonių grupei teko susidurti padidėjusiu biurokratizmu bei su atšauktais užsakymais. Perorganizavus darbą į nuotolinį, pastebėta, jog sumažėjo tam tikrų produktų poreikis. Mažiausiai šioms įmonėms reikšmingos buvo sumažėjusios logistikos paslaugų apimtys, nuomos sutarčių nutraukimai bei prekybos vietų uždarymas.

Analizuojant tai, kaip įmonėse keitėsi darbo organizavimo pobūdis COVID-19 pandemijos laikotarpiu, reikia paminėti, kad įmonės, teigusios, jog jų veikla nepakito ir darbas buvo

organizuojamas įprastai, akcentavo ir tai, kad dalis jų darbuotojų visgi buvo prastovose, dalis įmonių ėmė organizuoti nuotolinį darbą. Siekdamos suvaldyti veiklos kaštus, įmonės trumpino darbo valandas bei atšaukė personalo samdymo planus. Nedidelei daliai įmonių teko atleisti keletą darbuotojų. Įmonės, kurių veikla nesustojo, nes jos darbą organizavo nuotoliniu būdu, taip pat nurodė, kad dalį darbuotojų teko išleisti į prastovas, kitai daliai darbuotojų buvo sumažintas darbo dienų skaičius arba sutrumpintos darbo valandos. Taip pat ir šioms įmonėms teko stabdyti/atšaukti personalo samdymo planus.

Analizuojant respondentų atsakymus į klausimą, kaip įmonėje keitėsi vidutinis atlyginimas, įmonės, kurių veikla nepakito ir darbas buvo organizuojamas įprastai, 75 proc. jų teigė, jog darbo užmokestis nepasikeitė. Likę respondentai vienodai pasiskirstė atsakydami tai, kad DU padidėjo iki 5 proc., sumažėjo iki 5 proc. arba iki 10 proc. Nuotoliniu būdu organizavusios darbą įmonės net 70 proc. atsakė, jog atlyginimas nepasikeitė. Likę respondentai pasiskirstė atitinkamai: po 10 proc. respondentų teigė, jog atlyginimas padidėjo daugiau nei 10 proc. arba sumažėjo daugiau nei 10 proc.; 5 procentai apklaustųjų teigė, kad atlyginimas sumažėjo iki 5 proc. ir tiek pat respondentų teigė, jog DU sumažėjo iki 10 proc.

Atsakydamos į klausimą „Kokias krizės, susijusios su COVID-19 pandemija, įveikimo strategiją taikė Jūsų įmonė?“, įmonės, kurių veikla nepakito ir darbas buvo organizuojamas įprastai, teigė, kad jos rinkosi naujus tiekėjus bei įvedė naujus produktus į rinką. Daliai šios kategorijos įmonių teko keisti nuomos sutarčių sąlygas bei net ketvirtis respondentų nežinojo, kaip įvardinti pandemijos metu naudotą įmonės strategiją.

Įmonės, kurių veikla nesustojo, nes darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, krizės, susijusios su COVID-19 pandemija, įveikimui taikė strategijas, susijusias su laikinu darbuotojų skaičiaus sumažinimu, nuomos sutarčių sąlygų keitimu bei didino rinkodaros veiklos apimtį. Nedidelė dalis šių įmonių įvedė naujus produktus į rinką. Net trečdalis respondentų negalėjo įvardinti, kokią strategiją įmonė pasirinko pandemijos laikotarpiui.

Teiraujantis respondentų apie jų tikslinę rinką, įmonės, kurių veikla nepakito ir darbas buvo organizuojamas įprastai, teigė, jog daugiausia dirba su fiziniais ir juridiniais asmenimis Lietuvoje, taip pat fiziniais ir juridiniais asmenimis, gyvenančiais bei veikiančiais užsienyje. Įmonės, kurių veikla nesustojo ir darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, daugiausiai dirba su Lietuvoje gyvenančiais fiziniais asmenimis bei juridiniais asmenimis Lietuvoje.

Vertinant COVID-19 poveikį bendram įmonės veiklos finansiniam rezultatui 2020 m. pabaigoje, įmonės, kurių veikla nepakito ir darbas buvo organizuojamas įprastai, beveik 67 proc. respondentų teigė, jog finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą, o 25 proc. respondentų tikisi, jog rezultatas išliks toks pats, kaip ir praėjusiais metais. Įmonės, kurių veikla nesustojo ir darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, kiek optimistiškiau tikisi, kad rezultatas išliks toks pats kaip praėjusiais metais (30 proc.), tačiau ir jų 55 proc. respondentų teigia, jog finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą.

Pasiteiravus apie verslo subjektų teiktas paraiškas, įmonės, kurių veikla nepakito, darbas buvo organizuojamas įprastai, teigė net 60 proc. teikė paraiškas gauti subsidijas mikroįmonėms, o 20 proc. respondentų teikė paraiškas dėl paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams; 20 proc. respondentų pasirinko atsakymą „Kita“ ir šio atsakymo nedetalizavo. Įmonėse, kuriose veikla nesustojo ir darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, daugiausiai teikė paraiškas gauti subsidijas mikroįmonėms (net 50 proc.); 33 proc. kreipėsi dėl paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams; kiti kreipėsi dėl nuomos mokesčio kompensacijų bei kitos galimos paramos.

Pasiteiravus „Kokiomis savivaldybės pagalbos priemonėmis pasinaudojote?“ įmonės, kurių veikla nepakito ir darbas buvo organizuojamas įprastai, teigė, kad visos naudojosi mokesčių bei rinkliavų sumažinimu ir atidėjimu savivaldybėse. Įmonės, kurių veikla nesustojo ir darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, naudojosi atšauktomis vietinėmis rinkliavomis (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse ir kt.).

5.6 COVID-19 pandemijos pirmosios bangos poveikio gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriaus įmonėms analizė: atvejo studijos

5.6.1 Situacijos gamybos sektoriuje apžvalga

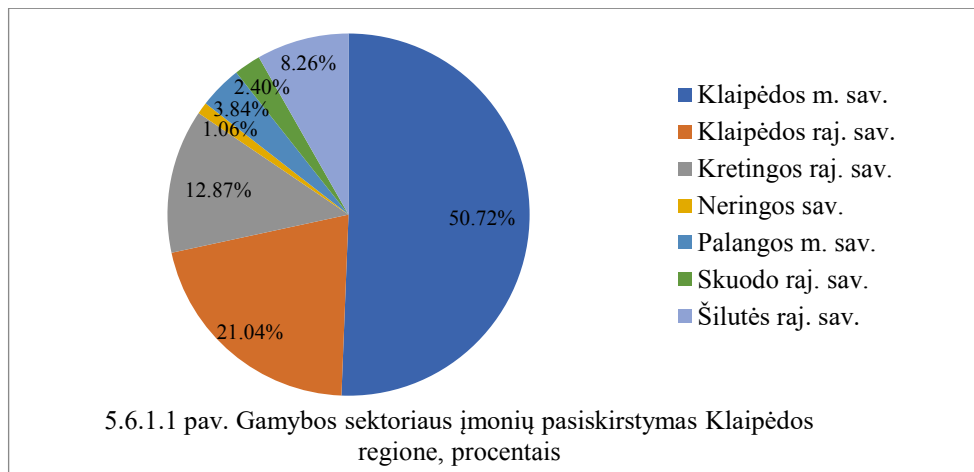
Statistinės informacijos apie gamybos sektoriui priskiriamų įmonių veiklos pokyčius struktūra buvo parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis. Lietuvoje 2020 m. sausio 1 d. duomenimis, gamybos sektoriuje veikė 8193 verslo subjektai, iš kurių Klaipėdos apskrityje – 1041 verslo subjektas arba 12,71 proc. visų šiam sektoriui priskiriamų verslo subjektų. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas pateikia ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių, kuriuo vadovaujantis, gamybos sektoriui priskiriamos B ir C veiklos rūšys (detaliau žiūrėti 5.6.1.1 lentelę).

5.6.1.1 lentelė. Gamybos sektoriaus klasifikavimas vadovaujantis ekonominės veiklos rūšių (EVRK 2 kl.) klasifikatoriumi³⁴⁰

B	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	C20	Chemikalų ir chemijos produktų gamyba
B06	Žalios naftos ir gamtinių dujų gavyba	C21	Pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamyba
B08	Kita kasyba ir karjerų eksploatavimas	C22	Guminių ir plastikinių gaminių gamyba
C	Apdirbamoji gamyba	C23	Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba
C10–C12	Maisto produktų ir tabako gamyba	C24	Pagrindinių metalų gamyba
C11	Gėrimų gamyba	C25	Metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba
C13	Tekstilės gaminių gamyba	C26	Kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba
C14	Drabužių siuvimas (gamyba)	C27	Elektros įrangos gamyba
C15	Odos ir odos dirbinių gamyba	C28	Niekur kitur nepriskirtų mašinų ir įrangos gamyba
C16	Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba	C29	Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba
C17	Popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba	C30	Kitų transporto priemonių ir įrangos gamyba
C18	Spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	C31	Baldų gamyba
C19	Kokso ir rafinuotų naftos produktų gamyba	C32	Kita gamyba
		C33	Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas

5.6.1.1 pav. paveiksle yra pateiktas gamybos sektoriui priskiriamų verslo subjektų pasiskirstymas Klaipėdos apskrityje. Kaip matyti iš 5.6.1.1 pav., 50,72 proc. arba 528 verslo subjektai veikė Klaipėdos miesto savivaldybėje; 21,04 proc. arba 219 verslo subjektų veikė Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje; 12,87 proc. arba 134 verslo subjektai veikė Kretingos rajono savivaldybėje; 8,26 proc. arba 86 – Šilutės rajono savivaldybėje. Kitose Klaipėdos regiono savivaldybėse (t.y. Neringos, Palangos ir Skuodo rajono) gamybos sektoriui priskiriamų įmonių, 2020 m. sausio 1 d. duomenimis, veikė tik 76 verslo subjektai arba 7,3 proc.

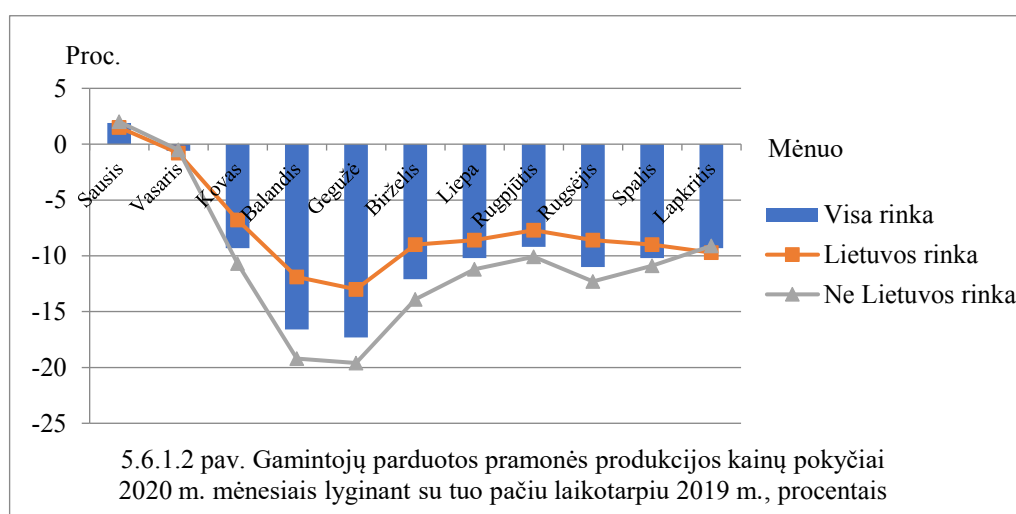
³⁴⁰ Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2020/gamyba> (žiūrėta 2020-12-22)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=59deecf5-06bd-41a8-a3aa-04d72bd50d9e#/>)

Analizuojant Klaipėdos regiono savivaldybėse veikiančių verslo subjektų pasiskirstymą pagal sektorius, galima pastebėti, kad gamybos sektoriuje veikia mažiausia verslo subjektų dalis (8,59 proc. visų Klaipėdos apskrityje veikusiu įmonių). Gamybos sektoriui priskiriamų įmonių skaičius atskirose savivaldybėse sudaro nuo 4,15 iki 12,84 proc. visų toje savivaldybėje veikusiu įmonių. Daugiausiai gamybos sektoriui priskiriamų įmonių veikia Kretingos rajono savivaldybėje – 12,84 proc. visų toje savivaldybėje 2020 m. sausio 1 d. veikusiu verslo subjektų, o mažiausiai – Neringos savivaldybėje – 4,15 proc. visų toje savivaldybėje veikusiu įmonių.

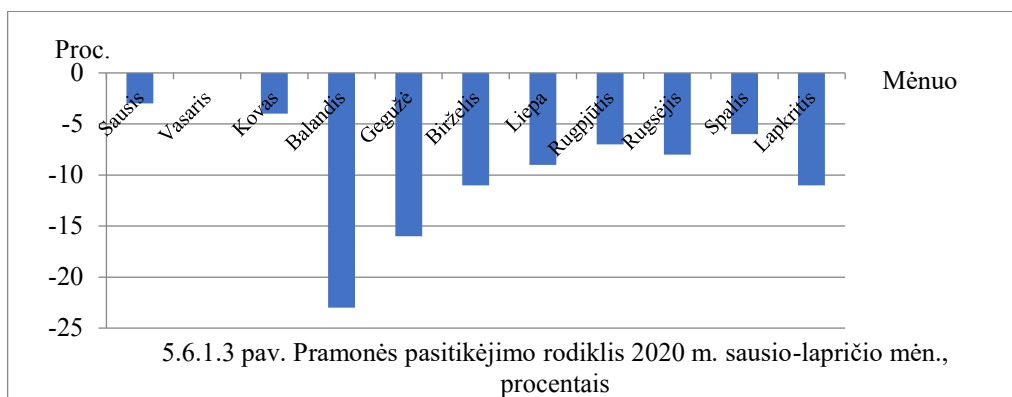
Daugiausiai įmonių priklauso apdirbamosios pramonės veiklos rūšiai. Klaipėdos miesto savivaldybėje daugiausiai įmonių metų pradžioje buvo priskiriama mašinų ir įrangos remonto ir įrengimo veiklos rūšiai (24,24 proc. visų tos savivaldybės gamybos sektoriui priskiriamų įmonių), Klaipėdos rajono, Kretingos bei Šilutės rajonų savivaldybėse - medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamybos veiklos rūšiai (atitinkamai 24,66 proc., 22,37 proc. ir 26,74 proc.), Neringos savivaldybėje – maisto produktų gamybos veiklos rūšiai (63,64 proc.), Palangos miesto savivaldybėje – kitos gamybos veiklos rūšiai (27,5 proc.), Skuodo rajono savivaldybėje – maisto produktų gamybos ir medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamybos veiklos rūšiai (po 20 proc. visų tos savivaldybės gamybos sektoriui priskiriamų įmonių).

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=22242721-f12d-48b1-8b55-ddd205fc00de#/>)

COVID-19 pandemijos ribojimų bendras poveikis verslui gali būti matomas vertinant gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainas, lyginant jas su praėjusių metų tuo pačiu

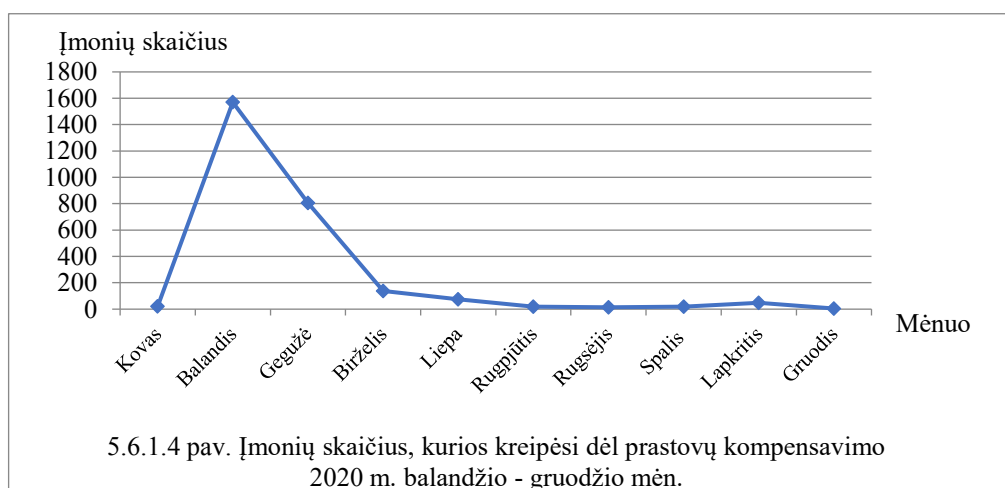
laikotarpiu (žr. 5.6.1.2 pav.). Iš šio paveikslo galima matyti, kad gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainos visu 2020 m. laikotarpiu mažėjo, lyginant kiekvieną 2020 m. mėnesį su tuo pačiu laikotarpiu 2019 m. Didžiausias gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainų pokytis fiksuojamas 2020 m. gegužės mėn., kai kainos sumažėjo 16,1 proc., lyginant su tuo pačiu laikotarpiu 2019 m. Daugiausiai įtakos tokiam pasikeitimui turėjo gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainų sumažėjimas ne Lietuvos rinkoje, kuris siekė net 19,6 proc., lyginant su 2020 m. gegužės mėn. laikotarpiu. Vėlesniais mėnesiais stebimas mažesnis neigiamas poveikis šiam rodikliui.

5.6.1.3 pav. Pramonės pasitikėjimo rodiklis 2020 m. sausio-lapričio mėn., procentais

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=aa93535d-9b2b-42a1-87ef-903c3f08d183#/>)

5.6.1.3 pav. pateikta informacija, kaip keitėsi pramonės pasitikėjimo rodiklis Lietuvoje 2020 m. sausio – lapkričio mėn. Pramonės pasitikėjimo rodiklis apibūdina pramonės (kuriai priklauso ir gamybos sektorius) veiklos pokyčius ir tendencijas, vadovaujantis pramonės įmonių statistinio tyrimo duomenimis. Statistinis tyrimas yra skirtas trumpalaikiai ekonominei analizei ir prognozėms, t.y. ekonominės veiklos ryšiams ir augimo periodams numatyti, esamai šalies ekonominei būklei ir verslo veiklos pasikeitimų kryptį nustatyti. Kaip matyti iš 5.6.1.3 paveikslo, 2020 m. laikotarpiu pramonės pasitikėjimo rodiklis buvo neigiamas, o mažiausia reikšmė buvo pasiekta balandžio mėn. Pramonės pasitikėjimo rodiklis nuo gegužės iki liepos mėn. šiek tiek padidėjo, tačiau vis dar išliko neigiamas, ir nuo spalio mėn. vėl fiksuojamas pramonės pasitikėjimo rodiklio smukimas. Toks rodiklio kitimas gali reikšti gamybos sektoriaus įmonių veiklos apimčių sumažėjimą, kainų mažėjimą bei turėti įtakos šių įmonių bendriems veiklos rezultatams ateityje.

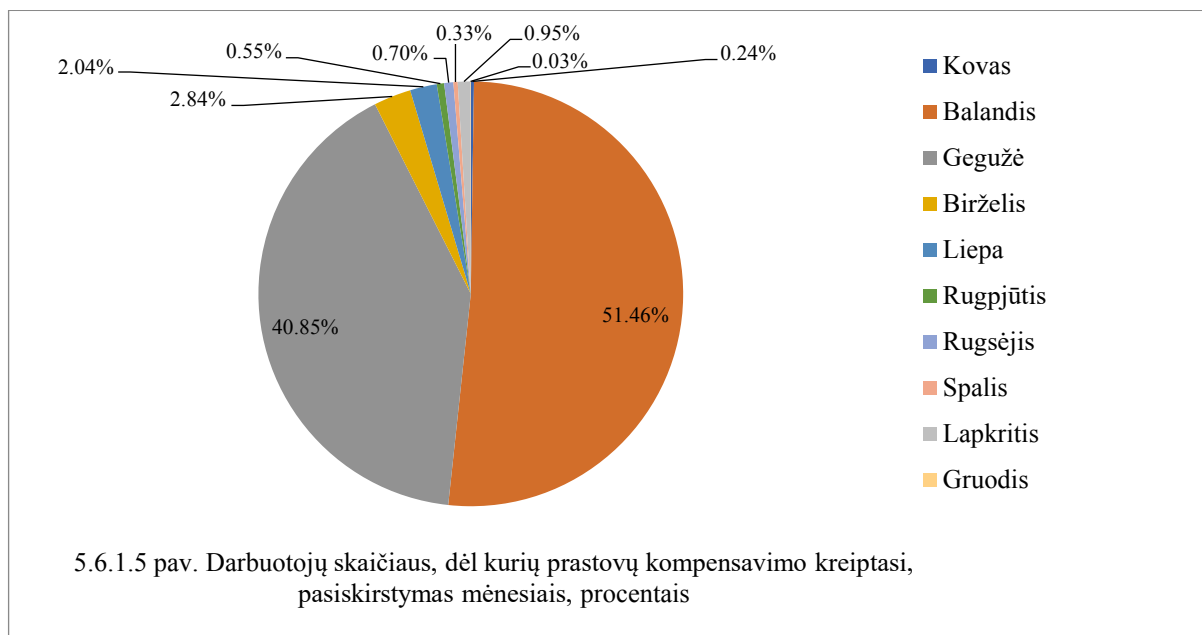

5.6.1.4 pav. Įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo 2020 m. balandžio - gruodžio mėn.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7aa6b96a-b593-47ef-b0df-04bef5bc2d96#/>)

2020 m. kovo 16 d. įvedus ribojimus, susijusius su COVID-19 pandemijos valdymu, buvo apribota bei sustabdyta kai kurių įmonių veikla. Taikytų ribojimų poveikis gamybos sektoriaus įmonėms gali būti vertinamas analizuojant įmonių skaičius, kurios kreipėsi dėl prastovų

kompensavimo, kitimą 2020 m. kovo – gruodžio mėn. (žr. 5.6.1.4 pav.). Kaip matyti iš šio paveikslo, dėl darbuotojų, buvusių prastovose, kreipėsi 2719 gamybos sektoriuje veikiančių įmonių. Daugiausiai dėl darbuotojų, buvusių prastovose kreiptasi balandžio mėn., tai sudarė 58,13 visų kreipimūsi. Dažniausiai kreipėsi apdirbamosios gamybos veiklą vykdančios įmonės. Kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla užsiimančios įmonės dėl darbuotojų prastovų kreipėsi tik balandžio, gegužės ir birželio mėn., atitinkamai po 18, 5 ir 1 įmonę, užsiimančia šia veikla.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7aa6b96a-b593-47ef-b0df-04bef5bc2d96#/>)

5.6.1.5 pav. pateiktas darbuotojų, dėl kurių prastovų kompensavimo buvo kreiptasi, pasiskirstymas mėnesiais. Iš 5.6.1.5 pav. galima matyti, kad daugiausiai gamybos sektoriaus įmonės dėl darbuotojų prastovų kompensavimo kreipėsi balandžio ir gegužės mėn., atitinkamai po 51,46 proc. ir 40,85 proc. nuo visų darbuotojų skaičiaus, dėl kurių buvo kreiptasi. Kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla užsiimančios įmonės dėl darbuotojų prastovų kompensavimo kreipėsi balandžio, gegužės ir birželio mėn., buvo kreiptasi atitinkamai dėl 18, 23 ir 34 darbuotojų. Tuo tarpu apdirbamosios gamybos veikla užsiimančios įmonės kreipimaisi dėl darbuotojų prastovų kompensavimo sudarė net 99,7 proc. visų gamybos sektoriui priskiriamų įmonių kreipimūsi.

Valstybinė mokesčių inspekcija sudaro ir atnaujina duomenis apie įmones, nukentėjusias dėl COVID-19 pandemijos. Būtina pažymėti, kad 2020 m. liepos 30 d. duomenimis, tik viena įmonė, veikianti gamybos sektoriuje, buvo priskirta prie įmonių, nukentėjusių nuo COVID – 19 pandemijos. Ši įmonė veikia Klaipėdos rajono savivaldybėje. Kitose savivaldybėse veikiančios įmonės nustatytą dieną nebuvo įtrauktos į paveiktų įmonių sąrašus. Vadovaujantis 2020 m. gruodžio 10 d. atnaujintais duomenimis, ta pati įmonė, veikianti gamybos sektoriuje, vis dar yra įtraukta į paveiktų įmonių sąrašus.

Apibendrinami galima teigti, kad gamybos sektoriuje veikiančios įmonės buvo paveiktos COVID-19 pandemijos, vadovaujantis produkcijos kainos pokyčiais, pramonės pasitikėjimo rodikliu, įmonių, besikreipusių dėl darbuotojų prastovų kompensavimo, skaičiaus didėjimu. Labiausiai neigiamas poveikis juntamas apdirbamosios gamybos veiklos rūšį vystančių įmonių tarpe.

Gamybos sektoriaus įmonių veiklos iššūkių įvedus veiklos ribojimo priemones bei padarinių šalinimo analizė, vadovaujantis atlikto kiekybinio tyrimo duomenimis

Toliau bus analizuojami kiekybinio tyrimo, vykdyto siekiant įvertinti COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos apskrities smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms bei veiklą ribojančių priemonių

efektyvumą, duomenys. Tyrimo metu respondentų buvo klausiama, kokia buvo įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui. Analizuojant gamybos sektoriaus įmonių atstovų, dalyvavusių apklausoje duomenis, nustatyta, kad gamybos įmonių veikla didžiąja dalimi nepakito, nes dominavo tokie atsakymai: darbas buvo organizuojamas įprastai (54,5 proc.), veiklai buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai (27,3 proc.) ir darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu (18,2 proc.). Nei vienos įmonės, dalyvavusios apklausoje, atstovai nepasirinko varianto, kad įmonės veikla buvo nutraukta. Be to, net 63,6 proc. gamybos sektoriaus įmonių apyvarta beveik nepasikeitė, 18,2 proc. - sumažėjo daugiau nei 50 proc., apyvartos mažėjimas tarp 20 ir 50 proc. bei mažėjimas iki 20 proc. fiksuojamas 9,1 proc. respondentų, dalyvavusių apklausoje, atsakymuose.

Respondentų buvo prašoma įvertinti, kaip sutinka su teiginiais apie COVID-19 teigiamą ir neigiamą įtaką įmonės veiklai, pagal Likerto skalę (1 – visiškai nesutinku; 2 – nesutinku; 3 – nei sutinku, nei nesutinku; 4 – sutinku; 5 – visiškai sutinku) (žr. 5.6.1.2 lentelę).

5.6.1.2 lentelė. COVID-19 pandemijos teigiamo ir neigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms gamybos sektoriaus įmonėms identifikavimas³⁴¹

Teigiamo poveikio identifikavimas	Vidutinis vertinimas	Neigiamo poveikio identifikavimas	Vidutinis vertinimas
Atidarytos naujos prekybos vietos	1,36	Nuomos sutarties (-čių) nutraukimas	2,36
Sukurta el. parduotuvė	1,55	Sumažėjo logistikos paslaugų apimtys	2,73
Sutrumpėjo klientų atsiskaitymo už prekes/ paslaugas terminai	1,64	Padidėjo kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu	3,18
Padidėjo logistikos paslaugų apimtys	1,91	Sutriko tiekimo grandinė; Sumažėjo / sustabdytos investicijos	3,27
Papildytas įmonės paslaugų/veiklos spektras	1,91	Sumažėjo tam tikrų produktų poreikis	3,36
Padidėjo pardavimai internetu	2,00	Uždaryta dalis / visos prekybos vietos; Atšaukti užsakymai	3,36
Sumažėjo patalpų nuomos kaštai	2,09	Pailgėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai	3,36
Padidėjo investicijos į įmonės plėtrą	2,27	Atsirado apyvartinių lėšų trūkumas	3,45
Pakeistos / atnaujintos technologijos	2,36	Sumažėjo darbuotojų skaičius dėl ligos ar vaiko (-ų) priežiūros	3,55
Pagerėjo darbuotojų įgūdžiai naudotis IT priemonėmis/programomis	2,55	Padidėjo biurokratizmas	3,82
Padidėjo vartotojų paklausa įmonės produktams	2,91	Atšauktos kelionės / susitikimai/ konferencijos	4,18

Analizuojant 5.6.1.2 lentelės duomenis galima pastebėti, kad įvesti ribojimai sustabdė naujų prekybos vietų atidarymą, el. parduotuvių kūrimą. Prie teigiamo poveikio būtina paminėti padidėjusią vartotojų paklausą įmonės produktams, padidėjusias investicijas į įmonės plėtrą, pakeistas arba atnaujintas technologijas bei pagerėjusius darbuotojų įgūdžius naudotis IT priemonėmis/programomis. Vertinant neigiamas pasekmes gamybos įmonių veiklai, galima matyti, kad aplinkos pasikeitimai sumažino verslo kelionių, susitikimų, dalyvavimo konferencijose skaičių.

³⁴¹ Sudaryta autorių, 2020, vadovaujantis kiekybinio tyrimo metu gautais rezultatais

Tarp neigiamo poveikio veiksnių minimi ir: padidėjęs biurokratizmo lygis, sumažėjęs darbuotojų skaičius, atsiradęs apyvartinių lėšų trūkumas, atšaukti užsakymai bei uždaryta dalis prekybos vietų.

45,5 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų teigiamai vertino įmonės darbuotojų gebėjimus pakitusių darbo sąlygomis bei 27,3 proc. vertino labiau neigiamai nei teigiamai. Galima teigti, kad dalies gamybos sektoriaus įmonių darbuotojai gana gerai susitvarkė bei efektyviai vykdė savo veiklą COVID-19 pandemijos laikotarpiu. Gamybos sektoriaus įmonių tarpe keitėsi ir darbo organizavimo pobūdis, dažniausiai buvo naudojamos šios priemonės: organizuojamas nuotolinis darbas (72,7 proc.), darbuotojai prastovose (36,4 proc.), atleista dalis darbuotojų ar sustabdyti/atšaukti personalo samdymo planai (po 18,2 proc.), pailgintos ar sutrumpintos darbo valandos, atleisti darbuotojai, sumažintas darbo dienų skaičius (po 9,1 proc.); 18,2 proc. respondentų nurodė, kad buvo taikytos kitos darbo organizavimo pobūdžio keitimo priemonės. Siekiant užtikrinti darbuotojų saugumą darbo vietose, gamybos sektoriaus įmonės taikė šias priemones: nuolat valė, dezinfekavo darbo vietas bei patalpas (vidutinė reikšmė - 4,45 iš 5), nurodė laikytis saugaus atstumo bei įrengė dezinfekcijos stoteles (vidutinė reikšmė - 4,09), darbuotojai dėvėjo kaukes ir mūvėjo pirštines (vidutinė reikšmė - 3,91). Galima teigti, kad gamybos sektoriaus įmonių tarpe išaugo darbo vietų pritaikymo kaštai.

72,7 proc. apklausoje dalyvavusių bei gamybos sektorių atstovavusių verslo atstovų nurodė, kad vidutinis darbo užmokestis įmonėje nesikeitė; 18,2 proc. – padidino vidutinį darbo užmokestį iki 5 proc., o 9,1 proc. verslo atstovų įmonėse darbo užmokestis sumažėjo daugiau nei 10 proc. Be to, gamybos sektoriaus įmonėms, veikiančioms Klaipėdos apskrityje, pavyko išsaugoti 75-100 proc. darbo vietų. Prie darbo vietų išsaugojimo labiausiai prisidėjo šios priemonės: dalis arba visi darbuotojai turėjo nedarbingumo pažymėjimus vaiko (-ų) priežiūrai (63,6 proc.), darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu (54,5 proc.), darbuotojai buvo prastovose ar dalinėse prastovose (36,4 proc.) bei darbuotojai išėjo kasmetinių privalomų atostogų (27,3 proc.).

72,7 proc. gamybos sektoriaus įmonių nekeitė savo produktų kainų, paskelbus karantiną. Kita dalis, t.y. 27,3 proc. kainas sumažino. Gamybos sektoriuje veikiančių įmonių tarpe nebuvo tokių, kurios paskelbus karantiną būtų padidinusios kainas. Taip pat pasiskirstė ir respondentų atsakymai, vertinant, ar pasikeitė įmonės galimybės naudotis išoriniais finansavimo kanalais: 72,7 proc. respondentų nurodė, kad galimybės išliko tokios pačios, tačiau 27,3 proc. įmonių prieiga prie išorinių finansinių šaltinių sumažėjo.

Gamybos sektoriaus įmonės prognozuoja, kad bendras 2020 m. finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą (45,5 proc.), išliks toks pats kaip ir praėjusiais metais (36,4 proc.), viršys planą (18,2 proc.). Respondentų buvo prašoma identifikuoti, kokie veiksniai kelia didžiausią nerimą ateityje. Nustatyta, kad gamybos sektoriaus įmonėms daugiausiai nerimo kelia šie veiksniai: nauja COVID-19 banga (vidutinė reikšmė - 4,36 iš 5), užsikrėtimo baimė bei socialinio kontakto praradimo baimė (vidutiniškai po 4,27) bei pasaulinio ekonomikos nuosmukio poveikis (vidutinė reikšmė - 3,91). Galima teigti, kad šio sektoriaus įmonėms daugiausiai iššūkių kelia socialiniai COVID-19 pandemijos padariniai įmonių veiklai.

63,6 proc. gamybos sektoriaus įmonių naudojosi valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui. Pagrindinis tikslas naudoti šias priemones buvo padėti išsaugoti darbo vietas (100 proc.), padėti išsaugoti verslo likvidumą (28,6 proc.) bei padėti išsaugoti verslo investicijas (14,3 proc.). Kaip efektyviausios valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonės, buvo išskirtos paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams, subsidijos mikroįmonėms bei palūkanų kompensavimas (vidutinė reikšmė – 3 iš 5). Tuo tarpu, mažiausiai efektyvi valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonė yra eksporto kredito garantijos (vidutinė reikšmė - 1,8 iš 5).

Išanalizavus COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos apskrityje veikiančioms gamybos sektoriaus įmonėms, galima teigti, kad neigiamas poveikis labiausiai jaučiamas padidėjusiu biurokratizmo lygiu, sumažėjusiu darbuotojų skaičiumi, atsiradusiu apyvartinių lėšų trūkumu, atšauktais užsakymais, uždaryta dalimi prekybos vietų bei sumažėjusiu kelionių skaičiumi. Įmonėms pavyko išsaugoti didžiąją dalį darbo vietų ir prie to labiausiai prisidėjo nedarbingumo pažymėjimų vaiko priežiūrai gavimo galimybė, prastovos bei išleidimas į kasmetines atostogas. Be to, didžioji dalis tyrime dalyvavusių gamybos sektoriaus įmonių nurodė, kad nesikeitė įmonėje vidutinis darbo užmokestis bei produktų kainos klientams. Metinis finansinis rezultatas prognozuojamas kaip

ženkliai mažesnis už planą, todėl galima teigti, kad neigiamas pandemijos poveikis gamybos sektoriaus veiklai jaučiamas gana stipriai. Didžioji dalis gamybos sektoriuje veikiančių įmonių naudojami valstybės teikiamomis pagalbomis priemonėmis verslui, vedinos pagrindinio tikslo – darbo vietų išsaugojimo. Gamybos sektoriaus atstovų, dalyvavusių apklausoje, nuomone, efektyviausios paramos priemonės verslui būtų paskolos, subsidijos mikroįmonėms bei palūkanų kompensavimas, o eksporto kredito garantijos suvokiamos, kaip mažiausiai efektyvi paramos verslui priemonė.

Gamybos sektoriaus įmonėms, siekiant sėkmingiau susidoroti su COVID-19 pandemijos poveikiu veiklai, rekomenduojama geriau išnaudoti padidėjusią vartotojų paklausą įmonės produktams; darbuotojų skaičiaus mažėjimo klausimą spręsti samdant laikinus darbuotojus, esant poreikiui; apyvartinių lėšų trūkumo problemą spręsti naudojantis išorinių finansavimo šaltinių pagalba.

5.6.2 Prekybos sektoriaus analizė

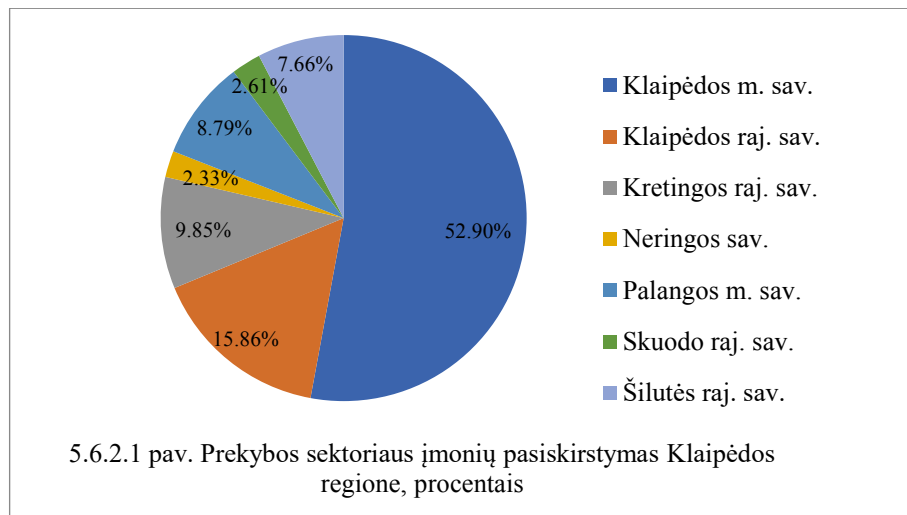
Statistinė informacija apie prekybos sektoriui priskiriamų įmonių veiklos pokyčius, struktūra buvo parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis. Lietuvoje 2020 m. sausio 1 d. duomenimis, veikia 28 090 prekybos verslo subjektų, iš kurių Klaipėdos apskrityje – 2913 verslo subjektai arba 10,37 proc. visų šiam sektoriui priskiriamų verslo subjektų. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas pateikia ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių, kuriuo vadovaujantis, prekybos sektoriui priskiriamos G ir I (išskyrus apgyvendinimo veiklą) veiklos rūšys (detaliau žiūrėti 5.6.2.1 lentelę).

5.6.2.1 lentelė. Prekybos sektoriaus klasifikavimas vadovaujantis ekonominės veiklos rūšių (EVRK 2 kl.) klasifikatoriumi³⁴²

G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas
G45	Variklinių transporto priemonių ir motociklų didmeninė ir mažmeninė prekyba bei remontas
G46	Didmeninė prekyba, išskyrus prekybą variklinėmis transporto priemonėmis ir motociklais
G47	Mažmeninė prekyba, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą
G4730	Automobilių degalų mažmeninė prekyba specializuotose parduotuvėse
G47(-G473)	Mažmeninė prekyba, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą; automobilių degalų prekybą
G4711–G472	Maisto, gėrimų ir tabako mažmeninė prekyba
G4719–G474–G479	Mažmeninė prekyba ne maisto prekėmis
I	Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla
I56	Maitinimo ir gėrimų teikimo veikla

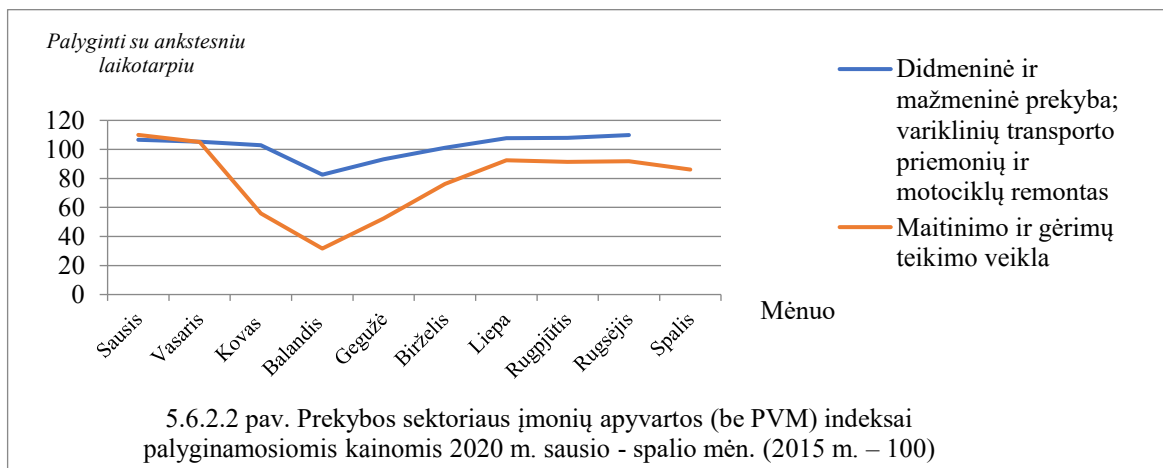
5.6.2.1 pav. paveiksle yra pateiktas prekybos sektoriui priskiriamų verslo subjektų pasiskirstymas Klaipėdos regiono savivaldybėse. Kaip matyti iš 5.6.2.1 pav., 52,9 proc. prekybos sektoriaus įmonių buvo įsikūrusios Klaipėdos miesto savivaldybės teritorijoje; 15,86 proc. arba 462 – Klaipėdos rajono savivaldybėje; 287 arba 9,85 proc. – Kretingos rajono savivaldybėje; 8,79 proc. arba 256 verslo subjektai Palangos miesto savivaldybėje bei 7,66 proc. arba 223 verslo subjektai – Šilutės rajono savivaldybėje. Skuodo rajono ir Neringos rajono savivaldybėse prekybos sektoriui priskiriami verslo subjektai sudarė neįžymią, t.y. 4,94 proc. šiam sektoriui priskiriamų įmonių dalį Klaipėdos regione.

³⁴² Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2020/prekyba> (žiūrėta 2020-12-22)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=59deecf5-06bd-41a8-a3aa-04d72bd50d9e#/>)

Daugiausiai įmonių priklauso didmeninės ir mažmeninės prekybos bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veiklos rūšiai. Klaipėdos apskrities savivaldybėse didžiausia dalis įmonių, priskiriamų prekybos sektoriui, 2020 m. sausio 1 d. duomenimis, veikė mažmeninės prekybos, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų, prekybos srityje: Skuodo rajono savivaldybėje – 68,42 proc., Šilutės rajono savivaldybėje – 47,98 proc., Kretingos rajono savivaldybėje – 43,90 proc., Palangos miesto savivaldybėje – 40,23 proc., Klaipėdos miesto savivaldybėje – 38,29 proc., Klaipėdos rajono savivaldybėje – 38,10 proc. visų tos savivaldybės prekybos sektoriui priskiriamų įmonių. Tik Neringos miesto savivaldybėje prekybos sektoriuje dominavo maitinimo ir gėrimų teikimo veikla užsiimančios įmonės – 55,88 proc. visų Neringos savivaldybėje veikiančių prekybos sektoriaus įmonių.

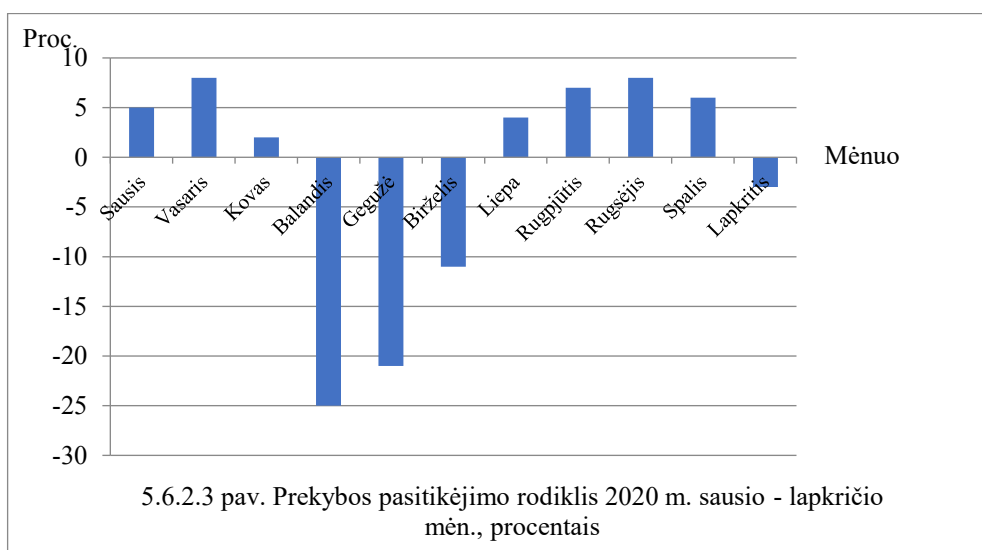

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=6d8f03d9-c8d1-4df2-a51b-867815a1a23e#/>)

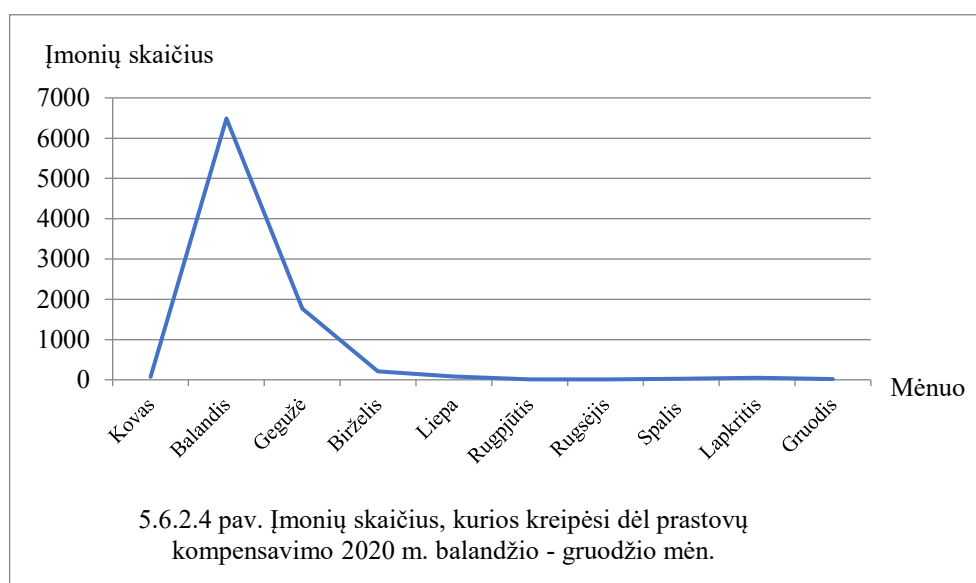
COVID-19 pandemijos ribojimų bendras poveikis gali būti matomas vertinant prekybos sektoriaus įmonių apyvartos (be PVM) indekso kitimą, lyginant su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu (žr. 5.6.2.2 pav.). Prekybos sektoriaus įmonių apyvartos rodiklis analizuojamas pašalinus darbo dienų skaičiaus įtaką. Kaip matyti iš 5.6.2.2 paveikslo, maitinimo ir gėrimų teikimo veikla užsiimančių įmonių apyvartos rodiklis labiausiai buvo sumažėjęs 2020 m. balandžio mėn., kai valstybė pradėjo taikyti šio sektoriaus įmonėms veiklos ribojimus. Visu analizuojamu laikotarpiu maitinimo ir gėrimų teikimo veikla užsiimančios įmonės nepasiekė 2019 m. apyvartos rodiklio. Didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonėse apyvartos kitimo indeksas balandžio mėn. dėl įvestų apribojimų taip pat buvo sumažėjęs 17,4 procentinio punkto, tačiau nuo gegužės mėn. pastebimas

atsigavimas ir indekso didėjimas. Rugsėjo mėn. didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonės viršijo 2019 m. atitinkamo mėnesio rodiklio lygį. Galima teigti, kad dėl veiklos ribojimų labiausiai nukentėjo maitinimo ir gėrimų teikimo veikla užsiimančios įmonės, nes turėjo stabdyti veiklą arba ją labai apriboti.

5.6.2.3 pav. pateiktas Lietuvos prekybos sektoriaus įmonių pasitikėjimo rodiklis 2020 m. spalio – lapkričio mėn. Šis rodiklis yra verslo padėties pasikeitimo, verslo padėties prognozės ir prekių atsargų lygio vertinimo balansų paprastasis aritmetinis vidurkis. Statistinis tyrimas yra skirtas trumpalaikiai ekonominei analizei ir prognozėms, t.y. ekonominės veiklos ryšiams ir augimo periodams numatyti, esamai šalies ekonominei būklei ir verslo veiklos pasikeitimų kryptčiai nustatyti. Kaip matyti iš 5.6.2.3 paveikslo, 2020 m. laikotarpiu prekybos pasitikėjimo rodiklis buvo neigiamas; mažiausia reikšmė buvo pasiekta balandžio mėn., kai pasitikėjimas sumažėjo net 25 procentiniais punktais. Iki rugsėjo mėn. prekybos pasitikėjimo rodiklis buvo padidėjęs, tačiau nuo rugsėjo mėn. vėl fiksuojamas prekybos pasitikėjimo rodiklio mažėjimas, kol lapkričio mėn. pasitikėjimo rodiklis sumažėjo 8 procentiniais punktais, lyginant su spalio mėn. buvusiu šio sektoriaus įmonių pasitikėjimo rodikliu. Toks rodiklio kitimas gali reikšti prekybos sektoriaus įmonių veiklos apimčių sumažėjimą, kainų mažėjimą bei turėti įtakos šių įmonių bendriems veiklos rezultatams ateityje.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d9afe3de-8f1d-412c-a732-ce5df35b04eb#/>)

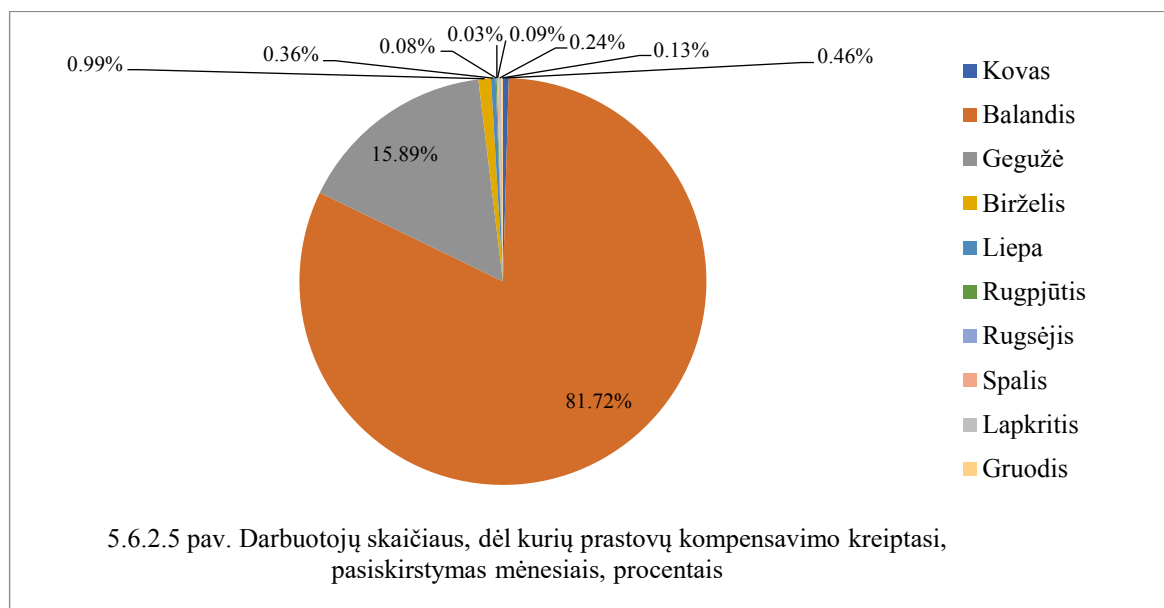

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7aa6b96a-b593-47ef-b0df-04bef5bc2d96#/>)

2020 m. kovo 16 d. įvedus ribojimus, susijusius su COVID-19 pandemijos valdymu, buvo apribota bei sustabdyta kai kurių įmonių veikla. Taikytų ribojimų poveikis prekybos sektoriaus įmonėms gali būti vertinamas analizuojant įmonių skaičiaus, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo, kitimą 2020 m. kovo – gruodžio mėn. (žr. 5.6.2.4 pav.).

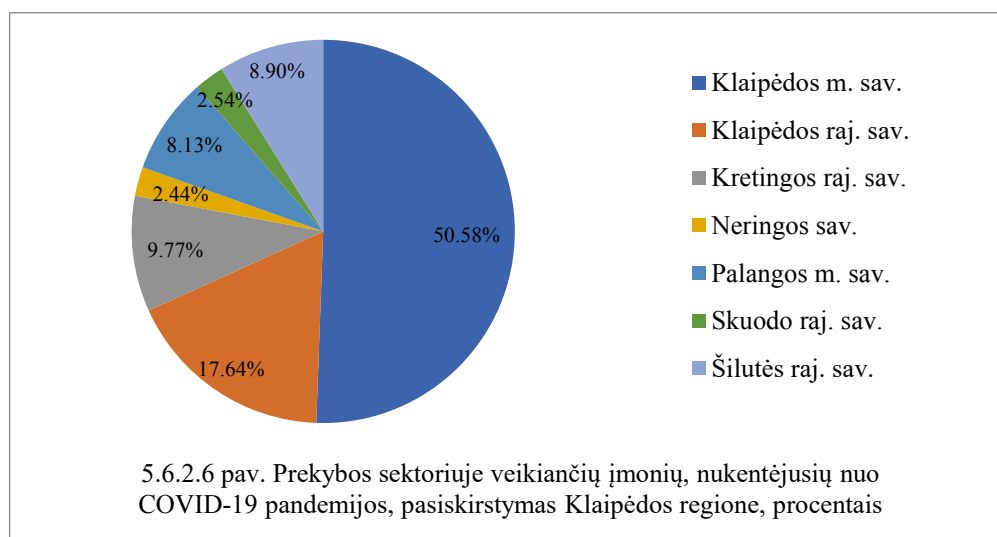
Dėl darbuotojų, buvusių prastovose, kreipėsi 8738 prekybos sektoriaus įmonės. Daugiausiai dėl darbuotojų, buvusių prastovose, kreiptasi balandžio mėn., tai sudarė 74,26 proc. visų kreipimųsi. Gegužės mėn. besikreipusių prekybos įmonių skaičius sumažėjo daugiau 3 kartus, nuo 6489 iki 1767 kreipimųsi. Liepos – gruodžio mėn. dėl darbuotojų buvusių prastovose prekybos įmonės kreipėsi retai; kreipimųsi skaičius svyravo nuo 0,1 iki 0,93 proc. nuo bendrų kreipimųsi skaičiaus.

5.6.2.5 pav. pateiktas darbuotojų, dėl kurių prastovų kompensavimo buvo kreiptasi, pasiskirstymas mėnesiais.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7aa6b96a-b593-47ef-b0df-04bef5bc2d96#/>)

Iš 5.6.2.5 pav. galima matyti, kad daugiausiai prekybos sektoriaus įmonės dėl darbuotojų prastovų kompensavimo kreipėsi balandžio ir gegužės mėn., atitinkamai po 81,72 proc. ir 15,89 proc. nuo visų darbuotojų skaičiaus, dėl kurių buvo kreiptasi. Kitais mėnesiais darbuotojų skaičius, dėl kurių prastovų kompensavimo kreiptasi, sudarė nežymią dalį.

Šaltinis: Valstybinės mokesčių inspekcija (<https://www.vmi.lt/cms/informacija-apie-mokesciu-moketojus>)

Valstybinė mokesčių inspekcija sudaro ir atnaujina duomenis apie įmones, nukentėjusias dėl COVID-19 pandemijos. Būtina pažymėti, kad 2020 m. liepos 30 d. duomenimis, 3776 prekybos sektoriaus įmonės, veikiančios Klaipėdos apskrityje, buvo įtrauktos į nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos įmonių tarpą. 5.6.2.6 pav. pateiktas prekybos sektoriuje veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos pasiskirstymas Klaipėdos regioną sudarančiose savivaldybėse.

Klaipėdos miesto savivaldybėje veikiančios prekybos sektoriaus įmonės labiausiai nukentėjo nuo COVID – 19 pandemijos. Jos sudaro 50,58 proc. visų tame sektoriuje Klaipėdos regione veikiančių įmonių. Mažiausia dalis šiame sektoriuje nukentėjusių įmonių yra įsikūrusios Skuodo rajono savivaldybėje. Analizuojant, kokio tipo įmonės buvo dažniausiai įtrauktos į paveiktų įmonių sąrašus, pastebima, kad Klaipėdos miesto savivaldybėje (85,97 proc.), Klaipėdos rajono savivaldybėje (89,79 proc.), Kretingos rajono savivaldybėje (87,80 proc.), Skuodo rajono savivaldybėje (89,58 proc.), Šilutės rajono savivaldybėje (88,39 proc.), Palangos miesto savivaldybėje (67,1 proc.) dažniau nukentėjo įmonės, veikiančios didmeninės ir mažmeninės prekybos bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto srityse. Tuo tarpu Neringos rajono savivaldybėje nebuvo tokio ryškaus dominavimo: į nukentėjusių sąrašus buvo įtraukta 46,74 proc. maitinimo ir gėrimų teikimo veikla bei 53,26 proc. mažmenine ir didmenine prekyba užsiimančio prekybos sektoriui priskiriamų įmonių.

Analizuojant 2020 m. gruodžio 10 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktus įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, sąrašus, galima pastebėti, kad bendras prekybos sektoriui ir nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos įmonių skaičius padidėjo nuo 3776 iki 3957, t.y. 4,8 proc. Labiausiai tam įtakos turėjo, ženkliai, net 13 proc. sumažėjęs nukentėjusių įmonių, įsikūrusių Neringos savivaldybės teritorijoje, skaičius bei 5 proc. sumažėjęs nukentėjusių įmonių, įsikūrusių Klaipėdos miesto savivaldybėje, skaičius. Palangos miesto savivaldybėje fiksuojamas mažiausias nukentėjusių įmonių, priskiriamų prekybos sektoriui, skaičiaus didėjimas – 1,3 proc.

Apibendrintai galima teigti, kad prekybos sektoriuje veikiančios įmonės buvo paveiktos COVID-19 pandemijos, vertinant prekybos sektoriaus įmonių apyvartos pokyčius, prekybos pasitikėjimo rodiklį ir įmonių, besikreipusių dėl darbuotojų prastovų kompensavimo, skaičiaus didėjimą. Labiausiai neigiamas poveikis juntamas maitinimo ir gėrimų teikimo veikla vystančių įmonių tarpe (labiausiai sumažėjusi tų įmonių apyvarta), tačiau prie nukentėjusių įmonių daugiau buvo įtraukta mažmenine bei didmenine prekyba užsiimančių įmonių.

Prekybos sektoriaus įmonių veiklos iššūkių įvedus veiklos ribojimo priemones bei padarinių šalinimo analizė, vadovaujantis atliktu kiekybinio tyrimo duomenimis

Toliau bus analizuojami kiekybinio tyrimo, vykdyto siekiant įvertinti COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos apskrities smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms bei veiklą ribojančių priemonių efektyvumą, duomenys. Tyrimo metu respondentų buvo klausiama, kokia buvo įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui. Analizuojant prekybos sektoriaus įmonių atstovų, dalyvavusių apklausoje, duomenis nustatyta, kad 80 proc. prekybos sektoriui priskiriamų įmonių buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai, 10 proc. įmonių veikla nepakito bei darbas buvo organizuojamas įprastai, o 10 proc. pasirinko variantą – „Kita“. Nei vienos įmonės, dalyvavusios apklausoje, atstovai nepasirinko varianto, kad įmonės veikla buvo nutraukta. Prekybos sektoriui priskiriamų įmonių apyvartos kitimas buvo toks: apyvarta beveik nepasikeitė (30 proc.), apyvarta sumažėjo tarp 20 ir 50 proc. (30 proc.), apyvarta sumažėjo daugiau nei 50 proc. (20 proc.), apyvarta sumažėjo iki 20 proc. (10 proc.) bei apyvarta padidėjo 20 proc. (10 proc.). Galima teigti, jog 60 proc. prekybos sektoriuje įmonių tarpe COVID-19 pandemija turėjo neigiamos įtakos šių įmonių apyvartos kitimui.

Respondentų buvo prašoma įvertinti, kaip sutinka su teiginiais apie COVID-19 teigiamą ir neigiamą įtaką įmonės veiklai, pagal Likerto skalę (1 – visiškai nesutinku; 2 – nesutinku; 3 – nei sutinku, nei nesutinku; 4 – sutinku; 5 – visiškai sutinku) (žr. 5.6.2.2 lentelę).

Analizuojant 5.6.2.2 lentelės duomenis galima pastebėti, kad įvesti ribojimai sustabdė naujų prekybos vietų atidarymą. Prie teigiamo poveikio būtina paminėti padidėjusias logistikos paslaugų apimtis, pakeistas/atnaujintas technologijas, padidėjusius pardavimus internetu. Vertinant

neigiamas pasekmes prekybos įmonių veiklai, galima matyti, kad aplinkos pasikeitimai sumažino verslo kelionių, susitikimų, dalyvavimo konferencijose skaičių. Tarp neigiamo poveikio veiksnių minimi ir padidėjęs biurokratizmo lygis, padidėję kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu, tiekimo grandinės sutrikimas bei sumažėjęs tam tikrų produktų poreikis.

5.6.2.2 lentelė. COVID-19 pandemijos teigiamo ir neigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms prekybos sektorius įmonėms identifikavimas³⁴³

Teigiamo poveikio identifikavimas	Vidutinis vertinimas	Neigiamo poveikio identifikavimas	Vidutinis vertinimas
Atidarytos naujos prekybos vietos	1,30	Nuomos sutarties (-čių) nutraukimas	2,30
Sumažėjo patalpų nuomos kaštai	1,60	Pailgėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai	2,50
Padidėjo investicijos į įmonės plėtrą	1,60	Sumažėjo logistikos paslaugų apimtys	2,70
Padidėjo vartotojų paklausa įmonės produktams	1,60	Atsirado apyvartinių lėšų trūkumas	2,80
Pagerėjo darbuotojų įgūdžiai naudotis IT priemonėmis/programomis	1,70	Sumažėjo / sustabdytos investicijos	3,00
Sukurta el. parduotuvė	1,80	Atšaukti užsakymai	3,10
Sutrumpėjo klientų atsiskaitymo už prekes/ paslaugas terminai	1,80	Sumažėjo darbuotojų skaičius dėl ligos ar vaiko (-ų) priežiūros	3,20
Papildytas įmonės paslaugų/veiklos spektras	1,80	Uždaryta dalis / visos prekybos vietos	3,30
Padidėjo pardavimai internetu	2,00	Sumažėjo tam tikrų produktų poreikis	3,70
Pakeistos / atnaujintos technologijos	2,30	Sutriko tiekimo grandinė	3,80
Padidėjo logistikos paslaugų apimtys	2,40	Padidėjo kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu	3,90
		Atšauktos kelionės / susitikimai/ konferencijos; padidėjo biurokratizmas	4,00

50 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų teigiamai vertino įmonės darbuotojų gebėjimus pakitusių darbo sąlygomis bei 40 proc. vertino labiau neigiamai nei teigiamai. Galima teigti, kad didžioji dalis prekybos sektorius įmonių darbuotojų gerai susitvarkė bei efektyviai vykdė savo veiklą COVID-19 pandemijos laikotarpiu. Prekybos sektorius įmonių tarpe keitėsi ir darbo organizavimo pobūdis, dažniausiai buvo naudojamos šios priemonės: organizuojamas nuotolinis darbas (70 proc.), darbuotojai prastovose (50 proc.), sutrumpintos darbo valandos (30 proc.). Tuo tarpu, 30 proc. prekybos įmonių tarpe darbo organizavimo pobūdis nepakito.

60 proc. apklausoje dalyvavusių bei prekybos sektorių atstovavusių verslo atstovų nurodė, kad vidutinis darbo užmokestis įmonėje nesikeitė; 20 proc. darbo užmokestis sumažėjo daugiau nei 10 proc., ir po 5 proc. – padidėjo arba sumažėjo iki 5 proc. Be to, 80 proc. prekybos sektorius įmonėms, veikiančioms Klaipėdos apskrityje, pavyko išsaugoti 75-100 proc. darbo vietų. 20 proc. įmonių pavyko išsaugoti 51-75 proc. darbo vietų. Prie darbo vietų išsaugojimo labiausiai prisidėjo šios priemonės: dalis arba visi darbuotojai turėjo nedarbingumo pažymėjimus vaiko (-ų) priežiūrai (30 proc.), darbuotojai buvo prastovose ar dalinėse prastovose (30 proc.) bei darbuotojai išėjo kasmetinių privalomų atostogų (30 proc.). Siekiant užtikrinti darbuotojų saugumą darbo vietose,

³⁴³ Sudaryta autorių, 2020, vadovaujantis kiekybinio tyrimo metu gautais rezultatais

prekybos sektoriaus įmonės taikė šias priemones: nuolat valė, dezinfekavo darbo vietas bei patalpas (vidutinė reikšmė - 4,30 iš 5), darbuotojai dėvėjo kaukes ir mūvėjo pirštines (vidutinė reikšmė - 4,00 iš 5), nurodė laikytis saugaus atstumo (3,80 iš 5).

80 proc. prekybos sektoriaus įmonių nekeitė savo produktų kainų, paskelbus karantiną. Kita dalis, t.y. 20 proc. kainas padidino. 80 proc. respondentų nurodė, kad prekybos veikla užsiimančių įmonių galimybės naudotis išoriniais finansiniais šaltiniais nepakito, po 10 proc. – prieiga padidėjo arba sumažėjo.

Prekybos sektoriaus įmonės prognozuoja, kad bendras 2020 m. finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą (60 proc.), išliks toks pats kaip ir praėjusiais metais (30 proc.), viršys planą (10 proc.). Respondentų buvo prašoma identifikuoti, kokie veiksniai kelia didžiausią nerimą ateityje. Nustatyta, kad prekybos sektoriaus įmonėms daugiausiai nerimo kelia šie veiksniai: socialinio kontakto praradimo baimė (vidutinė reikšmė 4,40), neigiamas finansinis pandemijos poveikis bei valstybės pagalbos priemonių verslui neefektyvumas (vidutiniškai po 4,20), padidėjusios verslo išlaidos dėl darbo vietų pritaikymo, operatyvios informacijos trūkumas bei tiekimo grandinės sutrikimas (vidutiniškai po 4,10). Galima teigti, kad prekybos sektoriaus įmonėms daugiausiai nerimo kelia veiksniai, susiję su veiklos tęstinumo užtikrinimu.

Atlikus apklausos duomenų analizę, pastebima, kad 40 proc. prekybos sektoriaus įmonių naudojo valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui, 30 proc. nesinaudojo, bet planuoja pasinaudoti, tuo tarpu kita dalis, t.y. 30 proc. nesinaudojo bei neplanuoja pasinaudoti valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui. Pagrindinis tikslas naudoti šias priemones buvo padėti išsaugoti darbo vietas (100 proc.), padėti išsaugoti verslo likvidumą (42,9 proc.) bei padėti išsaugoti verslo investicijas (14,3 proc.). Efektyviausiomis valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonėmis laikomos subsidijos mikroįmonėms (vidutinė reikšmė - 3,83 iš 5), turgavietės mokesčio kompensacija (vidutinė reikšmė - 3,60), įvairios garantijos (vidutinė reikšmė - 3,00). Tuo tarpu mažiausiai efektyvi valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonė yra garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui (vidutinė reikšmė - 2,17).

Išanalizavus COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos apskrityje veikiančioms prekybos sektoriaus įmonėms, galima teigti, kad neigiamas poveikis labiausiai jaučiamas dėl padidėjusių kaštų, susijusių su darbo vietų pritaikymu, tiekimo grandinės sutrikimu, sumažėjusių tam tikrų produktų poreikiu, išaugusiu biurokratizmo lygiu bei sumažėjusiu kelionių skaičiumi. Įmonėms pavyko išsaugoti didžiąją dalį darbo vietų ir prie to labiausiai prisidėjo nedarbingumo pažymėjimų vaiko priežiūrai gavimo galimybė, prastovos bei išleidimas į kasmetines atostogas. Be to, didžioji dalis tyrime dalyvavusių prekybos sektoriaus įmonių nurodė, kad nesikeitė įmonėje vidutinis darbo užmokestis bei produktų kainos klientams. Metinis finansinis rezultatas prognozuojamas kaip ženkliai mažesnis už planą, todėl galima teigti, kad neigiamas pandemijos poveikis prekybos sektoriaus veiklai jaučiamas. Didžioji dalis prekybos sektoriuje veikiančių įmonių naudojo valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui vedinos pagrindinio tikslo – darbo vietų išsaugojimo. Būtina pažymėti, kad tik nedidelė dalis įmonių valstybės teikiamomis paramos priemonėmis buvo pasinaudojusios, t.y. tik 40 proc. Prekybos sektorių atstovavusių Klaipėdos apskrityje veikiančių įmonių atstovų nuomone, efektyviausios paramos priemonės verslui būtų: subsidijos mikroįmonėms, turgavietės mokesčio kompensavimas bei įvairios garantijos.

Prekybos sektoriaus įmonėms, siekiant sėkmingiau susidoroti su COVID-19 pandemijos poveikiu veiklai, rekomenduojama pasinaudoti internetinės prekybos teikiamomis galimybėmis bei aktyviau naudotis valstybės teikiamomis paramos priemonėmis verslui; ieškoti ir sudaryti sutartis su alternatyviais tiekimo šaltiniais, siekiant užtikrinti tiekimo grandinės stabilumą.

5.6.3 Paslaugų sektoriaus atvejo analizė

Statistinė informacija apie paslaugų sektoriui priskiriamų įmonių veiklos pokyčius, struktūra buvo parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis. Lietuvoje 2020 m. sausio 1 d. duomenimis, paslaugų sektoriuje veikė 57960 verslo subjektai, iš kurių Klaipėdos apskrityje – 6473 verslo subjektai arba 11,17 proc. visų šiam sektoriui priskiriamų verslo subjektų. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas pateikia ekonominės veiklos rūšių

klasifikatorių, kuriuo vadovaujantis, paslaugų sektoriui priskiriamos H-S veiklos rūšys (detaliau žiūrėti 5.6.3.1 lentelę).

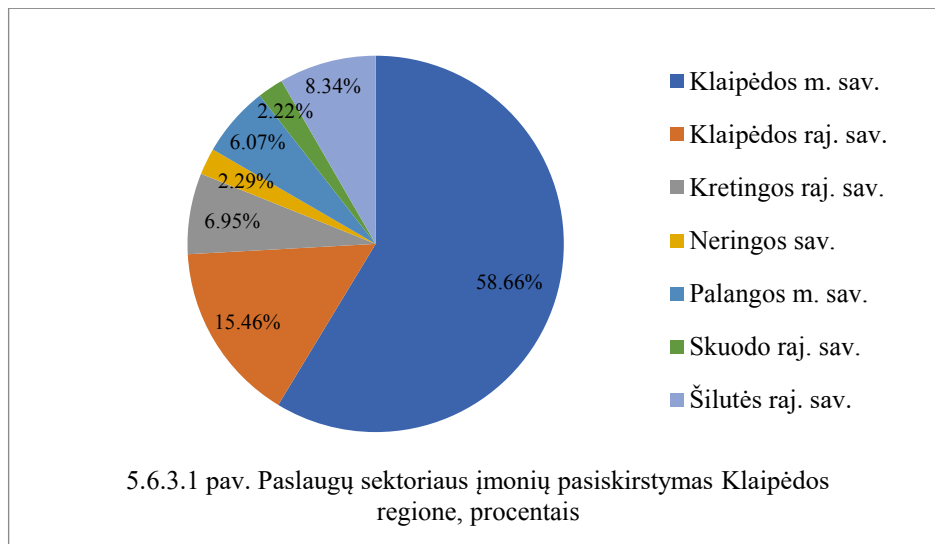
5.6.3.1 lentelė. Paslaugų sektoriaus klasifikavimas pagal ekonominės veiklos rūšių (EVRK 2 red.) klasifikatoriumi³⁴⁴

H	Transportas, sandėliavimas	M	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla
H49	Sausumos transportas ir transportavimas vamzdynais	M70	Pagrindinių buveinių veikla; konsultacinė valdymo veikla
H50	Vandens transportas	M71	Architektūros ir inžinerijos veikla; techninis tikrinimas ir analizė
H51	Oro transportas	M73	Reklama ir rinkos tyrimas
H52	Sandėliavimas ir transportui būdingų paslaugų veikla	M74	Kita profesinė, mokslinė ir techninė veikla
H53	Pašto ir pasiuntinių (kurjerių) veikla	M75	Veterinarinė veikla
I55	Apgyvandinimo veikla	N	Administracinė ir aptarnavimo veikla
J	Informacija ir ryšiai	N77	Nuoma ir išperkamoji nuoma
J58	Leidybinė veikla	N78	Įdarbinimo veikla
J59	Kino filmų, vaizdo filmų ir televizijos programų gamyba, garso įrašymo ir muzikos įrašų leidybos veikla	N79	Kelionių agentūrų, ekskursijų organizatorių, išankstinio užsakymo paslaugų ir susijusi veikla
J60	Programų rengimas ir transliavimas	N80	Apsaugos ir tyrimo veikla
J61	Telekomunikacijos	N81	Pastatų aptarnavimas ir kraštovaizdžio tvarkymas
J62	Kompiuterių programavimo, konsultacinė ir susijusi veikla	N82	Administracinė veikla, įstaigų ir kitų verslo įmonių aptarnavimo veikla
J63	Informacinių paslaugų veikla	P	Švietimas
K	Finansinė ir draudimo veikla	Q	Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
L	Nekilnojamojo turto operacijos	R	Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla
L68	Nekilnojamojo turto operacijos	S	Kita aptarnavimo veikla

5.6.3.1 pav. pateiktas paslaugų sektoriui priskiriamų įmonių pasiskirstymas Klaipėdos regiono savivaldybėse. Kaip matyti iš šio paveikslo, 58,67 proc. visų paslaugų sektoriui priskiriamų įmonių veikė Klaipėdos miesto savivaldybėje. Klaipėdos rajono savivaldybėje veikė 1001 arba 15,46 proc. paslaugų sektoriui priskiriamų verslo subjektų; 8,34 proc. arba 540 verslo subjektų veikė Šilutės rajono savivaldybėje, 450 arba 6,95 proc. verslo subjektų veikė Kretingos rajono savivaldybės teritorijoje, 393 arba 6,07 proc. – Palangos miesto savivaldybėje. Skuodo rajono ir Neringos savivaldybėse veikė tik 4,51 proc. arba 292 verslo subjektai, priskiriami paslaugų sektoriui.

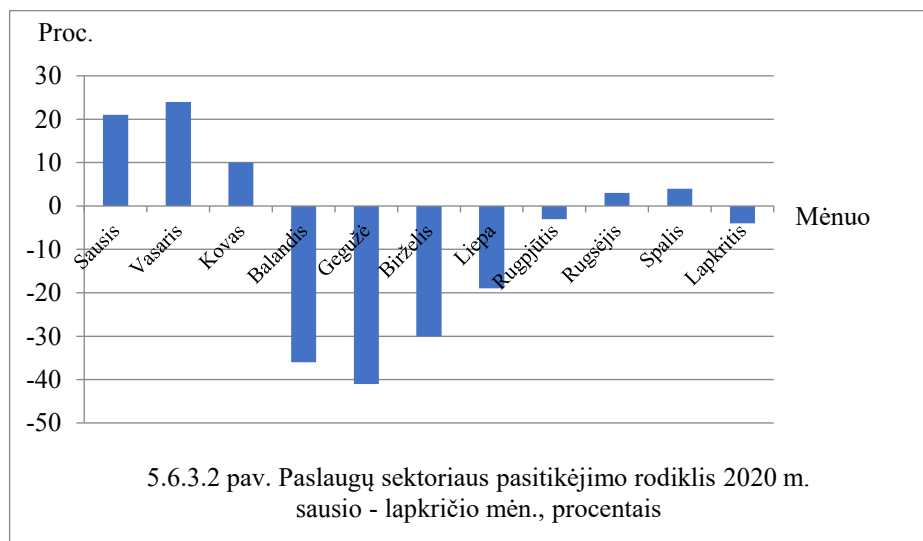
Analizuojant Klaipėdos regiono savivaldybėse veikiančių verslo subjektų pasiskirstymą pagal sektorius, galima pastebėti, kad paslaugų sektoriuje veikia didžiausia verslo subjektų dalis (53,41 proc. visų Klaipėdos regione veikusių įmonių). Paslaugų sektoriui priskiriamų įmonių skaičius atskirose savivaldybėse sudaro nuo 43,10 iki 57,34 proc. visų toje savivaldybėje veikiančių įmonių. Daugiausiai paslaugų sektoriui priskiriamų įmonių veikia Klaipėdos miesto savivaldybėje – 57,34 proc. visų toje savivaldybėje 2020 m. sausio 1 d. veikusių verslo subjektų, o mažiausiai – Kretingos rajono savivaldybėje – 43,10 proc. visų toje savivaldybėje veikusių įmonių.

³⁴⁴ Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2020/paslaugos> (žiūrėta 2020-12-22)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=59deecf5-06bd-41a8-a3aa-04d72bd50d9e#/>)

COVID-19 pandemijos ribojimų bendras poveikis gali būti matomas vertinant paslaugų sektoriaus pasitikėjimo rodiklio dinamiką 2020 m. sausio – lapkričio mėn. (žr. 5.6.3.2 pav.). Paslaugų sektoriaus pasitikėjimo rodiklis apibūdina veiklos pokyčius ir tendencijas, vadovaujantis paslaugų įmonių statistinio tyrimo duomenimis. Statistinis tyrimas yra skirtas trumpalaikiai ekonominei analizei ir prognozėms, t.y. ekonominės veiklos ryšiams ir augimo periodams numatyti, esamai šalies ekonominei būklei ir verslo veiklos pasikeitimų kryptčiai nustatyti.

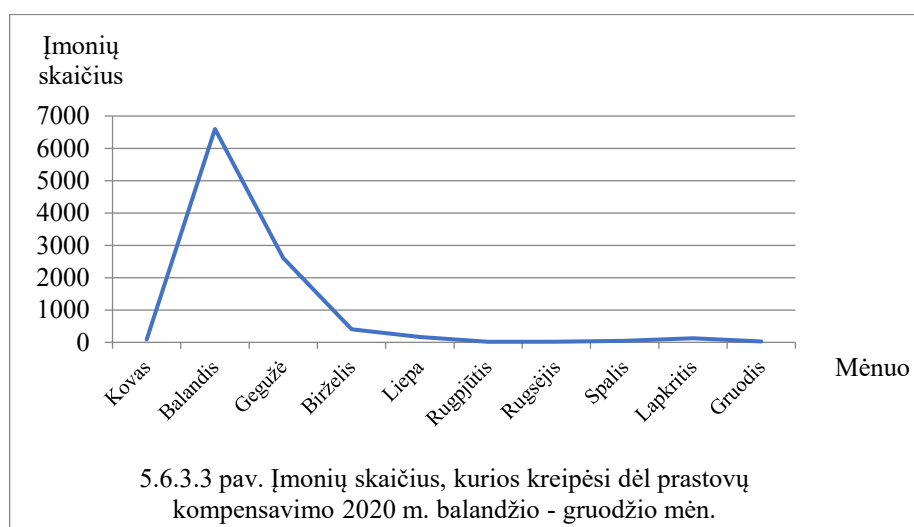
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=bee11bb1-6951-445c-aa9e-683c37b032f2#/>)

Kaip galima matyti iš 5.6.3.2 pav., pasitikėjimo rodiklis paslaugų sektoriuje balandžio ir gegužės mėn. atitinkamai mažėjo net 36 ir 41 procentinio punkto. Birželio mėn. fiksuojamas pasitikėjimo rodiklio didėjimas, tačiau tik rugpjūčio mėn. šis rodiklis vėl buvo teigiamas, o nuo spalio mėn. fiksuojamas pasitikėjimo rodiklio mažėjimas. Toks rodiklio kitimas gali reikšti paslaugų sektoriaus įmonių veiklos tęstinumo problemas, veiklos apimčių sumažėjimą, kainų mažėjimą bei turėti įtakos šių įmonių bendriems veiklos rezultatams ateityje.

COVID-19 pandemijos ribojimų bendras poveikis gali būti matomas vertinant paslaugų įmonių pardavimo pajamų indekso dinamiką. Didžiausias pardavimo pajamų sumažėjimas fiksuojamas kelionių agentūrų, ekskursijų organizatorių, išankstinio užsakymo paslaugų ir susijusia veikla užsiimančių įmonių tarpe (2020 m. 2 ketvirtį indeksas siekė 4,6 proc., lyginant su tuo pačiu

laikotarpiu prieš metus; 2020 m. 3 ketvirtį – 12,6 proc.), apgyvendinimo veikla užsiimančių įmonių tarpe (2020 m. 2 ketvirtį indeksas siekė 27,5 proc., lyginant su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus; 2020 m. 3 ketvirtį – 68,4 proc.) ir oro transporto veikla užsiimančių įmonių tarpe (2020 m. 2 ketvirtį indeksas siekė 37,2 proc., lyginant su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus; 2020 m. 3 ketvirtį – 13,3 proc.). Informacinių paslaugų, nekilnojamojo turto operacijų, pašto ir pasiuntinių (kurjerių), veterinarine veikla užsiimančių įmonių pardavimo pajamos viršijo ankstinių metų to paties laikotarpio pardavimo pajamas. Galima teigti, kad COVID-19 pandemijos poveikis turėjo labai skirtingą įtaką paslaugas teikiančioms įmonėms, kai kurių įmonių veikla smarkiai susitraukė; kitų įmonių veiklos apimtys ženkliai išaugo.

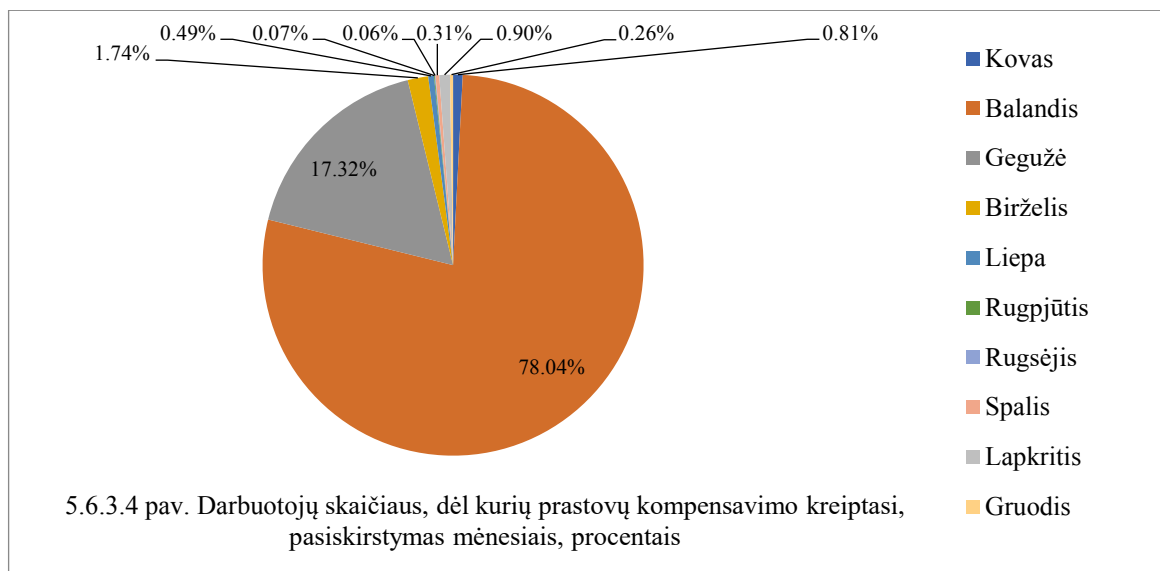
2020 m. kovo 16 d. įvedus ribojimus, susijusius su COVID-19 pandemijos valdymu, buvo apribota bei sustabdyta kai kurių įmonių veikla. Taikytų ribojimų poveikis paslaugų sektoriaus įmonėms gali būti vertinamas analizuojant įmonių skaičiaus, kurios kreipėsi dėl prastovų kompensavimo, kitimą 2020 m. kovo – gruodžio mėn. (žr. 5.6.3.3 pav.).

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7aa6b96a-b593-47ef-b0df-04bef5bc2d96#/>)

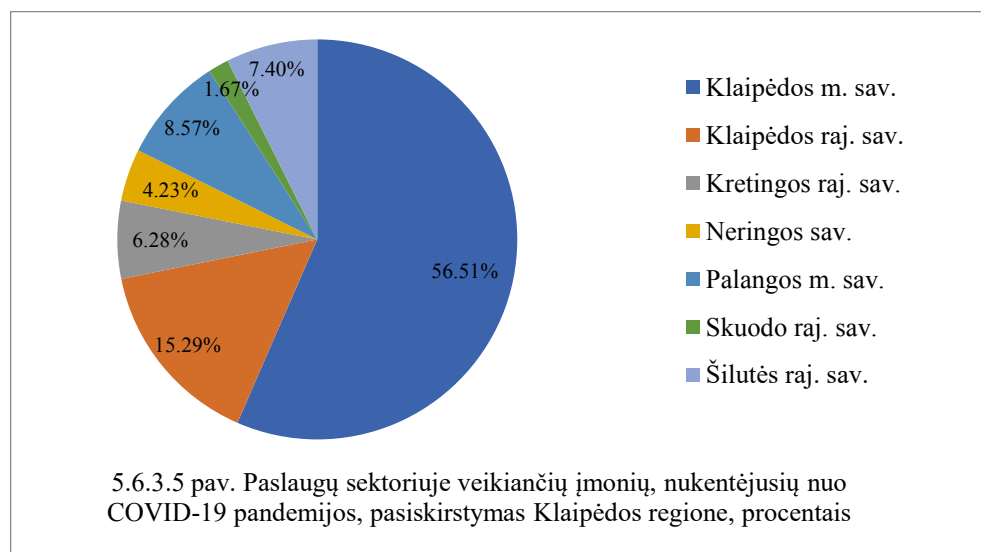
Kaip matyti iš 5.6.3.3 paveikslo, dėl darbuotojų, buvusių prastovose, kreipėsi 10120 paslaugų sektoriuje veikiančių įmonių. Daugiausiai dėl darbuotojų, buvusių prastovose, kreiptasi balandžio mėn., tai sudarė 86,24 proc. visų kreipimųsi. Dažniausiai dėl darbuotojų, buvusių prastovose, kreipėsi profesine, mokslinė ir techninė veikla užsiimančios įmonės (18 proc. visų šio sektoriaus įmonių kreipimosi).

5.6.3.4 pav. pateiktas darbuotojų, dėl kurių prastovų kompensavimo buvo kreiptasi, pasiskirstymas mėnesiais. Iš 5.6.3.4 pav. galima matyti, kad daugiausiai paslaugų sektoriaus įmonės dėl darbuotojų prastovų kompensavimo kreipėsi balandžio mėn., t.y. 78,04 proc. iš viso nuo darbuotojų, dėl kurių prastovų kompensavimo buvo kreiptasi. Transporto ir saugojimo veikla užsiimančios įmonės kreipėsi dėl 14024 darbuotojų, tai sudarė 16 proc. visų darbuotojų, dėl kurių prastovų buvo kreiptasi. Rečiausiai dėl darbuotojų prastovų kompensavimo kreipėsi nekilnojamojo turto operacijų veikla užsiimančios įmonės; buvo kreiptasi dėl 2347 darbuotojų arba 2,91 proc.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7aa6b96a-b593-47ef-b0df-04bef5bc2d96#/>)

Valstybinė mokesčių inspekcija sudaro ir atnaujina duomenis apie įmones, nukentėjusias dėl COVID-19 pandemijos. Būtina pažymėti, kad 2020 m. liepos 30 d. duomenimis, 1798 paslaugų sektoriaus įmonės, veikiančios Klaipėdos regione, buvo įtrauktos į nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos įmonių tarpą. 5.6.3.5 pav. pateiktas paslaugų sektoriuje veikiančių įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, pasiskirstymas Klaipėdos apskritį sudarančiose savivaldybėse.

Šaltinis: Valstybinės mokesčių inspekcija (<https://www.vmi.lt/cms/informacija-apie-mokesciu-moketojus>)

56,51 proc. įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos ir priklausančių paslaugų sektoriui, yra įsikūrusios Klaipėdos miesto savivaldybėje, nukentėjusios įmonės sudaro 26,76 proc. visų toje savivaldybėje veikiančių paslaugų sektoriaus įmonių. Labiausiai šiam sektoriui priskirtos įmonės nukentėjo Neringos savivaldybėje, čia nukentėjusios įmonės sudaro net 51,35 proc. visų Neringos savivaldybėje veikiančių paslaugų sektoriaus įmonių. Mažiausia nukentėjusių įmonių dalis nuo visų paslaugų sektoriuje veikiančių tos savivaldybės įmonių yra Skuodo rajono savivaldybėje, kur šis rodiklis siekia 20,83 proc.

Analizuojant, kokio tipo įmonės buvo dažniausiai įtrauktos į paveiktų įmonių sąrašus, pastebima, kad Palangos miesto savivaldybėje (28,58 proc.) ir Neringos rajono savivaldybėje (39,47 proc.) dažniau į sąrašus buvo įtrauktos paslaugų sektoriaus įmonės, teikiančios apgyvendinimo

paslaugas. Klaipėdos miesto savivaldybėje (18,31 proc.), Klaipėdos rajono savivaldybėje (16 proc.) bei Skuodo rajono savivaldybėje (26,67 proc.) labiausiai paslaugų sektoriuje nukentėjo švietimo paslaugas teikiančios įmonės. Kretingos rajono savivaldybėje (23 proc.) bei Šilutės rajono savivaldybėje (18,8 proc.) dažniau nukentėjo žmonių sveikatos priežiūros veiklą vykdančios įmonės; šią veiklą vykdančių įmonių bei nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos buvo nemažai ir Klaipėdos miesto savivaldybės (16,44 proc.) paslaugų sektoriuje veikiančių įmonių tarpe.

Nagrinėjant 2020 m. gruodžio 10 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktus įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, sąrašus, galima pastebėti, kad įmonių, priskiriamų paslaugų sektoriui ir nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, skaičius sumažėjo nuo 1798 iki 1573 arba kitaip 12,5 proc. Labiausiai šis skaičius sumažėjo Šilutės rajono savivaldybėje (19,55 proc.), Neringos savivaldybėje (18,42) proc. ir Skuodo rajono savivaldybėje (13,33 proc.). Palangos miesto savivaldybėje fiksuojamas mažiausias nukentėjusių įmonių, priskiriamų paslaugų sektoriui, skaičiaus mažėjimas – 4,55 proc.

Apibendrintai galima teigti, kad paslaugų sektoriuje veikiančios įmonės buvo paveiktos COVID-19 pandemijos, vertinant paslaugų įmonių pardavimo pajamų kitimą, paslaugų sektoriaus rodiklį, įmonių besikreipusių dėl darbuotojų prastovų kompensavimo skaičių. Didžiausias pandemijos poveikis jaučiamas tų paslaugų sektoriaus įmonių tarpe, kurios turėjo nutraukti arba labai apriboti veiklą, t.y. apgyvendinimo paslaugas teikiančios įmonės, kelionių organizavimo įmonės, oro transporto įmonės bei švietimo ir žmonių sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įmonės.

Paslaugų sektoriaus įmonių veiklos iššūkių įvedus veiklos ribojimo priemones bei padarinių šalinimo analizė remiantis atlikto kiekybinio tyrimo duomenimis

Toliau bus analizuojami kiekybinio tyrimo, vykdyto siekiant įvertinti COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos apskrities smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms bei veiklą ribojančių priemonių efektyvumą, duomenys. Paslaugų sektoriaus įmonės COVID-19 pandemija paveikė nevienodai, todėl siekiant įvertinti iššūkius, kilusius šio sektoriaus įmonėms, paslaugas teikiančios įmonės buvo suskirstytos į 2 grupes: paslaugos, kurių teikimui būtinas kontaktas (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, transportas ir saugojimas, apgyvendinimo paslaugos, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas, meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla bei kita aptarnavimo veikla) ir paslaugas, kurios gali būti teikiamos nuotoliniu būdu (nekilnojamojo turto operacijos, finansinė ir draudimo veikla, profesinė, mokslinė ir techninė veikla, administracinė ir aptarnavimo veikla bei švietimas). Tyrimo metu respondentų buvo klausama, kokia buvo įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui. Analizuojant paslaugų sektoriaus įmonių atstovų, dalyvavusių apklausoje, duomenis nustatyta, kad didžioji dalis įmonių (55,9 proc.), teikiančių paslaugas, kurioms būtinas kontaktas, veiklai buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai; 5,9 proc. šio tipo įmonių veikla buvo nutraukta. Tuo tarpu įmonių, teikiančių paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, veikla nesustojė, darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu (55,6 proc.). 50 proc. paslaugas, kurioms būtinas kontaktas, teikiančių įmonių apyvarta sumažėjo daugiau nei 50 proc. ir tik 14,7 proc. šio tipo įmonių apyvarta beveik nepasikeitė. Didesnis ar mažesnis apyvartos sumažėjimas fiksuojamas 85,7 proc. paslaugos sektoriaus įmonių tarpe, kur paslaugų teikimui būtinas kontaktas. Tuo tarpu įmonėse, teikiančios paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, taip pat fiksuojamas ženklus apyvartos sumažėjimas: po 27,8 proc. apyvarta sumažėjo iki 20 proc., tarp 20 ir 50 proc. bei daugiau nei 50 proc.

Respondentų buvo prašoma įvertinti, kaip sutinka su teiginiais apie COVID-19 teigiamą ir neigiamą įtaką įmonės veiklai, pagal Likerto skalę (1 – visiškai nesutinku; 2 – nesutinku; 3 – nei sutinku, nei nesutinku; 4 – sutinku; 5 – visiškai sutinku) (žr. 5.6.3.2 ir 5.6.3.3 lenteles).

5.6.3.2 lentelė. COVID-19 pandemijos teigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms paslaugų sektoriaus įmonėms identifikavimas³⁴⁵

Teigiamo poveikio identifikavimas paslaugas, kurioms būtinas kontaktas, teikiančių įmonių tarpe	Vidutinis vertinimas	Teigiamo poveikio identifikavimas paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, teikiančių įmonių tarpe	Vidutinis vertinimas
Sukurta el. parduotuvė	1,50	Atidarytos naujos prekybos vietos	1,56
Atidarytos naujos prekybos vietos	1,53	Sukurta el. parduotuvė	1,67
Sutrupėjo klientų atsiskaitymo už prekes/ paslaugas terminai	1,62	Padidėjo logistikos paslaugų apimtys	1,72
Padidėjo logistikos paslaugų apimtys	1,82	Sumažėjo patalpų nuomos kaštai	1,78
Padidėjo vartotojų paklausa įmonės produktams	1,82	Padidėjo vartotojų paklausa įmonės produktams	1,83
Papildytas įmonės paslaugų/veiklos spektras	2,00	Padidėjo investicijos į įmonės plėtrą	1,94
Pakeistos / atnaujintos technologijos	2,00	Sutrupėjo klientų atsiskaitymo už prekes/ paslaugas terminai	2,00
Padidėjo pardavimai internetu	2,03	Papildytas įmonės paslaugų/veiklos spektras	2,00
Sumažėjo patalpų nuomos kaštai	2,21	Padidėjo pardavimai internetu	2,11
Padidėjo investicijos į įmonės plėtrą	2,24	Pakeistos / atnaujintos technologijos	2,22
Pagerėjo darbuotojų igūdžiai naudotis IT priemonėmis/programomis	2,32	Pagerėjo darbuotojų igūdžiai naudotis IT priemonėmis/programomis	2,78

Analizuojant 5.6.3.2 lentelės duomenis, galima pastebėti, kad įvesti ribojimai pristabdė naujų prekybos vietų atidarymą, el. parduotuvių kūrimą abiejų tipų paslaugas teikiančių įmonių tarpe. Prie teigiamo poveikio būtina paminėti pagerėjusius darbuotojų igūdžius naudotis IT priemonėmis/programomis; šis pagerėjimas labiau fiksuojamas paslaugų, kurioms nebūtinas kontaktas, teikiančių įmonių tarpe. Taip pat buvo pakeistos/atnaujintos technologijos bei padidėjo investicijos į įmonių plėtrą (didesnis buvo paslaugas, kur būtinas kontaktas, įmonių tarpe).

5.6.3.3 lentelė. COVID-19 pandemijos neigiamo poveikio Klaipėdos apskrityje veikiančioms gamybos sektoriaus įmonėms identifikavimas³⁴⁶

Neigiamo poveikio identifikavimas paslaugas, kurioms būtinas kontaktas, teikiančių įmonių tarpe	Vidutinis vertinimas	Neigiamo poveikio identifikavimas paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, teikiančių įmonių tarpe	Vidutinis vertinimas
Nuomos sutarties (-čių) nutraukimas	2,41	Uždaryta dalis / visos prekybos vietos	2,39
Sumažėjo logistikos paslaugų apimtys	2,97	Nuomos sutarties (-čių) nutraukimas	2,67
Sutriko tiekimo grandinė	3,18	Sumažėjo logistikos paslaugų apimtys	2,89

³⁴⁵ Sudaryta autoriu, 2020, vadovaujantis kiekybinio tyrimo metu gautais rezultatais

³⁴⁶ Sudaryta autoriu, 2020, vadovaujantis kiekybinio tyrimo metu gautais rezultatais

Neigiamo poveikio identifikavimas paslaugas, kurioms būtinas kontaktas, teikiančių įmonių tarpe	Vidutinis vertinimas	Neigiamo poveikio identifikavimas paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, teikiančių įmonių tarpe	Vidutinis vertinimas
Sumažėjo darbuotojų skaičius dėl ligos ar vaiko (-ų) priežiūros	3,18	Sutriko tiekimo grandinė	3,11
Pailgėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai	3,26	Pailgėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai	3,17
Uždaryta dalis / visos prekybos vietos	3,32	Padidėjo kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu	3,28
Atsirado apyvartinių lėšų trūkumas	3,53	Sumažėjo darbuotojų skaičius dėl ligos ar vaiko (-ų) priežiūros	3,39
Sumažėjo / sustabdytos investicijos	3,68	Atsirado apyvartinių lėšų trūkumas	3,50
Padidėjo kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu	3,76	Padidėjo biurokratizmas	3,56
Sumažėjo tam tikrų produktų poreikis	3,76	Sumažėjo / sustabdytos investicijos	3,56
Padidėjo biurokratizmas	3,94	Atšaukti užsakymai	3,72
Atšaukti užsakymai	4,09	Sumažėjo tam tikrų produktų poreikis	3,78
Atšauktos kelionės / susitikimai/ konferencijos	4,38	Atšauktos kelionės / susitikimai/ konferencijos	4,39

Nagrinėjant 5.6.3.3 lentelės duomenis, galima pastebėti, kad aplinkos pasikeitimai sumažino verslo kelionių, susitikimų, dalyvavimo konferencijose skaičių. Tarp neigiamo poveikio veiksnių paslaugas, kurių teikimui būtinas kontaktas, įmonių tarpe minimi atšaukti užsakymai, padidėjęs biurokratizmo lygis, sumažėjęs tam tikrų produktų poreikis bei padidėję kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu. Paslaugas, kurių teikimui nebūtinas kontaktas, neigiamas poveikis susijęs su sumažėjusiu tam tikrų produktų poreikiu, atšauktais užsakymais, sumažėjusiomis ar sustabdytomis investicijomis bei padidėjusiu biurokratizmo lygiu.

34,4 proc. paslaugas, kur būtinas kontaktas, ir 50 proc. paslaugas, kur nebūtinas kontaktas, teikiančios įmonės teigiamai vertino darbuotojų gebėjimus pakitusių darbo sąlygomis. Neigiamai darbuotojų gebėjimus vertino net 21,9 proc. paslaugas, kur būtinas kontaktas, įmonių atstovai. Paslaugų sektoriaus įmonių tarpe keitėsi darbo organizavimo pobūdis: organizuotas nuotolinis darbas (52,9 proc. ir 55,6 proc.), darbuotojai buvo prastovose (55,9 proc. ir 50 proc.), sutrumpintos darbo valandos (38,2 proc. ir 27,8 proc.).

66,7 proc. apklausoje dalyvavusių bei paslaugų, kurių teikimui nebūtinas kontaktas, veiklą vykdančių įmonių tarpe vidutinis darbo užmokestis nepasikeitė; vidutinio darbo užmokesčio mažėjimas daugiau nei 10 proc. fiksuojamas 16,7 proc. šių įmonių tarpe. Nagrinėjant paslaugas, kurių teikimui būtinas kontaktas, vidutinio darbo užmokesčio kitimą, galima pastebėti, kad 41,2 proc. įmonių darbo užmokestis nepasikeitė, tačiau net 32,4 proc. darbo užmokestis sumažėjo daugiau nei 10 proc. 94,4 proc. paslaugas, kur nebūtinas kontaktas, teikiančių įmonių sugebėjo išsaugoti 75-100 proc. darbuotojų. Tuo tarpu paslaugas, kur būtinas kontaktas, teikiančioms įmonėms išsaugoti tokį darbo vietų skaičių sekė sunkiau: iki 25 proc. išsaugojo 2,9 proc. įmonių, 26-30 proc. bei 51-75 proc. darbo vietų išsaugoti pavyko 5,9 proc. įmonių, 75 -100 proc. – 85,3 proc. įmonių. Prie darbo vietų išsaugojimo paslaugas, kur būtinas kontaktas, teikiančioms įmonėms labiausiai prisidėjo šios priemonės: darbuotojai buvo prastovose (55,9 proc.), darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu (44,1 proc.), darbuotojai turėjo nedarbingumo pažymėjimus vaiko (-ų) priežiūrai (32,4 proc.) bei darbuotojai išėjo kasmetinių privalomų atostogų (32,4 proc.). Prie darbo vietų išsaugojimo paslaugas, kur nebūtinas kontaktas, teikiančioms įmonėms labiausiai prisidėjo šios

priemonės: darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu (77,8 proc.), darbuotojai turėjo nedarbingumo pažymėjimus vaiko (-ų) priežiūrai (44,4proc.), darbuotojai buvo prastovose (38,9 proc.).

Siekiant užtikrinti darbuotojų saugumą darbo vietose, paslaugų sektoriaus įmonės taikė įvairias darbo vietų pritaikymo priemones. Taikomos priemonės priklausė nuo to, ar paslaugų teikimui būtinas kontaktas, ar ne. Paslaugas teikiančios įmonės, kur būtinas kontaktas, taikė šias darbo vietų pritaikymo priemones: nurodė laikytis saugaus atstumo (vidutinė reikšmė - 4,41 iš 5), darbuotojai dėvėjo kaukes ir mūvėjo pirštines (vidutinė reikšmė - 4,24) bei nuolat valė, dezinfekavo darbo vietas bei patalpas (vidutinė reikšmė - 4,15). Tuo tarpu paslaugų įmonės, kurių veiklai nebūtinas kontaktas, darbo vietų pritaikymo priemones taikė rečiau: nuolat valė, dezinfekavo darbo vietas bei patalpas (vidutinė reikšmė - 4,06), nurodė laikytis saugaus atstumo (vidutinė reikšmė - 3,94) bei darbuotojams pasiūlė/sudarė lankstų darbo grafiką (vidutinė reikšmė - 3,89).

83,3 proc. įmonių, teikiančių paslaugas, kur nebūtinas kontaktas, paslaugų kainų nemažino; 11,1 proc. kainas sumažino, o 5,6 proc. – jas padidino. Tuo tarpu didesnė dalis įmonių, teikiančių paslaugas, kur būtinas kontaktas, paslaugų kainas keitė: 20,6 proc. – sumažino, 11,8 proc. – padidino, likusi dalis (t.y. 67,6 proc.) kainų nekeitė. Būtina pastebėti, kad paslaugas, teikiančios įmonės susidūrė su prieigos prie išorinių finansinių šaltinių galimybių stoka. 41,2 proc. paslaugas, kur būtinas kontaktas, bei 33,3 proc. paslaugas, kur nebūtinas kontaktas, teikiančių įmonių atstovai nurodė, kad prieiga prie išorinių finansinių šaltinių sumažėjo. Įdomu tai, kad kai kurių šio sektoriaus įmonių atstovams prieiga prie išorinių finansinių šaltinių padidėjo. Tai nurodė 16,7 proc. įmonių, teikiančių paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, bei 2,9 proc. įmonių, teikiančių paslaugas, kurioms būtinas kontaktas.

Paslaugas teikiančios įmonės prognozuoja, kad bendras 2020 m. finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą (paslaugas, kur būtinas kontaktas, įmonių tarpe - 73,5 proc. ir paslaugas, kur nebūtinas kontaktas, įmonių tarpe - 72,2 proc.). Respondentų buvo prašoma identifikuoti, kokie veiksniai kelia didžiausią nerimą ateityje. Nustatyta, kad paslaugų sektoriaus įmonėms, kurių paslaugų teikimui būtinas kontaktas, daugiausiai nerimo kelia šie veiksniai: pasaulinio ekonomikos nuosmukio poveikis (vidutinė reikšmė 4,50), neigiamas finansinis pandemijos poveikis (vidutinė reikšmė 4,44), nauja COVID-19 banga (vidutinė reikšmė 4,29) bei socialinio kontakto praradimo baimė (vidutinė reikšmė 4,21). Tuo tarpu įmonėms, kurių paslaugų teikimui nebūtinas kontaktas, daugiausiai nerimo kelia: pasaulinio ekonomikos nuosmukio poveikis (vidutinė reikšmė - 4,22), neigiamas finansinis pandemijos poveikis (vidutinė reikšmė - 4,17) bei vartojimo sumažėjimas (4,00). Apibendrintai galima teigti, kad paslaugų sektoriaus įmonėms daugiausiai nerimo kelia pandemijos poveikis ekonomikai.

64,7 proc. įmonių, teikiančių paslaugas, kur būtinas kontaktas, naudojos valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui. Tuo tarpu valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui pasinaudojo mažesnė dalis, t.y. 55,6 proc., įmonių, teikiančių paslaugas, kur nebūtinas kontaktas. Įmonės, teikiančios paslaugas, kurioms būtinas kontaktas, nurodė, kad pagrindinis tikslas naudotis šiomis priemonėmis buvo padėti išsaugoti darbo vietas (82,6 proc.), padėti išsaugoti verslo likvidumą (30,4 proc.) bei padėti išsaugoti verslo investicijas (4,3 proc.). Įmonių, teikiančių paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, pagrindinis tikslas naudoti šias priemones buvo: padėti išsaugoti darbo vietas (90 proc.), padėti išsaugoti verslo likvidumą (40 proc.), padėti išsaugoti verslo investicijas (20 proc.).

Paslaugas, kurioms būtinas kontaktas, teikiančios įmonės kaip efektyviausias valstybės teikiamas pagalbos verslui priemones nurodė nuomos mokesčio kompensaciją (vidutinė reikšmė - 3,29 iš 5), palūkanų kompensavimą (vidutinė reikšmė - 3,04), kompensaciją už organizuotą turistų pargabenimą iš užsienio valstybių po nepaprastosios situacijos paskelbimo (vidutinė reikšmė - 3,00) bei paskolas turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams (vidutinė reikšmė - 2,76). Tuo tarpu paslaugas, kurioms nebūtinas kontaktas, teikiančios įmonės kaip efektyviausias valstybės teikiamas pagalbos verslui priemones nurodė: garantijas kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui (vidutinė reikšmė - 3,5), paskolas turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams, subsidijas mikroįmonėms bei turgavietės mokesčio kompensaciją (vidutinės reikšmės po 3,25), nuomos mokesčio kompensaciją (vidutinė reikšmė - 3,23).

Išanalizavus COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos apskrityje veikiančioms paslaugų sektoriaus įmonėms, galima teigti, kad poveikis šio sektoriaus įmonėms buvo nevienodas. Didžiausius sunkumus patyrė apgyvendinimo paslaugas teikiančios įmonės, kelionių organizavimo įmonės, oro transporto įmonės bei švietimo ir žmonių sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įmonės. Neigiamas poveikis yra siejamas ne tik su pardavimo pajamų mažėjimu, bet ir su įmonių veiklos ribojimais. Neigiamas poveikis siejamas ir su atšauktais užsakymais, sumažėjusiu paslaugų poreikiu, atšauktomis kelionėmis bei išaugusiu biurokratizmo lygiu. Paslaugų sektoriaus įmonės susidūrė ir su didesniais sunkumais išsaugoti darbo vietas, lyginant su gamybos ir prekybos sektoriaus įmonėmis. Įmonėms išsaugoti didžiąją dalį darbo vietų pavyko šių priemonių dėka: darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu, turėjo nedarbingumo pažymėjimus vaiko (-ų) priežiūrai bei buvo prastovose. Paslaugas teikiančios įmonės, siekdamos išsaugoti klientus, dažniau mažino kainas, lyginant su gamybos ir prekybos sektoriui priklausančiomis įmonėmis. Be to, paslaugas teikiančios įmonės prognozuoja, kad bendras 2020 m. finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą. Didžioji dalis šio sektoriaus įmonių kreipėsi dėl valstybės teikiamų pagalbos priemonių verslui, vedinos pagrindinio tikslo – darbo vietų išsaugojimo. Paslaugų sektorių atstovavusių respondentų nuomone, efektyviomis paramos priemonėmis verslui laikomos priemonės, kurios būtų susijusios su turizmo, viešojo maitinimo paslaugų teikimu.

Paslaugų sektoriaus įmonėms, siekiant sėkmingiau susidoroti su COVID-19 pandemijos poveikiu veiklai, rekomenduojama išnaudoti pagerėjusius darbuotojų įgūdžius naudotis IT priemonėmis/programomis bei sukurti alternatyvius paslaugų paketų pasiūlymus; išnaudoti pakeistų/atnaujintų technologijų galimybes saugiai teikiant paslaugas; aktyviau naudotis valstybės teikiamos paramos verslui priemonėmis.

6. ANTROJO KARANTINO SITUACIJOS APŽVALGA LIETUVOJE: RIBOJANČIOS IR SKANTANČIOS INTERVENČINĖS PRIEMONĖS

Atsižvelgiant į nepalankią epidemiologinę situaciją visoje Lietuvos teritorijoje, sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės ekstremalių situacijų komisijos 2020 m. lapkričio mėn. 4 d. pasiūlymą, **visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje nuo 2020 m. lapkričio mėn. 7 d. buvo paskelbta antrojo karantino, skirto koronaviruso plitimui suvaldyti, pradžia, ir partvirtintas jo pirminis režimo turinys.** Pagal pradinį Vyriausybės scenarijų, buvo planuota antrąjį karantiną skelbti trims savaitėms, t.y. nuo 2020 m. lapkričio 7 d. iki 2020 m. lapkričio 29 d.³⁴⁷, tačiau, epidemiologų teigimu, dėl pakankamai „minkštų“ antrojo karantino režimo fizinių asmenų judėjimo ir juridinių asmenų veiklos pirminių apribojimų, sergamumas COVID-19 šalyje pradėjo plisti nevaldomu tempu. Pagal pradinę LR Vyriausybės iniciatyvą, buvo (i) ribojami žmonių susibūrimai viešosiose erdvėse; (ii) privalomos burną ir nosį dengiančios apsaugos priemonės; (iii) uždrausta restoranų ir kavinių veikla, leidžiant maistą teikti tik išsinešimui; (iv) leista dirbti ne tik maisto ir ortopedinių prekių parduotuvėms, vaistinėms, optikoms, bet ir (v) visoms kitoms parduotuvėms, krautuvėms, taip pat (vi) grožio salonams ir kirpykloms. Edukacinė ir švietimo sistema didžiąja dalimi perėjo į nuotolinį mokymą, o darželių ir pradinėjų klasių moksleiviai galėjo ugdymo procese dalyvauti fiziškai, lankant įstaigas. Tiek Vyriausybei pavaldžioms institucijoms, tiek privačiam sektoriui buvo rekomenduojama, jeigu darbo specifika leidžia, dirbą organizuoti nuotoliniu būdu. Visa privataus sektoriaus veikla, kuri nebuvo ribojama pradinio antrojo karantino režimo turiniu, buvo vykdoma tik užtikrinant valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo sprendimu nustatytas asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi ir kitas būtinas visuomenės sveikatos saugos, higienos, asmenų aprūpinimo būtinosiomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis sąlygas.

Visos savivaldybės, iki antram karantino režimui prasidėjus, buvo skirstomos pagal spalvas, kur kiekviena spalva reflektavo pavojaus lygį ir atitinkamai susirgimų skaičių:

- Raudonoji zona – aukštas pavojaus lygis. Gyventojai privalėjo laikytis visų specialistų nurodymų. Tokio principo savivaldybėse atskiru Vyriausybės pavedimu galėjo būti skelbiamas lokalus karantinas.
- Geltonoji zona – vidutinio pavojaus lygio savivaldybė, kurioje galiojo nacionaliniu lygiu skelbiami ir rekomenduojami bendrieji veiklos apribojimai. Lokalus karantinas nebuvo skelbiamas, tačiau teritorija buvo intensyviai stebima.
- Žalioji zona – žemas pavojaus lygis, čia galiojo nacionaliniu lygiu skelbiami ribojimai ir rekomendacijos. Lokalus karantinas nebuvo skelbiamas.

Paskelbus antrąjį karantiną, kartu liko galioti ir **2020 m. vasario mėn. 26 d. visoje šalyje paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija**³⁴⁸, ir **2020 m. kovo mėn. 16 d. paskelbtas trečias civilinės saugos sistemos parengties lygis**³⁴⁹.

Antrojo karantino pradžioje Vyriausybė neskubėjo kartoti pirmojo karantino metu taikytų griežtų veiklos ribojančių priemonių. Šis principas ir požiūris yra argumentuotini: Vyriausybė neskubėjo drastiškai riboti daugelio viešojo ir privataus sektoriaus veiklų, o tik didelius ar (ir) sunkiai reguliuojamus žmonių srautus generuojančias erdves: restoranus, barus, naktinius klubus, sveikatingumo paslaugas teikiančias vietas, kultūros ir pramogų renginius. Tačiau, laikui bėgant, šis principas nepasitvirtino, nes didieji šalies prekybos ir laisvalaikio centrai sukėlė didesnę nei įprastai šalies piliečių susidomėjimą, ir šis susidomėjimas buvo gana akivaizdus – dėl artėjančių žiemos švenčių (Kalėdų ir Naujųjų metų) aktyviai buvo ieškoma dovanų, o grožio paslaugas teikiantys

³⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. lapkričio mėn. 4 d.

³⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. vasario mėn. 26 d.

³⁴⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.

salonai buvo perpildyti dėl asmenų noro pasigražinti prieš šventes. Vyriausybės atstovai, tikėtina, to neįvertino. Koronavirusas pradėjo plisti žaibišku tempu. Todėl antrasis karantinas buvo tęsiamas papildomai ir, galutinai, nuo 2020 m. gruodžio 16 d. buvo įvesti nauji, griežti antrojo karantino fizinių asmenų judėjimo ir juridinių asmenų veiklos apribojimai. Pagal paskutinę, 2020 m. gruodžio 14 d. galiojančią versiją (tolimesni laikotarpiai šioje studijoje nebebus apžvelgiami), antrojo karantino režimo laikotarpis Lietuvos Respublikoje įsigaliojo **nuo 2020 m. lapkričio 7 d. 00:00 val. iki 2021 m. sausio 31 d. 24:00 val.**³⁵⁰ Antrojo, sugriežtinto karantino režimo metu, Lietuvos Respublikos teritorijoje yra įvesti šie nauji ribojimai ir galioja 2020 m. lapkričio 7 d. jau paskelbti pagrindiniai veiklos apribojimai³⁵¹:

1. Renginiai. Draudžiami visi atvirose ir uždaroje erdvėse viešose vietose organizuojami komerciniai ir nekomerciniai kultūros, pramogų, sporto renginiai, šventės, mugės, festivaliai ar kiti tam tikrą laiką trunkantys organizuoti žmonių susibūrimai viešojoje vietoje iš anksto nustatytu laiku, išskyrus: (i) aukšto meistriškumo sporto varžybas, kai jos vyksta be žiūrovų; (ii) laidotuves, kai jose dalyvauja ne daugiau nei 10 asmenų, išskyrus šeimos ir (ar) namų ūkio narius, ir ritualines paslaugas teikiančius asmenis.

2. Viešojo maitinimo įstaigos. Draudžiama viešojo maitinimo įstaigų, restoranų, kavinių, barų, naktinių klubų ir kitų pasilinksminimo vietų, lošimo namų (kazino) ir lošimo automatų, bingo salonų, lažybų ir totalizatorių punktų veikla, išskyrus kai: (i) maistas tiekiamas išsinešti arba pristatomas fiziniams ir juridiniams asmenims kitais būdais; (ii) viešojo maitinimo paslaugos teikiamos įmonių, įstaigų ar organizacijų, kuriose vykdomas pamaininis darbas, darbuotojams šių įmonių, įstaigų ar organizacijų teritorijose ir (ar) patalpose; (iii) viešojo maitinimo paslaugos teikiamos ugdymo, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros, krašto apsaugos ar kitose įstaigose, kuriose būtina užtikrinti maitinimą pagal įstaigos veiklos specifiką.

3. Viešųjų renginių ir erdvių lankymas. Draudžiama teikti laisvalaikio, sporto įrenginių eksploatavimo, sporto klubų, pramogų, poilsio, baseinų, pirtų (išskyrus viešąsias pirtis, skirtas asmenų higienos poreikiams tenkinti), diskotekų, šokių salių, kino teatrų ir kino klubų paslaugas. Taip pat draudžiama lankyti laisvalaikio paslaugų teikimo vietas arba laisvalaikio paslaugoms skirtas patalpas nuomoti privatiems renginiams, šventėms ar kitiems susibūrimams organizuoti.

4. Apsauginės veido kaukės. Visose viešose vietose asmenims nuo 6 metų privalomos apsauginės veido kaukės.

5. Judėjimas šalies viduje (ne šventiniu laikotarpiu). Palikti gyvenamąją vietą leidžiama: (i) vykstant į darbą (darbo reikalais); (ii) vykstant į prekybos vietą; (iii) vykstant į tarptautinius keleivių maršrutus aptarnaujančius oro, jūrų uostus, autobusų stotis; (iv) vykstant į nuosavą nekilnojamo turto objektą; (v) vykstant į laidotuves; (vi) dėl sveikatos priežiūros ir kitų būtinųjų paslaugų; (vii) dėl kitų būtinųjų paslaugų ar objektyviai pagrįstų priežasčių, kai vykti neišvengiamai būtina; (viii) vykstant pasivaikščioti atvirose vietose ne daugiau kaip vienos šeimos ar vieno namų ūkio nariams.

6. Judėjimas šalies viduje (šventiniu laikotarpiu) nuo 2020 m. gruodžio 16 d. 00 val. iki 2020 m. sausio 3 d. 24 val. Ribojamas asmenų judėjimas tarp savivaldybių, išskyrus atvejus, kai vykstama: (i) į tarptautinius keleivių maršrutus aptarnaujančius oro, jūrų uostus, autobusų stotis; (ii) į savo gyvenamosios vietos savivaldybę; (iii) dėl artimųjų giminaičių mirties; (iv) atlikti darbo, kai darbo vieta yra kitoje savivaldybėje; (v) dėl sveikatos priežiūros paslaugų; (vi) dėl kitų objektyviai pagrįstų neatidėliotinų priežasčių, kai vykti į kitą nei savo gyvenamosios vietos savivaldybę neišvengiamai būtina.

³⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1418 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio mėn. 4 d. Nutarimo Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pakeitimo. Vilnius, 2020 m. gruodžio mėn. 14 d.

³⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 pandemijos valdymo priemonės. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/naujienos/covid-19-pandemijos-valdymo-priemones-informacija-atnaujinta-2020-m-gruodzio-16-d> (žiūrėta 2020-12-17)

7. Viešasis sektorius. Valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose, valstybės ir savivaldybių valdomose įmonėse bei privačiame sektoriuje darbas organizuojamas ir klientai aptarnaujami nuotoliniu būdu, išskyrus atvejus, kai atitinkamas funkcijas (darbą) būtina atlikti darbo vietoje, užtikrinant valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo nustatytas asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi, būtinos visuomenės sveikatos saugos, higienos, asmenų aprūpinimo būtinosiomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis sąlygas.

8. Privatus sektorius:

8.1 Draudžiama parduotuvių, įskaitant parduotuves prekybos ir (ar) pramogų centruose, turgaviečių ir kitų viešų prekybos vietų veikla, išskyrus: (i) parduotuves (įskaitant parduotuves prekybos ir (arba) pramogų centruose), kurių pagrindinė veikla yra maisto, pašarų gyvūnams, veterinarijos, vaistinių, optikos prekių ir ortopedijos techninių priemonių pardavimas; (ii) maisto prekybą turgavietėse ir kitose viešosiose prekybos vietose; (iii) internetinę prekybą ir kai prekės pristatomos fiziniams ir juridiniams asmenims ar atsiimamos atsiėmimo punktuose; (iv) lauko prekybą eglutėmis ir kitais medeliais, skirtais šventėms. Parduotuvėse, kurių veikla nedraudžiama: turi būti užtikrinamas 15 m² prekybos plotas vienam lankytojui arba vienu metu aptarnaujamas ne daugiau kaip vienas asmuo ir užtikrinamos kitos valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo nustatytos sąlygos.

8.2 Draudžiama teikti grožio paslaugas ir kitas paslaugas, kurių teikimo metu būtinas ilgesnis nei 15 minučių kontaktas tarp paslaugos teikėjo ir paslaugos gavėjo.

8.3 Apgyvendinimo paslaugos teikiamos viename kambaryje, apgyvendinant ne daugiau nei vienos šeimos ir (ar) vieno namų ūkio narius.

8.4 Draudžiama sveikatinimo paslaugų centrų, teikiančių poilsio paslaugas, veikla.

9. Ugdymas:

9.1 Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas vykdomi užtikrinant valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo sprendimu nustatytas sąlygas. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas rekomenduojama lankyti tik tiems vaikams, kurių tėvai (itėviai, globėjai) neturi galimybių dirbti nuotoliniu būdu.

9.2 Ugdymas mokyklose pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas vykdomas nuotoliniu būdu.

9.3 Neformalusis vaikų švietimas vykdomas nuotoliniu būdu arba visiškai stabdomas.

10. Sveikatos sistema. Ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos visoje šalyje yra beveik sustabdytos: perkeltos planinės operacijos, atidėti vizitai pas gydytojus specialistus. Teikiama tik būtiniausia medicininė pagalba ir siūlomos gydytojų konsultacijos nuotoliniu būdu.

JAV dienraštis „The New York Times“ 2020 m. gruodžio 16 d. savo įžvalgoje apie COVID-19 atvejus, tenkančius 100 tūkst. gyventojų pagal šalis, **Lietuvai priskyrė pirmą vietą pasaulyje**, o pagal mirčių skaičių nuo koronaviruso šalyje – penkiolikta³⁵². Leidinio duomenimis, Lietuvoje per septynias dienas iki minėtos įžvalgos paskelbimo, 100 tūkst. gyventojų teko 97,4 COVID-19 atvejų per parą, kasdien nustatoma vidutiniškai 2718 naujų koronaviruso atvejų. Antrojoje vietoje yra Sakartvelas su 96,7 atvejų - 100 tūkst. gyventojų per parą; trečiojoje – Liuksemburgas, kuriame sergamumas siekia 88,7; ketvirtojoje – Serbija (88,4); penktojoje – Kroatija (86,9). Lietuvoje, „The New York Times“ duomenimis, vidutiniškai registruojamos 27 mirtys kasdien, o 100 tūkst. Gyventojų statistiškai tenka viena mirtis. Toks pat 100 tūkst. gyventojų tenkantis mirčių rodiklis yra Lenkijoje, Austrijoje, Šveicarijoje ir Čekijoje. Pagal mirštamumo rodiklį pasaulyje 2020 m. gruodžio mėn. 16 d. pirmavo Slovėnija, kur per savaitę 100 tūkst. gyventojų teko dvi mirtys.

Antrajam karantinui prasidėjus, daugelis verslo subjektų, tiek spėjusių, tiek nespėjusių atsigauti po pirmojo karantino, vėl patiria tiek tiesioginį, tiek netiesioginį naujojo karantino režimo neigiamą poveikį veikloms. Manoma, dėl įvesto antrojo karantino dalis verslų inicijuos bankroto

³⁵² BNS. „The New York Times“: Lietuva pagal savaitės COVID-19 atvejus pirma, mirtis – 15 pasaulyje. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/the-new-york-times-lietuva-pagal-savaites-covid-19-atvejus-pirma-mirtis-15-pasaulyje.d?id=86013717> (žiūrėta 2020-12-17)

teisinio statuso įregistravimą ar atitinkamam laikotarpiui sustabdys veiklą³⁵³. Teigiama, kad pagrindinė Vyriausybės parama antrojo karantino paveiktiems verslams bus specifiskesnė nei pirmojo karantino metu, ir bus skaidoma į dvi pagrindines grupes: (i) **subsidijas** verslams, kurių veikla antrojo karantino metu yra apribota ir (ii) **lengvatines paskolas** tiems verslams, kurių likvidumas dėl COVID-19 nukentėjo. Preliminariai planuojama, kad subsidijoms reikės apie 80 mln. Eur, o lengvatinėms paskoloms – apie 30 mln. Eur valstybės lėšų³⁵⁴. Iš principo, visos ekonominės priemonės, skirtos verslui, nukentėjusiam nuo antrojo karantino, iki pat 2020 m. gruodžio mėn. vidurio buvo svarstymo stadijoje ir, manoma, ši situacija susidarė dėl 2020 m. spalio mėn. įvykusių Seimo rinkimų šalyje, kai buvo formuojama naujoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kuri turėjo perimti senosios Vyriausybės vykdomus darbus. Taip pat iki 2020 m. gruodžio 31 d. tęsėsi pirmojo karantino metu inicijuotų ir, jam pasibaigus, įgyvendinamų ekonominių priemonių verslui paketas.

Naujienu agentūra BNS 2020 m. lapkričio mėn., atlikusi devyniolikos šalies ekonomikos ekspertų apklausą dėl antrojo karantino metu Vyriausybės inicijuojamų ekonominių pagalbos priemonių šalies gyventojams ir verslui principų, pristatė apibendrintus rezultatus: (i) 5 iš 19 ekspertų teigia, kad pagalba verslui antrojo karantino metu ir jam pasibaigus, turi būti didesnė, nei pirmojo karantino metu, (ii) 3 iš 19 ekspertų teigia, kad pagalba verslui turi būti tokia pat kaip ir pirmojo karantino metu ir (iii) tik 2 ekspertai mano, kad pagalbos paketas verslui turi būti mažesnis nei pirmojo karantino metu. Taip pat ekspertai teigia, kad šikart pagalba turi būti tikslesnė ir diferencijuojama pagal ekonominius sektorius, o daugiausiai paramos turi gauti verslai, kurių veikla karantino režimo turiniu buvo stipriausiai apribota: apgyvendinimo ir maitinimo, SPA, laisvalaikio ir pramogų paslaugų teikėjai. Dėl pagalbos verslui dydžio kilo daug diskusijų. Kadangi pirmasis karantinas parodė Vyriausybės ir jai pavaldžių institucijų daugelio sprendimų pakankamai lėtą inicijavimą ir įgyvendinimą, per antrąjį karantiną pagalbą verslui siūloma gana ženkliai didinti, taip užtikrinant tvarų ekonomikos augimą ir lėtinant jau susiformavusios socioekonominės krizės ir recesijos mastą. Analizuojant paramos priemones ir dydžius, skirtus padėti šalies gyventojams, nukentėjusiems nuo antrojo karantino režimo, (i) 6 iš 19 ekspertų teigia, kad parama šikart turi būti tokia pat, kaip ir pirmojo karantino metu; (ii) 3 iš 19 ekspertų įsitikinę, kad ji turi būti mažesnė ir (iii) tiek pat teigia, kad didesnė. Beveik visi ekspertai mano, kad priemonės, skirtos padėti išsaugoti gyventojų pajamas ir darbo vietas, taip pat turi būti diversifikuojamos ir skirtos tik iš tikrųjų nukentėjusiems nuo karantino šalies piliečiams ir verslams³⁵⁵.

Pagal pirminę Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“³⁵⁶ 2020 m. lapkričio 4 d. *punkto Nr. 6.1.1* versiją, į lengvatinę paramą gali pretenduoti verslas, kurio apyvarta per paskutinius 6 kalendorinius mėnesius, lyginant su tuo pačiu 2019 m. laikotarpiu, krito ne mažiau kaip 30 proc., ir kuris buvo įtrauktas į LR Valstybinės mokesčių inspekcijos nuolat generuojamą ir papildomą nukentėjusių nuo COVID-19 įmonių sąrašą³⁵⁷. Šis lengvatinės pagalbos priskyrimo ir suteikimo principas sukėlė nepasitenkinimą ypač sezoniškumo įtakotų verslų: maitinimo ir apgyvendinimo paslaugų, turizmo ir laisvalaikio pramogų, SPA paslaugų tiekėjams. Vėliau, 2020 m. gruodžio 16 d. naujoji Vyriausybė nutarimu Nr.

³⁵³ PwC. Pagalba verslui antrojo karantino Lietuvoje laikotarpiu. Prieiga per internetą: <https://www.pwc.com/lt/lt/apie-mus/spaudos-centras/mokesciu-teises-naujienos/pagalba-verslui-antrojo-karantino-lietuvoje-laikotarpiu.html> (žiūrėta 2020-12-18)

³⁵⁴ PwC. Pagalba verslui antrojo karantino Lietuvoje laikotarpiu. Prieiga per internetą: <https://www.pwc.com/lt/lt/apie-mus/spaudos-centras/mokesciu-teises-naujienos/pagalba-verslui-antrojo-karantino-lietuvoje-laikotarpiu.html> (žiūrėta 2020-12-18)

³⁵⁵ Verslo žinios. Apklausa: Parama verslui ir žmonėms per antrąjį karantiną turi būti tikslingesnė. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/smulkusis-verslas/2020/11/20/apklausa-parama-verslui-ir-zmonems-per-antraji-karantina-turi-buti-tikslingesne&BC7kP> (žiūrėta 2020-12-20)

³⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. lapkričio mėn. 4 d.

³⁵⁷ Valstybinės mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Informacija verslui dėl Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/informacija-verslui> (žiūrėta 2020-12-18)

1424 pakeitė nutarimo Nr. 1226 *punktą Nr. 6.1.1* ir įsigaliojo nauja jo redakcija³⁵⁸, pagal kurią **į valstybės paramą gali pretenduoti verslas, kurio apyvarta nuo 2020 m. spalio 1 d. iki 2021 m. sausio 31 d.** (t.y. iki kol tęsiamas antrasis karantinas šalyje), **lyginant su tuo pačiu 2019-2020 m. periodu, sumažėjo ne mažiau kaip 30 proc.**

Tiek pirmojo karantino metu ir jam pasibaigus, tiek antrojo karantino metu, juridiniai asmenys, patekę į jau minėtus VMI nukentėjusių verslų sąrašus, ir kuriems nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. atsirado ir kaupiasi mokestinės skolos VMI, automatiškai, be atskiro prašymo, yra atleidžiami nuo susidariusių mokestinių skolų VMI ir su jomis susijusių delspinigių, nevykdomas minėtų skolų išieškojimas. Iš viso 2020 m. gruodžio 14 d., be atskiro prašymo, automatiškai, VMI nukentėjusių mokesčių mokėtojų sąrašė buvo 50 453 juridinių asmenų³⁵⁹. Verslininkai, neradę savęs tarp paskelbtų mokesčių mokėtojų, tačiau taip pat patyrę neigiamas pasekmes dėl COVID-19, dėl pagalbos priemonių jų verslui taikymo gali kreiptis į mokesčių administratorių, pateikdami supaprastintos formos prašymą, kuriame turi pagrįsti, kad patyrė neigiamas karantino režimo pasekmes. Panašus principas galioja ir su SODRA susijusiais mokesčiais – atskira tvarka galimas laikinas jų mokėjimų atidėjimas³⁶⁰.

Tiek pirmojo, tiek antrojo karantino metu pagrindinis dėmesys ir parama iš esmės nukreipiami į SVV, o lengvatinės paramos dydis priklausys nuo 2019 m. bendrovių sumokėto GPM. Didelės įmonės, kuriose dirba daugiau kaip 250 darbuotojų, su šiuo sprendimu nesutinka, tačiau valdžios institucijos pažymi, kad dideliems verslams remti šikart yra skirtas 2020 m. spalio mėnesį startavęs **Lietuvos paramos verslui fondas**. Fondas siekia (i) suteikti investicijas didelėms ir vidutinėms įmonėms, tiesiogiai nukentėjusioms nuo COVID-19 pandemijos, kurių veiklos pabaiga sukeltų grandininę reakciją bei turėtų reikšmingų socialinių ir ekonominių pasekmių mažesnėms įmonėms; (ii) taip pat skatina kapitalo rinką Lietuvoje, (iii) institucinių investuotojų pritraukimą, (iv) kuria pamatą sparčiam ir darniam ekonomikos atsigavimui. Pagalbos verslui fondo vykdymo veiklai įsteigtos dvi įmonės: UAB „Valstybinių investicijų valdymo agentūra“ (VIVA), valdoma LR finansų ministerijos ir UAB „Valstybinis investicinis kapitalas“ (VIKA), valdoma LR ekonomikos ir inovacijų ministerijos, kuri yra koinvestuotoja iš valstybės pusės. Priklausomai nuo poreikio, VIKA planuoja išleisti iki 400 mln. eurų skolos vertybinių popierių su valstybės garantija. Į šių įmonių kapitalą valstybė investuoja (pradinis įnašas) atitinkamai 1 mln. eurų (VIVA) ir 100 mln. eurų (VIKA). Taip pat bus siekiama į Fondą pritraukti iki 500 mln. eurų institucinių investuotojų lėšų. Planuojama, kad Fondo dydis sieks iki 1 mlrd. eurų³⁶¹.

Kartu su minėtu fondu pagalbos verslui priemonės ir toliau, su aktualias pakeitimais, įgyvendina ir INVEGA. INVEGA nuo koronaviruso nukentėjusiems verslams siūlo garantijas, paskolas ir kompensacijas. Pirmojo ir antrojo karantino metu taikytų pagalbos priemonių verslui paketai analizuojami ir lyginami lentelėje 6.1.

³⁵⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1424 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio mėn. 4 d. nutarimo Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pakeitimo. Vilnius, 2020 m. gruodžio mėn. 16 d.

³⁵⁹ Valstybinės mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Juridiniai asmenys, nukentėję nuo Covid-19. 2020 m. gruodžio mėn. 14 d. atnaujinta redakcija

³⁶⁰ SODRA. Pagalba draudėjams mokant įmokas. Prieiga per internetą: https://www.sodra.lt/lt/pagalba_draudėjams (žiūrėta 2020-12-18)

³⁶¹ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Pagalbos verslui fondas. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/lt/naujienos/pagalbos-verslui-fondas-uab-valstybes-investicinis-kapitalas-valdyba-pradedada-darba> (žiūrėta 2020-12-18)

Lentelė 6.1 Pirmojo ir antrojo karantino metu taikytų pagalbos priemonių verslui palyginimas³⁶²

Pagalbos priemonės verslui		Pirmasis karantinas	Antrasis karantinas
VIVA ir VIKI	Paramos verslui fondas	Netaikyta	Taikoma
	Subsidijos verslams, kurių veikla yra apribota	Netaikyta	Taikoma, tačiau planuojama išskirti dideles įmones
Invega	Apmokėtų sąskaitų paskolos (ASAP)	Taikyta	Netaikoma
Invega	Paskolos labiausiai nuo Covid-19 nukentėjusiems verslams	Taikyta	Planuojama taikyti
Invega	Sutelktinė paskola „Avietė“	Taikyta	Taikoma
Invega	Skolinimasis per alternatyvius finansuotojus „Alternatyva“	Taikyta	Taikoma
Invega	Paskolos ar lizingo palūkanų kompensavimas	Taikyta	Taikoma
Invega	Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas	Taikyta	Nėra planuojama
Invega	Paskolos apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų teikėjams	Taikyta	Svarstoma pratęsti
Invega	Paskolos kelionių organizatoriams	Taikyta	Svarstoma pratęsti
Invega	Individualios garantijos paskoloms, lizingui, eksportui	Taikyta	Taikoma
Invega	Kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijos	Taikyta	Taikoma
Invega	Portfelinės garantijos paskoloms ir lizingui	Taikyta	Taikoma
VMI	Subsidijos mikroįmonėms	Taikyta	Netaikoma
VMI	Atleidimas nuo delspinigių, mokesčių išieškojimo nevykdymas	Taikyta	Taikoma
SODRA	Atleidimas nuo delspinigių, mokesčių išieškojimo nevykdymas	Taikyta	Taikoma
Užimtumo tarnyba	Prastovų subsidijavimas	Taikyta	Taikoma

Tiek pirmojo, tiek antrojo karantino metu LR Vyriausybė užsibrėžė tikslą ne tik padėti verslui išlaikyti likvidumą, bet ir išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas³⁶³. Pirmojo karantino metu, net ir visiškai uždaryti, darbdaviai turėjo prisidėti prie prastovų darbuotojams kompensavimo mechanizmo, ir ši kompensavimo dalis priklausė nuo karantino neigiamo poveikio stiprumo verslui, todėl dalis verslų buvo priversti rinktis darbuotojų atleidimą. Antrojo karantino metu Vyriausybė nusprendė šį principą keisti ir 2020 m. gruodžio 16 d. pritarė siūlymui nuo **2021 m. darbdaviams kompensuoti visą – 100 proc. prastovų metu darbuotojui priskaičiuotą ir išmokamą darbo užmokesį bei padidino subsidijos darbo užmokesčiui maksimalų dydį iki 2 minimalios mėnesinės algos dydžių (MMA) – iki 1284 eurų**³⁶⁴. Darbdaviai ir toliau galės pasinaudoti užimtumo rėmimo priemonėmis ir gauti subsidijas darbo užmokesčiui, jeigu įdarbins Užimtumo tarnybos siunčiamą darbuotoją: (i) bedarbius su negalia; (ii) nekvalifikuotus, ilgalaikius, vyresnius kaip 45 m. bedarbius; (iii) bedarbius iki 29 m.

³⁶² Sudaryta autorių, remiantis PwC. Pagalba verslui antrojo karantino Lietuvoje laikotarpiu. Prieiga per internetą: <https://www.pwc.com/lt/lt/apie-mus/spaudos-centras/mokesciu-teises-naujienos/pagalba-verslui-antrojo-karantino-lietuvoje-laikotarpiu.html> (žiūrėta 2020-12-18); Verslo žinios. Invega apie pagalbos verslui priemones: ko laukti, kas tęsiama, kas baigsis. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/smulkusis-verslas/2020/12/23/invega-apie-pagalbos-versluipriemones-ko-laukti-kas-tesiama-kas-baigesi&VD1Lm> (žiūrėta 2020-12-17)

³⁶³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 27 d.

³⁶⁴ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Pagalba darbuotojams ir darbdaviams: dvigubai didesnės prastovų išmokos, pratęsiamas darbo paieškos išmokos mokėjimas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/pagalba-darbuotojams-ir-darbdaviams-dvigubai-didesnes-prastovu-ismokos-pratesiamas-darbo-paieskos-ismokos-mokejimas> (žiūrėta 2020-12-19)

Nuspręsta ir toliau mokėti **darbo paieškos išmoką, kurios dydis 2021 m. sieks 212 eurų per mėnesį**, asmenims, kurie neteko darbo dėl paskelbto karantino. Nutraukus karantiną ar ekstremalią situaciją, po vieno mėnesio nutrūks ir šios išmokos mokėjimas. Ši išmoka bus skiriama tik tiems darbuotojams, kurie dirbo iki ekstremalios situacijos ar karantino paskelbimo ir buvo atleisti jo metu, taip pat jei dirbo įmonėse, kurių veikla buvo apribota.

Besitęsiantis antrasis karantino režimas, buvo medicinos specialistų ir pasaulio epidemiologų prognozuotas iš anksto, todėl nebuvo toks netikėtas, kaip pirmasis. Pasibaigęs pirmasis karantinas sugeneravo socioekonominę recesiją šalyje, ir, ko gero, palietė kiekvieną namų ūkį, verslą. Tikimasi, kad 2020 m. spalio mėn. naujai išrinkta Lietuvos Vyriausybė koreguos ir tobulins pirmojo karantino metu inicijuotas ir taikytas ekonomikos skatinimo priemones, nes, laikui bėgant, vis daugiau viešinama ekspertų išvalgų ir teikiamos rekomendacijos, patikrintos kiekybinėmis ir kokybinėmis tyrimo metodikomis. Koronaviruso protrūkis tapo vienu rimčiausių išbandymų ne tik pasaulio šalių politikai, sveikatos apsaugos sistemai, ekonomikai, bet ir visuomenės vertybėms. Teigiama, kad viruso sukelta ir besitęsianti ekonominė krizė ne tik prislopins daugelio verslų tvarios plėtros planus, bet ir atidės kitas suplanuotas veiklos reorganizavimo funkcijas: mažinti kaštus, didinti efektyvumą, restruktūrizuoti gamybą, nes šiuo laikotarpiu daugelis verslų bando bent išsilaikyti³⁶⁵. Dėl susiklosčiusios neapibrėžtos situacijos ir tam tikros dalies pajamų praradimo, vartotojai ne tik keičia prekių ir paslaugų krepšelio turinį, prioritetą teikiant pirmojo būtinumo prekėms ir paslaugoms, bet ir tampa reiklesni prekių ir paslaugų kokybei, nei iki abiejų karantinų. Visuomenėje reguliariai kyla diskusijos, kas kaltas dėl viruso plitimo masto šalyje ir kokių principu turi būti organizuojamas karantinas bei formuojamos valstybinės ribojančios ir skatinančios priemonės, bet aišku yra tai, kad viruso plitimo suvaldyme yra svarbus kiekvieno piliečio atsakingas ir racionalus požiūris į viruso grėsmę sveikatai ir netgi gyvybei, o minėtas požiūris formuojamas savalaikės, skaidrios ir vienodai (teisingai) traktuojamos politikos formuotojų komunikacijos dėka.

³⁶⁵ SEB. Ar Covid-19 neištums verslo iš tvariojo kurso? Prieiga per internetą: <https://www.seb.lt/naujienos/2020-12-17/ar-covid-19-neisstums-verslo-tvariojo-kurso> (žiūrėta 2020-12-20)

7. REKOMENDACINĖS PRIEMONĖS DĖL ĮVESTŲ APRIBOJIMŲ EKONOMINIO POVEIKIO VEIKLOMS SUMAŽINIMO

7.1. Rekomendacinės priemonės dėl išankstinio (*ex-ante*) valstybės intervencijų vertinimo ekstremaliose situacijose, skirtos reguliuojančioms valstybinėms institucijoms

Ekstremalios situacijos atveju suplanuoti veiksmingas ir tikslingas valstybės intervencijas, parinkti jų optimalų rinkinį tam, kad būtų tikslingai paremti tiesiogiai nuo patirtų veiklos apribojimų nukentėję verslai, jų darbuotojai, individualiai dirbantys šalies piliečiai ir kiti ekonomikos dalyviai, yra išties sudėtingas uždavinys, kai įprastomis sąlygomis intervencijos planuojamos kelis metus į priekį, atliekant išsamias atskirų sričių išankstinio poveikio vertinimo studijas ir kaip įmanoma tiksliau nustatant tiek susidariusį rinkos nepakankamumą (neatitikimą tarp finansavimo pasiūlos bei paklausos), tiek parenkant tinkamiausias priemones/intervencijas ar jų rinkinį siekiant minėtą nepakankamumą paveikti.

Pirmos pandemijos bangos metu ekonominės paramos paketo paskelbimas buvo suderintas su atsaku sveikatos apsaugos srityje (karantino paskelbimu Lietuvoje), planuojamos paramos apimtys vidutiniškos, lyginant su kitomis ES šalimis, o numatytos priemonės, skirtos sveikatos ir visuomenės apsaugos sistemų veiklai, darbo vietų ir gyventojų pajamų išsaugojimui, verslo likvidumui ir ekonomikos skatinimui, gana panašios į kitų ES šalių pradėtas taikyti priemones³⁶⁶. Vertinant bendrai, Lietuvos ekonominis atsakas buvo adekvatus, o statistika parodė, kad nemaža dalimi dėl pagalbos priemonių paketo poveikio pavyko užtikrinti sąlyginai mažą neigiamą pandemijos poveikį ekonomikai, lyginant su kitomis pasaulio šalimis, tačiau net ir pavykus užtikrinti sąlyginai gerus rezultatus, svarbu objektyviai įvertinti atskirų priemonių poveikį bei išmoktas pamokas.

Susidarius panašaus pobūdžio į Lietuvą 2020 metų pavasarį ištikusios pandemijos ekstremalioms situacijoms, laiko atlikti išsamų išankstinio poveikio vertinimą vadovaujantis vyraujančiomis metodikomis bei gerąja praktika, tikrai nepakaktų, todėl viešojo sektoriaus institucijoms, atsakingoms už šalies ekonominės politikos formavimą ir įgyvendinimą bei finansų valdymą, tikslinga atsižvelgiant į sukauptą patirtį bei užsienio šalių praktikas, apsibrėžti ekonominę ekstremalių situacijų poveikį mažinančių priemonių planavimo gaires.

Metodiniu požiūriu, apart įprastai vykdant vertinimus nagrinėjamų aspektų, ekstremalios situacijos atveju itin svarbiais tampa dažnai tarpusavyje konfliktuojantys principai:

- **Greitis prieš tikslumą.** Skubus pinigų įliejimas į ekonomiką prieš laiku imlią analizę, siekiant identifikuoti didžiausios grąžos intervencijas (ekonominiu ir socialiniu, humanitariniu požiūriu).
- **Greitis prieš atitiktį.** Greitas ir tikslus lėšų skyrimas prieš detalių ir apgalvotų procedūrų parengimą, siekiant mažinti sukčiavimo ar netikslingo lėšų panaudojimo riziką.
- **Maksimalus ekonominis poveikis prieš pasiekiamumą.** Prioritetas didžiausią poveikį generuojančioms sritims (pvz. parama didžiausioms įmonėms) prieš užtikrinimą, kad finansavimas paskirstomas kaip įmanoma tolygiau visai populiacijai.

Vieningo atsakymo, kurie iš aukščiau paminėtų aspektų turėtų būti prioretizuojami, nėra ir, ko gero, negali būti, tačiau šių konfliktų identifikavimas gali padėti nustatyti tobulintinas viešojo valdymo sritis bei galimus sprendimus, mažinančius minėtų konfliktų poveikį galimų intervencijų efektyvumui.

Vieni esminių bet kokio tipo viešosios politikos intervencijų vertinimo sėkmės faktorių yra savalaikis aktualių duomenų prieinamumas ir pakankamumas. Lietuvos Respublikos statistikos

³⁶⁶ Vilniaus universitetas. COVID-19 krizės valdymas Lietuvoje: ko galime išmokti? Prieiga per internetą: <https://naujienos.vu.lt/covid-19-krizes-valdymas-lietuvoje-ko-galime-ismokti/> (žiūrėta 2020-12-30)

departamento kaupiami ir publikuojami duomenys yra išsamūs / patikimi, tačiau ekstremalių situacijų metu kas ketvirtį ar metus atnaujinami duomenys, atspindintys šalies ūkio ekonominę situaciją, dažnu atveju yra nepakankami efektyviam intervencijų planavimui, todėl būtų tikslinga investuoti į skirtingų institucijų kaupiamus duomenis, galinčius apjungti duomenų bazių bei duomenų analitikos sprendimus, kurie leistų užtikrinti duomenų naujumą, patikimumą bei prieinamumą tiek esamos situacijos ir jos pokyčių stebėjimui, tiek analizės, siekiant suplanuoti optimaliausias viešosios politikos intervencijas, atlikimui. Verta pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė pandemijos laikotarpiu naudojo „Palantir“ bendrovės sprendimu, kuris yra pelnės tarptautinį pripažinimą ir yra plačiai naudojamas ekstremaliose situacijose tiek viešojo sektoriaus institucijų, tiek saugumo tarnybų, tiek stambių korporacijų. Ateityje būtų tikslinga įsivertinti skirtingų, rinkoje prieinamų sprendimų, teikiamas galimybes ir jų diegimo galimą naudą. Galimi sprendimai būtų naudingi ne tik intervencijų planavimo etape, bet ir jų poveikio, besikeičiančios situacijos stebėjimui, kas leistų patikimai išmatuoti ar planuotas intervencijų poveikis realizuojamas, o taip pat operatyviai koreguoti vykdomas intervencijas atsižvelgiant į situacijos pokyčius, atspindinčius analizuojamuose duomenyse.

Planuojant intervencijas ekstremalios situacijos metu, itin svarbūs ir visuomenės, asocijuotų verslo ar kitų struktūrų teikiami pagrįsti siūlymai, jų įtraukimas vertinant galimas intervencijas. Lietuvos atveju pandemijos laikotarpiu buvo pastebimos itin aktyvios ir dalinai spontaniškos iniciatyvos, tokios kaip Pandemijos ekonomikos grupė Facebook platformoje. Prie minėtos grupės per kelis mėnesius prisijungė bemaž 5000 vartotojų, buvo vykdomos aktyvios diskusijos, virtualūs renginiai įtraukiant Lietuvoje pripažintus ekspertus, teikiami siūlymai institucijoms dėl galimų intervencijų rinkinio. Siekiant suplanuoti optimalų intervencijų rinkinį, viešojo sektoriaus institucijoms itin svarbu užtikrinti savalaikį ir atvirą dialogą su suinteresuotomis grupėmis pasinaudojant šiuolaikinių technologijų teikiama galimybėmis.

Taip pat svarbu sudaryti sąlygas, kad įvairių visuomenės grupių teikiami siūlymai būtų pagrįsti kuo patikimesniais duomenimis. Šioje srityje itin aktuali atvirų duomenų koncepcija. Europos Sąjungos lygiu jau kurį laiką aktyviai skatinamos šalių narių iniciatyvos atverti skirtingų institucijų kaupiamus duomenis, kad jais galėtų naudotis kuo didesnis skaičius suinteresuotų šalių. Europos Komisijos atliktais skaičiavimais duomenų atvėrimas galėtų net keliais procentais padidinti Europos Sąjungos šalių narių BVP. Ekstremalių situacijų metu atviri duomenys įgalintų visuomenę aktyviau ir efektyviau ištraukti tiek į efektyvių viešosios politikos intervencijų planavimą, tiek į krizės pasekmių mažinimą, randant naujus prieinamų duomenų panaudojimo būdus. Atvirų duomenų srityje Lietuva siekia progreso, tačiau 2020 metų duomenimis šioje srityje yra 24-oje vietoje tarp ES šalių narių³⁶⁷, kas demonstruoja neišnaudotą atvirų duomenų potencialą ir poreikį skirti šiai sričiai reikšmingai daugiau dėmesio.

Vertinant koncepciškai, verta atkreipti dėmesį į tai, kad pasaulį ir Lietuvą ištikusi pandemija, jos sukelti ekonominiai padariniai ir poreikis viešajam sektoriui ryžtingai reaguoti vykdamas ekonominio pobūdžio viešosios politikos intervencijas, iš esmės keičia požiūrį į nusistovėjusią viešosios politikos intervencijų vertinimo praktiką. Prie to prisideda ir kintanti socioekonominė aplinka, kai pokyčiai ekonomikoje vyksta daug greičiau nei iki šiol ir atitinkamai reikalauja greitesnės reakcijos iš valstybės institucijų, planuojančių / vykdančių įvairaus pobūdžio intervencijas. Minėti pokyčiai reikšmingai stiprina pateiktus argumentus dėl duomenų kaupimo ir analizės sprendimų taikymo viešajame sektoriuje.

Kalbant apie konkrečių priemonių specifiką, valstybės institucijos, susidūrusios su ekstremalia situacija, pirmiausia turėtų įsivertinti poreikį bei galimybes plėsti jau vykdomų intervencijų apimtį, mažinti reikalavimus galimiems paramos gavėjams ar kitaip didinti jų prieinamumą. Kadangi didžioji dalis minimų intervencijų Lietuvoje vykdoma naudojant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas, procedūrinis požiūris reikalinga atlikti parengtų *ex-ante* studijų atnaujinimą, papildant šias studijas atnaujintais duomenimis ar kita kontekstine informacija bei inicijuoti Europos Komisijos informavimą/komunikaciją dėl atnaujintų priemonių patvirtinimo.

³⁶⁷ Europos Komisija. 2020 m. skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (DESI). 2020. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=66948 (žiūrėta 2020-12-27).

Šiuo atveju labai svarbu užtikrinti tinkamo lygio ekspertų prieinamumą reikiamų duomenų surinkimui, apdorojimui ir analizei. Dažnu atveju minėtas studijas rengia privataus sektoriaus organizacijose dirbantys ekspertai ir konsultantai, todėl svarbu užtikrinti, kad, iškilus poreikiui, pavyktų operatyviai atlikti reikiamus viešuosius pirkimus. Taip pat galėtų būti aktualu nuolat kaupti aktualius duomenis apie rinkoje veikiančius paslaugų tiekėjus, atlikusius bei atliekančius skirtingo pobūdžio vertinimus ir ekstremalios situacijos metu įtraukti juos į ekspertų darbo grupes, atsakingas už siūlymų dėl galimų viešosios politikos intervencijų teikimą.

Kiti svarbūs, su Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis susiję, aspektai yra savalaikis valstybės pagalbos schemos išimčių derinimas su Europos Komisija bei perteklinių reikalavimų netaikymas. Pandemijos laikotarpiu planuojant valstybės intervencijas, kaip parodė užsienio šalių praktikos apžvalga (Vokietijoje, Prancūzijoje, Austrijoje ir kt.), kai kuriais atvejais buvo galima operatyviau vykdyti reikalingų valstybės pagalbos schemos išimčių derinimą su Europos Komisija, taip užtikrinant spartesnę priemonių paleidimą, prieinamumą verslui ir geresnes išimčių sąlygas. Kalbant apie perteklinių reikalavimų aspektą, Lietuva jau kurį laiką pasižymi perteklinių reikalavimų (anglų k. naudojamas terminas „gold plating“) taikymu, kuris kyla iš žemo rizikos tolerancijos lygio, siekiant maksimaliai apsaugoti valstybės institucijos nuo galimų priekaištų, skirstant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas.

Pirmosios pandemijos bangos metu buvo pastebima ir administracinio resurso, viešojo sektoriaus institucijų darbuotojų kompetencijų problema. Atsiradus poreikiui skubiai paskirstyti didelį kiekį lėšų, iškilo minėtų priemonių administravimo problemos, kurios identifiкуotos ankstesnėse šios studijos dalyse (netiksli informacija internetiniuose puslapiuose, ribotos galimybės konsultuotis su administruojančiomis institucijomis paraiškos rengimo metu, vėluojantys mokėjimai ir pan.). Minėta problema parodo bendrą institucijų gebėjimų stiprinimo poreikį, tačiau panašiose situacijose svarbu jau ir priemonių planavimo etape skirti daugiau dėmesio užtikrinant į klientų poreikius orientuotą priemonių logiką, kad būtų kuriama kuo mažiau administracinės naštos tiek potencialiems pareiškėjams / paramos gavėjams, tiek intervencijas administruojančioms institucijoms. Šioje srityje taip pat neišnaudojamas šiuolaikinių technologijų teikiamas potencialas – paraiškų pildymas galėtų būti bent jau dalinai automatizuotas / supaprastintas, kaip parodė kai kurių finansų tarpininkų naudoti sprendimai, dirbant su lengvatinių paskolų priemone.

7.1.1 Vieningo krizių valdymo centro tinklo kūrimas

Šiuo metu Lietuvoje kiekvienoje savivaldybėje veikia atskiras krizių centras, bet nėra vieno nuolatinio centro, kuris koordinuotų krizių centrų veiklą, kurtų vieningas sistemas, įrankius ir metodikas duomenų rinkimui, analizei, informacijos sklaidai. Esant krizei vienoje ar dvejose savivaldybėse, tokia struktūra yra pajėgi įveikti krizę, tačiau, ištikus šalies masto krizei, kaip yra COVID-19 pandemijos metu, koordinacija ir informacijos mainai tampa itin sudėtingi ir neefektyvūs.

Atitinkamai, tikslinga būtų plėtoti skėtinę struktūrą, su vienu pagrindiniu centru Lietuvoje ir atšakomis savivaldybėse. Pagrindinis centras rūpintųsi sistemų ir įrankių kūrimu, įvairių pagalbos priemonių išankstiniu rengimu, vadovaujantis esama situacija kiekvienoje savivaldybėje ir rengiant įvairius galimus ateities krizių scenarijus. Tinkamas pasirengimas reikštų, kad į ištikusias krizes būtų galima reaguoti per labai trumpą laiką, sumažinant poveikį visuomenei, ekonomikai ir šalies biudžetui. Skėtinė struktūra leistų suburti visų pagrindinių sričių, aktualių valdant krizes, ekspertus ir, priklausomai nuo šalį ištikusios krizės, keisti lydinčios komandos sudėtį, siekiant geriausių į krizių suvaldymo rezultatų, pagrįstų ekspertinėmis žiniomis ir patirtimi.

Antrosios COVID-19 bangos metu, išaugus susirgimų skaičiui, susiduriama su problemomis ne tik atsekti viruso plitimą, bet ir laiku informuoti asmenis, turėjusius kontaktą su sergančiais asmenimis. Nebegalėjimas suvaldyti informacijos ir laiku skleisti informaciją reikšmingai prisidėjo prie situacijos valdymo praradimo. Turint vieną krizių centrą, koordinuojantį savivaldybėse esančių poskyrių veiklą, tai leistų tinkamai reaguoti ir iš anksto ruoštis galimiems krizių scenarijams. Esant centralizuotai struktūrai su atšakomis savivaldybėse, krizių centras, tikėtina, būtų išvystęs automatines visuomenės informavimo priemones, taip užtikrinant savalaikį galimai kontaktą

turėjusių asmenų informavimą. Taip pat būtų paprasčiau organizuoti krizių centrui padidinti personalo skaičių per itin trumpą laiko tarpą, pvz. perkeliant kitų valstybės ir savivaldybės įstaigų ir įmonių darbuotojus, įtraukiant kariuomenės personalą ir pan. Išankstinis valstybės mastu koordinuotas ir vieningas krizių centrais stipriai padidintų šalies gebėjimus suvaldyti bet kokią situaciją, ne tik susijusią su COVID-19 pandemija.

Vieningas krizių centras turėtų būti kuriamas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Toks sprendimas rekomenduojamas, nes krizės pasižymi tuo, kad jos yra vis kitokios ir būtina, kad visos ministerijos būtų įtrauktos tiesiogiai ir netiesiogiai.

Krizių centrui itin svarbu turėti duomenų surinkimo platformą, kurioje informacijos surinkimas būtų grįstas atvirų duomenų principu – t.y. surenkami iš įvairių viešų įstaigų duomenys ir jie apdorojami. Iš anksto turi būti rengiami analizės moduliai stebėti skirtingoms problemoms, pvz. sveikatos, finansų, nedarbo ir pan. Apart duomenų surinkimo, krizių centras turi turėti pakankamus įrankius informuoti visuomenę apie susidariusią situaciją. Pvz., COVID-19 atveju nebuvo spėjama laiku informuoti potencialiai užsikrėtusių asmenų, ir tai tapo viena iš krizės nesuvaldymo priežasčių. Turint automatinę sistemą, kuri susisiektų su visais galimai užsikrėtusiais ir juos informuoja – būtų buvę galima sumažinti viruso plitimo mastą.

7.1.2 Reakcija į krizes bendrinėmis pagalbos priemonėmis ir jų tikslinimas ilguoju laikotarpiu³⁶⁸

Ištikus bet kokiai krizei, greita valstybės reakcija yra itin svarbi užtikrinti stabiliai ekonominei šalies situacijai. Greita reakcija didina juridinių ir fizinių asmenų pasitikėjimą šalies ekonomika, sukelia mažesnę neigiamą pirminį šoką rinkai bei apsaugo smulkius ir itin pažeidžiamus verslus. Kadangi kiekviena krizė dažniausiai yra unikali, pirminės priemonės beveik išimtinai taikomos plataus spektro, yra trys (tiesioginė finansinė parama/subsidija, mokestinės lengvatos, paskolos) ir visiems, ar beveik visiems sektoriams su minimaliais reikalavimais, kad priemonės įgyvendinimo laikotarpis būtų kuo trumpesnis.

Lygiagrečiai turi būti pradėta rinkti informacija apie krizės poveikį ekonomikai ir sektoriams pagal geografines ypatybes ar kitus faktorius. Pvz. COVID-19 atveju Lietuvoje turizmas buvo paveiktas ypač netolygiai. Šiltuoju sezono metu vietinis turizmas išaugo iki 20 proc., tačiau atvykstamasis turizmas beveik išnyko – Klaipėdoje 2020 m. nebuvo sulaukta nė vieno kruizinio laivo. Atitinkamai, į atvykstamąjį turizmą orientuotas verslas itin nukentėjo. Į išvykstamąjį turizmą orientuotos kelionių agentūros taip pat prarado didžiąją dalį klientų, o įsigytos kelionės buvo atidėtos arba už jas gražinti pinigai. Po pirmųjų priemonių pritaikymo, atsižvelgiant į krizę, renkami statistiniai duomenys reikalingais pjūviais, analizuojami duomenys, jei reikia, atliekami interviu, organizuojamos diskusijos su visuomene ar suinteresuotais asmenimis, ir vadovaujantis šios analizės rezultatais, neigiamai paveiktiems sektoriams kuriamos specifinės pagalbos priemonės, kurios galėtų su mažiausiomis sąnaudomis valstybės biudžetui duoti daugiausia naudos.

Paleidus plataus masto priemones, tačiau dar neparengus specifinių priemonių, būtina nuolat vertinti, ar nėra būtinybės didinti plataus ar pusiau plataus masto priemonių kiekio ar susiaurintų priemonių spręsti konkretesnes problemas. Kuo ilgesnis yra analizės periodas, tuo labiau auga poreikis plataus ar pusiau plataus masto priemonių.

Dabartinė COVID-19 pandemijos sukelta krizė parodė, kad Lietuvos finansinės paramos tiek verslui, tiek gyventojams informacinės sistemos nėra lanksčios (buvo skelbiama, kad parama bus skirta per savaitę, tačiau realiai parama visus pasiekė tik po mėnesio ar net vėliau). Tai lėmė didesnę krūvį Lietuvos institucijoms, kai tiek sistemos nebuvo pajėgios susidoroti su išaugusiais krūviais, tiek buvo reikalingas papildomas darbuotojų įsikišimas. Atitinkamai, nors ir buvo numatytos plataus masto priemonės, kurių veikimas turėjo būti įvykdytas per trumpą laiką, tačiau parama verslui stipriai vėlavo, visuomenės pasitikėjimas valstybe ir jos gebėjimu suvaldyti krizę menko, o poveikis ekonomikai pirmaisiais krizės mėnesiais buvo didesnis. Todėl siekiant krizių metu reaguoti

³⁶⁸ The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Coronavirus (COVID-19): SME Policy Responses. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/> (žiūrėta 2020-12-13)

greitai, būtina turėti sistemas, leidžiančias greitai ir lanksčiai reaguoti Lietuvos finansinės paramos ar mokesčių sistemoms, kurios galėtų greitai įgyvendinti bent jau pagrindines galimas finansinės paramos priemones be techninių trikdžių.

Dažniausiai neįmanoma iš anksto numatyti, kada, kokio tipo ir masto krizė užklups šalį, ir net kai akivaizdu, kad šalis susidurs su iššūkiais, ne visada įmanoma įvertinti jos mastą. Todėl labai svarbu turėti paruoštą visą spektrą įrankių veikimui, ir tam turi būti parengtos bazinės tvarkos ir metodikos, atlikti įstatymų pakeitimai, suderinta tarp institucijų veikla, parengti skaitmeniniai įrankiai paramos išdalimui, renkama analitinė informacija, reikalinga reikalavimų apskaičiavimui, parengtos priemonės informacijos sklaidai ir komunikacijai.

7.1.3 Visų valstybės institucijų ir įmonių įtraukimas į krizių suvaldymą

Pagalba SVV gali įgauti įvairias formas, ypač atsižvelgiant į tai, kad reguliavimas, mokesčiai ir mokestiniai reikalavimai skiriasi priklausomai nuo sektoriaus. Atitinkamai, šalį ištikus krizei, turint pagrindinę informaciją, kaip šalis bus paveikti, kiekvienai institucijai galėtų būti keliamas tikslas pateikti sąrašą priemonių, kaip galima pagelbėti SVV tiesiogiai ar skatinant eksportą, vidaus rinkos aktyvumą. Svarbu turėti omeny, kad kai kurių mokesčių ar reguliacinių prievolių atidėjimas ar sušvelninimas, nors ir turėtų mažą poveikį valstybės biudžetui, gali turėti teigiamą ilgalaikį poveikį SVV išlikimui. Kaip pavyzdys, Klaipėdos m. panaikinus rinkliavas už prekybos ir paslaugų teikimo miesto viešosiose vietose, vietinės prekybos ir paslaugų veikloms leista tarp COVID-19 bangų uždirbti didesnes pajamas ir pasiruošti geriau antrajai bangai.

7.1.4 Kontrciklinių pirkimų vykdymas³⁶⁹

Viena geriausių priemonių palaikyti ekonomiką, yra didinti krizės metu paveiktų sektorių produktų ir paslaugų paklausą. Žinoma, tai pritaikoma ne visiems sektoriams ir ne kiekvienos krizės metu, tačiau tai turėtų būti taikoma kuo plačiau, nes tai leidžia ne tik ženkliai sumažinti neigiamą poveikį valstybės ekonomikai, bet ir nereikalauja investicijų ilguoju laikotarpiu. Pvz. valstybės įmonės ar viešosios įstaigos galėtų paspartinti savo investicinius planus atnaujinant ofisus, įrengiant kelius, atnaujinant programinę įrangą ar įsigyjant kitas prekes ir paslaugas, kuriose dominuotų vietinės kilmės prekės ir paslaugos.

Vienas iš kontrciklinių³⁷⁰ (viešosioms investicijoms/ pirkimams skiriami finansai didinami, kai šalies ekonomika ar jos sektoriai lėtėja, ir mažinami, kai ekonomikos/ sektorių augimas didėja) pirkimų pavyzdžių, esant krizei, kuri pasireiškia nekilnojamojo turto paklausa, tikslinga didinti paramos mastą pastatų renovacijai, t.y. didinti renovuojamų pastatų skaičių. Valstybės keliamas tikslas yra renovuoti ne mažiau nei 60 proc. pastatų iki 2050 metų. Šiam tikslui pasiekti renovacijos mastus reikia didinti tris kartus. Krizės metu galima ženkliai padidinti renovacijos apimtį, nedidinant renovacijos kainos, taip pat sumažinti poveikį šalies ekonomikai, bent jau iš statybų ir susijusių sektorių, nedidinant valstybės ir ES vidutinių išlaidų ilguoju laikotarpiu.

COVID-19 krizės metu buvo skirtas padidintas finansavimas kelių atnaujinimui ir plėtrai, tačiau kelių tiesimas nebuvo tas sektorius, kuris reikšmingai nukentėjo nuo šios krizės. Tuo tarpu tekstilės gaminių gamyba bei odos ir odos gaminių gamyba mažėjo vidutiniškai 12 proc. ir 20 proc., atitinkamai 2020 m. antrąjį ir trečiąjį ketvirtį. Dalis šio sektoriaus įmonių persiorientavo veiklą ir pradėjo medicininių chalatų bei kaukių gamybą iš sertifikuotų medžiagų sveikatos priežiūros įstaigoms ar kitiems klientams, kuriems buvo reikalingi atitinkami produktai. Tačiau Lietuvoje visas šių prekių kiekis buvo išgytas iš užsienio įmonių, taip atsisakant Lietuvos verslo pasiūlymų pradėti apsaugos priemones tiekti per trumpesnę laiką, nei tai buvo galima su atsivežtomis apsaugos

³⁶⁹ The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Coronavirus (COVID-19): SME Policy Responses. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/> (žiūrėta 2020-12-13)

³⁷⁰ The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). Public Investment: Vital for Growth and Renewal, but should it be a Countercyclical Instrument? Prieiga per internetą: https://unctad.org/system/files/official-document/webdiae20091_en.pdf (žiūrėta 2020-12-13)

priemonėmis. Įsigyjant vietinių gamintojų produkciją, kad ir pereinamuoju laikotarpiu, būtų buvusios nepadidintos Valstybės biudžeto išlaidos, tačiau būtų padėję Lietuvos verslui bei būtų padidėjęs mokesčių surinkimas per su darbo užmokesčiu susijusius mokesčius ir mažesnes išlaidas socialinei paramai, verslo rėmimui.

7.1.5 Viešųjų pirkimų pritaikymas krizinėms situacijoms

Krizės metu kartais būtina reaguoti itin greitai, ir įprastos pirkimo procedūros yra tam netinkamos dėl sudėtingų ir laikui imlių procesų. Viešųjų pirkimų procesų nelankstumas, neleidžiantis pirkimo eigoje keisti struktūros, pvz. skaidyti pirkimą į mažesnes dalis, taip pat apriboja lankstumą vykdant pirkimus itin greitai. Atitinkamai, tikslinga valstybei ir kai kurioms institucijoms, kaip sveikatos, švietimo, krašto apsaugos ar policijai, krizinių situacijų metu leisti naudotis supaprastinta pirkimo procedūra, kuri įgalintų reaguoti per trumpą laiką. Būtina išanalizuoti atskirų institucijų poreikius ir parengti metodiką, įgalinančią veikti greitai. Siekiant išlaikyti skaidrumą, būtina parengti ir tvarką, kaip vykdoma tokių pirkimų retrospektyvi priežiūra ir užtikrinama kontrolė.

Krizės metu siekiant kiek įmanoma sutrumpinti viešųjų pirkimų procedūrų tvarką, būtina sukurti galimybę, kaip apklausos būdu būtų galima vykdyti pirkimus su ženkliai padidintomis ar iš esmės neribotomis (pagal paskirtą Vyriausybei ar kitai įstaigai, vykdančiai toki pirkimą, biudžetą reaguoti į krizę). Organizuojant pirkimą apklausos būdu, būtų susiduriama su mažiausiai formalumu, o procedūrų trukmė būtų trumpiausia. Taip pat būtų galima lengviausiai greitai reaguoti į ekstremalias situacijas. Tačiau visiškas atlaisvinimas kelia didelę korupcijos ir neteisėto pinigų panaudojimo riziką, todėl reikalingos atitinkamos atsargumo priemonės.

7.1.6 Privataus verslo įtraukimas, sprendžiant susidariusias ekstremalias situacijas

Privatus SVV savo veiklos srityje, geriausiai gali žinoti tiek naujausius galimus sprendimus jo srityje, tiek galimus sprendimus dėl tiekimo grandinės sutrikimų ar alternatyvas trūkstamiems produktams. Kaip pavyzdys COVID-19 krizės metu, metų pradžioje susidarė deficitas dezinfekcinio skysčio. Privatus verslas kaip alkoholio gamintojai, priedų kurui gamintojai ir kosmetikos gamintojai, gavus leidimus, galėjo itin greitai rinkai pateikti dezinfekcinius produktus ir išspręsti dezinfekcinio skysčio problemą. Valstybei nepasitelkus šalies verslo sprendžiant dezinfekcinio skysčio trūkumą, tikėtina, pakankamą kiekį būtų pavykę gauti tik keliais mėnesiais vėliau, importuojant produktus iš užsienio bei didinant paramos poreikį vietinėms įmonėms, didinant valstybės biudžeto išlaidas. Todėl taip pat tikslinga pasitelkti privatų verslą šiais atvejais:

- **Kuriant pritaikytas duomenų rinkimo ir analitikos priemonės.** Privatus verslas, dirbantis su skaitmeniniais sprendimais, nuolat gali pasiūlyti greičiausią būdą tiek parengti skaitmeninius įrankius duomenų rinkimui, analitikai ir visuomenės informavimui, tiek ir gauti prieigą prie pakankamų resursų įgalinti skaitmeninių įrankių sklandų darbą.
- **Apsirūpinant žaliavomis, produktais ar priemonėmis.** Atitinkamų sektorių verslas geriausiai žino galimas alternatyvas gauti žaliavas, net jei tai yra netradiciniai būdai, pvz. COVID-19 atveju, buvo panaudojamas bioetanolis, įprastai naudojamas kaip biokuras benzinui, tinkamas naudoti dezinfekciniam skysčiui, ypač paviršių. Taip pat verslas gali padėti apsirūpinti kitomis priemonėmis greitai, pvz. COVID-19 krizės atveju, siuvyklos Lietuvoje pradėjo siūti medicininius chalatus, kaukes ir kitus reikmenis iš sertifikuotų medžiagų. Tačiau absoliuti dauguma šių produktų buvo eksportuoti, tuo tarpu Lietuvos sveikatos įstaigos susidūrė su šių produktų trūkumu. Lenkijoje medicininių kaukių ir chalataų eksportas buvo apribotas. Tinkamai ir laiku įtraukus šiuos verslus, būtų buvę galima išvengti šių priemonių trūkumo.
- **Vykdam prevenciją.** Susidarius neįprastai padėčiai, ypač kai tai susiję su tiekimo grandinių sutrikimu, kitomis neįprastomis aplinkybėmis, kaip COVID-19 atveju, privatus verslas gali pasiūlyti sprendimus, kaip spręsti problemas. Karantino atveju, kaip įgalinti verslą veikti toliau, sumažinant viruso plitimo galimybę iki priimtinos ribos. Tarp sprendimų buvo ir

barjerų pastatymas, skaitmeninės sistemos, leidžiančios greitai ir paprastai registruoti lankytojus, sprendimai, leidžiantys sumažinti kontaktą su galimai užterštais paviršiais (pvz. durų rankenai priedas, įgalinantis duris atidaryti su alkūne ar koja), skaitmeniniai sprendimai suvaldyti informaciją apie sergančiuosius ir kontaktą su COVID-19 užsikrėtusiais asmenimis turėjusius asmenis bei šios informacijos įveiklinimą – sergančiųjų ir kontaktą turėjusių asmenų informavimą.

- **Kuriant prevencijos priemones ir jas įsigyjant**, ypač svarbu privačiam verslui leisti siūlyti geriausius sprendimus lanksčiai, t.y. pirkimo metu iškelti tikslą, kurį turi pasiekti ar viršyti, bet nenurodyti sprendimo specifikacijų. Tokio tipo pirkimai leistų įsigyti geriausią sprendimą kokybės ir kainos atžvilgiu, ypač susiduriant su neįprastomis situacijomis, kurioms reikalingi nauji sprendimai. Iš esmės šis principas šiuo metu jau taikomas inovatyviuose pirkimuose.

7.1.7 Duomenų atvėrimas ir maksimalus paslaugų skaitmeninimas

Atviri valstybės duomenys³⁷¹, leidžiantys detaliam analizuoti tiek ekonomiką, tiek institucijų veikimą, leidžia priimti racionalius ir realios situacijos analize grįstus sprendimus per trumpesnę laiką. Duomenų atvėrimas jau yra vykdomas, ir daugiau nei 20 organizacijų yra pilnai atvėrusios savo duomenis (duomenys yra prieinami internetu ir pastarieji yra nuolat atnaujinami). Šių anonimizuotų duomenų atvėrimas visuomenei įgalintų tiek valstybę, tiek ir juridinius ar privačius asmenis reaguoti, atsižvelgiant į duomenų analizės rezultatus.

Turint detalius duomenis apie krizės poveikį šalies ekonomikai ir institucijomis įvairiais pjūviais, Valstybė galėtų greičiau įvertinti realų poveikį tiek viešųjų paslaugų įgyvendinimui (COVID-19 atveju - ligoninių apkrovimas, susirgimų skaičius, poveikis socialiai pažeidžiamoms šeimoms, švietimui), tiek ir nustatyti priemones, kurios būtų efektyviausios sprendžiant susidariusios situacijos pasekmes.

Juridiniai asmenys turėdami priėjimą prie atvirų duomenų aktualių jų sektoriui, galėtų greičiau įvertinti poveikį jų verslui ir imtis atitinkamų priemonių, prisitaikant prie rinkos sąlygų. Kai kurie sektoriai krizės atveju galėtų paspartinti augimą, aiškiau žinodami rinkos situaciją ne tik savo tiesioginiame sektoriuje, bet ir susijusiuose sektoriuose. Pvz. baldų gamintojai matydami, kad statybų sektorius toliau auga, tikėtusi, kad ir jų gaminių paklausa toliau augs. Taip pat juridiniai asmenys, žinodami kylančias problemas įvairiuose valstybės ekonomikos ar socialiniuose aspektuose, galėtų greičiau pasiūlyti sprendimus šioms problemoms spręsti, pritaikant turimus ar sukuriant naujus produktus ar paslaugas.

Fiziniai asmenys turėdami priėjimą prie jų veiklai aktualių duomenų, galėtų racionaliai įvertinti pokyčius valstybės ekonomikai ir socialinei aplinkai bei mažintų pirminio šoko sukeltus vartojimo pokyčius. Esant ekstremaliems pirminiams šokams, krizė šalyje gali neproporcingai ir nepagrįstai pagilėti dėl drastiškų gyventojų išlaidų sumažėjimo bijant itin gilios krizės. Geras gyventojų informavimas, leidžia išvengti savaime išsipildančios pranašystės efekto (angl. *self-fulfilling prophecy*).

7.1.8 Dviejų greičių pirminė parama smulkiam ir vidutiniam verslui³⁷²

Siekiant užtikrinti kuo didesnę įmonių veiklos tęstinumą, tikslinga skirti finansavimą **prastovose esančių darbuotojų atlyginimo daliai ir įmonės pastovių kaštų daliai**. Darbuotojui sumokamo atlyginimo net iki 50 proc. grįžta tiesiogiai į biudžetą per sumokamus su darbo užmokesčiu susijusius mokesčius (darant prielaidą, kad visą gautą prastovų kompensaciją darbuotojas išleidžia įsigyjant prekėms ir paslaugoms, dar iki 21proc. skirtos paramos grįžta per

³⁷¹ IVPK Informacinės visuomenės plėtros komitetas. Atviri šalies įstaigų duomenys. Prieiga per internetą: <https://data.gov.lt/> (žiūrėta 2020-12-13)

³⁷² The World Bank. Map of SME-Support Measures in Response to COVID-19. Prieiga per internetą: <https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/04/14/map-of-sme-support-measures-in-response-to-covid-19> (žiūrėta 2020-12-13)

sumokamą PVM). Atitinkamai, biudžetui prastovų kompensavimas kainuoja santykinai nedaug, priemonė gali būti pritaikoma itin greitai, nes žinoma itin tiksliai kiekvienos įmonės darbuotojų skaičius ir kiekvieno darbuotojo atlygis. Siekiant apsisaugoti nuo sukčiavimo, tikslinga imti paskutinių 3-6 mėn. atlygio vidurkį, nebent tas žmogus buvo pasamdytas iki krizės, o naujai pasamdytų žmonių skaičius nėra daugiau nei įprastas vidutiniškai samdomas žmonių skaičius. Paramą tikslinga suteikti tik toms įmonėms, kurių pajamos sumažėja 20 proc., tačiau tikslinga būtų kriterijų tikslinti pagal sektorius, nes paslaugų sektoriuose, kai atlyginimas sudaro daugiau nei pusę sąnaudų, 20 proc. sumažėjus pajamoms, įmonės iš tiesų nebeišgalės išmokėti atlyginimų ir tai bus didelė parama, tuo tarpu stipriai kapitalui imliose industrijose, kur didelę dalį sąnaudų sudaro nusidėvėjimas ir žaliavos, pajamų sumažėjimas 20 proc. gali neturėti įtakos įmonės gebėjimui išmokėti atlyginimo. Nusidėvėjimo sąnaudos nepaveikia tiesiogiai pinigų srautų, o sumažėjus gamybos apimtims ar atpigus žaliavoms, sumažėja ir kitos ne darbo užmokesčio sąnaudos. Tikslinga reguliariai atlikti kiekvieno sektoriaus analizę, kad atsiradus krizinei situacijai, pajamų sumažėjimo sektoriaus rodiklis galėtų būti iškart naudojamas.

Antroji priemonė, tai **lengvatinės paskolos įmonėms apyvartinėms lėšoms**. Šalies ekonomikai susidūrus su krize, įmonės susiduria tiek su pirkėjų vėlavimu atsiskaityti, tiek ir su žaliavų tiekimo sutrikimu ar reikalavimu, už žaliavas atsiskaityti greičiau nei įprasta. Kadangi finansinės institucijos įprastai krizės pradžioje ženkliai sumažina skolinimą, o SVV net ir esant augančiai ekonomikai pasiskolinti yra sunku, krizės metu tai gali tapti beveik neįmanoma. Atitinkamai, tikslinga būti numačius mechanizmus, kaip įmonės galėtų gauti paramą iki 10 proc. įmonės apyvartos per labai trumpą laiką (per savaitę ar greičiau), su valstybės garantija ir lengvatinėmis palūkanomis bent pirmus metus. Tokios paskolos trukmė neturėtų būti ilgesnė nei 3-5 metai ir paskola spręstų įmonių likvidumo problemas, kadangi paskolą reikėtų gražinti, ilgainiū kaina biudžetui yra maža bei išsaugomos įmonės, ypač tos, kurios tiesiogiai nesusiduria su problemomis, tačiau patiria apyvartinių lėšų trūkumą, sąlygotą krizės. Ypač svarbu, kad ši priemonė būtų paleidžiama labai greitai, o paskolos būtų gaunamos per kelias dienas. Esant poreikiui, turėtų būti numatyta sumažinti likvidumo, kapitalo ar kitus ribojančius reikalavimus finansinėms institucijoms.

Papildant antrąją priemonę, valstybė, savivaldybės ir joms priklausančios įmonės ir įstaigos gali prisidėti sumažinant apyvartinio kapitalo poreikį daugiau nei 20 proc. (patikslintas pagal sektorių reikalavimas) pajamų sumažėjimą patiriančias įmones:

- Atidedant PVM ar su darbo užmokesčiu susijusių mokesčių mokėjimą krizės metu ir bent pusei tiek laiko, kiek truko krizė, po krizės
- Atidedant baudų mokėjimą
- Atleidžiant dalinai ar atidedant turto, žemės ir kitų mokesčių ar rinkliavų mokėjimus krizės metu krizės metu ir bent pusei tiek laiko, kiek truko krizė, po krizės.

Įmonės, kurios yra prastovose, tikslinga pilnai atleisti nuo visų rinkliavų ir mokesčių, kad būtų patiriama kuo mažiau pastovių sąnaudų ir maksimaliai padidinamos galimybės įmonėms išgyventi.

7.1.9 Komunalinių mokesčių mokėjimo atidėjimas³⁷³³⁷⁴

Siekiant sumažinti neigiamą apyvartinių lėšų trūkumą SVV ir gyventojams, tikslinga leisti atidėti įmokų už komunalinius mokesčius mokėjimą krizės metu, pridėdant proporcingą laiką po krizės, kol įmonės ir gyventojai galėtų spėti atsigaivinti finansškai ir padengti savo išpareigojimus. Tai ypač svarbu smulkiam paslaugų verslui, tokiam kaip maitinimo įstaigos, kepyklėlės, grožio salonai, smulkios parduotuvės ir pan., kuriam komunalinės išlaidos sudaro ženkliai pastovių sąnaudų dalį, ypač šildymo sezono metu. Komunalinės išlaidos šildymo sezono metu taip pat sudaro ženkliai

³⁷³ The World Bank. Map of SME-Support Measures in Response to COVID-19. Prieiga per internetą: <https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/04/14/map-of-sme-support-measures-in-response-to-covid-19> (žiūrėta 2020-12-13)

³⁷⁴ The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Coronavirus (COVID-19): SME Policy Responses. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/> (žiūrėta 2020-12-13)

sąnaudų dalį ir gyventojams, todėl pajamas ar dalį pajamų praradusiems namų ūkiams sąskaitų apmokėjimo už komunalines išlaidas atidėjimas yra reikšminga pagalba.

7.1.10 Neperspektyvių verslų švelnus išėjimas iš rinkos

Ekstremalių situacijų metu, iš apibendrintos analizės sunku išskirti verslus, kurie neturi ilgalaikių perspektyvų išlikti. Visgi identifikavus tokius verslus pagal jų veiklos sritis ir naudą bei poveikį visuomenei, tokių verslų rėmimas yra netikslingas iš valstybės ir visuomenės pusės, nes toks verslas ilguoju laikotarpiu neatneš teigiamos naudos visuomenei. Tokių verslų savininkų motyvacija krizės metu išsilaikyti dažnu atveju būna noras pasirūpinti darbuotojais, todėl ne tik siekiama gauti paramą, bet ir įmonės savininkas investuoja asmenines lėšas. Tikslinga krizių metu, kai skiriama parama verslui, taip pat sukurti priemonės, leidžiančias neperspektyviuose sektoriuose esančioms įmonėms nutraukti veiklą, pasirūpinant ir šių verslų darbuotojais. Kadangi verslo nutraukimas, kurio turto vertė dar didesnė nei išiskolinimai, negali būti nutrauktas iš karto, reikalingos finansinės priemonės, leidžiančios perinamuoju laikotarpiu tai pasiekti. Tačiau taip pat reikia numatyti, kad verslininkas nutraukęs veiklą, negalėtų pradėti tos pačios veiklos apibrėžtą laikotarpį, pvz. 2-5 metų laikotarpį po veiklos nutraukimo, siekiant apsisaugoti nuo piktnaudžiavimo.

7.1.11 Tęsiantis krizei, naujų tikslinių priemonių įvedimas

Tikslinių priemonių įvedimui būtinas supratimas apie šalį ir regioną paveikusių krizę, kaip tai palietė šalies verslą, biudžetą ir gyventojus. Esant atviriems duomenims iš didžiosios dalies viešojo sektoriaus, ši analizė galėtų būti itin detali ir padėti vertinant ne tik finansinį aspektą, bet ir socialinį. Vadovaujantis šios analizės rezultatais, galėtų būti formuojamos priemonės ir reikalavimai SVV ar įstaigoms pretenduojančioms į šias priemones, kad finansiniai išteklių būtų panaudojami optimaliai. Esant skirtingoms krizėms, ekonomika yra paveikiama nevienodai, todėl itin svarbu turėti kuo detalesnę informaciją, neapsiribojant agreguota sektorių informacija šalies mastu, bet analizuojant pagal geografinius žymenis ir skaidant kiekvienos industrijos veiklą pagal tai krizei aktualius kriterijus. Pvz., COVID-19 atveju turizmas buvo paveiktas labai netolygiai: verslai orientuoti į atvykstantąjį turizmą Klaipėdos regione, ypač į kruiziniais laivais atvykstančius turistus, patyrė daugiau nei 50 proc. viršijantį pajamų kritimą, nes 2020 m. į Klaipėdos uostą neatvyko nė vienas kruizinis laivas. Tuo tarpu į vietinį turizmą orientuoti verslai Klaipėdos regione patyrė iki 20 proc. siekiantį pajamų augimą. Atitinkamai, nėra tikslinga remti visų įmonių dirbančių su turizmu, tačiau tik tas, kurios dirba su atvykstančiuoju turizmu ar išvykstančiuoju.

7.1.12 Atlyginimo finansavimo krizių metu fondo poreikis³⁷⁵

Siekiant stiprinti šalies finansinį atsparumą įvairioms krizėms ilguoju laikotarpiu, tikslinga steigti atlyginimo finansavimo krizės metu paveiktiems sektoriams fondą. Fondo rezervas galėtų būti kaupiamas Sodros sistemoje ir pasitelkiamas tik krizių metu, finansuojant dalį ar visą darbuotojų atlyginimą paveiktiems sektoriams. Fonde lėšos turėtų būti kaupiamos ne visai sumai, tačiau sumai, reikalingai kaip užstatui, kad būtų galima pasiskolinti itin pigiai, ar net už neigiamas palūkanas rinkoje, pvz. fonde sukauptus 10 mln. eurų, ir skolinantis 1 mlrd. Eur 10 metų laikotarpiui už 1proc. palūkanas, kreditoriai būtų tikri, kad visą 10 metų laikotarpį palūkanos bus mokamos laiku. Panašiai veikiantis fondas yra Italijoje, pavadinimu „Cassa Integrazione Guadagni“ (angl. *The National Redundancy Fund*).

³⁷⁵ CMS. Italian government support for employers and workers during COVID-19. Prieiga per internetą: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-government-support-for-employers-and-workers/italy> (žiūrėta 2020-12-13)

7.1.13 Numatytomis priemonėmis dirbtino nedarbo augimo suvaldymas

Bedarbio pašalpų mokėjimas, niekada iki tol legaliai nedirbusiems ar mokėjimas bedarbio pašalpų tiems, kurie iš darbo išėjo savo noru, dirbtinai didina nedarbo lygį. Lietuvoje panaši situacija susiklostė COVID-19 pandemijos metu, kai registruotas nedarbas 2020 m. gruodžio pirmą savaitę išaugo iki 15,9 proc., nuo 9,3 proc. 2020 m. kovo pradžioje, nors darbuotojų skaičius Sodros duomenimis sumažėjo tik nuo 1,389 mln. iki 1,378 mln., lyginant tuo pačiu laikotarpiu. T.y. nors dirbančiųjų skaičius sumažėjo 11 tūkst. darbuotojų, t.y. kiek mažiau nei 0,8 proc. punktų pokytis, tačiau registruotas nedarbas augo 6,6 proc., t.y. daugiau nei 8 kartus sparčiau. Atitinkamai rekomenduojama nekeisti bedarbio išmokų mokėjimo tvarkos ir nebent laikinai padidinti bedarbio išmokos dydį krizės metu, tačiau padidintos bedarbio išmokos nemokėti savo noru iš darbo išėjusiems asmenims.

7.1.14 Eksperto skatinimas

Lietuva yra itin strategiškai patogioje vietoje ES atžvilgiu, t.y. ant pagrindinių žemyninių logistikos arterijų tarp Azijos ir Europos, taip pat darbo sąnaudos dar nėra itin didelės. Atitinkamai, įprastai krizės metu Lietuvos eksportas, tiek pramonės, tiek ir verslo paslaugų linkės augti, nors ir šalių importas, į kurias eksportuojama, bendrai mažėja. Lietuvos įmonės būdamos konkurencingesnės dėl trumpesnių tiekimo terminų, įsijungia į vertės kūrimo grandines, ir dažniausiai lieka tiekimo grandinių dalimi po krizės. Vinstonas Čerčilis yra pasakęs, „Niekada neleisk gerai krizei nueiti veltui“ (angl. „*Never let a good crisis go to waste*“). Vadovaujantis šia mintimi, tikslinga sustiprinti valstybės pagalbą, skatinant eksportą krizės metu, nes tai tampa ilgalaikė pelninga šalies investicija bei tikėtina didesnė finansinė nauda šalies biudžetui atliktoms investicijoms ilguoju laikotarpiu, kadangi ES įmonės yra atviresnės naujiems pasiūlymams ir tiekimo grandinių pokyčiams. Eksperto augimas ypač svarbus mažoms atviroms ekonomikoms, kokia ir yra Lietuva, nes paklausos stimuliavimas turi santykinai nedidelę įtaką šalyje gaminamų produktų paklausai, t.y. prekių ir paslaugų importas sudaro virš 50 proc. Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto ir galutinio vartojimo sumos, todėl didelė parama vartojimui reikštų, kad daugiau nei pusė paramos būtų skirta importuotų prekių įsigijimui.

7.1.15 Naudojimas konsultacinėmis paslaugomis³⁷⁶

Susidūrus su bet kokio tipo krize, verslas privalo prisitaikyti prie krizės. Iš esmės yra trys pagrindinės išeitys, jei verslas patiria iššūkius dėl krizės: bankrutuoti/ uždaryti verslą, reikšmingai mažinti išlaidas arba keisti savo veiklą atrandant naujas nišas ar rinkas. Tačiau SVV vadovams gali neužtekti patirties ir kompetencijų ar platesnio ekonomikos suvokimo, kontaktų, kad pamatyti galimybes tiek pvz. mažinant sąnaudas, o ypač keičiant įmonės veiklą taip, kad būtų atrandamos naujos nišos ar rinkos. Atitinkamai, tikslinga krizės metu skatinti verslą naudotis konsultantų pagalba.

Šiuo metu verslo konsultacijos yra mažai orientuotos į pagalbą SVV krizių metu, todėl tikslinga ši sektorių stiprinti, o krizės metu SVV būtina skirti paramą, gaunant konsultacines paslaugas – sukuriant, pavyzdžiui, konsultacijų čekius. Vokietijoje COVID-19 pandemijos metu, buvo skirta iki 4000 Eur suma kiekvienai SVV įmonei konsultacinių paslaugų įsigijimui. Kadangi konsultacinių įmonių pagrindinės sąnaudos yra darbo užmokestis, tai didžioji dalis paramos grįžta į valstybės biudžetą su darbo užmokesčiu susijusių mokesčių ir didesniu PVM surinkimu.

Lygiagrečiai su SVV konsultacijų verslui stiprinimu ir skatinimu, tikslinga stiprinti ir skatinti atsakingas valstybines įstaigas tarpininkauti ieškant naujų galimybių, t.y. vykdant kasdienę veiklą ir aptikus naujas nišas, proaktyviai dalintis įžvalgomis viešai ar tiesiogiai su konsultantais ir to sektoriaus įmonėmis, glaudinant valstybinių įstaigų ir verslo bendradarbiavimą.

³⁷⁶ The World Bank. Map of SME-Support Measures in Response to COVID-19. Prieiga per internetą: <https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/04/14/map-of-sme-support-measures-in-response-to-covid-19> (žiūrėta 2020-12-13)

7.1.16 Įmonių plėtros rėmimas

Krizės metu vieniems sektoriams patiriant pajamų mažėjimą, kiti auga. Pvz. HORECA sektorius 2020 m. vertinant visus metus, patirs reikšmingą pajamų sumažėjimą, kai tuo tarpu baldų ar IT produktų ir paslaugų sektoriai patyrė stiprų paklausos ir pardavimų augimą. Klaipėdos regione buvo stebima situacija, kai turizmo sektoriuje išsiskyrė kardinaliai tendencijos: į vietinį turizmą orientuotas verslas patyrė apie 20 proc. pajamų augimą, kai tuo tarpu į atvykstantąjį ar išvykstantąjį turizmą orientuotas verslas patyrė daugiau nei 50 proc. pajamų praradimą.

Siekiant sušvelninti poveikį ekonomikai ir visuomenei, tikslinga turėti priemones įgalinančias SVV augti greičiau nei įprastai. Tarp galimų priemonių, tai tiek konsultacinė parama, pagalba ieškant eksporto partnerių, pelno mokesčio lengvatos reinvesticijai, tiek ir paskolos plėtrai su valstybės garantija. Krizės metu SVV galimybė gauti finansavimą plėtrai iš finansinių institucijų itin sumažėja, todėl reikalinga pagalba paskatinti augimą sėkmingų SVV krizės metu.

Augančių SVV skatinimas krizės metu, leistų sumažinti neigiamą krizės poveikį šalies ekonomikai bei leistų Lietuvos SVV užsiimti didesnę rinkos dalį bei sudarytų sąlygas dar spartesniam augimui ekonomikai atsigaunant. Tokia galimybė atsiranda, nes krizės metu įmonės linkusios peržiūrėti tiekimo grandines, ieškodamos pigesnių sprendimų ar tiekėjų, galinčių įvykdyti užsakymą per trumpesnę laiką. Taigi tokios įmonės gali plėsti savo partnerių tinklą sparčiau krizės metu, nei augant ekonomikai.

7.1.17 Įmonių įgalinimas sveikatos krizių metu

2020 m. visas pasaulis susiduria su COVID-19 sąlygota krize. Vienas iš efektyviausių būdų mažinti viruso plitimą, yra kaukių dėvėjimas visiems ne vieno namų ūkio asmenims, esantiems toje pačioje erdveje. Apart namų, daugiausia laiko žmonės praleidžia darbe. Tų profesijų darbuotojai, kurie gali dirbti iš namų, karantino metu dažniausiai tą ir daro, tačiau tose industrijose, kur tai yra neįmanoma (pvz. gamyba), itin svarbu, kad darbuotojai atsakingai naudotų apsisaugojimo priemones. Tačiau kai numatomos baudos tik darbdaviui už darbuotojų priemonių nenaudojimą, bet jam nėra suteikiama jokių įrankių, kaip priversti darbuotoją naudoti apsaugos priemones, apart atleidimo, susidaro situacijos, kai dalyje įmonių darbuotojai nenaudoja apsaugos priemonių, nors visos priemonės yra duodamos nemokamai, o jų naudojimas yra skatinamas. Susidarius panašioms situacijoms ateityje, būtina numatyti priemones, kaip darbdavys gali priversti darbuotoją laikytis panašių reikalavimų, kokie yra iškelti COVID-19 karantino metu, pvz. darbdaviui gavus rašytinį darbuotojo atsakymą naudoti apsaugos priemones, visa finansinė atsakomybė tektų darbuotojui.

7.1.18 Inovatyvių sprendimų skatinimas

Kadangi dauguma kylančių krizių yra unikalios, joms įveikti reikalingi unikalūs sprendimai. COVID-19 krizė yra itin geras to pavyzdys. Krizei suvaldyti pasaulyje buvo išvystyta daug naujų sprendimų, pvz. Azijoje buvo išvystytas ne vienas prietaisas, kuris seka kontakto trukmę ir atstumą su kitu tokiu prietaisu bei išlaikant anonimiškumą, leidžia informuoti visus asmenis, kurie turėjo kontaktą su nustatytu nauju susirgusiu asmeniu. Taip pat reikalingi įvairūs sprendimai, įgalinantys pvz. Seimo ar Vyriausybės darbą nuotoliniu būdu, dezinfekcijos, apsisaugojimo ir panašios priemonės, nauji verslo modeliai, pvz. dauguma trumpalaikės ir ilgalaikės automobilių nuomos įmonės savo personalą ir automobilius panaudojo maisto ir siuntinių pristatymui vykdyti arba turimose nuosavose platformose, ar bendradarbiaujant su kitomis platformomis. Taip pat buvo sukurti testai, skiepai, atliekama esamų vaistų analizė, kurie galėtų padėti gydyti pacientus. Siekiant greičiau išėiti iš krizės ar mažinti jos poveikį, tikslinga skatinti inovatyvių sprendimų kūrimą, ypač per paklausos skatinimą. Tam ypač tinkamas sprendimas yra inovatyvūs viešieji prikimai.

7.1.19 Valstybės paslaugų ir veiklos maksimalus skaitmenizavimas

Visame pasaulyje prasidėjus COVID-19 pandemijai, buvo įsitikinta paslaugų skaitmenizacijos svarba. Skaitmenizuotos valstybės ir savivaldybių, bei joms pavaldžių institucijų paslaugos išliko prieinamos karantino metu ir nestojo veikla. Šių paslaugų prieinamumas ne tik pandemijos metu, bet ir pvz. stichinių nelaimių metu. Žiūrint ilguoju laikotarpiu, tai taip pat padėtų sumažinti gripo epidemijų įtaką, mažintų poveikį aplinkai, gerintų sąlygas SVV. Esant situacijai, kai žmonių judėjimas tampa apribotu, maksimaliai skaitmenizuota valstybės veikla leistų tęsti veiklą minimizuojant iškilusios grėsmės poveikį.

Valstybės paslaugų skaitmenizavimą siūloma planuoti vadovaujantis 2021–2027 m. Visuomenės skaitmeninimo išankstinio poveikio vertinimo paslaugos išankstinio vertinimo ataskaita³⁷⁷, parengta *Visionary Analytics*. Ataskaitoje atskiriamos siūlomos skaitmenizuoti elektroninės paslaugos (1.4 skyrius) ir e. sveikatos paslaugos (1.5 skyrius). Iš esmės, ilgalaikis tikslas turi būti skaitmenizuoti visas viešąsias paslaugas, įskaitant notarines paslaugas, prioritetą teikiant toms, be kurių sudėtingiausia išsiversti, o paklausa yra didžiausia. COVID-19 pirmosios bangos metu Lietuvoje, sutrikus porai savaitių notarų veiklai, sustojo NT sandoriai, verslas negalėjo gauti paskolų ir pan. Jei nebūtų pavykę greitai atstatyti notarinių paslaugų teikimo, šalies verslas ir ekonomika būtų susidūrę su labai dideliais iššūkiais. Paslaugų skaitmenizavimas ne tik didina šalies atsparumą krizės metu, bet ir didina šalies ekonomikos efektyvumą esant įprastoms sąlygoms. Esant šalyje sveikatos krizei (pandemija, ar tiesiog gripo epidemija), bet koks kontaktų mažinimas ne tik didina šalies atsparumą sveikatos krizėms, bet ir mažina sveikatos biudžeto išlaidas, didina šalies darbuotojų produktyvumą.

7.2. Optimalus intervencinių priemonių taikymo algoritmas

Ekstremalios situacijos yra nenuspėjamos savo prigimtimi, o optimalus viešosios politikos intervencijų rinkinys, siekiant sumažinti neigiamą ekonominį poveikį, priklauso nuo daugelio faktorių, kurių iš anksto numatyti neįmanoma, tačiau galima apibrėžti bendrus intervencijų logikos principus, kurie gali būti pagrindas, priimant pagal atskirų situacijų specifiką pritaikytus sprendimus.

Toliau pateikiami siūlymai grupuojami pagal galimą ekstremalios situacijos eigą / jos fazes (*situacijos atsiradimas, poveikio ribojimas / situacijos valdymas, išėjimas iš ekstremalios situacijos, laikotarpis po ekstremalios situacijos*). Susidūrus su ekstremalia situacija, pirmiausia siekiama riboti jos poveikį ir pradėti valdyti susidariusią situaciją. Vėliau pereinama prie poveikio mažinimo priemonių, kurių tikslas yra eliminuoti tiesioginį neigiamą ekstremalios situacijos poveikį. Poveikio ribojimo/situacijos valdymo fazė pasižymi reikšmingais ekonominės ir socialinės veiklos apribojimais ar bendru šių veiklų sutrikdymu. Ši fazė dažniausiai laikina ir yra susijusi su konkrečiu įvykiu. Po poveikio ribojimo/situacijos valdymo fazės seka išėjimo iš ekstremalios situacijos fazė, kurios metu socialinės ir ekonominės veiklos apribojimai mažėja, tačiau besitęsiantis jų poveikis vis dar juntamas, kol galiausiai pasiekiamas laikotarpis po ekstremalios situacijos fazė, kurios metu ekonominė/socialinė veikla pilnai atsistato, tačiau reikalingas tolimesnis dėmesys tęstinėms viešosios politikos intervencijoms siekiant užtikrinti stabilų ir tvarų ekonomikos augimą.

Atitinkamai, pagal aukščiau aprašytas ekstremalios situacijos fazes, galima grupuoti ir viešosios politikos intervencijas/atsaką į susidariusią situaciją. Pirmosios fazės metu didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas likvidumo be pajamų lygio užtikrinimo priemonėms palaipsniui pereinant prie veiklos apribojimų poveikio mažinimo priemonių antrosios fazės metu, kurios bent dalinai tęsiamos ir išėjimo iš ekstremalios situacijos fazės metu. Galiausiai pereinama prie laikotarpio po ekstremalios situacijos (laiko prasme gali persidengti su antruoju etapu įvertinant skirtingų sektorių specifiką), kurio metu didėja viešųjų finansų stabilizavimo aktualumas, o intervencijų specifika tampa labiau skatinamojo pobūdžio orientuojantis į ekonomikos struktūros pokyčius.

³⁷⁷ Visionary Analytics. 2021–2027 m. Visuomenės skaitmeninimo išankstinio poveikio vertinimo paslaugos. Prieiga per internetą: https://www.visionary.lt/wp-content/uploads/2020/05/EIM-skaitmeninimas_galutine-ataskaita_suredaguota.pdf (žiūrėta 2020-12-13)

Pirmojo ekstremalios situacijos etapo metu valstybės vaidmuo finansiškai padedant verslo subjektams bei namų ūkiams yra kritinis. Šiame etape svarbiausia yra veikti greitai, todėl svarbu ne tiek išbaigta intervencijų logika, aiškiai apibrėžtas jų dydis, kiek sudarytos galimybės verslui bei namų ūkiams greitai ir paprastai pasinaudoti teikiama pagalba. Viešojo sektoriaus institucijos turėtų būti iš anksto apsibrėžusios galimų tokios skubos finansinės pagalbos teikimo mechanizmus (paruošta teisinė bazė, numatytos paramą administruojančios institucijos ir pan.), kad atsiradus poreikiui, būtų galima juo skubiai pritaikyti susidariusiai situacijai.

Pradėjus teikti skubią pagalbą pirmojo etapo metu, daugiau dėmesio galima skirti labiau apgalvotoms ir pritaikytoms viešosios politikos intervencijoms, kuriomis galėtų pasinaudoti verslas bei namų ūkiai antrojo, ekstremalios situacijos valdymo/jos poveikio mažinimo, etapo metu. Rengiant minėtas priemones, priklausomai nuo situacijos aplinkybių, tikslinga pasirinkti ir pardėti taikyti išankstinio viešosios politikos intervencijų vertinimo metodus, tokius kaip fokus grupių diskusijos, apklausa, pirminių bei antrinių šaltinių analizė ir pan., siekiant suplanuoti kaip įmanoma efektyvesnes intervencijas ekstremalios situacijos sukkelto poveikio mažinimui.

Trečiojo etapo metu daugiausiai dėmesio reikėtų skirti investicijų bei vartojimo skatinimo priemonėms, siekiant atkurti vartotojų ir įmonių pasitikėjimą ateities ekonomikos perspektyvomis. Šio etapo metu itin svarbus detalus ir visapusiškas situacijos stebėjimas, vertinant tiek ekstremalios situacijos bei vykdomų intervencijų poveikį, tiek visai ekonomikai, tiek atskiriems regionams, gyventojų grupėms, atskiriems ekonomikos sektoriams. Šio etapo metu, pasibaigus ekstremaliai situacijai, dalis „skubios pagalbos“ intervencijų turėtų būti stabdomos, todėl itin svarbu stebėti susijusius rodiklius ir atitinkamai operatyviai reaguoti į pokyčius.

Galiausiai, atsigavimo laikotarpiu, aktualiausiai tampa viešųjų finansų stabilizavimo, tolesnio, labiau rezervuoto, ekonomikos skatinimo klausimai. Mažinant ekstremalios situacijos poveikį ekonomikai vykdytos viešosios politikos intervencijos neišvengiamai daro didelę įtaką viešųjų finansų stabilumui, atsiranda poreikis ieškoti papildomų biudžeto pajamų šaltinių, priiminti skolinimosi ar esamos valstybės skolos refinansavimo sprendimus. Šiame etape itin svarbus pamatuotas ir kompleksinis priimamų sprendimų vertinimas, atsižvelgiant į poveikį ekonomikos atsigavimui ar augimui. Šiuo laikotarpiu taip pat svarbus vykdytų intervencijų perorientavimas į skatinamojo pobūdžio intervencijas, kurios prisidėtų prie ekonomikos augimo ir tvarumo ilgalaikėje perspektyvoje.

Pirminės paramos skyrimas turi įvykti *greitai*, todėl parama turėtų būti dalinama be didesnių apribojimų, kadangi apribojimai ir sudėtingų priemonių skyrimas bei paramos paskirstymas trukėtų ženkliai ilgiau. Tikslinga būtų riboti skiriamą paramą pvz. iki 10 proc. įmonės metinių pajamų dydžio, ar pvz. pusės individualios įmonės, individualiai dirbančio asmens sumokėto GPM sumos per metus, jei SVV pajamos mažėja vidutiniškai daugiau nei 20 proc. Tikslinga nuolat rinkti duomenis apie kritinį pajamų sumažėjimą pagal sektorių, ir galbūt geografinę SVV veiklos teritoriją, jei pastebimi reikšmingi skirtumai. Pajamų kritimo reikalavimo nustatymas kiekvienam sektoriui atskirai, leistų efektyviau naudoti paramą: sumažinti paramai reikalingą biudžetą ar skirti didesnę paramą paveiktiems sektoriams.

Parama verslui turėtų būti grįsta ne analitika įmonių pagal klasifikatorių, o iš pirminių duomenų dviem pjūviais – *grupuojant pagal veiklas ir regioną*. Grupavimas pagal veiklas turėtų skirtis priklausomai nuo krizės pobūdžio. Pvz. COVID-19 sukeltos pandemijos metu turizmo sektorius paveiktas itin netolygiai, atvykstamasis turizmas patyrė itin stiprų pajamų mažėjimą, tačiau vietinis turizmas sparčiai augo. Taip pat skirtingiems sektoriams, skiriasi pajamų sumažėjimo lygis keliantis riziką įmonės veiklos tęstinumui. Jei SVV kaštų struktūroje didelę dalį sudaro kintamos sąnaudos, o darbo užmokestis sudaro mažą dalį, pajamų mažėjimas iki 20 proc. gali nekelti rizikos veiklos tęstinumui, tačiau jei darbo sąnaudos ar pastovios sąnaudos sudaro ženklią dalį pajamų, 20 proc. pajamų kritimas gali reikšti įmonės bankrotą ir darbo vietų praradimą ilguoju laikotarpiu.

Tęsiantis krizei, ir surinkus tiek daugiau duomenų apie jos poveikį šaliai ir ekonomikos sektoriams, tiek įvertinus valstybės galimybes pagelbėti verslui, tikslinga taikyti labiau specifines priemones pagal sektorius ir taikyti griežtesnius reikalavimus paramos gavimui. Tarp šių kriterijų gali būti tiek reikalavimas, kad įmonė būtų fiksuojama kaip patirianti nuostolius, tiek kad išsimokėti dividendai neviršytų krizės metu patiriamų nuostolių, tačiau itin svarbu imti ne vienerių metų vertę,

o bent jau paskutinių 3 metų vidurkį. Jei įmonė išsimokėjo dividendus pirmą kartą per 3 ar net 10 metų, ir dėl to praranda galimybę gauti paramą, tai yra neadekvatu, nes jos konkurentai, išsimokėdami didesnius dividendus, reguliariai tokią paramą gautų.

Skiriant paramą, itin svarbu atsižvelgti į *įmonės gyvavimo trukmę*. Jei įmonė ar asmens veikla pradėta tik prieš šalį ištikusią krizę, pvz. iki 1 mėn. prieš krizę, įmonei parama galėtų būti visai neskiriama, arba skiriama sumažinta parama. Įmonės veiklos iki krizės periodas ir paramos intensyvumas turėtų būti apsprendžiamas atsižvelgiant į krizės pobūdį. Jei krizė buvo tikėtina ir laukta, periodas gali būti ištesiamas iki 3-6 mėn., jei visgi krizė yra netikėta, galėtų būti taikomas apribojimas, kad tik nuo krizės pradžios įsikūrusioms įmonėms parama yra neteikiama. Paramos intensyvumo skirtumas turėtų būti apibrėžiamas irgi atitinkamai pagal krizės pobūdį ir ekonominę raidą iki tol. Jei sektorius buvo skatintinas iki krizės, o krizė ištinke šalį netikėtai, paramos intensyvumo skirtumas turėtų būti mažesnis.

7.3. Rekomendacijos šalies centrinės ir vietinės valdžios institucijoms kovoje su pandemiais šokais ateityje

7.3.1 Rekomendacijos šalies centrinės valdžios institucijoms kovoje su pandemiais šokais ateityje

Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse susidūrusiose su COVID-19 pandemija, buvo imtasi greito reagavimo priemonių. **2020-02-26 Vyriausybė Lietuvoje paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją**³⁷⁸. **2020-03-16 Vyriausybė paskelbė visoje Lietuvoje trečią (visiškos parengties) civilinės saugos sistemos parengties lygį ir karantiną**³⁷⁹, taip pat patvirtino trumpojo laikotarpio iššūkiams spręsti skirtą **Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planą**³⁸⁰. **2020-05-06 vykusiame Vyriausybės pasitarime buvo patvirtinta COVID-19 valdymo strategija**³⁸¹. **2020-06-10 Vyriausybė patvirtino COVID-19 valdymo strategijos įgyvendinimo priemonių planą**³⁸², kurio tikslas yra padėti suvaldyti koronaviruso plitimą trumpuoju laikotarpiu ir tinkamai pasirengti naujoms galimoms viruso bangoms ateityje. Taipogi Vyriausybė patvirtino **"Ateities ekonomikos DNR" planą**, kurio tikslas - siekti sparčiomis ir efektyviomis investicijomis transformuoti Lietuvos ekonomiką aukštesnio pridėtinės vertės kūrimo link ir kartu prisidėti prie spartaus ekonomikos atsigavimo.

Deja, nepaisant spartaus Vyriausybės veikimo, kuri laiką verslo atstovai skundėsi priemonių nepakankamumu, biurokratinėmis kliūtėmis bei pinklėmis. 2020-05-08 "Verslo žinių" portalas ketvirtą kartą savo istorijoje redakciniame straipsnyje kreipėsi tiesiogiai į premjerą³⁸³, siekdamas atkreipti dėmesį į tai, jog iš verslo pagalbai numatytų 1.3 mlrd. Eur, verslą tebuvo pasiekę vos 35 mln. EUR arba tik 3 proc. numatytų lėšų.

³⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 152. Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8feb1a7658a111eaaac56f6e40072e018> (žiūrėta 2020-12-21)

³⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 207. Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/deaf8694663011eaa02cacf2a861120c/asr> (žiūrėta 2020-12-21)

³⁸⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-03-16 pasitarimo protokolas Nr. 14. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/10936_imp_d5380e103019120ba479452a2a6bc64e.pdf (žiūrėta 2020-12-21)

³⁸¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-05-06 pasitarimo protokolas Nr. 23. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/11623_imp_ef6c9e0f201f3a60cc9fef45a4df8ec2.pdf (žiūrėta 2020-12-21)

³⁸² Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-06-10 pasitarimo protokolas Nr. 28. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/12009_imp_c72defffb5c7b1cf91dcf07f87df0269.pdf (žiūrėta 2020-12-21)

³⁸³ Verslo žinios. Labas rytas, premjere. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2020/05/08/labas-rytas-premjere> (žiūrėta 2020-12-21)

Įvertinus tai, jog nefinansinių, smulkių ir vidutinių įmonių (iki 249 darbuotojų³⁸⁴) sukuriama pridėtinė vertė 2019 metais Lietuvoje siekė 65.3 proc. visos nefinansinių įmonių sukuriamos pridėtinės vertės, ir šiose įmonėse buvo samdomi 823 239 darbuotojai arba 74.4 proc. visų nefinansinių įmonių darbuotojų, sąlygoja, jog valstybei susidūrus su pandeminiu šoku, centrinės ir vietinės valdžios institucijos turėtų nukreipti didžiąją dalį savo dėmesio būtent į smulkių ir vidutinių įmonių gelbėjimą ir šiose įmonėse dirbančių darbuotojų pajamų, o kartu ir perkamosios galios šalyje išsaugojimą.

7.3.1. lentelė. Sukuriama pridėtinė vertė ir dirbančių asmenų skaičius pagal įmonės dydį³⁸⁵

	Pridėtinė vertė (nefinansų įmonių), mln. EUR	% nuo visų	Dirbančių asmenų skaičius (nefinansų įmonių), asmenys	% nuo visų
Iš viso pagal darbuotojų skaičių	24000.1	100.0%	1106963.0	100.0%
0–9 darbuotojai	4528.2	18.9%	342281.0	30.9%
10–19 darbuotojų	1999.1	8.3%	103858.0	9.4%
20–49 darbuotojai	3171.6	13.2%	145325.0	13.1%
50–249 darbuotojai	5975.3	24.9%	231775.0	20.9%
250 ir daugiau darbuotojų	8326.0	34.7%	283724.0	25.6%
0–249 darbuotojai	15674.2	65.3%	823239.0	74.4%

Todėl žemiau pateikiamos rekomendacijos, kokius prioritetus turėtų turėti ir į kokias priemones savo dėmesį turėtų nukreipti centrinės ir vietinės valdžios institucijos pandeminio šoko metu. Šiose rekomendacijos nėra atsispiriama nuo dabar galiojančio teisinio reguliavimo, o yra bandoma nubrėžti gaires ateičiai, kaip valstybės institucijos turėtų planuoti bei atitinkamai ruošti teisinį reguliavimą bei priemones ateities pandeminio šoko atvejams.

7.3.1.1 Paveiktų įmonių sąrašas

Ekstremalios situacijos ir (ar) karantino priemonių paveiktoms ir į paveiktų įmonių sąrašą įtrauktoms įmonėms nebuvo naujai inicijuojamas mokesčių išieškojimas ir taikomas atleidimas nuo delspinigių. Įmonės, pateikusios prašymą, galėjo supaprastinta tvarka sudaryti mokesstinės paskolos sutartį be palūkanų su Valstybine mokesčių inspekcija bei analogiškai, dėl valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimo atidėjimo, su „Sodra“. Įmonės, kurios nebuvo įtrauktos į Valstybinės mokesčių inspekcijos paskelbtą sąrašą, galėjo, pateikusios motyvuotą prašymą, būti įtrauktos.

Deja, šis procesas nebuvo tikamai automatizuotas. Todėl dalis smulkių ir vidutinių įmonių atstovų skundėsi, jog yra neištraukti, o papildomas paraiškų teikimas jiems didina administracinę naštą³⁸⁶. Kitų įmonių atstovai priešingai, piktnosį, jog automatinis įmonių įtraukimas be įmonių prašymo gali pakenkti šių įmonių kreditingumui bei skolinimosi kainai, nes Valstybinei mokesčių inspekcijai 2020-03-20 paskelbus nuo koronaviruso nukentėjusių įmonių sąrašą, kredito biuras „Creditinfo Lietuva“ atitinkamai pakeitė ir šiame sąrašė atsidūrusių bendrovių reitingus³⁸⁷.

Todėl ateityje rekomenduojamas dviejų sąrašų principas: pirminio (išankstinio) bei antrinio (viešojo) sąrašo naudojimas.

³⁸⁴ European Commission. What is an SME? Prieiga per internetą: https://web.archive.org/web/20150208090338/http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm (žiūrėta 2020-12-31)

³⁸⁵ Lietuvos statistikos departamentas. Nefinansų įmonių pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis ir dirbančių asmenų skaičius. 2020. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=0efbc19d-22aa-4d7d-a820-65ba9335734e> (žiūrėta 2020-12-21)

³⁸⁶ Gutauskas A. Baikim žaist biurokratija, Lietuvos verslui apsaugos priemonių reikia jau dabar. Verslo žinios. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2020/03/26/baikim-zaist-biurokratija-lietuvos-verslui-apsaugos-priemoniu-reikia-jau-dabar> (žiūrėta 2020-12-21)

³⁸⁷ Rutkauskaitė R. Smuko daugiau nei 50.000 į VMI sąrašą įtrauktų įmonių reitingai. Verslo žinios. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/pramone/2020/04/15/smuko-daugiau-nei-50000-i-vmi-sarasa-itrauktu-imoniu-reitingai> (žiūrėta 2020-12-21)

Pirmasis (išankstinis) sąrašas

Į išankstinį sąrašą būtų įtraukiamos įmonės automatiškai, jeigu šios įmonės atitinka tam tikrus kriterijus:

- **Sektorinis įtraukimas:** įmonė vykdo ekonominę veiklą, kuri yra apribota arba nutraukta ekstremalios situacijos ir (ar) karantino
- **Apyvartinis įtraukimas:** įmonės mėnesinė apyvarta krenta 30 proc., palyginus su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu
- **Motyvuotas įtraukimas:** įmonės, kurios motyvuotai argumentuoja tokio įtraukimo priešastis, pvz., dalis įmonių, kurios planavo pradėti veiklą, bet dėl karantino priemonių turėjo atidėti savo veiklos pradžią irgi laikytinos paveiktomis, kaip ir įmonės, kurios nors ir paskelbus ekstremalią situaciją ir (ar) karantiną vis dar vykdo veiklą, tačiau kurių ateities užsakymai (už 6 mėnesių) krenta 30 arba daugiau procentų, palyginus su ankstesnių metų atitinkamu laikotarpiu.

Visos įmonės įtrauktos į išankstinį sąrašą, turėtų būti informuotos apie tokį įtraukimą ir turėtų turėti 5 darbo dienas laiko atsisakyti šio statuso.

Antrasis (viešas) sąrašas

Praėjus 5 darbo dienoms po įmonių informavimo apie jų galimą įtraukimą į paveiktų įmonių sąrašą ir negavus prašymo išbraukti įmonės iš šio sąrašo, šios įmonės būtų perkeltos į viešą sąrašą, kuris turėtų būti skelbiamas ir nuolat atnaujinamas centriniame valstybės atvirų duomenų portale.

Šiuo sąrašu turėtų naudotis visos valstybės institucijos, nes, kaip pažymi savo ataskaitoje Valstybės kontrolė, būta įmonių, kurios Valstybinės mokesčių inspekcijos nebuvo identifikuotos kaip patyrusios neigiamo poveikio vykdomai veiklai dėl COVID-19, bet gavusios valstybės paramą pagal COVID-19 paramos priemones, kurių vykdytojas buvo UAB „Investicijų ir verslo garantijos“³⁸⁸.

Ši automatinio įtraukimo procedūra (sektorinis ir apyvartinis įtraukimas) turėtų būti kartojama kartą per mėnesį, Valstybinei mokesčių inspekcijai gavus įmonių apyvartos (PVM ataskaitų) duomenis. Įmonės, kurios pateikė prašymą būti neįtrauktos į paveiktų įmonių sąrašą, pakartotinai automatiškai įtraukiamos nebūtų, tačiau visada galėtų pateikti motyvuotą prašymą būti įtrauktos.

Pašalinimas ir valstybės paramos netekimas

Pašalinimas iš paveiktų įmonių sąrašo būtų vykdomas, kai nutraukiama ekstremali situacija ir (ar) įmonės veiklą ribojantis karantinas, jeigu po ekstremalios situacijos ir (ar) karantino nutraukimo įmonių mėnesinė apyvarta, palyginus su atitinkamu praėjusių metų laikotarpiu, yra nukritusi ne mažiau kaip 20 proc., bet ne ilgiau, nei 3 mėnesius po ekstremalios situacijos ir (ar) karantino nutraukimo. Taigi po trijų mėnesių po ekstremalios situacijos atšaukimo, net jeigu įmonės apyvarta vis dar būtų nukritusi 20 proc., įmonė būtų šalinama iš sąrašo ir negalėtų naudotis darbo sutarčių stabdymu t.y. darbo vietų subsidijavimu.

7.3.1.2. Darbuotojų sveikatos apsauga

Susidūrus su pandeminiu šoku, valstybės pirminis tikslas turi būti apsaugoti šalies gyventojų sveikatą ir gerovę. Staiga prasidėjus pandemijai ir valstybei paskelbus ekstremalią situaciją ir (ar) karantiną, valstybės institucijos negali tikėtis, jog visos įmonės galės iš karto reaguoti ir stabdyti veiklą. Kai kurios įmonės yra strategiškai (gyvybiškai) svarbios ir negali stabdyti savo veiklos. Todėl valstybė turėtų padėti užtikrinti tokių įmonių darbuotojų sveikatos apsaugą darbo vietoje.

³⁸⁸ Valstybės kontrolė. Vertinimo ataskaita. COVID-19 krizės ir ekstremaliosios situacijos valdymas. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4171> (žiūrėta 2020-12-21)

Valstybės institucijos turėtų parengti ir kartą per metus atnaujinti viešą *rizikos įmonių sąrašą*, kuriame būtų įmonės, kurios arba dėl savo veiklos yra strategiškai svarbios, arba dėl savo veiklos specifikos negali prasidėjus pandemijai stabdyti savo veiklos ir taikyti nuotolinio darbo. Į šį sąrašą turėtų būti įtrauktos tik vidutinės ir didelės įmonės, kuriose dirba virš 50 darbuotojų. Šioms įmonėms turėtų būti numatytas privalomas asmens apsaugos priemonių (toliau - AAP) rezervas, kuris užtikrintų nepertraukiamą įmonės veiklą bent 4 savaitių laikotarpiui. 2 savaitių AAP priemonių rezervas turėtų būti laikomas įmonių teritorijoje ir 2 savaitių - bendrame valstybės ar savivaldybių AAP valdomame rezerve.

Po dviejų savaitių nuo ekstremalios situacijos ir (ar) karantino paskelbimo, tokioms įmonėms turi būti sudaryta galimybė pateikti paraišką ir dalyvauti regiono arba valstybiniu mastu vykdomuose viešuosiuose AAP pirkimuose tam, jog išnaudojant masto ekonomiją, AAP galėtų būti įsigyjamose už mažiausią kainą, kartu garantuojant įsigyjamų apsaugos priemonių kokybės reikalavimus.

Paskelbus ekstremalią situaciją ir (ar) karantiną, smulkios įmonės (iki 49 darbuotojų), turi galėti pateikti prašymą gauti iš valstybinio rezervo galimybę pirkti AAP priemones už bazines rezervo kainas, tenkinančias įmonės 1 savaitės AAP poreikius, ir turėti galimybę gauti tokias priemones 24 valandas po paraiškos pateikimo. Toks savaitės aprūpinimas turėtų sudaryti galimybes įmonėms reguliuotai ir saugiai inicijuoti veiklos stabdymą nerizikuojant darbuotojų sveikata. Smulkioms įmonėms, kurios dėl savo darbo specifikos negali stabdyti veiklos, rekomenduojama sudaryti galimybes dalyvauti regiono arba valstybiniu mastu vykdomuose viešuosiuose AAP pirkimuose.

Įmonių galėjimas disponuoti ir kartu su valstybe kartu dalintis asmens apsaugos priemonių rezervu, bei įmonių dalyvavimas regioniniuose ir valstybiniuose viešuosiuose pirkimuose padėtų optimaliau valdyti visą AAP rezervą bei prisidėtų prie mažesnių įmonių patiriamų kaštų, prasidėjus pandemiam šokui. Kartu tai užtikrintų, jog įmonėms nepritrūktų AAP ir visi darbuotojai dirbantys tokiose įmonėse galėtų saugiai dirbti.

Valstybės bei savivaldybių institucijos bendradarbiaudamos su profesinėmis sąjungomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis turėtų reguliariai vykdyti į rizikos įmonių sąrašą įtrauktų įmonių darbuotojų mokymus apie taisyklingą AAP priemonių naudojimą darbe. Kartą per metus, dalyvaujant ekspertams, tokiose įmonėse turėtų vykti 2-3 dienų pratybos, kurių metu būtų vertinamas įmonės administracijos bei darbuotojų gebėjimas dirbti, laikantis pandeminių sąlygų apribojimų (taisyklingas AAP priemonių taikymas, darbuotojų srautų valdymas, saugaus darbo atstumo išlaikymas ir kita).

Atitinkama tvarka turėtų galioti ir visoms valstybės ir savivaldybių institucijoms, nepriklausomai nuo juose dirbančių asmenų skaičiaus.

7.3.1.3. Darbo vietų išsaugojimas

Antrinis valstybės, susidūrusios su pandeminiu ar panašiu šoku, tikslas turėtų būti apsaugoti valstybės gyventojų gerovę. Paskelbus ekstremalią padėtį ir (ar) karantiną, bei apribojus ar sustabdžius tam tikrų ekonominių veiklų vykdymą, valstybės institucijos turėtų siekti išsaugoti darbuotojų pajamas bei darbo vietas. Pajamų ir kartu perkamosios galios išsaugojimas užtikrina ne tik, jog bus apsaugota materialinė gyventojų gerovė, užtikrintas stabilus vidaus vartojimas bei atitinkamai sumažintas šalies ekonomikos susitraukimas, tačiau labai svarbus ir psichologinis saugumo jausmo darbuotojams užtikrinimas.

Samdomas darbas

Lietuvoje taikytas mechanizmas, jog valstybė moka 90 proc. siekiančias darbo užmokesčio subsidijas iki minimalaus mėnesinio atlyginimo (toliau - MMA) arba, įmonei pasirinkus 70 proc., jeigu darbo užmokestis neviršija 1.5 MMA³⁸⁹, yra tinkamas mechanizmas trumpuoju periodu, t.y.

³⁸⁹ Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, XII-2470, galiojanti suvestinė redakcija: (2020-08-01 - 2020-12-31). e-seimas.lrs.lt. 2016. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b9ca8ad03de611e68f278e2f1841c088/asr> (žiūrėta 2020-12-21)

jeigu ekstremali situacija ir (ar) karantinas ir atitinkami veiklų apribojimai bei stabdymai trunka iki 1-2 mėnesių. Valstybės mokestinė ir administracinė politika turėtų būti nukreipta į tai, jog įmonės turėtų sukauptus atitinkamus rezervus, o jiems esant nepakankamiems, sudarytų sąlygas gauti reikiamas paskolas lengvatinėmis sąlygomis.

Visgi, jeigu pandemija ir (ar) karantinas yra nustatyta / įvestas, arba tai gali būti prognozuojama, jog bus ilgesnės trukmės, valstybės institucijos neturėtų daryti prielaidos, jog visiškai sustabdytas ar stipriai savo veikloje apribotas verslas galės iš savo rezervų padengti 10 arba 30 proc. darbo užmokesčio kaštų vidutiniu periodu. Būtina teisiškai reglamentuoti, jog įmonė, kuri yra tiesiogiai paveikta ekstremalios situacijos ir (ar) karantino apribojimų, taigi ir atitinkamai yra įtraukta į paveiktų įmonių sąrašą, galėtų sustabdyti darbo sutartį ne trumpesniam nei dviejų savaičių laikotarpiui ir nebūtų įpareigota mokėti darbo užmokesčio ir su juo susijusių socialinių draudimo įmokų bei mokesčių.

Įmonei įvedus informaciją apie stabdomą konkretaus darbuotojo darbo sutartį, informacinė sistema automatiškai turėtų informuoti darbuotoją bei profesinę sąjungą (ir darbo tarybą), kuriai atitinkamas darbuotojas priklauso, kuriam laikui yra stabdoma jo darbo sutartis. Valstybės atvirų duomenų portale, paveiktų įmonių sąrašė automatiškai taip pat turėtų būti sugeneruota informacija apie tai, kiek ir kuriam laikui konkrečioje įmonėje yra sustabdytų darbo sutarčių. Profesinių sąjungų (ir darbo tarybų atstovų) informavimas padėtų užtikrinti vidinę darbo kodekso laikymosi kontrolę.

Sustabdžius darbo sutartis, sustabdymo laikotarpiui turėtų įsijungti *Bazinių mėnesinių pajamų* (toliau - BMP) mechanizmas. Įmonei pranešus apie sustabdytas darbo sutartis, valstybė į darbuotojų sąskaitas valstybiniame banke turėtų pervesti bazines mėnesines pajamas, kurios siektų 80 proc. buvusio neto atlyginimo, bet ne mažiau nei 100 proc. neto nuo tuo metu galiojančio MMA dydžio ir ne daugiau nei 400 proc. neto MMA dydžio, darbuotojams, dirbusiems pilnu etatu ir atitinkamai proporcingai iki ekstremalios situacijos ir (ar) karantino paskelbimo datos dirbusiems ne pilnu arba didesniu nei vienu etatu. Bazinių mėnesinių pajamų apskaičiavimui būtų naudojamos paskutinių 12 mėnesių iki ekstremalios situacijos ir (ar) karantino paskelbimo datos gautos vidutinės darbuotojo draudimines pajamos, skaičiuojant tik pilnai išdirbtus mėnesius.

Įmonėms, kurios yra paveiktų įmonių sąrašė, tačiau norinčios dalinai tęsti veiklą, turi būti sudaryta galimybė dalinai stabdyti darbo sutartis. Tokia įmonė ne vėliau kaip 48 valandas prieš darbuotojo darbą turėtų numatyti ir į valstybės informacinę sistemą suvesti, kuriomis dienomis su darbuotoju bus sustabdoma darbo sutartis, o darbuotojas (ir jeigu jis priklauso profesinei sąjungai bei įmonėje yra veikianti darbo taryba) turėtų automatiškai gauti informaciją iš informacinės sistemos apie darbuotojo darbo sutarties sustabdymo arba sustabdymo pakeitimo trukmę. Darbo sutarties sustabdymo minimalus laikotarpis turėtų būti viena pilna darbo diena.

Valstybinė darbo inspekcija savo nuolatinėmis ir neanonsuotomis kontrolėmis bei nustačius nelegalų darbą, su 5 proc. įmonės metines įplaukas siekiančiomis baudomis, turėtų užtikrinti, jog įmonės neturėtų paskatų fiktyviai siųsti darbuotojus į dalines prastovas, nors darbuotojai tęsia darbą pilnu etatu. Taip pat įmonės, kuriose būtų nustatytas nelegalus darbas bei su jomis susijusios įmonės (pvz., tie patys akcininkai, vadovai), turėtų patekti į viešai skelbiamą nepatikimų įmonių sąrašą ir ateinančius 10 metų neturėtų turėti galimybės dalyvauti jokiuose viešuosiuose pirkimuose.

LR Užimtumo įstatyme numatyta, jog darbdaviui už darbuotojus, jiems grįžus iš prastovų, dirbančius nuo COVID-19 nukentėjusiose įmonėse ar įdarbinamus nukreipiant Užimtumo tarnybai, gali būti mokama subsidija. Pirmą ir antrą mėnesį subsidija gali siekti 100 proc. nuo darbuotojui priskaičiuoto darbo užmokesčio, trečią ir ketvirtą mėnesius - 50 proc., penktą ir šeštą mėnesius - 30 proc., bet ne daugiau nei 607 eurus bruto³⁹⁰.

Toks siekis padėti yra suprantamas, tačiau kartu generuoja paskatas įmonėms pasinaudoti pertekline valstybės pagalba. Todėl ateityje rekomenduojama (dalines) bazines mėnesines pajamas mokėti tik tuo laikotarpiu, kol įmonė yra įtraukta į nukentėjusių įmonių sąrašą.

³⁹⁰ Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, XII-2470, galiojanti suvestinė redakcija: (2020-08-01 - 2020-12-31). e-seimas.lrs.lt. 2016. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b9ca8ad03de611e68f278e2f1841c088/asr> (žiūrėta 2020-12-21)

Individuali veikla

Užimtumo įstatyme buvo numatyta, jog asmenims, kurie iki ekstremalios situacijos ir (ar) karantino vykdė individualią veiklą, kurie gavo pajamas iš nuomos pagal verslo liudijimą, taip pat savarankiška veikla besiverčiantys ir dirbantys pagal darbo sutartį, jeigu atlyginimas pagal darbo sutartis neviršijo 1 MMA dydžio, galėjo gauti 6 mėnesių mėnesines 257 eurus siekiančias išmokas³⁹¹. Toks buvusių realiųjų pajamų nevertinimas, skiriant valstybės paramą, yra netinkamas, siekiant išlaikyti gyventojų perkamąją galią ir taip užtikrinti jų gerovę krizinėje situacijoje.

Rekomenduojama ateityje keisti teisės aktus taip, jog būtų naikinama galimybė gauti pajamas įsigyjant verslo liudijimą. Siūloma tokią veiklą vykdančiams keisti veiklos formą į individualios veiklos arba į uždarnosios akcinės bendrovės formą. Tai galioja ir mažųjų bendrijų formai bei individualioms įmonėms.

Asmenys vykdančys individualią veiklą, turėtų kiekvieną mėnesį teikti supaprastintą gautų pajamų ir patirtų išlaidų, atitinkamai - uždirbto pelno deklaraciją. Mokestinės permokos arba nepriemokos būtų kompensuojamos / sumokamos teikiant metines visų pajamų deklaracijas, o tokia tvarka leistų asmenims, vykdančiams individualią veiklą, gauti tokias pačias socialines garantijas, kaip ir pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims. Valstybė individualią veiklą vykdančiam asmeniui, pateikusiai prašymą skirti bazines mėnesines pajamas (BMP) dėl netektų pajamų susijusių su ekstremalia situacija ir (ar) karantino paskelbimu į gyventojų sąskaitą valstybiniame banke, pervestų BMP, kurios siektų 80 proc. buvusio grynojo pelno, bet ne mažiau nei 100 proc. neto nuo tuo metu galiojančio MMA, ir ne daugiau nei 400 proc. neto MMA, skaičiuojant paskutinių 12 mėnesių iki ekstremalios situacijos ir (ar) karantino paskelbimo datos deklaruotą vidutinį mėnesinį grynąjį pelną, ir skaičiuojant tik pilnus mėnesius.

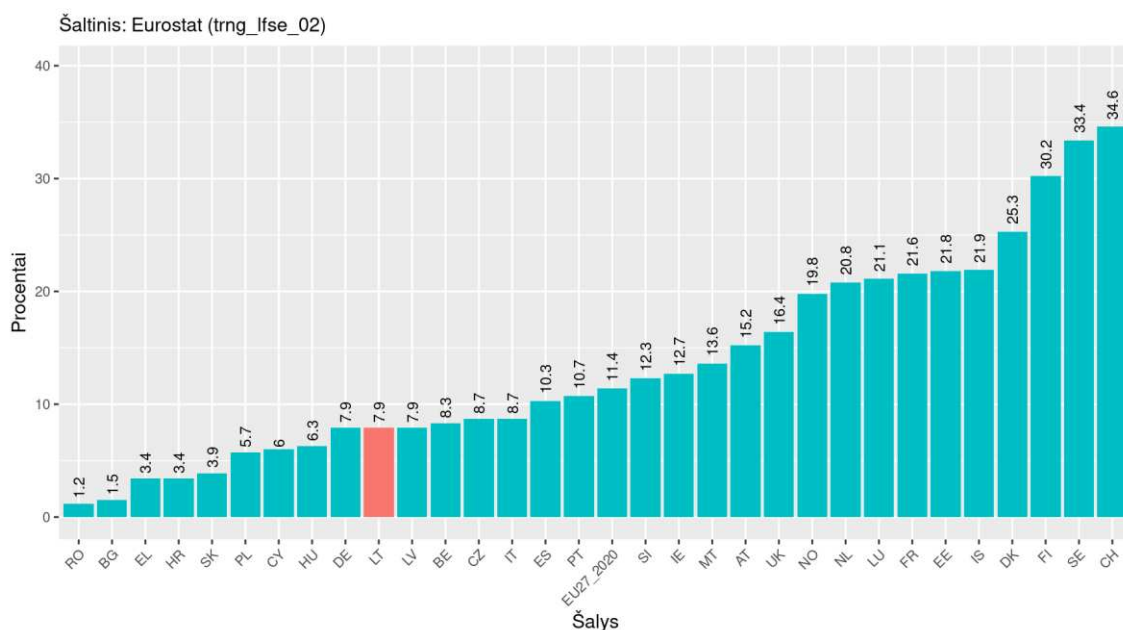
Viešasis sektorius

Valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo sprendimu, viešojo sektoriaus darbdaviai buvo įpareigoti nesiųsti darbuotojų į prastovas. Tai buvo labai klaidingas sprendimas. Viešojo sektoriaus darbdaviai, kurie dėl darbo pobūdžio negalėjo taikyti nuotolinio darbo, nenorėdami rizikuoti netekti 1/12 įplaukų, vertė darbuotojus atvykti į darbo vietą, net jeigu dėl susidariusios situacijos šie darbuotojai negalėjo vykdyti jokios veiklos, pvz., kineziterapeutai dirbantys poliklinikose / ligoninėse nevykdė savo funkcijų, dėl sustabdyto paslaugų teikimo, bet vis tiek turėjo atvykti ir darbo laiku būti gydymo įstaigoje, taip pertekliniu būdu didinant riziką plisti koronavirusui gydymo įstaigose. Todėl ateityje viešojo sektoriaus darbdaviams turėtų būti numatyta tokia pati galimybė, kaip ir privačiame sektoriuje, sustabdyti darbo sutartis.

Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas

Lietuvoje dalis visų užimtųjų, kurie mokėsi per paskutines 4 savaites, palyginus su kitomis ES šalimis, yra labai maža. 2019 metais, ši dalis Lietuvoje siekė tik 7.9 proc., tuo tarpu Europos Sąjungos vidurkis siekė 11.4 proc., Estijoje net 21.8 proc.

³⁹¹ Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, XII-2470, galiojanti suvestinė redakcija: (2020-08-01 - 2020-12-31). e-seimas.lrs.lt. 2016. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b9ca8ad03de611e68f278e2f1841c088/asr> (žiūrėta 2020-12-21)

7.3.1.3.1 pav. Dalis visų užimtųjų, kurie mokėsi per pastarąsias 4 savaites³⁹²

Atsižvelgiant į tai, jog pandemio šoko metu darbuotojai gaunantys bazines mėnesines pajamas yra prašomi likti namuose ir prisidėti prie pandemio šoko susilpninimo, rekomenduojama gyventojus, gaunančius bazines mėnesines pajamas, skatinti įtraukti į nuotolinio mokymo programas.

Tokias programas lietuvių kalba turėtų paruošti Lietuvos universitetai ir kolegijos, o į tinkamų programų pasirinkimo procesą apimt paties darbuotojo, galėtų būti įtraukti ir Užimtumo tarnyba bei darbuotojo, kurio darbo sutartis yra sustabdyta, darbdavys. Karantininis laikas būtų išnaudojamas produktyviai darbuotojui įgyjant naujų žinių bei kompetencijų. Kartu darbuotojų kompetencijų gerinimas prisidėtų prie to, jog įmonės turėtų arčiau konkuruoti dėl labiau kvalifikuotos darbo jėgos bei tokiu būdu būtų skatinamos didinti investicijas į aukštesnės pridėtinės vertės kūrimą ilguoju periodu.

7.3.1.4. Įmonių likvidumo išsaugojimas

Trečias valstybės bei savivaldybių institucijų prioritetas turėtų būti įmonių gyvybingumo palaikymas, kol šalyje yra paskelbta ekstremali padėtis ir (ar) karantinas, siekiant minimizuoti galimus įmonių bankrotus ir atitinkamai, ilgalaikį darbo vietų sunaikinimą. Visgi kaip parodė koronaviruso pandemija, tai, jog yra sukuriama daug ir įvairių gelbėjimo priemonių, nereiškia, jog įmonės galės greitai ir efektyviai jomis pasinaudoti.

Rekomenduojama ateityje koreguoti teisės aktus taip, jog Lietuvoje veikiančios vidutinės ir didelės įmonės turėtų laikyti likvidumo rezervus, ne mažesnius nei padengiančius vidutinius 1 mėnesio fiksuotus įmonės kaštus. Visgi ekstremaliajai situacijai užsitęsus, net šios įmonės galėtų susidurti su likvidumo nepakankamumu. Todėl valstybė turėtų sudaryti galimybę įmonėms greitai ir nebiurokратиškai gauti paskolas, kurios padėtų užtikrinti reikiamą įmonių likvidumą ir mažintų įmonių bankroto riziką.

Viena didžiausių problemų, prasidėjus koronaviruso pandemijai Lietuvoje, buvo valstybės negebėjimas operatyviai reaguoti ir laiku skirti reikiamas paskolas ypač smulkių ir vidutinių įmonių likvidumo išsaugojimui.

Todėl rekomenduojama numatyti tokį paskolų algoritmą, kurios būtų skirtos tik likvidumo išlaikymui (atsiskaitymui su skolininkais už prekes, paslaugas, bankų paskolų dengimui, GPM,

³⁹² Eurostat. Participation rate in education and training (last 4 weeks) by sex and labour status [trng_lfse_02]. 2020. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/yct35mm7> (žiūrėta 2020-12-21)

PVM, “Sodros” įmokų bei nekilnojamo turto ir žemės mokesčio padengimui ir t.t.), bet ne naujoms investicijoms ar gamybos plėtrai:

Ekstra likvidumo paskola

Įmonė įtraukta į paveiktų įmonių sąrašą, turėtų galėti pateikti paraišką 1 mėnesio įmonės įplaukų atitinkančiam likvidumo kreditui. Kreditas turėtų būti suteiktas supaprastinta tvarka per 7 dienas nuo paraiškos pateikimo, nevertinant įmonės kreditingumo, turto bei veiklos rodiklių.

Tokią paraišką įmonės turėtų galėti pateikti per pirmas 4 savaites nuo įmonės įtraukimo į paveiktų įmonių sąrašą. Paskola turėtų būti suteikiama su metinėmis lengvatinėmis palūkanomis, pvz., neviršijančiomis valstybės paskutinių 12 mėnesių ilgalaikių euro-obligacijų palūkanų. Paskolos gražinimas turėtų būti numatytas per protingą laiką, pvz., per 64 mėnesius nuo paskolos išdavimo. Valstybės paskolos gražinimas turėtų įgauti pirmumą prieš kitus įmonės kreditorius.

Įmonėms ne PVM mokėtojoms, maksimali ekstra likvidumo paskola turėtų siekti 1/12 tuo metu galiojančios PVM mokėtojo ribos (šiuo metu riba siekia 45 000 eurų, taigi atitinkamai paskola galėtų siekti 3750 eurų).

Reguliari likvidumo paskola

Įmonė, įtraukta į paveiktų įmonių sąrašą, taip pat turėtų galėti kreiptis dėl pakartotinės likvidumo paskolos arba dėl likvidumo paskolos, kurios dydis viršija 1 mėnesio įmonės įplaukas. Tokia užklausa turėtų būti vertinama individualiai, o nuo paraiškos pateikimo iki kredito suteikimo turėtų praeiti ne daugiau kaip vienas mėnuo. Paskolos gražinimo terminas turėtų būti sutariamas kiekvienai įmonei individualiai.

Įmonėms, kurių turtas būtų pakankamas (kaip paskolos užstatas), tokia paskola turėtų būti suteikiama su lengvatinėmis palūkanomis pvz., neviršijančiomis vidutinių 12 mėnesių ilgalaikių valstybės euro-obligacijų palūkanomis, plius 1 proc. punkto marža.

Įmonėms, kurių turtas būtų nepakankamas (kaip paskolos užstatas), įmonei turėtų būti sudaroma galimybė gauti reikiamą paskolą, perleidžiant atitinkamą dalį įmonės akcijų. Perleidžiama įmonių akcijų dalis turėtų būti proporcinga kredito sumai. Tokia praktika, kai valstybė gelbėja dideles, nelikvidžias ir ant bankroto ribos balansuojančias įmones ir mainais už valstybės įnašą gauna dalį akcijų, nėra jokia naujiena ir buvo plačiai taikoma praktika pasaulyje³⁹³. Įmonėms atsigavus po krizės, valstybė gautas akcijas parduotų ir tai turėtų padengti valstybės krizės metu įvykdyta įmonių rekapitalizavimą.

Tai, jog įmonės galėtų dengti visus mokestinius įsipareigojimus iš suteikiamo likvidumo kredito, leistų valstybės institucijoms lengvai ir efektyviai vertinti ir palyginti pandemio šoko poveikį skirtingiems sektoriams bei įmonėms, padėtų lengviau suskaičiuoti ir administruoti visą suteiktą pagalbą. Vieši suteiktų likvidumo paskolų duomenys reikštų skaidrumą rinkoje ir atliktų ekonominę signalizavimo funkciją, tuo tarpu priemonės paprastumas leistų įmonėms negaišti laiko ieškant joms labiausiai tinkamų priemonių. Todėl būtų galima atsakyti visų kitų pavienių verslo gelbėjimo priemonių, paliekant tik lengvatinių paskolų formą.

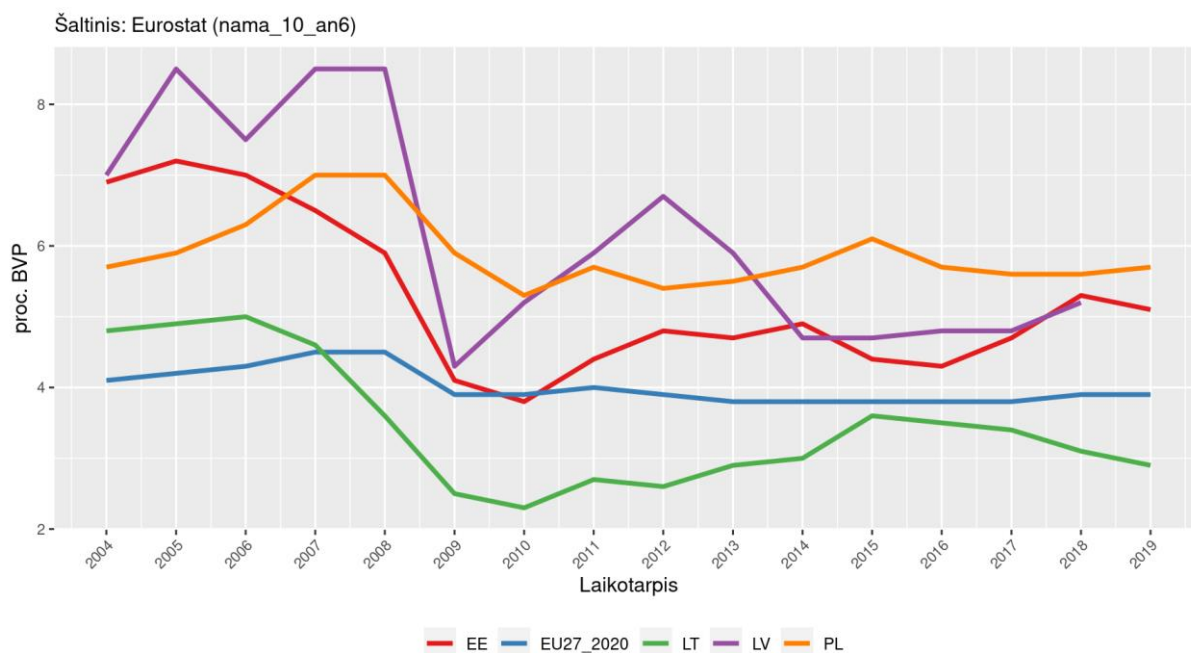
Po pandemio šoko tikėtina, jog būtų stipriai padidėjęs privataus sektoriaus išsiskolinimas. Tai gali riboti SVV galimybes gauti įprastas paskolas plėtrai vykdyti. Todėl rekomenduojama įsivertinti galimybę didžiausią, tvarų ir socialiai įtraukų ekonominio augimo potencialią turinčiam verslui taikyti dalinį skolos nurašymą, jeigu toks skolos nurašymas būtų proporcingas, tikslingas ir paremtas objektyviais kaštų ir naudos analize. Tokiame įvertinime turėtų dalyvauti Lietuvos banko, Finansų ministerijos bei Valstybinės mokesčių inspekcijos atstovai. Lietuvos banko ekonomistai turėtų parengti argumentuotus siūlymus, kurioms konkrečioms įmonėms turėtų būti taikomas dalinis skolos nurašymas.

³⁹³ Hockett R. The US must take equity stakes in the companies it rescues. Financial Times. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/86a333d0-6dc3-11ea-89df-41bea055720b> (žiūrėta 2020-12-21)

7.3.1.5. Valstybinis bankas

Kaip pažymi Lietuvos Bankas savo ataskaitose, Lietuvoje nepaisant augančio rinkos dalyvių skaičiaus, koncentracija bankų sektoriuje vis dar yra labai didelė³⁹⁴. Didelė koncentracija reiškia didesnę skolinimo kainą verslui bei gyventojams bei didžiųjų rinkos žaidėjų įtaką visai Lietuvos ekonomikos raidai, pvz., smulkių ir vidutinių įmonių atstovai skundžiasi, jog bankai yra linkę kredituoti tik stambų verslą³⁹⁵.

Kaip vieną iš tokios raidos pasekmių galima vertinti sąlyginai labai žemą investicijų į gamybini kapitalą lygį Lietuvoje. Investicijos Lietuvoje atsilieka ne tik nuo kaimynių Latvijos, Estijos, Lenkijos, bet net ir nuo Europos Sąjungos vidurkio. Ilguoju periodu, mažos investicijos į gamybini kapitalą sąlygoja lėtesnį ekonomikos augimo potencialą.

7.3.1.5.1 pav. Investicijos į gamybinius įrenginius (kitos mašinos, įrenginiai ir ginklų sistemos), proc. BVP³⁹⁶

2020-06-26 Seimas priėmė nutarimą, kuriuo įpareigojo LR Vyriausybę kreiptis į Europos Komisiją dėl techninės paramos, steigiant Valstybinį plėtros banką, dar iki 2020 m. rudens³⁹⁷.

Šiuo metu Lietuvoje veikiantiems bankams yra kur kas paprasčiau ir mažiau rizikinga teikti finansavimą gyvenamojo ir negyvenamo nekilnojamo turto plėtros finansavimui bei transporto įmonėms. Bankai nuolat mažina skyrių veiklą regionuose, taip prarasdami vietines žinias ir kontaktus su regionuose veikiančiu smulkiu ir vidutiniu verslu. Todėl valstybinio banko arba valstybinių taupomųjų kasų įkūrimas, kurios galėtų veikti pvz., Vokietijos "Sparkassen" modeliu - mažos, gyventojus ir smulkų ir vidutinių vietinį (regioninį) verslą aptarnaujančios taupomosios kasos, galėtų ženkliai prisidėti prie smulkių ir vidutinių įmonių finansavimo užtikrinimo ir kartu sąlygoti didesnes investicijas į gamybinius įrengimus bei plėtrą. Valstybės politikai turi suprasti, jog realios

³⁹⁴ Lietuvos Bankas. Bankų veiklos apžvalga. 2020. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/26460_688f9b57e3d63c3ad6feb96b11ef54fc.pdf (žiūrėta 2020-12-21)

³⁹⁵ Gutauskas A. Baikim žaist biurokratija, Lietuvos verslui apsaugos priemonių reikia jau dabar. Verslo žinios. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2020/03/26/baikim-zaist-biurokratija-lietuvos-verslui-apsaugos-priemoniu-reikia-jau-dabar> (žiūrėta 2020-12-21)

³⁹⁶ Eurostat. Gross fixed capital formation by AN_F6 asset type [nama_10_an6]. 2020. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/ybyecaxk> (žiūrėta 2020-12-21)

³⁹⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. Seimo nutarimas. Dėl Valstybinio Plėtros banko steigimo ir valstybės dalyvavimo kredito įstaigų kapitale. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/eec46906b15411ea9a12d0dada3ca61b> (žiūrėta 2020-12-21)

ekonomikos rinkla nėra atskirta nuo finansų ekonomikos rinkos, todėl valstybė siekdama strateginių tikslų, turi turėti atankamus instrumentus aktyviai dalyvauti finansų rinkos veikloje, suprantama tam numatant deramus saugiklius, kurie turėtų padėti apsaugoti nuo politinės korupcijos. Vieninteliu valstybinio banko arba valstybinių taupomųjų kasų akcininku būtų Lietuvos valstybė.

Pandemijos situacijoje, valstybė galėtų sukurti kiekvienam gyventojui bei verslui sąskaitą tokiaame valstybiniame banke. Į gyventojų sąskaitą būtų pervedamos bazinės mėnesinės pajamos, jeigu darbuotojų darbo sutartys su darbdaviu būtų sustabdytos, į įmonių sąskaitas būtų pervedamas kreditas, kuris būtų suteikiamas įmonės likvidumui užtikrinti³⁹⁸.

7.3.1.6. Ekonomikos prognozės

Pandemija ar panašus šokas sąlygoja stipriai padidėjusį ateities ekonominį neapibrėžtumą. Vartotojai, susidūrę su tokiu neapibrėžtumu, yra linkę labiau taupyti, atidėti didesnius pirkinius. Įmonės, susidūrusios su tokiu neapibrėžtumu, yra linkusios atidėti planuotas investicijas į veiklos plėtrą ir modernizavimą, išaldyti atlyginimų didinimą. Todėl valstybės institucijos turi aktyviai prisidėti prie laiku teikiamų ir realistinių gyventojų ir verslo lūkesčių formavimo.

2020-06-29 vykusiame Trišalės tarybos posėdyje buvo nuspręsta atidėti diskusiją dėl 2021 metų MMA nustatymo³⁹⁹. Nerasus sutarimo dėl sekančių metų MMA dydžio, 2020-10-14 Vyriausybė nustatė MMA nesilaikydama Trišalėje taryboje su socialiniais partneriais sudarto mechanizmo bei papildomai numatė, jog Vyriausybė prašys Trišalės tarybos pateikti rekomendaciją dėl minimaliojo darbo užmokesčio iki 2020 m. gruodžio 11 d, jeigu būtų patvirtinti tam tikri ekonominiai rodikliai⁴⁰⁰. Tačiau 2020 m. gruodžio pradžioje nei gyventojai, nei verslas negalėjo žinoti, koks bus kitų metų MMA dydis. Tai sukuria perteklinį neapibrėžtumą ir neigiamai veikia tiek vartotojų, tiek verslo lūkesčius.

Blogiausiu atveju, toks didelis neapibrėžtumas gali sąlygoti defliacinės spiralinės įsisukimą: dėl didelio vartotojų nepasitikėjimo gali pradėti mažėti paklausa, verslas tada būtų priverstas mažinti kainas ir kartu gamybos kaštus, įskaitant dalies darbuotojų atleidimą. Didėjantis nedarbas dar labiau skatintų vartotojus tapti taupesniais ir atidėti pirkinius, tad nepaisant krentančių kainų paklausa ir toliau mažėtų, o įmonės dar labiau būtų priverstos mažinti kainas bei kaštus ir t.t.

Siekiant gyventojus ir verslą nuolat informuoti apie realią ekonominę būklę šalyje ir teigiamai prisidėti prie realių ateities lūkesčių formavimo, rekomenduojama nustatyti, jog Finansų ministerija šalyje paskelbus ekstremalią situaciją ir (ar) karantiną, kas mėnesį atnaujintų ekonomines šalies raidos prognozes. Mėnesinės ataskaitos turėtų atspindėti tik pagrindinius einamųjų ir būsimųjų dviejų metų bendrojo vidaus produkto, užimtumo, nedarbo lygio, darbo užmokesčio fondo bei infliacijos rodiklius. Kaip ir per koronaviruso pandemiją - kas tris mėnesius teikti pilną ekonominės raidos scenarijaus prognozę, kurią įprastai ši institucija teikia tik du kartus per metus.

7.3.1.7. Valstybės investicijos

Dėl pandemijos ir su ja susijusio karantino priemonių atsiradęs neapibrėžtumas gali sąlygoti įmonių investicijų atidėjimą ir taip papildomai prisidėti prie ekonomikos susitraukimo. Siekdami politinių dividendų, politikai gali norėti, prisidengdami poreikiu skatinti ekonomiką, inicijuoti valstybės investicijų didinimą neva taip siekiant atsverti vidinį šalies paklausos susitraukimą. Būtent tokiam valstybės "investicijų" didinimui galima būtų priskirti Finansų ministerijos pristatytą

³⁹⁸ Tiksliau: valstybinis bankas sukurtų kredito limitus įmonėms, o valstybė perimtų šių kreditinių sąskaitų garantavimą.

³⁹⁹ Lietuvos Respublikos trišalė taryba. Posėdžio protokolas Nr. TTP-10. 2020. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/darbas/partneryste/trisal-taryb-protokolai/2020_06_29_LRTT_prtkl_g.pdf (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1114. Dėl 2021 metais taikomo minimaliojo darbo užmokesčio. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a213f2c00ec311ebbedbd456d2fb030d?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=b0ab845f-e4cb-46c2-a81c-7374a49d2bd4> (žiūrėta 2020-12-21)

"Ateities ekonomikos DNR" planą⁴⁰¹. Valstybė turėtų atsisakyti idėjos trumpalaikius nors ir sunkius pandeminius šokus subalansuoti per valstybės investicijas dėl daugelio priežasčių.

Visų pirma, pandeminis šokas nėra įprastas ekonomikos ciklo sutrikimas, kai ekonomikos raida sutrinka dėl struktūrinio pasiūlos ar paklausos šoko, ir kada valstybė savo veikimu gali prisidėti prie ekonomikos rebalansavimo.

Pandeminis šokas pasireiškia tuo, jog nėra jokių ekonominių struktūrinių sutrikimų (nesipučia kainos burbulai ir t.t.), tačiau dėl pandemijos plitimo yra trumpalaikiškai paveikiama pasiūla ir paklausa, ekonomika arba pavieniai ekonomikos sektoriai yra tarsi iššaldomi. Todėl valstybės institucijų tikslas turėtų būti įmonių bei darbo vietų išsaugojimas tam, kad praėjus pandemijai, ekonomika galėtų "atšilti" ir grįžti į savo įprastinę būseną. Dirbtinis paklausos kūrimas, kai dėl pandemijos yra apribota pati pasiūla, yra netikslingas ir turėtų būti vertinamas kaip žemo poveikio priemonė.

Kaip parodė "Ateities ekonomikos DNR" plano eksperimentas, valstybės institucijos nėra pajėgios reaguoti laiku į pandeminius šokus, o valstybės investicijų kryptys visiškai neatliepia labiausiai paveiktų ekonominių sektorių. "Ateities ekonomikos DNR" plano beveik pusė suplanuotų lėšų buvo numatytos skatinti statybų sektorių⁴⁰², nepaisant to, jog statybų sektorius nebuvo labiausiai paveiktas pandemijos metu. Kaip pažymi Valstybės kontrolė savo ataskaitoje, Vyriausybė vis dar nėra nepatvirtinusi investicijų planavimui vykdyti reikalingos Strateginio planavimo metodikos, kuri būtų galėjusi reikšmingai prisidėti sudarant kokybišką "Ateities ekonomikos DNR" planą ir atitinkamai produktyviai nukreipti lėšas į iššūkių įveikimą ir planuojamą ekonomikos augimą⁴⁰³.

Tai nereiškia, jog valstybė negali patvirtinti ilgalaikių ir valstybei reikalingų investicijų programos. Priešingai, tokie planai valstybei yra būtini siekiant judėti visiško CO₂ neutralumo link, siekiant skatinti investicijas į atsinaujinančius energetinius šaltinius, perdavimo tinklus, atliekų mažinimą ir jų perdirbimą, taip pat investuojant į švietimą, sveikatos apsaugą, šalies transporto infrastruktūrą ir t.t. Valstybė taip pat gali padėti privačiam sektoriui didinti investicijas į gamybinę plėtrą, darbo našumo didinimą, taikydama lengvatines paskolas verslui. Paskolos, kurios būtų skirtos produktyvioms investicijoms, galėtų būti teikiamos su minimaliomis palūkanomis, arba netgi esant poreikiui, su neigiamomis palūkanomis, taip sukuriant reikiamas paskatas verslui investuoti. Tokios, į ilgalaikį poveikį Lietuvos ekonomikai orientuotos, priemonės padėtų greičiau atsigausti privačiam sektoriui po pandeminio šoko, kartu skatinant verslo persiorientavimą į aukštesnės pridėtinės vertės prekių ir paslaugų kūrimą.

7.3.1.8. Valstybės finansiniai rezervai ir atnaujintas biudžeto projektas

Finansiniuose rezervuose, kaip juos apibrėžia Finansų ministerija - PSDF biudžeto rezerve ir Rezerviniame (stabilizavimo), VSD rezerviniame, Ilgalaikio darbo išmokų ir Garantiniame fonduose - 2018-2019 m. sukaupta lėšų suma augo ir 2019 m. sudarė 978.9 mln. eurų, arba 2 proc. bendrojo vidaus produkto⁴⁰⁴.

Akivaizdu, jog tokio dydžio valstybės finansiniai rezervai nėra pakankami, turint omenyje tai, jog Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano⁴⁰⁵

⁴⁰¹ Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. 2020. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ateities-ekonomikos-dnr> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰² Mundeikis J. Viešas kreipimasis dėl Finansų ministerijos parengto Ateities ekonomikos DNR plano. Lithuanian-Economy.net. 2020. Prieiga per internetą: <https://lithuanian-economy.net/2020/05/24/PS-kreipimasis-del-FinMin-DNR-plano/> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰³ Valstybės kontrolė. Vertinimo ataskaita. COVID-19 krizės ir ekstremaliosios situacijos valdymas. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4171> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰⁴ Valstybės kontrolė. Vertinimo ataskaita. COVID-19 krizės ir ekstremaliosios situacijos valdymas. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4171> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-03-16 pasitarimo protokolas Nr. 14. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/10936_imp_d5380e103019120ba479452a2a6bc64e.pdf (žiūrėta 2020-12-21)

vykdymui numatyta skirti 6240.5 mln. eurų, o priemonėms reikalingas tiesioginis finansavimas siekė 4900.5 mln. eurų⁴⁰⁶.

Todėl rekomenduojama nedelsiant laikytis Valstybės kontrolės rekomendacijų ir apskaičiuotai nustatyti, kokio dydžio finansinis rezervas yra reikalingas Lietuvai⁴⁰⁷, taip pat būtina nuspręsti, koks turėtų būti minimalus fiskalinis rezervas ir kiek ciklinių pajamų turėtų būti skiriama valstybės skolos gražinimui⁴⁰⁸, taip pat turėtų būti nustatytos pagrįstos proporcijos tarp rezervinių šaltinių, t.y. didesnė dalis turėtų būti kaupiama Rezerviniame (stabilizavimo) fonde, o ne socialinės apsaugos fonduose⁴⁰⁹.

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, jog Seimui padidinus Vyriausybės grynojo skolinių išpareigojimų pokyčio limitą, Vyriausybei valstybės vardu pasiskolintos lėšos ženkliai viršijo Seimo patvirtintą 2020 m. valstybės biudžetą. Nepaisant opozicijos reikalavimo, Vyriausybė neteikė Seimui atnaujinto 2020 m. biudžeto. Tokia praktika neleido parodyti tikrojo planuojamo valstybės biudžeto rezultato ir adekvačiai planuoti ateities finansų srautų ir valstybės išpareigojimų. Todėl būtina numatyti tam tikrą Vyriausybės grynojo skolinių išpareigojimų pokyčio limitą, kurį viršijus Vyriausybė būtų įpareigota teikti Seimui atnaujintą einamųjų metų biudžeto projektą.

7.3.1.9. Pasiruošimas ateities krizinėms situacijoms

Nors Vyriausybė turės atlikti išsamų krizių valdymo auditą ateityje, jau dabar darosi akivaizdu, jog Nacionalinis visuomenės sveikatos centras, padaugėjęs darbo krūviui, nebuvo įgalus deramai vykdyti savo pareigų, duomenų srautai strigo, jų kokybė buvo abejotina, o tai ribojo Vyriausybės gebėjimus priimti įrodymais grįstus sprendimus. Ligoninės nebuvo pritaikytos infekcinių pacientų srautų valdymui.

Todėl ateityje būtina užtikrinti, jog tiek centrinė valdžia, tiek vietinė valdžia nuolatos investuotų į ekstremalių situacijų mokymus, pratybas ir simuliacijas, kurias vertintų tarptautiniai ekspertai. Šių mokymų, pratybų bei simuliacijų metu yra svarbu ne tik patikrinti pasiruošimo lygį reaguoti į ekstremalias situacijas, bet ir reflektuojant nuolat tobulinti teisinę ekstremalių situacijų valdymo bazę bei kelti valstybės bei savivaldybių tarnautojų ir socialinių partnerių kompetencijas. 18-tai Vyriausybei deklaruojant siekį, jog iki 2030 metų turėtų būti pasiektas 2.5 proc. BVP skyrimas krašto apsaugai⁴¹⁰, būtų siektina, jog dalis šių lėšų būtų skiriama civilinei saugai.

7.3.2 Rekomendacijos šalies vietinės valdžios institucijoms kovoje su pandemiais šokais ateityje

Vertinant savivaldos institucijų vaidmenį ekstremalių situacijų metu, pirmiausia reikėtų paminėti ribotas savivaldos lygmens institucijų galimybes vykdyti finansines intervencijas. Praktikoje panaudotos jau apžvelgtos savivaldos lygmens intervencijos daugiausia apėmė patalpų nuomos mokesčių nuolaidas ar visišką atleidimą nuo nuomos mokesčių mokėjimo, supaprastintą paslaugų teikimo verslui tvarką, palankesnę reguliavimą / keliamus reikalavimus savivaldos lygiu, informacijos apie verslui prieinamas pagalbos priemones sklaidą ir pan.

⁴⁰⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-09-30 pasitarimo protokolas Nr. 43. 2020. Prieiga per internetą: [https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/13000_imp_707914e67f07141901fcf6c0a1d7a8a3.elektroninio dokumento_nuorasas](https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/13000_imp_707914e67f07141901fcf6c0a1d7a8a3.elektroninio_dokumento_nuorasas) (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰⁷ Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita. Rezervinio (stabilizavimo) fondo 2016 metų ataskaitų rinkinio teisingumas ir biudžeto vykdymo teisėtumas. 2017. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3753> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰⁸ Valstybės kontrolė. Ataskaita. 2018 m. valdžios sektoriaus finansinių rodiklių vertinimas. 2017. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3777> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴⁰⁹ Valstybės kontrolė. Ataskaita. 2020 metų valdžios sektoriaus finansinių rodiklių vertinimas. 2019. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4035> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴¹⁰ Lietuvos Respublikos Seimas. Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3955e800388111eb8c97e01ffe050e1c> (žiūrėta 2020-12-21)

Vertinant bendrai, būtų galima pastebėti, kad pandemijos laikotarpiu ekonominių viešosios politikos intervencijų požiūriu, Lietuvos savivaldybės užėmė gana pasyvų vaidmenį, neišnaudodamos „minkštųjų“ pagalbos priemonių potencialo. Kaip parodė atliktos apklausos bei viešojoje erdvėje pastebimos nuomonės, verslo atstovams itin trūko patikimos informacijos apie prieinamas pagalbos priemones bei konsultacijų dėl galimybių jomis pasinaudoti, kas reikšmingai sumažino šių priemonių efektyvumą ir kuriamą naudą – dalis verslų, susidūrusių su veiklos apribojimais ir patiriantys sunkumus, į kurių sprendimą ir buvo orientuotos nacionalinio lygmens intervencijos, nepasinaudojo parama dėl informacijos apie minėtas priemones stokos bei gebėjimų, konsultacijų trūkumo. Būtent šioje srityje, panašios ekstremalios situacijos atveju savivaldos lygmens institucijos galėtų būti itin naudingos jų teritorijose veikiančiam verslui.

Toliau pateikiamos galimos „minkštosios“ pagalbos / intervencijų priemonės, kurias galėtų vykdyti savivaldos lygmens institucijos ekstremalių situacijų metu:

- **Savonorių tinklas konsultacijų verslui teikimui.** Savivaldybė galėtų tapti platforma skirtingų sričių profesionalams, galintiems pasiūlyti pagalbą verslui (ypač SVV subjektams) informuojant apie prieinamas pagalbos priemones, patikrinant įmonių tinkamumą pagal galiojančių pagalbos priemonių reikalavimus, padėti parengti tinkamą paraišką / reikalingą dokumentaciją ar suteikti kitas, panašaus tipo konsultacijas. Finansų (ypač buhalterinės apskaitos įmonės) ir kitų sričių profesionalai turėtų būti suinteresuoti dalyvauti tokio tipo iniciatyvoje, nes dalyvaudami joje, jie didintų savo žinomumą bei reputaciją, tuo pačiu prisideddami prie neigiamo ekstremalios situacijos poveikio sumažinimo savo regione.
- **Aktyvi komunikacija apie prieinamas pagalbos priemones ir galimybes jomis pasinaudoti.** Savivaldybės institucijos galėtų aktyviai komunikuoti verslo (ypač SVV subjektų) atstovams apie prieinamas pagalbos priemones, kaupti SVV subjektų duomenų bazę su jų kontaktais, siųsti savaitinius naujienlaiškius apie naujai atsiradusias priemones ar dažniausiai išskylančius klausimus, taip pat aktyviai komunikuoti su asocijuotomis verslo struktūromis, tikintis pasiekti jų narius.
- **Grižtamojo ryšio iš verslo atstovų, suinteresuotų šalių rinkimas.** Savivaldos institucijos galėtų atlikti svarbų vaidmenį renkant informaciją apie verslo situaciją regione bei teikiant surinktą / apdorotą informaciją nacionalinio lygmens institucijoms, planuojančioms viešosios politikos intervencijas. Informacija galėtų būti renkama tiek vykdant apklausas, tiek organizuojant diskusijas ar kitais būdais. Nemaža dalis ypač SVV įmonių nedalyvauja asocijuotų verslo struktūrų veikloje, jų nuomonė mažiau girdima, todėl savivaldos institucijų lyderystė šioje srityje galėtų padėti užtikrinti, kad šios grupės poreikiai būtų visapusiškai įvertinti, planuojant pagalbos verslui priemones.

7.3.2.1 Savivaldybių įtraukimas pereinant prie specifinės paramos

Paramos verslui efektyvumas itin priklauso nuo priemonių lankstumo ir pritaikymo konkretaus verslo poreikiams. Tai pasiekti centrinės valdžios lygiu yra neįmanoma, nes kiekvienos savivaldybės situacija gali skirtis, kaip ir skiriasi įmonių poreikiai. Atitinkamai, savivaldybių įtraukimas, skirstant paramą, leistų pasiekti geresnių paramos efektyvumo rodiklių ar leistų sumažinti paramos poreikį. Savivaldybės galėtų arba savo nuožiūra taikyti centrinės valdžios numatytas lanksčias paramos priemones, arba įmonėms teikti pagalbą gaunant paramą.

Jei visgi būtų pasirinktas kelias leisti pačioms savivaldybėms skirstyti paramą SVV, būtina stiprinti savivaldybes ir gerinti SVV pažinimą savivaldybėje, užmegzti ryšius ir juos nuolat palaikyti, ir ne tik esant krizei. Kadangi savivaldybės savo verslą pažinotų glaudžiau, apart pagalbos krizių metu, savivaldybės galėtų ištraukti į verslo skatinimą ir auginimą ne krizių metu, nukreipiant į aktualius ES ar valstybės paramos projektus. Tačiau didelis lankstumas savivaldybėms gali sudaryti sąlygas piktnaudžiauti parama, skiriant ją artimoms ar susijusioms įmonėms, ar toms, su kuriomis palaikomi artimesni santykiai, taip neatsižvelgiant į kitų įmonių poreikius.

Kaip alternatyva, savivaldybės galėtų vykdyti patariamąją veiklą SVV, tiek krizės, tiek ir ekonominio augimo metu. Tačiau vietoje pinigų skirstymo funkcijos krizės metu, savivaldybės galėtų padėti užpildyti paraišką dėl paramos gavimo, padėtų suformuoti, kokia parama įmonei būtų

tikslingiausia ir naudingiausia, o paraiška paramai būtų perduodama centrinės valdžios įstaigai. Pastaroji turėdama savivaldybės rekomendacijas, galėtų į jas atsižvelgti ir taikyti lankstesnes, labiau į poreikį orientuotas priemones. Kadangi savivaldybė nepriimtų sprendimo ir tik teiktų rekomendaciją, o centrinės valdžios įstaigai nereiktų pačiai atlikti analizės ir vertinti įmonės iš pagrindų, taip būtų sukurtas lanksčiai veikiantis paramos modelis. Tokia pagalbos struktūra iš esmės būtų tiek užtikrinama kontrolė centrinės valdžios lygiu, tiek ir sukuriamas lankstumas savivaldybių lygyje, sumažinant korupcijos ar neefektyvios paramos dalinimo tikimybę.

Savivaldybės, net be centrinės valdžios įsikišimo ar formalaus bendradarbiavimo paramos klausimu pradžios, gali padėti savo savivaldybės SVV atstovams, teikdama informaciją apie galimą gauti paramą, ir konsultuodama, ką reikia padaryti, kad tą paramą gauti krizės metu. Iš esmės - veikti vieno langelio principu, bendradarbiaujant su centrinės valdžia ir jai pavaldžiomis įstaigomis.

7.3.2.2 Kontrcikliniai pirkimai

Kaip ir centrinės valdžios atveju, savivaldybės turėdamos ilgalaikius investicinius planus tiek infrastruktūros, pastatų atnaujinimui, tiek sistemų diegimui, pastatų įrangos, apstatymo atnaujinimui, ir pastaruosius galėtų paspartinti krizės metu, ypač tiems sektoriams, kurie krizės yra labiausiai paveikiami. Siekiant vykdyti kontrciklinius pirkimus, savivaldybėse turėtų būti rengiami detalūs bent 4-5 metų investiciniai planai, kurių apibendrinta informacija būtų kaupiama skirtingais pjūviais, leidžiančiais greitai įvertinti atitinkamai krizei aktualius investicinius projektus, perplanuoti investicinių projektų eigą, atsižvelgiant į galimą gauti finansavimą ir projektų paankstinimą.

7.3.2.3 Internetinių platformų ir renginių kūrimas

COVID-19 sukeltos pandemijos metu, itin išryškėjo skaitmenizacijos ir internetinės prekybos nauda, ženkliai sumažinusi kontaktavimą tarp asmenų ir leidžianti verslui tęsti veiklą, net ir griežto karantino metu, kai kitu atveju veiklą teko stabdyti. Tačiau ne visi SVV tam yra pasirengę ar gali nuolat dirbti internetinėje erdvėje, todėl reikalinga tiek pagalba skaitmenizuojant verslą, tiek ir pagalba pritraukiant klientus į internetines parduotuves, kai nevyksta įprastos mugės ir kiti renginiai.

Siekiant padėti verslui prisitaikyti COVID-19 pandemijos metu ar kitos ateities krizės, kuri apribotų įprastą fizinę veiklą, tikslinga savivaldybės lygiu teikti pagalbą, kuriant skaitmenines paslaugų alternatyvas, t.y. internetines parduotuves. Tai padėtų įmonėms susikurti šiuos skaitmeninius prekybos įrankius, galėtų būti teikiama konsultacinė pagalba, kaip tai padaryti, kokie būdai įmonei tinkamiausi, organizuojami mokymai, kaip pačiam įvairiose sistemose susikurti internetinę parduotuvę bei galėtų būti skiriama parama internetinės parduotuvės platformos nuomai, jei būtų toks poreikis identifikuotas.

SVV turint internetinę parduotuvę ar ją susikūrus, bet nevykstant renginiams, tokiems kaip mugės, ir esant apribotai fizinei prekybai, savivaldybės galėtų organizuoti internetinius renginius, kurių metu būtų pritraukiami lankytojai ir populiariamos savivaldybės SVV. Taip pat galėtų būti palaikomi ir reklamuojami savivaldybės SVV internetinių parduotuvių katalogai.

7.3.2.4 Išmanūs sprendimai padėti verslui

Atsižvelgiant į kiekvienos krizės poveikį, galima sugalvoti įvairių būdų, kaip be didelių finansinių išlaidų galima padėti verslui. COVID-19 pandemijos metu, Klaipėdos mieste buvo priimta daug sprendimų, palengvinančių verslui sąlygas:

- Atleidimas nuo prekybos ir paslaugų teikimo miesto viešosiose vietose vietinės rinkliavos prekybos ir paslaugų veikloms.
- Lengvatos išduodant leidimus prekybai ir paslaugų teikimui iš (nuo) laikinųjų įrenginių viešosiose vietose.

Sumažindama finansinę ir biurokratinę naštą, Klaipėdos miesto savivaldybė parodė gerą pavyzdį, kaip padėti prekybos ir paslaugų SVV atstovams be didelių finansinių kaštų, sumažinant viruso plitimo tikimybę bei padedant maitinimo įstaigoms išgyventi pandemijos metu. Stebint tiek

pasulyje geriausias praktikas, tiek ir įsiklausant savivaldybės SVV poreikius, kiekvienos krizės metu galima rasti tinkamų būdų, kaip padėti SVV atstovams be didelių išlaidų savivaldybei.

Gamybos sektoriui padėti galima būtų mažinant apyvartinių lėšų poreikį, t.y. atleidžiant ar atidedant įvairių savivaldybėms lygmens mokesčių ir rinkliavų bei palengvinant sąlygas gauti leidimus keisti veiklą, veiklos vykdymo vietą, ar pan., taip leidžiant verslui lengviau prisitaikyti prie pasikeitusių sąlygų.⁴¹¹ Esant galimybei, tikslinga organizuoti diskusijas (COVID-19 atveju - nuotolines) apie verslų esamą padėtį ir padiskutuoti apie galimus sprendimus, palengvinančius ekonominę situaciją verslams iš savivaldybės pusės.

Valstybinės ir privačios mokslo institucijos galėtų turėti didesnės įtakos, padedant spręsti tiek krizių priežastis, tiek ir valdyti pasekmes. Mokslo institucijos, palaikydamos glaudų kontaktą su kitomis užsienio įstaigomis, galėtų dalyvauti kaip naujų idėjų diegimo rinkoje iniciatoriai. Tačiau tam, kad valstybinės mokslo įstaigos taptų iniciatoriais, būtinas motyvacinis pripažintas mechanizmas, t.y. atsakingiems darbuotojams turi būti numatyta kompensavimo tvarka.

7.4. Išvados ir rekomendacijos centrinės ir vietos valdžios institucijoms, atsižvelgiant į kiekybinio ir kokybinio tyrimo metu gautus rezultatus

7.4.1 Išvados ir rekomendacijos dėl inicijuotų ir įgyvendintų *veiklą ribojančių* priemonių

7.4.1.1. Bendrieji kiekybinio tyrimo rezultatai

Išvados:

1. Dauguma tyrime dalyvavusių respondentų dėl paskelbtų veiklos ribojimų turėjo stabdyti veiklą (50,7 proc.) karantino laikotarpiu, 27,4 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų teigimu, veikla nesustojo, darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu; 16,4 proc. verslo subjektų veikla nepakito, darbas organizuojamas įprastai bei 2,7 proc. nurodė, kad įmonės veikla nutraukta. Todėl atitinkamai ir organizacijų apyvarta smuko daugiau nei 50 proc. apklausoje dalyvavusių organizacijų. Tarp 20 ir 50 proc. apyvartos neteko 19,2 proc. verslo subjektų, iki 20 proc. apyvartos sumažėjimą nurodė taip pat 19,2 proc. verslo subjektų. Apyvarta nepasikeitė 24,7 proc. apklausoje dalyvavusių verslo subjektų, o 1,4 proc. verslo subjektų nurodė apyvartos padidėjimą 20 proc. Kaip matyti iš pateiktų duomenų, didžioji dalis smulkaus ir vidutinio verslo organizacijų patyrė nuostolių dėl paskelbtų veiklos ribojimų. Tokiems rezultatams įtakos turėjo ir tai, kad Klaipėdos regione labai daug paslaugas teikiančių įmonių, su turizmo veikla susijusių organizacijų.
2. Vertinant, kaip COVID – 19 pandemija paveikė įmonių veiklą, nustatyta, jog įvestas karantinas sustabdė naujų prekybos vietų atidarymą. Tyrime dalyvavę respondentai paminėjo, jog atlikti technologijų pakeitimai ar atnaujinimai nesutrumpino klientų atsiskaitymo už prekes / paslaugas laiko. Verslo subjektai nepastebėjo padidėjusios vartotojų paklausos įmonės produktams ar padidėjusių logistikos paslaugų apimčių ar padidėjusių pardavimų internetu. Patalpų nuomos kaštai nesumažėjo, nors dalis apklaustųjų pasinaudojo valstybės parama, teikta patalpų nuomai, taipogi apklausoje dalyvavę verslo subjektai pirmojo karantino metu nesiėmė aktyviai inicijuoti technologijų pakeitimų ir atnaujinimų.
3. Vertinant COVID – 19 įvesto karantino pasekmes įmonių veiklai, galima teigti, jog aplinkos pasikeitimai sumažino verslo keliones, susitikimus, konferencijas. Gautas tyrimo rezultatas rodo, jog karantinas pakeitė nusistovėjusią verslo pasaulyje praktiką fiziškai dalyvauti susitikimuose su klientais, partneriais bei leidžia daryti prielaidą, jog bendravimą su klientais ar partneriais įmonės perkėlė į virtualią erdvę. Nagrinėjant neigiamas karantino pasekmes įmonių veiklai, galima teigti, jog karantinas padidino biurokratijos lygį, organizacijos

⁴¹¹ The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Coronavirus (COVID-19): SME Policy Responses. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/> (žiūrėta 2020-12-13)

- susidūrė su užsakymo atšaukimo problema (kaip minėta turizmo, apgyvendinimo paslaugas teikiančios organizacijos), taip pat sumažėjo tam tikrų produktų poreikis.
4. Nagrinėjant neigiamas karantino pasekmes įmonių veiklai, galima teigti, jog karantinas ženkliai padidino biurokratijos lygį, įmonės susidūrė su užsakymo atšaukimo problema, taip pat sumažėjo tam tikrų produktų poreikis. Minėti teiginiai leidžia daryti prielaidą, jog įmonės karantino metu susidūrė su savo produktų paklausos stygiu.
 5. Tyrimu metu taip pat siekta atsakyti į klausimą, kaip karantino metu įvesti apribojimai pakeitė įmonių darbo organizavimo pobūdį. Apibendrinus duomenų analizės rezultatus galima teigti, kad dažniausiai įmonės pradėjo taikyti šiuos darbo organizavimo būdus: organizuotas nuotolinis darbas, darbuotojams skelbiamos prastovos, sustabdytas ar atšauktas personalo samdymas, sutrumpintos darbo valandos. Kita vertus, apklausos duomenų pagrindu galima teigti, kad apklausoje dalyvavę verslo subjektai, kuriems nepavyko lanksčiai prisitaikyti prie karantino apribojimų ir pereiti prie kitokių darbo organizavimo formų, patyrė verslo stagnaciją – įmonės, kurios negalėjo organizuoti darbo nuotoliniu būdu, buvo priverstos skelbti pravaikštas ir ar trumpinti darbo valandas, mažinti darbo pamainų, darbo dienų skaičių, stabdyti darbuotojų samdos procesus ar net atleisti darbuotojus.
 6. Vis dėlto, apklausos duomenys rodo, jog įmonės, kurios pradėjo organizuoti darbuotojų darbą nuotoliniu būdu, išgyveno reikšmingus socialinius pokyčius. Tarp apklausos dalyvių minėtų iššūkių buvo: darbuotojų psichologinės problemos dėl socialinės izoliacijos ir ekonominio neapibrėžtumo, darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo sunkumai, darbo reikalų konfidencialumo išlaikymo problemos ir kt.
 7. Keičiant darbo organizavimo pobūdį dėl COVID-19 pandemijos, dažniausiai verslo organizacijų nurodytos šios taikytos priemonės: organizuotas nuotolinis darbas (58,9 proc.), darbuotojams skelbiamos prastovos (50,7 proc.), sustabdytas ar atšauktas personalo samdymas (31,5 proc.), sutrumpintos darbo valandos (30,1 proc.). Taip pat paminėtos ir labiau drastiškos priemonės, tokios kaip sumažintas darbo dienų skaičius (16,4 proc.) ar atleista dalis darbuotojų (13,7 proc.), sumažintas pamainų skaičius (8,2 proc.). Kad darbo organizavimo pobūdis nepakito, teigė 16,4 proc. verslo subjektų, papildomai priėmė darbuotojų 5,5 proc. kad prailgino darbo valandas ir padidino pamainų skaičių, teigė atitinkamai 2,7 proc. ir 1,4 proc. verslo subjektų; 6,8 proc. verslo subjektų nurodė, jog buvo taikytos kitos darbo organizavimo pobūdžio keitimo priemonės. Atsižvelgiant į apklausos duomenis galima teigti, kad apklausoje dalyvavę verslo subjektai patyrė verslo stagnaciją; kurie negalėjo organizuoti darbo nuotoliniu būdu, buvo priversti skelbti pravaikštas ir ar trumpinti darbo valandas, mažinti darbo pamainų, darbo dienų skaičių, stabdyti darbuotojų samdos procesus ar net atleisti darbuotojus. Tačiau didesnei daliai verslo subjektų pavyko išlaikyti vidutinio atlyginimo dydį (tai gali būti siejama ir su nedidelių atlyginimų dydžiais smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuose); verslo subjektų, kuriuose vidutinis atlyginimas mažėjo, yra daugiau nei tų, kuriuose jis buvo didinamas.
 8. Be to, respondentai paminėjo, jų manymu, svarbiausius darbo organizavimo nuotoliniu būdu iššūkius: sunkumai kontroliuojant darbuotojų darbą bei jo kokybę; kompiuterinės technikos trūkumas, interneto kokybės problemos, programinės įrangos problemos (trūkumas), lankstaus grafiko sunkumai. Svarbu pažymėti, jog, tyrimo dalyvių teigimu, dėl nuotolinio darbo organizavimo jie patyrė papildomas išlaidas: ryšio priemonėms, biuro patalpų nuomai ir komunaliniams patarnavimams, darbuotojų mokymui dirbti iš namų. Nuotolinio darbo organizavimo sukeltus pokyčius, su kuriais susidūrė verslo objektai, galima sugrupuoti į socialinius, vadybinius bei ekonominius. Stipriausiai jaučiamas socialinių bei vadybinių pokyčių poveikis nuotolinio darbo organizavimo procesams ir rezultatui.
 9. Tyrimu metu siekta įvertinti, kaip COVID – 19 pandemija paveikė įmonių veiklą. Atlikus apklausos duomenų analizę, pavyko išskirti įmonių veiklos sritis, kurios mažiausiai bei labiausiai keitėsi, priklausomai nuo karantino metu įvestų apribojimų. Analizuojant mažiausiai karantino paveiktas įmonių veiklos sritis, galima teigti, kad atlikti technologijų

pakeitimai ar atnaujinimai nesutrumpino klientų atsiskaitymo už prekes / paslaugas laiko, nepadidėjo vartotojų paklausa įmonės produktams, taip pat žymiai nepakito logistikos paslaugų apimtys ar pardavimai internetu, taip pat nesumažėjo patalpų nuomos kaštai. Analizuojant daugiausiai karantino paveiktas įmonių veiklos sritis, galima teigti, jog karantino metu taikyti apribojimai labiausiai sumažino verslo keliones, susitikimus, konferencijas. Gauti tyrimo rezultatai rodo, jog karantinas pakeitė nusistovėjusią verslo pasaulyje praktiką fiziškai dalyvauti susitikimuose su klientais, partneriais bei leidžia daryti prielaidą, jog bendravimą su klientais ar partneriais įmonės perkėlė į elektroninę erdvę.

Rekomendacijos:

1. Kadangi daugelis smulkaus ir vidutinio verslo organizacijų turėjo perorientuoti visą arba dalį darbų į nuotolinį darbą, tai reikėtų organizuoti mokymus kaip naudotis nuotolinio darbo priemonėmis. Šiuo atveju rekomendacijos galėtų būti dvi: viena Vyriausybei, kita smulkaus ir vidutinio verslo organizacijų vadovams. Vyriausybė galėtų tai panaudoti kaip naują paramos priemonę, apmokant reikalingus mokymo kursus ir apmokant papildomas išlaidas nuotoliniam darbui skirtai įrangai įsigyti. Vadovams rekomenduojama organizuoti mokymus darbuotojams, kaip efektyviai dirbti nuotoliniu būdu.
2. Kadangi nuotolinio darbo organizavimas pakankamai nauja darbo forma, priverstinai atsiradusi Lietuvos organizacijose, todėl kyla problemos dėl darbo našumo išlaikymo, vadovų gebėjimo vadovauti darbuotojams nuotoliniu būdu, motyvacijos stiprinimo įgūdžių. Rekomenduojama vadovams kelti savo kvalifikaciją ir nuolat papildomai mokytis. Tokio pobūdžio mokymai taip pat galėtų būti apmokami Vyriausybės įsteigtomis paramos programomis. Kadangi poreikis ir išlaidos mokymams nėra labai didelės, tai prie šių išlaidų padengimo galėtų prisidėti ir savivaldybės, numatančios tam papildomas išlaidas savo biudžetuose.
3. Organizacijos, kurios dėl karantino sąlygų priverstos sustabdyti savo veiklą ar ženkliai riboti kontaktinius susitikimus su klientais, turėtų ieškoti galimybių keisti profilį, ieškoti naujų formų ir būdų, kaip transformuoti veiklą. Tai, be abejojimo, nėra lengva padaryti, bet kai kuriose veiklose tai įmanoma, kaip pvz.: gidai gali organizuoti virtualias ekskursijas. Todėl rekomenduojama sukurti gerosios praktikos tinklaveiką dalintis patirtimis, kaip smulkus ir vidutinis verslas geba išlikti, prisitaikyti, adaptuotis ir toliau sėkmingai plėtoti savo veiklą.
4. Prekybos organizacijoms rekomenduojama kurti galimybes klientams pristatyti prekes kurjerių pagalba, kurti elektronines parduotuves ar bendradarbiauti parduodant prekes per jau egzistuojančiomis elektronines parduotuves ar pardavimų platformas. Tam tikslui galėtų būti steigiami tematiniai klasteriai, bendradarbiavimo tinklai. Čia reikėtų stipresnio verslo bendradarbiavimo ir motyvuoto sutelktumo. Sutelkti verslininkus šioms veikloms galėtų ir jau esamos smulkaus ir vidutinio verslo asociacijos arba savivaldybėse esantys darbuotojai, kurie atsakingi už verslo plėtrą ir paramą.
5. Atsižvelgiant į karantino metu įvedamus apribojimus įmonių veiklai, galėtų būti sukurti/išplėtoti mechanizmai, kaip suteikti įmonėms paramą ir pagalbą, perkeliant jų paslaugas į virtualias aplinkas (pvz. el. parduotuvių kūrimo paslaugos, komunikacijos su klientais ir kt.). Šios paslaugos galėtų būti kompensuojamos iš valstybės, savivaldybių biudžeto.
6. Turint omenyje dokumentacijos valdymo apribojimus karantino sąlygomis, valstybės lygmeniu svarbu plėtoti (investuoti į plėtrą) aktualias elektronines sistemas ir įrankius, padėsiančius efektyviai valdyti dokumentaciją (E-SASKATA, EL-PARAŠAS, ir kt.), užtikrinant jų darnų veikimą ir pripažinimą.
7. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus dėl įmonių patirtų nuostolių keičiant darbo organizavimo formas, svarbu sukurti finansinius mechanizmus, padėsiančius įmonėms tobulinti jų techninę/technologinę infrastruktūrą (pvz. Ilgalaikės paskolų programos, iš dalies kompensuojamos paskolos ir pan.).
8. Tyrimo metu išskirtos trys svarbiausių veiksmų grupės, turinčios įtakos įmonių veiklos pokyčiams (vadybiniai, socialiniai, ekonominiai) leidžia teigti, jog svarbu yra sukurti

mokymų sistemą, padėsiančią įveikti pokyčius ir lanksčiau prisitaikyti prie įvairių (kartais net *force majeure*) situacijų. (Pvz. „Atsparios lyderystės“ kursai vadybininkams, darbuotojų psichologinio atsparumo kursai ir pan.)

7.4.1.2 Kokybinio tyrimo rezultatai pagal Klaipėdos regiono savivaldybes

Klaipėdos miesto savivaldybė

Išvados:

1. Įvestų apribojimų poveikis veiklai vienareikšmiai sietinas su veiklos pobūdžiu ir taikytų apribojimų apimtimi: paslaugų veikloms, grindžiamoms tiesioginiu kontaktu su klientu, poveikis buvo stiprus ir neigiamas.
2. Įvesti apribojimai paskatino pristabdyti verslo plėtros projektus, įvedė daugiau neapibrėžtumo dėl veiklos tęstinumo tiek pandemijos sąlygotų veiklos apribojimų stipriai paveiktų, tiek mažiau paveiktų įmonių atveju.

Rekomendacijos:

1. Įvedinėjant su veiklos apribojimu susijusias priemones, siektina aiškesnio jų loginio pagrindimo ir jų reikalingumą argumentuojančios komunikacijos.
2. Didinant taikomų veiklos apribojimo priemonių veiksmingumą, daugiau dėmesio skirti apribojimų laikymosi kontrolei.

Klaipėdos rajono savivaldybė

Išvados:

1. Pandemijos sąlygotų veiklos ribojimo priemonių neigiamą poveikį per bendrą rinkos aktyvumo ir paklausos sumažėjimą patyrė ir tos įmonės, kurių veiklai veiklos apribojimo priemonės tiesiogiai nebuvo taikytos.
2. Savarankiškai dirbančių asmenų atveju pastebimas veiklos ribojimų taikymo loginio pagrindimo trūkumas, kai vykdyti veiklą buvo neleidžiama, net ir atitinkant įvestus asmens saugumo reikalavimus.
3. Pastebimas kai kurių veiklos apribojimo priemonių diskriminacinis pobūdis – pvz., prekybai maisto produktais turguje taikyti apribojimai, o prekybai maisto produktais prekybos centruose – ne.

Rekomendacijos:

1. Daugiau pozityvios lyderystės, pasitelkiant autoritetus, kurie nuramintų žmones, išsklaidytų perteklinę paniką.
2. Minimizuoti veiklos apribojimus iki būtinų, pagal siekiamą pandemijos valdymo rezultata.

Kretingos rajono savivaldybė

Išvados:

1. Pandemijos metu taikyti veiklos apribojimai iš esmės nepaveikė veiklos, tačiau išaugo rizika dėl paklausos smukimo.
2. Dėl įvestų veiklos apribojimų reikšmingai išaugo neapibrėžtumas dėl paklausos ateityje, dalis darbuotojų buvo gana greitai išleisti į prastovas, siekiant valdyti šią riziką.

Rekomendacijos:

1. Aiškiau apibrėžti savivaldos funkcijas ir galimybes, mažinant neigiamą pandemijos poveikį verslui.
2. Aiškiau struktūruoti visą su veiklos apribojimais susijusią informaciją ir efektyviai ją komunikuoti.

Neringos savivaldybė

Išvados:

1. Kadangi Neringos savivaldybėje didžioji dalis verslų sietini su vasaros sezonu, pavasario metu taikytos veiklos ribojimo priemonės verslo iš esmės nepaveikė.

- 2020 m. vasario mėnuo tapo tam tikra galimybių niša Neringos miesto verslui, nes ženkliai išaugo ramybės ir atokvėpio nuo neigiamo aplinkos poveikio, įtampos ieškančių lankytojų srautai.
- Perteklinėms priemonėms priskiriamas reikalavimas dėvėti kaukes lauke ar kavinėse, maitinimo įstaigų darbo laiko apribojimai. Sunkiai įgyvendinamas reikalavimas riboti asmenų grupes, išskyrus šeimos narius, nes šeimyninių ryšių identifikavimas maitinimo įstaigos darbuotojui techniškai sudėtingas.

Rekomendacijos:

- Netaikyti perteklinių ir techniniu požiūriu neįgyvendinamų apribojimų veiklai.

Palangos miesto savivaldybė

Išvados:

- Kadangi kurorto statusas didele dalimi sąlygoja verslo specifiką, pandemijos sąlygoti veiklos apribojimai iš esmės lėmė prievolę stabdyti veiklą arba sąlygojo veiklą minimalia apimtimi. Taikyti veiklos ribojimai traktuojami kaip per griežti.
- Dėl veiklos apribojimų krito pajamos, nes maitinimo įstaigos, renginių salės turėjo laikytis atstumų tarp stalų ir pan., darbo valandos buvo ribojamos. Pažymimas laiko prisitaikyti prie įvedamų veiklos apribojimų trūkumas. Trūko informacijos ir operatyvių atsakymų į klausimus dėl higienos, kambarių valymo, darbuotojų aprangos, baseinų ir pirčių veiklos, masažų veiklos, saviizoliacijos sąrašų, viešbučio svečio apklausos anketos dėl saviizoliacijos ir pan. Buvo paminėti interesantų siuntinėjimo nuo vienos įstaigos prie kitos atvejai.

Rekomendacijos:

- Galimybės efektyvioms konsultacijoms užtikrinimas.
- Savalaikis verslo atstovų informavimas apie planuojamus taikyti veiklos apribojimus, sudarant galimybę prisitaikyti prie naujų veiklos sąlygų.

Šilutės rajono savivaldybė

Išvados:

- Įvesti veiklos apribojimai padarė gana didelį poveikį veiklai: nuo reikšmingo veiklos sumažėjimo iki visiško jos sustabdymo, pareikalavo papildomų pastangų ir lėšų, prisitaikant prie darbo pandemijos sąlygomis reikalavimų. Įmonių veiklai įtakos turėjo bendra karantino situacija – žmonės nesikreipė paslaugų.
- Pertekliniams veiklos apribojimams priskiriamas žmonių skaičiaus ribojimas parduotuvėje.
- Įvedus veiklos apribojimus, iš pradžių nebuvo aiškūs įstatyminiai aktai, susidurta su tiekimo grandinės sutrikimais ir eksporto veiklos apribojimu.

Rekomendacijos:

- Aktyvesnis rajono savivaldybės vaidmuo, mažinant neigiamą pandemijos poveikį verslui. Galimybės efektyvioms konsultacijoms užtikrinimas.
- Netaikyti perteklinių ir techniniu požiūriu neįgyvendinamų apribojimų veiklai.

Skuodo rajono savivaldybė

Išvados:

- Apribojimų veiklai poveikis buvo tiek tiesioginis, tiek netiesioginis: juntamas tiek per paklausos sumažėjimą, per žaliavų tiekimo sutrikimus, per būtinybę perorganizuoti veiklą, orientuojantis į naujus asmens saugumo reikalavimus.
- Įvedus apribojimus veiklai, buvo susidurta su informacijos stoka, „Karštosios linijos“ darbuotojai pervargimu. Minimasis nepakankamas valstybės institucijų darbuotojų pasiruošimas padėti verslui. Tik 2020.10.19 gautos išsamios rekomendacijos iš Darbo inspekcijos, kaip elgtis verslininkams COVID-19 pandemijos sąlygomis.

Rekomendacijos:

1. Iš rajono savivaldybės tikimasi paramos per informacinę sklaidą, kuri palengvintų verslo prisitaikymą prie esamų sąlygų. Tikimasi skėtinės struktūros, vienijančios atsakingų institucijų veiksmus, valdant pandemijos įtaką verslui.
2. Priimamus veiklos apribojimus susieti su realiu laiko poreikiu verslui prisitaikyti.

Apibendrintos išvados ir rekomendacijos

Išvados:

1. Nors didžiausias veiklos apribojimų sąlygotas poveikis verslui buvo jaučiamas tose veiklos srityse, kurioms tie apribojimai buvo tiesiogiai taikyti, netiesioginį veiklos apribojimų poveikį, pasireiškusį paklausos sumažėjimu, verslo perspektyvos rizika, organizaciniais veiklos sunkumais, būtinybe prisitaikyti prie naujų asmens saugumo reikalavimų, patyrė ir kiti verslai.
2. Nors veiklos apribojimai bendrai vertinami kaip reikalingi, jų taikymo mastas atskirų veiklų atveju traktuojamas kaip per griežtas ar perteklinis. Pasigendama aiškaus ir logiško veiklos ribojimų pagrindimo.
3. Veiklos ribojimų taikymas siejamas su tam tikru diskriminaciniu turiniu, kai vieniems tą pačią veiklą vystantiems verslo subjektams buvo leista dirbti, o kitiems - ne.

Rekomendacijos:

1. Didinant taikomų veiklos apribojimo priemonių veiksmingumą ir galimai trumpinant jų taikymo laikotarpį, daugiau dėmesio skirti apribojimų laikymosi kontrolei.
2. Daugiau pozityvios lyderystės, pasitelkiant autoritetus, kurie nuramintų žmones, išsklaidytų perteklinę paniką.
3. Sustiprinti savivaldybės vaidmenį ir įgaliojimus, mažinant neigiamą pandemijos poveikį verslui. Aiškiau apibrėžti savivaldos funkcijas ir galimybes krizių valdymo atvejais.
4. Suteikti savivaldai daugiau atsakingo lankstumo ir instrumentų, o savivaldybių administracijoms – lanksčiau reaguoti į pokyčius ir palaikyti glaudų ryšį su savo savivaldybių verslo atstovais ir asocijuotomis verslo struktūromis.

7.4.2 Išvados ir rekomendacijos dėl inicijuotų ir įgyvendintų veiklą skatinančių intervencinių priemonių taikymo

7.4.2.1 Bendrieji kiekybinio tyrimo rezultatai

Išvados:

1. Tyrimu nustatyta, kad smulkiam ir vidutiniam verslui ne visos Vyriausybės pateiktos priemonės pasirodė veiksmingos dėl nepakankamos informacijos apie visas pasiūlytas pagalbos priemones. Daugiausiai organizacijų vadovams kėlė nepasitenkinimo informacijos paieškos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą verslui stoka vienoje vietoje, buvo paminėta, kad priemonės labai išskaidytos. Respondentai paminėjo, kad reikėjo sugaišti nemažai laiko, kol susiranda, kokiomis paramos priemonėmis organizacija galėtų pasinaudoti. Kita priežastis, sukėlusį daug neaiškumų, tai neaiškūs išsipareigojimai, gavus valstybės paramą. Išvardintos priežastys suponuoja prielaidą, kad labiausiai nepakankamą paramos priemonių veiksmingumą sąlygojo valstybės institucijų komunikacijos stoka dėl paramos gavimo galimybių, SVV išsipareigojimų, taip pat dėl SVV poreikius atitinkančių paramos priemonių pasiūlos.
2. Respondentų buvo klausiama, kas būtų veiksmingiausia jų verslui krizės valdymo akivaizdoje. Respondentai paminėjo, kad mokesčių sumažinimas pandemijos laikotarpiu būtų veiksmingiausia parama verslui, kurią gali suteikti valstybė. Savarankiškai dirbantiems teikiama valstybės pagalba buvo antroji priemonė, kurią respondentai išskyrė kaip vieną iš veiksmingiausių. Mažiausiai veiksmingomis priemonėmis verslui, kurias gali suteikti valstybė, buvo respondentų įvardintas importuojamų prekių muitų tarifų sumažinimas bei užimtumo programos. Analizuojant, kokius veiksmus apklausoje dalyvavę verslo subjektai pasirinko COVID-19 pandemijai įveikti, dažniausiai paminėta priemonė - nuomos sutarčių

sąlygų keitimas. Šią priemonę įvardijo 30,1 proc. respondentų. Kita pagal populiarumą priemonė, kurią išskyrė respondentai, buvo darbuotojų skaičiaus mažinimas (ją įvardijo 24,7 proc. respondentų). Įmonės veiklos sustabdymas buvo trečioji pagal populiarumą respondentų įvardinta priemonė, kurią verslo subjektai taikė įveikiant pandemijos padarinius. Šią priemonę išskyrė 20,5 proc. respondentų. Respondentai išskyrė ir tris rečiausiai taikytus veiksmus, kurių ėmėsi įmonės pandemijos poveikiui savo veiklai sumažinti: darbuotojų perleidimas kitoms įmonėms (buvo įvardintas tik 2,7 proc. respondentų), el. parduotuvės kūrimas, kaip priemonė mažinant neigiamą pandemijos poveikį įmonės veiklai (išskyrė tik 5,5 proc. respondentų), banko kredito sutarčių sąlygų keitimas kaip atsakas neigiamam pandemijos poveikio mažinimui (išskyrė 6,8 proc. respondentų).

3. Apibendrinant respondentų atsakymus į klausimą, ar jie naudojami valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui, nustatyta, kad didžioji dauguma įmonių naudojami valstybės verslui teikiama parama, kuri buvo skiriama pandemijos poveikiui mažinti, taip pat buvo išskirtos tokios tendencijos: daugiausiai paramos buvo gauta darbo vietų išsaugojimui, verslo likvidumo užtikrinimui, verslo investicijų išsaugojimui. Populiariausios verslo paramos priemonės, kurioms verslo subjektai teikė paraiškas: parama mikroįmonėms, paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams ir nuomos mokesčio kompensacija.
4. Tyrimo duomenys liudija, jog Klaipėdos regiono įmonės ne itin naudojosi galimybėmis gauti valstybės paramą. Dažniausiai nurodytos nesinaudojimo priežastys: nebuvo būtinybės, neatitikimas keliamiems reikalavimams paramos gavėjams, varginanti procedūra, padidintas kontroliuojančių institucijų dėmesys ir / ar patikros.
5. Vertinant respondentų nuomonę dėl siūlomų valstybės pagalbos priemonių veiksmingumo, išsiskyrė priemonė - mokesčių sumažinimas arba laikinos mokesčių lengvatos. Respondentai nurodė tai, jog mokesčių sumažinimas pandemijos laikotarpiu būtų veiksmingiausia parama verslui, kurią gali suteikti valstybė. Savarankiškai dirbantiems teikiama valstybės pagalba buvo antroji priemonė, kurią respondentai išskyrė kaip vieną iš veiksmingiausių. Mažiausiai veiksmingomis priemonėmis verslui, kurias gali suteikti valstybė, buvo respondentų įvardinta importuojamų prekių muito tarifų sumažinimas bei užimtumo programos.
6. Tyrimu nustatyta, kad didžioji dalis paramos buvo skiriama (88 proc.) darbo vietų išsaugojimui, verslo likvidumui išsaugoti gautą paramą skyrė trečdalis tyrime dalyvavusių respondentų. Populiariausios verslo paramos priemonės, kurioms verslo subjektai teikė paraišką, buvo: parama mikroįmonėms (47,5 proc.), paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams (25 proc.) ir nuomos mokesčio kompensacija (17,5 proc.). Kitos priemonės tarp apklausoje dalyvavusių respondentų nebuvo itin populiarios.
7. Respondentų buvo klausama, kurios paramos priemonės jiems yra mažiausia žinomos. Gauti tyrimo rezultatai parodė, jog mažiausiai žinoma respondentams buvo priemonė „atšauktos vietinės rinkliavos“, šios priemonės nežinojo 35,62 proc. respondentų. Kitos priemonės respondentams buvo geriau žinomos, apie kiekvienos priemonės žinomumą teigė nuo 27,4 proc. iki 28,77 proc.
8. Respondentų išskirtos šios populiariausios savivaldybių teikiamos paramos priemonės: mokesčių bei rinkliavų sumažinimas ir atidėjimas, nuomos mokesčio lengvata, nekilnojamojo turto nuomos mokesčio atidėjimas, atšauktos vietinės rinkliavos (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse ir kt.).
9. Tyrimo dalyviai išvardijo kliūtis, neleidusias efektyviai pasinaudoti savivaldybės teikiamomis paramos galimybėmis: informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą verslui stoka vienoje vietoje, neaiškūs išipareigojimai, gavus valstybės paramą verslui, neaiškūs išipareigojimai, gavus savivaldybės paramą verslui ir valstybės pagalbos priemonių trūkumas, priemonių nepakankamumas. Išvardintos priežastys suponuoja prielaidą, kad labiausiai nepakankamą paramos priemonių veiksmingumą sąlygoja valstybės institucijų

komunikacijos stoka dėl paramos gavimo galimybių, SVV išsipareigojimų, taip pat dėl SVV poreikius atitinkančių paramos priemonių pasiūlos.

Rekomendacijos:

1. Vyriausybei rekomenduotina labai tiksliai ir konkrečiai skleisti informaciją, kuri būtų glausta, bet tiksli. Tam reikia gerokai susisteminti skleidžiamą informaciją, ir ji turėtų būti pateikiama vienoje vietoje, kad smulkaus ir vidutinio verslo organizacijos galėtų būti aiškiai informuotos ir galėtų tikslingai pasinaudoti parama. Vieša komunikacija tarp Vyriausybės ir piliečių visada yra svarbi, o krizinių situacijų atveju tai dar įgauna stipresnę poveikį. Atlikto tyrimo rezultatai keliais skirtingais pjūviais tai tik patvirtino, nes dalis galimų paramos gavėjų tikėjo gandai ir netikra informacija.
2. Tyrimu nustatyta, kad pasigesta komunikacijos ne tik apie teikiamas paramos priemones, bet labai trūksta komunikacijos ir grįžtamojo ryšio, teikiant paraiškas, laukiant jų vertinimo rezultatų. Rekomenduojama skirti daugiau kompetetingų darbuotojų, priimančių prašymus paramai gauti, kad būtų sudaryta tinkama galimybė pasikonsultuoti tiek teikiant paraišką paramai gauti, tiek užtikrinant grįžtamąjį ryšį dėl paraiškos vertinimo rezultatų, taipogi siekiant, kad būtų sudaryta galimybė papildyti reikiamais duomenimis, ne tik atmetant paraišką be nurodytos priežasties.
3. Vyriausybė, teikdama įvairias pagalbos verslui priemones, turėtų pateikti aiškesnes rekomendacijas, kokios organizacijos gali gauti paramą, kaip pildyti paraiškos formas, ir jos turėtų būti gana ženkliai supaprastintos. Respondentų buvo paiminėta, kad kai tam tikras paraiškas teikiant, reikėjo pakankamai aukšto finansinio raštingumo, kurio smulkiam verslui plėtoti ne visada prireikia kasdienėse veiklose. Pateikti pasiūlymai teikti prašymus paramai gauti vieno langelio principu, kad smulkaus ir vidutinio verslo vadovams nereikėtų panašios informacijos pateikinti iš naujo.
4. Akcentuojant tai, kad didžioji dauguma įmonių-tyrimo dalyvių pasinaudojo valstybės verslui teikiama parama, skiriama pandemijos įtakotų valstybės ribojamųjų priemonių poveikiui mažinti, siūloma atlikti išsamią kiekvienos pasiūlytos paramos priemonės analizę, tobulinti šių priemonių taikymo principus, sąlygas, vykdyti nuoseklias įmonių apklausas dėl tam tikrų priemonių veiksmingumo, supaprastinti aplikavimo paramai, paramos gavimo ir t.t. procedūras, diferencijuoti paramos priemones/programas pagal tam tikrus kriterijus pvz. programos smulkiajam verslui ir pan., vykdyti įmonių poreikių tyrimus, leisiančius nustatyti, kokia parama galėtų būti tikslingiausia aktualioms problemoms spręsti, vykdyti priemonių įgyvendinimo stebėseną, siekiant tobulinti jų taikymo kokybę.
5. Rekomendacija smulkaus ir vidutinio verslo organizacijoms paskirti atsakingą specialistą (ar kelis), priklausomai nuo organizacijos dydžio, kuris/-i sektų informaciją apie teikiamą paramą ir ruošų prašymus paramai gauti, ieškotų informacijos, kuri padėtų organizacijai pasinaudoti tinkama parama.

7.4.2.2 Kokybinio tyrimo rezultatai pagal Klaipėdos regiono savivaldybes

Klaipėdos miesto savivaldybė

Išvados:

1. Nors informacijos apie paramos priemones verslui prieinamumas buvo pakankamas, tačiau pati informacija, jos turinys dažnai pernelyg kompliktuotas.
2. Konstatuojama, kad kai kurių paramos verslui teikimą administruojančių įstaigų (INVEGA) konsultantų pasirengimas paramos priemonių administravimui nebuvo pakankamas, o trikdžių aptarnavimo sistemose bei informacijos trūkumo atsakomybę siekta perkelti patiems pareiškėjams.
3. Prie naudingiausių valstybės suteiktų paramos priemonių buvo priskirta parama dalinei prastovai darbo vietoje, tuo tarpu paskolos forma suteiktos paramos naudingumas vertintas santūriai, nes ši paramos forma reiškia naują išsipareigojimą verslui grąžinti paskolą. Kaip

naudingiausia savivaldybės taikyta paramos priemonė, buvo paminėtas dezinfekcinio skysčio dalinimas kavinėms / barams.

Rekomendacijos:

1. Daugiau dėmesio skirti tolygiai paramos priemonių verslui komunikacijai, vengiant sudaryti išpūdį, kad tam tikros paramos priemonės labiau proteguojamos. Užtikrinti logišką ir suprantamą pateikiamos aiškinamosios informacijos struktūravimą, kad verslininkai ir be konsultantų pagalbos susigaudytų, kaip, kur ir ką pildyti.
2. Minimizuojant neigiamas pandemijos pasekmes, rekomenduojama daugiau dėmesio skirti regionų skirtumams ir specifikai. Rekomenduojama, kad regiono savivaldybės, atsižvelgdamos į regiono ūkinės veiklos specifiką, parengtų kelis pandemijos poveikio scenarijus, kurie būtų aptarti su savivaldybių teritorijoje veikiančiomis įmonių asociacijomis ir kitomis organizacijomis. Aptarti pasiūlymai būtų teikiami svarstymui LR Vyriausybėje. Siektina, kad į paramos verslui teikimo sprendimų priėmimą aktyviau įsitrauktų asocijuotos verslo struktūros.
3. Siektina labiau tikslinės valstybės paramos verslui, kad parama būtų labiau orientuota į sektorius, kuriems taikomi veiklos apribojimai (švietimas, sportas, kavinės, renginiai). Planuojant bet kokius naujus apribojimus, turėtų būti lygiagrečiai pasiūlytos ir pagalbos verslui priemonės. Būtų tikslinga daugiau dėmesio skirti įmonėms, kurios rinkoje veikia mažiau nei 5 metus, ir atitinkamai šio verslo išsaugojimui skirti didesnes lėšas.

Klaipėdos rajono savivaldybė

Išvados:

1. Plačiai dalijama nedarbingumo parama darbuotojams iš dalies sudarė sąlygas piktnaudžiavimui – dalis darbuotojų tiesiog pasinaudojo galimybe gauti pajamas neinančią darbą, nors objektyvios būtinybės tuo metu tam lyg ir nebuvo.
2. Pastebima, kad paramos verslui teikimo sistema buvo pernelyg sudėtinga SVV atstovams ir imli darbai bei laikui. Pažymimas priskyrimo nuo COVID-19 nukentėjusių verslų grupei kriterijų formalumas ir tai, kad reikšmingas darbo vietų pritaikymo COVID-19 pandemijos sąlygomis išlaidas patyrė ir tie verslai, kurie nebuvo priskirti prie nukentėjusių.
3. Pažymėtinas kai kurių paramos verslui priemonių vėlavimas: tik 2020 m. liepos 8 d priimtas LR Vyriausybės nutarimas „Dėl ekonomikos skatinimo ir koronaviruso (COVID-19) plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano lėšų priemonės „turgavietės mokesčio kompensacija“ paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Rekomendacijos:

1. Atsisakyti diskriminacinio pobūdžio paramos priemonių, pvz., kiemo vaikai turi teisę lankyti darželį, o kiemo - ne.
2. Koreguoti paramos verslui skyrimo kriterijus, atsižvelgiant į tai, iš kokių veiklų įmonė generuoja pagrindines pajamas.
3. Numatyti paramos priemonių, ugdant SVV įmonių vadovų kompetenciją vadovauti nuotoliniu būdu.
4. Teisės aktuose aiškiau apibrėžti savivaldos funkcijas pandemijos laikotarpiu.

Kretingos rajono savivaldybė

Išvados:

1. Verslui suteikta parama kiek sumažino baimę dėl veiklos tęstinumo, leido tęsti veiklą, leido sumažinti įtampą dėl pinigų srautų, padėjo išsaugoti darbuotojus.
2. Labiausiai pasiteisinusioms valstybės paramos priemonėms priskirta gyventojų pajamų mokesčio subsidija ir darbuotojų, esančių prastovose, darbo užmokesčio kompensavimas.

Rekomendacijos:

1. Suteikti savivaldai daugiau galimybių vykdyti intervencijas, orientuotas į pandemijos poveikio verslui mažinimą. Karantino metu būtų tikslinga atleisti nuo mokesčių, kurie mokami į savivaldybės biudžetą.

2. Numatyti daugiau paramos priemonių, orientuotų į pagalbą verslui persiorientuojant į darbą naujomis sąlygomis (dirbti nuotoliniu būdu, pasiūlyti naujas inovatyvias paslaugas, lanksčiau reaguoti į paklausos pokyčius), kuriant nuotolinio darbo vietas.
3. Komunikacija apie paramos priemones turėtų būti efektyvesnė.

Neringos savivaldybė

Išvados:

1. Neringos savivaldybės administracija teikė konstruktyvią paramą verslui informacinės sklaidos forma: informacija verslui buvo skelbiama viešai, pridodant reikalingus lydinčiuosius dokumentus, prašymus, filtruojant informaciją pagal aktualijas. Miesto savivaldybė leido verslui naudotis žaliosiomis erdvėmis nemokamai.
2. Miesto SVV atstovai naudojami valstybės paramos priemonėmis, nukreiptomis į nuomos mokesčio ir darbuotojų, esančių prastovose, darbo užmokesčio kompensavimą. Pastaroji priemonė pripažinta naudingiausia apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų verslo atstovams.

Rekomendacijos:

1. Išsakytas lūkestis, kad savivaldybės administracijos atstovai padėtų užpildyti paramai gauti reikalingus dokumentus, padėtų susiorientuoti tarp paramos niuansų, siūlytų asmenines konsultacijas.
2. Siektina maksimaliai supaprastinti paramos teikimo mechanizmą.
3. Siektina, kad paramos mechanizmas veiktų greičiau, ypač priemonės, nukreiptos į nuomos mokesčio kompensavimą ir verslo paskolų padengimą. Siūloma numatyti lengvatinius mokesčių tarifus, galiojančius SVV pandemijos sąlygomis.
4. Siektina konstruktyvesnio bendradarbiavimo per asocijuotas verslo struktūras.

Palangos miesto savivaldybė

Išvados:

1. Konstatuojamas nepakankamas daugiausia paramos priemonių verslui administravusios INVEGOS pasiruošimas: per mažai darbuotojų, vėluojantis prašymų dėl paramos apdorojimas, darbuotojų kompetencijos stoka, sudėtingos ir neaiškios paraiškų formos. Paraiškų pildymas virtualioje aplinkoje ir realių konsultacijų nebuvimas, kilus konkrečiam sunkumui ar klausimui, komplikavo kreipimosi dėl paramos eigą.
2. Užimtumo tarnybos paramos gavimo mechanizmas vertinamas kaip aiškus, paraiškos formos nebuvo sudėtingos.
3. SVV atstovų teigimu, parama verslui padėjo atstatyti finansinius srautus, paveiktus veiklos sustabdymo pasekmių, išlaikyti darbuotojus, išsaugoti verslą.
4. Palangos SVV atstovai naudojami gana plačiu paramos priemonių spektru: darbo užmokesčio kompensavimu, INVEGOS paskola nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams, mokesčių atidėjimu. Pažymima, kad visos paramos priemonės reikalingos, tačiau mokesčių atidėjimas, negaunant jokių pajamų, vertinamas kaip per trumpas.

Rekomendacijos:

1. Lankstesnis sąlygų nekilnojamojo turto mokesčio bei žemės nuomos mokesčio lengvatoms traktavimas. Teikti paramą vieno langelio principu, negaišinant ir nereikalaujant papildomų įrodymų ar dokumentų, kurie jau yra pateikti arba viešai prieinami.
2. Teikti susistemintą informaciją verslui, organizuoti konsultacijas, pateikiant atsakingų institucijų kontaktus.
3. Kadangi nemažai verslininkų dirba centrinėje miesto dalyje, miesto savivaldybė galėtų išnaudoti pandemijos laikotarpį renovacijoms, prisidėti prie jų, tokiu būdu užtikrindama paramą statybų sektoriui ir didindama miesto urbanistinį patrauklumą.

Šilutės rajono savivaldybė

Išvados:

1. Parama padėjo subalansuoti apyvartinį kapitalą, išlaikyti darbuotojus.

2. Prie labiausiai pasiteisinusių paramos priemonių paminėtas darbuotojų, esančių prastovose, darbo užmokesčio kompensavimas.

Rekomendacijos:

1. Pageidaujama, kad rajono savivaldybė organizuotų aktyvesnę informacijos apie paramos verslui galimybes sklaidą.
2. Labiau diferencijuoti paramą, susieti ją su sumokėtais mokesčiais.
3. Lengvatinių paskolų teikimo sąlygas reikėtų peržiūrėti, kad būtų galima plačiau jas panaudoti.

Skuodo rajono savivaldybė

Išvados:

1. Aptariant paramos priemones verslui, paminėtas informacijos trūkumas, sudėtinga ir paini informacijos pateikimo forma. Pastebima, kad gauta parama gali pabloginti verslo pozicijas kituose paramą gaunančiuose projektuose.
2. Konstatuojama, kad kritiniu atveju neefektyviai valdomos, lėšos, neefektyviai dirba valstybės institucijos (išskyrus „Investuok Lietuvoje“, Užimtumo tarnybą), nesuvaldomi informacijos srautai, neįveiklinama tai, kas sukurta. Vėluoja verslui aktualių dokumentų įkėlimas į virtualią aplinką.

Rekomendacijos:

1. Savivaldybėje paskirti paramą verslui pandemijos sąlygomis koordinuojantį asmenį, dirbantį vieno langelio principu.
2. Paramą nukreipti ne tik į darbo vietų išlaikymą, bet ir į verslo plėtrą regione.

Apibendrintos išvados ir rekomendacijos

Išvados:

1. Aptariant paramos priemones verslui pandemijos metu, paminėta neefektyvi informacijos sklaida, nesuvaldomi informacijos srautai, sisteminio informacijos struktūravimo ir valdymo trūkumas: informacijos daug, bet sudėtinga ir paini informacijos pateikimo forma.
2. SVV atstovai gana aktyviai naudojami įvairiomis paramos formomis ir pažymi jų svarbą, išsaugant darbo vietas ir verslą, tačiau buvo išsakyta abejonių, ar gauta parama nepablogins verslo gyvybingumo/atsparumo krizėms vertinimo pozicijos ateityje. Pastebima, kad gauta parama kartais pablogina verslo pozicijas kituose Finansų ministerijos paramą gaunančiose įmonėse.
3. Konstatuota, kad kritiniu atveju neefektyviai valdomos lėšos, neefektyviai dirba valstybės institucijos, paramą administruojančios organizacijos. Teigiamų atsiliepimų sulaukė „Investuok Lietuvoje“, Užimtumo tarnyba. Nėra efektyviai įveiklintas turimas valstybės valdymo aparatas.
4. Pastebima, kad paramos verslui teikimo sistema buvo pernelyg sudėtinga SVV atstovams, imli darbui bei laikui. Pažymimas priskyrimo nuo COVID-19 nukentėjusių verslų grupei kriterijų formalumas, neigiamai paveikęs galimybes pasinaudoti parama.

Rekomendacijos:

1. Koreguoti paramos verslui skyrimo kriterijus, atsižvelgiant į tai, iš kokių veiklų įmonė generuoja pagrindines pajamas. Paramos dydį susieti su į biudžetą sumokėtais mokesčiais.
2. Siektina maksimaliai supaprastinti paramos teikimo mechanizmą, sukuriant efektyvų konsultavimo mechanizmą.
3. Didinat paramos priemonių veiksmingumą, rekomenduojama daugiau dėmesio skirti regionų skirtumams ir specifikai. Regiono savivaldybės, atsižvelgdamos į regiono ūkinės veiklos specifiką, galėtų parengti kelis pandemijos poveikio valdymo scenarijus, kurie būtų aptarti su savivaldybių teritorijoje veikiančiomis įmonių asociacijomis. Aptarti pasiūlymai būtų teikiami svarstymui LR Vyriausybėje.

7.4.3 Kiekybinio tyrimo metu pateiktų atvirų klausimų analizė: išvados ir rekomendacijos

Atviras klausimas nr. 1. Atlikus atsakymų į klausimą „*Jūsų rekomendacijos valstybės/savivaldybės institucijoms dėl apribojimų verslui įvedimo ir dėl savalaikės pagalbos verslui suteikimo*“ analizę, išskirtos tokios raktinės kategorijos:

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
Pagalbos procedūrų supaprastinimas	<ul style="list-style-type: none"> — Lengvesnis būdas lengvatinei paskolai gauti — Padėti būtina, tačiau reikia gerai apgalvoti paramos valdymo instrumentus. — Mažiau biurokratijos atrankose, greitesnio sprendimo priėmimo, liberalesnių nukentėjusių įmonių vertinimo kriterijų.
Rėmimo galimybės	<ul style="list-style-type: none"> — Tiksliniai valstybės/savivaldybės institucijų pirkimai iš vietos gamintojų. — Mokesčių sistemos peržiūra — Smulkaus verslo regionuose rėmimo programa per mokesčių mažinimą — Neriboti verslo veiklos. Jeigu veikla apribojama, atleisti nuo mokesčių ir užtikrinti išmokas darbuotojų išsaugojimui
Pagalbos savalaikiškumas	<ul style="list-style-type: none"> — Pagalba turėtų eiti lygiagrečiai su apribojimų įvedimu. — Iš pradžių nuspręsti, kokia bus finansinė pagalba/skatinimas, ir tik po to tik įvedinėti apribojimus. — Apribojimų įvedimas turi vadovautis racionalia logika, t.y. jeigu uždaromos (ar ribojama veikla) visos gyventojų lankomos vietos, tai uždaromos visos, ne pasirinktinai. Pagalba verslui turi būti skelbiama kartu su karantino režimo pradžia, ne praėjus dviems/trims savaitėms po karantino paskelbimo.
Informavimo sistemų tobulinimas	<ul style="list-style-type: none"> — Informacija turėtų pasiekti visas įmones apie visas pagalbos rūšis per „Mano VMI“ ar vadovo elektroninį paštą

Analizuojant respondentų atsakymus, ryškėja siūlymas kiek supaprastinti pagalbos teikimo procedūras. Informantai minėjo, kad ribojimai nėra efektyvi priemonė, svarbu laiku teikti pagalbą. Tačiau paramos ir pagalbos teikimo mechanizmai turėtų būti peržiūrėti ir patobulinti.

Informantai taip pat pasisakė prieš griežtus verslo veiklų apribojimus. Jų teigimu, Vyriausybė/savivaldybės turėtų ieškoti įvairių verslo rėmimo būdų. Vienas iš siūlymų galėtų būti pvz. mokesčių mažinimas ir kt.

Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad labai svarbus yra pagalbos savalaikiškumas. Jų manymu, iš pradžių reikia nuspręsti, kokia bus finansinė pagalba/skatinimas, ir tik po to įvedinėti apribojimus.

Be to, tyrimo dalyvių nuomone, svarbu tobulinti informavimo apie pagalbos/paramos galimybes sistemas. Informacija turi būti lengvai pasiekama, taip pat svarbu ją tinkamai iškomunikuoti.

Klaipėdos miesto SVV atstovai, atsakę į klausimą dėl pagalbos instrumentų, taip pat pasisakė už biurokratijos sumažinimą, teikiant prašymus pagalbai gauti bei institucijų išmintingą darbą, komunikuojant su verslininkais.

Paprašydami pateikti rekomendacijas valstybės/savivaldybės institucijoms dėl apribojimų verslui įvedimo ir dėl savalaikės pagalbos verslui suteikimo, Klaipėdos m. verslininkai išreiškė nuomonę, kad prieš įvedant apribojimus, pirmiausiai turėtų būti apgalvota ir pasiūlyta aktualiausia parama, kurią verslininkai žintų ir galėtų planuoti pasinaudoti, nes įvedami apribojimai niekada neturi teigiamo efekto verslui.

Klaipėdos rajono SVV atstovai, atsakydami į klausimą dėl pagalbos instrumentų, minėjo mokesčių mažinimo galimybes. Taip pat informantai akcentavo informacijos prieinamumo svarbą.

Teikdami rekomendacijas, Klaipėdos rajono savivaldybės atstovai pasisakė už mokesčių mažinimą ir net panaikinimą trumpuoju laikotarpiu.

Kretingos rajono verslui atstovaujanti SVV, dalyvavusios tyrime, pasiūlė diferencijuoti pagalbos/paramos instrumentus. Taip pat verslininkai akcentavo švietimo ir savalaikės informacijos poreikį. Teikdami rekomendacijas, verslininkai siūlė perimti kitų šalių (pvz. Švedijos) gerą patirtį.

Palangos miesto savivaldybėje veikiančių įmonių respondentai atkreipė dėmesį į jų regionui aktualias problemas, pažymėdami pernelyg mažą dėmesį sezoniskumui įveikti kurorto regionuose. Viena jų pateiktų rekomendacijų: alkoholinių gėrimų prekybos draudimo panaikinimas pajūrio laikuose statiniuose.

Neringos miesto verslininkai, dalyvavę tyrime, pabrėžė, kad svarbu neriboti verslo veiklų. Jų rekomendacija buvo susijusi su tuo, jog neapriboti verslo laisvės. Informantų nuomone, bet kokie apribojimai turi būti logiški ir pagrįsti.

Šilutės rajono savivaldybei atstovavusios įmonės pasisakė už mokesčių sumažinimo mechanizmus, taip pat už didesnes darbo užmokesčio subsidijas. Viena jų rekomendacijų - greičiau priiminėti sprendimus dėl paramos verslui.

Skuodo rajono verslininkai, dalyvavę tyrime, pabrėžė, kad paramos/pagalbos gavimo mechanizmai, jų manymu, yra pernelyg sudėtingi, todėl jie turėtų būti prieinamesni ir paprastesni. Taip pat verslininkai pageidautų gauti daugiau konsultacijų ir pagalbos finansinės veiklos valdymo klausimais. Jų pateiktos rekomendacijos iš esmės susijusios su paramos instrumentų aiškumo ir prieinamumo tobulinimu.

Atviras klausimas nr. 2. Atsakymų į klausimą „*Kokių valstybės/savivaldybės pagalbos verslui instrumentų pasigendate?*“ turinio analizė leido išskirti tokias dominuojančiųjų atsakymų kategorijas:

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
Pagalbos rūšys, kurių stokojama	<ul style="list-style-type: none"> — Papildomų išlaidų kompensavimas. — Mokesčių mažinimas. — Iš Savivaldybės: nekilnojamo turto mokesčio sumažinimas /atšaukimas; iš Valstybės: 12 mėn. po karantino veiklos mokesčių nemokėjimas (pvz. azartinių lošimų mokesčiai). — Dotacijos, reikalingos papildomų priemonių įsigijimui dėl COVID-19. — Mokesčių ir rinkliavų ženklus mažinimas, ilgalaikių priemonės darbo vietoms išsaugoti. — Daugiau projektų online rinkodarai. — Lengvatinių kreditų suteikimas (pvz. specializuotos įrangos ar patalpų atnaujinimui, įsigijimui). — Kompleksinis, dėl karantino režimo negautų vidutinių mėnesinių pajamų (ar) ir išlaidų kompensavimas. — Didesnės darbo užmokesčio subsidijos
Informacijos prieinamumas ir komunikacijos efektyvumas	<ul style="list-style-type: none"> — Norima, kad visa informacija būtų prieinama vienoje duomenų bazėje ir kad telefonu galima būtų gauti konsultaciją apie įvairias pagalbos priemones. — Švietimo ir savalaikės informacijos. — Aiškumo ir bendravimo su verslininkais. — Informacija turėtų pasiekti visas įmones apie visas pagalbos rūšis per „Mano VMI“ ar vadovo elektroninį paštą.
Paramos gavimo procedūros	<ul style="list-style-type: none"> — Labai neaiškūs atrankos kriterijai pagalbai gauti (pvz. mes, Transporto ir logistikos įmonės, kiek mums žinoma, iš viso nepatekome į jokią rėmimo programą). — Išmintingas institucijų darbas, procesų nevilkinimas. — Instrumentų daug. Tereikia mažinti biurokratiją.

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
	— Nėra aiškių kriterijų, aukštas biurokratinis lygmuo; neaišku, ar galima apskritai dėl ko nors kreiptis, jei įmonė dar neuždaryta.
Paramos priemonių diferencijavimas pagal verslo subjektų poreikius	<ul style="list-style-type: none"> — Kontrolės ir apsaugų, pavyzdžiui atsižvelgti į įmonės ar fizinio asmens finansinius pokyčius. Galbūt COVID-19 neturėjo jokios įtakos o galbūt pagerino padėtį, kad ir vaiko pinigų, neįgalumo ir kitų subsidijų dalinimo ar išmokų padidinimo klausimais. — Mažas dėmesys sezoniskumui įveikti kurortiniuose regionuose. — Smulkus verslas nesulaukia tokių mokesčių lengvatų, kokių sulaukia didžiosios įmonės, nes kuria mažą pridėtinę vertę, todėl paliekami „kapstytis“ patys.

Respondentų atsakymų grupavimas pagal kategorijas leido išskirti dominuojančias tendencijas. Kalbėdami apie valstybės/savivaldybės pagalboms verslui instrumentus, visų pirma, tyrimo dalyviai įvardijo jiems aktualiausias pagalboms rūšis. Tai, informantų manymu, galėtų būti mokesčių lengvatos, papildomų (karantino sąlygotų) išlaidų kompensavimas įmonėms, lengvatinių kreditų suteikimas ir pan.

Informantų nuomone, svarbu, kad informacija apie taikomas pagalboms ir paramos priemones/instrumentus būtų viešai prieinama ir efektyviai iškomunikuota suinteresuotoms šalims. Itin svarbus informacijos pateikimas – ji, respondentų manymu, turėtų būti susisteminta ir pateikta vienoje vietoje verslininkų patogumui. Be to, informacija turi būtina būti savalaikė ir aktuali. Informantai pageidautų ir konsultacijų įvairiais pagalboms gavimo klausimais.

Aptardami pagalboms instrumentus, respondentai taip pat žymėjo, kad aktualus tokių instrumentų įgyvendinimas, t.y kokios yra pagalboms gavimo procedūros. Informantų nuomone, pagalboms priemonės/instrumentai labai biurokratuoti, tai sukelia nepasitenkinimą ir net atsisakymą kreiptis pagalboms.

Tyrimo dalyvių nuomone, svarbu diferencijuoti pagalboms instrumentus ir juos pritaikyti pagal įmonių poreikius. Vienas iš siūlymu, pvz., diferencijuoti instrumentus pagal verslo įmonių dydį – smulkus verslas, vidutinis ir kt.

7.5 Išvados ir rekomendacijos Klaipėdos regiono SVV gamybos, prekybos ir paslaugų įmonėms dėl įvestų apribojimų ekonominio poveikio sumažinimo

7.5.1. Gamybos įmonės

Išvados:

1. Išnagrinėjus parduotos pramonės produkcijos kainos pokytį ir pramonės pasitikėjimo rodiklį Lietuvoje 2020 m. sausio – lapkričio mėn. laikotarpiu, galima teigti, kad mažėjantys gamybos sektoriaus įmonių rodikliai gali reikšti gamybos sektoriaus įmonių veiklos apimčių sumažėjimą, kainų mažėjimą bei turėti įtakos šių įmonių bendriems veiklos rezultatams ateityje. Vertinant COVID-19 pandemijos poveikį gamybos sektoriaus įmonėms, galima teigti, kad labiausiai nukentėjo apdirbamosios gamybos veiklą vykdančios įmonės. Mažesnis poveikis juntamas kasybos ir karjerų eksploatavimo veiklą užsiimančių įmonių tarpe. Didžiausi sunkumai gamybos sektoriaus įmonių tarpe buvo jaučiami balandžio ir gegužės mėn.
2. Išanalizavus COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos apskrityje veikiančioms gamybos sektoriaus įmonėms, galima teigti, kad neigiamas poveikis labiausiai jaučiamas padidėjusiu biurokratizmo lygiu, sumažėjusiu darbuotojų skaičiumi, atsiradusiu apyvartinių lėšų trūkumu, atšauktais užsakymais, uždaryta dalimi prekybos vietų bei sumažėjusiu kelionių skaičiumi. Įmonėms pavyko išsaugoti didžiąją dalį darbo vietų ir prie to labiausiai prisidėjo nedarbingumo pažymėjimų vaiko priežiūrai gavimo galimybė, prastovos bei išleidimas į kasmetines atostogas. Gamybos sektorių atstovavusių respondentų nuomone, efektyviausios paramos priemonės verslui būtų: paskolos, subsidijos mikroįmonėms bei

palūkanų kompensavimas, o eksporto kredito garantijos suvokiama kaip mažiausiai efektyvi paramos verslui priemonė.

Rekomendacijos: Gamybos sektoriaus įmonėms, siekiant sėkmingiau susidoroti su COVID-19 pandemijos poveikiu veiklai, rekomenduojama:

1. geriau išnaudoti padidėjusią vartotojų paklausą įmonės produktams;
2. darbuotojų skaičiaus mažėjimo klausimą spręsti samdant laikinus darbuotojus, esant poreikiui;
3. apyvartinių lėšų trūkumo problemą spręsti aktyviau naudojantis išorinių finansavimo šaltinių pagalba.

7.5.2. Prekybos įmonės

Išvados:

1. Veiklos ribojimai, prekybos sektoriaus įmonių apyvartos indekso kitimas ir prekybos sektoriaus įmonių pasitikėjimo rodiklio mažėjimas 2020 m. sausio – lapkričio mėn. laikotarpiu, leidžia teigti, kad prekybos sektoriaus įmonių veiklos apimtys sumažėjo, ir tai turės įtakos šių įmonių bendriems veiklos rezultatams ateityje. Su COVID-19 pandemija susiję veiklos ribojimai labiausiai paveikė maitinimo ir gėrimų teikimo veikla užsiimančias įmones, nes šios įmonės turėjo stabdyti veiklą arba ją labai apriboti, tačiau į SVV įmonių, nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos sąrašus, dažniau buvo įtraukiamos mažmenine bei didmenine prekyba užsiimančios įmonės.
2. Išanalizavus COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos regione veikiančioms prekybos sektoriaus įmonėms, galima teigti, kad neigiamas poveikis labiausiai jaučiamas dėl padidėjusių kaštų, susijusių su darbo vietų pritaikymu, tiekimo grandinės sutrikimu, sumažėjusių tam tikrų produktų poreikiu, išaugusiu biurokratizmo lygiu bei sumažėjusiu kelionių skaičiumi. Įmonėms pavyko išsaugoti didžiąją dalį darbo vietų, ir prie to labiausiai prisidėjo: nedarbingumo pažymėjimų vaiko priežiūrai gavimo galimybė, prastovos bei išleidimas į kasmetines atostogas. Tik nedidelė dalis įmonių buvo pasinaudojusios valstybės teikiamomis paramos priemonėmis, t.y. tik 40 proc. Prekybos sektoriui atstovavusių Klaipėdos apskrityje veikiančių įmonių atstovų, dalyvavusių apklausoje, nuomone, efektyviausios paramos priemonės verslui būtų: subsidijos mikroįmonėms, turgavietės mokesčio kompensavimas bei įvairios garantijos.

Rekomendacijos: Prekybos sektoriaus įmonėms, siekiant sėkmingiau susidoroti su COVID-19 pandemijos poveikiu veiklai, rekomenduojama:

1. pasinaudoti internetinės prekybos teikiamomis galimybėmis bei aktyviau naudotis valstybės teikiamomis paramos priemonėmis verslui;
2. ieškoti ir sudaryti sutartis su alternatyviais tiekimo šaltiniais, siekiant užtikrinti tiekimo grandinės stabilumą.

7.5.3. Paslaugų įmonės

Išvados:

1. COVID-19 pandemijos poveikis turėjo labai skirtingą įtaką paslaugas teikiančioms įmonėms. Poveikis priklausė nuo veiklos srities, kurią įmonės vykdo, bei nuo fizinio kontakto poreikio. Didžiausias poveikis jaučiamas kelionių agentūrų, ekskursijų organizatorių, išankstinio užsakymo paslaugų ir susijusia veikla užsiimančių įmonių tarpe, apgyvendinimo veikla užsiimančių įmonių tarpe ir oro transporto veikla užsiimančių įmonių tarpe. Tuo tarpu informacinių paslaugų, nekilnojamojo turto operacijų, pašto ir pasiuntinių (kurjerių), veterinarine veikla užsiimančių įmonių pardavimo pajamos viršijo ankstesnių metų to paties laikotarpio pardavimo pajamas

2. Išanalizavus COVID-19 pandemijos poveikį Klaipėdos regione veikiančioms paslaugų sektoriaus įmonėms, galima teigti, kad poveikis šio sektoriaus įmonėms buvo nevienodas. Neigiamas poveikis siejamas su atšauktais užsakymais, sumažėjusiu paslaugų poreikiu, atšauktomis kelionėmis bei išaugusiu biurokratizmo lygiu. Paslaugų sektoriaus įmonės susidūrė ir su didesniais sunkumais išsaugoti darbo vietas, lyginant su gamybos ir prekybos sektoriaus įmonėmis. Įmonėms išsaugoti didžiąją dalį darbo vietų pavyko šių priemonių dėka: darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu, turėjo nedarbingumo pažymėjimus vaiko (-ų) priežiūrai bei buvo prastovose. Paslaugas teikiančios įmonės, siekdamos išsaugoti klientus, dažniau mažino kainas, lyginant su gamybos ir prekybos sektoriui priklausančiomis įmonėmis. Paslaugų sektoriui atstovavusių Klaipėdos apskrityje veikiančių įmonių atstovų, dalyvavusių apklausoje, nuomone, efektyviomis paramos priemonėmis verslui būtų laikomos tos priemonės, kurios būtų susijusios su turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikimu.

Rekomendacijos: Paslaugų sektoriaus įmonėms, siekiant sėkmingiau susidoroti su COVID-19 pandemijos poveikiu veiklai, rekomenduojama:

1. išnaudoti pagerėjusius darbuotojų igūdžius naudotis IT priemonėmis/programomis bei sukurti alternatyvius paslaugų paketų pasiūlymus;
2. išnaudoti pakeistų/atnaujintų technologijų galimybes saugiai teikiant paslaugas;
3. aktyviau naudotis valstybės teikiamos paramos verslui priemonėmis.

7.6 Nuotolinio darbo organizavimas: ypatumai, išvados ir rekomendacijos

Globalioje pasaulio rinkoje verslo įmonės bei viešosios įstaigos turi konkuruoti ne tik dėl rinkos dalies, bet ir dėl darbuotojų. Darbdaviui tenka nuolatinis iššūkis sukurti idealią darbo aplinką, siekiant pritraukti ir išlaikyti darbuotojus. Kita vertus, kai trūksta išteklių, darbdaviai turi juos naudoti kuo efektyviau. Siekdamos tapti konkurencingesnėmis rinkoje, įmonės turi naudoti išteklius veiksmingai: sumažinti išlaidas bei padidinti veiklos efektyvumą, tuo pačiu tenkinant klientų poreikius.

Darbdaviams tenka derinti darbuotojų bei klientų interesus. Pavyzdžiui, gali tekti peržiūrėti ir iš naujo apsvarstyti didelę nuomos kainą, mokamą už miesto centre esančias ir klientams lengvai pasiekiamas patalpas. Tuo tarpu darbuotojų požiūriu, tokia darbo aplinka gali tapti mažiau patraukli dėl kitų priežasčių: atstumas iki biuro, daug laiko reikalaujančios transporto spūstys, viešojo transporto iššūkiai, automobilių stovėjimo vietos trūkumas, darbas vienoje erdvėje su triukšmingais ir kita. Laikas tampa labai svarbiu ir brangiu ištekliumi tiek darbdaviui, tiek darbuotojui.

Nuotolinis darbas gali tapti vienu iš pagrindinių sprendimų, siekiant suderinti verslo kaštų optimizavimą, konkurencinio pranašumo didinimą bei darbuotojų pasitenkinimą.

Nors nuotolinis darbas nėra naujovė rinkoje ir jį įvesti įmonėje rekomenduojama tik visapusiškai tam pasirengus, tačiau 2020 metų ankstyvas pavasaris tapo iššūkiu metu daugeliui įmonių, kurios iki to laiko net nebuvo pamaščiusios apie nuotolinio darbo įsivedimą ar pasiruošimą jam. Skubos tvarka įmonėms pradėjus dirbti nuotoliniu būdu, dažnu atveju reikalingos gairės nuotolinio darbo įmonėje tobulinimui.

„Nuotolinio darbo“ terminas gali būti suprantamas kaip darbas, nesant įmonės biure, bet atliekant darbinės funkcijas šiuolaikinių skaitmeninių technologijų pagalba. Nuotolinis darbas pasaulyje naudojamas ne vien verslo įmonėse, bet ir valstybinėse bei regioninėse institucijose, kitose viešojo sektoriaus įmonėse. Todėl nuotoliniame darbe svarbi į veiklos rezultatus orientuota kultūra, nes ji tampa labai svarbia didinant nuotolinio darbo efektyvumą ir tolesnes viešojo valdymo naujoves.

Norint sėkmingai įgyvendinti nuotolinio darbo programas, vadovai, vadybininkai ir kiti specialistai įmonėse, turėtų teikti nuoseklią ir išsamią paramą nuotoliniams darbuotojams. Pavyzdžiui, jie gali parengti tinkamas teises ir organizacines gaires, įgyvendinti įvairias IT priemones, skatinančias bendradarbiavimą ir virtualų bendravimą su nuotolinio darbo darbuotojais. Būtina skatinti bendravimą tarp darbuotojų ir nuotolinių darbuotojų, nes jie gali

jaustis izoliuoti dėl nepakankamo bendravimo su bendradarbiais. Tam galima pasitelkti įvairias technologijas, papildomas virtualaus bendravimo sesijas ir kt.

Yra įvairių nuotolinio darbo formų: retkarčiais atliekamas nuotolinis darbas (pvz., kai streikuoja visuomeninis transportas, komandiruotėse po susitikimų, per karantiną šalyje ir pan.) ir nuolatinis nuotolinis darbas.

2020 metų pavasarį dėl COVID-19 pandemijos paskelbus karantiną Lietuvoje, nemaža dalis įmonių turėjo stabdyti savo komercinę veiklą arba, siekdamos nenutraukti veiklos, darbuotojus perkelti dirbti nuotoliniu būdu iš namų. Nors įstatymai Lietuvoje jau daugiau nei dešimtmetį leido dirbinti darbuotojus dirbsiančius nuotoliniu būdu, tokia darbo organizavimo forma nebuvo itin populiari Lietuvos įmonėse. Prasidėjus COVID-19 karantinui Lietuvoje, įmonės skubotai „išsiuntė“ darbuotojus dirbti iš namų bei neturėjo pakankamai laiko pasiruošti bei paruošti darbuotojus naujiems iššūkiams. Šiuo laikotarpiu nuotolinis darbas tapo privalumu visiems, galintiems atlikti savo darbinės funkcijas iš namų bei taip išvengiantiems prastovų ar dar blogiau – darbo vietos praradimo.

Skubos tvarka nuotolinį darbą ėmusios propaguoti įmonės bei darbuotojai susidūrė su informacinių technologijų iššūkiais (nenutrūkstamas, patvarus interneto ryšys; kibernetinis saugumas; duomenų konfidencialumo išlaikymas; reikiamos įrangos nebuvimas namuose; naujos programinės įrangos įsisavinimas ir pan.), darbinės aplinkos namie nebuvimu (dažnu atveju ir erdvės dalijimusi su nepilnamečiais, kurių ugdymo įstaigos pradėjo nuotolinį mokymą), darbo laiko planavimo iššūkiais (kai darbas nebeturi aiškių darbo valandų, o namų aplinka taip pat neleidžia pilnai „atsiduoti“ darbui), poreikiu kontroliuoti darbuotojus (kai kurių vadovų bei vadybininkų neužtikrintumas dėl darbuotojų darbo eigos bei būsimų rezultatų), tarpusavio komunikacijos bei socializacijos trūkumu.

Projekto vykdymo metu parengtas dokumentas „Nuotolinio darbo metodinė priemonė“ yra ne tik nuotolinio darbo santykių apžvalga. Tai ir praktiniai patarimai nuotolinio darbo organizavimui įvairiose šalyse, susistemintai pateikiant vadovui ir darbuotojams reikalingas kompetencijas bei išteklius, skirtingus įgyvendinimo lygius ir galimas problemas bei iššūkius, su kuriais gali susidurti įvairaus tipo organizacijos.

„Nuotolinio darbo metodinėje priemonėje“ dėmesys sutelkiamas į nuolatinio nuotolinio darbo organizavimą: pasirėngimą jį diegti organizacijose, palaikymą bei būtinas sąlygas sėkmingam jo įgyvendinimui. Pasirėngimo nuolatiniam nuotoliniam darbui metodika gali būti naudojama ir retkarčiais atliekant nuotolinį darbą. Kitaip tariant, laikotarpiu, kai įmonei tenka tam tikram laikui keisti darbo pobūdį (pvz. COVID-19 karantino metu), pasirėngimas nuotoliniam darbui – tiek darbuotojams, tiek vadovams/vadybininkams yra būtinas. Nepakanka tiesiog pakeisti darbo aplinkos į namų aplinką, siekiant išlaikyti darbo rezultatus, bet būtina komunikuoti, palaikyti bendravimą bei bendradarbiavimą kolektyve.

Efektyvaus nuotolinio darbo prielaida yra informacijos prieinamumas, bet tuo pačiu metu ir šios informacijos kibernetinė sauga bei konfidencialumo išsaugojimas.

Nuotolinį darbą diegiančioms įmonėms rekomenduojama nustatyti poreikius, susijusius su:

- Įranga (pvz., nešiojamas kompiuteris, ekranas; priedai: pelė ir klaviatūra; dokumentų laikiklis; laisvų rankų įranga, kabeliai, mobilusis telefonas, fiksuotasis telefonas, spausdintuvas, skeneris, kamera, mikrofonas ir pan.)
- Programine įranga (pvz., programos, licencijos)
- Ryšiais (pvz., interneto prieiga, mobilusis ar fiksuotasis ryšys)
- Techninės pagalbos poreikiu. Rekomenduojama sukurti techninės pagalbos tarnybą ir įsitikinti, kad ši techninės pagalbos tarnyba yra žinoma ir prieinama nuotolinį darbą dirbantiems asmenims.
- Elektroninių darbo priemonių poreikiu. Svarbu sukurti elektronines priemones ir sprendimus savalaikiai registracijai, telefono skambučių peradresavimui kai užimta ir pan.

Taipogi labai svarbu pasirūpinti duomenų saugumu: konfidencialios informacijos prieigos atskiroms darbuotojų grupėms. Reikalinga numatyti protokolus atsarginėms duomenų kopijoms sukurti, sudaryti bendrą IT vartotojų politiką bei informacinių komunikacinių priemonių bei

programų, kurias turi darbdavys, naudojimo sąlygas. Reikalinga supažindinti su šia politika įmonės darbuotojus – neužtenka vien ją turėti, reikia ją naudoti. Taip bus išvengta problemų ateityje.

Dėl su nuotoliniu darbu siejamų aplinkybių pasikeitimo, gali tekti pakartotinai peržiūrėti procesus organizacijoje bei numatyti naujas procesų valdymo galimybes.

Ši „Nuotolinio darbo metodinė priemonė“ gali būti vienas iš pagalbos šaltinių verslui, koreguojant darbo organizavimą ir atsakant į klausimą: kaip turėtų būti organizuojamas nuotolinis darbas organizacijoje, kad visi jį dirbantys asmenys būtų motyvuoti jį dirbti, ir tuo pačiu siektų įmonei reikalingų rezultatų.

Apibendrintai galima pateikti nuotolinio darbo diegimo organizacijose sėkmės veiksnius:

1. Paruoškite ir pristatykite nuotolinį darbą naudodamiesi visa komanda ir bendru sutarimu su darbuotojais savo organizacijoje.
2. Suteikite bandomajam nuotolinio darbo projektui pakankamą sėkmės galimybę per aktualiausias pagalbos priemones ir tam tikslui skirtą laiką.
3. Parenkite tinkamą nuotolinio darbo sistemą – nuotolinio darbo politiką, išskiriant pagrindines nuotolinio darbo teises ir pareigas.
4. Nepamirškite apie nuotolinio darbo lankstumą: susitarkite dėl nuotolinio darbo laiko ir atsiskaitymų dažnio bei kontrolės procedūrų.
5. Nepamirškite, jog nuotoliniame darbe bus reikalinga: IKT įrankiai, tiksliniai mokymai, vadovujančių asmenų pagalba, techninės pagalbos tarnyba.
6. Pasirūpinkite nuotoliniam darbui tinkamų užduočių kriterijų aiškumu visiems darbuotojams bei vadovams.
7. Atlikite sąnaudų ir naudos analizę: kokios investicijos yra būtinos ir kaip jas galima susigrąžinti (pvz. biuro sąnaudų pokyčiai, mobilumo išlaidų sumažėjimas, produktyvumo padidėjimas ir pan.).
8. Labai svarbu nepamiršti: ugdykite vadovų pasitikėjimą nuotoliniais darbuotojais. Labai svarbus nenutrūkstamas ryšys ir bendradarbiavimas bei bendravimas su biure likusiais dirbti kolegoms.
9. Būtinai reguliarius situacijos tyrimas ir atgalinis ryšys su dalyvaujančiomis šalimis (vadybininkais, nuotolinį darbą dirbančiu darbuotoju, darbuotojais biure, klientais).
10. Būtinai nuolatinis rezultatų vertinimas ir iškeltų tikslų bei laukiamų rezultatų koreliacijos peržiūra.

Koronaviruso pandemijos metu paskelbtas karantinas paskatino dalį darbdavių leisti darbuotojams dirbti nuotoliniu būdu saugioje namų aplinkoje. Tačiau, kad ir kaip viliojančiai skambėtų galimybė ateityje (ne tik per karantinus) vykdyti teledarbo galimybes, visgi toks darbas kelia ir labai rimtų iššūkių ir reikalauja nuodugnesnio teisinio reguliavimo.

Esama įrodymų, jog teledarbas gali prisidėti prie didesnio darbuotojų produktyvumo bei didesnio darbuotojų pasitenkinimo^{412 413}, taip pat teledarbas gali prisidėti prie įtrauktesnės darbo rinkos, pvz., nustatyta, jog moterys auginančios mažus vaikus vertina tokio darbo pobūdžio suteikiamą lankstumą derinti darbą ir vaikų priežiūrą⁴¹⁴. Pandeminio šoko metu, darbuotojai taip pat siejo didesnę galimybę vykdyti teledarbą su mažesne tikimybe netekti darbo⁴¹⁵.

Tačiau esama ir neigiamų reiškinių, tokių kaip didelė takoskyra tarp ekonominių sektorių bei darbuotojų, kurie gali vykdyti teledarbą, ir kurie - ne. Tyrimai indikuoja, jog didesnės teledarbo galimybės yra sietinos su didesnėmis įmonėmis, asmenimis, dirbančiais mieste, taip pat asmenimis, turinčiais

⁴¹² Bloom N. To Raise Productivity, Let More Employees Work from Home. Harvard Business Review. 2014. Prieiga per internetą: <https://hbr.org/2014/01/to-raise-productivity-let-more-employees-work-from-home> (žiūrėta 2020-12-21)

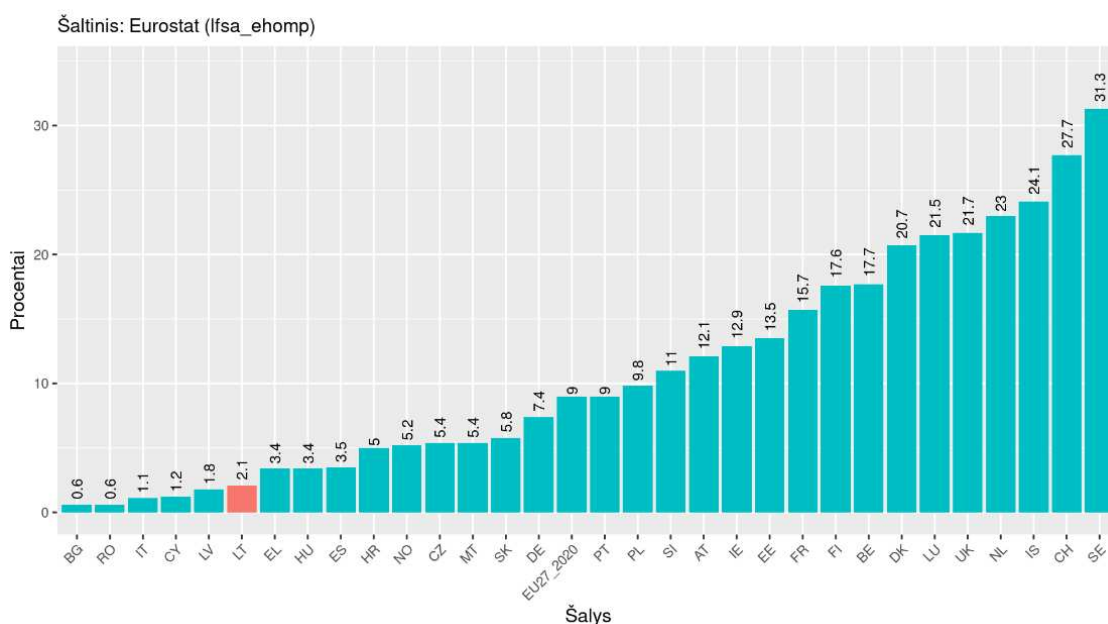
⁴¹³ Bloom N, Liang J, Roberts J, Ying ZJ. Does working from home work? Evidence from a chinese experiment. *Q J Econ*. 2015 Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/qje/article/130/1/165/2337855> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴¹⁴ Mas A, Pallais A. Alternative Work Arrangements. *Annu Rev Econom*. 2020. Prieiga per internetą: <http://www.nber.org/papers/w26605.pdf> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴¹⁵ Sostero M, Milasi S, Hurley J, Fernandez-Macias E, Bisello M. *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide? A Joint European Commission-Eurofound Report*. 2020. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121193.pdf> (žiūrėta 2020-12-21)

aukštąjį išsilavinimą bei gaunančiais didesnes pajamas⁴¹⁶. Taip pat dirbant nuotoliniu būdu kyla rizika, jog įmonėse mažes darbuotojų socialinis kapitalas, ilguoju periodu dides darbuotojų nepasitenkinimas ir didėjant darbuotojų kaitai, mažes produktyvumas⁴¹⁷.

Galima tikėtis, jog dalis darbuotojų bei darbdavių po karantino ir toliau tęs arba didins galimybes vykdyti nuotolinį darbą. Todėl būtina gerinti tokio darbo teisinį reguliavimą, kuris galiotų ne tik pandemio šoko metu, bet ir po jo. Lietuvoje 2019 m. kartais nuotoliniu būdu dirbančių asmenų dalis nuo visų dirbančiųjų sudarė tik 7.9 proc. Tuo tarpu Suomijoje, Švedijoje ir Šveicarijoje šis rodiklis viršijo 30 proc. (žr. 7.5.1 pav.). Skaičiuojama, jog COVID-19 karantine metu (2020 m. balandžio-gegužės mėnesiais), Lietuvoje 37.1 proc. visų dirbančiųjų pradėjo dirbti nuotoliniu būdu⁴¹⁸.

7.5.1 pav. Dirbančiųjų iš namų dalis, 15-64 metų asmenys, proc. visų dirbančiųjų⁴¹⁹

Nors dabar LR Darbo kodekse numatoma raštu susitarti dėl darbo vietos reikalavimų, darbui suteikiamų naudoti darbo priemonių, aprūpinimo jomis tvarkos, taip pat numatoma, jog jeigu dirbdamas nuotoliniu būdu darbuotojas patiria papildomų išlaidų, susijusių su jo darbu, darbo priemonių įsigijimu, įsirengimu ir naudojimu, jos privalo būti kompensuotos⁴²⁰. Galima abejoti, ar visada yra laikomasi tokių reikalavimų. Jeigu darbo vietos namuose neatitinka darbo saugos normatyvų, netinkamas darbo stalas, ilgam sėdėjimui nepritaikyta darbo kėdė, netinkamas darbo vietos apšvietimas ir kt., nuotolinis darbas gali turėti neigiamų pasekmių darbuotojo sveikatai. Todėl rekomenduojama paruošti nuotolinio darbo vietos rekomendacines gaires ir kartu su socialiniais partneriais vykdyti tikslingą darbuotojų bei darbdavių informavimo kompanijas.

Kitas svarbus nuotolinio darbo aspektas - darbo ir laisvo laiko neatskyrimas ir galimai neteisinga darbo laiko apskaita. Darbuotojai, dirbdami iš namų, neretai pertraukia savo darbą padėti

⁴¹⁶ Sostero M, Milasi S, Hurley J, Fernandez-Macías E, Bisello M. *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide? A Joint European Commission-Eurofound Report*. 2020. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121193.pdf> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴¹⁷ Tarcijonaitė M. Nuotolinis darbas mažina darbuotojų socialinį kapitalą. *Verslo žinios*. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-valdymas/2020/11/29/nuotolinis-darbas-mazina-darbuotoju-socialini-kapitala> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴¹⁸ Eurofound. *Working during COVID-19*. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/working-teleworking> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴¹⁹ Eurostat. *Employed persons working from home as a percentage of the total employment, by sex, age and professional status (%) [lfsa_ehomp]*. 2020. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/ydabzfmh> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴²⁰ Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, išgaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. XII-2603. Galiojanti suvestinė redakcija: 2020-08-01 - 2020-12-31. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/10c6bfd07bd511e6a0f68fd135e6f40c> (žiūrėta 2020-12-21)

vaikams ar tam, jog atliktų tam tikrus namų ūkio darbus. Vėliau šiuos darbo nutraukimus darbuotojai bando kompensuoti ilgesnėmis darbo valandomis bei darbu nedarbo dienomis.

Siekiant apsaugoti pačius darbuotojus, būtina numatyti ir reglamentuoti, jog darbdaviai, kurių darbuotojai vykdo nuotolinį darbą vykdytų darbo laiko monitoringą ir užtikrintų, jog darbuotojai neviršiją darbo laiko normų bei laikosi įstatymuose numatyto poilsio režimo pvz., numatant jog darbuotojas negalėtų prisijungti prie nuotolinės darbo vietos tam tikru paros metu, bei tam tikru paros metu sustabdant telekomunikacijų galimybes (apribojant galimybės rašyti laiškus, vykdyti darbo skambučius ir t.t.).

Tačiau kartu būtina ir labai aiškiai reglamentuoti ir apsaugoti darbuotojo vykdančio nuotolinį darbą privatumą, todėl būtina įstatymuose numatyti saugiklius dėl galimo nuotolinio darbo monitoringo galimybių aprėpties bei būdų, kaip Valstybė darbo inspekcija galėtų vykdyti reikiamus patikrinimus.

Kaip parodė koronaviruso pandemijos patirtis - tokių uždaro kodo programų, kaip Microsoft Teams, Zoom naudojimas kelia daug klausimų dėl komunikacijų saugumo ir patikimumo. Todėl ilguoju periodu valstybė turėtų pradėti vykdyti IRT politiką, nukreiptą į laisvos programinės įrangos (angl. - *free software*⁴²¹) ir atviro kodo (angl.- *open source*) programinės įrangos naudojimą. Laisvos ir atviro kodo programinės įrangos (pvz., LibreOffice, Jitsi, Signal) ir operacinės sistemos (pvz., GNU/Linux) ne tik turėtų milžinišką potencialą sumažinti valstybės IRT kaštus, tačiau dėl savo atviro kodo pobūdžio būtų ir ženkliai saugesnės⁴²². Atitinkamai rekomenduojama centrinės valdžios ir vietinės valdžios institucijoms nusimatyti aiškius terminus, iki kada turėtų įvykti Microsoft ir kitų korporacijų uždaro kodo programinės įrangos pakeitimas laisva ir atviro kodo programine įranga, tam numatant reikiamas investicijas į IRT infrastruktūrą bei reikiamus darbuotojų mokymus.

Siekiant ugdyti jaunimą bei prisidėti prie pagerintų galimybių ateityje, bet kada prireikus vykdyti nuotolinį mokinių mokymą, rekomenduojama visiems 5 ir paskesnės klasės mokiniams suteikti RaspberryPi mikrokompiuterius, kurie savo pajėgumu ne tik yra lygiaverčiai staliniais arba nešiojamiems kompiuteriams, tačiau kurių paskirtis yra būtent jaunimo mokymas programuoti, naudoti atviro kodo programas ir vykdyti įvairiausių eksperimentus. Nors mikrokompiuterio ir periferinės įrangos (monitorius, klaviatūra ir t.t.) kaina viršytų kaštus, palyginus pvz., su pigiausios klasės nešiojamais kompiuteriais⁴²³, visgi atitinkamai pritaikant ugdymo turinį, integruojant galimybės vykdyti elektronikos, programavimo ir kitus eksperimentus mokinių namuose - galėtų reikšmingai prisidėti prie to, jog ateityje MTEP srities studijas rinktųsi ne tik bendrai daugiau jaunimo, bet ir daugiau merginų. Tai reikšmingai prisidėtų prie darbo jėgos pasirengimo dirbti labai aukštos pridėtinės vertės darbą ir sąlygotų tikrąjį Lietuvos ekonomikos DNR keitimą.

⁴²¹ Free Software Foundation. What is free software? 2019. Prieiga per internetą: <https://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html> (žiūrėta 2020-12-21)

⁴²² Pavyzdžiui, Estijos e-balsavimo sistema yra atviro kodo, kuri gali inspektuoti visi programuotojai, bei teikti siūlymus, kaip gerinti programinį kodą (<https://github.com/vvk-ehk/ivxv>)

⁴²³ Autorių skaičiavimais: pilna vieno mokinio darbo vietos kaina siektų apie 300 eurų, vienkartinis visų Lietuvos bendrojo ugdymo mokinių (virš 5 klasės) aprūpinimas ~ 62 mln. eurų, vėliau po ~ 9 mln. eurų kasmet.

LITERATŪRA

- 1) Anderson, J.; Beramini, E.; Brekelmans, S. The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus. Bruegel Datasets. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/> (žiūrėta 2020-11-14)
- 2) Bakker, P. Measuring Socio-economic impact: a guide for business. 2013. Prieiga per internetą: <https://www.wbcds.org/Programs/Redefining-Value/External-Disclosure/Reporting-matters/Resources/Measuring-Socio-Economic-Impact-A-guide-for-business> (žiūrėta 2021-01-02)
- 3) Bekaert, G.; Engstrom, E.; Ermolov, A. Aggregate demand and aggregate supply effects of Covid-19: A real-time analysis. Finance and Economics Discussion Series. 2020, Vol. 049 (1-28)
- 4) Beržinskienė, D., Cibulskienė, D., Būdvytytė-Gudienė, A. (2012). ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo intensyvumas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 4 (28), p. 53–64.
- 5) Bitinas, B. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta, 2006
- 6) Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydžiūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuė
- 7) Blinder, A.S.; Zandi, M. The financial crisis: Lessons for the next one. Center on Budget and Policy Priorities. 2015 (1-56)
- 8) Bloom N, Liang J, Roberts J, Ying ZJ. Does working from home work? Evidence from a chinese experiment. *Q J Econ.* 2015 Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/qje/article/130/1/165/2337855> (žiūrėta 2020-12-21)
- 9) Bloom N. To Raise Productivity, Let More Employees Work from Home. Harvard Business Review. 2014. Prieiga per internetą: <https://hbr.org/2014/01/to-raise-productivity-let-more-employees-work-from-home> (žiūrėta 2020-12-21)
- 10) BNS. „The New York Times“: Lietuva pagal savaitės COVID-19 atvejus pirma, mirtis – 15 pasaulyje. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/the-new-york-times-lietuva-pagal-savaites-covid-19-atvejus-pirma-mirtis-15-pasaulyje.d?id=86013717> (žiūrėta 2020-12-17)
- 11) Burkšienė, V., Spiriajevas, E. (2015). Smulkiojo ir vidutinio verslo struktūra bei teritorinė sklaida Lietuvos Kuršių marių regione. *Regional Formation and Development Studies*, Nr. 1 (15), p. 19-35.
- 12) Butkeviečienė, E., Vaicekauskaitė, A. (2010). Antrinė kiekybinių duomenų analizė. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/mokymai/kiek2/Antrine_kiekybiniu_duomenu_analize_20111111.pdf. (žiūrėta 2020-12-20)
- 13) Castro, M.F. Fiscal policy during a pandemic. Federal reserve bank of St. Louis. Working paper. 2020, Vol. 06 (1-44)
- 14) Claessens, S.; Kose, A.; Laeven, L.; Valencia, F. How effective is fiscal policy response in financial crises? IMF eLibrary. 2014. Prieiga per internetą: <https://www.elibrary.imf.org/view/IMF071/20264-9781475543407/20264-9781475543407/ch14.xml?language=en> (žiūrėta: 2020-11-14)
- 15) CMS. Italian government support for employers and workers during COVID-19. Prieiga per internetą: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-government-support-for-employers-and-workers/italy> (žiūrėta 2020-12-13)
- 16) COMESA. Economic impact of COVID-19 on micro, small and medium enterprises (MSMEs) in Africa and policy options for mitigation. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.tralac.org/documents/resources/covid-19/regional/4049-economic-impact-of-covid-19-on-msmes-in-africa-and-policy-options-for-mitigation-comesa-special-report-august-2020/file.html> (žiūrėta 2021-01-02)

- 17) Conti, A.A.; Gensini, G.F. The historical evolution of some intrinsic dimensions of quarantine. *Medicina nei Secoli*. 2007, Vol. 19 (173-188)
- 18) Crow D, Pickard J. UK government draws up plans to buy into airlines. *Financial Times*. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/1a52f686-6b00-11ea-800d-da70cff6e4d3> (žiūrėta 2020-12-21)
- 19) Crowe, C.W.; Ghosh, A.R.; Chamon, M; Ostry, J.D.; Kim, J. Coping with the crisis: Policy options for emerging market countries. *IMF Staff Position Note*. 2009, Vol. 08 (1-29)
- 20) Crudo, B.C.; Leslie, R. How leadership in various countries has affected Covid-19 response effectiveness. *The Conversation*. 2020. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/how-leadership-in-various-countries-has-affected-covid-19-response-effectiveness-138692> (žiūrėta 2020-11-14)
- 21) CSIS. Breaking down the G20 COVID-19 fiscal response. Last update: 2020-06-02. Prieiga per internetą: <https://www.csis.org/analysis/breaking-down-g20-COVID-19-fiscal-response-june-2020-update> (žiūrėta 2020-10-29)
- 22) Davalgi, S.; Malatesh, U; Rachana, A. Comparison of measures adopted to combat COVID 19 pandemic by different countries in WHO regions. *Indian journal of community health*. 2020, Vol. 32 (288-299)
- 23) Davulis, G. Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje ir jo makroekonominis efektyvumas. *Vadyba*, 2013, (Vol. 22), p. 19–29.
- 24) Denscombe, M. *The good research guide for small-scale social research projects*. (4th ed.). New York: McGraw-Hill, 2010
- 25) Dilshad, R.M., Latif, M.J. Focus Group Interview as a Tool for Qualitative Research: an Analysis. *Pakistan Journal of Social Sciences*. 2013, Vol. 33(1), p. 191-198.
- 26) Elgin, C.; Basbug, G.; Yalaman, A. Economic policy responses to a pandemic: Developing the Covid-19 economic stimulus index. *Center for Economic Policy Research: Covid Economics*. 2020, Vol. 03 (40-53)
- 27) ES Vadovų Taryba. Chronologija. Tarybos veiksmai dėl Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/coronavirus/timeline/> (žiūrėta 2020-10-13)
- 28) Eurofound. Working during COVID-19. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/working-teleworking> (žiūrėta 2020-12-21)
- 29) Europos Komisija. 2020 m. Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (DESI). 2020. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=66948 (žiūrėta 2020-12-27).
- 30) Eurostat. Employed persons working from home as a percentage of the total employment, by sex, age and professional status (%) [lfsa_ehomp]. 2020. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/ydabzfm6> (žiūrėta 2020-12-21)
- 31) Eurostat. Gross fixed capital formation by AN_F6 asset type [nama_10_an6]. 2020. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/ybyecaxk> (žiūrėta 2020-12-21)
- 32) Eurostat. Participation rate in education and training (last 4 weeks) by sex and labour status [trng_lfse_02]. 2020. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/yct35mm7> (žiūrėta 2020-12-21)
- 33) Fornaro, I; Wolf, M. Covid-19 Coronavirus and macroeconomic policy. *CEPR Discussion Paper nr. DP14529*. 2020 (1-12).
- 34) Free Software Foundation. What is free software? 2019. Prieiga per internetą: <https://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html> (žiūrėta 2020-12-21)
- 35) Gaižauskaitė I. The Use of the Focus Group Method in Social Work Research. *Social Work*. 2012, Vol 11, (1), 19-30. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/social-work/issue/view/35> (žiūrėta: 2020-12-10)
- 36) Gaižauskaitė I., Mikėnė S. *Socialinių tyrimų metodas: apklausa*. Vadovėlis. Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius, 2014
- 37) Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius, 2016

- 38) Galindo, H. What kind of firm is more responsive to the unconventional monetary policy? A theoretical approach. SSRN. 2020
- 39) Gensini, G.F.; Conti, A.A. The evolution of the concept of “fever” in the history of medicine: From pathological picture per se to clinical epiphenomenon (and vice versa). *Journal of Infection*. 2004, Vol. 49 (85-87)
- 40) Gensini, G.F.; Yacoub, M.H.; Conti, A.A. The concept of quarantine in history: From plague to SARS. *Journal of Infection*. 2004, Vol. 49 (257-261)
- 41) Guerrieri, V.; Lorenzoni, G.; Straub, L.; Werning, I. Macroeconomic implications of Covid-19: Can negative supply shocks cause demand shortages? National Bureau of Economic Research. Working paper 26918. 2020 (1-36)
- 42) Guest, G., Namey, E.E., Mitchell, M.L. (2013). *Collecting Qualitative Data: a Field Manual of Applied Research*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- 43) Gutauskas A. Baikim žaist biurokratija, Lietuvos verslui apsaugos priemonių reikia jau dabar. *Verslo žinios*. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2020/03/26/baikim-zaist-biurokratija-lietuvos-verslui-apsaugos-priemoniu-reikia-jau-dabar> (žiūrėta 2020-12-21)
- 44) Heggenhougen, H.K. Quarantine through history. *International Encyclopedia of Public Health*. 2008 (454–462)
- 45) Hennink, M., Hutter, I., Bailey, A. (2011). *Qualitative Research Methods*. London: Sage Publications.
- 46) Hockett R. The US must take equity stakes in the companies it rescues. *Financial Times*. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/86a333d0-6dc3-11ea-89df-41bea055720b> (žiūrėta 2020-12-21)
- 47) IMF. World economic outlook: The great lockdown. 2020
- 48) International Labour Organization (ILO) What is ILOs SME unit working on related to COVID-19?. Prieiga per internetą: https://www.ilo.org/empent/units/boosting-employment-through-small-enterprise-development/resilience/WCMS_745913/lang--en/index.htm (žiūrėta 2020-12-13)
- 49) International Labour Organization (ILO) What we know about how economies react to (health) crisis, what this means for MSMEs and what comes after?. Prieiga per internetą: https://www.ilo.org/empent/units/boosting-employment-through-small-enterprise-development/resilience/WCMS_745912/lang--en/index.htm (žiūrėta 2020-12-13)
- 50) International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#A> (žiūrėta: 2020-10-16)
- 51) International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#E> (žiūrėta 2020-10-18)
- 52) International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#F> (žiūrėta 2020-10-18)
- 53) International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#G> (žiūrėta 2020-10-18)
- 54) International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#S> (žiūrėta 2020-10-18)
- 55) International Monetary Fund. Policy responses to Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#I> (žiūrėta 2020-10-19)
- 56) INVEGA. Apmokėtinų paslaugų paskolos. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/apmoketinu-saskaitu-paskolos/> (žiūrėta 2020-10-23)

- 57) INVEGA. Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/kompensavimo-priemones/dalinis-nuomos-mokescio-kompensavimas-labiausiai-nuo-COVID-19-nukentejusioms-imonems/> (žiūrėta 2020-10-23)
- 58) INVEGA. Invega panaudotos lėšos. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/COVID-19/invegos-panaudotos-lesos/> (žiūrėta 2020-10-23)
- 59) INVEGA. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina/> (žiūrėta 2020-10-22)
- 60) INVEGA. Kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijos. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/garantijos-verslui/nauja-kelioniu-organizatoriu-prievoliu-ivykdymo-uztikrinimo-garantijos/> (žiūrėta 2020-10-26)
- 61) INVEGA. Palūkanų kompensavimas. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/COVID-19/pagalba-verslui-COVID-19-krizes-metu/kompensacijos/dalinis-palukanu-kompensavimas/> (žiūrėta 2020-10-23)
- 62) INVEGA. Paskolos apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų tiekėjams. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/nauja-paskolos-apyvendinimas-maitinimas/> (žiūrėta 2020-10-26)
- 63) INVEGA. Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/paskolos-nuo-COVID19-nukentejusiems-verslams/> (žiūrėta: 2020-10-24)
- 64) INVEGA. Sutelktinės paskolos „Avietė“. Prieiga per internetą: <https://invega.lt/lt/paskolos/sutelktines-paskolos-aviete/> (žiūrėta 2020-12-09)
- 65) Islam, N.; Sharp, S.J.; Chowell, G.; Shabnam, S.; Kawachi, I.; Lacey, B.; Massaro, J.M.; White, M. Physical distancing interventions and incidence of coronavirus disease 2019: Natural experiment in 149 countries. *BMI*. 2020, Vol. 370
- 66) IVPK Informacinės visuomenės plėtros komitetas. Atviri šalies įstaigų duomenys. Prieiga per internetą: <https://data.gov.lt/> (žiūrėta 2020-12-13)
- 67) JPMorgan Chase and Co. Cash is king: Flows, balances and buffer days. Prieiga per internetą: <https://www.jpmorganchase.com/institute/research/small-business/report-cash-flows-balances-and-buffer-days.htm> (žiūrėta: 2020-10-28)
- 68) Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex, 2002
- 69) Kardelis, K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016
- 70) Kiley, M.T. Pandemic recession dynamics: The role of monetary policy in shifting a U shaped recession to a V-shaped rebound. *Finance and Economics Discussion Series*. 2020, Vol. 083 (1–32)
- 71) Klaipėdos miesto savivaldybė. Klaipėdos miesto ekonomikos skatinimo ir COVID-19 krizės suvaldymo planas. Klaipėda, 2020 m. gegužės mėn. 18 d.
- 72) Klaipėdos miesto savivaldybės oficialus tinklalapis (<https://www.klaipeda.lt/lt/verslui/informacija-verslui-del-COVID-19/7777> (žiūrėta 2020-10-30))
- 73) Klaipėdos rajono savivaldybės oficialus tinklalapis (<https://www.klaipedos-r.lt/> (žiūrėta 2020-10-30))
- 74) Kretingos savivaldybės oficialus tinklalapis (<https://www.kretinga.lt/> (žiūrėta 2020-11-04))
- 75) Lietuvos Bankas. Bankų veiklos apžvalga. 2020. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/26460_688f9b57e3d63c3ad6feb96b11ef54fc.pdf (žiūrėta 2020-12-21)
- 76) Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas. Vilnius, 2016 m. rugsėjo mėn. 14 d.
- 77) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Karantino draudimų švelninimo planas verslui. Vilnius, 2020 m. balandžio mėn. 4 d.

- 78) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Pagalbos verslui fondas. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/lt/naujienos/pagalbos-verslui-fondas-uab-valstybes-investicinis-kapitalas-valdyba-pradedada-darba> (žiūrėta 2020-12-18)
- 79) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės “Portfelinės garantijos paskoloms 2” aprašas
- 80) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės “Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams 2” aprašas
- 81) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės “Alternatyva” aprašas
- 82) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Priemonės “Subsidijos mikroįmonėms” aprašas
- 83) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Ribojimai. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/lt/naudinga-informacija-1/informacija-verslui-del-covid-19/ribojimai> (žiūrėta 2020-10-14)
- 84) Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija. Skatinamosios finansinės priemonės „Paskolos turizmo paslaugų teikėjams“ įgyvendinimo sąlygų aprašas
- 85) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas “Dėl kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo garantijų teikimo nuostatų patvirtinimo”. Vilnius, 2020 m. liepos mėn.
- 86) Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Ateities ekonomikos DNR. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. 2020. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ateities-ekonomikos-dnr> (žiūrėta 2020-12-21)
- 87) Lietuvos Respublikos Finansų Ministerija. Finansiniai ir ekonominiai sprendimai dėl COVID-19. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/finansiniai-ir-ekonominiai-sprendimai-del-COVID-19> (žiūrėta 2020-10-20)
- 88) Lietuvos Respublikos Seimas. Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronaviruso pandemija strategija ir priemonės. Analitinė apžvalga. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 21 d. (1, 5, 23-24).
- 89) Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, išgaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. XII-2603. Galiojanti suvestinė redakcija: 2020-08-01 - 2020-12-31. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/10c6bfd07bd511e6a0f68fd135e6f40c> (žiūrėta 2020-12-21)
- 90) Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, XII-2470, galiojanti suvestinė redakcija: (2020-08-01 - 2020-12-31). e-seimas.lrs.lt. 2016. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b9ca8ad03de611e68f278e2f1841c088/asr> (žiūrėta 2020-12-21)
- 91) Lietuvos Respublikos Seimas. Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3955e800388111eb8c97e01ffe050e1c> (žiūrėta 2020-12-21)
- 92) Lietuvos Respublikos Seimas. Seimo nutarimas. Dėl Valstybinio Plėtros banko steigimo ir valstybės dalyvavimo kredito įstaigų kapitale. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ecc46906b15411ea9a12d0dada3ca61b> (žiūrėta 2020-12-21)
- 93) Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Karantinas baigėsi – parama išlieka: kokia ji?. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/karantinas-baigesi-valstybes-parama-islieka-kokia-ji> (žiūrėta: 2020-10-22)
- 94) Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ką daryti ir ko nedaryti darbdaviams šalyje paskelbus karantiną?. 2020. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/ka-daryti-ir-ko-nedaryti-darbdaviams-salyje-paskelbus-karantina> (žiūrėta 2020-10-19)

- 95) Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Pagalba darbuotojams ir darbdaviams: dvigubai didesnės prastovų išmokos, pratęsiamas darbo paieškos išmokos mokėjimas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/pagalba-darbuotojams-ir-darbdaviams-dvigubai-didesnes-prastovu-ismokos-pratesiamas-darbo-paieskos-ismokos-mokejimas> (žiūrėta 2020-12-19)
- 96) Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Valstybės pagalba po karantino: viskas, ką reikia žinoti apie subsidijas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/valstybes-pagalba-po-karantino-viskas-ka-reikia-zinoti-apie-subsidijas> (žiūrėta: 2020-10-22)
- 97) Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija. Vyriausybės sprendimu atšaukiamas Lietuvoje paskelbtas karantinas. 2020. Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybes-sprendimu-atsaukiamas-lietuvoje-paskelbtas-karantinas> (žiūrėta 2020-10-19)
- 98) Lietuvos Respublikos trišalė taryba. Posėdžio protokolas Nr. TTP-10. 2020. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/darbas/partneryste/trisal-taryb-protokolai/2020_06_29_LRTT_prtkl_g.pdf (žiūrėta 2020-12-21)
- 99) Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija. Dėl pavedimo Nr. 2-4978 dėl ekonominės veiklos sektorių, kuriems veiklos reikalavimai galėtų būti sušvelninti karantino metu. Vilnius, 2020 m. balandžio mėn. 3 d.
- 100) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 pandemijos valdymo priemonės. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/naujienos/covid-19-pandemijos-valdymo-priemones-informacija-atnaujinta-2020-m-gruodzio-16-d> (žiūrėta 2020-12-17)
- 101) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Covid-19 valdymo strategija. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 10 d.
- 102) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 27 d. (Protokolo nr. 26, 11 klausimas, atnaujinta 2020-03-16 redakcija)
- 103) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Informacija apie ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą. 2020. Prieiga per internetą: https://koronastop.lrv.lt/lt/pagalba-verslui?fbclid=IwAR08C12a4S0ZNt1R_g7FqQ2tbE83r5z-vDxgBTFDhhwcs94vJIGu5RcIN7Q (žiūrėta 2020-11-30)
- 104) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Karantinas šalyje. Prieiga per internetą: <https://koronastop.lrv.lt/lt/naujienos/karantinas-salyje> (žiūrėta 2020-10-14)
- 105) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1114. Dėl 2021 metais taikomo minimaliojo darbo užmokesčio. e-seimas.lrs.lt. 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a213f2c00ec311ebbedbd456d2fb030d?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=b0ab845f-e4cb-46c2-a81c-7374a49d2bd4> (žiūrėta 2020-12-21)
- 106) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. lapkričio mėn. 4 d.
- 107) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 1418 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio mėn. 4 d. Nutarimo Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pakeitimo. Vilnius, 2020 m. gruodžio mėn. 14 d.
- 108) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. vasario mėn. 26 d.
- 109) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.
- 110) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 14 d.
- 111) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas nr. 663 „Dėl lėšų skyrimo“. Vilnius, 2020 m. birželio mėn. 17 d.

- 112) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr. 887 „Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros“. Vilnius, 2001 m. liepos mėn. 11 d.
- 113) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybei pradžius karantiną, numatyti nauji jo švelninimai. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybei-pratesus-karantina-numatyti-nauji-jo-svelninimai> (žiūrėta 2020-10-15)
- 114) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-03-16 pasitarimo protokolas Nr. 14. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/10936_imp_d5380e103019120ba479452a2a6bc64e.pdf (žiūrėta 2020-12-21)
- 115) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-05-06 pasitarimo protokolas Nr. 23. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/11623_imp_ef6c9e0f201f3a60cc9fef45a4df8ec2.pdf (žiūrėta 2020-12-21)
- 116) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-06-10 pasitarimo protokolas Nr. 28. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/12009_imp_c72defffb5c7b1cf91dcf07f87df0269.pdf (žiūrėta 2020-12-21)
- 117) Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės 2020-09-30 pasitarimo protokolas Nr. 43. 2020. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/13000_imp_707914e67f07141901fcf6c0a1d7a8a3.elektroninio_dokumento_nuorasas (žiūrėta 2020-12-21)
- 118) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės COVID-19 sukeltos situacijos valdymo komiteto sudarymo“, Vilnius, 2020 m. kovo mėn. 25 d.
- 119) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas Nr. 4-275 dėl priemonės „Dalinis nuomos mokesčio kompensavimas labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms“. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 3 d.
- 120) Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas Nr. 4-306 dėl priemonės „Palūkanų kompensavimas smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams“. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn. 13 d.
- 121) Lietuvos statistikos departamentas. Nefinansų įmonių pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis ir dirbančių asmenų skaičius. 2020. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=0efbc19d-22aa-4d7d-a820-65ba9335734e> (žiūrėta 2020-12-21)
- 122) LRS. Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas. 2017, VIII-935. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.640D50DB8877/asr>. (žiūrėta 2021-01-02)
- 123) Lutfi, M., Buntuang, P. C. D., Erdiyansyah, Y. K., Hasanuddin, B. (2020). The impact of social distancing policy on small and medium-sized enterprises (SMEs) in Indonesia. *Problems and Perspectives in Management*, 18(3), p. 492–503. doi:10.21511/ppm.18(3).2020.40
- 124) Mas A, Pallais A. Alternative Work Arrangements. *Annu Rev Econom.* 2020. Prieiga per internetą: <http://www.nber.org/papers/w26605.pdf> (žiūrėta 2020-12-21)
- 125) McKinsey & Company. COVID-19 and European small and medium-size enterprises: How they are weathering the storm. Prieiga per internetą: <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/covid-19-and-european-small-and-medium-size-enterprises-how-they-are-weathering-the-storm> (žiūrėta 2020-12-13)
- 126) Mckinsey & Company. Responding to COVID-19: Addressing the economic impact of the crisis. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/About%20Us/COVID%20Response%20Center/PDFs/Responding%20to%20the%20Economic%20Impact.pdf> (žiūrėta 2020-12-25).

- 127) Merkys, G. et al. Užsakomųjų tyrimų ataskaitos rengimas: Švietimo ir mokslo ministerijos rekomendacijos tyrėjams. Kaunas: KTU, 2004. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/SMM_Rekomendacijos_tyrejams_050110.doc (žiūrėta 2021-01-05)
- 128) Mintron, M.; O'Connor, R. The importance of policy narrative: effective government responses to Covid-19. *Policy design and Practise*. 2020, Vol. 03 (205-227)
- 129) Mokslo medis. Prieiga per internetą: <http://www.mokslomedis.lt/atvejo-studija/> (žiūrėta 2020-12-21)
- 130) Montiel-Overall, P. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. By John W. Creswell and Vicki L. Plano Clark. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2007. 274 pp.
- 131) Mundeikis J. Viešas kreipimasis dėl Finansų ministerijos parengto Ateities ekonomikos DNR plano. *Lithuanian-Economy.net*. 2020. Prieiga per internetą: <https://lithuanian-economy.net/2020/05/24/PS-kreipimasis-del-FinMin-DNR-plano/> (žiūrėta 2020-12-21)
- 132) Neringos savivaldybės oficialus tinklalapis (<https://www.neringa.lt/index.php?3370022296> (žiūrėta 2020-10-30))
- 133) Nyumba, T.O., Wilson, K., Derrick, C., Mukherjee, W. (2018). The use of focus group discussion methodology: insights from two decades of application in conservation. *Methods in Educology and Ecolution*, 9, p. 20-32.
- 134) OECD. Evaluating the initial impact of Covid-19 containment measures on economic activity. *Policy Responses to Coronavirus*. 2020
- 135) OECD. Policy responses to Coronavirus. Government Support at the Covid-19 pandemic. 2020. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/government-support-and-the-covid-19-pandemic-cb8ca170/> (žiūrėta 2020-11-16)
- 136) OECD. Tackling coronavirus. Prieiga per internetą: <https://oecd.github.io/OECD-covid-action-map/> (žiūrėta 2020-10-17/18)
- 137) OECD. Tax and Fiscal Policy in Response to the Coronavirus Crisis: Strengthening Confidence and Resilience. 2020. Prieiga per internetą: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=128_128575-o6raktc0aa&title=Tax-and-Fiscal-Policy-in-Response-to-the-Coronavirus-Crisis (žiūrėta 2020-12-27).
- 138) Our World in Data. Coronavirus pandemic. Statistics and research. Prieiga per internetą: <https://ourworldindata.org/coronavirus> (žiūrėta 2020-10-18)
- 139) Overcash, J. (2004). Narrative Research: A Viable Methodology for clinical nursing. *Nursing forum*, 39(1)
- 140) Palangos miesto savivaldybės oficialus tinklalapis (<https://www.palanga.lt/del-koronaviruso/6336#c-245> (žiūrėta 2020-10-30))
- 141) Pandemijos Ekonomikos Grupė. Ką turime žinoti apie pandmeijos sukeltą krizę. Pristatymas. 2020 m. balandžio mėn. 23 d.
- 142) PwC. Pagalba verslui antrojo karantino Lietuvoje laikotarpiu. Prieiga per internetą: <https://www.pwc.com/lt/lt/apie-mus/spaudos-centras/mokesciu-teises-naujienos/pagalba-verslui-antrojo-karantino-lietuvoje-laikotarpiu.html> (žiūrėta 2020-12-18)
- 143) Reinhart, C.M.; Rogoff, K.S. The aftermath of financial crises. NBER working paper 14656. 2009 (1-13)
- 144) Ritchie, H.; Beltekian, D; Edouard, M.; Hasel, J.; McDonal, B.; Roser, M. Policy responses to coronavirus pandemis. *Our World in Data*. 2020. Prieiga per internetą: <https://ourworldindata.org/policy-responses-covid> (žiūrėta 2020-11-16)
- 145) Ruškus J., Daugėla M., Žukauskas S., ir kt., (2005). Aukštasis mokslas ir studentai, turintys negalę. Būklės tyrimas. Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla. p. 198
- 146) Rutkauskaitė R. Smuko daugiau nei 50.000 į VMI sąrašą įtrauktų įmonių reitingai. Verslo žinios. 2020. Prieiga per internetą:

- <https://www.vz.lt/pramone/2020/04/15/smuko-daugiau-nei-50000-i-vmi-sarasa-itrauktu-imoniu-reitingai> (žiūrėta 2020-12-21)
- 147) SEB. Ar Covid-19 neištums verslo iš tvariojo kurso? Prieiga per internetą: <https://www.seb.lt/naujienos/2020-12-17/ar-covid-19-neisstums-verslo-tvariojo-kurso> (žiūrėta 2020-12-20)
- 148) Seitz, S. Pixilated partnerships, overcoming obstacles in qualitative interviews via skype: a research note. *Qualitative research*. 2015, 16(2), 229-235. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/1468794115577011> (žiūrėta 2020-12-22)
- 149) Skuodo savivaldybės oficialus tinklalapis (<https://www.skuodas.lt/verslininkams/informacija-verslui-del-COVID-19/> (žiūrėta 2020-10-30))
- 150) SODRA. Pagalba draudėjams mokant įmokas. Prieiga per internetą: https://www.sodra.lt/lt/pagalba_draudejams (žiūrėta 2020-12-18)
- 151) Sostero M, Milasi S, Hurley J, Fernandez-Macías E, Bisello M. *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide? A Joint European Commission-Eurofound Report*. 2020. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121193.pdf> (žiūrėta 2020-12-21)
- 152) Stalenis, G. Kaip keisi Lietuvos ir pasaulio ekonomikos? Pristatymas. Euromonitor International. 2020
- 153) Stewart, D.W., Shamdasani, P.N. (2014). *Focus Groups. Theory and Practice*. Third Edition. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- 154) STRATA. Ekonomikos pulsas: Liepos mėnesio apžvalga. 2020 m.
- 155) STRATA. Ekonomikos skatinimo planas: Birželio mėnesio apžvalga. 2020 m.
- 156) Šaparnis, G. Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausimynu: daktaro disertacijos santrauka : socialiniai mokslai, edukologija (07S). Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2000
- 157) Šilutės rajono savivaldybės oficialus tinklalapis (<https://www.silute.lt/COVID-19/6849> (žiūrėta 2020-10-30))
- 158) Tarcijonaitė M. Nuotolinis darbas mažina darbuotojų socialinį kapitalą. Verslo žinios. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-valdymas/2020/11/29/nuotolinis-darbas-mazina-darbuotoju-socialini-kapitala> (žiūrėta 2020-12-21)
- 159) The Guardian. Critics question Swedish approach as coronavirus death toll reaches 1,000. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/15/sweden-coronavirus-death-toll-reaches-1000> (žiūrėta 2020-10-17)
- 160) The Guardian. How did Spain get its coronavirus response so wrong? Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/26/spain-coronavirus-response-analysis> (žiūrėta 2020-10-19)
- 161) The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Coronavirus (COVID-19): SME Policy Responses*. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/> (žiūrėta 2020-12-13)
- 162) The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). *Public Investment: Vital for Growth and Renewal, but should it be a Countercyclical Instrument?* Prieiga per internetą: https://unctad.org/system/files/official-document/webdiae20091_en.pdf (žiūrėta 2020-12-13)
- 163) The United Nations Environment Programme (UNEP) Finance Initiative. *Signatories on COVID-19*. Prieiga per internetą: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/covid-19-and-sustainable-recovery/responsible-banking-in-the-covid-19-crisis/> (žiūrėta 2020-12-13)
- 164) The World Bank. *Map of SME-Support Measures in Response to COVID-19*. Prieiga per internetą:

- <https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/04/14/map-of-sme-support-measures-in-response-to-covid-19> (žiūrėta 2020-12-13)
- 165) Time. Why is Italy's coronavirus outbreak so bad? Prieiga per internetą: <https://time.com/5799586/italy-coronavirus-outbreak/> (žiūrėta 2020-10-19)
- 166) UNDP. Socio-economic impact of COVID-19 pandemic on SMEs and support measures for this sector, addressed in public dialogue event. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/presscenter/articles/2020/impactul-socio-economic-al-pandemiei-de-covid-19-asupra-imm-uril.html> (žiūrėta 2021-01-02)
- 167) UNSTAD. Impact of the Covid-19. Pandemic on trade and development. Transitioning to a new normal. United Nations conference on trade and development. United Nations, Geneva, 2020
- 168) Valstybės kontrolė. *Ataskaita. 2018 m. valdžios sektoriaus finansinių rodiklių vertinimas*. 2017. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3777> (žiūrėta 2020-12-21)
- 169) Valstybės kontrolė. *Ataskaita. 2020 metų valdžios sektoriaus finansinių rodiklių vertinimas*. 2019. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4035> (žiūrėta 2020-12-21)
- 170) Valstybės kontrolė. *Valstybinio audito ataskaita. Rezervinio (stabilizavimo) fondo 2016 metų ataskaitų rinkinio teisingumas ir biudžeto vykdymo teisėtumas*. 2017. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3753> (žiūrėta 2020-12-21)
- 171) Valstybės kontrolė. *Vertinimo ataskaita. COVID-19 krizės ir ekstremaliosios situacijos valdymas*. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4171> (žiūrėta 2020-12-21)
- 172) Valstybinė Mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Pagalba dėl Covid-19 nukentėjusiems juridiniams asmenims. Vilnius, 2020 m. rugsėjo mėn. 24 d.
- 173) Valstybinės mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Informacija verslui dėl Covid-19. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/informacija-verslui> (žiūrėta 2020-12-18)
- 174) Valstybinės mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos. Juridiniai asmenys, nukentėję nuo Covid-19. 2020 m. gruodžio mėn. 14 d. atnaujinta redakcija
- 175) Verslo žinios. Apklausa: Parama verslui ir žmonėms per antrąjį karantiną turi būti tikslingesnė. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/smulkusis-verslas/2020/11/20/apklausa-parama-verslui-ir-zmonems-per-antraji-karantina-turi-butitikslingesne&BC7kP> (žiūrėta 2020-12-20)
- 176) Verslo žinios. Invega apie pagalbos verslui priemonės: ko laukti, kas tęsiama, kas baigsis. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/smulkusis-verslas/2020/12/23/invega-apie-pagalbos-versluipriemones-ko-laukti-kas-tesيامa-kas-baigesi&VD1Lm> (žiūrėta 2020-12-17)
- 177) Verslo žinios. Labas rytas, premjere. Verslo žinios. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2020/05/08/labas-rytas-premjere> (žiūrėta 2020-12-21)
- 178) Visionary Analytics. 2021–2027 m. Visuomenės skaitmeninimo išankstinio poveikio vertinimo paslaugos. Prieiga per internetą: https://www.visionary.lt/wp-content/uploads/2020/05/EIM-skaitmeninimas_galutine-ataskaita_suredaguota.pdf (žiūrėta 2020-12-13)
- 179) Zafar, A., Mustafa, S. SMEs and its role in economic and socio-economic development of Pakistan. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*. 2017, Nr. 4(6), p. 1–16
- 180) Žydžiūnaitė, V. Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. KU: Technologija, 2007
- 181) Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius, 2017

KIEKYBINIS TYRIMAS: „COVID-19 ĮVESTŲ VALSTYBĖS APRIBOJIMŲ IR INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ EFEKTYVUMO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS VERTINIMAS“ KLAUSIMYNO STRUKTŪRA

TYRIMAS „SU COVID-19 SUSIJUSIŲ EKONOMINĖS VEIKLOS APRIBOJIMŲ IR VALSTYBĖS INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ POVEIKIO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS EFEKTYVUMO VERTINIMAS“

2020-12-29 COVID-19 ĮVESTŲ VALSTYBĖS APRIBOJIMŲ IR INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ EFEKTYVUMO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS...

COVID-19 ĮVESTŲ VALSTYBĖS APRIBOJIMŲ IR INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ EFEKTYVUMO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS VERTINIMAS

Gerbiamas Klaipėdos regiono įmonės atstove,

Šiuo metu vykdydami Lietuvos Mokslo Tarybos užsakymą, atliekame Klaipėdos regiono įmonių apklausą dėl COVID-19 įvestų valstybės apribojimų ir intervencinių priemonių verslui taikymo efektyvumo.

Jūsų išsakyta nuomonė ir pateikti teisingi atsakymai tyrimui yra labai svarbūs ir padės suformuoti tikslesnes bei detalesnes rekomendacijas viešajam sektoriui dėl įvedamų apribojimų ir pagalbos priemonių efektyvumo, nutikus panašiai pandeminei situacijai ateityje. Vertinamieji laikotarpiai:

1. Laikotarpis iki karantino (2020 m. sausio-vasario mėn.),
2. COVID-19 karantino laikotarpis (2020 m. kovo 16 d. – birželio 16 d.),
3. Laikotarpis po karantino (2020 m. birželio 17 d. – liepos 30 d.).

Atsakydami į pateiktą klausimą, užtruksite 15-20 min. Atsakydami į anketoje pateiktus klausimus, pažymėkite vieną ar kelis atsakymų variantus arba įrašykite.

Iš anksto dėkojame už nuoširdžius atsakymus!

Klaipėdos universiteto COVID poveikio socio-ekonominio vertinimo mokslininkų komanda.

El.p. pasiteiravimui - rasa.viederyte@ku.lt

*Privaloma

INFORMACIJA APIE ĮMONĘ

- 1.1. Nurodykite, kurioje savivaldybėje yra registruota/veikia Jūsų įmonė/filialas: *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Klaipėdos miesto
- Klaipėdos rajono
- Kretingos rajono
- Palangos miesto
- Neringos
- Šilutės rajono
- Skuodo rajono

2. 1.2. Nurodykite, kokiam sektoriui priskiriama Jūsų įmonė: *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Kasyba ir karjerų eksploatavimas
- Apdirbamoji gamyba
- Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas
- Didmeninė ir mažmeninė prekyba
- Variklių transporto priemonių ir motociklų remontas
- Transportas ir saugojimas
- Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla
- Finansinė ir draudimo veikla
- Nekilnojamojo turto operacijos
- Profesinė, mokslinė ir techninė veikla
- Administracinė ir aptarnavimo veikla
- Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas
- Švietimas
- Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
- Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla
- Kita aptarnavimo veikla
- Kita: _____

3. 1.3 Jūsų įmonės veiklos trukmė, metais (anketos pildymo dieną): *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Iki metų
- 1 - 2 metai
- 2 - 5 metai
- 5 - 10 metų
- Daugiau nei 10 metų

4. 1.4. Jūsų įmonės metinė apyvarta, 2019 m.:

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- 0 – 30 tūkst. eurų
- 30 – 100 tūkst. eurų
- 100 – 300 tūkst. eurų
- 300 tūkst. eurų – 1 mln. eurų
- 1 – 2 mln. eurų
- 2 – 10 mln. eurų
- 10 – 50 mln. eurų
- Daugiau kaip 50 mln. eurų

5. 1.5. Pažymėkite darbuotojų skaičių 2020 m. sausio-vasario mėnesiais, karantino laikotarpiu ir šiuo metu, t.y. 2020 m. rugpjūčio mėn.: *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	0	1 - 10	11 - 49	50 - 99	100 - 249	Virš 249
2020 m. sausio-vasario mėn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2020 m. kovo 16 d. – birželio 17 d.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2020 m. rugpjūčio mėn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. 1.6. Jūsų įmonės darbuotojų struktūra pagal lytį:

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Visi darbuotojai vyrai
- Daugiau vyrų nei moterų
- Po lygiai vyrų ir moterų
- Daugiau moterų nei vyrų
- Visi darbuotojai moterys

7. 1.7. Ar buvo nustatyta COVID – 19 užsikrėtimo atvejų įmonės darbuotojams?

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Taip, buvo vienas atvejis
- Taip, buvo keli atvejai
- Ne, nebuvo nė vieno atvejo
- Ne, bet laukiame tyrimo rezultatų

ĮMONĖS EKONOMINĖS VEIKLOS KAITA PRASIDĖJUS COVID -19 KARANTINUI
(NUO 2020.03.16)

8. 2.1. Kokia buvo Jūsų įmonės veiklos situacija prasidėjus karantinui? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Įmonės veikla nepakito, darbas buvo organizuojamas įprastai
- Įmonės veikla nesustojo, darbas buvo organizuojamas nuotoliniu būdu
- Įmonės veiklai buvo taikomi privalomi laikinieji ekonominės veiklos ribojimai nuo kovo 16 d.
- Įmonės veikla buvo nutraukta (pradėta restruktūrizacija, paskelbta bankroto procedūra ir kt.)
- Kita: _____

9. 2.2. Kaip kito Jūsų įmonės apyvarta COVID-19 karantino metu? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Apyvarta sumažėjo daugiau nei 50 proc.
- Apyvarta sumažėjo tarp 20 ir 50 proc.
- Apyvarta sumažėjo iki 20 proc.
- Apyvarta beveik nepasikeitė
- Apyvarta padidėjo 20 proc.
- Apyvarta padidėjo tarp 20 ir 50 proc.
- Apyvarta padidėjo daugiau nei 50 proc.

10. 2.3. Kaip sutinkate su teiginiais apie COVID-19 teigiamą įtaką Jūsų įmonės veiklai? *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Pakeistos / atnaujintos technologijos	☐	☐	☐	☐	☐
Papildytas įmonės paslaugų/veiklos spektras (siekiama gaminti produktus/teikti paslaugas, reikalingas COVID-19 metu)	☐	☐	☐	☐	☐
Padidėjo vartotojų paklausa įmonės produktams	☐	☐	☐	☐	☐
Atidarytos naujos prekybos vietos	☐	☐	☐	☐	☐
Sukurta el. parduotuvė	☐	☐	☐	☐	☐
Sutrumpėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai	☐	☐	☐	☐	☐
Padidėjo logistikos paslaugų apimtys	☐	☐	☐	☐	☐
Padidėjo investicijos į įmonės plėtrą	☐	☐	☐	☐	☐
Sumažėjo patalpų nuomos kaštai	☐	☐	☐	☐	☐
Padidėjo pardavimai internetu	☐	☐	☐	☐	☐
Pagerėjo darbuotojų įgūdžiai naudotis IT priemonėmis/programomis	☐	☐	☐	☐	☐

11. 2.4. Kaip sutinkate su teiginiais apie COVID-19 neigiamą įtaką Jūsų įmonės veiklai? *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Pailgėjo klientų atsiskaitymo už prekes/paslaugas terminai	☐	☐	☐	☐	☐
Atsirado apyvartinių lėšų trūkumas	☐	☐	☐	☐	☐
Sutriko tiekimo grandinė	☐	☐	☐	☐	☐
Sumažėjo logistikos paslaugų apimtys	☐	☐	☐	☐	☐
Padidėjo kaštai, susiję su darbo vietų pritaikymu	☐	☐	☐	☐	☐
Sumažėjo / sustabdytos investicijos	☐	☐	☐	☐	☐
Atšauktos kelionės / susitikimai/ konferencijos	☐	☐	☐	☐	☐
Sumažėjo tam tikrų produktų poreikis	☐	☐	☐	☐	☐
Atšaukti užsakymai	☐	☐	☐	☐	☐
Nuomos sutarties (-čių) nutraukimas	☐	☐	☐	☐	☐
Sumažėjo darbuotojų skaičius dėl ligos ar vaiko (-ų) priežiūros	☐	☐	☐	☐	☐
Padidėjo biurokratizmas	☐	☐	☐	☐	☐
Uždaryta dalis / visos prekybos vietos	☐	☐	☐	☐	☐

12. 2.5. Įvertinkite Jūsų įmonės darbuotojų gebėjimus dirbti pakitusiomis sąlygomis:

Pažymėkite tik vieną ovalą.

	1	2	3	4	
Vertinu teigiamai	☐	☐	☐	☐	Vertinu neigiamai

13. 2.6. Kaip Jūsų įmonėje keitėsi darbo organizavimo pobūdis COVID-19 karantino (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Pailgintos darbo valandos
- Sutrumpintos darbo valandos
- Organizuotas nuotolinis darbas
- Atleista dalis darbuotojų
- Atleisti visi darbuotojai
- Darbuotojai buvo prastovose
- Įdarbinti papildomi darbuotojai trumpam laikotarpiui.
- Sumažintas pamainų skaičius
- Padidintas pamainų skaičius
- Sumažintas darbo dienų skaičius
- Sustabdyti/ atšaukti personalo samdymo planai
- Darbo organizavimo pobūdis nepakito

Kita: _____

14. 2.7. Kaip Jūsų įmonėje keitėsi vidutinis atlyginimas (atlyginimas apima: darbo užmokestį, priedus, premijas, kt. išmokas)? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Nepasikeitė
- Padidėjo iki 5 proc.
- Padidėjo iki 10 proc.
- Padidėjo daugiau nei 10 proc.
- Sumažėjo iki 5 proc.
- Sumažėjo iki 10 proc.
- Sumažėjo daugiau nei 10 proc

15. 2.8. Kiek darbo vietų pavyko išsaugoti COVID-19 karantino laikotarpiu? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Iki 25 procentų
- 26 - 50 procentų
- 51 - 75 procentai
- 75 - 100 procentų

16. 2.9. Kurie būdai padėjo išsaugoti darbuotojus COVID-19 karantino laikotarpiu (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu
- Dalis arba visi darbuotojai turėjo nedarbingumo pažymėjimus vaiko (-ų) priežiūrai dėl epideminės situacijos
- Darbuotojai buvo prastovose ar dalinėse prastovose
- Darbuotojai išėjo kasmetinių privalomų atostogų
- Darbuotojai sutiko su sumažintomis algomis
- Darbuotojų skaičius nepakito
- Darbuotojų išsaugoti nepavyko

Kita: _____

17. 2.10. Su kokiais nuotolinio darbo sukeltais pokyčiais susidūrė (jeigu susidūrė) Jūsų įmonė (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)?

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Sunku kontroliuoti darbuotojų darbą bei jo kokybę dirbant nuotoliniu būdu
- Kompiuterinės technikos trūkumas, interneto kokybės problemos, programinės įrangos problemos (trūkumas) darbuotojams dirbant iš namų
- Papildomi kaštai apmokant darbuotojus dirbti iš namų
- Darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo sunkumai
- Lankstaus grafiko sąlygoti sunkumai
- Biuro patalpų nuomos ir komunalinių patarnavimų išlaidos
- Papildomos ryšio priemonių išlaidos
- Konfidencialumo išlaikymo problemos
- Darbuotojai susidūrė su psichologinėmis problemomis dėl socialinės izoliacijos ir ekonominio neapibrėžtumo

Kita: _____

18. 2.11. Kaip sutinkate su teiginiais apie darbuotojų informavimą dėl pasikeitusių darbo sąlygų?

*

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Paaiškinome darbuotojams apie valstybės paramos ir priemonių galimybes, veikimo mechanizmą	☐	☐	☐	☐	☐
Konsultavome, apmokėme darbuotojus kaip dirbti nuotoliniu būdu	☐	☐	☐	☐	☐
Priminėme darbuotojams higienos taisykles, siekiant išvengti užsikrėtimo	☐	☐	☐	☐	☐
Informavome apie kelionių ribojimus (pasikeitusią komandiruočių tvarką, ir/ar darbą kitoje valstybėje)	☐	☐	☐	☐	☐
Dalinomės informacija apie esamą situaciją ir galimus verslo pasikeitimo planus	☐	☐	☐	☐	☐
Stengėmės palaikyti teigiamą emocinį darbo klimatą	☐	☐	☐	☐	☐

Untitled Title

19. 2.12. Kaip sutinkate su teiginiais apie darbuotojų saugumo užtikrinimą Jūsų įmonėje? *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Darbuotojai dėvėjo kaukes ir mūvėjo pirštines	☐	☐	☐	☐	☐
Darbuotojams pasiūlėme/sudarėme lankstų darbo grafiką	☐	☐	☐	☐	☐
Naudojome specialius apsauginius kostiumus	☐	☐	☐	☐	☐
Nurodėme laikytis saugaus atstumo	☐	☐	☐	☐	☐
Nuolat valydavome, dezinfekuodavome darbo vietas, patalpas	☐	☐	☐	☐	☐
Pakeitėme darbo vietų išdėstymą/ perplanavome patalpas išlaikydami saugų atstumą	☐	☐	☐	☐	☐
Įrengėme dezinfekcijos stoteles	☐	☐	☐	☐	☐
Darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu	☐	☐	☐	☐	☐

20. 2.13. Kaip manote, kokią poveikį COVID-19 turės Jūsų įmonės bendrajam darbuotojų produktyvumui šiais metais? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Neigiamą poveikį, t.y. darbuotojų produktyvumas mažesnis nei ankstesniais metais
- Teigiamą poveikį, t.y. darbuotojų produktyvumas yra didesnis nei ankstesniais metais
- Nežymų poveikį ar jokio poveikio
- Kita: _____

21. 2.14. Kuriuos iš šių prioritetų, susijusių su darbuotojų tobulinimu, Jūsų įmonė yra numačiusi per artimiausius 3-6 mėnesius (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Alternatyvūs kvalifikacijos kėlimo modeliai
- Automatizacija/ dirbtinio intelekto diegimas
- Kryžminis mokymas (tai kompleksinis mokymas, kai darbuotojas mokomas atlikti kitus organizacijos darbus) ir žinių perdavimas
- Lankstaus darbo organizavimas
- Darbuotojų nuoma, siekiant patenkinti padidėjusį poreikį
- Atleidimo iš darbo programos
- Nuotolinio darbo principai
- Darbuotojų perkvalifikavimas arba kvalifikacijos kėlimas naudojant naujus darbo metodus
- Motyvavimo sistemos tobulinimas
- Nė vienas iš paminėtų

Kita: _____

22. 2.15. Kokią krizės, susijusios su COVID-19 karantinu, įveikimo strategiją taikė Jūsų įmonė (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Laikina sumažintas darbuotojų skaičius
- Darbuotojų perleidimas kitoms įmonėms
- Banko kreditų sutarčių sąlygų keitimas
- Nuomos sutarčių sąlygų keitimas
- Padidintos rinkodaros veiklos apimtys
- El. parduotuvės sukūrimas
- Naujų produktų įvedimas į rinką
- Naujų tiekėjų pasirinkimas
- Veiklos sustabdymas
- Veiklos nutraukimas (bankroto paskelbimas)
- Nežinau

Kita: _____

23. 2.16. Su kokiais klientais Jūsų įmonė dirba (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Lietuvoje gyvenančiais fiziniais asmenimis
- Lietuvoje gyvenančiais juridiniais asmenimis
- Lietuvoje gyvenančiais fiziniais ir juridiniais asmenimis
- Užsienio šalių fiziniais asmenimis
- Užsienio šalių juridiniais asmenimis
- Užsienio šalyse gyvenančiais fiziniais ir juridiniais asmenimis

Kita: _____

24. 2.17. Ar COVID-19 karantino metu Jūsų įmonė susidūrė su sunkumais įsigyti žaliavas ir (arba) parduoti produkciją (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)?

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Susidūrė su sunkumais įsigyjant žaliavas iš vidaus tiekėjų
- Susidūrė su sunkumais įsigyjant žaliavas iš užsienio tiekėjų
- Sumažėjo pardavimai vietiniams klientams
- Sumažėjo pardavimai užsienio klientams
- Padidėjo pardavimai vietiniams klientams
- Padidėjo pardavimai užsienio klientams
- Niekas nepasikeitė

Kita: _____

25. 2.18. Kiek Jūsų įmonė dalyvauja tarptautinėje prekyboje? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Mes perkame ir parduodame tik vidaus rinkoje
- Mes importuojame, bet neeksportuojame
- Mes eksportuojame, bet neimportuojame
- Mes eksportuojame ir importuojame

26. 2.19. Nurodykite, kaip dėl COVID-19 karantino pasikeitė Jūsų įmonės tarptautinės prekybos apimtys: *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	Padidėjo	Sumažėjo	Nepasikeitė	Tokia veikla nevykdoma	Nežinau
Tarptautinės prekyba (bendrai)	☐	☐	☐	☐	☐
Eksportas	☐	☐	☐	☐	☐
Importas	☐	☐	☐	☐	☐

27. 2.20. Kaip karantino metu pasikeitė Jūsų įmonės perkamų žaliavų, prekių ar paslaugų kainos, palyginti su įprastais kainų svyravimais? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Pasikeitė įprastai
- Kainos padidėjo labiau nei įprastai
- Kainos sumažėjo labiau nei įprastai
- Kai kurių žaliavų, prekių ar paslaugos kainos padidėjo, kai kurių – sumažėjo

28. 2.21. Kaip Jūsų įmonė pakeitė produktų, paslaugų kainas, paskelbus karantiną? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Sumažino kainas
- Padidino kainas
- Kainų nekeitė

29. 2.22. Ar karantino metu pasikeitė Jūsų įmonės galimybės naudotis išoriniais finansiniais šaltiniais? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Taip, prieiga prie išorinių finansinių šaltinių sumažėjo
- Taip, prieiga prie išorinių finansinių šaltinių padidėjo
- Ne, prieiga prie išorinių finansinių šaltinių išliko tokia pati

30. 2.23. Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl COVID-19 karantino keliamos grėsmės verslo aplinkai? *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Neigiamas finansinis pandemijos poveikis	☐	☐	☐	☐	☐
Pasaulinio ekonomikos nuosmukio poveikis	☐	☐	☐	☐	☐
Darbo našumo sumažėjimas	☐	☐	☐	☐	☐
Vartojimo sumažėjimas	☐	☐	☐	☐	☐
Socialinio kontakto praradimo baimė	☐	☐	☐	☐	☐
Tiekimo grandinės sutrikimai	☐	☐	☐	☐	☐
Užsikrėtimo baimė	☐	☐	☐	☐	☐
Nauja COVID-19 banga	☐	☐	☐	☐	☐
Kibernetinio saugumo rizika	☐	☐	☐	☐	☐
Gebėjimas efektyviai dirbti nuotoliniu darbu	☐	☐	☐	☐	☐
Padidėjusios verslo išlaidos dėl darbo vietų pritaikymo	☐	☐	☐	☐	☐
Operatyvios informacijos trūkumas	☐	☐	☐	☐	☐
Valstybės pagalbos priemonių verslui trūkumas	☐	☐	☐	☐	☐
Valstybės pagalbos priemonių verslui neefektyvumas	☐	☐	☐	☐	☐

31. 2.24. Kokias papildomas išlaidas darbo vietų pritaikymui COVID-19 karantino metu Jūsų įmonė patyrė (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Nelaidžių užtvarų tarp darbuotojų įrengimas
- Darbuotojų aprūpinimas sanitariniais geliais ir servetėlėmis
- Dezinfekavimo stotelių įrengimas
- Asmens apsauginių priemonių (kaukių, respiratorių, skydelių) įsigijimas
- Vienkartinių pirštinių įsigijimas
- Patalpų dezinfekcinių priemonių įsigijimas
- Įspėjamųjų plakatų spausdinimas
- Apsauginių kostiumų įsigijimas

Kita: _____

32. 2.25. Kokį COVID-19 poveikį bendram įmonės veiklos finansiniam rezultatui 2020 m. pabaigoje numatote? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Finansinis rezultatas viršys planą
- Išliks toks pats kaip praėjusiais metais
- Finansinis rezultatas bus ženkliai mažesnis už planą

33. 2.26. Ar Jūsų įmonė turi/turėjo finansinių išteklių, kad galėtų tęsti veiklą per COVID-19 karantiną? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Taip, įmonėje nuosekliai kaupiamos lėšos nenumatytiems atvejams
- Iš dalies, įmonėje sudaryto rezervo pakaktų mėnesiui
- Ne, įmonėje nėra kaupiamas finansinis rezervas nenumatytiems atvejams
- Įmonės veikla buvo sustabdyta

34. 2.27. Ar įmonė turi veiklos tęstinumo ir/ar pasirengimo pandemijai/karantinui planą? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Taip
- Ne, bet šiuo metu rengiame planą
- Ne, tokio plano mums nereikia

35. 2.28. Kaip teko COVID-19 karantino metu keisti sutartis bei sutarčių terminus? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Teko atidėti mokėjimus
- Teko pratęsti sutarčių terminus
- Teko nutraukti sutartis
- Sutartys bei terminai nebuvo keičiami

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

36. 3.1. Ar naudojotės valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Taip *Pereiti prie 37 klausimo*
- Ne *Pereiti prie 38 klausimo*
- Ne, bet dar planuoju pasinaudoti *Pereiti prie 37 klausimo*

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

37. 3.2. Kokiais tikslais naudojotės valstybės teikiamomis pagalbos priemonėmis verslui? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Padėti išsaugoti darbo vietas
 Padėti išsaugoti verslo likvidumą
 Padėti išsaugoti verslo investicijas

Kita: _____

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

38. 3.3. Ar teikėte paraišką paramai gauti, siekdami vykdyti įmonės ekonomines veiklas karantino laikotarpiu? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Taip *Pereiti prie 39 klausimo*
 Ne *Pereiti prie 40 klausimo*
 Nežinau *Pereiti prie 41 klausimo*

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

39. 3.4. Pagal kokią priemonę teikėte paraišką (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams
- Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui
- Kompensacija už organizuotą turistų pargabenimą iš užsienio valstybių po nepaprastosios situacijos paskelbimo
- Nuomos mokesčio kompensacija
- Subsidijos mikroįmonėms
- Turgavietės mokesčio kompensacija
- Palūkanų kompensavimas
- Apmokėtinų sąskaitų paskolos
- Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams
- Portfelinės garantijos paskoloms 2
- Finansinė priemonė Alternatyva
- Portfelinės garantijos faktoringui 2
- Sutelktinės paskolos „Avietė“
- Valstybės garantuojama paskola likvidumui išlaikyti (INVEGA ir UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas)
- Eksporto kredito garantijos
- Individualios garantijos

Kita: _____

Pereiti prie 41 klausimo

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

40. 3.5. Dėl kokių priežasčių nepasinaudojote valstybės pagalba verslui (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Nebuvo būtinybės
- Pirmenybė teikiama kitoms alternatyvoms (ne skolinimuisi)
- Neatitinkamai paramos gavėjams keliamų reikalavimų
- Varginanti procedūra
- Mus pasiekė žinia, jog kiti besikreipiantys sulaukė padidinto kontroliuojančių institucijų dėmesio ir / ar patikrų
- Covid tęsis per ilgai, kad būtų galima įvykdyti įsipareigojimus kreditoriams

Kita: _____

Pereiti prie 41 klausimo

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

41. 3.6. Įvertinkite informacijos iš su COVID-19 susijusių valstybinių pagalbos priemonių verslui gavimo galimybes: *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

	1	2	3	4	5	
Labai lengva	☐	☐	☐	☐	☐	Labai sudėtinga

42. 3.7. Ar naudojotės Jūsų savivaldybės teikiama pagalba verslui? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- Taip *Pereiti prie 43 klausimo*
- Dar ne, bet planuoju pasinaudoti *Pereiti prie 43 klausimo*
- Ne, neplanuoju naudotis *Pereiti prie 44 klausimo*
- Dar neapsisprendžiau *Pereiti prie 44 klausimo*

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

43. 3.8. Kokiomis savivaldybės pagalbos priemonėmis (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Mokesčių bei rinkliavų sumažinimas ir atidėjimas
- Nekilnojamojo turto nuomos mokesčio atidėjimas
- Komunalinių paslaugų lengvatos
- Nuomos mokesčio lengvata
- Atšauktos vietinės rinkliavos (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse ir kt.)

Kita: _____

Pereiti prie 44 klausimo

PASINAUDOJIMAS PAGALBA VERSLUI COVID-19 KARANTINO METU

44. 3.9. Įvertinkite informacijos iš su COVID-19 susijusių savivaldybės pagalbos priemonių verslui gavimo galimybes: *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

	1	2	3	4	5	
Labai lengva	☐	☐	☐	☐	☐	Labai sudėtinga

VALSTYBĖS PAGALBOS PRIEMONIŲ POVEIKIS VERSLUI

45. 4.1. Įvertinkite teiginius dėl valstybės teikiamos pagalbos verslui priemonių veiksmingumo (1 - visiškai neveiksminga, 5 - labai veiksminga): *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	1	2	3	4	5	Nežinau tokios priemonės
Paskolos turizmo ir viešojo maitinimo paslaugų teikėjams	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Garantijos kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimui	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kompensacija už organizuotą turistų pargabenimą iš užsienio valstybių po nepaprastosios situacijos paskelbimo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nuomos mokesčio kompensacija	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Subsidijos mikroįmonėms	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turgavietės mokesčio kompensacija	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palūkanų kompensavimas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apmokėtinų sąskaitų paskolos	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Paskolos labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Portfelinės garantijos paskoloms 2	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Finansinė priemonė Alternatyva	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Portfelinės garantijos	☐	☐	☐	☐	☐	☐

faktoringui 2

Sutelktinės paskolos „Avietė“	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valstybės garantuojama paskola likvidumui išlaikyti (INVEGA ir UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eksporto kredito garantijos.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Individualios garantijos.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

46. 4.2. Įvertinkite teiginius dėl savivaldybių pagalbos verslui priemonių veiksmingumo (1 - visiškai neveiksminga, 5 - labai veiksminga): *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	1	2	3	4	5	Nežinau tokios priemonės
Mokesčių sumažinimas ir atidėjimas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rinkliavų sumažinimas ir atidėjimas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Komunalinių paslaugų lengvatos	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nuomos mokesčio lengvata	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Atšauktos vietinės rinkliavos (leidimai išorinei reklamai, leidimai prekybos vietoms viešose erdvėse, už prekybą lauko kavinėse, kt.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

47. 4.3. Kaip manote, kokios yra pagalbos priemonių nepakankamo veiksmingumo priežastys (galite pasirinkti keletą atsakymo variantų)? *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- Valstybės pagalbos priemonės labai išskaidytos
- Skiriama nepakankama parama
- Valstybės pagalbos priemonių trūkumas
- Savivaldybės pagalbos priemonių trūkumas
- Neaiškūs įsipareigojimai, gavus valstybės paramą verslui
- Neaiškūs įsipareigojimai, gavus savivaldybės paramą verslui
- Informacijos apie valstybės/savivaldybės teikiamą paramą verslui stoka vienoje vietoje
- Per ilgas prašymų svarstymo laikotarpis

Kita: _____

48. 4.4. Kaip sutinkate su šiais teiginiais dėl siūlomų valstybės pagalbos priemonių veiksmingumo? *

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną ovalą.

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Užimtumo programos (pvz. laikinojo nedarbo programos ar atleidimas nuo soc.apsaugos mokesčių mokėjimo)	☐	☐	☐	☐	☐
Finansinės programos, tokios kaip mažų palūkanų kredito linija ar kredito garantijos	☐	☐	☐	☐	☐
Lengvatinės paskolos	☐	☐	☐	☐	☐
Mokesčių sumažinimas arba laikinos mokesčių lengvatos	☐	☐	☐	☐	☐
Importuojamų prekių maito tarifų sumažinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Nuomos subsidijos	☐	☐	☐	☐	☐
Fiksuoto dydžio kompensacinės išmokos	☐	☐	☐	☐	☐
Pagalba savarankiškai dirbantiems	☐	☐	☐	☐	☐
Kitos priemonės	☐	☐	☐	☐	☐

49. 4.5. Kokių valstybės/savivaldybės pagalbos verslui instrumentų pasigendate?

50. 4.6. Jūsų rekomendacijos valstybės/savivaldybės institucijoms dėl apribojimų verslui įvedimo ir dėl savalaikės pagalbos verslui suteikimo:

51. Ačiū už Jūsų atsakymus ir skirtą laiką! Jeigu norite gauti apibendrintus tyrimo rezultatus, nurodykite, prašome, elektroninio pašto adresą:

Šio turinio „Google“ nekūrė ir nepatvirtino.

Google forms

KOKYBINIS TYRIMAS: GRUPINIŲ DISKUSIJŲ (angl. *FOCUS GROUP*) STRUKTŪRA IR PROCESAS

TYRIMAS „SU COVID-19 SUSIJUSIŲ EKONOMINĖS VEIKLOS APRIBOJIMŲ IR VALSTYBĖS INTERVENCIŲ PRIEMONIŲ POVEIKIO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS EFEKTYVUMO VERTINIMAS“

Grupinės diskusijos siekia sutelkti Klaipėdos regiono verslininkus, savivaldybių atstovus, verslo ekspertus, institucijų, administruojančių paramos priemones verslui, atstovus, kurie pasidalintų savo išvalgomis apie Vyriausybės ir savivaldybių taikytų intervencinių priemonių įgyvendinimą, naudą ir poveikio efektyvumą bei taikytas priemones, administruojančių įmonių, savivaldybių vaidmenį. Nuomonių ir išvalgų tyrimui taikoma kokybinio tyrimo metodika FG (pusiau struktūruoto pobūdžio), kuri leidžia į Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių situaciją, problemas ir poreikius pažvelgti giliau: išgirsti įvairius pastebėjimus, nuomones, komentarus, idėjas, replikas, suprasti požiūrių ir nuostatų skirtumus regiono kontekste bei kokybiškiau sisteminti ir interpretuoti kiekybinio tyrimo rezultatus.

Tikslas – išklaudyti, diskutuoti, pasitikslinti ir susisteminti Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių atstovų nuomones apie valstybės (Vyriausybės ir savivaldybių) taikytų ribojančiųjų ir intervencinių priemonių poveikį regiono įmonėms COVID-19 karantino laikotarpiu ir išvalgas dėl jų efektyvumo gamybos, paslaugų ir prekybos sektoriuose.

Diskusijų temos ir potėmės

1. Diskusijos, sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potėmės (žr. žemiau), keliant klausimus:

- *Kaip COVID-19 karantino laikotarpis (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) paveikė Jūsų verslą? Papasakokite.*
- *Su kokiomis valstybės ir savivaldybės ribojančiomis veiklą priemonėmis susidūrėte? Kaip reagavote, kaip pavyko adaptuotis?*
- *Kurias įvestas ribojančias priemones laikote sava laikėmis, o kurias – perteklinėmis?*
- *Pakomentuokite, kokia buvo darbuotojų reakcija į įvestas ribojančias priemones.*
- *Kokios problemos ir rūpesčiai kilo šiame etape?*

2. Diskusijos, sutelktos į pasirengimo ir paramos gavimo/įgyvendinimo bei naudos verslui potėmės (žr. žemiau), keliant klausimus:

- *Kaip ir kada sužinojote apie valstybės teikiamas pagalbas priemones verslui? Ar informacija buvo lengvai prieinama?*
- *Kur pirmiausiai kreipėtės ir/ar su kuo nors konsultavotės dėl paramos gavimo? Kodėl (pagrindinės priežastys)? Ar pakako teikiamos informacijos? Ar kilo papildomų klausimų?*
- *Įvertinkite paraiškos sudėtingumą nuo 1 iki 10 (kai 10 – labai sudėtinga). Ar kilo problemos ir sunkumai pildant paraišką (ar teikiant kitus dokumentus) paramai gauti? Jei taip, kokie ar kodėl?*
- *Kaip Klaipėdos regiono savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape?*
- *Kaip vyko paramos gavimas? Ar greitai gavote/sulaukėte paramos? Ar patyrėte kokių nors sunkumų/nepatogumų? Pakomentuokite.*
- *Kaip vertinate gautą paramą (jos dydį ir pan.)? Kaip tikslingai (ar kokioms reikmėms) pavyko ją panaudoti? Papasakokite.*
- *Kaip įvardytumėte gautą rezultatą/naudą? Kodėl naudinga/nenaudinga buvo gauti paramą?*

- *Kokios problemos, rūpesčiai kilo šiame etape?*

3. Diskusijos, sutelktos į paramos poveikio bei perspektyvų potemes (žr. žemiau), keliant klausimus:

- *Koks gautos paramos poveikis įmonei jos veiklos rezultatams, darbuotojams ar pan.? Kas ir kaip pasikeitė gavus paramą?*
- *Kurios/ kokios valstybės paramos priemonės labiausiai pasiteisino? Kodėl?*
- *Ko tikisi (kokios paramos, pagalbos) Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybių COVID-19 pandemijos metu?*
- *Kurioms sritims/ sektoriams reikėtų (ar reikėjo) skirti daugiausiai dėmesio? Kokie būtų paramos prioritetai ateityje? Kodėl?*
- *Ar dar kartą naudotumėtės parama? Ką reikėtų keisti, tobulinti?*

Planuojama organizuoti 7 FG (7 savivaldybėse)

Tvarkaraštis FG vykdymui (rugsėjo 26 d. - spalio 30 d.):

- 1 FG.** 2020 m. Klaipėdos miesto savivaldybė
- 2 FG.** 2020 m. Klaipėdos rajono savivaldybė
- 3 FG.** 2020 m. Palangos miesto savivaldybė
- 4 FG.** 2020 m. Kretingos rajono savivaldybė
- 5 FG.** 2020 m. Skuodo rajono savivaldybė
- 6 FG.** 2020 m. Šilutės rajono savivaldybė
- 7 FG.** 2020 m. Nidos savivaldybė

Kiekvieną FG sudarys 8 - 12 informantų, moderatorius ir moderatoriaus padėjėjas.

Laiko skirstymas

- *1 FG trukmė ~2 val.*
- *10 min. Įvadinė dalis.*
- *15 min. Susipažinimas. Diskusijos taisyklių, etikos, temų ir klausimų pristatymas.*
- *80 min. Diskusija (suteikiant galimybę pasakyti savo nuomonę kiekvienam dalyviui, t. y. 5 - 7 min. vienam respondentui).*
- *15 min. Apibendrinimas, svarbiausių dalykų išskyrimas.*

Vieta

FG vyks savivaldybių patalpose ir / ar nuotolinėmis priemonėmis“ skype, zoom, Ms Teams. Susitikimų organizavimui reikia pasitelkti savivaldybių atstovus, kad jie pakviestų verslo atstovus (15-25 asmenis) dalyvauti *focus* grupės diskusijose.

Priemonės

FG diskusijos metu atsakymai sisteminami į paruoštą FG atsakymų formą.

FG diskusijos įrašomos į diktofoną, jei dalyviai sutinka, vėliau įrašas transkribuojamas, apibendrinami, lyginami duomenys, rengiama ataskaita.

**GRUPINĖS DISKUSIJOS (angl. *FOCUS GROUP*) SANTRAUKOS
REGISTRAVIMO FORMA**

**PROJEKTAS „SU COVID-19 SUSIJUSIŲ EKONOMINĖS VEIKLOS APRIBOJIMŲ IR
VALSTYBĖS INTERVENCIŲ PRIEMONIŲ POVEIKIO KLAIPĖDOS REGIONO
ĮMONĖMS EFEKTYVUMO VERTINIMAS“**

Savivaldybė	
Data, trukmė	
Atsakingi tyrėjai	
Atsakingas savivaldybės atstovas, jo kontaktai (tel., el.paštas)	
Tikslinės grupės asmenų skaičius	
Ar darytas audio įrašas?	

1. Diskusijos, sutelktos į įvestų apribojimų poveikį įmonėms potemes
1.1. COVID-19 karantino laikotarpio (nuo 2020 m. vasario mėn. iki vasaros pabaigos) ĮTAKA verslams:
1.2. Vyriausybės ir savivaldybės RIBOJANČIOS VEIKLĄ priemonės, pritaikytos įmonėms, ir įmonių REAKCIJOS į jas:
1.3.a) SAVALAIKĖS priemonės:
1.3.b) PERTEKLINĖS priemonės:
1.4 DARBUOTOJŲ REAKCIJA į įvestas ribojančias priemones:
1.5 PROBLEMOS ir rūpesčiai šiame etape:

2. Diskusijos, sutelktos į pasirengimo ir paramos gavimo/įgyvendinimo bei naudos potemes
2.1 BŪDAI IR LAIKAS, kuomet sužinota apie Vyriausybės ir savivaldybių teikiamas pagalbos priemones verslui. Informacijos PRIEINAMUMO įvertinimas:
2.2. PIRMAS KONTAKTAS ir KONSULTACIJOS (jei buvo) dėl paramos gavimo ir PRIEŽASTYS dėl šio pirminio kontakto/konsultacijų pasirinkimo. Prieinamos informacijos PAKANKAMUMO įvertinimas:
2.3 a) Paraiškos pildymo (dėl paramos gavimo) SUDĖTINGUMAS (skalėje): 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2.3.b) PROBLEMOS ir sunkumai pildant paraišką (jei tokių buvo):
2.4 SIŪLYMAI, kaip Klaipėdos regiono savivaldybės galėtų prisidėti (ar galėjo) pasirengimo paramai gauti etape:
2.5 Paramos gavimo EIGA: greitis, sunkumai, neaiškumai:
2.6 Gautos paramos vertinimas: ar DYDIS pakankamas, ar pavyko panaudoti ją TIKSLINGAI:
2.7 Paramos pagrindinė NAUDA:

2. Diskusijos, sutelktos į pasirengimo ir paramos gavimo/įgyvendinimo bei naudos potemes
2.8 PROBLEMOS ir rūpesčiai šiame etape:

3. Diskusijos, sutelktos į paramos poveikio bei perspektyvų potemes
3.1. Gautos paramos POVEIKIS įmonės socialinės ir ekonominės veiklos rezultatams, darbuotojams:
3.2. a) Labiausiai pasiteisinusios VYRIAUSYBĖS pagalbos priemonės:
3.2 b) Labiausiai pasiteisinusios SAVIVALDYBĖS pagalbos priemonės?
3.3. Pagalba, kurios LABIAUSIAI TIKISI Klaipėdos regiono verslininkai iš Vyriausybės, regiono ir rajono savivaldybės COVID pandemijos metu
3.4. NEPAKANKAMAI dėmesio sulaukusios sritys/sectoriai:
3.5. Paramos PRIORITETAI ATETITYJE:
3.6. Ar naudotūsi parama KITA KARTA:
3.7. Ką REIKĖTŲ KEISTI, tobulinti:

<i>Gamybos įmonių specifika:</i>
<i>Prekybos įmonių specifika:</i>
<i>Paslaugų įmonių specifika:</i>

Papildomi komentarai savivaldybės atstovo:
Aktyviausi tikslinės grupės nariai (gamybos-prekybos-paslaugų):
Kitos pastabos:

KLAIPĖDOS UNIVERSITETO REKTORIAUS KREIPIMASIS Į KLAIPĖDOS REGIONO SAVIVALDYBES DĖL TARPININKAVIMO ATLIEKANT TYRIMĄ

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Viešoji įstaiga, Herkaus Manto g. 84, 92294 Klaipėda, tel. (8 46) 398 900, 398 908, faks. 398 999, el. p. klaipedos.universitetas@ku.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 211951150

Adresatams pagal sąrašą

2020-09-07 Nr. 4-008

DĖL ATLIEKAMO UŽSAKOMOJO TYRIMO

COVID-19 ĮVESTŲ VALSTYBĖS APRIBOJIMŲ IR INTERVENCIŲ PRIEMONIŲ EFEKTYVUMO KLAIPĖDOS REGIONO ĮMONĖMS VERTINIMAS

Kreipiamės į Jus su prašymu tarpininkauti atliekant Lietuvos Mokslo Tarybos užsakomąjį tyrimą „COVID-19 įvestų valstybės apribojimų ir intervencinių priemonių efektyvumo Klaipėdos regiono įmonėms vertinimas“, skirtą Klaipėdos regiono smulkaus ir vidutinio verslo atstovams.

Prašome Jūsų pasidalinti šiuo kvietimu ir nuoroda į tyrimo klausimyną su Jūsų savivaldybėje veikiančiomis įmonėmis, pakviesdami jas atsakyti į šį klausimyną (nuoroda į klausimyną) - <https://forms.gle/YEGyDY3RUQEchw2MA>

Tuo pačiu labai kviečiame pasidalinti ir šio tyrimo nuoroda ir Jūsų savivaldybės interneto svetainėje bei socialiniuose tinkluose (facebook'e, LinkedIn ir kt.).

Lietuvos Mokslo Tarybos užsakymu Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto COVID poveikio socio-ekonominio vertinimo mokslininkų komanda Klaipėdos regione atlieka tyrimą, skirtą įvertinti valstybės įvestų apribojimų ir ekonomikos skatinimo priemonių efektyvumą. Tyrimo rezultatų pagrindu bus paruoštos išsamios tyrimo išvados ir rekomendacinės gairės viešojo sektoriaus institucijoms dėl ribojamųjų ir intervencinių priemonių efektyvaus taikymo ateityje, nutikus panašiai pandeminei situacijai.

Mokslininkai paruošė gana išsamų klausimyną, skirtą gamybos, prekybos ir paslaugų SVV įmonių atstovams. Vertinamieji laikotarpiai:

1. Laikotarpis iki karantino (2020 m. sausio-vasario mėn.),
2. COVID-19 karantino laikotarpis (2020 m. kovo 16 d. – birželio 16 d.),
3. Laikotarpis po karantino (2020 m. birželio 17 d. – liepos 30 d.).

Atsakymų į klausimyną bus laukiama iki š. m. rugsėjo 30 d.

Nuoroda į klausimyną - <https://forms.gle/YEGyDY3RUQEchw2MA>

Tyrimo rezultatai bus publikuojami viešai, reprezentuojantys Klaipėdos regiono atskirų savivaldybių ir suminių SVV įmonių atstovų požiūrius. Š.m. lapkričio-gruodžio mėn. bus organizuojami tyrimo rezultatų sklaidos renginiai, skirti pristatyti tyrimo rezultatus visuomenei.

Iš anksto dėkoju už tarpininkavimą!

Rektorius

Artūras Razbadauskas

KU COVID-19 poveikio vertinimo socio-ekonominio vertinimo mokslininkų komandos vardu –
Tyrimo vadovė doc.dr. Rasa Viederytė, tel. +37060044312, el.p. rasa.viederyte@ku.lt

Adresatų sąrašas:

Klaipėdos miesto savivaldybė
Klaipėdos rajono savivaldybė
Kretingos rajono savivaldybė
Palangos miesto savivaldybė
Neringos savivaldybė
Šilutės rajono savivaldybė
Skuodo rajono savivaldybė

**VERSLO ASOCIJUOTŲ STRUKTŪRŲ, Į KURIAS BUVO KREIPTASI
DĖL TARPININKAVIMO ATLIEKANT KIEKYBINĮ TYRIMĄ,
SUVESTINĖ
(LAIKOTARPIU 2020 M. RUGSĖJO – LAPKRIČIO MĖN.)**

Asociacijos pavadinimas	Organizacijos, kurias asociacija vienija
Klaipėdos pramonininkų asociacija	Pramonės įmonės
Klaipėdos prekybos, pramonės ir amatų rūmai	Prekybos, pramonės įmonės
Lietuvos pramonininkų konfederacija	Lietuvos pramonės įmonės
BNI Neringa	Mišrų sektorinį pasiskirstymą pagal veiklų grupes Neringoje
BNI Memel	Mišrų sektorinį pasiskirstymą pagal veiklų grupes Klaipėdoje
Lietuvos laivų statytojų ir remontininkų asociacija	Laivų statybos, remonto įmonės
Lietuvos laivų atsargų tiekėjų asociacija	Laivų atsargų tiekėjus, užtikrinant laivų atsargų tiekimą Lietuvos laivynui
Vakarų Lietuvos medienos perdirbėjų ir eksportuotojų asociacija	Lietuvos medienos perdirbėjų ir eksportuotojų įmonės
Statybos industrijos asociacija	Betono ir gelžbetonio bei tam tikslui reikalingų medžiagų gamintojus
Lietuvos nacionalinė ekspeditorių ir logistų asociacija LINEKA	Ekspedicines ir logistikos įmonės
Lietuvos žuvininkystės produktų gamintojų asociacija	Žuvininkystės produktų gamybos įmonės
Lietuvos smulkiųjų verslininkų ir prekybininkų asociacija	SVV įmonės
Klaipėdos apskrities darbdavių asociacija	Darbdavius Klaipėdos regione
Klaipėdos apskrities verslininkų asociacija	Klaipėdos apskrities verslininkus
„Žinių ekonomikos forumas“	Verslo, mokslo bei pilietiškos visuomenės atstovus
Lietuvos turizmo asociacija	Kelionių organizatorius ir kelionių agentūras, mokymo organizacijas, rengiančias turizmo specialistus bei kitas turistines paslaugas teikiančias įmones
Lietuvos prekybos įmonių asociacija	Lietuvos prekybos įmonės
Lietuvos maisto pramonės asociacija	Lietuvoje veikiančias maisto pramonės įmones
Klaipėdos verslininkų senamiesčio sąjunga	Klaipėdos verslininkus, veikiančius senamiestyje
Asociacija "Neringos Vėtrungės"	Neringoje veikiančius verslininkus
Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacija	Viešbučius ir restoranus
Palangos viešbučių ir restoranų asociacija	Viešbučius, restoranus ir kavines, vykdančias savo veiklas Palangos mieste
Palangos smulkaus verslo asociacija	Palangos smulkiuosius verslininkus
Kretingos rajono verslininkų darbdavių asociacija	Kretingos rajono verslininkus darbdavius
Klaipėdos Senamiesčio Rotary klubas	Klaipėdos regiono lyderius, daugiausiai verslininkus, prisidedančius prie regiono visuomenės socialinių problemų sprendimo

Asociacijos pavadinimas	Organizacijos, kurias asociacija vienija
Klaipėdos Concordia 1826 Rotary klubas	Klaipėdos regiono lyderius, daugiausiai verslininkus, prisidedančius prie Klaipėdos krašto ir Klaipėdos, kaip jūrinio miesto, istorijos, tradicijų atgaivinimo, įamžinimo ir populiarinimo
Klaipėdos „Karalienė Luizė“ Rotary klubas	Klaipėdos regiono lyderes moteris, daugiausiai verslininkes, prisidedančias prie Klaipėdos regiono vaikų globos skatinimo

PRIEDAS 6

Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2020 m. gegužės 27 d. pasitarimo sprendimo
(protokolo Nr. 26, 11 klausimas) priedas
(Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2020 m. kovo 16 d. pasitarimo sprendimo
(protokolo Nr. 14) priedo nauja redakcija)

EKONOMIKOS SKATINIMO IR KORONAVIRUSO PLITIMO SUKELTŲ PASEKMIŲ MAŽINIMO PRIEMONIŲ PLANAS⁴²⁴

Tikslas	Priemonės	Priemonės įgyvendinimo veiksmai	Atsakinga institucija	Suma	Šaltinis
1. Užtikrinti išteklius, kurių reikia sveikatos ir visuomenės apsaugos sistemoms efektyviai veikti	1. Užtikrinti asmens saugos priemonių, reagentų, medicininių ir kitos įrangos įsigijimą.	Vyriausybės nutarimas	Finansų ministerija	500 mln. EUR	Vyriausybės rezervas, valstybės rezervas, skolintos lėšos, ES lėšos
	2. Užtikrinti papildomų sveikatos priežiūros išlaidų, įskaitant sveikatos priežiūros darbuotojų atlyginimų priedus, finansavimą.	Sveikatos apsaugos ministro įsakymas	Sveikatos apsaugos ministerija		Privalomojo sveikatos draudimo fondo rezervas (PSDF)
	3. Užtikrinti pavojingų užkrečiamųjų ligų židiniuose dirbančių ir susirgusių užkrečiamąja liga darbuotojų papildomas socialines garantijas.	Įstatymas	Sveikatos apsaugos ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija		Valstybinis socialinio draudimo fondas (VSDF)
	4. Užtikrinti ekstremaliosios situacijos valdyme dalyvaujančių valstybės	Vyriausybės nutarimas	Finansų ministerija		Vyriausybės rezervas,

⁴²⁴ Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planas. Vilnius, 2020 m. gegužės mėn.. 27 d. (Protokolo nr. 26, 11 klausimas, atnaujinta 2020-03-16 redakcija). Prieiga per internetą: https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/VPA20200527%2011%20kl_%20priedas_atnaujintas%20RSVP.pdf (žiūrėta 2020-10-20)

	institucijų papildomų išlaidų, įskaitant darbuotojų atlyginimų priedus, finansavimą.				valstybės rezervas, skolintos lėšos
	5. Nustatyti, kad viešiesiems pirkimams, kurie ekstremaliosios situacijos metu būtini visuomenės sveikatos apsaugai užtikrinti, gali būti taikomos ypatingos skubos aplinkybės atlikti neskelbiamas derybas.	Įstatymas	Ekonomikos ir inovacijos ministerija		
	6. Numatyti priemonės, kurių reikia neigiamoms Covid-19 pasekmėms psichikos sveikatai mažinti, ir užtikrinti jų finansavimą.	Sveikatos apsaugos ministro įsakymas, Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas, Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas	Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija		Valstybės biudžetas, skolintos lėšos, PSDF rezervo lėšos
	7. Užtikrinti nevyriausybinių organizacijų, veikiančių socialinėje srityje ir teikiančių būtinausias socialines paslaugas, papildomų išlaidų finansavimą.	Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija		Skolintos lėšos
	8. Užtikrinti geresnes sąlygas vyresnio amžiaus žmonėms įsitraukti į visuomenės socialinį ir kultūrinį gyvenimą ir kitas veiklas, įgyvendinant šias priemones: 8.1. Formuoti teigiamą vyresnio amžiaus žmonių įvaizdį visuomenėje rengiant ir skleidžiant informaciją (vaizdo klipai, informaciniai pranešimai ir kita), padedančią keisti visuomenės požiūrį į vyresnio amžiaus žmones, jų teisių užtikrinimą. 8.2. Plėtoti savanorišką veiklą – teikti pagalbą vyresnio amžiaus žmonėms,	Vyriausybės nutarimas	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	280 tūkst. EUR	Skolintos lėšos

	remti nevyriausybinių organizacijų projektus, kuriuose numatomas savanorių rengimas dirbti su vyresnio amžiaus žmonėmis, aprūpinimas apsaugos priemonėmis, savanorių veiklos priemonių modernizavimas, savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimas ir kita. 8.3. Remti bendrus jaunų ir vyresnio amžiaus žmonių projektus, numatant veiklas, kurių metu jauni asmenys ugdytų vyresnio amžiaus žmonių gebėjimus ir įgūdžius informacinių technologijų srityje.				
2. Padėti išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas	1. Padėti verslui išsaugoti darbo vietas Covid-19 epidemijos metu ir jai pasibaigus, skatinti kurti naujas darbo vietas po Covid-19 epidemijos ir įgyvendinti šias priemones: 1.1. Valstybės lėšomis solidariai prisidėti prie darbdavių pastangų išsaugoti darbo vietas, kompensuojant darbdaviams už prastovos laiką jų darbuotojams mokamo darbo užmokesčio dalį. 1.2. Pasibaigus prastovai ir (ar) karantinui, valstybės lėšomis padėti darbdaviams išlaikyti darbuotojus po prastovos ar priimti tikslinėms grupėms priklausančius bedarbius, iki 6 mėnesių mokant darbo užmokesčio subsidijas, kai intensyvesnė parama taikoma pirmuosius 2 mėnesius ir palaiptinai, kas 2 mėnesiai, mažinama iki 4 mėnesių pagal terminuoto ar sezoninio darbo sutartis.	Įstatymai	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	672,11 mln. EUR	Garantinis fondas, valstybės biudžetas, ES lėšos, skolintos lėšos

	<p>1.3. Skatinti darbdavius aktyviau dalyvauti įgyvendinant profesinį mokymą pameistrystės forma.</p> <p>1.4. Organizuoti profesinį mokymą užimtiems asmenims, be to, daugiau lėšų skirti bedarbiams ir užimtiems asmenims, įgyjantiems aukštą pridėtinę vertę kuriančias profesijas ir kompetencijas.</p> <p>1.5. Paremti darbo vietų steigimą įmonėse ir nereikalauti pateikti sutarties galiojimo užtikrinimo.</p> <p>1.6. Teikti paramą darbo vietoms, skirtoms bedarbiams, kuriems nustatytas 45–55 proc. darbingumas, steigti.</p>				
	<p>2. Padėti darbo netekusiems asmenims išsaugoti bent dalį pajamų, skatinti sugrįžimą į darbo rinką Covis-19 epidemijos metu ir po jos ir įgyvendinti šias priemones:</p> <p>2.1. Iki 9 mėnesių mokėti nedarbo socialinio draudimo išmokas bedarbiams.</p> <p>2.2. Mokėti bedarbiams stipendijas, kai dėl paskelbtos ekstremaliosios situacijos ir karantino sustabdoma bedarbio profesinio mokymo, įdarbinimo pagal pameistrystės sutartį ar stažuotės teikėjo veikla.</p> <p>2.3. Mokėti laikiną darbo paieškos išmoką bedarbiams, nedalyvaujantiems aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse (iki 6 mėn.).</p>	Įstatymai	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	615 mln. EUR (iš jų: 350 mln. Eurų – iš VSDF lėšų, 265 mln. Eurų – iš valstybės biudžeto ir skolintų lėšų)	VSDF, valstybės biudžetas

	<p>3. Padėti užtikrinti gyventojų pajamas Covid-19 epidemijos metu ir po jos ir įgyvendinti šias priemones:</p> <p>3.1. Užtikrinti ligos išmokų mokėjimą asmenims, prižiūrintiems vaikus, senatvės pensijos amžių sukakusius žmones ir neįgaliuosius, kai sustabdoma ar apribojama švietimo įstaigų, nestacionarių socialinių paslaugų įstaigų (dienos centrų) veikla, taip pat sunkiomis lėtinėmis ligomis sergantiems asmenims.</p> <p>3.2. Savarankiškai dirbantiems asmenims ekstremaliosios situacijos ir karantino laikotarpiu ir 2 mėnesius karantinui pasibaigus mokėti fiksuoto dydžio išmoką, lygią 1 minimalaus vartojimo poreikio dydžiui per mėnesį.</p> <p>3.3. Remti tuos savarankiškai dirbančius asmenis, gavusius savarankiškai dirbančio asmens išmoką, kurie keis savo vykdytą veiklą.</p> <p>3.4. Išmokėti socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams vienkartinę 200 eurų dydžio išmoką (2020 m. rugpjūčio mėn.).</p> <p>3.5. Papildomai skiriant išmoką vaikui („vaiko pinigais“) vaikams iš nepasiturinčių šeimų (auginančių 1 ar 2 vaikus), šeimos pajamų vertinimo laikotarpį sutrumpinti nuo 12 iki 3 mėnesių.</p> <p>3.6. Trumpinti socialinio būsto laukimo terminus ir nustatyti minimalų būsto</p>	Įstatymai	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	532,27 mln. EUR	VSDF, skolintos lėšos, valstybės biudžetas, savivaldybių biudžetai
--	--	-----------	--	-----------------	--

	nuomos mokesčio dalies kompensacijos bazinį dydį. 3.7. Skiriant piniginę socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams, laikinai nevertinti turimo turto ir padidinti valstybės remiamų pajamų (VRP) dydį nuo 1 VRP iki 1,1 VRP teisei į socialinę pašalpą nustatyti.				
	4. Išplėsti Meno kūrėjų socialinės apsaugos programos nuostatas ir skirti šiai programai įgyvendinti papildomų lėšų.	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija		Valstybės biudžetas
	5. Prailginti nuo 3 iki 6 mėnesių būsto paskolų įmokų (išskyrus palūkanas) mokėjimo atidėjimo laikotarpį netekusiems darbo, suteikiant valstybės garantiją.	Įstatymas	Finansų ministerija		Valstybės garantijos
	6. Sudaryti galimybę atidėti arba dalimis išdėstyti įmokų už sunaudotą elektros energiją ir gamtines dujas mokėjimą UAB „Ignitis“.	Finansų ministro sprendimas	Finansų ministerija		
	7. Rekomenduoti savivaldybėms sudaryti galimybę atidėti arba dalimis išdėstyti komunalinių įmokų ir įmokų už šilumos energiją mokėjimą.	Vyriausybės sprendimas			
3. Padėti verslui išsaugoti likvidumą	1. Kuo skubiau suteikti mokesčines paskolas atidedant arba dalimis išdėstant mokesčius pagal sutartą grafiką, netaikant palūkanų.	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Valstybinė socialinio draudimo fondo valdyba prie			

		Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos muitinė			
	2. Sustabdyti mokestinių nepriemokų išieškojimo veiksmus, vadovaujantis protingumo kriterijais.	Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybinė socialinio draudimo fondo valdyba, Lietuvos muitinė			
	3. Atleisti mokesčių mokėtojus nuo baudų, delspinigių už mokesčių prievolių neįvykdymą laiku.	Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybinė socialinio draudimo fondo valdyba, Lietuvos muitinė			
	4. Sudaryti galimybę atidėti arba dalimis išdėstyti išskaičiuoto gyventojų pajamų mokesčio mokestinės nepriemokos sumokėjimą.	Finansų ministerija			
	5. Padidinti Žemės ūkio paskolų garantijų fondo ir INVEGA garantijų limitą 500 mln. eurų ir išplėsti garantijų suteikimo sąlygas.	Finansų ministerija		500 mln. EUR	Valstybės garantijos
	6. Sudaryti galimybę atidėti arba dalimis išdėstyti įmokų už sunaudotą elektros energiją ir gamtines dujas mokėjimą UAB „Ignitis“ verslo klientams.	Finansų ministro sprendimas	Finansų ministerija		
	7. Rekomenduoti savivaldybėms sudaryti galimybę atidėti arba dalimis išdėstyti komunalinių įmokų ir įmokų už šilumos energiją mokėjimą.	Vyriausybės sprendimas			

	8. Rekomenduoti savivaldybėms atleisti mokesčių mokėtojus nuo komercinės paskirties nekilnojamojo turto, žemės mokesčių.	Vyriausybės sprendimas			
	9. Didinti verslo subjektų likvidumą, įgyvendinant šias priemones: 9.1. Apmokėtinų sąskaitų paskolų priemonė; 9.2. Paskolos labiausiai nuo Covid-19 nukentėjusiems verslams; 9.3. Nuomos mokesčio kompensavimas; 9.4. Finansinė priemonė „Alternatyva“; 9.5. Pagalbos verslui fondas; 9.6. Subsidijos mikroįmonėms; 9.7. Kompensavimas mažoms ir vidutinėms įmonėms nuo 50 iki 100 proc. faktiškai sumokėtų palūkanų sumos; 9.8. Tiesioginės INVEGA paskolos; 9.9. Portfelinės garantijos paskoloms 2; 9.10. Eksporto kredito garantijos; 9.11. Prekinio kredito garantijos; 9.12. kitos garantijos.	Vyriausybės sprendimas	Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Finansų ministerija	1 200 mln. EUR	Valstybės biudžetas, skolintos lėšos
	10. Sudaryti sąlygas išsaugoti žemės ūkio sektoriaus likvidumą ir didinti finansinių paslaugų prieinamumą ūkio subjektams, kurių veikla susijusi su žemės ūkiu, miškų ūkiu, maisto ūkiu, kaimo plėtra ir žuvininkyste, bei sumažinti skolinimosi kaštus, taip pat sudaryti sąlygas kompensuoti palūkanas ir garantinę įmoką tiems ūkio subjektams, kurie nebegali pretenduoti į jų kompensavimą.	Vyriausybės sprendimas	Žemės ūkio ministerija	52 mln. EUR	Valstybės biudžetas, skolintos lėšos

	11. Sudaryti sąlygas išsaugoti žemės ūkio sektoriaus gamybos potencialą ir tvarią maisto tiekimo grandinę (teikti laikinąją valstybės pagalbą pieno gamintojams, galvijų, kiaulių laikytojams ir daržovių augintojams; užtikrinti paramos mokėjimą įmonėms, vykdančioms žemės ūkio produktų perdirbimo veiklą pieno, galvijienos, paukštienos ir kiaušinių sektoriuose ir patyrusioms nuostolių dėl Covid-19 epideminės situacijos).	Žemės ūkio ministro įsakymas	Žemės ūkio ministerija	165,5 mln. EUR	Valstybės biudžetas, skolintos lėšos
	12. Užtikrinti turizmo sektoriaus likvidumą: 12.1. Suteikti paskolą turizmo paslaugų teikėjams; 12.2. Kompensuoti už organizuotą turistų pargabenimą iš užsienio valstybių po nepaprastosios situacijos paskelbimo.	Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymas	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	31 mln. EUR	Valstybės biudžetas, skolintos lėšos
4. Skatinti ekonomiką	1. Spartinti investicijų programas: 1.1. Greitinti mokėjimus ir didinti skiriamo finansavimo intensyvumą (1,2 mlrd. Eurų); 1.2. Skirti papildomų lėšų (0,5 mlrd. Eurų): 1.2.1. Į valstybės investicijų programą įtrauktiems investicijų projektams sparčiau įgyvendinti; 1.2.2. Kitiems suplanuotiems ir į valstybės investicijų programą netraukiamiems investicijų projektams (įvairių statybos rūšių, informacinių ir ryšių technologijų ir kitiems) sparčiau įgyvendinti bei	Vyriausybės sprendimas	Visos ministerijos	500 mln. EUR	ES lėšos, Valstybės investicijų programa

	<p>suplanuotam ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui sparčiau įsigyti; 1.2.3. Įvairių rūšių naujiems investicijų projektams pradėti įgyvendinti ir nesuplanuotam kitam ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui įsigyti, jei sutartys dėl numatomų atlikti darbų ir numatomo įsigyti turto būtų sudarytos iki š. m. liepos 1 d.; 1.2.4. Valstybinės ir vietinės reikšmės keliams rekonstruoti, taisyti (remontuoti); 1.2.5. Naujiems ir skaitmeniniams kultūros produktams ir (ar) paslaugoms kurti, kino industrijai skatinti; 1.2.6. Programoms ir (ar) priemonėms, susijusioms su šalies ekonomikos palaikymu ir (ar) vystymu, sparčiau įgyvendinti, jei sutartys dėl numatomų atlikti darbų ir įsigyti prekių būtų sudarytos iki š. m. liepos 1 d.</p>				
	<p>2. Perskirstyti Europos Sąjungos investicijų lėšas sveikatos, užimtumo, verslo ir turizmo sritims.</p>	<p>Vyriausybės sprendimas</p>	<p>Finansų ministerija</p>	<p>250 mln. EUR</p>	<p>ES lėšos</p>
	<p>3. Spartinti valstybės biudžeto asignavimų einamosioms išlaidoms naudojimą.</p>	<p>Vyriausybės sprendimas</p>	<p>Visos ministerijos</p>		<p>Valstybės biudžetas</p>
	<p>4. Leisti naudoti visas Klimato kaitos programos (18 mln. eurų), Kelių priežiūros ir plėtros programos (142 mln. eurų) lėšas ir spartinti daugiabučių namų renovavimo programą (90 mln. eurų).</p>	<p>Vyriausybės sprendimas</p>	<p>Finansų ministerija</p>	<p>250 mln. EUR</p>	<p>Valstybės biudžeto, ES lėšos, kitos viešosios lėšos</p>
	<p>5. Įsteigti Covid-19 plitimo pasekmių mažinimo fondą ir sudaryti galimybes</p>	<p>Finansų ministro sprendimas</p>	<p>Finansų ministerija</p>		<p>Privačios lėšos</p>

	juridiniams ir fiziniams asmenims aukoti lėšas.				
	6. Nustatyti papildomą valstybės garantijų limitą, siekiant sukurti arba papildyti esamas finansines priemones, valstybei prisiimant pirminę riziką.	Įstatymas	Finansų ministerija	500 mln. EUR	Valstybės garantijos
	7. Sudaryti sąlygas savivaldybėms įgyvendinti investicinius projektus, išplečiant skolinimosi tikslus ir užtikrinti skubią likvidumo pagalbą.	Finansų ministro sprendimas	Finansų ministerija		
	8. Rekomenduoti Lietuvos bankui imtis šių kredito įstaigų reguliacijos priemonių, siekiant padidinti bankų skolinimo potencialą 2,5 mlrd. Eurų: 1) Sumažinti kredito įstaigų kapitalo pakankamumo reikalavimus; 2) Sumažinti likvidumo rezervus.	Vyriausybės sprendimas			Kredito įstaigų lėšos
	9. Įgyvendinti priemones, skirtas turizmo sektoriui skatinti po Covid-19 epidemijos pabaigos, sukuriant rinkodaros priemones, ir skatinti atskiromis priemonėmis (įskaitant šių priemonių administravimą): 9.1. Sukurti atostogų sistemą Lietuvos Respublikoje dirbantiems medikams; 9.2. Skatinti turizmo sektoriaus transformaciją per priemonę „E. verslo modelis“; 9.3. Taikyti inovacijas ir kurti naujas turizmo paslaugas per priemonę „Turizmo inovacijos“; 9.4. Sukurti kelionių garantijų fondą (arba tik jo modelį);	Vyriausybės sprendimas	Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Finansų ministerija	14 mln. EUR	Valstybės biudžetas, jei nebūtų gautos ES lėšos, skolintos lėšos

	9.5. Paspirtinti Sporto rūmų rekonstrukciją į Nacionalinį kongresų centrą.				
5. Užtikrinti valstybės išdo likvidumą	Suteikti teisę Vyriausybei skolintis papildomai 5 mlrd. Eurų	Įstatymas	Finansų ministerija		Skolintos lėšos
	Bendra Vyriausybės priemonių apimtis:			2,5 mlrd. EUR	
	Bendra Vyriausybės priemonių apimtis, kartu su finansų institucijų skolinimo potencialu:			5,782 mlrd. EUR	